STATUL MAJOR AL FORȚELOR AERIENE
ŞCOALA DE APLICAȚIE PENTRU FORȚELE AERIENE
„AUREL VLAICU”

70 DE ANI DE LA INTRAREA ROMÂNIEI ÎN AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL. CONTRIBUȚIA FORȚELOR AERIENE ROMÂNE ÎN CAMPANIA ANULUI 1941.
Doctrină, instruire şi înzestrare. Personalități. Acțiuni militare

Volum coordonat de

General-locotenent dr. CÂRNU Fănică

Comandor Nicolae GRIGORIE

Comandor dr. Emil CIMPOCA

Comandor dr. Marius-Adrian NICOARĂ

Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei
Bucureşti-2012

Coperta: Căpitan Daniel STAN

Redactori: Comandor dr. Marius-Adrian NICOARĂ
Căpitan Daniel STAN
Căpitan Vică ILEA

Tehnoredactare: Plutonier Alin GROSU

Corectura: Comandor dr. Marius-Adrian NICOARĂ
Căpitan Daniel STAN
Plutonier Alin GROSU

Referenți: General de brigadă dr. Liviu SCRIECIU
Comandor Nicolae GRIGORIE
Colonel (r) Emil ION

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
70 de ani de la intrarea României în al Doilea Război Mondial: contribuția forțelor aeriene române în campania anului 1941/
general-locotenent dr. Cârnu Fănică, comandor Nicolae Grigorie, comandor dr. Emil Cimpoca, comandor dr. Marius-Adrian Nicoară - Bucureşti: Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2012.
ISBN 978-606-524-115-2

I. Cârnu, Fănică
II. Grigorie, Nicolae
III. Cimpoca, Emil
IV. Nicoară, Marius-Adrian

358.4(498)„1941“

Răspunderea pentru materialele prezentate aparține în totalitate autorilor.

Editură recunoscută de către CNCS/CNATDCU-Panel4-
„Domeniul ştiințe militare, informații şi ordine publică“

Operațiile tehnice, editoriale şi tiparul au fost executate
la Centrul Tehnic-Editorial al Armatei
sub comanda nr. 1060/2012

C U P R I N S

***Cuvânt înainte*,** gl.lt. dr. CÂRNU Fănică..... 7
Prefață..... 9
Cuvântul de deschidere a sesiunii de comunicări ştiinţifice anuale, al comandantului Şcolii de Aplicație pentru Forțele Aeriene „Aurel Vlaicu”, cdor Nicolae GRIGORIE..... 13
Alocuțiunea domnului prefect al județului Buzău, ing. Paul BEGANU..... 16
Unicate în lume din județul Buzău, Gheorghe PETCU..... 17

SESIUNEA ŞTIINȚIFICĂ ANUALĂ A ŞCOLII DE APLICAȚIE PENTRU FORȚELE AERIENE „AUREL VLAICU” - ediția a II-a, 16 - 17 iunie 2011 21
SECȚIUNEA 1 - Doctrină, instruire şi înzestrare..... 22
Noua față a terorismului aerian şi vulnerabilitățile sistemelor de apărare aeriană, gl.lt dr. CÂRNU Fănică..... 22
Unele considerații privind învățământul militar din forțele aeriene în contextul aplicării noii legi a educației naționale, col. Nicuşor ȚACU..... 27
Delimitări conceptuale privind teoria şi managementul instruirii militare pentru formare continuă, cdor dr. Marius-Adrian NICOARĂ..... 34
Învățământul militar de aviație – condiție a supraviețuirii profesionistului în mileniul trei, între optimism şi limite. Mesaj generațiilor prezente şi viitoare de aviatori din Şcoala de Aplicație a Forțelor Aeriene, cdor (r) dr. Eminescu COŞEREA..... 45
Considerații privind evoluția aeronauticii în preajma celui de-al Doilea Război Mondial, cdor (r) prof. univ. dr. Traian ANASTASIEI..... 48
Producția industriei româneşti de motoare de avion în anii 1930 - 1940, prof. univ. dr.h.c. ing. Virgil STANCIU, prof. dr. Viorel GHEORGHE..... 55
Pregătirea piloților militari de la declanşarea celui de-al Doilea Război Mondial până la intrarea României în război, cdor dr. Jănel TĂNASE..... 59
Strategia de modernizare a activității Şcolii de Aplicație pentru Forțele Aeriene „Aurel Vlaicu”, col. (r) dr. Emil SURLARU, lt.cdor Marius-Daniel MIHALCEA..... 71
Teorii integratoare ale agresiunilor neconvenționale, cpt.cdor drd. Alfred VASILESCU..... 81
Politicile şi strategiile de securitate: o analiză teoretică, cpt.cdor drd. Alfred VASILESCU..... 95

Considerații din literatura de specialitate străină privind supraviețuirea militarilor izolați în spațiul controlat de inamic, mst. Dan-Mihai PENTELESCU..... 110
Unele aspecte ale tehnicii de aviație de vânătoare în cel de-al Doilea Război Mondial, cdor (r) Eugen-Mihail CASAPU..... 118
Valențe şi latențe literare în Jurnalul locotenentului Dobran, Constantin BLEOTU..... 132
Modalități de reconsiderare a resursei tehnice a rachetelor aer-aer, cpt.cdor ing. drd. Marius BENESCU..... 145
Sistemul logistic integrat, cdor Viorel-Mircea POPA..... 159
Realizări şi tendințe în domeniul sistemelor de armament de aviație, cdor ing. dr. Nicolae OLTEANU..... 162
Petrolul – factor de decizie în relațiile româno-germane (1938 - 1941), prof. Elena IONESCU..... 169
Al Doilea Război Mondial în calendarul național român, cdor (r) Aurel NIȚĂ..... 177
Provocări pentru învățământul aeronautic în contextul situației globale, cpt.cdor mst. Ion CHIREA..... 182
Dimensiunea societală a securității, lt.col. mst. Ovidiu IRIMIA..... 185
Războiul cibernetic – o provocare a secolului XXI, lt.col. mst. Virgil TOŞA..... 195
Psihosociologia conducerii procesului de învățământ universitar în era economiei cunoaşterii, col. (r) lector univ. dr. Vasile FLOREA..... 203
Formarea şi evaluarea deprinderilor de pilotaj, lt. psih. Clara-Maria NEACŞU, psih. Mihaela Păunescu..... 212
Mentenanța – generalități, cdor ing. drd. Petru-Eduart DODU..... 222
Metode de analiză a mentenanței, cdor ing. drd. Petru-Eduart DODU..... 230
Coeficienți de performanță, cdor ing. drd. Petru-Eduart DODU..... 240
Biblioteca Şcolii de Aplicație pentru Forțele Aeriene - Tradiție şi actualitate, p.c.c. Dan OPREA, p.c.c. Iuliana POPESCU..... 251
Ciclonii tropicali, lt.cdor. drd. Sorin FRĂȚILĂ..... 254
Cauzele intrării României în cel de-al Doilea Război Mondial împotriva Rusiei, alături de Germania, m.m. Vicenzio BERCHIU, plt. Izabela WAGNER.. 266
Sunt forțele aeriene române pregătite pentru războiul viitorului?, gl. (r) dr. Mihail ORZEAȚĂ..... 272

SECȚIUNEA A 2-A – Contribuția forțelor aeriene române în Campania anului 1941. Acțiuni militare. Personalități..... 288
Constituirea, pregătirea şi dotarea trupelor aeropurtate române la începutul celui de-al Doilea Război Mondial, col. dr. Mircea TĂNASE..... 288

Câteva date privind agenţii sionişti paraşutaţi în România în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, cdor conf. univ. dr. Olimpiu Manuel GLODARENCO, lector univ. dr. Florin C. STAN..... 310
Aviaţia română de vânătoare la începutul celui de-al Doilea Război Mondial, cdor (r) Eugen-Mihail CASAPU..... 319
Camarazi de arme. Colaborarea aeronautică româno-germană între anii 1941 – 1944, prof. univ. dr. Valeriu AVRAM..... 331
Apărarea antiaeriană a României în Campania anului 1941, gl.mr. (r) dr. Visarion NEAGOE, lt.col. Constantin STANCIU..... 351
Bombardamente aeriene sovietice asupra teritoriului naţional 1943 – 1944, prof. Alexandru ARMĂ..... 368
Aviatoarele României pe cerul frontului de est, ing. Eleonora ARBĂNAŞ..... 377
Aeronautica sovietică în analiza serviciilor de informaţii româneşti (septembrie 1940 – iunie 1941), dr. Alin SPÂNU..... 383
Acţiunile Aeronauticii Române în operaţia ofensivă de la Odessa din anul 1941 (8 august - 16 octombrie 1941), cdor (r) prof. univ. dr. Aurel PENTELESCU..... 390
Aviatori buzoieni în luptele pentru eliberarea Basarabiei şi a Bucovinei de Nord (iunie – iulie 1941), conf. univ. dr. Constantin STAN..... 399
Aviaţia sovietică la sfârşitul anilor ’30, percepţii româneşti, prof. dr. Viorel GHEORGHE..... 411
Cu o escadrilă de avioane IAR-80 în Crimeea, prof. Tudor VASILE..... 416
Apărarea antiaeriană româno-germană în zona petroliferă a României, col. (r) lector univ. dr. Gavriil PREDA..... 427
Războiul României pentru reîntregire naţională (1941-1944), lt.col. Albert RĂPIŢEANU..... 441
Un brav mitralior de bord pe frontul de est. Adjutantul major aviator Iacob Ivanov (1914-2009), Benoni DÎNCĂ..... 462
Cu Dumnezeu şi slujitorii Săi pe frontul dezrobirii spirituale, preot militar Constantin NEAGU..... 468
Generali comandanţi ai Forţelor Aeriene Regale Române, ***în cel de-al Doilea Război Mondial***, cdor dr. Marius-Adrian NICOARĂ 511
Jertfe ale aviatorilor români în Campania militară a anului 1941, Ionuţ-Constantin PETCU..... 524
Baza documentară a înfiinţării şi funcţionării Şcolii Civile de Aviaţie în cadrul Şcolii Superioare de Aviaţie „Aurel Vlaicu”, cdor (r) Aurel PRUIA..... 530

ÎN PLEN, ÎN SALA DE DOCTRINE „CĂPITAN AVIATOR ALEXANDRU ŞERBĂNESCU” 532
Discutarea proiectului statutului Societății cercetătorilor aeronautici „Ziliştea-Boboc”, prof. Tudor VASILE..... 532

ÎN PLEN ÎN CLUBUL UNITĂȚII CU PERSONALUL ŞCOLII DE APLICAȚIE PENTRU FORȚELE AERIENE 534
Amintiri din război - Am fost pilot de bombardament, cdor (rtr.) Iuliu BLAGA, cdor (r) Marcel SMOLEANU..... 534
Situația geopolitică şi geostrategică pe teatrele de operații din Europa şi Africa de Nord în anul 1940, gl.bg. (r) prof. univ. dr. Nicolae CIOBANU, mr. lector univ. dr. Mihai ŞERBAN..... 541
Prima zi de război a Armatei Române – 22 iunie 1941, cdor (r) prof. univ. dr. Jipa ROTARU..... 551
Permanențe ale doctrinei militare româneşti, gl.fl.aer. dr. Florian RÂPAN.... 565

PREZENTARE DE CARTE ÎN CLUBUL UNITĂȚII 574
PENTELESCU, Aurel; **NICOARĂ**, Marius-Adrian **ANTONIU**, Dan (coordonatori), ***Generalul de Flotilă Aeriană Ion - Stratulat Dobran, veteran de război,*** Buzău, Editgraph, 2010..... 574
Cdor. dr. TĂNASE, Jănel, ***Transformări în învățământul militar de aviație pentru pregătirea personalului aeronavigant (1 aprilie 1912 – 1 august 2003)***, Bucureşti, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2011... 576
TĂNASE, Mircea, ***Eroi ai nimănui: agenți paraşutați în România în timpul şi după cel de-al Doilea Război Mondial***, Editura Militară, 2010..... 576
TUDOR, Vasile, ***Avioanele Me-109 E, în România***, Editura Tiparg, 2008..... 579
Dr. **FLOREA**, Vasile, ***Culegere de studii şi articole***, Bacău, Editura Rovimed Publishers, 2009..... 579
Dr. **FLOREA**, Vasile, ***Problematica mobilizării industriale în situații de război în condițiile contemporane***, Editura Rovimed Publishers, 2009..... 580
Cdor (r) prof. univ. dr. Aurel **PENTELESCU**; cdor dr. Marius-Adrian **NICOARĂ**, ***Aeronautica Română în timpul celui de-al doilea război mondial (22 iunie 1941 – 12 mai 1945)***, Buzău, Editgraph, 2011..... 581
Gl. lt. dr. **STANCIU**, Ion-Aurel; cdor dr. **CIMPOCA**, Emil; cdor dr. **NICOARĂ**, Marius-Adrian; cpt. **STAN**, Daniel (coord.), ***Sărbătoarea Aripilor Româneşti: o sută de ani de zbor în armata României (17 iunie 1910 – 17 iunie 2010),*** Bucureşti, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2011..... 582

CUVÂNT ÎNAINTE

General-locotenent dr. CÂRNU Fănică*

Romania's adherence to the North-Atlantic Alliance emphasized the necessity to transform the mentality regarding the training of the air Force personnel, with the aim to increase the efficiency of this branch by the maximum usage of the three services of the Romanian Air Forces (aviation, radar, ground based air defense), in accordance with the constraints imposed by the conflicts within nowadays theaters of operations.

Sesiunea de comunicări ştiinţifice cu tema „*70 DE ANI DE LA INTRAREA ROMÂNIEI ÎN AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL. CONTRIBUŢIA FORŢELOR AERIENE ROMÂNE ÎN CAMPANIA ANULUI 1941. Doctrină, instruire şi înzestrare. Personalităţi. Acţiuni militare",* organizată şi desfăşurată în perioada 16 - 17 iunie 2011 la Şcoala de Aplicaţie pentru Forţele Aeriene, ca parte a manifestărilor prilejuite de sărbătorirea Zilei Forţelor Aeriene Române, a creat condiţiile unor dezbateri serioase privind necesitatea îmbunătăţirii şi modernizării procesului de instruire şi pregătire în Forţele Aeriene.

Lucrările prezentate în cadrul sesiunii evidenţiază apariţia şi evoluţia aviaţiei în România, rolul acesteia în conflictele armate, în special în cel de-al Doilea Război Mondial, adaptarea permanentă a formelor de pregătire şi instruire la cerinţele operaţionale.

Aşadar, volumul răspunde prin conţinutul său preocupărilor privind cercetarea aplicativă în armele aviaţie, radiolocaţie şi artilerie şi rachete sol-aer, valorificând studiile prezentate în cadrul sesiunii de comunicări ştiinţifice, de către personalităţi de recunoscută valoare ştiinţifică. Sunt abordate teme privind doctrina, instruirea, înzestrarea, tradiţiile şi cultura organizaţională (personalităţi, acţiuni militare). Astfel,

* Şeful Statului Major al Forţelor Aeriene.

el asigură condițiile necesare informării personalului şi iubitorilor Forțelor Aeriene Române, asupra trecutului, prezentului şi perspectivei acestei categorii de forțe armate, instituție deschisă permanent valorificării noilor experiențe acumulate în cadrul procesului de instruire al personalului.

Prin conținut, volumul se adresează întregului personal al Forțelor Aeriene Române ca produs specific instruirii aeronautice. El valorifică experiența specialiştilor cu lecții învățate şi reliefează acumularea de experiență şi câştigul de încredere, care cumulate asigură compatibilizarea cu instruirea aliaților noştri din NATO.

PREFAȚĂ

The commandant of The Romanian Air Force Training School "Aurel Vlaicu" colonel Nicolae Grigorie, by means of a written report, requested from general Fanica CARNU, the Chief of the Romanian Air Force, the permission to organize between 16-17 of June 2011 a scientific communication session as a manifestation celebrating the Romanian Air Force Day. This event was therefore included in the main activities plan of the Romanian Air Force Headquarters.

Prin raportul înaintat domnului general-locotenent (în continuare gl.lt). doctor (în continuare dr.) CÂRNU Fănică, şeful Statului Major al Forţelor Aeriene, comandantul Şcolii de Aplicaţie pentru Forţele Aeriene *„Aurel Vlaicu",* comandorul (în continuare cdor) Nicolae GRIGORIE a solicitat aprobarea organizării şi desfăşurării în perioada 16 - 17 iunie 2011, a unei sesiuni de comunicări ştiinţifice, cu ocazia Zilei Forţelor Aeriene Române. După primirea aprobării, această manifestare a fost inclusă în planul de activităţi al Statului Major al Forţelor Aeriene şi al Şcolii de Aplicaţie pentru Forţele Aeriene.

Domnul cdor Nicolae GRIGORIE, bazându-se pe experienţa manifestărilor din anii 2008, 2009 şi 2010, a înscris în ordinul de zi pe unitate şi a condus un grup de lucru compus din: cdor dr. Emil CIMPOCA, cdor dr. Marius-Adrian NICOARĂ, cdor Viorel-Mircea POPA, căpitan comandor (în continuare cpt. cdor) Ion CHIREA, locotenent-colonel (în continuare lt. col.) Constantin STANCIU, lt. col. Ovidiu IRIMIA, cpt. cdor Jan MUSTAŢĂ, lt. col. Nelu DUMITRU, cpt. cdor Adrian SAVA, locotenent-comandor (în continuare lt. cdor) Marius-Daniel MIHALCEA, căpitan (în continuare cpt.) Vică ILEA, cpt. Daniel STAN, preot militar Constantin NEAGU. Acest grup de lucru a planificat, organizat, coordonat şi controlat pregătirea şi desfăşurarea sesiunii de comunicări ştiinţifice, până la cele mai amănunţite detalii. Urmare a implicării întregului personal al Şcolii de Aplicaţie pentru Forţele Aeriene *„Aurel Vlaicu"*, activitatea planificată s-a desfăşurat în cele mai bune condiţii.

Sesiunea de comunicări ştiinţifice a avut ca temă „*70 DE ANI DE LA INTRAREA ROMÂNIEI ÎN AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL. CONTRIBUŢIA FORŢELOR AERIENE ROMÂNE ÎN CAMPANIA ANULUI 1941. Doctrină, instruire şi înzestrare. Personalităţi. Acţiuni militare"*. Au fost invitate personalităţi de recunoscută valoare ştiinţifică şi cu preocupări în domeniul Forţelor Aeriene.

S-a urmărit: ▪ desfăşurarea activităţii de cercetare aplicativă în armele aviaţie, radiolocaţie şi artilerie şi rachete sol-aer; ▪ publicarea lucrărilor prezentate în cadrul sesiunii de comunicări ştiinţifice; ▪ valorificarea studiilor prezentate în procesul de instruire; ▪ promovarea imaginii Forţelor Aeriene Române şi a Şcolii de Aplicaţie pentru Forţele Aeriene; ▪ omagierea foştilor comandanţi, instructori de zbor, profesori

şi camarazi de arme, care şi-au adus contribuţia la ridicarea prestigiului învăţământului militar aeronautic.

Lucrările sesiunii ştiinţifice s-au desfăşurat practic în ziua de joi 16 iunie 2011 şi în dimineaţa zilei următoare, coordonate de: cdor dr. Emil CIMPOCA şi cdor dr. Marius-Adrian NICOARĂ şi au fost moderate de: gl. bg. (r) prof. univ. dr. Nicolae CIOBANU, cdor (r) prof. univ. dr. Jipa ROTARU, cdor (r) prof. univ. dr. Aurel PENTELESCU, cdor dr. Jănel TĂNASE.

Proiectate iniţial pe două secţiuni, istorie şi învăţământ, lucrările sesiunii ştiinţifice s-au desfăşurat cumulat, în Sala de doctrine *„Căpitan aviator Alexandru Şerbănescu”,* prilejuind un benefic schimb de opinii între participanţii la ambele secţiuni.

În cadrul programului social din după-amiaza zilei de joi 16 iunie 2011, participanţii la sesiunea ştiinţifică au vizitat Vulcanii Noroioşi[1].

Urmând desfăşurarea cronologică a activităţilor, evidenţiem mai jos câteva din realizări şi menţionăm concluziile activităţilor desfăşurate:

- sesiunea de comunicări ştiinţifice a fost onorată de personalităţi marcante fiind prezentate 55 comunicări, aparţinând unui număr de 56 de autori;
- au fost prezentate lucrările:

Sărbătoarea aripilor româneşti o sută de ani de zbor în armata României (17 iunie 1910 – 17 iunie 2010) – autori gl. lt. dr. Ion-Aurel STANCIU; cdor dr. Emil CIMPOCA; cdor dr. Marius-Adrian NICOARĂ; cpt. Daniel STAN

Avioanele Messerschmidt 109 E în România – autor Prof. Tudor VASILE

Culegere de studii şi articole – autor col. (r) lector univ. dr. Vasile FLOREA

Problematica mobilizării industriale în situaţii de război în condiţiile contemporane – autor col. (r) lector univ. dr. Vasile FLOREA

Gl. fl. aer. Ion-Stratulat DOBRAN veteran de război – autori cdor (r) prof. univ. dr. Aurel PENTELESCU; cdor dr. Marius-Adrian NICOARĂ, Dan ANTONIU

- au fost lansate lucrările:

Eroi ai nimănui, agenţi străini paraşutaţi în România în timpul şi după cel de-al Doilea Război Mondial – autor (în continuare col.). col. dr. Mircea TĂNASE

---

[1] Vulcani noroioşi unicat în Europa reprezintă formaţiuni create de gazele naturale provenind de la peste 3.000 de metri adâncime, care trec printr-un sol argilos, în combinaţie cu apa din pânza freatică. Gazele împing spre suprafaţă apa amestecată cu argilă. Nămolul format de acestea iese la suprafaţă şi, în acele locuri, se usucă în contact cu aerul, formând nişte structuri conice asemănătoare unor vulcani. Nămolul ieşit la suprafaţă este rece, deoarece vine din straturile de argilă. Se cunosc pe glob în total circa 1.100 de vulcani noroioşi. În Europa sunt foarte puţini vulcani noroioşi pe continent, mai mulţi există însă sub mări, cum ar fi spre exemplu vulcanii noroioşi din apele Norvegiei, cei din mările Caspică şi Barents. În afara Europei, fenomene similare se pot observa în Siberia, Australia şi insula Trinidad din Caraibe.

Transformări în învățământul militar de aviație pentru pregătirea personalului aeronavigant (01.04.1912 – 01.08.2003) – autor cdor dr. Jănel TĂNASE

Aeronautica Română în timpul celui de-al Doilea Război Mondial – autori cdor (r) prof. univ. dr. Aurel PENTELESCU; cdor dr. Marius-Adrian NICOARĂ

Ca urmare a desfăşurării acestor activităţi au rezultat următoarele propuneri:

1. includerea în cadrul manifestărilor legate de activitățile desfăşurate cu ocazia Zilei Aviaţiei şi a Forţelor Aeriene Române – 20 iulie 2012, a unei suite de manifestări organizate şi desfăşurate în anul 2012 de Şcoala de Aplicaţie pentru Forţele Aeriene, dedicate sărbătoririi a 100 de ani de învățământ militar aeronautic, deoarece Şcoala de Aplicaţie pentru Forţele Aeriene este moştenitoarea şi continuatoarea Şcolii Militare de Pilotaj înființată la 1 aprilie 1912, conform aprobării şefului Statului Major General nr. C. 5614 din 13.04.2010, cu următoarele activităţi:

a) planificarea desfăşurării în anul 2012 a unei sesiuni de comunicări ştiinţifice pe istoricul Ziliştea - Boboc, Buzău, cu scopul elaborării unor studii şi cercetări privind trecutul, prezentul şi viitorul Forţelor Aeriene, ca for de discuţie şi analiză a procesului de instruire practic-aplicativ aeronautic, centrându-se pe noutăţile în întregul spectru al domeniului aeronautic, care să fie publicate în volumele sesiunilor de comunicări ştiinţifice;

b) efectuarea demersurilor necesare pentru preluarea îngrijirii mormântului lui Aurel Vlaicu din cimitirul Ghencea, până la centenarul comemorării sacrificiului inginerului român la 13 septembrie 2013;

c) executarea unei medalii jubiliare cu tema *„1 aprilie 1912 – 1 aprilie 2012. O sută de ani de învățământ militar aeronautic”*;

d) tipărirea unui album al comandanţilor instituţiilor militare de instruire aeronautică şi a unei cărţi a promoţiilor, în volume omagiale, în anul 2012;

e) prezentarea în zbor în cadrul unui exerciţiu tactic, a aeronavelor din înzestrarea Forţelor Aeriene Române, ale Aeroclubului României şi a celor aparţinând formaţiei de înaltă acrobaţie de la Blue Air, în data de 15 iunie 2012;

f) editarea a 300 de afişe color pentru promovarea activităţilor din anul 2012;

g) efectuarea demersurilor necesare pentru decorarea drapelului de luptă al Şcolii de Aplicaţie pentru Forţele Aeriene;

h) organizarea la Cercul Militar Naţional – Bucureşti, a unei expoziţii omagiale dedicate sărbătoririi a 100 de ani de învățământ militar aeronautic în perioada 16 - 23 iulie 2012.

2. înființarea Societății Cercetătorilor în Aeronautică *„Ziliştea - Boboc, Buzău”* ca for de manifestare ştiinţifică a cercetătorilor, experţilor, doctorilor, doctoranzilor, masterilor, masteranzilor, practicanţilor şi pasionaţilor de aeronautică, militari şi civili.

Succesul celei de-a doua ediţii a sesiunii de comunicări ştiinţifice experienţa în domeniul instruirii (din cele trei arme de bază din Forţele Aeriene Române (aviaţie,

rachete şi artilerie antiaeriană şi radiolocaţie) ne îndeamnă să pregătim cu atenţie ediţia a III-a, a centenarului Instruirii militare aeronautice româneşti.

Rezultatele muncii grupului de lucru sunt evidenţiate în acest volum. Bogăţia de evenimente reuşite, succesul evidenţiat de participanţi, ne încurajează să continuăm desfăşurarea acestui gen de evenimente.

Aşa să ne ajute Dumnezeu!

Colectivul de elaborare
Ziliştea - Boboc, Buzău
Ianuarie 2012

Imagini din plenul Sesiunii de Comunicări Ştiinţifice din 16 iunie 2011
şi de la Vulcanii noroioşi din judeţul Buzău

CUVÂNTUL DE DESCHIDERE A SESIUNII DE COMUNICĂRI ŞTIINŢIFICE ANUALE, AL COMANDANTULUI ŞCOLII DE APLICAŢIE PENTRU FORŢELE AERIENE „AUREL VLAICU”

Comandor Nicolae GRIGORIE[*]

On the 22nd of June 1942, 3 o'clock in the morning the pilots of the bombing squadrons from Zilişstea-Boboc were going to the briefing room in order to plan the fighting mission, and at 03.30 they were taking off, having the honor of being the first to engage in combat, in order to bomb enemy land forces in Basarabia. This is one of the reasons which determined us to organize this session.

By means of a written report addressed to general Fanică CÂRNU , the Chief of the Romanian Air Force, we have the permission to organize this activity.

DOMNULE PREFECT, STIMAŢI INVITAŢI

Desfăşurăm la Şcoala de Aplicaţie pentru Forţele Aeriene „Aurel Vlaicu”, începând de astăzi, sesiunea de comunicări ştiinţifice cu tema *„70 DE ANI DE LA INTRAREA ROMÂNIEI ÎN AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL. CONTRIBUŢIA FORŢELOR AERIENE ROMÂNE ÎN CAMPANIA ANULUI 1941. Doctrină, instruire şi înzestrare. Personalităţi. Acţiuni militare”,* cu participarea autorităţilor locale şi a unor personalităţi de recunoscută valoare ştiinţifică cu preocupări în domeniul militar, în speţă al Forţelor Aeriene Române.

La 22 iunie 1941, ora 03.00, piloţii aviaţiei de bombardament de la Zilişstea - Boboc mergeau la sală pentru pregătirea misiunii de luptă în zbor, iar la ora 03.30 decolau, având onoarea de a intra primii în luptă, pentru lovirea inamicului sovietic şi constituirea capetelor de pod pentru trupele terestre în Basarabia, a fost unul din motivele ce ne-au făcut să organizăm această manifestare ştiinţifică.

Prin raportul înaintat domnului general-locotenent doctor CÂRNU Fănică, şeful Statului Major al Forţelor Aeriene, am obţinut aprobarea organizării şi desfăşurării acestei activităţi.

Obiectivele noastre sunt:

- desfăşurarea activităţii de cercetare aplicativă în armele aviaţie, radiolocaţie şi artilerie şi rachete sol-aer;
- valorificarea studiilor prezentate în cadrul sesiunii de comunicări ştiinţifice, de către personalităţi de recunoscută valoare ştiinţifică;

[*] Comandantul Şcolii de Aplicaţie pentru Forţele Aeriene „Aurel Vlaicu”.

- promovarea imaginii Forţelor Aeriene şi a Şcolii de Aplicaţie pentru Forţele Aeriene;

- omagierea foştilor comandanţi, instructori de zbor, profesori, camarazi de arme, care şi-au adus contribuţia la ridicarea prestigiului învăţământului militar aeronautic;

- tipărirea cu sprijinul Statului Major al Forţelor Aeriene, a volumului care să cuprindă lucrările prezentate în cadrul sesiunii de comunicări ştiinţifice.

Bazându-mă pe experienţa manifestărilor din anii trecuţi, am condus un grup de lucru compus din: cdor dr. Emil CIMPOCA, cdor dr. Marius-Adrian NICOARĂ, cdor Viorel-Mircea POPA, cpt. cdor Ion CHIREA, lt.col. Constantin STANCIU, lt. col. Ovidiu IRIMIA, cpt. cdor Jean MUSTAŢĂ, lt.col. Nelu DUMITRU, cpt. cdor Adrian SAVA, lt. cdor Marius-Daniel MIHALCEA, cpt. Vică ILEA, cpt. Daniel STAN, ş.a. Acest grup de lucru a planificat, organizat, coordonat şi controlat pregătirea activităţii până la cele mai amănunţite detalii.

Aşadar, urmare a implicării întregului personal al Şcolii de Aplicaţie pentru Forţele Aeriene *„Aurel Vlaicu”*, cu un an în urmă, în perioada 14 - 18.06.2010, întreaga gamă de activităţi planificate s-a desfăşurat în cele mai bune condiţii.

Urmând desfăşurarea cronologică a activităţilor, evidenţiem mai jos câteva din realizări şi menţionăm concluziile sesiunii de comunicări ştiinţifice.

S-au desfăşurat următoarele activităţi:

- în data de 23 aprilie 2010, şeful Statului Major General, domnul amiral doctor Gheorghe MARIN, a aprobat preluarea de către Şcoala de Aplicaţie pentru Forţele Aeriene, a tradiţiilor militare ale primei Şcoli Militare de Pilotaj, înfiinţată la 1 Aprilie 1912;

- s-au aprobat elementele de heraldică ale instituţiei aeronautice buzoiene;

- s-a realizat medalia jubiliară cu tema *„Aurel Vlaicu 17 iunie 1910 – 17 iunie 2010. O sută de ani de zbor în Armata României”*;

- a fost tipărită ediţia anastatică a lucrării *„Aeroplanul Vlaicu I”;*

- a fost decorat Drapelul de luptă al Şcolii de Aplicaţie pentru Forţele Aeriene *„Aurel Vlaicu”*, prin Decretul nr. 528 din 14.06.2010, semnat de preşedintele României, domnul Traian BĂSESCU şi ministrul apărării naţionale, domnul Gabriel OPREA, cu *Ordinul „Virtutea Aeronautică”* în grad de *„Ofiţer”* cu însemne pentru militari, de pace;

- a fost lansat albumul istoric *„Şcoala Aripilor Româneşti de la Vlaicu I la IAR -99 ŞOIM”*, autori: căpitan-comandor doctor Marius-Adrian NICOARĂ şi căpitan Daniel STAN şi au fost prezentate volumele *„Istoria Aviaţiei Militare Române 1910-2010”* şi *„Destinul unui cuceritor al cerului, inginerul aviator Aurel Vlaicu”* de către autor, domnul profesor universitar doctor Valeriu AVRAM şi *„Romanian Aeronautical Constructions”*, şi *„Aurel Vlaicu”* de către unul din autori, domnul inginer Dan ANTONIU;

- au fost vernisate expoziţiile:

a) de fotografie: *„Aurel Vlaicu”,* a Muzeului Militar Naţional, realizată de domnul Nicolae MOGHIOR;

b) de medalistică a domnului căpitan-comandor (r) Ioan BOTEZ;

c) de sculptură a domnului Constantin C. SINESCU;

d) de pictură a domnului Ion HULTOANĂ;

- a fost inaugurat Simulatorul pentru controlul traficului aerian;

- au fost dezvelite monumentele *„Aspiraţie”* şi *„Tehnicienii”* donate instituţiei noastre de către sculptorul Constantin C. SINESCU şi tabloul *„Arc în timp”* donat de către pictorul Ion HULTOANĂ;

- s-a desfăşurat sesiunea de comunicări ştiinţifice, onorată de personalităţi marcante ale Armatei Române, ale căror comunicări sunt tipărite în acest volum;

- s-au prezentat în zbor în cadrul unui exerciţiu tactic, aeronave din înzestrarea Forţelor Aeriene Române, ale Aeroclubului României şi cele aparţinând formaţiei de înaltă acrobaţie de la compania Blue Air.

Ca urmare a desfăşurării acestor activităţi au rezultat următoarele propuneri pe care le putem constata astăzi ca realizate:

1. permanentizarea desfăşurării sesiunii de comunicări ştiinţifice pe istoricul Ziliştea - Boboc, Buzău, cu scopul elaborării unor studii şi cercetări privind trecutul, prezentul şi viitorul Forţelor Aeriene, cu trei întâlniri anuale în perioada 2009, 2010, 2011 pentru permanentizarea, apoi cu întâlniri bianuale ca for de discuţie şi analiză a procesului de instruire practic-aplicativ aeronautic, centrându-se pe noutăţile în întregul spectru al domeniului aeronautic, care să fie publicate în volumele sesiunilor de comunicări ştiinţifice;

2. efectuarea demersurilor necesare pentru preluarea îngrijirii mormântului lui Aurel Vlaicu din cimitirul Ghencea, până la centenarul comemorării sacrificiului inginerului român la 13 septembrie 2013;

3. analiza oportunităţii înfiinţării Societăţii Cercetătorilor în Aeronautică *„Ziliştea - Boboc, Buzău”* ca for de manifestare ştiinţifică a cercetătorilor, experţilor, doctorilor, doctoranzilor, masterilor, masteranzilor, practicanţilor şi pasionaţilor de aeronautică, militari şi civili, proiectul de statut fiind prezentat chiar în acest volum.

Rezultatele muncii grupului de lucru sunt evidenţiate în acest volum.

Închei prin a vă ura spor la treabă şi Dumnezeu să vă ajute în demersurile voastre.

„Dumnezeu să-i ierte!”
Iar dumneavoastră vă urez spor la treabă

ALOCUȚIUNEA DOMNULUI PREFECT AL JUDEȚULUI BUZĂU

Inginer Paul BEGANU[*]

Here we meet again for the second time in a row at The Romanian Air Force Training School "Aurel Vlaicu" in order to unfold a scientific communication session which brings together well known personalities with a certified scientific prestige related to the research dedicated to aviation, radiolocation and ground based air defence.

STIMAȚI INVITAȚI

Iată că ne întâlnim pentru al doilea an consecutiv la Şcoala de Aplicație pentru Forțele Aeriene „Aurel Vlaicu" pentru desfăşurarea sesiunii de comunicări ştiințifice ale unor personalități de recunoscută valoare ştiințifică pentru cercetarea aplicativă în armele aviație, radiolocație şi artilerie şi rachete sol-aer.

Omagierea foştilor comandanți, instructori de zbor, profesori, camarazi de arme, care şi-au adus contribuția la ridicarea prestigiului învățământului militar aeronautic înseamnă şi aprecierea unor distinşi cetățeni ai județului Buzău.

De asemenea, Şcoala de Aplicație pentru Forțele Aeriene „Aurel Vlaicu" este una din cele mai apreciate instituții de învățământ din județul nostru, la nivel național, dar şi internațional.

Remarc şi propunerea domnului Tudor VASILE, de a acorda numele de «Adj. av. erou Constantin C. DIMACHE» şcolii cu clasele V-VIII din comuna Bozioru, județul Buzău, eroul ce s-a născut în această localitate la 6 ian. 1915, unde a făcut şi primele clase primare şi care a urmat cursurile Şcolii de Subofițeri de Aviație Naviganți şi a luat parte la cel de-al Doilea Război Mondial.

Vă mulțumesc pentru invitație şi am să asist cu atenție la aceste dezbateri, asigurându-vă de menținerea unor relații de colaborare cu comunitatea locală şi cu organele administrației publice locale.

---

[*] Prefectul județului Buzău.

UNICATE ÎN LUME DIN JUDEȚUL BUZĂU

Autor: Gheorghe PETCU.*

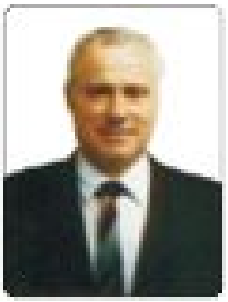

The Bureau for Tourism and Agroturism Development was found in the spring of 2009 as part of the County Coucil, and from the 1st of December 2009 I started working for this bureau, my previous position being part of the Regional Development and European Integration Directorship. I, together with my colleague, have accomplished a series of projects which have succeeded in promoting touristic objectives from Buzau county.

În primăvara anului 2009 s-a înființat Biroul de Promovare, Dezvoltare a Turismului şi Agroturismului de la Consiliul Județean, iar eu am trecut de la 1 decembrie 2009 la acest birou, până atunci lucrând în cadrul Direcției de Dezvoltare Regională – Integrare Europeană. Împreună cu colega mea, am realizat o serie de proiecte ce vor duce la o mai bună cunoaştere a obiectivelor turistice din Județul Buzău.

Aş aminti câteva:

- Consultanța pentru realizarea proiectelor europene de către Direcția de Dezvoltare Regională a Consiliului Județean Buzău.

- Întocmirea listei cu drumurile ce vor fi reabilitate sau construite. Amintesc drumul DJ 203 G Monteoru – Leiculeşti (Tisău) Mănăstirea Barbu = 12 km. Acum este un drum forestier. În urma realizării acestui drum, SĂRATA MONTEORU nu va mai fi o fundătură, ci va avea o legătură directă cu Valea Nişcovului unde se află cea mai mare densitate a monumentelor istorice din județul Buzău. Mănăstirile Barbu (1668), Izvoranu (1595), Bradu (sec. XIV), Ciolanu (sec. XIV), Cetățuia de la Ciolanu (sec. XVI), Nifon (sec. XVIII), Cetățuia Cucuiata (1590), Tabăra de sculptură în aer liber de la Măgura (1970 -1985) cea mai mare din țară şi una dintre cele mai mari din lume în piatră de Măgura, Muzeul Crucii, Tabăra de copii şcolari Poiana Pinului, acum cu denumirea Centrul de Agrement Poiana Pinului, pentru a putea primi tineri până la 35 de ani. Aici se organizează anual, pentru copii, Tabere de Sculptură în piatră şi în lemn şi tabere pentru pictură, precum şi olimpiade la nivel național de matematică şi la alte materii.

- DC 69, DC 71, DC 78, DC 89 Sibiciul de Sus–Colți (12 km), Muzeul Chihlimbarului adună anual 10.000 de turişti plătitori, fiind al doilea obiectiv turistic după Vulcanii Noroioşi ce aduce anual peste 35.000 de turişti.

---

* Membru al Uniunii Scriitorilor din România, Consilier – Consiliul Județean Buzău, Biroul de Promovare-Dezvoltare a Turismului şi Agroturismului, autor al albumelor şi monografiilor despre județul Buzău.

- DC 85 Bozioru–Fisici–Găvanele–Nucu. Aici se găsesc cele mai multe dintre AŞEZĂRILE RUPESTRE (mil. V i.hr. – sec. XVIII). În această zonă se află CERUL STRANIU, când cerul capătă o intensitate ce nu poate fi descrisă în cuvinte, pe care oamenii de ştiinţă o măsoară în grade Kelvin, având o valoare de peste 23.000 grade Kelvin. Azurul cerului deasupra marilor oraşe din lume măsoară 16.000 grade Kelvin. „Aici simţi cum se deschid porţile energetice ale Universului, când toată fiinţa devine spirit", spunea un specialist.

În total sunt 12 drumuri propuse dintre care am amintit 3.

În urma parteneriatului dintre Consiliul Judeţean Buzău şi Liceul Pedagogic „Spiru C. Haret" parteneriat iniţiat de Simona Boian, şefa Biroului de Promovare Dezvoltare a Turismului şi Agroturismului de la Consiliul Judeţean Buzău, a fost realizat un manual şcolar „BUZĂU. SĂ NE CUNOAŞTEM JUDEŢUL" autori Gheorghe Petcu şi Simona Boian, după care vor învăţa 180 elevi de la Liceul Pedagogic „Spiru C. Haret". Ulterior, cu sprijinul domnului ec. Victor Mocanu, preşedintele Consiliului Judeţean Buzău se vor tipări 3000 de exemplare din acest manual, după care la ora opţională se vor învăţa noţiuni de geografie, istorie, turism din judeţul Buzău, în toate şcolile din judeţ.

S-au realizat pliante cu staţiunea Sărata Monteoru, iar Muzeul Judeţean Buzău a realizat pliante cu Aşezările Rupestre, Colecţia Muzeală Colţi şi Casa Memorială „V. Voiculescu" de la Pârscov în limbile română şi engleză. Centrul Judeţean pentru Conservarea şi Promovarea Culturii Tradiţionale a scos Caietul de etnografie şi folclor „TRADIŢII BUZOIENE" serie nouă 2009 pentru a relua tradiţia dinainte de 1989. Pliantul „UNICATE ÎN LUME DIN JUDEŢUL BUZĂU" scos de Biroul de Promovare Dezvoltare a Turismului şi Agroturismului de la Consiliul Judeţean Buzău, evidenţiază ce potenţial turistic extraordinar are judeţul Buzău.

Amintesc: Cloşca cu puii de aur – Tezaurul de la Pietroasa (azi Pietroasele), Chihlimbarul de la Colţi, Vulcanii Noroioşi de la Berca – Scorţoasa, Focul Viu de la Berca – Lopătari, Masa lui Bucur de la Pleşi – Bisoca, Aşezările rupestre de la Aluniş – Colţi – Bozioru, Tabăra de sculptură în aer liber de la Măgura, Barajul şi lacul de acumulare de la Siriu, Cerul Straniu din zona Bozioru – Fisici – Nucu.

1. TEZAURUL DE LA PIETROASA – CLOŞCA CU PUII DE AUR.

De ce Cloşca cu puii de aur?

Fiindcă unele piese aduceau a păsări, iar în legendele lor locuitorii Istriţei căutau de mii de ani „Cloşca cu puii de aur" aducătoare de noroc. La Pietroasa de Jos, în cătunul Ochiul Boului, azi Pietroasa Mică…se află o carieră de calcar, exploatată încă din antichitate. Daco-geţii tăiaseră aici piatra pentru cetăţile lor de la Coasta Dogarului şi Gruiul Darii, la fel, romanii, pentru castrul şi termele lor. În 1836 se înfiinţează SEMINARUL TEOLOGIC de la Buzău, iar între 1836-1838 se construieşte clădirea acestuia. Doi ţărani din Pietroasa de Jos, Stan Avram (socru) şi Ion Lemnaru (ginere), angajaţi să scoată piatră, au găsit între blocurile de piatră 22 obiecte, din aramă, au crezut ei.

Nu aveau habar că în fața lor se afla cel mai mare TEZAUR DIN LUME la acea oră, depăşit în greutate abia după aproape 100 de ani, în 1923, când a fost descoperit Tutankamon. Era în aprilie 1837.

„Unul dintre țărani", spune Odobescu, „credea că toate acestea erau din aramă; ar fi dat o bucată din ele unui căldărar țigan ca să-i cârpească cu dânsa o tingire, iar acesta, neputând să dea de capăt lucrării, ar fi azvârlit cât colo bucata de metal, zicând stăpânului ei că nu e bună de nimic".

Tot în 1837 Verusi trebuia să facă podul de peste apa râului Câlnău. În 1838 merge la Pietroasa după piatră, Ion Lemnaru îi prezintă un colan. Verusi se duse cu acesta la bijutierii-argintari de pe podul Târgului de Afară din Bucureşti şi îşi dădu seama că la Pietroasa a fost descoperită o comoară din aur. Vinde colanul, care a dispărut pentru totdeauna şi cu cea mai mare viteză se îndreaptă spre Pietroasele. Era 23 aprilie 1838.

Verusi le oferea 4000 de piaştri....care însemnau de fapt 4000 de lei vechi sau 1500 lei noi – prețul unei perechi de boi. Numai greutatea aurului depăşea 100.000 lei aur/la valoarea anului 1838, fără a lua în considerare valoarea istorică.

Verusi, „noul proprietar", a luat de pe prispa casei un topor şi a început să lovească piesele Tezaurului pentru a le micşora. Tava de 8 kg care nu încăpea în sac a tăiat-o în 4 bucăți. A introdus în sac tot tezaurul, a urcat pe cal şi a plecat în grabă. Era mai greu decât venise cu 27 de kg. După alții, cu 40 kg.

Frunză Verde, arendaş al moşiei Episcopiei de la Pietroasa unde s-a găsit Cloşca cu puii de aur, află de această descoperire şi prin şantaj intră în posesia unui coşuleț, apoi un colan şi 200 de icusari (1000 lei noi).

Cere mai mult. Nu i se dă.

Între timp Kyr Iacov, epistatul moşiei învecinate Pietroasei, Tohani, reclamă autorităților. Sunt arestați Ion Lemnaru şi Stan Avram, apoi Nicolae Baciu, George şi Achim, fiii lui, apoi Verusi. De acest caz se ocupa personal Mihalache Ghica, ministrul Trebilor din Lăuntru, fratele domnitorului Alexandru Ghica. Ca specialist, Petrache Poenaru, om de ştiință, „efor al şcoalelor".

Verusi este adus de la Bucureşti la podul de peste apa Câlnăului – primul pod de piatră din Țara Românească, pentru a indica locul unde a ascuns comoara, însoțit de Mihalache Ghica şi Petrache Poenaru.

Se descoperă două cutii cu piese din Tezaur maltratate sălbatic; marea teva, cana oenohoe, o fibulă mare, două mijlocii şi una mică, un vas octogonal, patera cu figuri, minus zeitatea din mijloc şi un colan – nouă piese care alături de celelalte trei (inele şi vasul recuperat de la George Baciu şi Frunză Verde) compun ceea ce azi ştim că se numeşte Tezaurul de la Pietroasa – Cloşca cu puii de aur.

Țăranii au declarat la interogatorii 22 de piese. Se găsesc doar 12. Unde sunt celelalte 10. Verusi indica prundul Câlnăului, luat de o viitură împreună cu punga de piele în care se găseau celelalte piese.

Odobescu, care a cercetat dosarul nr. 5397 de la Arhivele Statului legat de Tezaur, nu dă un răspuns clar unde se află celelalte piese. Sentința dată de „Curtea

criminalicească": Verusi achitat, iar țăranii obligați să-i înapoieze banii – ca şi Decretul princiar din 10 octombrie 1839, semnat de domnitor în acord cu sentința, crede a vedea un caz clasic de mituire a autorităților.

Un număr de piese din seria celor încastrate cu pietre prețioase luase definitiv drumul Bucureştilor, trecând întâi pe la poarta din Stâlpu a marelui vistiernic Alecu Ghica. Când Mihalache Ghica citeşte „tocrirul" (declarația n.a.) luat vizitiului, îşi dă seama că în afara Tezaurului e amestecat un om din clanul Ghiculeştilor, mare mare vistier Alecu Ghica, poreclit Căciulă Mare, proprietar cu vaste moşii în județul Buzău, la Stâlpu, Cândeşti şi Sătuc.

Stan Avram şi ginerele lui, Ion Lemnaru, mor în arestul Poliției Capitalei, la Agia, unde şef era Costache Chioru, simbol al poliţaiului rămas din timpurile fanariote. Trupurile lor au fost duse în groapa comună de lânga Mitropolie.

Oare asta să fie soarta descoperitorilor de comori?

Gheorghe Frunză Verde moare de „moarte bună" la 1857.

Şi atunci ca şi acum în România, mor cei săraci şi fără relații.

Noroc că există şi BLESTEMUL COMORII.

Postelnicul Dumitrache, intermediar şi complice al lui Verusi, se retrage paralizat de podogra în mijlocul viilor de la Ghizdita – Zărneşti, după ce mai înainte îşi vede casa mistuită de flăcări în timpul Revoluției de la 1848.

- Cele 12 piese ale Tezaurului n-au intrat imediat în rafturile Muzeului de la Sf. Sava, aşa cum ceruse prin decret domnitorul Al. Ghica, încă din 26 iulie 1836. După ce le cercetează, întocmindu-le raportul ştiințific, Petrache Poenaru le lasă în grija lui Mihalache Ghica, fratele domnitorului.

Abia în 1842, când Al. Ghica este scos din domnie, iar Mihalache din Departamentul din Lăuntru, Tezaurul de la Pietroasa se vede scăpat de această nouă şi PERICULOASĂ AFECȚIUNE.

„Această pasăre se închipuie de CLOŞCĂ, iar celelalte patru se închipuiau de PUI" a spus în declarația sa țăranul Ion Lemnaru. În fapt a fost numele de Botez „CLOŞCA CU PUII DE AUR", ce a făcut înconjurul lumii.

În 1867 la EXPOZIȚIA UNIVERSALĂ DE LA PARIS, România s-a prezentat cu Tezaurul de la Pietroasa şi cu Chihlimbarul de la Colți, amândouă din județul Buzău. A fost prima expoziție la care a participat România.

Pavilionul românesc a fost decorat cu Medalia de Aur a Expoziției Universale de la Paris şi a fost centrul de atracție al Expoziției. În 1889 Al. Odobescu scoate lucrarea vieții sale „TEZAURUL DE LA PIETROASA".

În 1895, Paul Telge restaurează Cloşca cu puii de aur la Berlin şi declară: „Astfel restaurată ar deveni ceea ce trebuie să fie, adică monumentul cel mai strălucit şi frumos al artei antice".

SESIUNEA ŞTIINŢIFICĂ ANUALĂ
A ŞCOLII DE APLICAŢIE PENTRU FORŢELE AERIENE
„AUREL VLAICU”
Ediția a II-a,
16-17 iunie 2011

SESIUNEA ŞTIINȚIFICĂ ANUALĂ - ediția a II-a, 16-17 iunie 2011

SECȚIUNEA 1
Doctrină, instruire şi înzestrare

Coordonator: Cdor dr. Jănel TĂNASE
Moderatori: Cdor (r) prof. univ. dr. Traian ANASTASIEI
Cdor (r) dr. Eminescu COŞEREA

NOUA FAȚĂ A TERORISMULUI AERIAN ŞI VULNERABILITĂȚILE SISTEMELOR DE APĂRARE AERIANĂ

Autor: Gl.lt. dr. CÂRNU Fănică[*]

The Air Defence Sistem's efficient and afective reaction to the threat of air oriented terrorism depends on the existence of realistic plans for the coordination of efforts and for the command-control of forces involved, starting from the identification phase of the aircraft until the final resolution of an air traffic incident.

At the Prague summit, NATO defined the „RENEGADE" threat as the use of hijacked civilian aircraft as weapons to commit a terrorist attack. The Alliance developed the concept of „RENEGADE" and established the responsibilities of all structures involved in counteracting this threat and the necessary measures to be implemented including standing operating procedures within the NATO Integrated Air Defence System-NATINADS.

Keywords: air oriented terrorism; RENEGADE; NATO Integrated Air Defence System; Air Command and Control System;UAVs.

Înainte de 11 septembrie 2011, aeronavele de linie erau utilizate de piraţii aerului ca mijloace de constrângere a guvernelor pentru eliberarea deţinuţilor politici pentru obţinerea unor sume importante de bani în scopul finanţării acţiunilor teroriste.

Acţiunile teroriste au fost dezvoltate iniţial sub umbrela naţionalismului de stat, fapt care s-a schimbat fundamental în timp, prin evoluţia fenomenului terorist. Astăzi, prin natura lor, cele mai multe organizaţii teroriste au caracter internaţional, membrii acestora pot procura informaţii, fonduri şi arme prin mijloace mai puţin tradiţionale, iar posibilitatea de urmărire şi localizare a lor este mult mai dificilă.

[*] Şeful Statului Major al Forţelor Aeriene.

Teroriştii şi-au perfecţionat, totodată, strategiile şi tacticile de acţiune prin studierea atentă a vulnerabilităţilor societăţii moderne care s-a dezvoltat foarte rapid, înainte de toate pe criterii de eficienţă. A fost, astfel, cultivată încrederea, iar apoi deschiderea către exterior, combinate cu măsuri de securitate din ce în ce mai relaxate. Aşa s-a ajuns la evenimentele care au debutat cu dezastrul din 11 septembrie, atunci când teroriştii au exploatat breşele de securitate ale sectorului de transport aerian, transformând aeronavele civile deturnate în bombe care au penetrat şi distrus ţinte emblematice pentru omenire. Această acţiune teroristă nu a fost „opera" unui actor statal, ci a unei organizaţii teroriste internaţionale care, pentru recrutarea şi pregătirea membrilor săi, precum şi pentru vehicularea informaţiilor şi a fondurilor necesare operării în mediul aerian, s-a folosit de cea mai simplă şi nevinovată reţea internaţională de comunicare – internetul.

Terorismul aerian a căpătat, astfel, o nouă relevanţă, manifestându-se deja ca cea mai rapidă şi eficace formă de instaurare a terorii. Astăzi, terorismul aerian reprezintă un nou capitol în istoria terorismului şi coşmarul sistemelor de apărare aeriană.

Concluziile analizelor de ultimă oră arată că operaţiile teroriste viitoare vor angaja structurile de securitate existente azi în direcţii greu de prevăzut dacă nu sunt operate schimbări conceptuale la nivel strategic şi politic. Prevenirea acestor atacuri aeriene devastatoare a devenit o cerinţă pentru forţele aeriene moderne.

Primul pas către schimbare trebuie făcut în direcţia definirii noilor ameninţări la adresa securităţii aeriene. Acestea pot fi atacuri cu aeronave pilotate, civile sau chiar militare, cu vehicule aeriene de dimensiuni mici fără pilot la bord (UAV-uri) sau chiar sub forma atacurilor cibernetice împotriva reţelelor informatice din structura de comandă-control aeriene militare sau de management al traficului aerian civil. Din rândul vehiculelor utilizate nu pot fi excluse nici sistemele de rachete antigrindină care prin mici modificări, pot deveni un mijloc de teroare pentru aglomerările urbane.

La Summitul de la Praga, NATO a definit ameninţarea de tip „*RENEGADE*" ca fiind utilizarea aeronavelor civile deturnate drept arme pentru comiterea unui atac terorist. Alianţa a dezvoltat conceptul „*RENEGADE*" şi a stabilit responsabilităţile tuturor structurilor implicate în contracararea acestei ameninţări şi, de asemenea, măsurile necesare de implementat, inclusiv procedurile de operare standard în cadrul *Sistemului NATO de Apărare Aeriană Integrată (NATO Integrated Air Defence System-NATINADS)*.

Decizia de angajare şi distrugere a unei aeronave clasificată „*RENEGADE*" aparţine unei autorităţi naţionale guvernamentale a statului în al cărui spaţiu aerian evoluează aeronava respectivă, datorită suveranităţii exclusive a statului în spaţiul său aerian. Decizia de distrugere a unei asemenea aeronave este extrem de critică din punctul de vedere al timpului la dispoziţie, dar şi dificilă, din cauza naturii consecinţelor. Gândiţi-vă că la bordul aeronavei respective sunt sute de pasageri! -ceea

ce complică substanțial procesul decizional din cauza timpilor pasivi necesari clasificării situației din punct de vedere juridic.

Mai mult, în situația în care aeronava clasificată „*RENEGADE*" este interceptată şi însoțită de avioane de vânătoare aparținând unui stat vecin, aceasta poate rămâne nesupravegheată o perioadă lungă după trecerea frontierei de stat dacă în zona respectivă nu sunt implementate acorduri internaționale de cooperare în domeniul poliției aeriene sau chiar pe toată perioada zborului, dacă în zona nesupravegheată o perioadă lungă după trecerea frontierei de stat dacă în zona respectivă nu sunt implementate acorduri internaționale de cooperare în domeniul poliției aeriene sau chiar pe toată perioada zborului, dacă statul survolat este în imposibilitatea de a acționa (de ex.: nu posedă mijloace de poliție aeriană adecvate situației, situația aeriană sau meteorologică nu permite acțiunea oportună etc.).

În realitate, sunt multe alte situații care pot favoriza acțiunea aeriană teroristă nestingherită, acestea fiind legate, în principal de limitările tehnice ale echipamentelor, nivelul de pregătire şi starea forțelor de apărare aeriană pentru intervenție al căror timp de reacție trebuie să fie mai mic decât timpul la dispoziție pentru contracarare. O apărare aeriană care nu poate reacționa oportun la asemenea provocări este total inutilă, necesitând aducerea în actualitate a funcțiilor sale.

Terorismul aerian se poate manifesta rar, dar consecințele lui sunt devastatoare. Atât la nivelul NATO, cât şi la nivel național se exersează frecvent contracararea amenințărilor de tip „*RENEGADE*" prin elaborarea de scenarii complexe şi implicarea celor mai importante mijloace de apărare aeriană, inclusiv a celor aparținând *Sistemului NATO Aeropurtat de Avertizare Timpurie şi Control,* aşa cum se întâmplă pe timpul evenimentelor NATO de mare vizibilitate.

Reacția oportună a sistemului de apărare aeriană la acest tip de amenințare depinde de existența unor planuri realiste de coordonare a eforturilor şi de comandă-control al forțelor, plecând de la faza de identificare a aeronavelor până la rezolvarea finală a unui incident de trafic aerian.

În prezent, amenințarea reprezentată de terorismul aerian este foarte serioasă.

Dezvoltarea acesteia poate fi atât de fulminantă, încât să determine ineficiența şi lipsa de reacție oportună a oricărui sistem național de apărare aeriană analizat individual. Doar comunitățile şi sistemele de comandă-control moderne aparținând sistemelor de securitate colectivă pot lupta cu succes în noua conjunctură. Pentru ca acțiunea acestora să fie deopotrivă oportună şi eficientă, este necesar să fie eliminate obstacolele de natură juridică existente în calea sinergiei acțiunilor internaționale şi reexaminate structurile/relațiile tradiționale de comandă-control, în special acolo unde acțiunea transnațională este încetinită.

Zonele sensibile asupra cărora trebuie insistat includ transferul de autoritate rapid şi eficace al mijloacelor de apărare aeriană între țările vecine, transferul autorităților între structurile de comandă-control regionale, transferul de autoritate

între NATO şi autoritățile naționale şi acțiunile legate luate de către fiecare entitate implicată în soluționarea conflictului de trafic aerian.

Operaționalizarea completă a noului *Sistem de Comandă Control Aerian al NATO - Air Command and Control System/ACCS* va impune, în opinia mea, acordarea de mai multă autonomie structurilor regionale aliate de comandă-control aerian în luarea deciziilor şi acțiune până la neutralizarea/nimicirea aeronavelor utilizate în scopuri teroriste. Bizuirea în totalitate doar pe resursele şi autoritățile naționale determină întârzieri care pot compromite contracararea acțiunii teroriste.

Cu toate că amenințarea de tip „*RENEGADE*" este cea mai mediatizată amenințare aeriană în ultimul deceniu, pentru a cărei contracarare s-au dezvoltat substanțiale capabilități tradiționale, trebuie să luăm în considerare şi alte posibile amenințări teroriste la adresa securității aeriene, cum ar fi: atacuri asupra sistemelor de control aerian civil şi militar (atacuri clasice sau cibernetice), utilizarea ca arme a vehiculelor aeriene fără pilot la bord (UAV/UAS) sau chiar a mijloacelor aeriene militare (aeronave sau rachete).

Experiența libaneză din 2007, când sistemul tradițional de apărare aeriană şi-a arătat limitele în distrugerea micilor UAV-uri, demonstrează dificultățile cu care se confruntă planificatorii militari în situații de acest tip. Astăzi, industria producătoare de UAV-uri este înfloritoare, o gamă foarte largă de avioane fără pilot fiind disponibilă pentru aplicații civile şi militare, ba chiar şi sub forma jucăriilor pentru copii. Acestea pot fi procurate fără dificultate, au costuri scăzute, sunt uşor de transportat şi de reconfigurat pentru transportul unor încărcături de luptă, pot zbura la înălțimi mici, sunt uşor de controlat de la distanță, greu de observat şi dificil de distrus. Teroriştii le pot folosi cu uşurință pentru a lansa materiale incendiare, bombe sau arme chimice şi biologice. Având în vedere dificultățile cărora trebuie să le facă față sistemele de securitate în ceea ce priveşte controlul utilizării acestora, apreciem că se impune elaborarea unor contramăsuri eficiente.

Pot exista, de asemenea, situații chiar mai complexe. Care să fie conduita decidentului în situația în care există informații că aeronava cu intenții teroriste transportă la bord agenți chimici sau bacteriologici? Distrugerea unei aeronave de acest fel în zbor poate avea consecințe la fel de catastrofale ca şi în cazul în care şi-ar atinge ținta. Greu de răspuns la aceste întrebări!

La nivel internațional sunt luate măsuri multiple de îngrădire a accesului la agenții chimici şi bacteriologici. Dificultățile de stocare, precum şi viabilitatea în timp a agenților biologici micşorează posibilitatea utilizării eficace a acestora de către terorişti. Ca urmare, atacurile biologice sunt văzute de către unii experți ca întâmplări nefericite. Chiar dacă atacul terorist cu agenți chimici sau bacteriologici reprezintă *„un scenariu cu posibilitate scăzută/consecințe ridicate",* nimeni nu-şi poate permite să comenteze să nu studieze acest tip de amenințare şi să nu elaboreze măsuri de apărare şi contracarare corespunzătoare.

Experienţele de până acum demonstrează că teroriştii au învăţat şi studiază în continuare tehnici de transformare a tehnologiei domestice în arme distructive. Cercetarea şi dezvoltarea tehnicilor de contracarare trebuie, aşadar, orientate în această direcţie, făcând, în acelaşi timp eforturi de anticipare a intenţiilor teroriste.

În NATO, există structuri care lucrează la proiecte de prevenire şi diminuare a efectelor dezastruoase ale terorismului aerian. De departe, rezultatele acestor studii sunt promiţătoare, dar ele nu sunt încă exploatate în totalitate în vederea asigurării acţiunii sinergice a organizaţiilor implicate în lupta antiteroristă.

Dezvoltarea unor scenarii complexe pentru exerciţiile de combatere a terorismului aerian conduce în mod logic la identificarea potenţialelor vulnerabilităţi. În cadrul acestor exerciţii, este necesar să fie prezente şi aspectele vizând acţiunea postatac, în care, un rol de important îl are poliţia, jandarmeria, serviciile de urgenţă civilă, serviciile speciale de securitate şi informaţii, a căror acţiune trebuie să se înscrie în sinergia ansamblului.

În concluzie, ameninţările globale necesită un răspuns orientat şi coordonat la nivel global. Apărarea aeriană continuă să reprezinte o capabilitate esenţială pentru spijinul domeniului de securitate global. Integrată în reţeaua de securitate globală, aceasta poate sprijini îndeaproape fiecare etapă a luptei antiteroriste în timp real, cu informaţii, forţe şi mijloace şi, ceea ce este cel mai important, cu expertiză. Viteza de reacţie şi flexibilitatea apărării aeriene, racordate la forţa reţelei integratoare, oferă acces imediat la cele mai potrivite instrumente de acţiune, oricând şi oriunde. Cu o condiţie însă: sistemele de apărare aeriană să ţină pasul cu evoluţia ameninţărilor.

UNELE CONSIDERAŢII PRIVIND ÎNVĂŢĂMÂNTUL MILITAR DIN FORŢELE AERIENE ÎN CONTEXTUL APLICĂRII NOII LEGI A EDUCAŢIEI NAŢIONALE

Autor: Col. Nicuşor ŢACU[*].

Education and professional development are at the heart of the European Union objectives and implicitly a paramount objective for the decision makers from our country, fact which led to a new approach on the matter materializing in a new Education law.

To generate a triangle of knowledge including education, research and innovation, which will function properly helping all the citizens, military as well, to improve their competences, is essential nowadays including the Air Force.

Educaţia şi formarea profesională se află în centrul obiectivelor agendei Uniunii Europene şi implicit, a factorilor de decizie din ţara noastră, aceasta determinând o nouă abordare a problematicii în discuţie, materializată într-o nouă *Lege a educaţiei naţionale*.

Crearea unui triunghi al cunoaşterii format din educaţie, cercetare şi inovare, care să funcţioneze corespunzător şi să-i ajute pe toţi cetăţenii, inclusiv pe militari, să-şi îmbunătăţească competenţele, este esenţială pentru perioada actuală, inclusiv în Forţele Aeriene.

Prin urmare, este imperios necesar ca sistemele de educaţie şi de formare profesională să devină mai deschise şi mai relevante, atât pentru nevoile oamenilor, cât şi pentru nevoile beneficiarilor, al societăţii, în general.

Din această perspectivă, învăţământul militar din Forţele Aeriene se află într-o etapă de continuare a transformărilor profunde declanşate în anii anteriori, în special în partea structurală a acestuia, având drept „ţintă", în perioada imediat următoare, remodelarea şi adaptarea curriculum-ului educaţional la realităţile actuale, corelarea structurii organizatorice şi a conţinutului propriu-zis al învăţământului cu cerinţele noii legislaţii a educaţiei naţionale şi militare, concomitent cu conectarea la standardele de performanţă solicitate de normele europene, precum şi de caracteristicile fenomenului militar contemporan.

Intervenţia mea la sesiunea organizată de instituţia dumneavoastră anul trecut, a avut ca repere importante reliefarea unor aspecte esenţiale, actuale şi de perspectivă, ale învăţământului militar din Forţele Aeriene, cu referire la viziunea noastră privind obiectivele, principiile şi direcţiile importante de acţiune ale acestuia în contextul european şi naţional actual, cu accent pe complementaritatea formării şi dezvoltării profesionale a ofiţerilor, maiştrilor militari şi subofiţerilor de aviaţie, artilerie şi rachete sol-aer, radiolocaţie din Forţele Aeriene.

---

[*] Statul Major al Forţelor Aeriene.

În continuare, doresc să vă propun spre dezbatere câteva aspecte, hai să le spunem, mai pragmatice ale eficientizării învățământului militar, în contextul aplicării prevederilor Legii educației naționale nr.1/2011, cu referire expresă la o serie de probleme care ne preocupă în domeniul pregătirii resursei umane din Forțele Aeriene, astfel:

1. Corelația dintre standardele naționale şi militare, dintre calificările profesionale, civile şi militare, în învățământul din Armată.

2. Învățarea centrată pe student/elev/cursant şi pe cerințele beneficiarilor.

3. Proiectarea unui învățământ bazat pe competențe.

4. Dezvoltarea, corelarea şi complementaritatea programelor de studii.

1. Privind corelația dintre standardele naționale şi militare, dintre calificările profesionale civile şi militare în învățământul din Armată

Voi aborda această problematică pornind de la faptul că Statul Major al Forțelor Aeriene a analizat cu atenție, atât la nivelul comandamentului, cât şi al instituțiilor militare de învățământ din subordine prevederile noii *Legi a educației nr.1/2011,* apreciind că acest document este unul coerent, pragmatic şi care are în vedere noile priorități din învățământul național şi european, şi apreciem că Forțele Aeriene se regăsesc în acest document, atât în cadrul obiectivelor şi principiilor de transformare a învățământului militar, a curriculum-ului educațional, cât şi prin instituțiile militare de învățământ din organica sa.

Totodată, apreciem că încadrarea învățământului militar în sistemul național de învățământ, corespunzător prevederilor *Legii educației naționale,* este un lucru pozitiv, câştigat cu greu şi care trebuie menținut şi încurajat în continuare. Însă, trebuie să avem permanent în vedere că, pe lângă îndeplinirea standardelor naționale din domeniul învățământului şi obținerea de acte de studii şi calificări recunoscute în societatea civilă, *transformarea învățământului militar trebuie să aibă ca principal obiectiv formarea de ofițeri, maiştri militari şi subofițeri - luptători, specialişti, lideri, pentru Ministerul Apărării Naționale şi structurile operaționale din subordinea acestuia.*

Există tendința de a privi mai mult spre partea „civilă" a problemei, de recunoaştere universitară, postliceală, de obținere de calificări profesionale valabile în societatea civilă ş.a. şi de a scăpa din vedere *calificările militare*, fundamentale pentru produsele instituțiilor militare de învățământ şi mai ales, pentru beneficiarii acestora.

Sistemul de învățământ militar, prin specificul instituțiilor care îl compun, prin alocările bugetare importante la capitolul „Învățământ", trebuie să producă în primul rând, militari, luptători şi specialişti, care să răspundă nevoilor reale de pregătire şi încadrare din structurile operaționale ale Armatei, concomitent cu obținerea de calificări profesionale recunoscute în mediul civil.

De aceea, noi apreciem că instituțiile militare de învățământ, fie că sunt universitare, postliceale sau de formare continuă, trebuie să respecte, fără echivoc, prevederile legale de funcționare, să fie încadrate şi recunoscute în sistemul învățământului național, prin aceasta absolvenții beneficiind de recunoaşterea actelor de studii şi a calificărilor aferente acestora în

societatea civilă, *dar acestea trebuie să producă, în primul rând, un plus de valoare pentru sistemul militar, absolvenții să fie în măsură să-şi îndeplinească atribuțiile funcțiilor militare în care vor fi încadrați*.

În acest context, apreciem că învățământul militar din Forțele Aeriene trebuie să asigure absolvenților, în primul rând, competențele militare şi de specialitate solicitate de structurile beneficiare, conform cerințelor stabilite prin modelul absolventului, iar programele de studii să fie astfel proiectate, încât să răspundă acestor imperative.

2. Privind învățarea centrată pe student/elev/cursant şi pe cerințele beneficiarilor

Învățământul centrat pe student/elev/cursant şi pe cerințele beneficiarilor este unul dintre principalele repere care jalonează reforma învățământului național şi european, la realizarea căruia îşi aduc aportul, atât elevii şi studenții, cât şi cadrele didactice, instituția universitară şi nu în ultimul rând, beneficiarii, fiecare din aceşti factori având un rol determinant în realizarea acestui obiectiv, devenind, în condițiile actuale, una dintre cele mai importante tendințe ce ghidează activitatea în mediul educațional.

Orientarea spre învățământul centrat pe student/elev/cursant şi pe cerințele beneficiarilor este relevată prin plasarea învățării în centrul procesului instructiv-educativ, printr-o atenție crescută acordată activităților de consiliere, de orientare şi de mobilitate ale acestora, de relaționare permanentă a lor, dar şi a instituției de învățământ, cu beneficiarii, iar aceştia să devină coparticipanți, implicați direct, în proiectarea şi derularea programelor de studii şi în conturarea unui traseu în carieră.

Spre deosebire de anii anteriori, am căutat ca planurile de învățământ şi programele analitice să confere o libertate de acțiune studenților, elevilor şi cursanților, şi mai ales să ofere posibilitatea cadrelor didactice să pună un accent mai mare pe gândirea acestora, pe implicarea lor în realizarea de proiecte, pe rezolvarea de probleme care au tangență cu viața practică (prin găsirea unor soluții noi, originale), pe investigația ştiințifică şi învățarea unor noi tehnici de cercetare, stimulând gândirea, imaginația, creativitatea şi originalitatea studenților, elevilor şi cursanților.

În acest sens, ținta prioritară a învățământului centrat pe student/elev/cursant este *formarea competențelor acestora pe un anumit segment al parcursului educațional, competențe care să fie convergente cu setul de achiziții care sunt propuse pentru absolvirea unei anumite specializări, şi mai ales să implice producerea unor rezultate în conduita lor, a unor schimbări în comportamentul celor care învață.*

Pornind de la aceste considerații generale, doresc să evidențiez câteva din preocupările noastre pentru a proiecta şi derula un învățământ care să țină cont, atât de nevoile reale ale studenților, elevilor şi cursanților, cât şi de cele ale beneficiarilor, aceştia devenind parteneri activi în relația cu cadrele didactice şi instituțiile de învățământ, misiunea, obiectivele, structura, conținutul şi finalitatea programelor de studii fiind fundamentate potrivit nevoilor şi priorităților de pregătire şi încadrare ale structurilor operaționale, indiferent că acestea aparțin Forțelor Aeriene, Terestre sau Navale, sau altor beneficiari din afara Ministerului Apărării Naționale.

Astfel, anual, şeful Statului Major al Forţelor Aeriene emite *precizări pentru proiectarea, organizarea, desfăşurarea şi evaluarea proceselor educaţionale*, care stabilesc obiectivele/direcţiile comune şi specifice de acţiune ale instituţiilor militare de învăţământ din subordine, având în vedere priorităţile de instruire, sistemele de arme şi echipamentele nou intrate în înzestrare, cerinţele structurilor operaţionale, resursele la dispoziţie, prin aceasta oferind instituţiilor de educaţie reperele majore solicitate de beneficiari în formarea şi dezvoltarea profesională a studenţilor.

Odată cu aceste precizări este transmis şi **modelul absolventului** fiecărei instituţii de învăţământ, document elaborat pentru fiecare formă de pregătire, armă şi specialitate militară, în parte, care înglobează cerinţele/competenţele de bază ale absolvenţilor, solicitate de angajatori, şi care ţin cont, de asemenea, de realităţile din unităţi şi mari unităţi, acesta reprezentând principalul instrument care stă la baza proiectării programelor de studii şi care, ulterior, este implementat în curriculum-ul educaţional care va fi derulat.

Astfel, în stabilirea cerinţelor cuprinse în modelul absolventului, am avut în vedere asigurarea unei coerenţe şi complementarităţi a pregătirii ofiţerilor, maiştrilor militari şi subofiţerilor de forţe aeriene, pornind de la schimbările esenţiale, de fond, care s-au produs sau se vor produce în procesul de instruire a forţelor, şi care vizează, pe de o parte, fizionomia actuală şi viitoare a acţiunilor militare, noile concepte, proceduri şi tehnici de pregătire şi desfăşurare a acestora, iar pe de altă parte, sistemele de arme, echipamentele şi materialele moderne care au intrat sau vor intra în dotarea Forţelor Aeriene.

Aceste schimbări vor determina modificarea naturii şi fondului cunoştinţelor şi deprinderilor necesare piloţilor militari, controlorilor de trafic aerian, operatorilor de control tactic pentru sisteme de arme sol-aer sau radare, precum şi ale personalului care încadrează statele majore, comandamente ale marilor unităţi şi unităţilor pentru îndeplinirea misiunilor ce le revin în noile condiţii.

Totodată, la nivelul Statului Major al Forţelor Aeriene se organizează şi se desfăşoară, anual, o **convocare,** cu participarea reprezentanţilor instituţiilor militare de învăţământ şi a reprezentanţilor beneficiarilor, care are drept scop, corelarea programelor de studii cu priorităţile şi cerinţele structurilor operaţionale, cu nevoile de pregătire şi încadrare din unităţi şi mari unităţi. Această activitate este una, exclusiv de lucru, în care cadrele didactice, şefii de catedre şi de comisii didactice, comandanţii instituţiilor militare de învăţământ stau faţă în faţă cu beneficiarii produselor lor, analizând conţinutul modelului absolventului şi al disciplinelor din planurile de învăţământ, la final rezultând documente acceptate de ambele părţi, care să răspundă, atât normativelor în vigoare, cât şi exigenţelor de pregătire minime solicitate de angajatori.

În aceeaşi idee, se înscriu şi programele de pregătire a cadrelor didactice elaborate în fiecare instituţie de învăţământ, în care, obligatoriu sunt *incluse stagii de documentare şi informare în structuri operaţionale sau participarea la susţinerea de activităţi didactice, a cadrelor militare din comandamente, unităţi şi mari unităţi care au absolvit diferite forme de*

pregătire în străinătate sau au participat la misiuni externe, prin acestea creând premisele unei legături permanente între şcoală şi beneficiari, a actualizării continue a pregătirii cadrelor didactice, precum şi utilizarea în procesele educaţionale a informaţiilor, cunoştinţelor şi a lecţiilor învăţate furnizate de către participanţii la exerciţii internaţionale sau care au absolvit instituţii de învăţământ din armate partenere.

Toate aceste acţiuni, care, de altfel, reprezintă numai o parte din cele pe care le iniţiem cu acest scop, exercită o influenţă majoră asupra conţinutului învăţământului din Forţele Aeriene, contribuind decisiv la armonizarea acestuia cu ceea ce vor beneficiarii, astfel încât gradul de satisfacţie al acestora faţă de absolvenţii repartizaţi în structurile lor, să fie mulţumitor.

3. Privind proiectarea unui învăţământ bazat pe competenţe

Cu siguranţă, se cunoaşte, că în întreaga Uniune Europeană se remarcă o tendinţă clară în favoarea predării şi a învăţării bazate pe competenţe, precum şi pe o abordare orientată către rezultatele procesului de învăţare, care să exprime, în mod explicit, nevoile reale ale beneficiarilor.

Formarea şi dezvoltarea profesională a resursei umane din Forţele Aeriene se realizează în cadrul unui sistem propriu, integrat sistemului naţional şi militar de învăţământ, iar măsurile de modernizare şi dezvoltare a învăţământului militar din ultima perioadă au devenit un simbol al standardelor profesionale foarte ridicate, care vizează:

- constituirea sistemului fundamental de pregătire militară de bază şi de cunoştinţe de cultură militară, de management al acţiunii militare şi formarea abilităţilor necesare exploatării echipamentelor şi sistemelor de arme din dotare;
- însuşirea tehnicilor şi procedurilor de acţiune necesare participării la acţiunile militare multinaţionale;
- formarea deprinderilor de utilizare a mijloacelor de calcul şi a tehnicilor specifice informatizării conducerii activităţilor militare;
- dezvoltarea ataşamentului faţă de naţiune şi asumarea valorilor democraţiei, statului de drept, drepturilor omului, a păcii şi securităţii internaţionale.

După cum se poate observa, formarea profesională a militarilor de carieră nu reprezintă doar un meşteşug care să presupună numai abilităţi motrice şi de manipulare a tehnicii, nu este doar artă care să ceară un talent special anume, ci reprezintă o abilitate intelectuală foarte complexă care necesită parcurgerea unui program de pregătire aplicat şi a unui studiu intens pe întreaga durată a carierei militare.

Ca atare, *transformarea învăţământului militar din Forţele Aeriene* este determinată de cerinţele impuse de nevoia de pregătire a personalului în corelare cu evoluţia structurilor specifice în perspectiva anilor 2011-2015, necesitatea realizării concordanţei dintre curriculum-ul educaţional şi nevoia reală de pregătire a personalului militar din Forţele Aeriene, în sensul orientării acestuia spre domeniile prioritare ale unităţilor şi marilor unităţi, compatibilizarea învăţământului militar din Forţele Aeriene cu modelele educaţionale specifice statelor membre

NATO, implementarea în conținutul său a standardelor, procedurilor şi tehnologiilor de instruire şi evaluare ale partenerilor de Alianță, nevoia de creştere a nivelului de pregătire de specialitate a ofițerilor, maiştrilor militari şi subofițerilor din armele aviație, artilerie/rachete sol-aer şi radiolocație, concomitent cu creşterea ponderii competențelor de „luptător" şi „specialist" în cadrul acesteia, avându-se în vedere şi perspectiva înzestrării Forțelor Aeriene cu sisteme de arme moderne, compatibile cu cele existente în armatele partenerilor de Alianță şi în Uniunea Europeană.

Cadrul european privind competențele cheie în procesul de învățare de-a lungul vieții identifică şi defineşte **8 competențe** cheie necesare în vederea împlinirii pe plan profesional şi personal, a cetățeniei active, a incluziunii sociale şi a capacității de inserție profesională într-o societate bazată pe cunoaştere, astfel:

1. competențe de comunicare;
2. comunicarea în limbi străine;
3. competențe de bază în ştiință şi tehnologie;
4. competențe informatice;
5. capacitatea de a învăța să înveți;
6. competențe sociale şi civice;
7. spiritul de inițiativă;
8. competențe de sensibilizare şi expresie culturală.

Abordarea bazată pe competențe vizează atitudinile şi competențele necesare pentru aplicarea adecvată a cunoştințelor şi dezvoltarea unor atitudini pozitive în favoarea continuării studiilor, a gândirii critice şi a creativității. Aceasta reprezintă o provocare reală pentru organizarea procesului de învățare şi depinde în mod crucial de capacitățile cadrelor didactice şi a cadrelor de conducere ale instituțiilor de învățământ.

În acest sens, având în vedere o nouă abordare, mult mai realistă şi ancorată în realitățile fenomenului militar contemporan, a programului de restructurare şi a obiectivelor privind modernizarea şi operaționalizarea, Statul Major al Forțelor Aeriene şi-a amplificat preocupările în direcția unui management eficient al resursei umane, printr-o rigurozitate accentuată în selecția, instruirea şi promovarea în funcții a personalului militar şi civil din Forțele Aeriene, în care *performanța, competența şi profesionalismul* reprezintă cuvintele de ordine.

4. Privind dezvoltarea, corelarea şi complementaritatea programelor de studii

Aşa cum am menționat anterior, obiectivul major al învățământului din Forțele Aeriene îl reprezintă implementarea unor standarde ridicate de pregătire militară şi de specialitate care să răspundă mult mai bine nevoilor de instruire şi încadrare ale beneficiarilor şi care să mențină la cote înalte învățământul de armă, pe care noi îl considerăm de o importanță majoră în pregătirea tinerilor ofițeri din Forțele Aeriene**,** care are ca şi componentă dominantă, o pregătire de specialitate distinctă, deosebit de complexă, mai ales în zona instruirii piloților militari.

De aceea, apreciem că generarea şi instruirea propriei resurse umane, în funcție de priorități, nevoi de pregătire şi încadrare, echipamentele şi tehnica de luptă specifice reprezintă

un obiectiv important al perioadei actuale, în care asigurarea unui management direct al pregătirii de specialitate, corelarea conținuturilor instruirii cu nevoile structurilor operaționale şi asigurarea resurselor adecvate pentru pregătire reprezintă priorități majore.

Ca un argument în sprijinul acestei idei, doresc să remarc faptul că au fost inițiate o serie de proiecte pentru **dezvoltarea programelor de studii în toate instituțiile noastre de învățământ**, concretizate în autorizarea provizorie, la Academia Forțelor Aeriene, a două programe universitare de licență noi, respectiv *Management în aviație* (pentru formarea piloților militari) şi *Managementul traficului aerian* (pentru formarea ofițerilor din armele aviație nenaviganți şi radiolocație), concomitent cu organizarea şi desfăşurarea a două programe de studii universitare de masterat, în domeniul acreditat „Ştiințe Militare şi Informații", respectiv, *Securitatea spațiului aerian şi Managementul sistemelor de luptă din Forțele Aeriene,* începând cu anul universitar 2011-2012.

Totodată, în perioada imediat următoare, Şcoala Militară de Maiştri şi Subofițeri a Forțelor Aeriene va declanşa procedurile legale pentru autorizarea de către Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Preuniversitar a unor programe de studii postliceale pentru subofițerii care vor fi formați pe filiera directă, începând cu anul de învățământ 2012-2013, iar Şcoala de Aplicație pentru Forțele Aeriene, a unor cursuri de nivel, în conformitate cu prevederile Legii educației naționale nr.1/2011, referitoare la formarea continuă.

Am evidențiat acest lucru pentru a reliefa, încă o dată, preocuparea noastră pentru dezvoltarea învățământului de formare a resursei umane din Forțele Aeriene, inclusiv prin diversificarea ofertei educaționale, de a-l personaliza şi proiecta astfel încât să răspundă mult mai bine exigențelor pregătirii academice/postliceale şi de specialitate a viitorilor ofițeri, maiştri militari şi subofițeri din Forțele Aeriene, în conformitate cu cerințele învățământului național şi european, dar şi cu prioritățile de instruire, echipamentele şi tehnica de luptă din dotarea structurilor operaționale.

DELIMITĂRI CONCEPTUALE PRIVIND TEORIA ŞI MANAGEMENTUL INSTRUIRII MILITARE PENTRU FORMARE CONTINUĂ

Autor: Cdor dr. Marius-Adrian NICOARĂ[*]

The process of becoming of the human being in various time and location conditions allowed the development of the educational development which proved to be as old as the human being.

A true Renaissance of the didactic took place at the beginning of the 90' starting with the German speaking nations. Looking beyond the human knowledge, the current historic scenario developed a new educational concept-the training.

Procesul de formare a fiinţei umane, în condiţiile variate de timp şi loc, a permis dezvoltarea fenomenului educaţional, ce se dovedeşte tot atât de vechi precum omul. O adevărată *„renaştere a didacticii"* a avut loc la începutul anilor 90 (ai secolului XX), mai întâi în ţările de limbă germană[2]. Tradiţiile americane şi germane deveniseră tot mai viguroase la sfârşitul secolului al XIX – lea, în ceea ce priveşte teoria instruirii, fiind însă mai bine definite în teoria didactică americană[3].

În literatura britanică şi franceză (din a doua jumătate a secolului XIX), se aprecia că instruirea, *„devine una din dogmele cele mai de nezdruncinat ale democraţiei. Herbert Spencer nu a avut dificultăţi pentru a arăta că instruirea nu-l face pe om nici mai moral, nici mai fericit, că ea nu-i schimbă instinctele şi pasiunile ereditare şi că, rău canalizată, poate deveni mai mult primejdioasă decât utilă. Statisticienii au confirmat aceste vederi spunându-ne că iată, criminalitatea creşte odată cu generalizarea instruirii, sau cel puţin odată cu generalizarea unei anumite instruiri; că cei mai răi duşmani ai societăţii, anarhiştii, se recrutează adesea dintre laureaţii şcolilor. Un magistrat distins, dl Adolphe Guillot şi colaboratorii săi au notat, de asemenea, că criminalitatea progresează în principal în rândul tinerilor*

---

[*] Comandantul Centrului de Instruire pentru Forţele Aeriene din Şcoala de Aplicaţie pentru Forţele Aeriene „Aurel Vlaicu".

[2] Iucu, B. Romiţă, *„Instruirea şcolară. Perspective teoretice şi aplicative"*, Editura POLIROM, Bucureşti, 2008, p. 11.

[3] Ibidem, p. 14.

pentru care şcoala gratuită şi obligatorie a înlocuit ucenicia făcută la patron"[4]. Sigur că astăzi avem un alt punct de vedere, prezentat secvenţial şi de autorul citat.

Dincolo de învăţarea umană, actualul parcurs istoric a dezvoltat conceptul educaţional numit *instruire*. Etimologic, termenul provine din latinescul *„instructio",* care înseamnă *„aranjament", „amenajare", „construcţie",* desemnând prin extensiune *„o construcţie în spirit"*[5]. Urmând etimologia cuvântului putem susţine că instruirea bine îndrumată dă rezultate practice foarte utile, atunci când învăţământul nu rămâne în urma cuceririlor ştiinţei, tehnicii şi tehnologiei, cel puţin pentru a dezvolta capacităţile profesionale[6].

Fenomenul educaţional este astăzi deosebit de complex, iar pentru o bună înţelegere putem apela la *„structuri apropiate epistemologiei logico-ştiinţifice; precum paradigma, teoria şi modelul"*[7]. În opinia noastră, aspectul paradigmatic în speţa educaţională, rezultă mai ales din direcţia concretă pe care a luat-o fenomenul educaţional, unde societatea simte nevoia unei instruiri temeinice, mai ales prin activităţi practice, efectuate pentru a concretiza învăţarea umană. *De aceea noi definim paradigma ca fiind un drum/direcţie ştiinţifică, paralel/ă cu cele unanim acceptate, ce preia calea iniţială a dezvoltării umane în diferite domenii de activitate, dezvoltând-o pe noi coordonate mentale şi existenţiale*. Sugestivă ni se pare *paradigma aeronautică,* în care calea multiseculară prin care omul se gândea la zbor construind aparate care să imite zborul păsărilor (ornitoptere) sau aparate mai uşoare decât aerul (baloane), a fost abandonată, odată cu istoricul zbor reuşit de Traian Vuia (1872 – 1950), în 18 martie 1906, când după zborul de la Montesson–Paris, cu *„avionul-automobil Vuia 1"*, construit şi pilotat de el, a deschis calea mijloacelor de zbor mai grele decât aerul, avioanele.

Mergând mai departe, considerăm că astăzi România este în momentul *paradigmei instruirii*[8], ce aduce în domeniul educaţiei, problematica rezolvării trecerii

---

[4] Gustave Le Bon (n. 7 mai 1841 Nogent-le-Rotrou, Franţa – d. 13 decembrie 1931 la Marnes-la-Coquette, Franţa), sociolog francez, a scris numeroase lucrări în domenii foarte diverse, printre care tratate de medicină, studii asupra istoriei civilizaţiei diferitor popoare, cercetări de psihologie socială, analize ale teoriilor fizice cu privire la natura materiei şi a energiei, tratate de călărie şi multe altele. Lucrarea sa cea mai cunoscută este *„Psychologie des Foules"* (1896) *(Psihologia mulţimilor)* care analizează problemele inconştientului colectiv şi al comportării mulţimilor. Gustave Le Bon este considerat a fi creatorul disciplinei psihologiei sociale.

[5] Iucu, B, Romiţă, *„Op. Cit",* p. 40.

[6] Gustave Le Bon *„Psihologia mulţimilor"*, Paris, 1896, p. 22.

[7] Cf. Iucu, B, Romiţă, *„Instruirea şcolară. Perspective teoretice şi aplicative",* Editura POLIROM, Bucureşti, 2008, p.59, unde găsim şi definiţia cu privire la paradigmă a lui Thomas S. Kuhn (1971); *„un univers coerent de idei şi de principii acceptate de o comunitate ştiinţifică care intenţionează să ofere o explicaţie globală, exhaustivă, asupra unui fenomen ştiinţific,"* şi a lui Borovin (1993): *„ea reprezintă grila generală de observare şi de interpretare a unui fenomen ştiinţific"*. Referindu-se la *teorie,* autorul precizează că aceasta *„presupune o abordare mai restrictivă, în sensul normativităţii ştiinţifice",* iar *modelul „devine mediator între realitate şi teorie"*.

[8] În opinia noastră *paradigma instruirii* preia calea învăţământului clasic dezvoltat de evoluţia umană, dezvoltând-o prin conceptul de instruire pe coordonatele învăţământului modern îmbinat cu instrucţia, exerciţiile şi practica cunoştinţelor şi abilităţilor necesare efectuării fiecărei meserii, indiferent de complexitatea ei.

teoriei în practica imediată a diverselor situații ocupaționale a absolvenților. De altfel domnul profesor universitar doctor Ioan Cerghit[9] subliniază că: *„dezvoltarea cognitivă individuală are nevoie: şi de cuvânt şi de acțiune; şi de experiență directă empirică, şi de experiență abstractă; şi de reproducere şi de rezolvare originală a sarcinilor; şi de libertate de alegere şi de acțiune impusă, riguros dirijată; şi de interacțiune cu colegii şi cu un mediu asemănător situațiilor reale de învățare; şi de informație şi de procesarea informației ş.a.m.d."* autorul amintind şi că *„modul în care se întrevede legarea conținuturilor proiectate de acel activism cognitiv autentic la elevi, de care depinde reuşita învățării, țin înainte de orice, de modul în care cadrele didactice îşi reprezintă procesul de instruire, de concepția lor pedagogică, ce stă sub semnul orientărilor psihopedagogice şi sociopedagogice ale epocii"*[10].

Instruirea este un concept ce a fost relativ recent introdus în teoria psihopedagogică românească, unde confuzia similitudinii noțiunii de instruire cu cea de instrucție era evidentă, termenii fiind dați ca sinonime în dicționarele de specialitate[11]. Jerome S. Bruner[12] este primul teoretician cunoscut în literatura noastră de specialitate,[13] deschizător de drumuri în domeniul instruirii în psihopedagogia mondială. El a stabilit doi piloni pentru susținerea teoriei instruirii, teoria prescriptivă şi teoria normativă, (spre deosebire de psihologie ce conține teorii ale învățării şi dezvoltării, teorii de tip descriptiv) şi patru trăsături esențiale: • *experiențele,* • *„structura optimă"* • *ordinea de succesiune a materialului de predat şi* • *precizarea naturii şi ritmului recompenselor şi pedepselor din cadrul procesului de predare - învățare*[14].

În România de astăzi (ca societate a cunoaşterii), se poate spune că instruirea reprezintă educația viitorului. Mai mult, pornind de la obiectivele Strategiei Europa 2020, statele membre trebuie să asigure cadrul adecvat pentru promovarea şi implementare prin elaborarea de Programe Naționale de Reformă (în continuare PNR). Autoritățile române au elaborat PNR 2011-2013, care a fost transmis Comisiei Europene. PNR conțin două capitole consistente destinate educației[15] şi propun un set

---

[9] Vezi Cerghit, Ioan, *„Sisteme de instruire alternative şi complementare. Structuri, stiluri şi strategii*", Editura POLIROM, Iaşi, 2008, p. 11.

[10] Ibidem.

[11] XXX, *„Dicționar de pedagogie"*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti 1979, p. 214.

[12] Bruner S. Jerome, (n. în 1 octombrie 1915 la New York), a absolvit cursurile Universității Duke în 1937 şi a obținut doctoratul la Universitatea Harvard în 1941, devenind profesor de psihologie la aceasta din urmă.

[13] Bruner S. Jerome, *„Pentru o teorie a instruirii",* Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1970, p. 206.

[14] Ibidem, pp. 54 - 55.

[15] Vezi conceptul de *panpedagogie* de la grecescul *„pan" - tot, „agoge" – conducere / educație* considerare exagerată a pedagogiei ca atotrealizatoare, atotcuprinzătoare; socotirea pedagogiei ca ştiință a ştiințelor, care stă la baza celorlalte ştiințe, prezintă pedagogia ca oferind o vastă sinteză a răspunsurilor la toate întrebările legate de opera de instruire şi de educare a omului de toate vârstele, pusă la baza evoluției societății. Încercările în această direcție au fost sporadice şi neconvingătoare, manifestate izolat, înainte de secolul nostru, fără reprezentanți bine afirmați; astăzi nu mai este de actualitarte. cf. *„Dicționarului de pedagogie",* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti 1979, p. 321.

coerent de măsuri care să conducă la atingerea țintelor naționale privind educația la nivelul anului 2020.

Literatura de specialitate promovează argumentat ideea conform căreia, instruirea adulților trebuie abordată într-o altă modalitate decât cea a copiilor şi adolescenților. Afirmația că profesorii care învață adulții ar trebui să utilizeze alte stiluri de predare decât cele pe care le folosesc instruind preadulții, fiind bazată în speță pe: ▪ dezvoltare, perfecționare şi socializare profesională; ▪ o altă filozofie a psihologiei umane ▪ şi noile teorii ale instruirii adulților.

Didactica românească a cunoscut în ultimii ani o dezvoltare intensă. Teoreticieni valoroşi precum: Elena Istrate, Elena Joița, Carmen Crețu, Muşata Bocoş, Lucian Culda, Constantin Cucoş, Ioan Jinga, Ioan Cerghit, Ioan Neacşu, Romiță Iucu, Eugen Noveanu, Miron Ionescu, Ion Negreț-Dobridor, Ion Ovidiu Pânişoară, Sorin Cristea, Lucian Ciolan, Dorel Ungureanu etc. au fixat coordonatele aprofundărilor teoretice.

Este clar că învățarea nu se produce pe deplin în sala de clasă, de aceea învățarea externă este cea care completează în mod fericit, procesul de instruire, *identificat de noi ca act pedagogic manageriat pentru schimbarea conştientă a indivizilor*, *în scopul obținerii competențelor profesionale, în conformitate cu interesele sociale şi personale.* Practic, instruirea ajută la desfăşurarea activității profesionale în condiții cât mai bune. Nu întâmplător, sistemul educațional general *„ucenic – maestru,"* a dat întotdeauna rezultate foarte bune tocmai pentru că a dus la înțelegerea practică a rolului diferitelor meserii în lumea reală. Astfel au şi apărut didacticile speciale pentru aplicarea instruirii specifice diferitelor domenii sociale (militar, tehnico-ingineresc, medical, religios etc.).

Subscriem la ideea că, instruirea este domeniul pedagogiei ce se compune din patru componente esențiale complementare,: *învățământ, instrucție, exerciții şi stagiu/practică,* pentru a îmbina cunoaşterea ştiințifică cu practicarea zilnică a produsului de cunoştințe dobândite, având ca scop educația permanentă (pe tot parcursul vieții). Sesizăm astfel o mutație fundamentală a filosofiei didacticii generale către un pragmatism educațional necesar în relația cu realitatea zilnică socio-culturală. Credem că pentru înțelegerea exactă a domeniului instruirii, pot fi operate concepte din activitatea militară, aşa cum s-a mai făcut în teoria didacticii cu o serie de definiții. De exemplu se uzitează noțiuni precum: *„conceptul de tactică", „tacticieni ai educației"*[16], *„strategii educaționale"*[17] sau *„decizii educaționale"*[18].

[16] Iucu, B. Romiță, *„Instruirea şcolară. Perspective teoretice şi aplicative",* Editura POLIROM, Bucureşti, 2008, p. 18.
[17] Ibidem.
[18] *„Din punct de vedere al teoriei instruirii, decizia este un proces de alegere în mod deliberat a unei linii de acțiune pentru a ajunge la rezultatele proiectate, la obiectivele prestabilite",* cf. Iucu, B. Romiță, *„Op. Cit.",* p. 18.

Opinia noastră se pliază şi pe accepţiunea generală euroatlantică (ce poate genera prin viabilitatea conceptului de instruire, soluţii şi pentru societatea civilă din România, ca model pentru paradigma instruirii în societatea românească de astăzi, cel puţin pentru exactitatea unor delimitări conceptuale), unde *instruirea militară* ca ramură a instruirii, are ca scop general realizarea, în interconexiune cu alte activităţi specific militare, a capacităţii operaţionale necesare forţelor armate, pentru îndeplinirea misiunilor naţionale şi internaţionale. *Instruirea forţelor* având patru componente de bază: *învăţământul militar, instrucţia, exerciţiile*[19] *şi instruirea prin practicare,*[20] având ca obiectiv general realizarea capabilităţilor necesare operării în mediul ambiant, prin utilizarea eficientă a resurselor. Ca membri activi ai alianţei Nord-Atlantice, domeniul învăţământului militar românesc a fost chemat în primele rânduri ale cadrului general de activităţi. Este o perioadă intensă, de efort intelectual, de documentare pentru regândirea aspectelor educaţiei permanente în domeniul militar, a planurilor de învăţământ şi instrucţie conform filosofiei şi standardelor[21] de referinţă în instruirea occidentală, de reorganizarea până la elemente de detaliu a managementului instruirii, de îmbunătăţire şi modernizare a bazei materiale didactice şi a infrastructurii sau chiar a timpului orar.

Pentru că volumul de muncă în domeniul instruirii militare este uriaş, managementul instruirii trebuie aşezat la locul potrivit în situaţia perfectă a angrenajului didactic. Se constituie un viitor pentru educarea militarilor români şi încă de la început, bazele instruirii trebuie să fie bine şi corect fundamentate, iar terenul de lucru pregătit.

Învăţământul militar este învăţământ de stat, parte integrantă a sistemului naţional de învăţământ ce cuprinde învăţământul:[22] preuniversitar (liceal şi postliceal pentru formarea maiştrilor militari, a subofiţerilor); superior; de formare continuă[23].

---

[19] Cf. *„Lexiconului militar”,* Editura Militară, Bucureşti, 1980, p. 301, exerciţiile reprezintă: *„metoda de pregătire şi antrenare a militarilor (subunităţilor, unităţilor) pentru formarea unor deprinderi sau însuşirea modului de acţiune pentru îndeplinirea misiunilor”*.

[20] Conceptul de instruire prin practicare este nou în pedagogia românească, iar în opinia noastră *reprezintă etapa finală a unui ciclu de instruire*.

[21] *„Standardul reprezintă descrierea cerinţelor formulate în termen de reguli sau rezultate, care definesc nivelul minim obligatoriu de realizare a unei activităţi în educaţie. Orice standard este formulat în termeni generali sub forma unui enunţ şi se concretizează într-un set de indicatori de performanţă. Standardele sunt diferenţiate pe criterii şi domenii. Standardul de referinţă reprezintă descrierea cerinţelor care definesc un nivel optimal de realizare a unei activităţi de către furnizorul de educaţie/unitatea/instituţia furnizoare de educaţie, pe baza bunelor practici existente la nivel naţional, european sau mondial. Standardele de referinţă sunt specifice fiecărui program de studii sau fiecărei instituţii, sunt opţionale şi se situează peste nivelul minim”*. cf., *„Legii nr. 1 din 5 ianuarie 2011, Legea educaţiei naţionale”,* Monitorul Oficial nr. 18 din 10 ianuarie 2011, p. 110.

[22] *„Concepţia de transformare a învăţământului militar - 2011”* pp. 9 - 10.

[23] Vezi şi *„Legea nr. 1 din 5 ianuarie 2011, Legea educaţiei naţionale”,* Monitorul Oficial nr. 18 din 10 ianuarie 2011, Titlul V, Învăţarea pe tot parcursul vieţii, Capitolul II, Responsabilităţi referitoare la învăţarea pe tot parcursul vieţii, art 339, p. 98.

Instrucția militară este definită ca: *„ansamblul de activități care asigură pregătirea multilaterală a militarilor pentru îndeplinirea sarcinilor ce le revin pe câmpul de luptă, sau în alte împrejurări şi care fac parte integrantă din procesul pregătirii de luptă a trupelor”*[24]. În accepțiunea de astăzi *instrucția militară*, are ca scop general formarea, dezvoltarea şi menținerea deprinderilor individuale şi colective necesare personalului/structurilor militare, pentru îndeplinirea atribuțiilor/misiunilor în timp de pace, în situații de criză şi pe timp de război. Instrucția are rol decisiv în realizarea capacității operaționale necesare pentru îndeplinirea misiunilor independent şi în cadrul Alianței Nord-Atlantice.

Exercițiile militare sunt metode de instruire individuală sau colectivă a structurilor militare, executate cu scopul antrenării în vederea executării unor misiuni.

Instruirea militară prin practicare în opinia noastră, presupune aducerea celui instruit în situații educaționale de contact direct/nemijlocit cu armamentul şi tehnica din dotare, sau cu un mediu virtual/simulat corespunzător, Practica şi lucrul la simulatoare, computere, pot crea astăzi situații de instruire extrem de fidele mediului real de activitate.

Instruirea militară a fost şi a rămas una din componentele educaționale de continuitate în devenirea umană. Răspunderea socială ce revine personalului didactic, în speță cadrului didactic militar, de a realiza finalitățile propuse, - crearea personalului militar cu competențe specifice sistemului militar, în baza curiculummului educațional național şi al alianței, obligă la un management educațional corespunzător obiectivelor urmărite, ca demersuri de răscruce în procesul transformării armatei române.

Pentru început identificăm o serie de acte normative specifice forțelor armate române, ce guvernează managementul educațional în procesul de instruire militară, ce urmează a fi armonizate şi actualizate în contextul reformei educaționale naționale, cu *„Legea nr. 1 din 5 ianuarie 2011, Legea educației naționale”*[25], şi *„Concepția de transformare a învățământului militar 2011”*. Teoria şi practica managementului instruirii militare trebuie coroborată cu: *„Legea nr. 128, Legea privind Statutul personalului didactic, cu modificările şi completările ulterioare”; „M. 61, Instrucțiuni privind managementul învățământului militar”*; *„I.M.- 3, Concepția pregătirii prin cursuri a personalului militar profesionalizat”*; *„M. 194, Norme privind participarea cadrelor militare din Armata României la studii de perfecționare a pregătirii profesionale organizate în țară”*; *„M. 4, Instrucțiuni privind corpul instructorilor militari din instituțiile militare de învățământ”*; *„I.M. 3/2, Norme de organizare şi funcționare a şcolilor de aplicație”*; *„I.M. 3/6, Concepția de formare, dezvoltare profesională şi utilizare a subofițerilor şi maiştrilor militari în Armata României”*; *„I.M. 3/12, Concepția de formare, dezvoltare profesională şi utilizare a ofițerilor în*

[24]. Cf. *„Lexiconului militar”,* Editura militară, Bucureşti, 1980, p. 376.
[25]. Publicată în Monitorul Oficial nr. 18 din 10 ianuarie 2011.

Armata României"; *„I.M. 3/11, Norme de organizare şi desfăşurare a formării subofiţerilor în activitate pe filieră indirectă"*; *„I.M. 3/15, Norme de organizare şi desfăşurare a formării ofiţerilor în activitate pe filieră indirectă"*; *„Ordonanţa de urgenţă nr. 75, Legea privind asigurarea calităţii educaţiei"*; *„I.M. 3/19, Metodologia cadru de organizare şi desfăşurare a probelor de evaluare din cadrul admiterii în instituţiile militare de învăţământ sau a selecţiei personalului pentru participarea la cursuri de carieră în ţară"*; *„I.M. 3/23, Norme de organizare şi desfăşurare a stagiului*[26]*/practicii şcolare/universitare a elevilor/studenţilor/cursanţilor din instituţiile militare de învăţământ din subordinea Ministerului Apărării"*; *„M. 132 Norme de selectare a candidaţilor pentru admiterea la cursul de formare a ofiţerilor şi subofiţerilor în activitate, pe filiera indirectă"*; *„Ghidul carierei militare"*. Nu sunt de ocolit propriile metodologii şi instrucţiuni pentru punerea în practică a acestora la nivelul fiecărei instituţii militare de învăţământ, dar nici soluţia unui pachet legislativ de constituire a Autorităţii Aeronautice Militare Române din care ar decurge o serie de direcţii cu privire la educaţia[27] în Forţele Aeriene Române.

Având în vedere implicaţiile majore pe care le are managementul educaţional[28] asupra sistemului militar, remarcăm că pe baza acestui subiect s-a scris relativ puţin[29]. Indiscutabil, elementele teoretice prezentate în acest studiu nu au toate calitatea de lucru nou, inedit, dar modul în care aceste consideraţii sunt cuantificate şi aplicate prin

---

[26] *„Stagiu (de studii, de practică, pentru exercitarea unei anumite activităţi) perioadă consacrată unei anumite activităţi (în ţară sau peste hotare). Poate fi: s. de studii, care desemnează perioada pe care o persoană o foloseşte pentru pregătire sau perfecţionare. Este propriu sistemului de perfecţionare a specialiştilor în toate domeniile de activitate; s. de practică, adică perioada consacrată pregătirii printr-o activitate practică continuă; este prevăzut în planul de învăţământ al liceelor de specialitate, al facultăţilor tehnice, facultăţilor de medicină ş.a., în care dobândirea unei calificări implică însuşirea unor tehnici de lucru. Prin aplicarea măsurilor de întărire a legăturii învăţământului de toate gradele cu activitatea practică, acest s. a fost introdus în întreg învăţământul liceal, precum şi în toate tipurile de învăţământ superior; s. pentru exercitarea unei anumite activităţi, care desemnează perioada cerută de normele legale în vederea dobândirii unor drepturi sau, în general, a schimbării statutului juridic şi profesional al unei persoane. Astfel, potrivit prevederilor Statutului personalului didactic, pentru obţinerea definitivării în învăţământ, cadrele didactice trebuie să efectueze un s. de minimum 3 ani. De asemenea, pentru obţinerea gradelor didactice, între alte condiţii, este nevoie de un anumit s. în învăţământ"*. Cf. *„Dicţionarului de pedagogie"*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti 1979, p. 421.

[27] *"Educaţia este ansamblul proceselor de punere în aplicare a programelor şi activităţilor de învăţare şi formare de competenţe academice sau profesionale. Educaţia include atât activităţile de învăţare în context formal, cât şi în context nonformal sau informal"* cf., *„Legii nr. 1 din 5 ianuarie 2011, Legea educaţiei naţionale,"* Monitorul Oficial nr. 18 din 10 ianuarie 2011, p. 109.

[28] Managementul educaţional este definit ca *„ştiinţă şi artă a conducerii învăţământului"* cf. *„Dicţionarului de pedagogie",* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti 1979, p. 262.

[29] *„Concomitent, s-au înregistrat progrese şi în conducerea învăţământului, elaborându-se o seamă de lucrări cu caracter fundamental şi aplicativ; între care menţionăm: Ştiinţa conducerii învăţământului"* (Vasile V. Popescu, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1971); *„Conducerea ştiinţifică în şcoli",* (Ioan Gh. Borca, Editura Dacia, 1978); *„Conducerea ştiinţifică a unităţilor şcolare"*(N. Andrei şi I. Dumitrescu, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti 1983)... cf. Jinga, I., *„Conducerea Învăţământului – Manual de management instrucţional",* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1993, p. 131.

prisma şi experienţa autorului pot constitui o abordare a managementului educaţional în instruirea militară, mai ales în şcolile de aplicaţie/centrele de instruire/centrele de perfecţionare[30] ale categoriilor de forţe armate.

Instruirea la nivelul categoriilor de forţe armate se execută conform principiilor generale şi funcţiilor conducerii militare (planificare, decizie, organizare şi coordonare, control şi îndrumare, evaluare), cu particularităţi legate de scopul instruirii, conform specificului armelor şi specialităţilor, centrate pe factorul uman în dublu aspect cadre didactice/instructori militari – cursanţi.

La nivelul şcolilor de aplicaţie/centrelor de instruire/centrelor de perfecţionare, se accentuează problematica specifică, restrângându-se aria curriculară, accentuându-se două funcţii esenţiale: planificarea şi organizarea. De aceea, extrem de importantă la nivelul acestui tip de instituţii este *Consiliul de învăţământ* şi *Biroul executiv* al acestuia,[31] organe de management colectiv, cu atribuţii şi competenţe clar stabilite prin instrucţiuni. Acestea iau atât decizii de rutină, cât şi decizii creatoare (cu care decidentul nu s-a mai confruntat, deci cu o doză de imprevizibil).

Structurile de planificare şi organizare ale *instruirii*,[32] trebuie să execute cu precizie configurarea activităţilor educative, metodice şi profesionale ale personalului didactic şi a conducerii. Nu sunt lipsite de importanţă nici organizarea şi gestionarea logisticii didactice, activităţile administrative, de secretariat şi economico-financiare. Pentru a evita improvizaţia, lucrul inutil, în procesul de planificare bazele acesteia se pot fundamenta cu ajutorul diagnozei (pentru a identifica punctele slabe ale activităţii anterioare, neajunsurile şi greutăţile întâmpinate) şi prognozei (pentru stabilirea perspectivei)[33].

Managementul instruirii în general, al celei militare în mod special, trebuie să ţină seama şi de:

- structurarea logică a materiei de învăţat conform obiectivelor didactice generale ale formei de instruire şi a obiectivelor didactice specifice fiecărei discipline;
- potenţialul intelectual al celor ce urmează a fi instruiţi (adaptând conţinuturile, metodele şi formele de organizare);
- promovarea unor factori dinamogeni favorabili învăţării (motivaţional-atitudinali: pasiune, interes, curiozitate, ambiţie, dorinţă de afirmare etc.);
- personalizarea învăţării şi îmbinarea cu factorii de grup favorizanţi: climat, relaţii, atracţia apartenenţei etc.;
- preponderenţa recompenselor (laudă, apreciere, diplomă, simbol etc.) în raport cu pedepsele în stimularea învăţării;

---

[30] *„Concepţia de transformare a învăţământului militar 2011”* p. 13.
[31] *„I.M. 3/2, Norme de organizare şi funcţionare a şcolilor de aplicaţie”,* p. 24.
[32] Ibidem, p. 43.
[33] Jinga, I., *„Conducerea Învăţământului – Manual de management instrucţional”*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1993, p. 48.

➢ - construirea unor situaţii de învăţare stimulative, (problematizarea şi crearea conflictului cognitiv pentru determinarea instruirii);

➢ - permanenta raportare la practică, la domeniile concrete de aplicare a teoriei şi dezvoltarea încrederii în adevărurile şi puterea instruirii;

➢ - conştientizarea cursanţilor în abordarea problemelor cu care se confruntă;

➢ - faptul că o instruire eficientă ajută cursanţii să devină mult mai încrezători în forţele proprii cu privire la activitatea lor.

Instruirea generează instrumente, tehnici şi metode eficiente pentru predare, învăţare, evaluare, exerciţii şi practica educaţională. Instruirea asigură şi o bună formare intelectuală, (existând chiar pericolul intelectualizăii, al axării pe memorie), cu riscul de a nu mai putea permite individualizarea educaţiei şi a superficializării procesului educativ.

Extrem de interesant din punct de vedere metodic, este stabilirea cadrului educativ, deoarece instruirea permite structurarea ştiinţifică a acestuia, în aşa fel încât să poată fi adecvat situaţiei de instruire a militarilor implicaţi, cu scop educativ. *Cadrul educativ* se poate stabili în urma unor întrebări simple pe care şi le pune managerul care structurează activitatea: *Ce executăm? Unde? Când? Cum? Cui? Cu cine? Cât durează? În ce scop? Cu ce mijloace? Cum evaluăm?*. Desigur, studiind teoria şi practica instruirii, observăm că apar particularităţi organizatorice şi funcţionale pentru diverse modele ale instruirii. Sintetizând puncte diferite de vedere, distingem următoarele modele de instruire caracteristice instruirii militare: *modelul magistrocentric* (axat pe autoritatea instructorului/profesorului militar sau civil); *modelul pedocentric* (axat pe nevoia de învăţare a personalului militar şi civil); *modelul tehnocentric* (centrat pe informaţie); *modelul sociocentric* (pe ideea că educaţia formează omul pentru adaptarea la societate); *modelul psihocentric*; *modelul socratic* (se structurează pe ideea că omul este curios să afle ceea ce ştie deja fără să ştie că ştie, tehnica didactică fiind *maieutica*) etc. Aceste modele se aplică prin adecvare la context, la scopul educativ şi la abilităţile instructorului/profesorului militar şi civil.

Principalul model de instruire a adulţilor este însă *modelul andragogic*[34]. Andragogia este arta şi ştiinţa de a-i ajuta pe adulţi să înveţe, este un cadru conceptual util în organizarea modalităţii în care este percepută instruirea adulţilor. Cercetătorul M. Knowles, în anul 1984, a pus bazele modelului de instruire a adulţilor – *modelul andragogic*[35] – ceea ce pare a fi, la o primă analiză, în *„opoziţie”* cu pedagogia.

[34] Din grecescul *„andros” – bărbat* şi *„agoge” – conducere/educaţie,* este *„pedagogia”* adulţilor, ştiinţa şi practica educaţiei adulţilor cf. *„Dicţionarului de pedagogie”,* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti 1979, p. 23.

[35] Teoria andragogică a lui Knowles încearcă să diferenţieze modalitatea prin care învaţă adulţii de cea a preadulţilor. Pedagogia este definită ca arta şi ştiinţa de a educa copiii, spre deosebire andragogia este fundamentată pe convingerea că profesorii ar trebui să orienteze instruirea spre expectaţiile societăţii, urmând întocmai curriculumul standardizat, iar experienţa anterioară a copiilor are o importanţă infimă.

Andragogia se bazează pe faptul că adultul este *„educabil”,* caracterizat prin autoconceptualizare independentă, motivație intrinsecă, experiență de viață acumulată, un puternic montaj psihologic pentru a învăța şi orientarea spre un scop bine definit care, de regulă, este determinat în funcție de rolurile sociale şi responsabilități.

Principiile modelului andragogic de instruire vin să confirme faptul că instruirea adulților trebuie să difere de cea a preadulților. Contrastând *„metodele andragogice”* (centrate pe educabil) cu cele *„pedagogice”* (centrate pe profesor), Knowles susține că adulții diferă de preadulți prin modalități diferite de abordare a învățării. Încercând să sintetizăm aceste afirmații propunem următoarea comparație: Instruirea pe tot parcursul vieții, în context instruirea şi formarea continuă a personalului militar, porneşte de la necesitatea calificărilor impuse, a specializărilor pe fondul progresului tehnologic şi a dezvoltării profesionale, care în societatea modernă presupune calificarea şi specializarea înaltă a personalului. Cerințele de calificare asociate locurilor de muncă, necesitatea unor abilități speciale (cunoaşterea de limbi străine, de operare pe calculator, de navigare pe internet ş.a.m.d.), depăşesc limitele conceptului de învățare, nevoia de instruire fiind tot mai extinsă. Conştientizarea importanței învățării pe tot parcursul vieții, în domeniul militar, promovează o mai bună cooperare între structurile de formare profesională continuuă, unitățile operaționale şi comunitatea socială. Instruirea online presupune parcurgerea cursurilor în ritmul stabilit de fiecare cursant în parte, aceştia având libertatea de a-şi organiza programul de învățare în funcție de propriile preferințe[36]. Cursanții au la dispoziție intervale de timp pentru parcurgerea unor module, iar după parcurgerea lor se face o sesiune de examinare pentru fiecare modul parcurs. Instruirea nu este, un răspuns magic la toate problemele legate de educație, Din păcate, cursurile pe termen scurt (cunoscute sub denumirea de *„traininguri“),* oricât de bune ar fi, nu pot oferi o cantitate mare de informații, idei sau aptitudini, participanților. Tot ceea ce pot să facă aceste cursuri este să prezinte idei noi şi să faciliteze apariția unor aptitudini care să fie dezvoltate, ulterior, de către cursanți. Instruirea oferă în subsidiar şi cadrul în care să se identifice soluții care apoi pot fi transmise structurilor decizionale adecvate din cadrul organizației. O instruire defectuoasă sau în cadrul căreia s-au fixat obiective de învățare nerealiste va afecta negativ participanții.

În final, particularizând la nivelul Şcolii de Aplicație pentru Forțele Aeriene „Aurel Vlaicu”/Centrului de Instruire pentru Forțe Aeriene, leagănul aviației românești, putem spune că acesta este o adevărată avere națională. În spiritul celor susținute în acest studiu, precizăm că logistica sa socială a cristalizat trei componente importante ale sistemului de învățământ aviatic ce este recunoscut ca fiind cu totul special: ▪ un subsistem de gândire (planuri de învățământ, discipline aeronautice

[36]. Annen, dr. Hubert, *„Provocările actuale ale pedagogiei militare elveține – implicații empirice şi practice”*, în Revista militară de management şi educație, nr. 3/2007, Editura Universității Naționale de Apărare, „Carol I”, Bucureşti, p. 8.

permanent racordate la concepţii, idei, teorii, doctrine etc.), ▪ structuri organizatorice ▪ şi o componentă logistică didactică aşa cum este practica la nivel mondial. În timpul celor aproape 100 de ani de existenţă a instituţiei, observăm că datorită unui efort financiar enorm, încă de la început de secol XX, prin şirul de victorii obţinute pe câmpul de luptă, sau de izbânzi în misiuni internaţionale, aviatorii pregătiţi în şcoala din istoricul Zilişstea-Boboc, Buzău, au putut să stea întotdeauna cu fruntea sus alături de cele mai importante forţe aeriene din lume. Când şcoala buzoiană a fost puternică, aviaţia română (militară şi de ce nu şi cea civilă) a fost puternică.

Eforturile financiare ale statului ce îşi doreşte putere aeriană trebuie să fie consistente. Noi spunem că primul şi cel de-al Doilea Război Mondial, perioada postbelică şi începutul secolului XXI, au demonstrat şi prin Forţele Aeriene Române, că influenţa puterii aeriene asupra istoriei este deseori determinantă. Dispunând de un învăţământ practic-aplicativ consistent ca bază a formării şi de forţe aeriene experimentate şi eficiente, statul român le-a folosit pentru a dezvolta opţiuni strategice ce au vizat de exemplu reîntregirea naţională a ţării (în al Doilea Război Mondial, în Campania din Est, luptând pentru Basarabia şi Bucovina, iar în cea din Vest pentru Transilvania), sau pentru apărarea eficientă a teritoriului naţional.

Indiferent dacă vorbim de criză sau nu, instruirea/formarea trebuie să fie una continuă[37]. Cu siguranţă ea are un început, dar nu putem să punem degetul însă pe un sfârşit. Nu degeaba am tot auzit de la părinţi şi bunici, replica binecunoscută *„omul cât trăieşte învaţă“*.

[37] Iucu, B. Romiţă, *„Instruirea şcolară. Perspective teoretice şi aplicative”,* Editura POLIROM, Bucureşti, 2008, passim. 77-78.

ÎNVĂȚĂMÂNTUL MILITAR DE AVIAȚIE CONDIȚIE A SUPRAVIEȚUIRII PROFESIONISTULUI ÎN MILENIUL TREI ÎNTRE OPTIMISM ŞI LIMITE. MESAJ GENERAȚIILOR PREZENTE ŞI VIITOARE DE AVIATORI DIN ŞCOALA DE APLICAȚIE A FORȚELOR AERIENE

Autor: Cdor (r) dr. Eminescu COŞEREA[*].

MOTTO: *Resursa umană a unei armate există în măsura în care educația şi instruirea o califică*

At the beginning of the third millennium, the harshness of the present realities allow me only to hope, to inform the new generation about their chances of succeeding, about their future as professionals in the field of aviation , a future which establishes its architecture here at he The Romanian Air Force Training School „Aurel Vlaicu".

La început de mileniu trei, duritatea realităților prezente nu îmi permite decât să sper, să pun în temă generațiile tinere asupra şanselor de reuşită, a condiției viitorului profesionist de aviație, format în cadrul învățământului practic-aplicativ în Şcoala de Aplicație a Forțelor Aeriene.

Personal, consider că sunt şanse şi speranțe ale unei noi generații de aviatori, care nu trebuie să se lase umbrite de un timp prezent, în care negrul este prezentat în alb, în care condiția socială de supraviețuire este poleită în promisiuni, în care farmecul şi tânărul gând din inimi şi cuvinte intră în totală contradicție cu urâtul vieții de zi cu zi, cu acel „a trăi pur şi simplu".

Aceasta este şi ideea din titlu, prin care subsemnatul doreşte o detaşare de interese ce depăşesc înțelegerea existenței palpabile a omului obişnuit şi bine intenționat.

Şi pentru că mă alătur acestei categorii fără rezerve, nu pot să nu percep încercările de a ni se inocula sentimente de îndoială şi apatie sau – dacă mă refer la colegii plecați mult prea devreme din sistem – stări sufleteşti sau profesionale greu de explicat şi de înțeles.

Am obligația – ca om care a activat în această şcoală mulți ani, în diferite funcții, în structuri de învățământ, stat major şi pe linie de comandă – în care am cultivat permanent psihologia şi mentalitatea de ÎNVINGĂTOR, să fac prin cele câteva reflexii de mai jos, o proiecție optimistă prin care să contribui la protejarea

[*] Comandant al Şcolii de Aplicație pentru Aviație „Aurel Vlaicu" în perioada 2000-2001 şi 2002.

foştilor elevi şi actualilor cursanţi, de posibile note pesimiste ale momentului şi să-i determin să gândească pozitiv.

Fiecare dintre noi, ca un mit narcisist ne regăsim, în momentele dificile, SPERANŢA în profesia aleasă şi împlinită ca fiind „cea mai frumoasă din lume".

Chiar dacă istoria ne lasă multiple expresii care ne-ar putea descuraja, începutul de mileniu ne obligă ca apărători ai cerului, SĂ FIM OPTIMIŞTI.

Aceasta şi pentru că învăţământul militar şi cel de aviaţie în particular a atins până în prezent cotele de maturitate cerute, a experimentat suficiente metode, strategii şi modele pentru a demonstra că profesionalizarea rămâne unica şansă pentru supravieţuire.

Este momentul ca bimilenarul imperativ al lui SOCRATE „cunoaşte-te pe tine însuţi!" să înlăture, prin instruire şi educare, această impotenţă a naturii umane.

VOCAŢIE, PROFESIE ŞI AUTOPERFECŢIONARE trebuie să rămână trei repere pentru o instruire care să surpe acel mit al lui SISIF, privind condiţia viitoare a specializării în armă – sau cel puţin avem datoria de a ne imagina acest vis realizat.

Reamintesc succint trista poveste a domeniului nostru aeronautic, formarea profesională a pilotului militar, în care instruirea este bolovanul care trebuie mereu urcat în vârful muntelui, cu fiecare cursant şi generaţie de aviatori, chiar dacă uneori se încăpăţânează să se prăvale, transformându-se în accidente sau catastrofe aeriene dureroase şi regretabile.

Acest lucru vă obligă să găsiţi de fiecare dată în voi forţa interioară de a lua totul de la capăt, dar pe un alt palier calitativ de pregătire, fără a considera acest efort zadarnic şi absurd.

TREBUIE SĂ FIŢI OPTIMIŞTI! Şi pentru că aparţineţi deja prin structură şi generaţie unei categorii profesionale de instructori de zbor şi cadre didactice, chemată să realizeze o continuitate, un transfer de valori, de experienţă şi tradiţie în aviaţie.

TREBUIE SĂ FIŢI OPTIMIŞTI! Şi pentru că trebuie să gândiţi o aviaţie, o armată şi o societate care să vă recunoască efortul, să vă preţuiască la adevărata valoare, într-o ierarhie de valori ce se vor neconfuze, bine aşezată pe clare criterii axiologice, un sistem condus de o generaţie tânără, cu reperele ei pentru care profesia şi vocaţia să fie considerate „de facto" prioritate instituţională.

Când te aştepţi ca valoarea – ca în orice societate modernă – să fie promovată şi preţuită ca atare, este trist să constaţi uneori metamorfozări ciudate prin proliferarea mediocrităţii şi „suficienţei", a amatorismului şi diletantismului, ca jalnice „surogate de om", trecând agresiv şi cu repulsie înaintea autenticelor valori.

Consideraţi acest lucru ca fiind trecător şi nu vă abateţi de la obiectivele şi idealurile propuse!

TREBUIE SĂ FIŢI OPTIMIŞTI! Şi pentru că reforma în armată limpezeşte o certitudine mai veche şi dovedeşte că şi-a găsit direcţia la paradigmele instituţionale şi

structurale de formare a cadrelor, prin conținuturi informaționale cu largi deschideri interdisciplinare spre modelele occidentale.

Personal cred într-o generație de piloți cu adevărat operaționali, capabili să acționeze cu structuri militare din N.A.T.O. şi U.E. oriunde şi oricând, în tineri ofițeri navigatori, ofițeri de stat major şi meteorologi, încrezători, entuziaşti şi dornici de autodepăşire, în relații de instructorie creative, în modele de mentori şi instructori de zbor cu experiență.

Sentimentul că aparțineți unei generații inteligente şi uşor adaptabile este deja o permanență a conduitei voastre, iar ZBORUL ca activitate prioritară dorim cu toții să rămână la loc de cinste alături de emblemele şi tradițiile care au marcat istoria armei şi a ŞCOLII ARIPILOR ROMÂNEŞTI, precum şi atâtor generații care prin sacrificiile făcute au constituit mândria şi blazonul de noblețe al aviatorilor.

CRED în colective de aviatori temeinic închegate, cu putere de „experți", conştienți de rolul lor, dar şi motivați de către societate, preocupați de nou şi performanță, mentori spirituali fără iluzii, fără prejudecăți, „acei frumoşi nebuni" chemați să ne arate zborul aşa cum au făcut-o înaintaşii lor.

Numai într-un asemenea climat competițional în care tânăra generație de aviatori să fie şlefuită cu migală, cu tot ceea ce înseamnă potență creativă, cred că manifestările de superficialitate în plan profesional nu-şi vor mai găsi locul, iar cei care vor mai considera profesia de aviator o întâmplare sau joc al întâmplării, cu nivel de pregătire scăzut, se vor elimina singuri.

Stă în puterea tinerei echipe de comandă, de instructori de zbor şi cadre didactice din ŞCOALA DE APLICAȚIE PENTRU FORȚELE AERIENE, să depăşească cotidianul şi conformismul social, să împingă învățământul militar de aviație, prin modele creative şi proiecte moderne, ştiințifice, spre noi spații creative ale informatizării şi profesioanlizării specialiştilor de aviație pentru următoarele decenii.

CONSIDERAȚII PRIVIND EVOLUȚIA AERONAUTICII ÎN PREAJMA CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Autor: Cdor (r) prof. univ. dr. Traian ANASTASIEI[*].

The period preceding the Second World War is characterized by the assertion embodied in a real aviation travel both in technical and engineering, applied and practical, theoretical and conceptual level.

Aspecte generale

Caracterul exponențial al dezvoltării omenirii la scară istorică este oglindit cel mai concret în evoluția aeronauticii. Când vorbim despre aeronautică, despre activitatea aeronautică, în general, avem în vedere activitatea umană în spațiul aerian – la bordul aeronavei – precum şi toate celelalte activități conexe – de la fabricarea aeronavelor de diferite tipuri până la realizarea infrastructurii necesară aeronauticii şi toată gama de acțiuni privind navigația aeriană şi îndeplinirii scopului pentru care se execută zborul.

Din această perspectivă subliniem două caracteristici foarte importante ale aeronauticii: tinerețea şi viteza accelerată de creştere. Deşi visul omului de a zbura aidoma păsărilor a existat de mii de ani, omul s-a ridicat în spațiul aerian abia la începutul secolului trecut. Dacă aerostatele – aparate de zbor create de om care se bazau pe legea lui Arhimede - au apărut încă din secolul al XVIII- lea, inaugurarea aeronauticii poate fi considerată ca fiind odată cu realizarea primelor zboruri autonome reuşite cu aparate mai grele decât aerul, în primii ani ai secolului XX. Iar astăzi, la începutul secolului XXI, ne aflăm deja în plină epocă spațială. Iată cum, în aproximativ 100 de ani, (o clipă, la scară istorică) omul a reuşit să treacă de la saltul de câțiva metri[38] la zborul nelimitat în întreg oceanul atmosferic, ba mai mult, şi în spațiul extraatmosferic[39].

Ființa umană a cucerit o nouă dimensiune a spațiului – dimensiunea verticală – şi, prin aceasta, un nou mod de viață. Încă de la apariția primelor aparate de zbor, omul le-a folosit pentru desfăşurarea unor activități specifice, inclusiv în scopuri

---

[*] Ofițer în rezervă, Universitatea Națională de Apărare „Carol I", Bucureşti.

[38] În 1903, în America, frații Wright reuşesc să decoleze cu o aerodină (aparat de zbor cu greutatea proprie mai mare decât a aerului dislocuit, n.a.) cu ajutorul unei catapulte. În Europa „...la 18 martie 1906, aeroplanul echipat cu un motor a parcurs în zbor o distanță de 12 m la înălțimea de un metru.Vuia este cel dintâi care s-a desprins de pământ numai cu mijloacele de la bord ale aparatului său, fără nicio instalație legată de pământ". A se vedea pe larg George Lipovan *Traian Vuia -realizatorul zborului mecanic*, Bucureşti, Editura Tehnică, 1956, p. 101.

[39] În 1961 are loc primul zbor în spațiu cu un om la bord (Iuri Gagarin).

militare. Relativ nou sosite în panoplia zeului Marte, cu puțin peste un secol de existență, aviația s-a impus rapid prin modernitate şi extindere spațială care au dus la un nou mod de gândire a acțiunilor militare.

Aşadar, aeronautica, în sens larg, cuprinde o gamă largă de aspecte de natură teoretică şi conceptuală, tehnică, practic-aplicativă, organizatorică etc. Remarcăm, de asemenea, că mediul dominant în care se desfăşoară activitatea aeronautică este reprezentat, firesc, de spațiul aerian. Evoluția spectaculoasă a activităților aeronautice a determinat schimbări şi reconsiderări de natură conceptuală şi juridică referitoare la spațiul aerian, dar şi contradicții majore care se cer soluționate.

Multiplicarea şi diversificarea destinațiilor/misiunilor, creşterea numărului de aeronave aflate simultan în zbor, caracteristicile şi performanțele acestora şi ale echipamentelor de la sol, la care adăugăm impactul economic şi de mediu au constituit şi constituie provocări permanente pentru constructori şi utilizatori, pentru toți cei implicați în activități aeronautice.

Înainte de toate, se cuvin a fi relevate câteva aspecte. În primul rând, transformarea zborului din dorință în realitate nu se datorează unui singur om, ci este rezultatul încercărilor şi muncii perseverente a nenumărați visători, de cele mai multe ori rămaşi anonimi. În al doilea rând, sunt realizări aparent minore, dar care au avut urmări majore în devenirea aeronauticii şi au determinat hotărâtor evoluția ulterioară a domeniului. În al treilea rând, au existat cazuri când, în mod independent unul de celălalt, oameni aflați la distanță şi fără a comunica între ei, au descoperit, inventat sau realizat acelaşi fenomen sau produs. Adaug, în context, goana după întâietate, care cel mai adesea depăşeşte spiritul de competiție, cunoscând forme dure (de la spionaj, boicotare, furt de idei, până la contrafacerea istoriei).

Plecând de la această realitate, parcă mai evidentă când este vorba despre aeronautică, în această comunicare nu voi insista asupra paternității unor idei şi produse, ci le voi evidenția cu scopul de a întregi cadrul în care lumea intra în cea de-a doua conflagrație mondială.

Perioada interbelică se remarcă în devenirea aeronauticii prin numeroase realizări, constituind trecerea de la faza romantică, de pionierat, a aviației către fundamentarea şi consolidarea poziției acesteia în existența şi activitatea umană.

Aeronautica intrase în conştiința şi mentalul colectiv – devenise o realitate confirmată, acceptată şi tratată ca atare – iar aceasta se datora şi războiului care tocmai trecuse. Atenția acordată şi, implicit, susținerea cu fonduri a acesteia erau motivate şi de pregătirea noului război ce se prefigura. Astfel, istoria dovedeşte, încă o dată, că războiul (conflictul armat) constituie, într-o oarecare măsură, factor dinamizator al cunoaşterii şi dezvoltării industriale.

În domeniul construcției de aeronave

În perioada considerată asistăm la impunerea unor idei şi soluții constructive care vizează creşterea performanțelor tehnice, aerodinamice, de zbor şi, în cazul aeronavelor de luptă, a celor tactice. Se manifestă o intensă activitate de modernizare a

aeronavelor. Utilizatorii formulau cereri şi specificaţii corespunzător misiunilor tot mai diverse pe care le preconizau, iar producătorii se întreceau în a oferi variante cât mai performante.

Dacă după Primul Război Mondial încă se mai proiectau şi fabricau avioane cu mai multe planuri/ampenaje (în 1918 fabrica germană Hannover a scos prototipurile CL-V care urmau să înlocuiască tipurile mai vechi în misiuni de atac la sol, dar care nu au mai ajuns să intre în serviciul activ – intervenise armistiţiul; în 1934 se lansa modelul H-180, cu aripa sescviplan a lui Coandă), ulterior avea să se impună soluţia monoplan.

Necesităţile practice i-au determinat pe constructori să caute şi să găsească soluţii tehnice inedite. Astfel s-au dezvoltat hidroavioanele, dar aici menţionez noua orientare către aparatele îmbarcate catapultabile. În 1923, se realizează tipul Heinkel-26, cu aripi pliabile, îmbarcat pe cuirasatul japonez Nahato, iar în 1929 are loc decolarea prin catapultare a unui hidroavion poştal de pe un pachebot, ceea ce asigura un câştig de peste 5 ore în ajungerea materialelor poştale la destinaţie[40].

În ceea ce priveşte fuselajul şi planurile, se trece de la învelişul din pânză şi placaj către unul metalic. Pe această direcţie, menţionez construirea în 1938 a primului prototip Il-2 Stormovik în şantierele sovietice, prin care se rezolva o problemă nesoluţionată până la acea dată – realizarea unui avion de atac la sol care să fie suficient de blindat pentru a rezista tirurilor apărării antiaeriene, dar care să fie rapid şi manevrier pentru a efectua atacul cu precizie şi a reveni fără probleme pe un aerodrom propriu.

Războiul din Spania a demonstrat efectul acţiunii aviaţiei de vânătoare asupra bombardierelor, iar pe de altă parte imprecizia bombardamentelor din zbor orizontal, ceea ce a determinat realizarea avioanelor de bombardament din picaj. Enciclopedia aeronautică franceză menţionează în vol. V că avionul Ju-87 Stuka, construit de germani în anul 1938, pe baza variantei Ju-88 la care s-au adus modificări conform noilor condiţii de utilizare, este prima reuşită în acest sens.

Deşi extrem de fugitivă privirea asupra aspectelor tehnice, trebuie să amintim realizarea aeronavelor cu aripa rotativă – elicopterelor. Plecând de la câteva modele de autogir, practic în 1939 s-a încheiat perioada de pionierat în domeniul elicopterelor, deoarece în 1940 a început în Germania producţia în serie a primelor elicoptere[41].

Un alt aspect demn de relevat este tendinţa, manifestată în multe state, de naţionalizare şi reorganizare a industriei aeronautice în vederea modernizării rapide. În această perioadă predominau companiile mici, numeroase, cu capital redus şi metode de producţie manufacturiere, nemecanizate.

În România asistăm, de asemenea, la dezvoltarea industriei aeronautice.

În 1925 este fondată societatea pe acţiuni Industria Aeronautică Română (IAR), la început cu acţiuni aparţinând uzinelor Bleriot-Spad, Lorrain-Dietrich, Astra Arad, dar şi statului român care, până în 1938, a cumpărat şi acţiunile deţinute iniţial de

[40] Epopeea Heinkel, în Enciclopedia Aeronautică, ediţia în limba franceză, p. 1667.
[41] Univers ingineresc, nr. 18 (400), sept. 2007.

uzinele franceze. Astfel, prin personalul de specialitate provenit inițial de la Astra Arad, prin utilajele, terenul şi fondurile alocate, uzinele devin în întregime proprietate a statului român. Totodată, guvernul român a subvenționat crearea Societății pentru Exploatări Tehnice (SET) – în 1923 şi a Întreprinderii de Construcții Aeronautice (ICAR) – în 1932, la Bucureşti. Cele mai cunoscute avioane de luptă produse de industria de profil românească, care aveau să se afirme în războiul care urma au fost IAR-80.

În perioada la care ne referim continuă, de asemenea, seria mitingurilor şi raidurilor aviatice menite pe de o parte să facă propaganda aeronautică, dar în acelaşi timp şi să verifice noi variante constructive şi de exploatare în zbor a aeronavelor. Zborurile, uneori dramatice, efectuate în condiții extreme de mediu, la limita posibilităților tehnice şi umane, au grăbit găsirea unor soluții în domeniul navigației aeriene, al autonomiei de zbor etc.

În domeniul juridic şi legislativ

Concomitent cu apariția şi dezvoltarea aviației, s-a pus problema reglementării circulației aeriene şi a folosirii mediului aerian, cu atât mai mult cu cât în acest spațiu nu se putea circula – şi acest lucru era observat de toată lumea – ignorându-se interesele generale ale statelor comunității internaționale. În această perioadă se produce o mutație pe plan juridic în sensul că reglementarea şi rezolvarea acestei probleme trece şi în domeniul dreptului aerian propriu-zis, a dreptului public, ştiut fiind că anterior apariției navigației aeriene, aspectul era reținut îndeosebi ca o problemă de drept privat.

Apariția şi dezvoltarea navigației aeriene în secolul al XIX-lea a dat mediului atmosferic o valoare practică, punând în concurență nu numai interesele individuale, dar şi naționale şi internaționale: economice, politice, militare şi cultural - ştiințifice. Multitudinea şi complexitatea acestor interese au determinat, în mod firesc, în ce priveşte mediul aerian, plasarea problemei condiției juridice a atmosferei, ca mediu al navigației aeriene, drept problemă fundamentală a dreptului aerian. În fond, problema este aceea a libertății aerului în opoziție cu teza suveranității asupra spațiului aerian.

La început, în literatura de specialitate, a dominat teza potrivit căreia spațiul aerian se întinde până la infinit. Ca urmare a dezvoltării aeronauticii şi aeronavigației, s-a pus problema reglementării juridice a acestuia. Astfel, se identifică: *spațiul aerian aparținând statelor*, fiind element component al teritoriului lor şi *spațiul aerian cu regim internațional*, nesupus suveranității vreunui stat (de exemplu, cel de deasupra mării libere). Prin Convenția de la Paris, din 13 octombrie 1919, se consacră şi se reglementează suveranitatea statelor subiacente asupra spațiului aerian național. Deşi nici astăzi problema nu este rezolvată (se mai poartă discuții privind delimitarea superioară a spațiului aerian), s-a avansat ideea ca această frontieră să se stabilească după anumite criterii mai mult sau mai puțin convenționale. Pentru perioada analizată,

limita superioară nu prezenta o importanţă deosebită, având în vedere posibilităţile efective de control al acestui spaţiu.

În temeiul suveranităţii statului asupra spaţiului său aerian, el – statul – reglementează regimul juridic al acestuia, desfăşoară activităţi în cadrul lui, poate acorda dreptul de tranzit şi trafic aeronavelor străine. De asemenea, el poate limita libertatea de zbor în spaţiul aerian sau să interzică intrarea unor aeronave străine în acest spaţiu, să execute jurisdicţia sa asupra aeronavelor străine când se află în spaţiul său aerian, dacă nu există vreo altă reglementare specială şi are dreptul la despăgubiri pentru daune provocate lui de către aeronavele străine.

În afara reglementărilor privind statutul juridic al spaţiului aerian, statele au încheiat şi o serie de documente cu privire la navigaţia aeriană internaţională. Sunt cunoscute, în acest sens, cele cinci „libertăţi ale aerului”[42]:

- dreptul de survol – adică dreptul unei nave străine de-a străbate spaţiul aerian al altui stat, fără să aterizeze;

- libertatea pentru o aeronavă străină de a ateriza în scopuri necomerciale pe teritoriul unui stat (dreptul de a face escală tehnică);

- dreptul de trafic, în sensul că o aeronavă străină are dreptul de a debarca pe teritoriul unui stat, pasageri şi mărfuri provenind din statul care posedă aeronava;

- dreptul unei aeronave străine de a îmbarca pasageri şi mărfuri dintr-un stat pentru transport în statul căruia îi aparţine aeronava;

- dreptul unei aeronave de a face transporturi între statul care acordă această libertate şi statele terţe.

S-a constatat faptul că nu toate statele recunosc, în totalitatea lor, cele cinci libertăţi ale aerului, ele fiind foarte complexe şi cu implicaţii pe plan internaţional. De asemenea, statele au elaborat şi în acest domeniu o serie de acte normative interne pe care le aplicau potrivit propriilor concepţii şi interese. Acte interne din epocă, cum sunt decretul din 4 septembrie 1925 al Argentinei, Actul comercial al aerului al S.U.A. din mai 1926, legea cehoslovacă din iulie 1922, legea română din 18 iulie 1929, consacră principiul suveranităţii statelor respective asupra spaţiului lor aerian.

În domeniul întrebuinţării în scopuri militare

Aviaţia, înţeleasă ca forţă care acţionează în, din şi prin spaţiul aerian este relativ nou sosită pe câmpul de luptă, dar s-a impus rapid prin modernitate şi extindere spaţială care au dus la un nou mod de gândire a acţiunilor militare. Dacă Primul Război Mondial *începuse să fie şi aerian*, cel de-al doilea se preconiza, şi desfăşurarea evenimentelor avea să confirme, *a fi şi aerian*[43].

După numai trei ani de la realizarea primului zbor cu un aparat mai greu decât aerul, cu mijloace proprii de bord, militarii trec la folosirea noilor aerodine în misiuni

[42] CONVENŢIE privind aviaţia civilă internaţională, semnată la Chicago, la 7 decembrie 1944.
[43] Anastasiei Traian, Aviaţia – alonja acţiunilor militare, Editura AFA, Braşov, 2002.

specifice (în 1909, dincolo de Ocean, armata americană achiziționează un aparat pentru misiuni de cercetare, iar în 1910, în România, Aurel Vlaicu execută primele misiuni de legătură în interes militar[44]).

Dacă la începutul Primului Război Mondial avioanele au continuat să fie folosite numai în misiuni de cercetare, treptat s-au pus în evidență noi posibilități de întrebuințare a acestora în câmpul de luptă care s-a extins acum şi în mediul aerian. La sfârşitul războiului, aviația - armă de sine stătătoare în cadrul forțelor armate, în măsură să angajeze lupta la fel de uşor atât cu forțele terestre, cât şi cu cele maritime sau aeriene ale inamicului - îşi diversificase şi nuanțase misiunile astfel:

- cercetare (descoperirea trupelor inamicului, descoperirea obiectivelor pentru artilerie, corectarea tragerilor şi evaluarea rezultatelor se puteau face acum nu numai prin observare vizuală, ziua, ci şi prin fotografiere, atât ziua, cât şi pe timp de noapte);
- vânătoare (apărarea trupelor terestre şi a obiectivelor de pe teritoriu, dar şi însoțirea avioanelor de bombardament);
- bombardament (atât al obiectivelor militare, cât şi al celor economice sau politico-administrative dispuse în adâncimea teritoriului adversarului).

Perioada interbelică se constituie într-o etapă de căutări teoretice privind concepția de întrebuințare în război a forțelor aeriene care, în final, evidențiază trei orientări[45]:

- aviația - armă independentă, capabilă să decidă soarta războiului (Giulio Douhet);
- aviația - arma destinată exclusiv pentru sprijinul trupelor de uscat;
- aviația - întrebuințată în cooperare cu trupele de uscat, dar şi în acțiuni independente pentru lovirea unor obiective strategice din adâncimea dispozitivului inamicului.

Preocupările teoretice sunt însoțite de realizări practice importante în domeniul aviației - apar şi se dezvoltă aviația de transport, portavioanele (aviația îmbarcată), hidroavioanele etc.

În cel de-al Doilea Război Mondial, aviația şi-a consolidat locul şi rolul de principală categorie de forțe armate, indispensabilă într-un război modern, capabilă să execute acțiuni de amploare şi cu efecte decisive, având caracter sporit de independență. Aviația era pregătită să execute misiuni cum ar fi:

- cucerirea supremației aeriene (distrugerea aerodromurilor şi industriei aeronautice, combaterea avioanelor pe timpul zborului, blocarea aerodromurilor);
- bombardarea obiectivelor economice şi politico-administrative;

---

[44] „Participând la manevrele militare din toamna anului 1910, în regiunea Slatina - Piatra Olt, Vlaicu a dovedit conducătorilor armatei utilitatea aparatelor de zbor în misiuni de observare, recunoaştere şi legătură urgentă", A se vedea pe larg: - *Istoria aviației române*, Bucureşti, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, 1984, p. 45.

[45] Rus, Iosif, gl.mr., Cioabă, Aureliu, col. dr., *Componenta verticală a războiului modern,* Bucureşti, Editura Militară, 1988, pp. 19-22.

- lovirea concentrărilor de trupe, nodurilor de comunicații, sistemelor de conducere şi aprovizionare;

- transportul aerian în general şi transportul desantului aerian în particular;

- atacarea navelor şi minarea comunicațiilor navale;

- sprijinul trupelor terestre;

- acoperirea forțelor terestre (maritime) pe timpul deplasării (traversadei) şi ducerii acțiunilor;

- apărarea în aer a avioanelor de bombardament şi de transport.

Pe linie doctrinară, perioada este dominată de lucrările şi ideile lui Douhet[46], care, deşi a murit în 1930, prin cea mai cunoscută lucrare a sa, *Stăpânirea aerului*, precum şi prin numeroase alte articole şi rapoarte oficiale, aduce în atenția teoreticienilor şi practicienilor militari, dar şi a factorilor de decizie politici şi economici, locul şi rolul aviației în război. Dintre numeroasele idei avansate, unele criticate şi la epocă, dar şi ulterior, amintim:

- aviația (puterea aeriană) va domina războiul modern şi, ca urmare, trebuie să se obțină stăpânirea aerului (supremația aeriană);

- aviația, nefiind restricționată de caracteristicile geografice ale câmpului de luptă, trebuie să fie predominant ofensivă, alte preocupări doctrinare.

În Anglia, ideea lui Trenchard[47] privind rolul aviației în înfrângerea voinței adversarului se regăseşte în manualele doctrinare oficiale ale forțelor aeriene regale.

În acelaşi timp au existat preocupări doctrinar-teoretice şi în celelalte state ale Europei – Franța, Germania, Uniunea Sovietică, prin care se urmărea să se răspundă provocărilor reprezentate de necesitatea asimilării şi încorporării experienței câştigate în Primul Război Mondial, a posibilităților sporite ale noilor tehnologii aeronautice în contextul principiilor tradiționale ale războiului terestru şi naval.

Sunt numeroase lucrările dedicate perioadei la care ne-am referit, unele abordând aspecte strict tehnice, altele, aspecte doctrinar-conceptuale, cu grad diferit de obiectivitate, respectiv subiectivitate. Apar astfel aspecte controversate privind anumite priorități, interpretări, abordări, dar rămâne cert faptul că etapa se constituie în realizări notabile cu impact evident asupra dezvoltării aeronauticii.

---

[46] General italian, Giulio Douhet s-a numărat printre primii teoreticieni care au abordat profund şi metodic problematica aeronauticii (n.a.).

[47] Hugh Trenhard a fost primul şef al RAF şi comandant al acestora în anii 1919-1930 (cf. Serbeszki Marius în *Locul şi rolul puterii aeriene în cadrul dimensiunii militare a NATO şi UE*, Ed UNAp, 2007).

PRODUCȚIA INDUSTRIEI ROMÂNEȘTI DE MOTOARE DE AVION ÎN ANII 1930-1940

Autori: Prof. univ. dr. h. c. ing. Virgil STANCIU[*]
Prof. dr. Viorel GHEORGHE[**]

The first private aircraft factory was ASTRA from Arad. During the first years of the first world war this factory produced for the armed forces of the Central Powers Aircraft and 240Hp Austro-Benz engines. After the end of the war the factory belonged to Romania.

Prof. univ. dr.h.c. ing. Virgil STANCIU

Prof. dr. Viorel GHEORGHE

Prima fabrică aeronautică, particulară, în adevăratul sens al termenului a fost ASTRA, din Arad. În anii Primului Război Mondial, această fabrică a produs pentru armatele puterilor centrale avioane şi motoare Austro-Benz de 240 CP. După terminarea războiului, această fabrică a revenit României.

În noile condiții, conducerea fabricii arădene a propus conducerii aviației militare dezvoltarea producției de avioane şi motoare, la prețuri avantajoase pentru statul român. În mod paradoxal, aviația militară a refuzat. Pentru a-şi demonstra capacitatea, uzinele Astra au proiectat, în 1922, un avion de şcoală şi recunoaştere, intitulat Astra-Şeşefschi. Nu a primit însă aprobarea de a construi acest avion în serie. Conducerea fabricii a mai cerut ca secțiile de avioane şi motoare să fie mutate în centrul țării, propunere de asemenea refuzată.

Între anii 1922-1924, fabrica arădeană a produs o serie de 22 de avioane „Proto-1" pentru şcoală şi recunoaştere. O nouă încercare de a construi un nou model şi anume „Astra-Proto" a eşuat. În 1925, fabrica a încercat să construiască un hidroglisor pentru Dunăre, cu cabină pentru 6-7 călători, propulsat de un motor „Marth-Benz" de 240 CP.[48]

În anul 1925, uzinele arădene şi-au încetat activitatea aeronautică cedând utilajele şi personalul calificat noilor uzine IAR-Braşov. Această fabrică a apărut ca urmare a insistențelor şefului Serviciului Tehnic din Inspectoratul General Aeronautic şi anume, maiorul ing. av. Ştefan Protopopescu. Pe lângă contribuția uzinelor arădene au mai participat firma „Lorraine-Dietrich" de motoare şi „Bleriot-Spad" de celule.

---

[*] Decanul Facultății de Inginerie Aerospațială, Universitatea Politehnică Bucureşti.
[**] Profesor de istorie, Liceul cu program sportiv, Buzău.
[48] A.N.I.C. *Fond George Lipovan,* dosar 6, f. 98.

În conducerea IAR-ului s-au regăsit personalităţi precum generalul Constantin Coandă, comandorul Andrei Popovici, dar şi Louis Bleriot, celebrul aviator francez[49].

O parte importantă a producţiei fabricii braşovene a reprezentat-o cea de motoare de avion. Încă din 1927, aici au fost produse motoare de tip Lorainne-Dietrich. Până în 1930 au fost produse 370 de motoare Lorraine-Dietrich, de 450 CP, cu 12 cilindri în W, având răcirea cu lichid[50].

Din 1933, a început producţia unei noi serii de motoare, tot în licenţă. Astfel au fost fabricate 50 de motoare Gnome-Rhone K-7 de 450 CP, cu 7 cilindri, în stea; 250 de motoare K-9, de 550 CP, cu 9 cilindri, în stea, pentru avioanele de vânătoare PZL-11F; 350 de motoare K-14 de 870 CP, cu 14 cilindri, în stea, pentru avioanele de recunoaştere IAR-38.

Tot din 1933, a început producţia unor motoare de mică putere, destinate avioanelor de şcoală. Au fost produse 350 de motoare IAR-4CI, de 130 CP, cu patru cilindri inversaţi, răciţi cu aer, după licenţa „de Havilland Gipsy IV Major", care au echipat avioanele Fleet F 10 G. Alte 50 de motoare IAR-6CI, cu şase cilindri inversaţi, răciţi cu aer, de 200 CP, după licenţa „Gipsy VI" pentru avioanele tip Nardi[51].

În anii celui de-al Doilea Război Mondial, dotarea aviaţiei militare române cu avionul de vânătoare Messerschmitt Me-109 G a dus şi la cumpărarea licenţei motorului Mercedes-Benz-DB 605 de 1475 CP[52].

Trebuie subliniat că aceste motoare au fost adaptate pentru necesităţile aviaţiei române. În unele cazuri, aceste transformări au dus la probleme, aşa cum a fost cu motoarele din seria „K". În alte cazuri, aceste transformări au dus la creşterea performanţelor motoarelor originale.

Astfel, în 1936, este produs IAR K-9, care mai păstra doar 68 de repere neschimbate din vechiul motor Gnome-Rhone K-9. Puterea dezvoltată a fost de 780 CP, mai mult decât varianta originală.

După ce în anul 1938, a fost luată o nouă licenţă Gnome-Rhone, pe baza acesteia s-a realizat un nou motor, omologat în 1940 cu numele de IAR K-14-IV C 32 1000 A, prevăzut cu 14 cilindri în stea dublă, răciţi cu aer. Din acest motor au fost realizate două variante, A 1 pentru avioanele IAR-80 şi IAR-81 şi A 2 pentru avioanele IAR-39, dar şi pentru prototipul IAR-47.

Din variantele 1000 A1 şi A2 au fost realizate peste 375 de motoare. Ele dezvoltau 1140 CP la decolare şi 1040 CP, putere nominală.

---

[49] Valeriu Avram, Ion Ştefan, *Politica aeriană a României în primele decenii ale secolului XX,* Editura Mirton, Timişoara, 2006, p. 183.
[50] *** *Istoria aviaţiei române,* Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984, p. 224.
[51] A.N.I.C., *Fond Preşedinţia Consiliului de Miniştri. Serviciul Secret de Informaţii,* dosar 37/1936. f. 475.
[52] *** *Relaţii militare româno-germane 1939-1944. Documente*, Editura Europa Nova, Bucureşti, 2003, p. 287.

Inginerul Constantin C. Gheorghiu a realizat un dispozitiv prin care motoarele IAR 1000 A puteau fi pornite foarte uşor până la temperaturi de -30 grade Celsius[53].

Inginerii Nicolae Popp, Radu Mărdărescu, Ion Vlădea şi Ovidiu Cionca, folosindu-se de motorul 1000 A au încercat să dezvolte un motor cu 14 cilindri, în stea dublă, care să producă peste 1500 CP, la o înălțime de 6000 metri. Au fost produşi doi cilindri experimentali şi un compresor. Cele două produse au dat satisfacție la bancul de probă. Cilindrii au efectuat 500 ore de test la bancul de probă, iar compresorul 1000. Din păcate, Ministerul Aerului şi Marinei nu a aprobat suma de 4 milioane lei pentru finanțarea proiectului. După scandalul Carp era greu să convingi autoritățile aviației militare să mai aloce bani pentru proiecte de anvergură, dar care nu dădeau garanții imediate. Pe termen lung, această decizie a fost una eronată.

La începutul anului 1944, a fost realizat un nou prototip denumit IAR-7M, de către inginerii Teodor Gârneț şi Constantin C. Gheorghiu, sub supravegherea directorului fabricii de motoare Gheorghe Popescu-Botoşani. Bombardamentele aviației americane au făcut ca IAR-ul să fie nevoit să se disperseze. Din această cauză, încercările noului motor pe bancul de probă au fost sistate. Ele au fost reluate abia în toamna anului 1944, de către inginerul Constantin C.Gheorghiu. Acesta a obținut o putere maximă la sol de 360 CP, presiunea la admisie de 90 mmHg şi 3000 rot/min. Din păcate, din motive străine de fabrică, dar şi de țară, acest motor nu a mai fost produs, deşi promitea obținerea de mari performanțe.

La IAR au fost reparate şi motoare, în toată această perioadă. În timpul marii crize economice, reparațiile de motoare au reprezentat principala sursă de venit pentru fabrică. Au fost reparate, de regulă, motoarele produse chiar de IAR. Totuşi, în anii războiului a fost organizat de către inginerul Wagner Walter un atelier specializat pe reparații de motoare. Sub conducerea inginerului Cojocaru Emil, în anul 1943, atelierul s-a extins prin preluarea hangarului nr. 3 de la Flotila 3 Bombardament. În fiecare lună erau reparate 30 de motoare IAR 1000 A, la care s-au adăugat reparațiile la motoarele Mercedes-Benz DB-605 şi Junkers Jumo 211-BB[54].

După încheierea războiului, IAR Braşov a fost nevoită să renunțe la producția aeronautică. La presiunile sovieticilor, guvernanții de la Bucureşti au decis că IAR trebuie să producă tractoare. Primele au fost construite chiar de atelierul unde erau reparate motoarele de fabricație germană, sub conducerea ing. dr. Silviu Crişan, directorul fabricii de motoare, ing. Ovidiu Cionca, subdirector şi ing. Radu Mărdărescu[55].

Realizări importante au obținut şi specialiştii de la Arsenalul Aeronautic. O activitate de mare importanță au reprezentat-o reparațiile motoarelor de avion. Până

---

[53]. *** *Istoria Aviației…,* p. 225.
[54]. *** *Relații militare….,* pp. 287.
[55]. Costăchescu I. Traian, *Industria aeronautică română 1920-1990. Oameni şi realizări,* f.ed., f.l., f.a., p. 22.

în 1937 au fost astfel reparate motoare Austro-Daimler de 200 CP, Hispano-Suiza de 180 CP, de 200 CP şi 225 CP, Renault de 300 CP.

În anul 1938, un grup de mecanici şi tehnicieni de la IAR-Braşov, conduşi de inginerul Gheorghe Şandru au dezvoltat segmentul de reparaţii de motoare de la Arsenalul Aeronautic, ceea ce a permis ca în perioada 1940-1944, aici să fie reparate nu mai puţin de 16 tipuri de motoare de avion. Acestea au fost IAR-4CI pentru avioane Fleet F-10 G, IAR-6CI şi Alfa-Romeo pentru avioane Nardi FN-305, IAR-7K pentru avioanele SET-7K, IAR-K9 pentru avioanele PZL-11F, IAR-14-II-32 pentru avioanele IAR-38, IAR-14-IV-C-32-1000A pentru avioanele IAR-39 şi IAR-80, Gnome-Rhone K-7 pentru avioane SET-7K, Gnome-Rhone K-9 pentru avioane PZL-11B, Gnome-Rhone K-14N pentru bimotoarele Potez-54, BMW-132.AZ pentru trimotoarele Junkers-52, Argus AS-100 pentru Nardi FN-305, Fieseler Storch-Fi-156 şi bimotoarele Focke-Wulf-58, BMW-132K pentru hidroavioanele Heinkel-114, Mercury V pentru bimotoarele Bristol Blenheim, Pegasus XII şi XIII pentru PZL-38 Loss[56].

[56] Valeriu Avram, Ion Ştefan, *Politica aeriană a României în primele decenii ale secolului XX,* Editura Mirton, Timişoara, 2006, p. 171.

PREGĂTIREA PILOȚILOR MILITARI DE LA DECLANŞAREA CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL PÂNĂ LA INTRAREA ROMÂNIEI ÎN RĂZBOI

Autor: Cdor dr. Jănel TĂNASE[*]

The outburst of the Second World War was another surprise of the history for the Romanian army and, implicitly, military aviation. The delay in delivering, as well as the blockage of the orders for airplanes manufactured in the western countries, thus the insufficiency of the financial funds led to a totally inadequate endowment of the aviation with fighters, on the 1st of September 1939 (1520 airplanes, of which only 500 could be considered fit to fight, the others being outdated).

Declanşarea celui de-al Doilea Război Mondial a surprins din nou, a câta oară în istorie, nepregătită armata română şi implicit, aviaţia militară. Întârzierea livrărilor, precum şi blocarea comenzilor de avioane din ţările producătoare vestice, dar şi insuficienţa alocării fondurilor bugetare au făcut ca dotarea aviaţiei cu avioane de luptă la 1 septembrie 1939 să fie total neadecvată (1520 de avioane, din care numai 500 puteau fi considerate apte de a lupta, celelalte fiind depăşite fizic şi moral[57]).

Evoluţia ulterioară a evenimentelor a pus armata română şi implicit aviaţia militară în situaţia umilitoare de a accepta ultimatumul U.R.S.S. din iunie 1940, privind cedarea Moldovei de peste Prut şi a Bucovinei de Nord, pentru că, după cum declara şeful Marelui Stat Major, generalul Ţenescu, „nu avem muniţie decât pentru 5 zile de război”[58], precum şi celelalte rupturi teritoriale, respectiv Ardealul de Nord-Vest şi Cadrilaterul.

Consecinţa imediată a unor asemenea stări de lucruri a constituit-o înlăturarea Regelui Carol al II-lea de la conducerea statului, considerat vinovat pentru situaţia ţării, urcarea pe tron a fiului său, Regele Mihai I şi instaurarea regimului autoritar al generalului Antonescu, devenit Conducător al statului.

Pe baza analizei aprofundate a modului în care a fost folosită aviaţia de către beligeranţi în timpul războiului civil din Spania şi în primul an de război, a modelelor organizatorice adoptate de mai multe ţări europene, noua conducere politico-militară a

---

[*] Statul Major al Forţelor Aeriene.

[57] A.M.R. , fond *nr. 946*, dosar nr. 19, ff. 3 - 50.

[58] Căpitan Didi Miller, Ghena Pricop, *1940 - Drama generaţiei Marii Uniri*, în Revista de Istorie militară nr. 6 (58)/1999, p. 5.

ţării a procedat la un amplu proces de reorganizare a aviaţiei române, de înzestrare cu materiale de aviaţie specifice şi de pregătire a personalului necesar.

Deşi posibilităţile financiare şi industriale ale României nu au permis realizarea în acea perioadă a unor mari unităţi de aviaţie tactică şi strategică, aşa cum au fost realizate în unele state vest-europene, prin acţiunile coordonate ale noilor guvernanţi, dezvoltarea aviaţiei militare române a ţinut pasul cu dezvoltarea aviaţiei celor mai avansate state europene.

La 25 septembrie 1940, în şedinţa de coordonare a Ministerului Apărării Naţionale, desfăşurată sub conducerea Conducătorului statului, generalul Ion Antonescu, problematica reorganizării Aeronauticii, ca de altfel, a întregii Armate Române, a dobândit consacrarea oficială şi deciziile necesare.

Prin ***Decretul - Lege nr. 3488 din 16 octombrie 1940***[59]***,*** Ministerul Aerului şi Marinei a fost desfiinţat, creându-se pentru Aeronautică, precum şi pentru celelalte categorii de forţe ale armatei (trupele de uscat şi marină) structuri organizatorice capabile să facă faţă condiţiilor de război şi s-a adoptat noua doctrină de întrebuinţare (ofensivă) a forţelor aeriene în război[60].

Constituirea în baza Decretului - Lege nr. 3488 din 16 octombrie 1940, a Subsecretariatului de Stat al Aerului, prin desfiinţarea Ministerului Aerului şi Marinei şi Statului Major al Aerului (care a început să funcţioneze de la 1 octombrie 1940, în baza Ordinului de Zi al Marelui Stat Major nr. 537 din 15 octombrie 1940[61]) a soluţionat, în linii generale, sub raport organizatoric, nivelul superior de conducere a Aeronauticii Regale Române.

Aviaţia militară a fost însă domeniul în care reorganizarea s-a făcut complet, faţă de situaţia de dinainte de 6 septembrie 1940, în măsură să-i asigure funcţionalitatea şi eficienţa în acţiuni de război.

Documentul prin care a fost consacrat acest mare efort organizatoric au fost ***Instrucţiunile nr. 2100 din 25 ianuarie 1941,*** pentru reorganizarea şi funcţionarea Aeronauticii, elaborat de către Subsecretariatul de Stat al Aerului, prin Statul Major al Aerului, Secţia 1, Biroul 1[62].

Precizăm că, deşi aceste *Instrucţiuni* erau condiţionate ca perioadă de aplicare, *„până la promulgarea noii legi de organizare a M.A.N. şi a oştirii”*[63], prevederile lor au rămas valabile, în majoritate, pe întreaga durată a campaniei anului 1941, cât şi ulterior.

---

[59] Monitorul Oficial nr. 243, partea I, din 17 octombrie 1940, p. 3935, col. 3.
[60] A.N.I.C., fond *P.C.M.C.M.*, dosar 40/1941, f. 43.
[61] A.M.R., fond *1377*, dosar I, f.124. Şefii Statului Major al Aerului au fost generalii aviatori Ramiro Enescu (1 octombrie 1940-8 septembrie 1943; 22 noiembrie 1944 - septembrie 1946), Ermil Gheorghiu (8 septembrie 1943 – 24 august 1944), Gheorghe Gârleanu (25 august 1944 - 22 noiembrie 1944).
[62] A.M.R., fond *1736*, dosar 1095, ff. 303 – 322.
[63] *Ibidem* , f. 304.

Instrucțiunile 2100 şi alte acte normative emise în perioada octombrie 1940 - iunie 1941, oferă imaginea relativ exactă a modelului organizatoric al Aeronauticii Române realizat pentru intrarea acesteia în război.

Următoarele principii au stat la baza acestei organizări:

- unitatea de concepție şi conducere;
- repartizarea preocupărilor şi activităților;
- asigurarea oportună şi activă a controlului şi îndrumării necesare;
- crearea de relații de funcționare care să sporească randamentul în timp, evitându-se organele de transmitere intermediară;
- descentralizarea asupra organelor responsabile direct de execuție.

Conținutul modelului organizatoric realizat viza între altele:

a) două organe centrale de conducere superioară, respectiv Statul Major al Aerului, care făcea parte din Marele Stat Major al Armatei, în legătură şi la dispoziția Subsecretariatului de Stat al Aerului (S.S.A.), cu scopul de a asigura „conducerea şi pregătirea de război a forțelor aeriene şi apărării antiaeriene" şi Secretariatul General, care era organ de conducere superioară tehnică şi administrativă a Aeronauticii[64];

b) două organe superioare de comandament, control, îndrumare şi supraveghere a pregătirii de război, respectiv Comandamentul Forțelor Aeriene, pentru aviație, aerostație şi geniu aeronautic, şi Comandamentul Artileriei Antiaeriene, pentru apărare antiaeriană, atât a armatelor terestre, cât şi a teritoriului[65];

c) împărțirea teritoriului național în trei zone, numite Regiuni Aeriene, care constituiau organele exterioare de bază prin care se realiza comandamentul, administrația şi pregătirea de război a unităților, ca şi a tuturor formațiunilor de aviație, aerostație şi de apărare antiaeriană, cu excepția învățământului din Şcoli, Regiunile Aeriene aflându-se în subordinea şi în relații directe cu Statul Major al Aerului şi Secretariatul General[66];

d) constituirea, după ordine ulterioare, a Escadrelor Aeriene în scopul asigurării instrucției aviației, întrunirii şi articulării flotilelor de vânătoare şi bombardament (aveau în subordine 2-3 grupuri de aviație, cu o compunere fiecare din 2-3 escadrile de aviație.) într-o MARE UNITATE AERIANĂ DE BĂTĂLIE[67];

e) constituirea, atât pentru timp de pace, cât şi de război a bazelor aeriene de flotile, la dispoziția comandanților de flotile pentru a lăsa tot timpul acestora posibilitatea de a se ocupa de pregătirea pentru război, prin luarea administrației din sarcina şi răspunderea lor directă şi totodată, pentru a permite dislocarea rapidă pe orice teren de zbor, de instrucție sau din primul moment al mobilizării.

---

[64] *Ibidem*.
[65] *Ibidem*.
[66] *Ibidem*, f f. 304-322.
[67] *Ibidem,* f. 395.

Structura organizatorică a tuturor categoriilor de aviaţie a suferit modificări care au permis un grad ridicat de operativitate şi eficienţă în acţiunile de luptă, precum şi un spor de personal la toate nivelele, *celula de luptă, patrula, escadrila, grupul, flotila*[68].

Cu aceste structuri organizatorice, Aeronautica Română a intrat în campania anului 1941.

Pe lângă problemele de ordin organizatoric şi de dotare cu tehnică specifică, instruirea unităţilor de Aeronautică şi a personalului navigant au constituit parte integrantă a acţiunilor destinate realizării modelului preconizat pentru intrarea acesteia în război.

Având în vedere posibilităţile reale de instruire ale personalului navigant, determinate de resursa tehnică la dispoziţie, precum şi concluziile rezultate din operaţiile aeriene desfăşurate în prima parte a războiului mondial, care consacrase *„aviaţia, instrument de război, ca o armă exclusivă a tinereţii. Forma şi condiţiile operaţiilor aeriene, rezultate din performanţele avioanelor actuale, cer din partea personalului navigant, eforturi mari sub raportul psiho-fizic şi intelectual, pentru ca aviaţia să mai fie accesibilă în general organismelor ce au depăşit vârsta de 30-35 de ani. Nu este vorba de activităţi din timp de pace, ci de operaţiuni de război, singurele pentru care trebuie să ne pregătim”*[69], Subsecretariatul de Stat al Aerului a adoptat o serie de măsuri pentru accelerarea antrenamentului în zbor al piloţilor.

În acest scop s-a urmărit în procesul de antrenament pentru luptă, mărirea numărului minim de ore de zbor, cel puţin pentru personalul navigant din prima linie.

Dată fiind disponibilitatea redusă în ore de zbor, s-a procedat la o clasare riguroasă a personalului navigant existent, personalului navigant din categoria I, format din ofiţeri cu gradul de sublocotenent, locotenent, căpitan şi subofiţeri cu gradul de adjutanţi stagiari, adjutanţi şi adjutanţi majori, fiind încadrat de principiu numai în unităţi operative de primă linie, escadrile de informaţie, legătură, grupuri de vânătoare şi bombardament, în rezerva imediată de 20% şi în rezerva de bază de 10%, fiindu-i alocate, în principal, orele de zbor pe avioanele de război[70].

---

[68] Exemplu la aviaţia de vânătoare:

a. celula de luptă: 2 avioane, ca în aviaţia germană, în loc de 3 ca până atunci;

b. patrula: 2 celule, considerată formaţia de bază a aviaţiei de vânătoare în lupta aeriană;

c. escadrila era considerată în continuare „unitate tehnică de luptă”; i s-a redus efectivul în trupă cu 60%, mobilitatea escadrilei a sporit prin celulele de luptă cu 2 avioane;

d. grupul: considerat „unitatea tactică şi administrativă în război”, a primit o încadrare sporită, corespunzătoare misiunilor sale (de cele mai multe ori independente, altele decât ale flotilei);

e. flotila: unitatea de luptă aeriană, capabilă de misiuni complexe (vânătoare liberă, însoţirea aviaţiei de bombardament, atac la sol etc.), de regulă, cu 4 escadrile şi 2 grupuri (Aurel Pentelescu, *Aeronautica Română pe Frontul de Est (1941-1944)*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I”, Bucureşti, 2006, p. 26).

[69] Arhiva S.M.F.A., fond *personal navigant*, dosar nr. 9/1940, *Decizia Ministerială nr. 890 din 26 noiembrie 1940*, ff. 2-3.

[70] *Ibidem*, f. 4.

Această măsură avea în vedere realitatea potrivit căreia *„consumarea de ore de zbor de către personalul navigant din linia 2, ce nu mai este chemat a executa misiuni de război pe avioane de război în serviciu, constituie o risipă”*, care *„poate avea urmări asupra calității întregului personal navigant, care nu mai poate executa un antrenament solid în vederea pregătirii de război”*[71].

Caracteristicile sporite ale activității aeriene, reclamau ca o direcție prioritară pentru realizarea puterii aeriene *„o organizație de şcoli pentru formarea şi perfecționarea personalului navigant şi menținerea lui la nivelul cerințelor moderne tehnice de antrenament”*[72].

S-a stabilit ca selecționarea piloților să se facă, în special, dintre tinerii care au practicat aeromodelismul, zborul fără motor şi zborul cu motor pe avioane de şcoală. Totodată s-a hotărât antrenarea piloților pentru a putea îndeplini şi funcțiile de observator şi mitralior de bord[73].

Pentru a se realiza „instrucția armei în raport cu războiul modern”[74], în toamna anului 1940 Statul Major al Aerului a elaborat *Directiva specială de instrucție în Aeronautică*, care a reglementat această activitate pentru perioada de război, cu scopul formării raționale a specialiştilor ceruți de tehnicitatea armei şi sudarea lor în echipaje, celule, patrule şi plutoane[75]. Documentul stipula cu claritate: „Caracteristica principală ce se evidențiază în decursul formării executanților este *metoda de instruire practică,* nelăsându-se expunerilor teoretice decât de un minim strict necesar”[76].

Această soluție adoptată, metoda de instruire practică, în condițiile specifice determinate de situația de război, s-a dovedit benefică, sistemul de învățământ aeronautic (Şcoli de ofițeri şi subofițeri, Centre de perfecționare şi instrucție etc.) reuşind, pe întreaga durată a războiului să pregătească un număr ridicat de cadre, piloți, tehnicieni etc., astfel încât unitățile de aviație nu au dus lipsă de personal specializat, care să încadreze tehnica de luptă din dotare[77].

Potrivit Instrucțiunilor nr. 2100 din 25 ianuarie 1941, pentru reorganizarea şi funcționarea Aeronauticii, ***învățământul de Aeronautică*** era coordonat şi condus pentru aviație, de ***Comandamentul Şcolilor şi Centrelor de Instrucție ale Aeronauticii***, cu reşedința la București[78].

Acest comandament avea în subordine şcolile şi centrele de instrucție ale aviației, precum şi cele care urmau să se organizeze sau repartizeze prin ordine speciale.

---

[71] *Ibidem*, ff. 7-8.
[72] Comandor av. Alexandru Sahini, *Politica aeriană*, în Revista Aeronauticii şi Marinei, nr. 12, 1939, p. 5.
[73] ***Istoria Aviației Române*, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984, p. 153.
[74] A.M.R., fond 1376, dosar 1375, f. 5.
[75] *Ibidem*.
[76] *Ibidem*.
[77] Aurel Pentelescu, *op. cit.*, p. 30.
[78] A.M.R., *fond* 1376, dosar, f. 305.

Principalele sale atribuţii erau de a asigura comanda şcolilor şi centrelor de aviaţie, îndrumarea, coordonarea, controlul şi supravegherea învăţământului pentru a asigura realizarea scopului urmărit în diferitele şcoli şi cursuri, conducerea cursurilor de formare, informare, specializare şi perfecţionare a ofiţerilor de aeronautică, întocmirea programelor analitice ale tuturor şcolilor şi cursurilor de aeronautică, controlul instrucţiei cadrelor în şcolile şi centrele de instrucţie ale aeronauticii, controlul învăţământului aeronautic premilitar şi coordonarea acestuia cu învăţământul teoretic şi practic din şcolile militare, experimentarea şi înaintarea propunerilor de ordin tehnico-tactic pentru întrebuinţarea materialului de aviaţie nou intrat în serviciu, elaborarea proiectelor de regulamente şi manuale cu caracter tehnic în aeronautică[79].

În timp de război, Comandamentul Şcolilor şi Centrelor de Instrucţie ale Aeronauticii asigura formarea şi instrucţia de război a personalului, de toate specialităţile, destinat a înlocui pierderile, având în acest scop sub ordine şcolile, centrele de instrucţie, centrele speciale de antrenament prevăzute a se înfiinţa prin planul de mobilizare sau ordine speciale[80].

Pentru asigurarea desfăşurării în cele mai bune condiţii a învăţământului, pe baza regulamentelor, programelor sau directivelor relative, comandamentul se afla în relaţii directe cu Statul Major al Aerului, cu care colabora pentru organizarea şi funcţionarea şcolilor sau cursurilor de formare, perfecţionare sau informaţii prevăzute prin legi, elaborarea programelor anuale de instrucţie sau introduse din necesitate pentru instrucţia personalului. Administraţia, asistenţa tehnică şi sanitară, potrivit ritmului impus de programele de funcţionare ale şcolilor erau asigurate prin intermediul regiunilor aeriene[81].

Acest comandament şi-a păstrat în mare parte structura organizatorică iniţială pe întreaga perioadă de participare la război, în componenţa acestuia fiind: Structura de comandă, Direcţia de Studii, Serviciul Tehnic, Birourile de învăţământ militar şi particular, Biroul instrucţie, Biroul materiale, Biroul adjutantură şi registratură, Serviciul sanitar[82].

Este de remarcat faptul că, de la înfiinţarea sa, prin Înaltul Decret Regal nr. 3983 din 31 decembrie 1925, cu începere de la data de 1 ianuarie 1926, la comanda acestui comandament s-au aflat personalităţile de prim rang ale Aeronauticii Militare Române, stagiul la comanda instituţiilor de învăţământ şi a acestui comandament constituind etape fundamentale pentru promovarea în carieră a personalului aeronautic militar. Printre aceste personalităţi, care au marcat destinul instituţiilor militare de învăţământ şi care se vor regăsi ulterior în conducerea superioară a Aeronauticii

---

[79] *Ibidem*, ff. 311-312.
[80] *Ibidem*, f. 312.
[81] *Ibidem*, f. 313.
[82] A.M.R., *Registrul Istoric al Comandamentului Şcolilor şi Centrelor de Instrucţie de Aeronautică (în continuare R.I.C.Ş.C.I.Aer.)*, dosar 368, ff. 4-7.

Militare Române se numără generalii de escadră aviatori, Gheorghe Jienescu, Ramiro Enescu[*], Scarlat Rădulescu[**], Emanoil Ionescu[***] şi alţii.

Comandamentul Şcolilor şi Centrelor de Instrucţie de Aeronautică şi-a asumat importantul său rol într-o perioadă dificilă de existenţă a Aeronauticii militare române, cu alocarea unor resurse financiare şi umane limitate, în condiţiile specifice generate de război, dar a reuşit, graţie pregătirii, responsabilităţii şi spiritul de inovaţie dovedit de cei care s-au aflat în componenţa sa, să genereze şi să regenereze resursa umană de aviaţie, motivată şi pregătită să facă faţă misiunilor specifice de luptă, proprii fiecărei categorii de aviaţie, cu nimic mai prejos decât cea angajată de celelalte aviaţii participante la război. De altfel, acest comandament a fost printre primele unităţi desfiinţate de sovietici, în luna decembrie 1944, din motivele cunoscute de d-voastră şi pe care nu cred că trebuie să le dezvolt aici.

Dislocarea acestui comandament s-a menţinut în cea mai mare parte a acestei perioade în locaţia iniţială, Pipera, în prima parte a campaniei din est, 17 iunie - 1 octombrie 1941 fiind dislocat temporar, pe locaţia Popeşti-Leordeni[83].

În subordinea acestui comandament, pentru perioada de război, au funcţionat instituţiile de formare şi perfecţionare a personalului aeronavigant care au fost înfiinţate şi şi-au desfăşurat activitatea şi în perioada interbelică, respectiv Şcoala de ofiţeri de Aviaţie cu dislocarea în Bucureşti, Şcoala de Subofiţeri navigaţi la Buzău, Centrul de Perfecţionare Pilotaj la Braşov, Şcoala de Trageri şi Bombardament Aerian la Constanţa-Mamaia şi Centrul de Instrucţie al Aeronauticii la Pipera[84].

Şcoala de ofiţeri de aviaţie, structura de învăţământ destinată să formeze liderii Aeronauticii Române a continuat activitatea şi în noua conjunctură politico-militară, contribuind an de an la încadrarea aeronauticii cu promoţii de ofiţeri piloţi care vor face faimă Aeronauticii Regale Române, prin dovada vitejiei lor, a măiestriei de luptători aerieni în Campania din Est, deasupra teritoriului naţional sau pe frontul de luptă antihitlerist. Printre aceştia, începând cu 1 septembrie 1939, ziua de începere a unui nou an de învăţământ, se aflau, viitorii aşi ai aviaţiei militare române, elevii

---

[*] A fost la comanda acestui comandament până la data de 5 iunie 1940, fiind mutat la Marele Stat Major, în funcţia de subşef pentru Aeronautică.

[**] Comandant al Comandamentului Şcolilor şi Centrelor de Aeronautică în perioada 5 iunie 1940-15 decembrie 1941.

[***] Generalul aviator Emanoil Ionescu s-a născut la 17 martie 1892 şi a decedat la 13 iulie 1949, la Bucureşti. A fost personalitatea centrală a conducerii Forţelor Aeriene Regale Române în cel de-al Doilea Război Mondial, datorită faptului că a comandat marile unităţi operaţionale aeronautice române în ambele campanii militare. Alintat *„Pipiţu”* a fost extrem de iubit de subordonaţi şi de şefii, pe care la rândul său i-a respectat. Desăvârşit profesionist, pilot de excepţie, plin de omenie, şi-a păzit oamenii cu toate puterile sale, dincolo de obişnuit şi ierarhia militară (Constantin Ucrain, *Personalităţi ale aviaţiei române,* Editura Geneze, Bucureşti, 1998, pp. 183 – 186).

[83] A.M.R., *R.I.C.Ş.CI.Aer.*, dosar 368, ff. 13, 15.

[84] A.S.M.F.A., fond *personal navigant*, dosar nr. 7/1938-1939, ff. 160-337.

Lazăr Munteanu, Vasile Gavriliu, Ion Dobran, Vasile Baciu, Ion Galea, Constantin Rozariu, Traian Senchea, Mircea Bădulescu[*] ş.a.

Comandant al Şcolii de Ofiţeri de Aviaţie, începând cu anul 1940 a fost numit, în locul comadorului Emanoil Ionescu – aflat la conducerea şcolii din anul 1938, comandorul George Davidescu, observator aerian şi pilot, specialist în navigaţie aeriană, cu o cultură multilaterală, participant la raidurile de răsunet mondial din Africa, în perioada interbelică care, după ce a lucrat mai mulţi ani la Inspectoratul General al Aeronauticii şi la Subsecretariatul General al Aerului a condus destinele şcolii până către sfârşitul anului 1944.

Pregătirea pentru zbor a elevilor s-a desfăşurat în această perioadă pe aerodromul Otopeni, cu executarea instrucţiei la sol şi zborului de aclimatizare. Începând cu luna noiembrie, elevii s-au instalat în sediul şcolii din Cotroceni, pentru cursurile teoretice, revenind pe aerodromul de la Otopeni, în primăvara anului 1940.

Programa de învăţământ era foarte diversificată, în ceea ce priveşte materiile şi informaţiile furnizate, care au contribuit la formarea viitorilor piloţi militari, această diversitate fiind materializată în discipline de cultură generală, cultură militară şi specifice militare, respectiv[85]:

1. Cunoştinţe de cultură generală:

a) *Cunoştinţe ştiinţifice:* algebră superioară şi analitică, geometrie plană, în spaţiu şi analitică, trigonometrie plană, trigonometrie sferică, cosmografie aeriană, mecanică generală, rezistenţa materialelor, fizică, chimie;

b) *Cunoştinţe generale:* limba germană, limba franceză, drept internaţional şi aerian, economie politică, conferinţe de cultură generală.

2. Cursuri de cultură militară:

a) *Cursuri principale de specialitate aeronautică:* tehnologia materialelor, combustibili şi lubrifianţi, infrastructura aeronautică, aerostatica, fotografie aeriană, radioelectricitate şi instalaţii de bord, aerodinamică, construcţii de avioane, instrumente de bord şi accesorii, bombardament aerian, tir aerian, navigaţie aeriană,

---

[*] Locotenentul aviator Mircea Bădulescu a participat la atacul executat de 7 avioane Ju. 87 şi 4 avioane Ju. 88 asupra celor 2 poduri peste Dunăre din Budapesta, de la Insula Margareta, din data de 13 ianuarie 1945. Prin Ordinul de Zi nr. 8, din 20 ianuarie 1945 al Corpului Aerian Român, au fost citate echipajele, din care a facut parte şi Mircea Bădulescu, pentru „spiritul de înalt sacrificiu, abnegaţie şi devotament dovedite la data de 13 ianuarie 1945 la bombardarea podului principal peste Dunăre la Budapesta şi care, cu un curaj demn de toată admiraţia şi un calm desăvârşit, neţinând cont de puternica reacţie a A.C.A. şi vânătoare inamică, au bombardat cu precizie matematică obiectivul ordonat, înregistrându-se pentru prima dată în istoria actualului război 4 bombe în plin pe vechiul pod peste Dunăre al Budapestei, rezultatul fiind confirmat de aviaţia de vânătoare sovietică ce însoţea formaţia şi de recunoaşterea română care a fotografiat rezultatul". (Direcţia Generală a Arhivelor statului, Centrul de Studii şi Cercetări de Istorie şi Teorie Militară, *23 August 1944, Documente, 1944-1945*, vol. I, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984, pp. 475-478). Un amfiteatru din Şcoala de Aplicaţie pentru Forţele Aeriene „Aurel Vlaicu" poartă denumirea celebrului aviator.

[85] Stinghe Dragoş Ioan, *Op. cit.*, pp. 51-53.

meteorologie aeronautică, motoare de aviaţie şi termodinamică, igienă aeronautică, artilerie antiaeriană, geografie aeronautică militară, forţe aeriene;

b) *Cunoştinţe ajutătoare:* tactica infanteriei, artileriei, cavaleriei, geniului, motomecanizatelor, armei chimice, generală şi servicii, organizare şi mobilizare, organizarea terenului, legături şi transmisiuni, tragerile artileriei, explozivi şi balistică, geografie militară, istorie militară, topografie şi utilizarea hărţilor, scripte şi corespondenţă militară, marină militară, autovehicule militare, informaţii şi cifru, conferinţe de educaţie militară.

3. Altele: instrucţie militară, regulamente şi educaţie militară, purtarea, rânduiala şi curăţenia, aptitudini generale.

Ceea ce este de remarcat este faptul că, la majoritatea materiilor de studiu, elevii aveau la dispoziţie ca material didactic cursuri tipărite, cele mai multe în tipografia şcolii, unde se tipăreau, de altfel şi revistele de specialitate ale Aeronauticii.

Date fiind condiţiile de război, activitatea de zbor s-a desfăşurat pe mai multe aerodromuri din ţară, respectiv Otopeni, Turnu Severin, Târgu Jiu, Călăraşi.

În această perioadă, în cadrul şcolii şi-a desfăşurat activitatea misiunea italiană de aviaţie, condusă de căpitanul Massimo Massi, care a îndeplinit sarcina de „essayeur" (adjutanţii şefi, Cesare Cattani, Alfredo Lombardi, Antonio Torri, Arnoldo Pellegrini, Filippo Colalti, Mario Salla, Giovani Mansi şi locotenentul Roberto Severini).

Trebuie remarcată, în pofida relaţiilor interumane extraordinare de prietenie şi camaraderie ce au caracterizat colaborarea româno-italiană, nedumerirea elevilor şi instructorilor de zbor români, faţă de substratul politic al existenţei misiunii italiene la şcoala românească de pilotaj, având în vedere faptul că, cei mai mulţi dintre instructori erau în vârstă, erau foarte prudenţi la zbor, nu executau acrobaţie aeriană, instructorii români depăşindu-i cu mult din punct de vedere profesional[86].

Consecinţă a nevoilor de asigurare a efectivelor de piloţi necesare încadrării unităţilor de luptă ale aeronauticii regale, cifra de şcolarizare a fost mărită an de an, în perioada 1939-1941, în evidenţele acesteia figurând pentru anul 1939, 59 de elevi anul I, 33 de elevi anul II şi 23 elevi anul III[87], pentru anul 1940, 109 elevi anul I, 63 de elevi anul II şi 41 de elevi TR[88], iar pentru anul 1941, 11 elevi anul I, 117 elevi anul II şi 25 de elevi anul III[89].

La efortul pentru formarea personalului specializat pentru încadrarea unităţilor de luptă, alături de *Şcoala de Ofiţeri Aviaţie* Otopeni au contribuit şi celelalte şcoli şi centre de pregătire ale Aeronauticii, *Centrul de Instrucţie al Aeronauticii* Pipera,

---

[86] *Ibidem*, pp. 54-63.
[87] A.S.M.F.A., fond *personal navigant*, dosar nr. 7/1938-1939, ff. 200-204, Ordin de Zi de Comandament (în continuare O.Z.C.) nr. 26 din 1 aprilie 1939.
[88] *Ibidem*, dosar nr. 8/1940, f. 44, O.Z.C. nr. 44 din 11 mai 1940.
[89] *Ibidem*, dosar nr. 10/1941, ff. 2-73, O.Z.C. nr. 2 din 5 mai 1941.

Şcoala de Subofiţeri Piloţi Zilişstea, *Centrul de Perfecţionare al Pilotajului* Ghimbav, *Centrul de Tragere şi Bombardament Aerian* Constanţa (Mamaia)[90].

Centrul de Instrucţie al Aeronauticii, cu dislocarea pe locaţia Pipera, a ocupat un loc important în procesul perfecţionării pregătirii personalului de specialitate pentru aviaţia română, în perioada premergătoare şi în timpul războiului, având ca sarcină să completeze activitatea celorlalte instituţii de învăţământ, prin pregătirea personalului în specialităţi complementare activităţilor aeronautice. În perioada septembrie 1940-august 1941, structurile de specialitate ale acestei instituţii de formare şi perfecţionare a personalului aeronautic şi-au diversificat şi perfecţionat sistemul de pregătire pentru a face faţă cerinţelor războiului, fiind pregătiţi prin diferite cursuri de formare şi antrenament personalul necesar încadrării unităţilor prevăzute în cadrul de război: 25 de ofiţeri la Şcoala şefi secţie foto, 25 de ofiţeri la Şcoala comandanţi de bord, 40 de ofiţeri, subofiţeri şi trupă la Şcoala observatori aerieni, 25 de ofiţeri şi maiştri la Şcoala radiotelegrafişti de bord, 24 de cursanţi la Şcoala laboranţi foto, 45 de cursanţi/serie la Şcoala tehnică specială (7 serii)[91].

Şcoala Subofiţeri Navigaţi (Ziliştea-Boboc), cu rol foarte important în formarea piloţilor militari, subofiţeri, din celebrul corp al adjutanţilor aviatori, a pregătit în aceeaşi perioadă 87 de elevi an pregătitor, 108 elevi anul I, a brevetat 98 de piloţi, 78 pentru aviaţia de vânătoare şi 20 pentru informaţii, dintre elevii anului II şi a desfăşurat programul de antrenament pe avionul românesc de vânătoare I.A.R. 80 cu 34 de piloţi[92].

Centrul de Perfecţionare al Pilotajului a pregătit ca piloţi de război pe avioane de vânătoare, bombardament şi observaţie 16 piloţi din Şcoala de Ofiţeri de Aviaţie şi 108 piloţi din Şcoala de Subofiţeri Navigaţi[93].

Centrul de Tragere şi Bombardament Aerian a continuat executarea misiunilor care l-a consacrat şi a contribuit la intensificarea procesului de pregătire a unităţilor de luptă şi formarea trăgătorilor aerieni. În cadrul centrului, au executat trageri reale de luptă toate unităţile operative ale Aeronauticii Militare, fiind formaţi în cadrul Şcolii de trăgători aerieni 56 de trăgători aerieni şi 25 de radiotelegrafişti de bord din cadrul trupei[94].

Până la intrarea României în război, pentru acoperirea deficitelor de personal navigant, aşa cum rezultaseră din analizele Marelui Stat Major, au fost luate toate măsurile pentru asigurarea numărului de piloţi necesari potrivit prevederilor „Ipotezei 32" şi a rezervelor pentru înlocuirea pierderilor.

---

[90] A.M.R., fond *1736*, dosar nr. 1007, f. 4.
[91] A.M.R., fond *1376*, dosar 1375, ff. 6-7.
[92] *Ibidem*.
[93] *Ibidem*.
[94] *Ibidem*.

Procesul a fost complex şi a vizat mărirea promoţiilor de elevi în şcolile militare şi civile de pilotaj, formarea a cât mai multor piloţi militari din categoria piloţilor de turism, antrenarea periodică a piloţilor din rezerva aviaţiei, mărirea orelor de zbor obligatorii pentru antrenamentul piloţilor de rezervă, formarea unui număr important de specialişti de bord şi observatori aerieni din cadrul altor arme, pregătirea piloţilor în executarea zborului fără vizibilitate. Pentru instruirea personalului navigant în executarea zborului pe avioane de capacitate mare, de bombardament, au fost detaşaţi în cadrul aviaţiei civile un număr mai mare de piloţi militari pentru a se antrena pe avioanele multimotoare în cursele interne şi externe.

Totodată, sub presiunea evenimentelor externe, autorităţile Aeronauticii Militare au hotărât sporirea numărului de piloţi, brevetaţi ca piloţi de război şi din categoria piloţilor de turism.

Până la intrarea României în război au funcţionat cu rezultate remarcabile cele 6 şcoli de zbor cu motor de la Alexandria, Roşiori de Vede, Caracal, Craiova, Strejnic, Giuleşti, care, până la 29 iunie 1940, când au fost rechiziţionate, au aparţinut unor asociaţii particulare[95].

Programele de instruire din aceste şcoli conduse de Subsecretariatul de Stat al Aerului prin Direcţia Aeronautică Comercială, urmăreau, în principal, unificarea instrucţiei pilotajului în şcolile civile şi militare, până la faza a II-a inclusiv şi asigurau o continuitate de instrucţie de la iniţierea în şcolile civile şi până la specializarea în şcolile militare[96].

În acest scop, începând cu luna septembrie 1939, pe aerodromul Roşiori de Vede, care a devenit o autentică şcoală militară de pilotaj, au fost concentraţi o mare parte dintre piloţii brevetaţi de şcolile civile de pilotaj. După parcurgerea unei programe reduse de învăţământ, care a constat în pregătire militară de bază şi depunerea jurământului militar, au urmat cursuri teoretice şi activităţi practice de zbor, şcoala fiind dotată cu avioanele corespunzătoare, inclusiv cu avioane de luptă P.Z.L., I.A.R.-39 şi I.A.R.-80. În vara anului 1940, în urma acestei intense pregătiri, cursanţii de pe aerodromul Roşiori de Vede au fost brevetaţi ca piloţi de război. Această promoţie de piloţi militari, una dintre cele mai numeroase din istoria aeronauticii de până atunci, după un antrenament susţinut, în luna iunie 1941 a intrat în război alături de promoţiile Şcolii Militare de Ofiţeri de Aviaţie şi Şcolii Militare de Subofiţeri[97].

Consecinţă a acestor măsuri, în decurs de aproape un an, septembrie 1940-august 1941, în unităţile de învăţământ din ţară şi din Germania au fost instruiţi peste 1500 de specialişti pentru aviaţie, acoperindu-se practic toate specialităţile şi nevoile de pregătire[98].

---

[95]. A.M.R., fond *1376*, dosar 1375, f. 29.
[96]. Aurel Pentelescu, *op. cit.*, p. 32.
[97]. Constantin Iordache, comandor (r) aviator, Aurel Pruia comandor (r) aviator, *op. cit.*, pp. 103-104.
[98]. A.M.R., fond *1376*, dosar 1375, ff. 6-7.

Condiționat de situația războiului mondial în desfăşurare şi perspectiva intrării în război a României, sistemul de învățământ de Aeronautică, aşa cum era constituit, Şcoli de ofițeri şi subofițeri, Centre de instrucție şi perfecționare, a reuşit să realizeze pregătirea unui număr ridicat, aproape dublu față de necesarul de piloți, tehnicieni şi alți specialişti, astfel încât, aviația militară a avut la dispoziție personalul înalt calificat care să exploateze tehnica de luptă din dotare şi să încadreze unitățile de luptă.

STRATEGIA DE MODERNIZARE A ACTIVITĂȚII ŞCOLII DE APLICAȚIE PENTRU FORȚELE AERIENE „AUREL VLAICU”

Autori: Col. (r) dr. Emil SURLARU[*]
Lt. cdor Marius-Daniel MIHALCEA[**]

The MAIN OBJECTIVE of Aurel Vlaicu Air Force Training School is the professional training of the officers, warrant officers and noncommissioned officers in accordance with the real need for development within the Air Force, for the compliance, in its wholeness, with the standards, procedures and training and assessment technology of the armed force belonging to the other NATO member states, to accomplish, by structure, organization and content, the transformations and changes taking place in the Air Force.

Col. (r) dr.
Emil SURLARU

As it is stipulated by the military regulations regarding the organization and functioning of military training schools, The Romanian Air Force Training School “Aurel Vlaicu” is an educational institution of The Romanian Ministry of Defence which has as mission the formation, specialization and advancement in their branch of active or retired officers, warrant officers and non-commissioned officers.

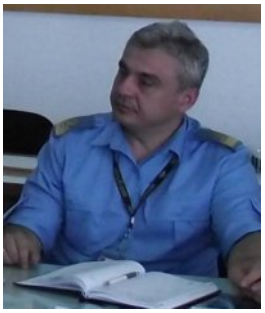

Lt.cdor
Marius-Daniel
MIHALCEA

OBIECTIVUL FUNDAMENTAL al Şcolii de Aplicație pentru Forțele Aeriene îl reprezintă dezvoltarea profesională a ofițerilor, maiştrilor militari şi subofițerilor conform nevoilor reale de pregătire din Forțele Aeriene, alinierea, în integralitatea sa, la standardele, procedurile şi tehnologiile de instruire şi evaluare ale armatelor statelor partenere de Alianță, devansarea, prin structură, organizare şi conținut a transformărilor şi schimbărilor care se produc în Forțele Aeriene.

1. Misiunea Şcolii de Aplicație pentru Forțele Aeriene

Conform Normelor privind organizarea şi funcționarea şcolilor de aplicație ale armelor, Şcoala de Aplicație pentru Forțele Aeriene (S.A.F.A.), *ca instituție de*

---

[*] Lector univ. dr., directorul Centrului de Studii Buzău, Universitatea „George Barițiu”.
[**] Şcoala de Aplicație pentru Forțele Aeriene „Aurel Vlaicu”.

învățământ a Ministerului Apărării Naționale, are ca misiune formarea, specialitatea şi perfecționarea pregătirii în armă a ofițerilor, maiştrilor militari şi subofițerilor, în activitate şi în rezervă.

Obiectivele S.A.F.A. în conformitate cu aceleaşi norme sunt:

- specializarea inițială în armă şi pregătirea pentru prima funcție a ofițerilor, maiştrilor militari şi subofițerilor în activitate;
- perfecționarea şi specializarea ulterioară în armă a ofițerilor, maiştrilor militari şi subofițerilor;
- formarea ofițerilor şi subofițerilor, în activitate şi în rezervă, pe filieră indirectă;
- cercetarea ştiințifico-aplicativă şi elaborarea reglementărilor şi lucrărilor de specialitate în profilul armelor: aviație, artilerie şi rachete şi radiolocație;
- protecția şi conservarea patrimoniului cultural al Forțelor Aeriene Române;
- formarea, dezvoltarea şi evaluarea competențelor lingvistice.

2. Obiective strategice

- practicarea unui management profesionist bazat pe remodelarea de ansamblu a sistemului de management al instituției, pregătirea adecvată a managerilor şi promovarea unui climat organizațional propice realizării performanțelor;
- proiectarea unei imagini corecte a instituției în societate;
- consolidarea poziției de componentă importantă a sistemului de apărare;
- nevoia de profesionalizare şi creştere a nivelului de pregătire de specialitate a ofițerilor, maiştrilor militari şi subofițerilor din cele trei arme de bază din Forțele Aeriene, concomitent cu creşterea ponderii elementelor „luptător" şi „specialist" în cadrul acestora;
- continuarea procesului de instruire a absolvenților Academiei Forțelor Aeriene în S.A.F.A, prin cursul de bază;
- necesitatea pregătirii prin cursuri de carieră a ofițerilor, maiştrilor militari şi subofițerilor din Forțele Aeriene;
- continuarea formării subofițerilor în activitate, pe filieră indirectă;
- perspectiva organizării şi desfăşurării altor tipuri de cursuri decât cele stabilite pentru care se impune colaborarea cu structuri din afara sistemului militar (cum ar fi Autoritatea Aeronautică Civilă Română);
- întocmirea unor planuri de învățământ noi, care să conțină discipline compatibile cu cele ale instituțiilor similare din țările membre N.A.T.O.;
- închegarea colectivelor catedrelor şi formarea unui corp didactic capabil să răspundă noilor cerințe ale învățământului modern;

- încheierea unui protocol cu Autoritatea Aeronautică Civilă Română, în vederea desfăşurării cursurilor de dirijare şi de zbor pe rută;
- trimiterea la convocări, seminarii şi cursuri de pregătire a instructorilor;
- desfăşurarea procesului de învățământ cu accent pe latura practic-aplicativă.

3. Opțiuni strategice

Principalele opțiuni strategice ale S.A.F.A. pentru realizarea obiectivelor sunt:

- diagnosticarea viabilității manageriale a instituției;
- reproiectarea sistemului de management;
- organizarea unor cursuri de pregătire şi perfecționare în domeniul managementului;
- modernizarea structurii de resurse umane în vederea îmbunătățirii calității realizării obiectivelor specifice;
- dezvoltarea relațiilor cu instituțiile statului cu care cooperează pentru îndeplinirea atribuțiilor legale, precum şi cu instituțiile similare ale statelor membre ale Uniunii Europene şi ale N.A.T.O.;
- organizarea unor programe de pregătire profesională comune în colaborare cu celelalte instituții cu responsabilități în domeniul apărării naționale, precum şi cu instituții similare ale altor state;
- dotarea cu tehnică de comunicații performantă;
- finalizarea dotării cu aeronave, armament, muniții, echipamente moderne ale structurilor, în funcție de specificul misiunilor acestora;
- elaborarea de regulamente, dispozițiuni, instrucțiuni, manuale şi îndrumare metodice, care să devină adevărate instrumente de lucru în organizarea şi desfăşurarea misiunilor încredințate;
- crearea unui climat organizațional care să favorizeze dezvoltarea personalului şi să asigure realizarea de performanțe pe termen lung;
- dezvoltarea comunicării instituționale, care să asigure atât „cunoaşterea“ instituției de către publicul larg, cât şi „recunoaşterea“ ei de către acesta;

4. Resurse

a) Resurse materiale:
- aeronave, armament, muniții şi tehnică;
- echipamente şi aparatură informatică;
- echipamente şi aparatură audio-video;
- mijloace tehnice de comunicații;
- mijloace de transport auto.

b) Resurse umane:
- resursele umane existente, care prezintă un potențial profesional ridicat;
- continuarea procesului de recrutare şi selecție pentru:
- angajarea de personal specializat pentru domeniile de activitate deficitare;

- angajarea de personal şi pregătirea acestuia în specialităţile necesare ocupării posturilor din structurile instituţiei.

c) Resurse informaţionale:

- strategia naţională de securitate;
- studii de diagnosticare şi analize;
- strategii şi politici parţiale;
- proiecte de management;
- legislaţie cu incidenţă asupra domeniului de activitate, material bibliografic de specialitate;
- software şi internet;
- participarea la aplicaţii, exerciţii, simpozioane şi conferinţe naţionale şi internaţionale specifice domeniului de activitate.

5. Termene

Termenul final este 31.12.2015, termenele intermediare fiind sfârşitul fiecărui an din intervalul de timp vizat, precum şi cele stabilite în funcţie de cerinţele concrete de operaţionalizare a diferitelor opţiuni strategice.

6. Strategia de modernizare a activităţii Şcolii de Aplicaţie pentru Forţele Aeriene „Aurel Vlaicu”

Nr. crt.	Opţiuni strategice	Termene	
		Iniţiale	Finale
1.	Diagnosticarea viabilităţii manageriale a instituţiei	04.07.2011	10.01.2012
2.	Reproiectarea sistemului de management	15.07.2011	15.02.2012
3.	Organizarea unor cursuri de pregătire şi perfecţionare în domeniul managementului	15.07.2011	15.05.2012
4.	Modernizarea structurii de resurse umane în vederea îmbunătăţirii calităţii realizării obiectivelor specifice	18.07.2011	01.07.2013
5.	Realizarea dotării cu aparatură şi tehnică de specialitate necesară	18.07.2011	15.08.2012
6.	Dezvoltarea relaţiilor cu instituţiile statului cu care cooperează pentru îndeplinirea atribuţiilor legale, precum şi cu instituţiile similare ale statelor membre ale Uniunii Europene şi ale N.A.T.O.	25.07.2011	15.12.2013

Nr. crt.	Opțiuni strategice	Termene	
		Inițiale	Finale
7.	Organizarea unor programe de pregătire profesională comune în colaborare cu celelalte instituții cu responsabilități în domeniul învățământului, apărării, precum şi cu instituții similare ale altor state	27.07.2011	25.07.2012
8.	Continuarea dotării cu tehnică informatică performantă a structurilor	28.07.2011	15.08.2012
9.	Dotarea cu tehnică de comunicații performantă	01.08.2011	15.12.2015
10.	Finalizarea dotării cu aeronave, armament, muniții, echipamente de instruire moderne a structurilor, în funcție de specificul misiunilor acestora	01.08.2008	15.12.2015

7. Avantaj competitiv

Avantajul competitiv al S.A.F.A. trebuie să fie dat de calitatea serviciilor specifice prestate, de contribuția oportună şi de substanță adusă prin serviciile sale la asigurarea apărării, precum şi de nivelul înalt de încredere al societății în capacitatea instituției de a-şi îndeplini misiunea.

Pentru a obține acest avantaj competitiv trebuie avute în vedere următoarele elemente:

- dezvoltarea capacității de acțiune a structurilor instituției;
- crearea şi menținerea unui înalt grad de profesionalism al personalului instituției;
- dezvoltarea cooperării cu celelalte instituții ale statului cu atribuții în domeniul apărării;
- dezvoltarea comunicării instituționale.

8. Armonizarea strategiei globale

Nr. crt.	OBIECTIVE STRATEGICE	OPȚIUNI STRATEGICE	TERMENE	EFECTE SCONTATE
1.	Creşterea capacității de acțiune a organizației pentru îndeplinirea atribuțiilor ce-i revin, potrivit legii.	Sistemul integrat de securitate pentru securizarea obiectivului militar pentru îndeplinirea misiunilor.	Inițial 01.07.2011 Intermediare 15.07.2012 15.09.2012 Final 15.12.2012	- creşterea volumului de informații, a acurateței şi vitezei de prelucrare şi valorificare a acestora atât în interiorul nstituției, cât şi la nivel interinstituțional;

Nr. crt.	OBIECTIVE STRATEGICE	OPȚIUNI STRATEGICE	TERMENE	EFECTE SCONTATE
		Complexul de pregătire a personalului navigant pentru asigurarea condițiilor optime pentru pregătirea şi analiza misiunilor de zbor, a exercițiilor, antrenamentelor şi aplicațiilor.	Inițial 05.07.2011 Intermediare 15.07.2012 15.09.2013 Final 14.11.2013	- realizarea unui nivel ridicat de instruire teoretică şi practică; - crearea condițiilor optime pentru desfăşurarea activităților specifice în condiții reduse de risc şi cu eficacitate maximă.
		Centrul de Operații Aeriene pentru asigurarea condițiilor optime pentru comanda, controlul şi managementul operațiilor aeriene curente.	Inițial 07.07.2011 Intermediare 15.10.2011 14.11.2011 Final 14.12.2011	
		Patrula de înaltă acrobație „Aripi tricolore”, pentru evidențierea calității/ nivelului de pregătire a instructorilor de zbor, a capabilităților aeronavelor IAR-99 ŞOIM şi IAK-52, în cadrul manifestărilor aviatice interne şi internaționale şi promovarea imaginii Forțelor Aeriene Române şi a Armatei României.	Inițial 07.07.2011 Intermediare 15.10.2011 17.11.2011 Final 14.12.2012	
2.	Creşterea calității serviciilor instituției.	Aria de cazare pentru dezvoltarea şi modernizarea spațiilor de cazare.	Inițial 07.07.2011 Intermediare 15.10.2011 17.11.2011 Final 14.12.2011	- desfăşurarea la standarde moderne a programelor de perfecționare a pregătirii de specialitate a cadrelor instituției; - nivel înalt de specializare a angajaților; - calitate ridicată a rezultatelor în activitate a personalului instituției; - creşterea veniturilor proprii ale instituției;
		Reabilitarea termică a infrastructurii /centrale termice individuale/ izolarea termică a pavilioanelor pentru optimizarea consumurilor şi economia de resurse energetice şi financiare.	Inițial 07.07.2011 Intermediare 15.10.2012 17.11.2013 Final 14.12.2014	
		Sistemul de iluminat al cazărmii pentru securizarea căilor de acces şi asigurarea deplasării pe timpul nopții.	Inițial 11.07.2011 Intermediare 16.10.2012 17.11.2013 Final 15.12.2014	

Nr. crt.	OBIECTIVE STRATEGICE	OPȚIUNI STRATEGICE	TERMENE	EFECTE SCONTATE
		Centrul editorial al Şcolii de Aplicaţie pentru Forţele Aeriene pentru editarea şi multiplicarea manualelor, dispoziţiilor, ordinelor şi instrucţiunilor în conformitate cu nevoile de editare ale SMFA.	Iniţial 08.07.2011 Intermediare 18.10.2011 16.11.2011 Final 10.12.2012	- obţinerea de aprecieri pozitive în societate şi popularizarea acestora; - eficientizarea activităţii de ansamblu a instituţiei; - promovarea disciplinei şi rigurozităţii în activitatea instituţiei.
		Laboratorul de radare digitale pentru formarea şi perfecţionarea pregătirii personalului militar din arma radiolocaţie.	Iniţial 08.07.2011 Intermediare 18.10.2011 16.11.2011 Final 10.12.2012	
		Laboratorul şi simulatorul pentru sistemul de rachete HAWK pentru formarea şi perfecţionarea pregătirii personalului militar din arma artilerie şi rachete sol-aer;	Iniţial 11.07.2011 Intermediare 20.10.2011 17.11.2011 Final 11.12.2012	
		Modulul de instrucţie HAWK pentru antrenarea personalului militar şi perfecţionarea pregătirii pentru exploatarea şi întrebuinţarea sistemului de arme.	Iniţial 11.07.2011 Intermediare 20.10.2011 17.11.2011 Final 11.12.2011	
		Alimentarea cu energie electrică pentru refacerea şi modernizarea reţelei de alimentare cu energie electrică.	Iniţial 12.07.2011 Intermediare 18.10.2011 17.11.2011 Final 20.12.2012	
		Terminalul de pasageri şi mărfuri pentru asigurarea condiţiilor optime pentru îmbarcarea/debarcarea pasagerilor şi mărfurilor şi pentru derularea operaţiunilor vamale.	Iniţial 11.07.2011 Intermediare 20.10.2012 18.11.2014 Final 21.12.2015	

Nr. crt.	OBIECTIVE STRATEGICE	OPȚIUNI STRATEGICE	TERMENE	EFECTE SCONTATE
		Trafic Aerian Civil de pasageri şi mărfuri pentru operaționalizarea şi deschiderea infrastructurii aeroportuare pentru traficul aerian civil de pasageri şi mărfuri.	Inițial 12.07.2011 Intermediare 18.10.2011 17.11.2011 Final 20.12.2012	
3.	Practicarea unui management profesionist bazat pe remodelarea de ansamblu a sistemului de management al instituției, pregătirea adecvată a managerilor şi promovarea unui climat organizațional propice realizării performanțelor.	Centrul Regional de Pregătire a Personalului Aeronavigant pentru Aviația Civilă pentru formarea piloților, a controlorilor de trafic aerian şi a meteorologilor pentru aviația civilă şi reconversia personalului militar.	Inițial 14.07.2011 Intermediare 19.10.2011 20.11.2011 Final 22.12.2011	- crearea premiselor pentru exercitarea unui management performant şi remodelarea subsistemelor de management (decizional, informațional, organizatoric); - creşterea gradului de fundamentare şi a nivelului calitativ al deciziilor; - îmbunătățirea comunicării în cadrul instituției; - eficientizarea activității de ansamblu a instituției; - creşterea nivelului de motivare a personalului; - îmbunătățirea rezultatelor în domeniul recrutării, selecției, angajării şi promovării în cadrul organizației;
		Reparații capitale: - Pavilionul Învățământ - Sala de sport - Centrul de emisie - Depozitul de materiale tehnice - Infrastructura parcului auto - Pavilionul inginerilor - Hangarele nr. 4 şi nr. 5, pentru asigurarea condițiilor optime pentru desfăşurarea activității de învățământ şi îndeplinirea misiunilor ordonate.	Inițial 15.07.2011 Intermediare 19.10.2013 20.12.2014 Final 20.12.2015	
		Poligonul automatizat de trageri cu armamentul din înzestrare pentru perfecționarea pregătirii personalului militar în executarea tragerilor cu armamentul din înzestrare.	Inițial 15.07.2011 Intermediare 18.03.2012 16.10.2012 Final 19.12.2012	
		Clubul ofițerilor şi clubul maiştrilor militari şi subofițerilor pentru asigurarea unui cadru adecvat, destinat petrecerii timpului liber în unitate, precum şi organizării de momente festive.	Inițial 15.07.2011 Intermediare 22.03.2012 19.10.2013 Final 20.12.2014	

Nr. crt.	OBIECTIVE STRATEGICE	OPȚIUNI STRATEGICE	TERMENE	EFECTE SCONTATE
				- promovarea unui sistem de valori care să asigure un mediu de lucru favorabil dezvoltării echipelor şi valorizarea realei competenţe.
4.	Proiectarea unei imagini corecte a instituției în societate.	Muzeul de Istorie al Aviației pentru conservarea patrimoniului cultural şi istoric al instituției.	Inițial 01.07.2011 Intermediare 22.03.2012 19.10.2013 Final 20.12.2013	- cunoaşterea şi recunoaşterea instituției de către publicul larg; - realizarea unor veritabile parteneriate cu membrii societății; - consolidarea poziției instituției în societate.
		Lăcaşul de cult pentru asigurarea asistenței religioase pentru personalul militar şi civil.	Inițial 01.07.2011 Intermediare 21.03.2012 18.10.2012 Final 19.12.2012	
		Expoziția statică pentru promovarea imaginii armelor din Şcoala de Aplicație pentru Forțele Aeriene.	Inițial 01.01.2011 Intermediare 19.06.2011 17.10.2011 Final 20.12.2011	
		Manifestări aviatice anuale pentru afirmarea capabilității Şcolii de Aplicație pentru Forțele Aeriene de a organiza anual manifestări aviatice cu participare internațională.	Inițial 01.01.2011 Intermediare 18.06.2011 16.10.2012 Final 22.12.2012	

Nr. crt.	OBIECTIVE STRATEGICE	OPȚIUNI STRATEGICE	TERMENE	EFECTE SCONTATE
5.	Consolidarea poziției de componentă importantă a sistemului de apărare.	Sistemul integrat de securitate pentru securizarea obiectivului militar pentru îndeplinirea misiunilor ordonate.	Inițial 05.01.2011 Intermediare 17.05.2011 18.10.2012 Final 23.12.2012	- creşterea consistenței contribuției instituției la realizarea obiectivelor din domeniul apărării; - obținerea „recunoaşterii" rolului şi importanței instituției în cadrul sistemului de apărare; - menținerea permanentă a contactului cu ceea ce este nou şi aplicabil în domeniul specific de activitate; - valorificarea experienței acumulate de instituții cu profil de activitate similar, atât din țară, cât şi din străinătate.
		Escadrile dislocabile pentru pregătirea escadrilelor de instrucție din Şcoala de Aplicație pentru Forțele Aeriene şi asigurarea elementelor de sprijin logistic, în vederea dislocării, la ordin, pe aerodromurile militare din țară.	Inițial 05.01.2011 Intermediare 16.05.2012 20.10.2014 Final 19.12.2015	

Bibliografie:

1. Ovidiu, Nicolescu; Ion, Verboncu, *„Fundamentele managementului organizației",* Editura Tribuna Economică, Bucureşti, 2002.

2. Ion Popa, „*Management strategic, Editura Economică,* Bucureşti, 2004.

3. Gl.lt. dr. Ion-Aurel STANCIU, cdor dr. Emil, CIMPOCA; cdor dr. Marius-Adrian, NICOARĂ; cpt. Daniel, STAN; *„SĂRBĂTOAREA ARIPILOR ROMÂNEŞTI O SUTĂ DE ANI DE ZBOR ÎN ARMATA ROMÂNIEI (17 iunie 1910 – 17 iunie 2010)",* Editura Centrului tehnic-editorial al armatei, Bucureşti, 2011.

4. „Transformarea Forțelor Aeriene până în anul 2015", Editura Academiei Forțelor Aeriene, Braşov, 2006.

TEORII INTEGRATOARE ALE AGRESIUNILOR NECONVENȚIONALE

Autor: Cpt. cdor drd. Alfred VASILESCU[*]

In this paperwork I try to find, and specifically organize, some important coordinates regarding non-conventionality of conflict theories, security policies and institutions. I follow the history of this evolution and successive attempts to develop diverse elements such as psychological operations, information operations, media warfare or cyber war in an integrative tool, used in non-conventional offensive or defensive actions. Related to the aspect of mergeing non-conventional means of conflict, in the last decade had emerged other theories and concepts having the same purpose: strategic communications, non-kinetic operations, public diplomacy or inter-agency cooperation.

Keywords: ***non-conventional aggressions, information operations, non-kinetic operations, strategic communications, inter-agency cooperation***

Istoria utilizării mijloacelor non-convenționale în conflicte se întinde pe mai mult de 2000 de ani. La început a fost *înşelarea inamicului* (*military deception*) cunoscută şi aplicată încă din Antichitate, teoretizată de Kautylia, „un Machiavelli hindus“ al secolului al III-lea î. Hr., în a sa *Arthashastra* şi de celebrul Sun Tzî în *Arta Războiului* (sec. IV d. Hr.), apoi *propaganda*, odată cu începutul secolului XX au apărut *relațiile publice*, Războiul din Vietnam a propus *operațiile psihologice* (PSYOPS), intervenția trupelor americane în Panama a consacrat *cooperarea civili-militari* (CIMIC), iar Primul Război din Golful Persic a însemnat debutul *operațiilor informaționale* (INFOOPS). Marcat de aceste borne, fiecare domeniu şi-a creat, în timp, propriile politici, strategii, doctrine, concepții, tehnici, tactici, proceduri, structuri şi mecanisme de cooperare. Metamorfoza domeniului confruntării „soft“ s-a supus unui proces lent de evoluție, mai întâi trecând printr-o „perioadă a copilăriei“, o *fază a coagulării subdomeniilor* care s-a încheiat odată cu Primul Război din Irak (1991), continuând cu *faza integrării războiului informațional şi a operațiilor informaționale*, între 1991 şi 1999 şi fiind, în fine, teoretizată, într-o manieră strălucită, în doctrinele revoluționare ale şcolilor militare de gândire chineză şi americană de după 1999, exprimate în produsele rafinate ale *Războiului nerestricționat* şi respectiv ale *Războiului combinațiilor*.

[*] Statul Major General

Toate aceste dezvoltări au fost concepute în ultimii zece ani ai secolului trecut. Acest progres a continuat însă neîncetat. Permanent au apărut noi concepte care acopereau alte zone ce trebuiau integrate de către militari (şi nu numai) sau au fost readuse în atenţie teorii mai vechi, dar cu un conţinut profund reactualizat. Astfel, în noul mileniu s-au experimentat şi afirmat: teoria *războiul bazat pe entropie; operaţiile bazate pe efecte* (*Effects based operations* – EBO), *conceptul COIN* (privind operaţiile de contra-insurgenţă), *operaţiile non-kinetice*, *comunicarea strategică* (STRATCOM) sau *integrarea inter-agenţii*.

a. *Teoria războiul bazat pe entropie* a reprezentat o încercare de a sistematiza domeniul non-convenţional al acţiunii militare, în cadrul mai larg al RMA, prin utilizarea teoriei complexităţii. Entropia a fost considerată în acest caz o macro-expresie ce desemna efectele combinate în mod unitar ale tensiunii, fragmentării şi letalităţii[99]. Se avansa ideea că, cu cât entropia era mai mică, cu atât potenţialul fizic al forţelor era mai mare. Invers, la o entropie maximă era anulată capacitatea de coordonare a potenţialului combativ al acestora. Acest concept deriva, deci, din faptul că o forţă militară trebuie să-şi menţină anumite calităţi coezive, bazate pe o ordine structurală şi a operaţiilor. *Tensiunea/fricţiunile* erau determinate ca factorul intern al forţei ce determina creşterea entropiei, *fragmentarea* fiind considerată factorul extern prin care un inamic îşi afectează adversarul, iar *letalitatea* se prezenta ca efectul nemijlocit al acţiunii inamicului, prin contact direct (vezi **Fig. nr. 1**)[100].

Pe când acţiunea concertată a letalităţii cu celelalte două componente-cheie ducea la distrugeri fizice ale tehnicii de luptă sau ale forţei vii a inamicului, combinaţia tensiune-fragmentare stimula entropia adversarului prin mijloace non-kinetice, precum PSYOPS sau INFOOPS.

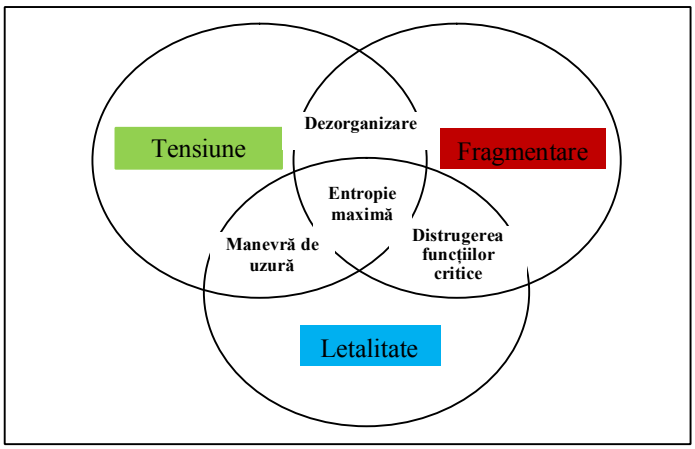

Fig. nr. 1: Diagrama reprezentării războiului bazat pe entropie

[99] Mark Herman, Modelling the Revolution in Military Affairs, în *Entropy-Based Warfare*, Joint Force Quarterly, NDU, Toamna/Iarna, 1998-1999, pp. 85-90.
[100] *Idem.*

Conceptul de *război bazat pe entropie* poate fi aplicat în dozaje diferite atât forțelor armate, cât şi societății în ansamblu, mediului civil[101]. În ceea ce priveşte agresiunile non-convenționale, conceptul se aplică în domenii diverse, cum ar fi: *agresiunea teroristă; agresiunea militară non-convențională; agresiunea de tip gherilă; agresiunea informațională; agresiunea psihologică* sau *agresiunea mediatică.*

b. O*perațiile bazate pe efecte*. Apărute în SUA ca instrument pentru economisirea resurselor militare şi eficientizarea utilizării acestora, *operațiile bazate pe efecte* (*Effects based operations* – EBO) se asemănau foarte mult cu operațiile informaționale şi reprezentau o abordare revoluționară a procesualității planificării şi desfăşurării operației care a îmbogățit mult arta militară tradițională şi care era perfect adaptată conceperii agresiunilor non-convenționale şi executării acestora din timp de pace. Doctrina EBO a fost promovată inițial de USJFCOM la începutul anilor '90, fiind îmbunătățită continuu în următorul deceniu. Una din intențiile transformării EBO a fost ca, în urma experiențelor din Kosovo (1999), Irak (2003) şi Afganistan, să implementeze ceea ce INFOOPS adusese valoros în materie de planificare, execuție şi evaluare a operațiilor non-kinetice la nivelul întregului spectru de operații militare, dar să o şi facă compatibilă cu conceptul DIME. EBO sunt definite ca „proces de obținere a rezultatului strategic dorit asupra adversarului prin aplicarea sinergică, multiplicativă şi cumulativă a întregii game de operații militare şi nonmilitare, la nivelurile tactic, operativ şi strategic"[102]. O altă definiție arată că operațiile bazate pe efecte sunt: „Operații concepute şi planificate într-un cadru sistemic, care iau în considerație întregul spectru al efectelor directe, indirecte şi în cascadă [...] prin aplicarea instrumentelor militare, diplomatice, psihologice şi economice"[103].

Principiile EBO sunt relevante privind progresul major realizat prin această nouă integrare: importanța metodologiei specifice de planificare (care pleacă de la efect spre structuri şi nu ca în clasicul proces de planificare operațională - OPP); analiza şi selectarea țintelor pe baza efectelor urmărite; antrenarea tuturor resurselor de putere națională (politică, militară, economică, diplomatică şi informațională) împotriva tuturor elementelor de putere ale inamicului; obținerea rapidă a dominației şi inițiativei prin acțiuni rapide şi intense; colaborarea şi interacțiunea strânsă între comandanții militari de nivel operativ şi liderii politici civili; acțiunea sinergică a EBO, ca parte a războiului centrat pe rețea (NCW)[104].

---

[101]. Aceste principii au fost aplicate în SUA inclusiv pe timpul jocurilor de război. Breakaway Games a creat chiar şi un joc video, denumit EBW (Entropy-Based Warfare), utilizat pentru antrenament la Colegiul de Război al Forțelor Terestre.

[102]. Călin Hentea, *Noile haine ale propagandei*, Ed. Paralela 45, 2008, p.164.

[103]. Paul K. Davis, *Effects Based Operations: A Grand Challenge for the Analytical Community,* RAND Corporation, Santa Monica, 2001.

[104]. Călin Hentea, *Noile haine ale propagandei*, Ed. Paralela 45, 2008, pp.164-165.

Efectele urmărite pot fi directe şi imediate, indirecte şi întârziate, pot fi de ordin secundar (în plan fizic sau psihologic) sau efecte în cascadă (de natură complexă sau cumulativă). Orice taxonomie a efectelor am utiliza, efectele obținute în urma unor agresiuni non-convenționale se pot răsfrânge asupra volumului, relevanței sau a funcționalității sistemelor inamicului.

Abordarea bazată pe efecte a operației (*Effect Based Approach to Operations - EBAO*) este conceptul operațional care a înlocuit EBO din decembrie 2007 şi care, pentru a da rezultatele scontate, trebuie aplicat în situațiile oportune, la momentul potrivit, în mod sincronizat şi precis[105]. În această lumină, nu numai că EBAO a adus acțiunile non-convenționale mai aproape de cele convenționale, oferindu-le acestora din urmă propriile metode de planificare, dar în cadrul conceptului de *abordare cuprinzătoare (Comprehensive approach*) a acțiunii militare (concept a cărei dezvoltare a fost decisă la Summitul NATO de la Riga, din 2006 şi pe care unii specialişti îl consideră ca fiind stadiul conceptual al EBAO ridicat la un nivel mai evoluat, mai compatibil cu „americanul" DIME) EBAO a făcut mijloacele non-convenționale mai accesibile şi mai inteligibile comandanților militari, oferind cadrul teoretic şi legal pentru aplicarea lor la adevăratul potențial, mai ales la nivel operativ şi tactic. Schimbând întreaga filozofie a luptei, conceptul a determinat NATO să îşi transforme şi structura de forțe la nivel operativ.

Se pare însă că EBAO a fost totuşi un concept prea complicat pentru a putea fi implementat cu uşurință, prea abstract şi generator de rezultate incerte[106]. Chiar dacă conceptul EBAO pare a fi într-un con de umbră, aceasta nu înseamnă că el nu şi-a îndeplinit rolul istoric, acela de a omogeniza mentalitățile militarilor cu privire la utilizarea integrată a mijloacelor kinetice şi a celor non-kinetice în operații, de a încerca o mobilitate mai mare a transferului conceptual şi metodologic între componentele „hard" şi „soft" ale forțelor armate şi de a face acceptată emergența non-convenționalității tipurilor de angajare în conflict.

c. *Operațiile de contra-insurgență (conceptul COIN)*. Contra-insurgența, văzută ca un sub-set al războiului, este definită în doctrina întrunită a SUA drept: „acele acțiuni politice, economice, militare, paramilitare, psihologice şi civice luate de un guvern pentru a învinge o insurgență"[107]. Ea este condusă ca o combinație de operații militare convenționale şi mijloace non-convenționale, precum PSYOPS-ul,

---

[105] A se vedea şi perspectiva NATO în Supreme Allied Commander Europe şi Supreme Allied Commander Transformation, Norfolk, SUA, *Bi-Strategic Command Pre-Doctrinal Handbook, Effects Based Approach to Operations*, decembrie 2007.

[106] Cristophe Midan, *Aplicarea doctrinei EBAO prin NATO şi consecințele ei în organizarea şi funcționarea statelor majore de nivel operativ*, Impact strategic, nr.4 (33)/2009, UNAp, CSSAS, pp. 39-54.

[107] FM 3-24 *Counterinsurgency*, Headquarters, Department of the Army, Washington, DC, 15 Dec. 2006, 1-1, în concordanță cu Joint Publication 1-02 Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms, 12 April 2001 (revizuită la 30 septembrie 2010), p.138, care consacră şi acronimul COIN.

propaganda sau operaţiile forţelor speciale şi se manifestă, mai ales în planul intern al statelor, în domenii diferite, în care distincţia dintre combatanţi şi necombatanţi este foarte relativă şi dificil de realizat.

Probabil, primul autor care s-a preocupat în mod sistematic în scrierile sale de problema contra-insurgenţei a fost Al Treilea Marchiz de Santa Cruz de Marcenado (1684-1732), care în ale sale *Reflexii militare*, din 1726/1730, trata simptomatologia fenomenului, metodele de prevenire şi contracarare a insurgenţei, printre care situa la loc de cinste efortul guvernamental de a cuceri „inima şi iubirea" poporului[108].

Alte contribuţii importante la fundamentarea teoriei şi practicii contra-insurgenţei au avut B.D. Liddell Hart[109] (cu perspectiva sa istorică asupra conceptului, de la ocupaţia franceză asupra Spaniei din timpul războaielor napoleomiene, până la rezistenţa franceză din timpul celui de-al Doilea Război Mondial), David Galula[110], Anthony James Joes[111], Leroy Thompson[112] sau, mai recent, John Mackinlay[113].

O contribuţie importantă a adus David Kilcullen[114], strateg şef al Biroului de coordonare pentru contraterorism al Departamentului de Stat al Statelor Unite, cel care a descris cadrul cooperării inter-agenţii în operaţiile de contra-insurgenţă concomitent cu definirea celor trei piloni ai contra-insurgenţei: cel *al securităţii*, cel *politic* şi cel *economic*, bazaţi pe informaţie şi orientaţi către sprijinirea scopului principal, controlul situaţiei. Doctrine de contra-insurgenţă au dezvoltat mai ales marile puteri coloniale: Marea Britanie (Planul Briggs implementat în Malaezia în 1950) şi Franţa (Strategia *Dau Tranh*, de integrare a loviturilor politice şi militare în Indochina şi planul aplicat în Algeria anilor '50), iar mai nou India (în problema Kashmirului, începând cu 1989) sau SUA (începând cu războiul din Vietnam, cel din Irak şi, în prezent, cel din Afganistan).

---

[108] Beatrice Heuser, *The Strategy Makers: Thoughts on War and Society from Machiavelli to Clausewitz*, Traducere în limba engleză a fragmentelor din scrierile lui Santa Cruz, Santa Monica, CA: Greenwood/Praeger, 2010, pp. 124-146.

[109] B.D. Liddell Hart, *Strategy: The Indirect Approach*, 2nd edition, London: Faber & Faber Limited, 1967.

[110] David Gaula a stabilit cele 4 legi ale contra-insurgenţei. Teoria sa nu a fost una prioritar militară, ci o combinaţie între domeniul militar, cel politic şi cel al acţiunilor sociale, aflate însă sub controlul strict al unei autorităţi unice. În David Galula, *Counterinsurgency Warfare: Theory and Practice*, Westport: Praeger Security International, 2006.

[111] Joes apreciază că pe când în războaiele convenţionale maxima violenţă se utilizează pentru a învinge rapid armata adversă, în contra-insurgenţă violenţa se foloseşte mult mai discriminatoriu, pentru a preveni înstrăinarea populaţiei. Piatra unghiulară a contra-insurgenţei Joes o vede ca fiind „tăierea sprijinului intern şi extern al insurgenţilor, urmată de vânarea unităţilor lor militare.", În Anthony James Joes, *Resisting Rebellion: The History and Politics of Counter-Insurgency*, Lexington: The University Press of Kentucky, 2004, pp. 5-6.

[112] Leroy Thompson, *The Counterinsurgency Manual*, London: Greenhill Books, 2002.

[113] John Mackinlay împarte insurgenţa modernă în două etape distincte, cea maoistă şi cea post-maoistă, în lucrarea sa *The Insurgent Archipelago*, London: Hurst, 2009.

[114] David J. Kilcullen, *Three Pillars of Counterinsurgency*, Punct de vedere adresat Conferinţei privind Contra-insurgenţa Guvernului SUA, Washington D.C., 28 Septembrie 2006.

Conceptul COIN s-a rafinat în Statele Unite şi s-a transformat într-o doctrină omogenă şi bine închegată[115] în ultimul deceniu, ajungând în anul 2010 „conceptual-vedetă“ în teatrul de operaţii din Afganistan, în cadrul misiunii ISAF, odată cu implementarea *Ghidului de contra-insurgenţă* al fostului comandant al Forţei multinaţionale, generalul Stanley McChrystal, din vara anului 2009, document care conferea o importanţă majoră operaţiilor non-kinetice şi non-convenţionale.

d. *Operaţiile non-kinetice şi operaţiile non-letale*. Lucrări mai recente (apărute după anul 2005) au introdus în dezbatere o nouă abordare, aceea de înlocuire a vechiului concept de *operaţii informaţionale* în favoarea unuia nou, cel de *operaţii non-kinetice*. Mai mult decât o simplă schimbare terminologică, această nouă etichetă a reprezentat liantul între războiul electronic, operaţiile de influenţare şi operaţiile de război în reţea. În opinia lui Robinson, prin adoptarea termenului de *operaţii non-kinetice* ca succesor al celui de *operaţii informaţionale* s-au creat premizele logice ale funcţionării *operaţiilor integrate*, singurul tip de operaţii ale viitorului care contează în operaţiile bazate pe efecte întrunite[116].

Într-un articol din *Newsweek*, Evan Thomas şi John Barry afirmau că acest conflict terminologic creează o „divizare generaţională în armată“ tocmai într-o perioadă când structura, mărimea şi bugetul forţelor armate americane vor fi una din problemele presante pe care administraţia Obama le are de înfruntat. *The Economist* numea acest fenomen „spargerea armatei“ cu referire la competiţia dintre ofiţerii vechi, legaţi cu încăpăţânare de o structură a forţei care ieşise victorioasă din două războaie cu Saddam Hussein şi noua generaţie de militari concentraţi mai ales pe câştigarea „războiului inimilor şi al minţilor“[117]. Kenneth J. Burgess, maior în armata SUA, îşi exprima în teza sa de masterat, viziunea privind formele de acţiune militară non-convenţională[118]. Propunerile sale includeau schimbări structurale privind descentralizarea resurselor, aplatizarea sistemelor de comandă şi creşterea capacităţii de integrare a personalului de intelligence, a mobilităţii şi a capabilităţilor centrate pe populaţie (afaceri civile, operaţii informaţionale, poliţie militară, infrastructură civilă) până la nivelele cele mai mici (batalion sau companie)[119]. Senatorul John McCain oferea şi el soluţii la această problemă. În numărul din noiembrie-decembrie 2007 al *Foreign Affairs,* el propunea înfiinţarea unui Corp de Consilieri ai Armatei care să reunească specialişti în război non-convenţional, afaceri civile şi război psihologic,

---

[115] FM 3-24 *Counterinsurgency*, Headquarters, Department of the Army, Washington, DC, 15 Dec. 2006.
[116] Kelly G. Robinson, *The Death of Information Operations: Making The Case for Non-Kinetic Operations*, Research report for Air Command And Staff College, Air University, Maxwell Air Force Base, Alabama, April 2005, p. iv.
[117] Alan D. Campen, *Can a Regular Army Fight an Irregular War?,* în CyberInfoWar.com, septembrie 2008, consultat la 04.05.2010.
[118] Kenneth J. Burgess, US Maj, *Organizing for Irregular Warfare: Implications For The Brigade Combat Team,* teză de masterat, Naval Postgraduate School, Monterey, CA, US, decembrie 2007, în http://edocs.nps.edu/npspubs/scholarly/theses/2007/Dec/07Dec_Burgess.pdf consultat la 08.11.2010.
[119] Kenneth J. Burgess, *op.cit.*

operații acoperite/speciale şi experți în antropologie, publicitate şi alte discipline relevante, guvernamentale şi non-guvernamentale, care să se antreneze şi să lucreze în comun cu militarii, mai ales în situații de reconstrucție post-conflict. Joseph Biden, actualul vicepreşedinte al SUA spunea: „Avem nevoie de un nou act (n.a.- strategie) de securitate". O strategie care „să echipeze Statele Unite cu capacități diplomatice şi de administrație civilă care să poată acționa în conflicte neregulate la fel de rapid cum o fac militarii".[120].

FM 3-0 *Operații* al US Army, în versiunea sa din 2008, utilizează termenii de *acțiuni letale* şi *non-letale*, şi nu pe cei de *acțiuni kinetice* şi *non-kinetice*. Între aceste cupluri de termeni există deci anumite distincții, ei nu sunt identici. Astfel, termenul *kinetic* se referă, sau este caracterizat, de mişcare. Spre exemplu, o acțiune a forțelor speciale pentru căutarea şi neutralizarea unui grup terorist, dusă cu mijloace de supraveghere satelitară, se încadrează în această categorie de acțiuni, chiar dacă au fost sau nu forțe implicate la sol şi chiar dacă acele forțe au acționat letal sau non-letal. În mod similar, dacă ținta s-a predat fără luptă, fără a se trage niciun foc de armă, avem totuşi de-a face cu o operație dinamică, kinetică. Dimpotrivă, o acțiune a unei patrule CIMIC de evaluare a unei localități trebuie considerată o operație *non-kinetică*, ea transformându-se într-una *kinetică* doar dacă se trag focuri de armă care să vizeze patrula respectivă, sau patrula acționează cu foc. Distincția dintre cele două posibilități este aceea că acțiunea *letală* şi cea *non-letală* sunt subseturi ale operațiilor *kinetice*, ele neputând înlocui acest concept, indiferent de desfăşurarea lor cronologică. În schimb, operația *non-kinetică* este prin definiție exclusiv *non-letală*. A opta însă pentru utilizarea conceptelor de *letal* şi *non-letal* în locul termenilor *kinetic* şi *non-kinetic* privind operațiile, implică situații absurde, de genul celor în care inamicul împuşcă un militar propriu care nu ripostează, dar este rănit sau ucis şi, deoarece militarii proprii nu au ripostat, aceasta poate fi considerată, din perspectiva proprie, o misiune non-letală! De aceea, o folosire atentă şi neinterşanjabilă a termenilor, de la caz la caz, este de preferat[121]. O altă clarificare a conceptelor ar fi aceea că pe când termenii *non-kinetic* şi *kinetic* se referă la tipul *mijloacelor* de angajare a țintei, prin *letal* şi *non-letal* poate fi caracterizat tipul *efectului* obținut asupra țintei.

Operațiile informaționale sunt, intuitiv, *non-kinetice*. PSYOPS, înşelarea militară, operațiile de afaceri publice, toate vizează domeniul cognitiv pentru a persuada sau a informa o audiență specifică sau globală. Nu trebuie confundate însă platformele kinetice (elicoptere pentru lansat fluturaşi PSYOPS, lansarea de măsuri de bruiaj pasiv, distrugerea hard-ului unei rețele de computere etc.) cu tipul non-kinetic al operațiilor la care acestea contribuie.

---

[120] *Ibidem*.

[121] Argument preluat din Herschel Smith, *Kinetic and Nonkinetic Versus Lethal and Nonlethal Operations,* în http://www.captainsjournal.com/2008/06/30/kinetic-and-nonkinetic-versus-lethal-and-nonlethal-operations/, consultat la 04.06.2010.

Robinson propune, ca o importantă contribuție a Forțelor Aeriene americane la operația de tip întrunit, înlocuirea sintagmei *operații informaționale* cu cea de *operații non-kinetice*, deoarece: este mai simplu de înțeles şi de integrat în ansamblul operației de către liderii militari; produce „demistificarea“ operațiilor informaționale, cu efect asupra bugetării şi reducerii nivelului de supra-clasificare al documentelor; clarifică şi creează oportunitățile de carieră integrate ale personalului[122]. A se vedea **Figura nr. 2.**

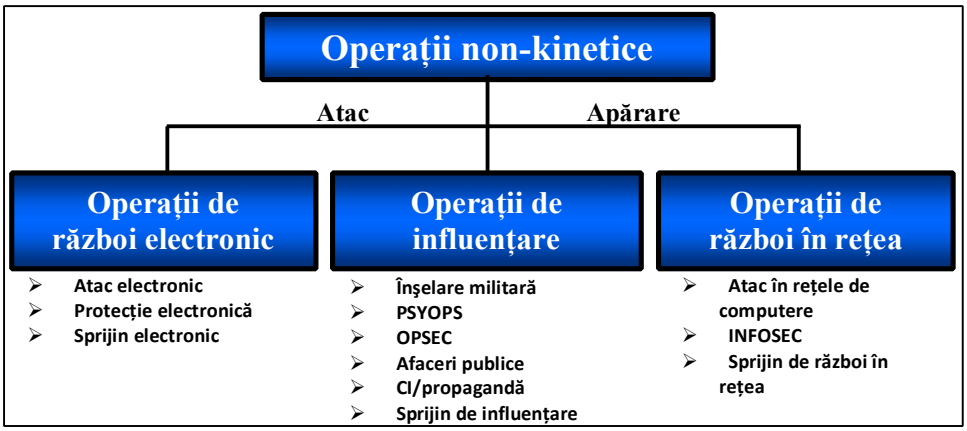

Fig. nr. 2: Componentele operației non-kinetice.[123]

Cele trei componente identificate de Robinson (războiul electronic, operațiile de influențare şi războiul în rețea) deşi furnizează capabilități non-kinetice în natura lor, posedă însă capacitatea de a produce atât efecte non-letale cât şi letale, în câmpul de luptă. Acest tip de abordare a început deja să fie luat în considerare de către decidenții politico-militari americani, dar şi de partenerii lor din NATO, e drept, cu oarecare prudență şi neîncredere din partea armatelor europene.

e. *Diplomația publică* s-a manifestat ca o forță integratoare a mijloacelor non-convenționale de acțiune din gama informațională, în ultimii ani înregistrându-se un reviriment al acestui domeniu. De aceea consider utilă plasarea lui în contextul teoriilor care au aglutinat formele de acțiune non-convenționale în ultimul timp.

Diplomația publică nu este un concept foarte recent, el apărând ca sintagmă în 1856, în Marea Britanie, abia 100 de ani mai târziu, în 1965, fiind introdus în relațiile internaționale de Edmund Gullion (asociat al Agenției de Informații a Statelor Unite – USIA) pentru a descrie conducerea politicii externe prin angajarea publicului străin, de fapt, reprezentând adesea un eufemism pentru propagandă, promovarea adevărului sau relațiile de lobby. Spre deosebire de diplomația clasică ce se adresa liderilor străini, *diplomația publică* se concentra pe modalitățile prin care o țară sau o organizație

[122] Kelly G. Robinson, *op.cit*., pp.24-25.
[123] Kelly G. Robinson, *op.cit*., p.24.

multinațională comunica cu cetățenii altor societăți, pornind de la premisa că dialogul este esențial în atingerea scopurilor politicii externe. O importanță majoră se acorda promovării valorilor şi imaginii proprii prin produse specifice (filme, muzică, televiziune, competiții sportive, jocuri video, activități culturale şi artistice) şi prin mesaje adecvate, al căror efect la țintă era ulterior evaluat în contextul cultural specific, în scopul construirii instrumentelor optime unei viitoare persuadări eficiente. Pentru politica externă a SUA, *diplomația publică* a reprezentat timp de decenii un element esențial, atât pe timpul războiului rece, cât şi după căderea blocului comunist, sau, mai nou, după evenimentele de la 11 septembrie 2001. Ea considera nu doar statele ca având importanță într-o lume tehnologizată, globalizată şi marcată de fenomene masive de migrație, ci şi popoarele, promovându-se astfel o politică externă centrată pe populație.

Încă de la sfârşitul anilor 1940, exista în SUA Comisia Consultativă a Statelor Unite privind Diplomația Publică, care răspundea de evaluarea eforturilor în domeniu. După război, USIA a preluat stindardul, disoluția agenției având loc abia în 1999, mult după căderea comunismului. Intrat într-un con de umbră, totuşi termenul a fost utilizat în continuare de către Departamentul de Stat, mai ales ca echivalent extins al sintagmei *relații publice* pentru mediul extern. Ca instrumente ale promovării conceptului au fost create posturi globale precum Vocea Americii, programe de schimburi studențeşti, găzduiri de seminarii, întâlniri cu mediul de afaceri sau cu cel academic, dar şi activități indirecte în zona culturii, a turismului sau în cea digitală, *diplomația publică*, deşi coordonată la nivel guvernamental, fiind şi apanajul actorilor non-statali, al mass-mediei independente sau al contributorilor privați.

La 14 ianuarie 1983, preşedintele Ronald Reagan semna Directiva secretă nr. 77, în care se definea *diplomația publică* ca fiind „formată din acțiuni ale Guvernului Statelor Unite destinate să susțină obiectivele de securitate națională.“ Directiva instituia un Grup Special de Planificare în cadrul Consiliului de Securitate Națională, grup ce coordona un Comitet de Afaceri Publice (cu rol în explicarea şi sprijinirea inițiativelor politicii externe americane); un Comitet de Informare Internațională (care promova politicile de „proiecție a adevărului“); un Comitet de Politică Internațională (destinat coordonării eforturilor de contracarare a agresiunilor diplomatice, militare, informaționale şi economice ale Uniunii Sovietice) şi un Comitet de Transmisiuni Internaționale (care coordona mass-media sponsorizată de guvern, precum Vocea Americii sau Europa Liberă).

Războiul Rece odată încheiat, anii ’90 au adus o abordare mai puțin directă a sintagmei *diplomație publică* şi a politicilor sale aferente. Doctrina americană le definea atunci ca fiind „acele activități internaționale deschise, de informare publică, susținute de Guvernul Statelor Unite, menite să îi promoveze obiectivele de politică

externă prin explicarea, informarea şi influenţarea audienţelor străine şi liderilor de opinie, precum şi prin lărgirea dialogului dintre cetăţenii şi instituţiile americane şi echivalentele lor din străinătate“.[124].

La 30 octombrie 2001 SUA înfiinţa în cadrul Departamentului Apărării, Biroul de Influenţare Strategică, structură criticată vehement de media, dar şi de oficiali şi de societatea civilă, ceea ce a dus la abandonarea ideii, cel puţin la nivel public, după numai 4 luni. La 21 ianuarie 2003, a luat naştere Biroul de Comunicaţii Globale, la iniţiativa Casei Albe, continuator al Comitetului de Coordonare a Politicii de Comunicare Strategică ce luase fiinţă în septembrie 2002. Ambele nu au avut însă efectul scontat, din lipsa coordonării, a resurselor, dar mai ales a evaluărilor culturale deficitare.[125].

Diplomaţia publică în formele ei moderne este utilizată astăzi nu numai de către Statele Unite, ci şi de alte ţări precum Franţa (cu accent pe diplomaţia culturală), Marea Britanie (performantă în domeniul transmisiilor radiofonice), Japonia (orientată spre schimburile academice) sau Rusia (fundamentată pe operaţii psihologice).[126]. Astăzi, ea îmbracă şi forme noi, precum acţiunea în spaţiul virtual sau utilizarea diasporei şi a expaţilor, dar componentele ei clasice continuă să îşi menţină actualitatea.

f. *Comunicarea strategică*. Conceptul de *comunicare strategică* (STRATCOM) a apărut în anul 2004 în Statele Unite, fiind definit ca „o varietate de instrumente utilizate de guverne pentru înţelegerea şi explicarea unor atitudini şi culturi globale, pentru angajarea unui dialog de idei între oameni şi instituţii, pentru consilierea liderilor politici şi militari, a diplomaţilor, privind efectele unor opţiuni politice asupra opiniei publice, precum şi pentru influenţarea atitudinilor şi comportamentelor prin strategii de comunicare“.[127]. Domeniile vizate de *comunicarea strategică* sunt: înţelegerea transculturală; dialogul proactiv dintre instituţii şi cetăţeni; consilierea comunicatorilor politici şi influenţarea atitudinilor şi comportamentelor audienţelor străine, prin utilizarea unor instrumente variate, precum: diplomaţia publică, afacerile publice sau operaţiile informaţionale.[128].

---

[124]. Joint Pub 1-02, *Department of Defense Dictionary of Military and Associated Terms*, April 2001, p. 377.
[125]. Călin Hentea, *Noile haine ale propagandei*, Ed. Paralela 45, 2008, pp.223-225.
[126]. Nicholas J. Cull, *Public Diplomacy: Lessons from the Past*, USC Center for Public Diplomacy, Annenberg School, Figueroa Press, Los Angeles, 2009, p. 24.
[127]. ***Report of the Defence Science Board Task Force on Strategic Communication*, Office of the Under Secretary of Defense For Acquisition, Technology, and Logistics,Washington, D.C., septembrie 2004, în http://www.fas.org/irp/agency/dod/dsb/commun.pdf. consultat la 23.09.2010.
[128]. Călin Hentea, *Noile haine ale propagandei*, Ed. Paralela 45, 2008, pp. 225-227.

Comunicarea strategică a statelor implică o sumă de vectori instituționali acționând după un plan şi utilizând proceduri unitare şi coordonate. Un model al elementelor componente ale structurii STRATCOM este prezentat în **Fig. nr. 3.**[129]

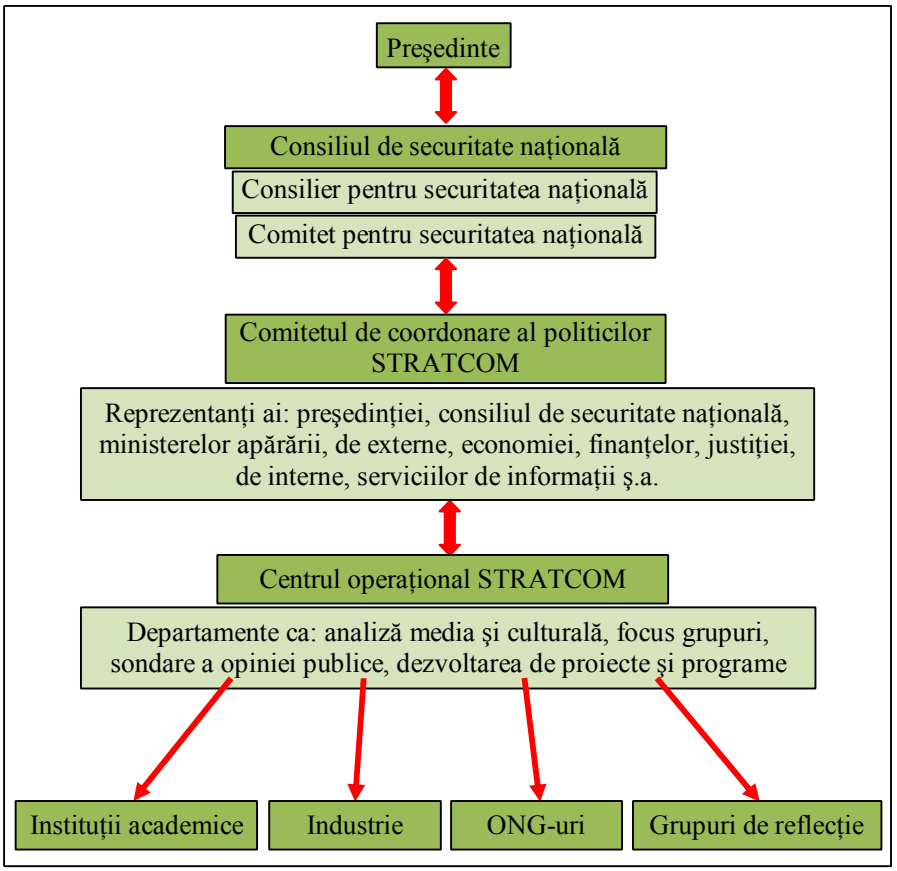

Fig. nr. 3: Model de organizare instituțională pentru comunicarea strategică

Astăzi, *comunicarea strategică* este un concept în plină ascensiune care, cel puțin la nivelul comandamentelor NATO, se afirmă ca un integrator firesc al afacerilor publice şi al INFOOPS, în pofida reticențelor unei colaborări totale între elementele amintite[130]. De altfel, conceptul este funcțional şi în teatrul de operații din Afganistan, unde îşi găseşte deja expresii instituționale.

---

[129] După ***Report of the Defence Science Board Task Force on Strategic Communication,* Defense Science Board, Washington, D.C., ianuarie 2008, p. 120, consultat în http://www.acq.osd.mil/dsb/reports/2004-09-Strategic_Communication.pdf. la 23.09.2010.

[130] O susținere argumentată a transformării INFOOPS în STRATCOM o găsim şi în Tony Corn, *From Info Ops to Edu Ops: Strategic Communication in the Age of the Long War,* lucrare prezentată la conferința inter-sesională Strategic Communication: Managing Knowledge to Win Wars, U.S. Naval War College, Newport, 6-7 martie 2006, consultat în http://www.au.af.mil/au/awc/awcgate/navy/nwc_stratcom_conf06/corn.pdf. la 22.09.2010.

g. Ca şi diplomaţia publică şi comunicarea strategică, *managementul percepţiilor* se defineşte cu precădere în sfera politică, cele trei concepte păstrând o anumită distanţă faţă de elementele coordonate militar prin *operaţiile informaţionale*, tocmai pentru a putea servi mai bine, printr-un limbaj agreat în sfera comunicării politice şi a relaţiilor internaţionale, interesele de nivel strategic ale naţiunilor. Aceasta nu înseamnă că *managementul percepţiilor* nu este practicat tacit sau nenominalizat şi în sferele militare înalte ale instituţiilor de securitate naţională.

Managementul percepţiilor este definit în doctrina americană ca: „acţiuni de direcţionare şi/sau interzicere a unor informaţii şi date selectate spre audienţe străine pentru a le fi influenţate emoţiile, motivaţiile şi raţionamentele obiective, în aceeaşi măsură în care sunt influenţate estimările oficiale ale sistemelor de intelligence sau ale liderilor străini de la toate nivelurile, având drept rezultat final urmărit un comportament şi reacţii oficiale favorabile obiectivelor originatorului“ [131].

Unii cercetători [132] utilizează o sintagmă mai „tare“, aceea de *război al percepţiilor* pentru a identifica acest tip de acţiuni care, deşi sunt considerate ca având multe similitudini cu *războiul informaţional* (sau chiar un eufemism al acestuia) şi *diplomaţia publică*, nu sunt văzute, de cele mai multe ori, ca fiind identice cu acestea, diferenţa constând în apariţia şi modul de utilizare al noilor tehnologii. Conceptul s-a lansat odată cu Al Doilea Război din Irak, ca o nouă armă prin care SUA încerca obţinerea victoriei în „războiul ideilor“ cu susţinătorii insurgenţilor, prin utilizarea ca vector a mass-mediei globale.

Scopul ultim al *războiului percepţiilor* îl constituie schimbarea gândirii şi manifestărilor de voinţă ale liderilor adverşi şi ale populaţiei, prin afectarea înţelegerii corecte a situaţiei de către aceştia şi prin manipularea adevărului, utilizând atât mijloace raţionale cât şi emoţionale, precum OPSEC, acţiunile acoperite, inducerea în eroare, proiectarea adevărului sau operaţiile psihologice. Menţionăm că *războiului percepţiilor* nu este apanajul exclusiv al actorilor politici statali, acesta putând fi declanşat de agresori non-statali: concerne internaţionale aflate în competiţia comercială, trusturi financiare, pentru îmbunătăţirea imaginii lor internaţionale, organizaţii teroriste în căutarea legitimităţii sau chiar indivizi, celebrităţi, în căutarea „rebrand-uirii“.

h. *Integrarea inter-agenţii*. Guvernul Statelor Unite a adoptat în mai 1997, Directiva Deciziei Prezidenţiale nr. 56, „*Managerierea operaţiilor de contingenţă complexe*“. Aceasta direcţiona crearea unui program coerent privind educaţia şi trainingul, având ca ţintă agenţiile executive [133] şi se concentra pe dezvoltarea unui

---

[131] Joint Pub 3-53, *Doctrine for Joint Psychological Operations*, September 2003, p. GL-7.
[132] Henrik Friman, *Perception Warfare: a perspective for the future*, Discussion paper, The Swedish National Defence College, Department of Operational Studies, 1999, în www.militaryscience.org/public/media/publications/Friman(1999)PW.PDF. consultat la 23.09.2010.
[133] ***, *Interagency Management of Complex Crisis Operations Handbook*, National Defense University, January 2003, p. 2.

Plan politico-militar structurat pentru gestionarea a opt sectoare operaționale[134]: diplomație; acțiuni militare; asistență umanitară; politică internă; legislație civilă şi ordine/securitate publică; informare publică şi educație; infrastructură şi refacere economică; drepturile omului şi dezvoltare socială.

Punctul de început pentru geneza inițiativelor de coordonare şi planificare inter-agenții l-a reprezentat însă Operațiunea *Restore Democracy* din Haiti (1994). Decidenții politici de vârf din SUA au observat că agențiile nu îşi coordonau suficient eforturile de planificare. Mai specific, ei au descoperit fisuri în planificarea civil-militară, desincronizări ale eforturilor agențiilor şi lipsuri în resursele necesare pentru sprijinul îndeplinirii misiunii. Ca rezultat, Comitetul Directorilor a decis pregătirea unui plan de implementare politico-militar la nivel inter-agenții. Acest tip de abordare a fost continuat în Bosnia şi Herțegovina şi în Africa Centrală.

În Statele Unite, structura inter-agenții nu este una formală, ea deține sedii proprii, are propria ierarhie şi propriile resurse, este o comunitate de agenții care depind de un proces stabilit de factorii decidenți pentru coordonarea elementelor lor executive. Fiecare subiect major al politicilor implică un set diferit de actori instituționali, de îndrumări formale şi informale, care guvernează activitatea inter-agenții[135]. Organizația lider la nivel inter-agenții este Consiliul de Securitate Națională (NSC) care include 6 membri statutari: Preşedintele SUA, vicepreşedintele, Secretarul de stat (ministrul de externe), Secretarul apărării, Secretarul trezoreriei şi Consilierul pentru securitate națională al preşedintelui SUA. NSC subordonează Comitetul de Coordonare al Politicilor (PCC).

Instituțiile care colaborează în sistemul inter-agenții, numit de unii autori mecanism de *cooperare întrunită interagenții*[136] pentru a evidenția subordonarea acestuia doctrinei întrunite a SUA, sunt: Ministerul Apărării; Ministerul Justiției; Ministerul de externe; Ministerul Transporturilor; Ministerul de Finanțe/al trezoreriei; Serviciile secrete; USAID; USIA etc. Ministerul Apărării pune la dispoziție capabilități precum: anti şi contra-terorism; război biologic şi chimic defensiv; afaceri civile; contra-proliferare; contrainformații; război electronic; război informațional; intelligence; apărare CBRN; operații spațiale; război neconvențional etc.

Rolul comunității inter-agenții privind managerierea de zi cu zi a problemelor securității naționale constă în: identificarea problematicii şi politicilor adecvate rezolvării acestora; identificarea agenției celei mai pregătite pentru a rezolva problema; formularea de opțiuni (cursuri de acțiune); înaintarea problemelor la nivelul

---

[134] Bradd C. Hayes, Jeffrey I. Sands, *Doing Windows: Non-Traditional Military Responses to Complex Emergencies,* Decision Support Department, Center for Naval Warfare Studies, Naval War College, Newport, Rhode Island, September 1997, p. ix.

[135] Bradd C. Hayes, Jeffrey I. Sands, *op.cit.*, p. 5.

[136] Matthew F. Bogdanos, *Joint Interagency Cooperation: The First Step*, Joint Force Quarterly, Issue 37, second quarter 2005, National Defense University, Washington, DC, pp. 10-18, în http://www.dtic.mil/doctrine/jel/jfq_pubs/0437.pdf. consultat la 22.09.2010.

decizional potrivit în cadrul NSC; luarea deciziilor potrivite şi implementarea peste graniţe a deciziilor politice. De exemplu, PCC este responsabil pentru promulgarea de ghiduri politice unitare pentru operaţii, dezvoltarea subsecventă a politicilor, planificării, revizuirii şi execuţiei acestora. Scopul final al unei asemenea abordări îl constituie planificarea inter-agenţii pe orizontală, simultan la nivel tactic, operativ şi strategic.

În ceea ce priveşte problematica agresiunilor non-convenţionale, mecanismul de coordonare inter-agenţii din Statele Unite ia în considerare ca instrumente de răspuns: aplicarea diplomaţiei coercitive; construirea de coaliţii internaţionale şi aranjamente regionale; eliminarea corupţiei şi a crimei organizate; măsuri legislative; obţinerea sprijinului de intelligence; relaţiile publice şi afacerile media; diplomaţia publică; măsurile de protecţie a infrastructurii critice; controlul WMD; contra-terorismul etc.

Între 14 şi 17 februarie 2005, Universitatea Naţională de Apărare a SUA a ţinut primul curs general, de nivel operativ, vizând structurile executive ale Grupului de Coordonare Întrunită Inter-agenţii, la care au luat parte mai mult de 100 de participanţi din 18 agenţii şi departamente diferite. Universitatea Naţională de Apărare a SUA, în parteneriat cu Institutul pentru Servicii Externe, conduce în prezent iniţiativa de instruire în acest domeniu, care cuprinde activităţi de management şi planificare avansată, evaluări, jocuri de strategie RED-BLUE-GRAY sau alte tipuri de exerciţii. Celelalte state sunt încă la începutul acestui proces, ajuns mai degrabă la stadiul de colaborare sau cooperare între agenţiile naţionale şi nu la cel integrativ.

În comunicarea de faţă am prezentat când au apărut şi cum s-au transformat în instrumente de acţiune diferitele concepte şi teorii ale domeniului confruntărilor non-convenţionale. De aceea consider că procesul de integrare a politicilor, strategiilor, doctrinelor de securitate şi a altor capabilităţi se va diversifica şi va continua, tot mai multe state înţelegând potenţialul pe care optimizarea acestui proces îl poate avea pentru prezervarea intereselor lor.

POLITICILE ŞI STRATEGIILE DE SECURITATE: O ANALIZĂ TEORETICĂ

Autor: Cpt. cdor drd. Alfred VASILESCU[*]

In this scientific communication I intend to start from the highlighting of general policies content, to continue defining their characteristics, to analyse foundation and typology of politics, and finaly to connect them in a logical way with the security strategies concept, in the same time, trying to organize the resulted products of their application. In this purpose, I will propose, at the end, a broader framework of politics, strategies, doctrines and theirs associated products, in a comprehensive manner.

Keywords: ***security policies, security strategies, doctrines.***

În prezenta comunicare ştiinţifică îmi propun să pornesc de la evidenţierea conţinutului general al politicilor, să le definesc trăsăturile, să le analizez fundamentele şi tipologia şi, în fine, să le conectez în mod logic cu conceptul strategiilor de securitate, încercând şi o structurare a produselor rezultate ca efect al aplicării acestora. În acest scop voi utiliza ca metode de cercetare analiza de conţinut, studiul comparativ, analizele terminologice şi semantice şi raţionamentul logico-deductiv.

1.1 Definirea, trăsăturile şi conţinutul general al politicilor

Politicile, în general, sunt definite ca *metode sau cursuri de acţiune*[137] selectate dintr-un număr de alternative prin care un guvern, un partid politic sau un agent economic intenţionează să influenţeze şi să determine decizii, acţiuni şi alte aspecte. Într-un alt sens ele sunt văzute ca fiind: „Un curs de acţiune, un principiu călăuzitor sau o procedură considerată pragmatică, prudentă sau avantajoasă"[138]. Aproape similar, MC 319/1[139] defineşte *politicile* ca fiind: „Un curs de acţiune sau conduită prudentă prin care se aplică un principiu". Termenul nu este utilizat în mod uzual pentru a desemna o acţiune propriu-zisă, ci se referă cu precădere la o procedură sau un protocol. Dacă însă o politică tinde să ofere răspunsurile la întrebări precum „ce" şi „de ce" se face ceva, procedurile sau protocoalele lămuresc şi alte întrebări: „ce", „cum", „unde" şi „când", având deci un grad mai scăzut de generalizare, o mai mare concretețe. Politicile sunt de regulă adoptate de conducerea unei organizaţii, de nivelul ei decizional, urmând ca procedurile şi protocoalele de aplicare a lor să fie detaliate de

[*] Statul Major General.
[137] *Cf.* Dicţionarului Merriam-Webster, în http://www.merriam-webster.com/dictionary/policy, consultat la 10.01.2011.
[138] *Cf.* http://www.thefreedictionary.com/policy, consultat la 10.01.2011.
[139] MC 319/1: NATO Principles and Policies for Logistics.

nivelurile inferioare, de regulă cele cu rol executiv. *Politicile* se pot referi nu doar la documente oficiale, ci şi la procesul de luare a deciziilor importante pentru organizaţie (identificarea alternativelor, a programelor operaţionale, prioritizarea acestora, analiza lor de impact, alegerea căii de urmat). De aceea *politicile* pot fi înţelese şi ca mecanisme politice, manageriale, financiare şi administrative utilizate pentru atingerea scopurilor explicite ale organizaţiei.

Pe de altă parte, politicile diferă de corpusul legislativ, deoarece, în timp ce legea poate sancţiona sau interzice comportamente, *politicile* doar ghidează acţiunile către acele comportamente prin care este cel mai probabil să se obţină rezultatul dorit.

Politicile pot produce atât efecte intenţionate, cât şi efecte neintenţionate (colaterale, secundare). Intenţionalitatea politicilor variază în funcţie de organizaţia care le aplică, dar şi în funcţie de mediul organizaţional. De fapt, politicile sunt instituite tocmai pentru a se evita consecinţele negative ale acţiunilor organizaţiei, deduse din experienţele anterioare (din lecţiile învăţate) şi a le creşte gradul de predictibilitate şi eficienţă, prin generarea de efecte dezirabile.

Efectele şi consecinţele neintenţionate ale politicilor se produc mai ales din cauza faptului că mediul organizaţional este un sistem adaptativ complex care nu reacţionează cu regularitate în sensul vizat sau cel intuit de către entitatea generatoare a politicii respective. De exemplu, un guvern poate mări impozitele cu intenţia de a colecta mai mulţi bani la buget, dar în realitate, nivelul de colectare a taxelor să se reducă substanţial, fie prin reorientarea plătitorilor nemulţumiţi către economia subterană, fie prin imposibilitatea lor efectivă de a plăti, fie prin externalizarea profitului, prin „fuga“ capitalului către orizonturi mai profitabile. De aceea politicile trebuie, înainte de a fi aplicate, să fie testate din toate unghiurile posibile: al costurilor, al eficienţei, al fiabilităţii, al nivelului lor de acceptare sau suportabilitate socială etc. Chiar şi aşa, o rată de succes de 100% a implementării unei politici este, dacă nu imposibilă, în orice caz, foarte improbabilă.

Ciclul politicilor este un instrument al ştiinţei politice utilizat pentru analiza dezvoltării unei anumite politici, într-o abordare stadială. Etapele ciclului sunt: *identificarea problemei/stabilirea agendei* (procesul prin care problemele ajung în atenţia publicului şi a instituţiilor guvernamentale); *formularea politicii* (procesul prin care sunt definite, evaluate, acceptate sau respinse politici alternative de soluţionare a unei probleme aflate pe agendă); *adoptarea politicii/luarea deciziilor* (procesul prin care instituţiile guvernamentale adoptă una dintre variante ca fiind optimă); *implementarea* (procesul instituţional prin care politica este aplicată, decizia fiind transpusă în practică) şi *evaluarea efectelor* sale (procesul prin care rezultatele politicilor sunt monitorizate şi apreciate, având, eventual ca rezultat reconceptualizarea problemei şi a soluţiilor propuse)[140]. O altă clasificare normativă

[140] Adrian Miroiu, Mireille Rădoi, Marian Zulean, *Politici publice*, Editura. Politeia-SNSPA, Bucureşti, 2002, p. 14.

clasică[141], defalcă acest proces în 8 etape diferite: *identificarea problemei; formularea politicii; dezvoltarea instrumentelor politicii; consultarea; coordonarea; decizia; implementarea* şi *evaluarea.*

Politicile pot fi analizate cauzal sau non-cauzal, determinist (stochastic, aleatoriu), taxonomic sau conform unor indexuri, din punct de vedere istoric, al oportunităţii lor, în context dinamic etc.

Politicile se pot clasifica în diferite moduri.

După scop, putem determina:

- *Politici distributive*. Ele extind bunurile şi serviciile la nivelul membrilor unei organizaţii sau distribuie costurile acestora (de ex. politici guvernamentale educaţionale, privind bunăstarea, sănătatea sau siguranţa publică).

- *Politici regulatoare*. Numite şi mandate, ele limitează acţiunile discreţionare ale indivizilor sau organizaţiilor, stabilind un anumit tip de comportament (de ex. codul rutier).

- *Politici redistributive*. Prin acestea sunt alocate beneficii către o populaţie-ţintă restrânsă (de ex. cea dintr-o zonă defavorizată), costurile politicii fiind şi ele direcţionate limitat, astfel statul manipulând criteriile generale, deoarece nu desemnează individual beneficiarii sau victimele.

- *Politici constitutive*. Acestea creează entităţi ale puterii executive sau legislative, economice sau ale societăţii civile (de ex. Concepţia de transformare a forţelor armate).

- *Politici diverse*. Acestea sunt impuse de caracterul dinamic al realităţii, al societăţii umane (de ex. politici de sporire a natalităţii)[142].

După domeniul reglementat, *politicile* pot fi foarte diverse: politici publice; politici în mediul privat; politici macroeconomice; politici economice; politici energetice; politici fiscale; politici monetare; politici sociale; politici de comunicare şi informare; politici agricole; politici de mediu; politici urbane; politici educaţionale; politici privind populaţia; politici de sănătate; politici de resurse umane etc., iar în domeniul de interes al lucrării de faţă, *politici externe; politici de securitate naţională; politici de informaţii; politici de apărare.* Toate aceste tipuri de politici se pot divide pe subdomenii în mod coerent, complementar şi integrat.

Structura unei *politici* standard include: o declarare a principiilor urmărite (sublinierea necesităţii unui asemenea document şi efectele urmărite a se realiza prin

---

[141]. Catherine Althaus, Peter Bridgman şi Glyn Davis, *The Australian Policy Handbook*, (4th ed.), Sydney: Allen & Unwin, 2007.

[142]. Politicile distributive şi cele regulatoare/reglementare au fost determinate ca tipologie a politicilor publice, împreună cu politicile redistributive, pe baza criteriului coerciţiei, de către Theodore Lowi în *American Business, Public Policy, Case Studies and Political Theory*, World Politics 16 (July 1964), pp. 667-715. Despre alte tipuri de politici, precum cele constitutive se vorbeşte în Marius Constantin Profiroiu şi Elena Iorga, *Manualul de politici publice* al Institutului pentru politici publice Bucureşti, Editura Economică, Bucureşti, octombrie 2009, p. 33.

implementarea sa); o declarație asupra aplicabilității şi scopului (care descrie pe cine afectează respectiva politică şi asupra căror acțiuni va avea impact, adică asupra căror ținte se concentrează); data intrării în vigoare (care de obicei nu poate fi retroactivă); o secțiune cuprinzând responsabilități (atât cele pentru implementarea noii politici, cât şi cele pentru desfăşurarea operațiilor curente în perioada de tranziție); cuprinsul propriu-zis al politicii (reguli, cerințe, modificări structurale sau acționale noi, exprimate în forme extrem de variate, de la caz la caz); secțiuni adiționale (background-ul, istoricul problemei pe care politica se străduieşte să o rezolve, expunerea de motive - mai ales atunci când politica respectivă trebuie evaluată de un alt for, sau este propusă în situații ambigue, definirea termenilor).

Politicile, fie că sunt scrise sau nu, urmăresc ca intenție generală schimbarea „lumii reale", prin ghidarea deciziilor care sunt luate pe baza lor. Unele politici, deşi existente, nu pot fi implementate sau nu au sprijin politic ori social pentru a deveni efective.

De obicei, *politicile* sunt promulgate prin documente scrise, oficiale, în formatul standardizat al instituției respective, şi sunt semnate de către puterea executivă a organizației, în scopul legitimării politicii şi al confirmării că aceasta este considerată în vigoare, este operațională.

Politicile de securitate sunt prin excelență *politici publice* distributive sau constitutive, de aceea nu este lipsit de interes a vedea şi caracteristicile acestora.

Astfel, *politicile publice* pot fi în genere definite ca fiind un curs de acțiune sau de inacțiune (o decizie) adoptat de entități guvernamentale, cu privire la o problemă sau un set de probleme de interes public. O altă definiție le caracterizează ca fiind: „un sistem de cursuri de acțiune, măsuri regulatoare, legi şi priorități de finanțare cu privire la un subiect dat, promulgat de o entitate guvernamentală sau de reprezentanții acesteia"[143]. Din altă perspectivă, *politicile publice* reprezintă „un set de decizii politice pentru punerea în practică a unor proiecte şi programe sociale" cu scopul de a produce „*bunuri publice*", apărarea şi securitatea națională fiind considerate bunuri publice reprezentative[144].

Ele iau de regulă forma constituțiilor, a actelor legislative şi a deciziilor judecătoreşti. În SUA mai ales, conceptul este mai larg, incluzând şi analiza şi luarea deciziei la nivel guvernamental, fiind studiat şi ca o disciplină academică aparte în universitățile de top.

Conturarea *politicilor publice* este un proces complex care implică interferența multor indivizi şi grupuri de interese ce concurează, utilizând diferite tactici şi

[143] Dean G. Kilpatrick, *Definitions of Public Policy and the Law*, articol consultant în http://www.musc.edu/vawprevention/policy/definition.shtml/ la 14.12.2010.

[144] Marian Zulean, Politica de securitate națională ca domeniu al politicilor publice, în Alexandra Luciana Ghica şi Marian Zulean (coord.), *Politica de securitate Națională. Concepte, instituții, procese*, Editura Polirom, Iaşi, 2007, p.33.

instrumente (obținerea susținerii publice, activitatea de lobby, mobilizarea celor vizați de politica respectivă, exercitarea de presiuni politice) dar şi colaborează, pentru a influența decidenții politicilor publice de a acționa în sensul urmărit de ei. Desigur, parametrii acestui proces diferă în țările cu o democrație avansată față de statele cu regimuri autocratice sau dictatoriale, acolo unde actorii care participă la formularea politicilor publice sunt mult mai puțini, iar procesul de negociere are loc cel mai adesea ferit de dezbaterea publică.

1.2 Fundamentele şi tipologia politicilor de securitate

După ce în prima parte am cercetat termenul generic *politici*, în acest subcapitol voi încerca să analizez conceptul *securitate*, celălalt element al binomului *politici de securitate* şi să descopăr relaționarea dintre aceşti termeni, condiționalitățile pe care le implică interacțiunea lor şi fundamentul pe care aceştia îl asigură conceptului de *politică de securitate națională/internațională* şi celor subsidiari.

Securitatea este o noțiune politică, adaptabilă istoric, concomitent procesuală şi de stare (în sensul stadiului în care o entitate este sigură de supraviețuirea sa)[145], care vizează studiul riscurilor, amenințărilor şi al mijloacelor de contracarare a acestora (care exced capabilitățile strict militare). Conceptul se încearcă a fi extins de către unii cercetători pentru a cuprinde impactul politicii interne, al situației economice şi al instituțiilor internaționale, sau, din alt unghi de vedere, coboară analiza către individ, identitatea socială, accentuând importanța contextualității istorice şi politice. Unii autori merg până la a vorbi despre „sectoare distincte dar interdependente de securitate": politică, economică, militară, societală şi de mediu[146], alții chiar opun conceptul de securitate națională celui de securitate societală, susținând că, pe când prima are ca termen definitoriu suveranitatea, cea din urmă are la bază identitatea.

Securitatea națională este definită ca necesitatea menținerii supraviețuirii statului-națiune prin utilizarea puterii sale politice, militare, economice şi prin exercitarea diplomației. Ea a fost introdusă pentru prima dată ca şi concept în SUA, după cel de-al Doilea Război Mondial, prin Actul de Securitate Națională din 1947 (prin care erau înființate: Departamentul Apărării - DoD; Departamentul Forțelor Aeriene; funcția de Secretar al Apărării; Consiliul de Securitate Națională sau Agenția Centrală de Informații - CIA). După atacurile de la 11 septembrie 2001, *securitatea națională* a căpătat o importanță primordială pentru lumea occidentală. În sens intern, *Securitatea națională* poate fi definită concis ca „libertate a poporului de a-şi alege modul de viață"[147] fără a pune în pericol existența statului.

---

[145] Ruxandra Stoicescu, Conceptul de securitate, în Ghica şi Zulean, *op.cit.,* p. 79.
[146] Barry Buzan, Ole Wæver, Jaap de Wilde, *Security: A New Framework for Analysis*, Ed. Lynne Rienner, Boulder (CO), Londra, 1998.
[147] Marian Zulean, Politica de securitate națională ca domeniu al politicilor publice, în Alexandra Luciana Ghica şi Marian Zulean (coord.), *op.cit.*, p. 41.

Menţionez aici că o problemă de securitate naţională este întotdeauna şi o problemă de siguranţă naţională. O problemă de siguranţă naţională, în schimb, poate deveni o problemă de securitate naţională *doar dacă* supravieţuirea statului *în sine* este ameninţată, alte tipuri de perturbări, chiar şi majore, cum ar fi schimbarea formei sale de guvernământ, nedevenind automat probleme de securitate naţională[148]. Conceptul de *securitate naţională*, care vizează existenţa însăşi a statului-naţiune, este, deci, întotdeauna mai larg decât cel de *siguranţă naţională,* acesta referindu-se la starea de legalitate, de echilibru şi de stabilitate socială, economică şi politică necesară dezvoltării statului şi menţinerii ordinii sale de drept.

Securitatea naţională cuprinde studiul problemelor de securitate ale unei naţiuni, politicile şi programele de rezolvare a acestor probleme, precum şi procesul guvernamental prin care aceste politici şi programe sunt formulate şi realizate, în scopul conferirii de încredere poporului că statul are capacitatea de a-l apăra în cazul unei agresiuni, fie ea *obiectivă*, de existenţă fizică a unei ameninţări, sau *subiectivă*, rezultată din percepţia majorităţii cetăţenilor[149].

Un caz aparte îl constituie *securitatea tratată la nivel internaţional, de alianţă, coaliţie sau la nivel supra-statal* (sub sintagma *securitate regională*, sau, în termenii lui Barry Buzan, a celei de „complex de securitate", definit ca grup de state ale căror preocupări majore de securitate sunt interconectate în aşa măsură încât problemele lor naţionale de securitate nu pot fi tratate eficient în mod separat, etnocentrismul fiind astfel evitat[150]). Chiar şi în acest caz, deşi determinată de factori mai complecşi, cum ar fi tensiunile interne generate de interesele diferite sau de percepţiile inegale asupra agresiunilor ale actorilor politici naţionali din compunerea alianţei/coaliţiei/ „complexului de securitate", schema euristică propusă nu îşi pierde valabilitatea.

Din interacţiunea politicilor generale cu nevoia de teoretizare a securităţii actorilor politici a rezultat în vocabularul de specialitate sintagma logică *politici de securitate*, cea care asigura diferenţa specifică faţă de celelalte tipuri de politici menţionate în subcapitolul precedent.

Generarea şi aplicarea *politicilor de securitate* pot fi analizate urmărind mai multe modele[151]: *instituţional* (în care regimul politic şi instituţional al statului determină politica respectivă şi o legitimează); *procesual* (care identifică etapele creării politicilor); *raţional* (care afirmă urmărirea câştigului social maximal prin elaborarea unei politici, cu costuri materiale, politice şi sociale minime); *incremental* (care vede politicile ca o continuare istorică revizuită a antecedentelor deciziei guvernamentale); *grupal* (care interpretează politicile ca o rezultantă a negocierii sau

[148] Ruxandra Stoicescu, Conceptul de securitate, în *idem*, p. 94.
[149] Marian Zulean, *op.cit.*, pp. 38-39.
[150] Barry Buzan, *Popoarele, statele şi teama. O agendă pentru studii de securitate internaţională în epoca de după războiul rece*, traducere de Vivia Săndulescu, ed. a 2-a, Editura Cartier, Chişinău, Rep. Moldova, 2000, p. 229.
[151] Stuart S. Nagel, *Policy Analysis Methods*, Commack, N.Y.: New Science Publishers, 1999.

confruntării diferitelor grupuri de interese); *elitist* (conform căruia politicile sunt rodul voinței liderilor puternici şi nu a opțiunii maselor) şi *modelul în şase paşi* (verificarea, definirea şi detalierea problemei, stabilirea criteriilor de evaluare, identificarea politicilor alternative, evaluarea acestora, alegerea politicii optime, monitorizarea politicii implementate).

Pot fi menționate un număr mare de tipuri de documente care conțin *politici de securitate*: doctrine, cărți albe (white papers); cadre strategice (frameworks); acorduri; strategii; planuri de acțiune; foi de parcurs (road maps); rapoarte; memorandumuri, acorduri tehnice; politici propriu-zise; concepții; programe; studii; tratate internaționale sau convenții.

În funcție de subiectul acțiunilor de securizare al respectivei politici, aceasta poate fi *politică de securitate individuală, politică de securitate națională, regională* sau *internațională/globală*. Aria de interes a cercetării de față o reprezintă primordial *politica de securitate națională şi politica de securitate internațională.*

Politica de securitate națională se poate defini ca fiind „un ansamblu de decizii ce privesc structurarea unei viziuni despre securitatea națională şi interesele naționale, determinarea unor obiective strategice şi elaborarea unor strategii naționale, dar şi implementarea şi evaluarea acelor strategii"[152]. Centrul pentru Controlul Democratic al Forțelor Armate, de la Geneva, propune o definiție mult simplificată a *politicii de securitate națională*: „un cadru prin care o țară produce securitate pentru stat şi pentru cetățenii săi", în scopul: asigurării că se iau în considerare *toate amenințările*; creşterii eficacității sistemului de securitate şi optimizării contribuțiilor fiecărui actor; ghidării politicii de apărare națională; construirii unui consens național şi creşterii încrederii şi cooperării regionale şi internaționale[153]. Remarcăm două aspecte: un stat care nu produce securitate pentru propriii cetățeni, ci doar pentru el însuşi, nu are o politică de securitate națională viabilă iar un stat care nu ia în considerare toate amenințările la adresa sa (inclusiv cele non-convenționale, greu de detectat şi identificat) nu şi-a atins scopul elaborării şi implementării politicii sale de securitate națională.

Politicile de securitate națională au un anumit *specific cultural*, ele fiind deci bazate pe sisteme de credințe şi valori, ce au ca background istoria proprie, limba, tradițiile şi obiceiurile acelui popor. Ele sprijină interesul național, consolidează identitatea națiunii, o întreține instituțional, ca liant al solidarității şi unității, deci conferă unicitate, originalitate, diferența specifică unei politici. Pe de altă parte, *politicile de securitate națională* au şi un *pattern civilizațional* care explorează genul proxim, elementele comune cu celelalte politici (structural, empatic)[154].

Politicile de securitate națională au un *caracter dialectic*, în raport cu drepturile omului şi libertățile democratice, în sensul că există mereu o tensiune între nevoia de

---

[152] Marian Zulean, Politica de securitate națională ca domeniu al politicilor publice, *op.cit.*, p. 41.
[153] *Ibidem.*
[154] *Cf.* Mircea Malița, *Între război şi pace*, Editura C.H. Beck, București, 2007, pp. 17-18.

prezervare a statului, prin menținerea autodeterminării, suveranității, unității şi indivizibilității sale, pe de o parte şi respectarea libertăților cetățeneşti şi a drepturilor indivizilor, pe de altă parte. Măsuri precum supravegherea de masă, cenzura presei, restrângerea libertății de asociere (ca în cazul USA Patriot Act) ridică întrebări cu răspunsuri paradoxale sau ambivalente.

Politicile de securitate națională sunt, într-o societate democratică, *expresia compromisului*, locul geometric de întâlnire al voinței politice cu cea a structurilor militare. Dacă în regimurile dictatoriale, autoritariste sau militariste echilibrul este stricat în favoarea instituțiilor de forță ale statului, în democrațiile consolidate există uneori pericolul invers (adesea minimalizat ca sursă a neatingerii obiectivelor sau a efectelor nesatisfăcătoare ale strategiei de securitate în ansamblu) şi anume acela al controlului politic sau civil excesiv asupra pilonilor strategiei de securitate națională, mai ales la nivelul *resurselor*, dar şi al *conceptelor*. Nu este de neglijat şi faptul că *politicile de securitate națională* fiind *politici publice* implică procese de lungă durată pentru implementarea, evaluarea şi obținerea de rezultate pozitive concrete.

După cum am arătat anterior, *politicile de securitate* se confruntă la nivelul percepției agresiunilor (obiectivă sau subiectivă) cu două capcane, cea *a falsei securități* (a adormirii vigilenței, mai ales în fața tipurilor de riscuri şi amenințări non-convenționale, ignorate ca posibilitate de manifestare) şi cea a *obsesiei* (rezultată în mod *real* dintr-un exces de suspicionare a intențiilor altor actori politici, atitudine având adesea rădăcini culturale sau istorice, sau *artificial*, datorită intențiilor politicianist-propagandistice ale puterilor autocratice/dictatoriale şi/sau neperformante de a oferi propriei populații, ca alibi pentru deficitul de democrație sau lipsa performanțelor în guvernare, un inamic sau un pericol imaginar: străinul, duşmanul de clasă, marea finanță mondială, statul vecin revizionist etc.). O schemă euristică a structurării obiectiv-subiective a *politicilor de securitate națională* sub impactul agresiunii este cea prezentată în **Fig. nr. 1**[155].

Se poate observa că *politicile de securitate națională* pot cuprinde elemente din toate cele patru cazuri posibile, în proporții variabile. Se pot da exemple de *politici de securitate națională* obsesive: Coreea de Nord (bazată pe teoria conspirației); Rusia (care consideră Occidentul şi NATO ca inamici); Iranul (prin dorința de a deveni putere nucleară şi lider al lumii musulmane), dar şi exemple de *politici de securitate națională* bazate pe falsa securitate: state precum Venezuela sau România[156] care îşi

[155] Adaptare după Marian Zulean, Politica de securitate națională ca domeniu al politicilor publice, *op.cit.*., p. 39.

[156] Conform Anuarului SIPRI pentru 2010 privind cheltuielile militare, în anul 2009 Venezuela a înregistrat cea mai mare descreştere a cheltuielilor militare din America (25%), iar România cea mai mare scădere a cheltuielilor militare dintre statele Uniunii Europene (13%) deşi agresiunile la adresa lor (mai ales cele non-convenționale) îşi mențin un grad important de probabilitate. Pentru date complete privind trendul bugetelor de apărare a se consulta siteul *Media Background–Military expenditure*, SIPRI Yearbook 2010, Stockholm International Peace Research Institute, http://www.sipri.org/media/pressreleases/pressreleasetranslations/storypackage_milex.

reduc bugetele de apărare şi securitate neconsiderându-se ameninţate. Una din raţiunile cercetării este tocmai aceea de a contribui la eliminarea cadranului „falsei securităţi“ prin conştientizarea generatorilor de politici de securitate asupra mecanismului de utilizare a agresiunilor convenţionale, dar mai ales a celor non-convenţionale, agresiuni adesea nepercepute ca atare şi în consecinţă minimalizate sau ignorate de către actorii politici.

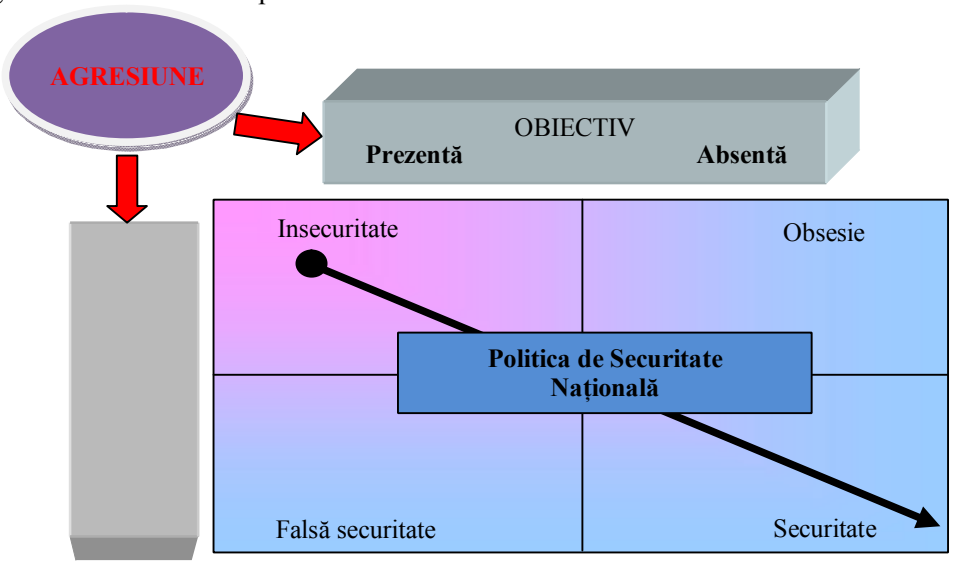

Fig. nr. 1: Schema euristică a structurării obiectiv-subiective
a politicilor de securitate naţională sub impactul agresiunii

Tranziţia stării de securitate din cadranul *Insecurităţii* în cel al *Securităţii* (conform schemei din **Fig. nr. 1**) se poate realiza pe mai multe căi: prin creşterea înzestrării şi a resurselor pentru structurile de securitate ale statului; prin instruirea corespunzătoare a resursei umane sau printr-o politică eficientă de alianţe. Tranziţia din cadranul *Obsesiei* în cel al *Securităţii* se poate realiza prin intensificarea cooperării economice, a schimburilor culturale, a diplomaţiei publice şi a intensificării dialogului politico-diplomatic, bazat pe o politică de transparenţă şi încredere. Tranziţia din cadranul *Falsei securităţi* în cel al *Securităţii* se realizează printr-o activitate susţinută de intelligence şi de informare publică. Regimurile democratice tind să diminueze tentaţia obsesivă, înlocuind-o printr-o vigilenţă cetăţenească normală şi optimism social. Regimurile autocratic-autoritare sau dictatoriale îşi întăresc componenta obsesivă prin inocularea fricii şi a urii la nivel de politici publice, în timp ce agresorii reali stimulează falsa securitate a actorului politic-ţintă, prin instrumente ca operaţiile informaţionale, comunicarea strategică sau managementul percepţiilor.

Politicile de securitate naţională se preocupă de managementul capabilităţilor necesare apărării naţionale, în sensul definirii structurii de forţe, a pregătirii lor pentru

dislocare şi angajare în luptă şi a asigurării sustenabilităţii acestora. Statele Unite numesc aceste capabilităţi cu acronimul DOTLMPF, ceea ce înseamnă: Doctrină; Organizare; Antrenament (Training); Dezvoltarea liderilor (Leader Development); Materiale; Personal; Facilităţi[157]. La rândul său, Ministerul Britanic al Apărării a stabilit prin politici următoarele *Linii de dezvoltare a apărării* (Defence Lines of Development – DLoD): antrenament; echipamente; personal; informaţii; concepţii şi doctrine; organizare; infrastructură; logistică şi în plus, interoperabilitate cu alte armate[158]. Australia include în lista capabilităţilor ca „inputuri fundamentale" (Fundamental Inputs to Capability – FIC): comanda şi managementul; organizarea; sistemele majore; personalul; aprovizionarea; sprijinul; facilităţile şi antrenamentul colectiv[159]. În analiza modului în care *politicile de securitate naţională* s-au adaptat pentru a răspunde agresiunilor non-convenţionale trebuie analizate toate capabilităţile (liniile de dezvoltare) amintite mai sus.

Pe de o parte, *politicile de securitate naţională* fundamentează *politicile de securitate internaţionale,* exprimate prin *politicile de securitate* ale diferitelor organizaţii la care statele respective sunt membre (NATO, UE etc.).

Pe de altă parte, politicile de securitate naţională stau la baza *politicilor sectoriale* ale statelor, fie că acestea sunt *politici de informaţii*, *politici de apărare*, *politici de afaceri interne* etc.

Politica de apărare[160] este acea politică publică ce se preocupă de securitatea internaţională şi de domeniul militar şi care cuprinde măsurile şi iniţiativele pe care guvernul le întreprinde, sau nu, în procesul decizional, în vederea atingerii scopului strategic, prin angajarea forţelor armate. Principalul factor de decizie în politica naţională de apărare este ministrul apărării. Prin politicile de apărare statele identifică ameninţările ostile şi agresiunile, pe baza analizelor de intelligence şi îşi definesc scopul şi obiectivele securităţii naţionale, aliaţii, capacitatea de luptă, organizarea militară a forţelor naţionale şi utilizarea tehnologiei militare de care dispun.

Politica de apărare include identificarea priorităţilor, a programelor majore şi a bugetării acestora, prin utilizarea mecanismelor politice, manageriale, financiare,

---

[157] Barbara G. Fast (Maj.gen.), *The Intelligence Center of Excellence--transforming the generating force for the future operating environment*, U.S. Army Intelligence Center and School, Fort Huachuca, ianuarie 2006, în http://www.thefreelibrary.com/The+Intelligence+Center+of+Excellence--transforming+the+generating+...-a0162883245 consultat la 28.03.2011.

[158] UK MoD Defence Acquisition Community, *Acquisition Operating Framework*, în http://www.aof.mod.uk/aofcontent/strategic/guide/sg_dlod.htm, consultat la 28.03.2011.

[159] Graham Davis, *Building a capable navy*, în http://www.defence.gov.au/defencemagazine/editions/20050201/groups/navy.htm, consultat la 28.03.2011.

[160] Termenul „*apărare*" din sintagma *politici de apărare* este de multe ori unul eufemistic pentru cel de *război*, utilizat de guverne pentru a reflecta poziţia lor lipsită de agresivitate, fără a apela la conotaţia negativă a termenului război. Mai mult, *apărarea* se referă mai ales la resursele militare implicate, chiar dacă, în realitate ea presupune şi o consistentă participare a componentei civile a societăţii. În consecinţă, sintagme precum *Politica naţională de război, Ministerul de război, Academia de război*, sunt din ce în ce mai puţin utilizate.

administrative şi executive destinate atingerii scopului şi obiectivelor militare explicite. Ea precizează elemente precum: pregătirea pentru luptă; organizarea militară; controlul civil al organismului militar; rolul forţelor armate; sistemul de comandă şi control; sistemul militar de informaţii şi contrainformaţii; capabilităţile defensive sub raport tehnologic, material, logistic şi al mobilităţii; sistemul de recrutare, de antrenament şi instrucţie; forţele existente; rezerva de forţe; regulile de angajare etc.

Trebuie operate şi unele distincţii terminologice. O primă diferenţă conceptuală există între *politica de securitate* şi *politica externă* a unui stat, pe de o parte scopul celei din urmă fiind mai extins, el vizând nu doar securitatea statului şi a cetăţenilor săi (precum *politica de securitate*) ci şi construirea contextului internaţional favorabil promovării intereselor naţionale ale statului respectiv, iar pe de altă parte, *politica externă* nefiind preocupată exclusiv de contracararea potenţialilor inamici (obiectiv *negativ* al *politicii de securitate*) ci şi de utilizarea instrumentelor *pozitive*, pro-active, precum diplomaţia sau crearea de alianţe.

O altă distincţie trebuie făcută între *politica de securitate* şi *politica de apărare*. Pe când *politica de securitate* are ca scop securitatea naţională, realizată prin angajarea resurselor naţionale în integralitatea lor, *politica de apărare* vizează apărarea împotriva unui inamic extern, prin utilizarea doar a mijloacelor militare.

În fine, susţin aserţiunea că graniţele acestor tipuri de politici nu sunt inflexibile, impenetrabile, *politicile de securitate* utilizând şi instrumente precum diplomaţia publică (intrând astfel pe teritoriul *politicii externe*), iar *politicile de apărare* vizând şi metode non-militare în esenţă, precum diplomaţia apărării sau cooperarea civili-militari (din sfera *politicilor de securitate*)[161].

1.3 De la politicile de securitate la strategiile de securitate

Pe baza *politicilor de securitate* statul sau actorul politic internaţional respectiv îşi elaborează setul de *strategii de securitate*, culminând cu documente precum *strategia de securitate naţională* sau *Conceptul strategic al NATO*. Procesul de generare (sau de revizuire) al strategiilor se desfăşoară descendent, de pildă, pe baza *politicii naţionale de apărare* definindu-se ulterior *strategia naţională de apărare* care arată când şi cum se vor utiliza forţele militare şi opţiunile avute la dispoziţie. *Strategia naţională de apărare* poate include ameninţările externe sau interne la adresa interesului naţional şi este subsidiară, alături de doctrina militară, strategiei politice şi procesului de dezvoltare a capabilităţilor.

Distincţia fundamentală între conceptul de *politică de securitate* şi cel de *strategie de securitate* constă în faptul că *politica de securitate* se referă la procesul de

[161]. A se vedea şi Marian Zulean, Politica de securitate naţională ca domeniu al politicilor publice, *op.cit.*, pp. 42-44.

stabilire a obiectivelor majore ale statului (conținutul), în timp ce *strategiile de securitate*, mai limitate în timp, se referă la modalitățile de realizare a acelor obiective (starea). În plus, *politicile de securitate* cuprind şi aspectul distinctiv al componentei politice, nivelul instituțional de decizie politico-militară, în timp ce *strategiile de securitate* reflectă aspectele operaționale, obiectivele concrete şi sarcinile precise ale instituțiilor cu atribuții în securitatea națională[162].

Există câteva moduri de a clasifica *strategiile*. Primul porneşte de la o bază conceptuală, aceea că *strategiile* pot fi: *declarative*, *actuale* sau *ideale*. Strategia *declarativă* este aceea pe care o națiune o afirmă ca fiind strategia sa[163]. Strategia *actuală* se adresează diferențelor dintre strategia declarată şi realitate. Strategia reală este necesar să fie o strategie actuală. O strategie *ideală* reprezintă ceea ce un strateg ar prefera să facă dacă ar avea acces nelimitat la resursele necesare (atât cantitative cât şi calitative). Este o strategie care poate, sau nu, să corespundă realității.

Un alt mod de a clasifica *strategiile* este cel *organizațional* sau *ierarhic*. Aceasta este metoda care construieşte marea strategie sau strategia națională la un anumit nivel, iar la un altul, strategia pentru un teatru de operații, cea a unei campanii, sau cea de nivel operativ.

Există, de asemenea, un număr de strategii alternative ale statelor asuprite sau învinse („underdog strategy“, în terminologia americană) care par a fi intenționat construite având acest specific sau, cel puțin, par a fi cele mai potrivite pentru a fi aplicate micilor puteri sau statelor slabe.

Oricare sistem de clasificare a strategiilor am întrebuința, *strategiile de securitate națională* rămân instrumentele cele mai utilizate şi mai vizibile ale *politicilor de securitate națională*. *Strategiile de securitate națională* trebuie să fie flexibile, adaptabile la mediul de securitate, complexe şi coerente. *Strategiile de securitate națională* sunt considerate, după al Doilea Război Mondial, strategii totale, mobilizând toate resursele (cuprinse de americani în conceptul DIME) şi elementele puterii naționale (puterea militară, importanța geostrategică, caracterul național şi sustenabilitatea psiho-culturală)[164].

Strategiile de securitate națională se bazează pe trei piloni aflați în echilibru: *obiective strategice* (deduse din politici), *concepte strategice* şi *resurse*, orice instabilitate ducând la riscul eşecului strategic. *Riscul*, ca falie între *obiective* (prea ambițioase) şi *resurse* (insuficiente), poate fi redus şi deci echilibrat întregul

---

[162] *Ibidem*.
[163] J. Boone Bartholomees, Jr., *A Survey Of Strategic Thought*, în U.S. Army War College Guide to National Security Policy and Strategy, Carlisle, PA, July 2004, Cap. 7, pp. 79-100.
[164] Sam C. Sarkesian, *US National Security*, ed.a 2-a, Lynne Rienner, Boulder, Londra, 1995, p. 26.

fundament, implicit structura strategiei, prin *concepte* adecvate. Un model explicativ edificator îl găsim la Lykke, adaptat de Marian Zulean[165], conform **Fig. nr. 2.**

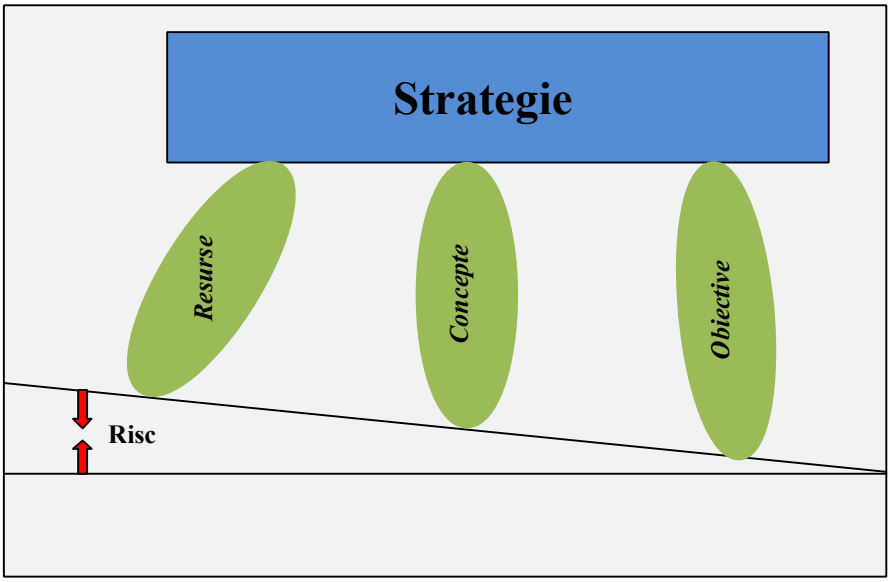

Fig. nr. 2: Modelul explicativ Likke al echilibrului intern al strategiei

Celălalt element subsidiar al *politicilor de securitate națională*, alături de cel al *strategiilor* îl reprezintă *cadrul doctrinar*. *Doctrina* este expresia formală social-politică şi tehnico-militară a uniunii teoriei, experienței istorice, experimentării şi practicii, în scopul sprijinirii inițiativei şi gândirii creative, fiind mai ales descriptivă şi nu prescriptivă. De pildă, *Doctrina armatei în NATO* reprezintă „principiile fundamentale după care forțele militare îşi dirijează acțiunile în susținerea obiectivelor"[166]. Ea nu este o strategie, căci nu derivă obiectivele, precum strategia, din perspectiva unei politici, ci oferă doar un cadru de exprimare nivelului operativ şi tactic.

Doctrinele se adaptează permanent la evoluțiile contextuale ale domeniului lor de referință, atât ca substanță ştiințifică, cât şi la nivel ideologic. Spre exemplu, *doctrina militară a SUA* a evoluat în ultimii 20 de ani de la cea privind *operațiile întrunite* spre una mai modernă, referitoare la *conceptul de operații cu spectru complet* (*full spectrum operations*). Doctrina rusă pe de altă parte, s-a transformat dintr-una excesiv de politizată în vremea puterii sovietice, într-un set de doctrine mult mai punctuale şi mai pragmatice, după 1990. Ca şi strategiile, doctrinele sunt imediat subsidiare politicilor, inclusiv politicilor din domeniul securității naționale.

[165]. Marian Zulean, Strategia de securitate națională, în Alexandra Luciana Ghica şi Marian Zulean (coord.), *Politica de securitate Națională.Concepte, instituții, procese*, Editura Polirom, Iaşi, 2007, p. 48.
[166]. *Cf.* AAP-6 Glosarul NATO de termeni şi definiții, ianuarie 2008.

O arhitectură a diferenţelor şi raporturilor dintre politici, strategii şi doctrine este prezentată în **Fig. nr. 3.**

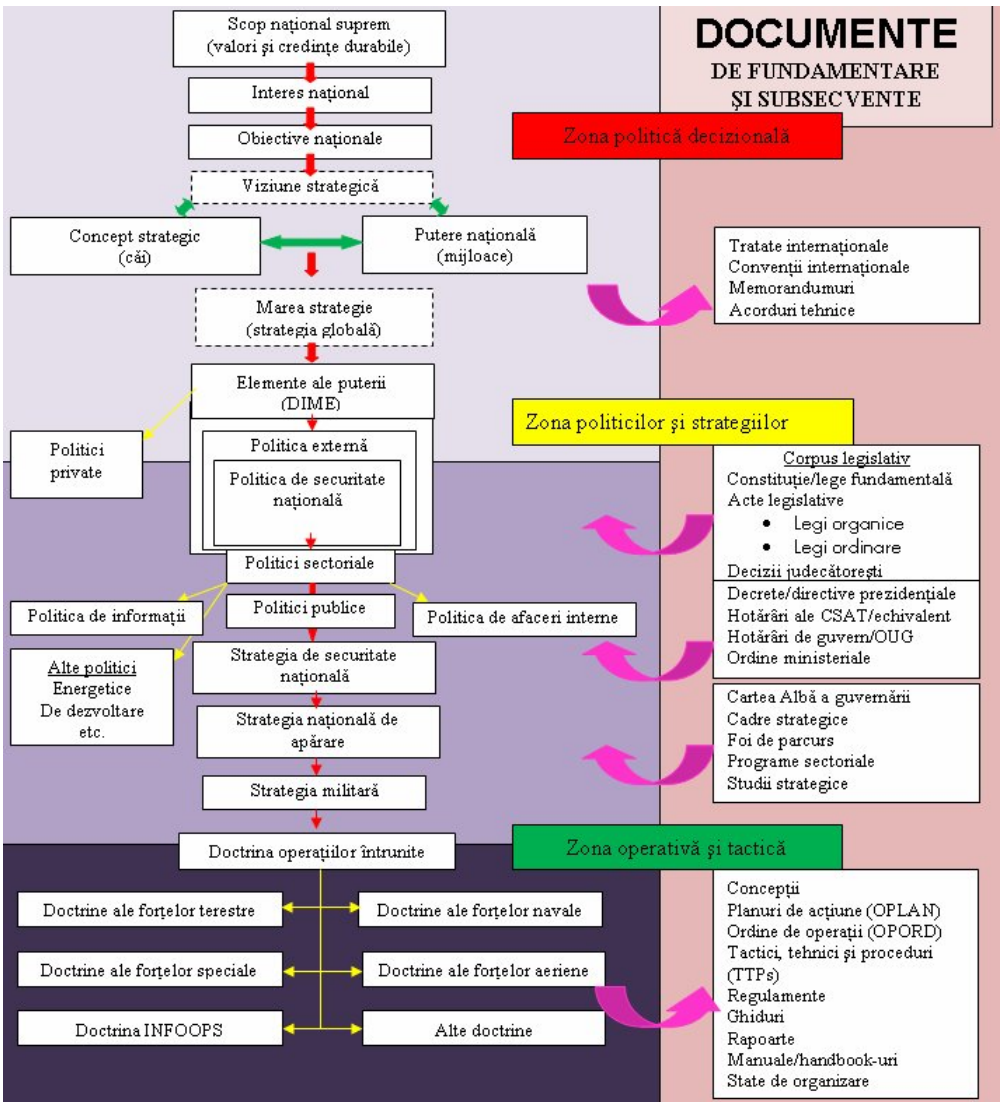

Fig. nr. 3: Locul politicilor în arhitectura documentelor oficiale ale statului

***

Considerăm că în urma analizei teoretice a politicilor şi strategiilor de securitate am reuşit, pe de o parte, trasarea unui cadru conceptual care să ne permită o investigare eficientă a evoluției istorico-cauzale şi geopolitice a politicilor de securitate, iar pe de altă parte am determinat un set de instrumente de cercetare a modului în care statele şi organizațiile internaționale au aplicat instituțional şi/sau acțional politici privind generarea sau contracararea agresiunilor la adresa lor.

A reieşit ca utilă folosirea înțelesului maximal al termenului de securitate în interpretarea politicilor de securitate (atât la nivelul extern, dar şi la cel intern al statului), perceperea securității atât la nivel obiectiv cât şi subiectiv (din această cauză *securitatea națională* evoluând într-o marjă cuprinsă între securitate şi insecuritate, între obsesia insecurității şi sentimentul de falsă securitate) şi interpretarea modelelor teoretice ale politicilor de securitate conform prototipului procesual şi al celui incremental.

În fine, a fost făcută şi o altă observație importantă, aceea că este necesară extinderea cercetării de la politicile de securitate şi către *strategiile de securitate* (expresia concret-operațională a politicilor), mai ales sub forma lor actuală şi declarativă (şi nu cea ideală), iar uneori până la nivel doctrinar, pentru a înțelege întregul mecanism al formării şi perfecționării politicilor de securitate națională sau internațională sub impactul emergenței agresiunilor convenționale sau non-convenționale. Mai mult, analiza trebuie extinsă suplimentar dacă este necesar, pentru a obține un tablou complet, deoarece *politicile şi strategiile de securitate* care ghidează agresiunile pot exista sau nu. Dacă ele nu există se acționează totuşi pe baza altei autorități (decizie dictatorială, ordine executive, cazuri de forță majoră). Dacă politicile există, ele pot fi publice (deci pot fi analizate, comparate), parțial publice (având, spre exemplu, anexe secrete) sau clasificate. În acest ultim caz, existența lor se poate deduce prin mediatizarea deciziilor strategice, analiză instituțională, acțiuni în zona tactică sau operativă sau apariția efectelor unor asemenea acțiuni care nu ar putea avea o altă explicație. În plus, chiar dacă politicile publice există (implicit cele de securitate națională), ele pot fi respectate *ad literam* sau nerespectate (rămase „literă moartă“ sau aplicate formal, secvențial, golite de conținut). De unde şi necesitatea unei cercetări centrate pe politicile de securitate, dar care să aibă permanent în atenție palierele inferioare ale deciziei, formalizate sau nu, accesibile sau mai greu observabile.

CONSIDERAȚII DIN LITERATURA DE SPECIALITATE STRĂINĂ PRIVIND SUPRAVIEȚUIREA MILITARILOR IZOLAȚI ÎN SPAȚIUL CONTROLAT DE INAMIC

Autor: Master Dan-Mihai PENTELESCU[*]

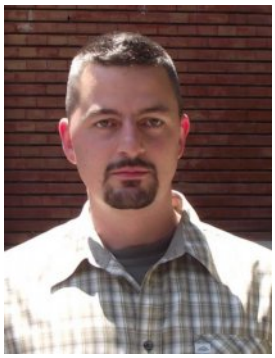

Starting from the first years of the first world war there have been records of accidental isolation of military men or groups of men from their units for variable periods of time starting from a few days up to many months.

Încă din anii Primului Război Mondial (1914-1918) au fost consemnate situații de izolare accidentală a unor militari sau grupuri de militari de unitățile sau subunitățile din care făceau parte, pe durate de timp variabile, de la câteva zile la mai multe luni.

În tot acest timp, militarii respectivi au fost nevoiți să-şi asigure pe cont propriu cele necesare supraviețuirii (apă, hrană, adăpost), folosind resursele oferite de mediul ambiant şi puținele echipamente (cască, baionetă, lopată lineman etc.) avute asupra lor. În multe cazuri, aceştia se descurcau în mediul ostil şi controlat de inamic cu destulă ingeniozitate, specifică vârstei şi pregătirii fiecăruia. Din păcate, de cele mai multe ori, armatele din care făcuseră parte nu au întreprins eforturi pentru a-i recupera şi cel mai grav, sistemele de instruire nu includeau metode şi tehnici, învățate sistematic, pentru supraviețuirea în situații critice, de izolare, în spațiul controlat de inamic. Ca urmare, respectivii militari cădeau lesne prizonieri.

Extinderea spațiului geografic de desfăşurare a acțiunilor militare, de la ecuator până dincolo de cercul polar, pe diferite continente, mări şi oceane, în condiții climatice şi medii diverse (în munți, în deşert etc.), a condus, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial (1939-1945), şi, mai ales, în timpul conflictelor zonale ce i-au urmat (în Coreea, în Vietnam etc.) la numeroase situații dramatice de izolare a militarilor sau grupurilor de militari în spațiul controlat de inamic.

În primii ani ai celui de-al Doilea Război Mondial, pentru pilotul german paraşutat deasupra teritoriului advers sau pentru membrul comandoului britanic forțat să rămână mai mult decât era prevăzut în adâncimea dispozitivului inamic, momentul izolării accidentale de forțele proprii sau aliate însemna pentru cei mai mulți dintre ei sfârşitul. Capturați, dispăruți sau izolați în medii ostile erau cel mai adesea considerați pierderi inevitabile şi, destul de rar, s-au întreprins acțiuni pentru salvarea lor, deşi inițial rămaşi în viață, mulți dintre ei nu au supraviețuit asprimii mediului în care se aflau sau condițiilor de prizonierat.

---

[*] Serviciul de Pază şi Protocol.

În context, se impune precizarea că lipseau încă structurile capabile să-i localizeze şi recupereze, precum şi un sistem de pregătire prealabilă care să le permită supraviețuirea în condițiile lipsei oricărui ajutor extern. În aceste situații, autosalvarea (care presupune de cele mai multe ori tranzitarea nedetectată a spațiului controlat de inamic şi realizarea joncțiunii cu forțele proprii sau aliate) devenea greu posibilă.

În raport cu această realitate dramatică, acțiunile militare au fost influențate destul de puternic. Spre exemplu, în anul 1940, în timpul Bătăliei pentru Anglia, înlocuirea piloților britanici doborâți, cu echipaje din ce în ce mai puțin experimentate pentru lupta aeriană, nu numai că a redus capacitatea de luptă a R.A.F., dar a condus la pierderea multor aparate de zbor, extrem de costisitoare.

Existența în cadrul Luftwaffe a unității Seenotdienst (Serviciul de Salvare pe Mare), primul serviciu organizat în acest scop, dotată cu hidroavioane Heinkel He 59, cu ajutorul cărora au fost recuperate echipajele germane doborâte în Marea Nordului sau în Canalul Mânecii, constituie începutul unor preocupări concrete în problematica deosebit de complexă a supraviețuirii şi recuperării militarilor din spațiul controlat de inamic. De precizat că, avioanele germane care atacau Anglia erau dotate cu bărci de salvare a piloților, iar aceştia cu mijloace chimice fluorescente pentru semnalizarea poziției lor[167].

Forțele Aeriene Regale Britanice (R.A.F.) au conştientizat rapid valoarea acțiunilor de căutare-salvare în timpul luptelor aeriene din Bătălia pentru Anglia, întrucât cererea de piloți devenise la un moment dat critică pentru victoria asupra Luftvaffe. De precizat că, până la sfârşitul lunii august 1940, Forțele Aeriene Regale, în cooperare cu Marina Regală Britanică aveau deja constituite formațiuni/structuri proprii de ambarcațiuni rapide, special desemnate pentru căutarea-salvarea piloților doborâți de aviația Luftvaffe. Acțiunile de căutare-salvare întreprinse de aceste formațiuni au avut un rol benefic, moral şi uman, în rândul piloților britanici, contribuind la victoria R.A.F. asupra Luftvaffe.

În anii ce au urmat, preocupările în domeniul căutării-salvării militarilor izolați în teritoriul controlat de inamic s-au extins rapid în ambele tabere ale beligeranților. Astfel, în ultimii ani de război, Detaşamentul 10 Salvare Aeriană în Junglă, al armatei S.U.A., a executat misiuni în spatele liniilor japoneze, când s-a înregistrat şi prima salvare efectuată cu ajutorul unui elicopter. Poetul şi scriitorul australian Richard Harry Graves (1898-1971), în anii celui de-al Doilea Război Mondial a organizat şi condus Detaşamentul Australian de Salvare în Junglă, alăturat Forțelor Aeriene Americane ce acționau în Estul Îndepărtat. Până la sfârşitul războiului, a executat, împreună cu cei 60 de soldați ai Detaşamentului circa 300 de salvări, fără a avea vreo victimă. Richard Harry Graves susține că reuşita salvărilor efectuate se datorează în

[167] Vezi: *SEENOTDIENST : Early Development of Air-Sea Rescue*, Air University Review, January-February 1977, Captain Earl H. Tilford Jr, www.airpower.au.af.mil ; en.wikipedia.org/wiki/Seenotdienst.

mare parte cunoştinţelor despre *Bushcraft* (bush=tufiş, arbuşt; craft=meşteşug, dar şi vicleniei), concept ce desemnează metode şi tehnici de supravieţuire pe termen lung, cu mijloace simple, a persoanelor izolate în medii ostile, şi pus în circulaţie prin cele zece broşuri scrise de el, apărute iniţial ca informaţii de război pentru misiunile de salvare, apoi tipărite integral. *The Ten Bushcraft Books* pot fi considerate începutul literaturii de specialitate pe tema supravieţuirii în condiţii aspre de mediu (mlaştină, junglă etc.), cu aspecte de interes atât pentru militari, cât şi pentru civili[168].

Prin declanşarea Războiului Rece şi odată cu construirea unor puternice baze aeriene ale S.U.A. în Alaska, problematica supravieţuirii militarilor în medii ostile a dobândit o importanţă sporită. În anul 1947, generalul american Curtis LeMay a instituit **primul program de antrenament** pentru supravieţuirea piloţilor expuşi la asprimea mediului arctic, la Baza Forţelor Aeriene Americane Marks, Alaska[169].

Acest program a fost urmat curând, în armata SUA, de altele similare pentru diferite posibile medii de operaţiunii (teren muntos, junglă, deşert etc.). Faptul acesta are o semnificaţie aparte. Este începutul unui demers complex de instruire a personalului cu risc de izolare şi/sau capturare ridicat în medii diverse. Se încerca astfel realizarea şi implementarea unui set esenţial de principii, tehnici, echipamente şi proceduri care să permită supravieţuirea personalului militar oriunde pe glob, în desfăşurarea acţiunilor militare sau în regim de captivitate.

Acest deziderat a început să se concretizeze, după ample cercetări şi experienţe, în programele S.E.R.E. (Survival, Evasion, Resistance, and Escape /Supravieţuire, Evitare, Rezistenţă şi Evadare). Aceste programe, organizate iniţial în cadrul Forţelor Aeriene ale SUA după Războiul din Coreea (1950-1953), au fost extinse în timpul războiului din Vietnam (1959-1975) la Forţele Terestre, Marină şi Puşcaşi Marini. Programele vizau următoarele aspecte: **Supravieţuire -** în medii ostile; **Evitare** - detectarea de către inamic şi/sau ieşirea de sub urmărire; **Rezistenţă -** la regimul de prizonierat; **Evadare** - organizarea, planificarea şi executarea evadării, valorificarea momentelor şi situaţiilor propice[170].

Drept urmare, în august 1967, Departamentul Forţelor Aeriene ale SUA a tipărit lucrarea *Joint Worldwide Evasion and Escape Manual*. Din acest manual se desprind: a) partea de doctrină şi ghidare în evitare, dezvoltată ulterior în lucrarea *Joint Doctrine*

---

[168] Bushcraft desemnează abilitatea de a supravieţui şi a avea o viaţă decentă, în armonie cu resursele oferite de natură. Îşi află originile în cunoştinţele triburilor de vânători culegători despre colectarea şi folosirea resurselor din zonele în care trăiau.Vezi şi www.scribd.com , biblioteca virtuală, Richard Harry Graves, *The Ten Bushcraft Books*, introducere.

[169] www.gosere.com

[170] În cadrul NATO este propusă accepţiunea britanică a termenului: Survival, Escape, Resistance and Extraction/Supravieţuire, Evitare, Rezistenţă şi Extragere. Antrenamentul SERE se desfăşoară pe trei niveluri de dificultate; A,B şi C. Nivelul C, cel mai complex, este în multe ţări obligatoriu pentru piloţii militari, forţele de operaţiuni speciale şi instructorii SERE. Problematica SERE este atât de complexă încât, în multe ţări, responsabilitatea pentru pregătirea SERE revine unui corp distinct de instructori specializaţi;Vezi şi www.gosere.com.

for Evasion and Recovery 3-50.3, din septembrie 1996; b) partea referitoare la rezistența la interogatorii, îndoctrinare şi exploatare, la comportamentul ca prizonier de război şi la evadare, regasită şi dezvoltată ulterior în *AFM 21-78 Prisoner of War Resistance*, din decembrie 1981. În august 1969 a fost tipărit *Air Force Manual(AFM) 64-5 Search and Rescue Survival*. Din acest manual s-a dezvoltat mai târziu unul dintre cele mai complexe şi importante manuale militare de supraviețuire de pe plan internațional *AFR 64-4 Search and Rescue Survival Training*.

În martie 1969, Departamentul Forțelor Terestre ale SUA a emis manualul *FM 21-76 Survival, Evasion and Escape*, cuprinzând metode, tehnici şi procedee de supraviețuire, evitare şi extragere, destinat instruirii specifice unor categorii de militari din forțele terestre.

Anii ’80 sunt marcați de extinderea preocupărilor pentru crearea şi funcționarea unor structuri de recuperare a personalului din medii ostile, a şcolilor de supraviețuire, precum şi a literaturii de specialitate în acest domeniu. Este vorba nu numai de militarii aflați în spațiul controlat de inamic, ci şi de diverse categorii de personal civil (expediționari, alpinişti, cercetători, turişti, cercetaşi, piloți civili etc.), care, prin natura activităților lor, riscă să rămână izolați, departe de lumea civilizată.

În acest context, pe plan mondial apar lucrări de referință în domeniu, ai căror autori au cunoscut reputația binemeritată între militarii şi civilii interesați. Între autori, John Wiseman, supranumit „Lofty’’(Nobilul/ Superiorul), e considerat unul dintre părinții literaturii de **survival** (supraviețuire). În 1985 tipăreşte lucrarea *The SAS Survival Handbook* , manual de referință în literatura internațională, cercetat şi astăzi. Autorul, fost membru al celebrelor comandouri britanice SAS (Special Air Service / Serviciul Special al Aerului) în perioada 1959-1985, a transpus în pagini bogata sa experiență dobândită în acest timp. A participat la constituirea US Army Delta Force, structură de reputație internațională, din componența armatei SUA, destinată unor misiuni speciale.

Alt important autor, de notorietate şi astăzi, este Mors Kochansky. Autodidact în domeniu, a experimentat timp de zeci de ani supraviețuirea în zonele sălbatice ale Canadei, utilizând puține obiecte făcute de om. Este unul dintre autorii ce au răspândit conceptul *Bushcraft* folosit de Richard Harry Graves, îndeosebi în lucrarea sa de referință, *Northern Bushcraft,* tipărită în 1988. Mors Kochansky a dobândit reputație internațională, instruind militari şi civili în Canada, SUA, Marea Britanie şi Suedia. Dictonul său „*Cu cât ştii mai mult, cu atât cari/duci mai puțin*” a dobândit notorietate printre specialiştii în survival[171].

Un alt autor, Lars Fält este cunoscut ca maestru al supraviețuirii în mediul arctic, având peste 35 de ani de experiență ca instructor de supraviețuire. După ce

[171] Mors Kochanski demonstrează cum, cu cunoştințele potrivite, se poate supraviețui sau chiar trăi confortabil în asprimea mediului arctic, având la îndemână doar un cuțit, o sursă de foc şi hainele cu care eşti îmbrăcat.

inițial a instruit militari la Şcoala de Rangers a Armatei Suedeze şi la Şcoala de Antrenament a Paraşutiştilor, a întemeiat, în anul 1980, Şcoala de Supraviețuire a Armatei Suedeze. A fost ulterior solicitat să antreneze forțe speciale din SUA şi Marea Britanie; predă astăzi civililor interesați tehnici esențiale de supraviețuire în mediul arctic. Experiența sa covârşitoare (petrece anual câte o lună izolat în salbaticie) e reflectată în calitatea cursurilor ținute şi în cele opt cărți ale sale, din păcate încă netraduse pentru publicul larg în limbi de circulație internațională.

Una dintre cărțile la care se presupune că a avut o contribuție importantă este *Handbok Överlevnad*, manualul de supraviețuire al Armatei Suedeze din 1988, utilizat ca suport de curs în pregătirea militarilor. Manualul, răspunde deplin unor provocări valabile şi astăzi în domeniul literaturii/instruirii de survival, precum formarea, în câteva săptămâni sau luni, a unor deprinderi pe care autorul le-a stăpânit după zeci de ani de experiență. În acest sens, din multitudinea de modalitați de rezolvare a unei sarcini asociate supraviețuirii (aprinderea focului, improvizarea adăpostului etc.) sunt prezentate în manual doar cele mai eficiente[172].

Tot în planul publicațiilor destinate instruirii militarilor în problematica S.E.R.E. se înscrie şi manualul AFR 64-4 *Search and Rescue Survival Training* (*Căutare şi Salvare, Antrenament de Supraviețuire*; 579 pag.), tipărit de Departamentul Forțelor Aeriene ale SUA, în iulie 1985. Manualul cuprinde zece părți, totalizând 31 de capitole şi este una dintre cele mai complete lucrări în domeniu. Abordează stiințific modul cum diverse condiții de mediu afectează supraviețuirea individului şi descrie în detaliu activitățile pe care acesta trebuie să le întreprindă

[172]. Din această lucrare lipsesc tehnici foarte des întâlnite în literatura de survival, precum aprinderea focului prin fricțiune sau realizarea unui adăpost de tip iglu (deşi mediul arctic e cel mai potrivit pentru acesta), pentru că sunt considerate nepotrivite pentru o situație extremă. Metodele de aprindere a focului prin fricțiunea a doua bețe necesită foarte mult timp, atât pentru deprinderea corectă a tehnicii, cât şi pentru găsirea materialelor potrivite şi prelucrarea lor. Diferența dintre reuşită şi eşec constă adesea în detalii, şansele fiind drastic reduse într-un climat rece sau umed. În manual sunt prezentate alte metode, mai fiabile, cu avantajele si dezavantajele lor (chibrit, brichetă, lupă, baterie etc.). Se pune accentul pe cremenea sintetică suedeză (denumită Swedish firesteel). Această mică bară din aliaj bogat în magneziu, complet impermeabilă şi indestructibilă, produce, prin frecare, jerbe de scântei cu temperatura de 3000 de grade Celsius. Poate fi folosită de sute de ori, în orice condiții meteo. În acest fel, permite individului să se concentreze pe sarcini mai importante, precum pregătirea minuțioasă a combustibilului pentru foc. Construirea unui iglu necesită deprinderi formate în timp şi, pentru tăierea blocurilor de zapadă, este nevoie de unelte pe care e puțin probabil ca militarul izolat să le aibă asupra sa. De asemenea, necesită o anumită calitate a zăpezii, şi o temperatură care să se mențină constant sub -10˚C.Timpul de realizare a unui iglu, chiar şi în condițiile ideale prezentate anterior, este mai mare de două ore. În urma expunerii organismului la condiții extreme (ger, intemperii) timp de câteva ore, rezultă, de obicei, hipotermie, degerături sau chiar moartea. Adăpostul tip iglu se construieşte în zonele unde lipseşte vegetația necesară construirii altor adăposturi. Astfel, prin folosirea zăpezii ca material izolator, se menține temperatura din interiorul adăpostului în jur de 0˚C, chiar în condițiile când afară sunt - 40˚C. Acelaşi efect poate fi obținut cu mai puțin efort, mult mai rapid şi fară unelte speciale, prin alte tehnici (quinzee, snowcave etc.) prezentate în acest manual sau în altele. De menționat că, atât aprinderea focului prin fricțiune, cât şi realizarea unui adăpost de tip iglu, sunt mari consumatoare de energie, vital a fi *conservată* într-o situație de supraviețuire.

pentru a reuşi sa supravieţuiască. Din analiza conţinutului manualului rezultă că partea a şaptea, *Travel* (*Deplasarea)*, şi partea a noua, *Evasion (Evitarea)*, au o semnificaţie aparte în pregătirea piloţilor militari. Pentru forţele de operaţiuni speciale teme, precum tehnicile de deplasare în teren variat, navigarea terestră, mascarea deplasării, sau principiile şi metodele camuflajului individual sunt părţi ale procesului de pregătire continuă. Pentru piloţi, acestea constituie elemente de noutate, iar singura modalitate de a le aprofunda sunt programele S.E.R.E. Tema abordată în partea a zecea, *Condiţii Induse* (*nucleare, biologice şi chimice*), inclusă pentru prima dată într-un astfel de manual, reflectă preocupări specifice ameninţărilor predominante din perioada Războiului Rece[173].

În ultimele două decenii, dispariţia polilor tradiţionali de putere (SUA/URSS) a conturat un nou tip de ameninţare, cel al războaielor asimetrice. În contextul răspândirii pe scară largă a televiziunii şi internetului, situaţiile care implică personal izolat sau ostatici au început să aibă un impact major asupra publicului larg, creând noi presiuni şi influenţe asupra domeniului politic şi militar.

Astfel, prezentarea în scop demoralizator a prizonierilor Coaliţiei, capturaţi de irakieni în timpul primului Război din Golf (1991), considerat primul Război Media cu adevărat; imaginile cu Miliţiile Somaleze târând cadavrele echipajului executat al elicopterului U.S.A.F. pe străzile din Mogadischu, în Somalia, 1993; imaginile cu personal U.N. folosit de către sârbii bosniaci drept scuturi umane la obiectivele strategice, ca răspuns la misiunile de bombardament ale NATO din timpul operaţiilor din Bosnia-Herzegovina, au afectat puternic campaniile militare ale SUA şi aliaţilor lor, din perioadele respective[174].

Dacă până la începutul anilor 2000, antrenamentele de tip S.E.R.E., ca parte fundamentală a sistemelor de recuperare a personalului, erau destinate celor care, prin prisma profilului misiunilor şi a valorii simbolice şi propagandistice acordate de inamic, prezentau risc de izolare/capturare ridicat (personalul navigant şi forţele de operaţiuni speciale), o nouă provocare pe linia recuperării personalului devine evidentă în timpul celui de-al doilea Război din Golf.

Ambuscada executată asupra Companiei de Mentenanţă nr. 507 a Armatei Americane (23 martie 2003), soldată cu capturarea a şase militari (personal auxiliar, inclusiv o femeie), alături de practica crescândă a capturării personalului civil, mai vulnerabil, prezent tot mai masiv în teatrele de operaţii (membrii organizaţiilor de caritate; corespondenţi de război; reporteri; negociatori; consultanţi politici şi legislativi etc.) reliefează deplin natura asimetrică a războiului modern, în care riscul de izolare/capturare şi exploatare (propagandistică) s-a extins asupra întregului personal aflat în zonele de conflict. Concomitent cu extinderea acestui risc, devine

[173] www.scribd.com. Se poate citi integral textul manualului.
[174] Vezi pentru detalii documentul *Personnel Recovery, A Primer*, publicat în ianuarie 2011de Joint Air power Competence Centre.

evidentă presiunea politică de a recupera personalul izolat indiferent de rolul şi poziţia acestuia. Implicit a devenit imperativă asigurarea unui minimum de instruire şi înzestrare S.E.R.E a întregului personal civil şi militar din teatrele de operaţii, care să permită acestuia să rămână în viaţă până când va fi recuperat şi să ajute echipa de extragere în localizarea şi recuperarea sa.

În acest context, se conturează în ultimul deceniu conceptul *Joint Personnel Recovery* (Acţiuni Întrunite pentru Recuperarea Personalului), dezvoltat pe larg în publicaţia Statului Major al Armatei Britanice *3-66 Joint Personnel Recovery*, din aprilie 2003, precum şi în publicaţia Statului Major de Arme Întrunite al Armatei S.U.A., *J.P.3-50 Personnel Recovery*, din ianuarie 2007. Conceptul a fost definit iniţial în cadrul doctrinelor militare ale Marii Britanii şi Statelor Unite ale Americii, iar mai apoi extins şi în cadrul NATO. Acest concept cuprinde suma eforturilor militare, diplomatice şi civile pentru recuperarea şi reintegrarea personalului izolat: militari sau civili, separaţi de unităţile/organizaţiile lor, aflaţi în postura de a supravieţui, a evita capturarea, a rezista detenţiei sau a evada, cât timp aşteaptă să fie recuperaţi.

Rolul strategic atribuit recuperarii personalului[175] explică preocupările fără precedent ale NATO, începând cu anul 2004, în elaborarea unei doctrine unitare proprii de recuperare a personalului şi în dezvoltarea, optimizarea şi standardizarea în cadrul Alianţei a două dimensiuni vitale în recuperarea personalului: a) sistemele de căutare-salvare; b) educaţia şi înzestrarea S.E.R.E.

Publicarea, după patru ani de eforturi, a *Doctrinei Aliate Întrunite pentru Recuperarea Personalului (Allied Joint Doctrine for Personnel Recovery),*în iulie 2008, reliefează importanţa acordată acestui subiect. Recuperarea Personalului este privită în prezent ca „o măsură vizibilă a capabilităţilor armatelor", după cum se subliniază în pagina de deschidere a celei de-a şaptea sesiuni anuale internaţionale pe această temă, *7th Annual Joint Personnel Recovery 2011*. La această conferinţă, se întrunesc la Londra în perioada 27-29 iulie, experţi în domeniu din SUA, Marea Britanie, Suedia, Olanda, Germania etc., cu scopul de a evalua, pe baza feedback-ului primit din teatrele de operaţii, eficienţa, în principal, a sistemelor de Căutare-Salvare în Luptă (CSAR-Combat Search and Rescue) şi a educaţiei S.E.R.E. Se încearcă fixarea unor standarde privitoare la doctrina, instruirea şi înzestrarea în aceste domenii, pentru a le adapta noilor exigenţe şi a creşte interoperabilitatea în cadrul organismelor multinaţionale, precum NATO sau European Air Group[176].

Experienţele NATO din Afganistan din ultimii ani, arată că geografia şi topografia zonei, cumulate cu ameninţarea inamică, îngreunează îndeosebi recuperarea personalului izolat. Se confirmă astfel că rămâne de actualitate o consideraţie care se

[175] Vezi factori strategici ai *Joint Personnel Recovery* în publicaţia Statului Major al Armatei Britanice, din 6 aprilie 2003, *3-66 Joint Personnel Recovery.*
[176] www.jointpersonnelrecovery.com

regăseşte constant în majoritatea manualelor de supraviețuire militare şi în documentele doctrinare privind operațiunile de recuperare a personalului, anume că oricât de avansate ar fi structurile de recuperare, poate dura zile sau luni până când recuperarea devine posibilă. Singura **zestre** cu care personalul izolat înfruntă această situație sunt deprinderile formate în cadrul programelor S.E.R.E. Un antrenament S.E.R.E. eficient reduce şocul inițial al izolării/capturii şi cantitatea de echipament folosită în improvizarea celor necesare supraviețuirii, amplifică încrederea în sine şi voința de a supraviețui. Această considerație, devine cu atât mai importantă cu cât – se precizează în *Joint Publication 3-50, Personnel Recovery*, din 5 ianuarie 2007, *capitolul IV, subtitlul 4 Produse şi Echipament* – personalul cu risc de izolare trebuie să care asupra sa echipamentul specific de supraviețuire-evitare. Personalul poate fi separat rapid de echipamentul său, sau nu are timp să îl sorteze pentru a selecta cele mai utile obiecte. Toate aceste aspecte influențează dramatic întregul proces de instruire şi înzestrare a personalului predispus la izolare, şi se impune să fie luate în considerare în realizarea unui program S.E.R.E. eficient.

Nu întâmplător, majoritatea temelor din cadrul conferinței *7th Annual Joint Personnel Recovery 2011* fac referire la problematica S.E.R.E., între care: provocările cu care se confruntă şcolile de supraviețuire în furnizarea unui antrenament S.E.R.E. eficient; dezvoltarea unei politici europene integrate de antrenament S.E.R.E.; armonizarea proceselor naționale de antrenament S.E.R.E.; înțelegerea provocărilor pe care mediul urban le adresează personalului izolat şi echipei de extragere etc.

Problematica adaptării sistemelor de recuperare a personalului şi a programelor de antrenament S.E.R.E. la contextul militar internațional rămâne de actualitate stringentă pentru orice armată modernă.

UNELE ASPECTE ALE TEHNICII DE AVIAȚIE DE VÂNĂTOARE ÎN CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Autor: Cdor (r) Eugen-Mihail CASAPU[*]

In spite of the stress set on the bombers, the key of the aerial operation in WORLD WAR 2 was, in fact, the jet fighter. Even the best bomber was not able to fly into the enemy aerial space and undertake missions, without suffering important damages, unacceptable, unless they were accompanied and covered by jet fighters. Considering these conditions, in order to face both the bombers, which had armament systems for defense, but also the fighters that provided their protection, the jet fighters have known a constructive improvement during the war and a continuous development of the tactics' use.

Therefore, the missions, actions' procedures, both in battle and attack, the fight procedures specific for the jet fighter and also the aerial fight maneuvers were fully recognized and most of them are still used today.

În ciuda accentului pus pe bombardiere, cheia operațiilor aeriene în cel de-al Doilea Război Mondial a costituit-o, de fapt, avionul de vânătoare. Chiar şi cel mai performant bombardier nu putea să pătrundă în spațiul aerian al inamicului şi să execute misiuni, fără a suferi pierderi grele, inacceptabile, dacă nu erau însoțite şi acoperite cu avioane de vânătoare. În aceste condiții, pentru a face față atât bombardierelor, care dispuneau de sisteme de armamente pentru autoapărare, cât şi avioanelor de luptă care le asigurau protecția, avioanele de vânătoare au cunoscut o dezvoltare constructivă pe întreaga perioadă a războiului şi o îmbunătățire continuă a tacticii de întrebuințare. Astfel, au fost pe deplin consacrate misiunile, procedeele de acțiune în luptă şi de atac, dispozitivele de luptă specifice aviației de vânătoare, precum şi manevrele luptei aeriene, majoritatea valabile şi astăzi.

I. Scurtă prezentare a evoluției aviației de vânătoare până la sfârşitul celui de-Al Doile a Război Mondial

Ca orice nouă descoperire a ştiinței şi tehnicii, *avionul*, chiar din primii ani ai pionieratului lui, a fost inclus în mijloacele de luptă ale puterii militare, extinzând domeniul luptei armate în spațiul aerian.

Odată dovedită utilitatea avionului ca mijloc eficace de luptă, în cadrul armatelor s-a constituit, la începutul celui de-al doilea deceniu al secolului trecut, un

[*] Ofițer în rezervă, Statul Major al Forțelor Aeriene.

nou gen de armă – *aviația militară*, respectiv o nouă categorie de forțe armate – *forțele aeriene*.

Primul Război Mondial a găsit aviația militară, respectiv forțele aeriene, într-o fază incipientă de organizare, de pregătire a personalului navigant, de căutare a unor concepții de întrebuințare în luptă a avioanelor. De asemenea, posibilitățile tehnico-tactice ale avioanelor erau modeste, la nivelul dezvoltării tehnice din acei ani: viteza de zbor – 150-160 km/h; înălțimea de zbor – până la 3 000 m[177].

Inițial, aviația militară a executat misiuni de *cercetare aeriană* în scopul procurării informațiilor referitoare la inamic şi teren, reglării tragerilor artileriei. Deoarece artileria nu avea posibilitatea să lovească obiectivele inamicului situate la adâncimi mari, s-a recurs la avioane special amenajate, capabile să lanseze din zbor bombe sau grenade[178]. Astfel, aviația militară a trecut şi la executarea *misiunilor de atac la sol* şi *de bombardament*, care au crescut constant în intensitate, mai întâi ziua, apoi şi pe timp de noapte. Combaterea avioanelor de cercetare aeriană (de recunoaştere şi observare) şi de atac la sol şi bombardament s-a executat cu artileria antiaeriană, iar din anul 1915, când incursiunile aviației inamicului s-au înmulțit, şi cu avioane similare cu celelalte, folosindu-se inițial arme portabile (pistoale, puşti, mitraliere), apoi arme, fixe, specializate, cu posibilități de tragere numai din emisfera din față[179]. Aşa a luat naştere aviația de vânătoare, căreia avea să-i revină un rol tot mai important în cadrul războaielor mondiale sau locale.

Manevrabilitatea, viteza şi plafonul de zbor, viteza ascensională, stabilitatea, puterea de foc şi altele au reprezentat caracteristicile de luptă dorite pentru un avion de vânătoare, iar vederea bună, judecata rapidă, măiestria în tehnica pilotajului şi executarea tragerilor aeriene, prudența şi altele au fost recunoscute drept calități de bază ale unui pilot de vânătoare.

În Primul Război Mondial, viteza şi plafonul de zbor, puterea de foc şi alte performanțe ale avioanelor de vânătoare care zburau cu peste 260 km/h la o înălțime de 6 000 m, atingeau în picaj 370 km/h şi atacau folosind focul a două mitraliere de calibru 7,92 mm[180].

Un pas important în perfecționarea avioanelor de vânătoare a fost făcut către sfârşitul anului 1915, odată cu punerea la punct a sincronizării tragerilor mitralierelor cu rotația elicei, fapt ce a îmbunătățit condițiile de ochire, prin amplasarea armamentului mai aproape de linia de ochire şi a mărit eficacitatea tragerii. Dispozitivele de sincronizare au fost, la început, mecanice şi înregistrau numeroase defecțiuni. Problema a fost rezolvată pe deplin numai prin aplicarea unei descoperiri importante din domeniul fizicii făcută de inginerul român George (Gogu)

---

[177]. General-colonel (r) dr. Cutoiu Vasile, Istoria apărării antiaeriene a teritoriului României, Editura Militară, Bucureşti, 1984, p. 30.
[178]. Ibidem, p. 87.
[179]. Colectiv, Istoria aviației române, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984, pp. 87-89.
[180]. Sims, Eduard, Tactica şi strategia aviației de vânătoare.

Constantinescu: *sonicitatea*. Una din primele aplicaţii ale acestei descoperiri a fost transmiterea comenzilor de tragere de la motorul avionului la mitraliere, sincronizându-se astfel funcţionarea lor cu rotaţia elicei[181].

Posibilităţile sporite ale mijloacelor de atac aerian, faptul că atacurile se puteau executa atât ziua cât şi noaptea, au determinat creşterea importanţei apărării aeriene şi au condus la perfecţionarea mijloacelor acesteia. Astfel, performanţele avioanelor de vânătoare s-au îmbunătăţit simţitor: viteza a crescut la 500-600 km/h, plafonul de zbor la 10 000 – 12 000 m şi distanţa de zbor la 700 – 4 000 km. Războiul din Spania a confirmat că era avioanelor de vânătoare biloc, cu care câteva ţări au intrat în cel de-al Doilea Război Mondial, s-a sfârşit[182].

Avioanele de vânătoare monoloc, propulsate de elice acţionată de motoare cu pistoane, au jucat un rol decisiv în al Doilea Război Mondial şi au atins un nivel de perfecţionare extrem de ridicat în timpul conflictului. Britanicii au dezvoltat avioanele Hawker Hurricane şi Supermarine Spitfire. Faimosul aparat german Messerschmitt Bf 109 a fost principalul oponent al lor în timpul Bătăliei pentru Anglia şi, alături de aparatele Focke-Wulf Fw 190, au format coloana vertebrală a unităţilor de vânătoare din cadrul *Luftwaffe* până la sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial. Avionul Mitsubishi Zero a fost cel mai de succes aparat de vânătoare japonez, iar fără discuţie că avionul sovietic Yak-3 a reprezentat surpelativul în ceea ce priveşte agilitatea aparatelor din acea perioadă. Aeronavele North American P-51 Mustang, Republic P-47 Thunderbolt şi Lockheed P-38 Lightning au fost cele mai întâlnite avioane de vânătoare din dotarea *USAAF* care au luptat în al Doilea Război Mondial; aeronavele Grumman F4F Wilcat, F6F Hellcat şi Vought F4U Corsair sunt amintite în mod egal pentru rolul excepţional jucat ca avioane de vânătoare pentru US Navy în timpul teribilelor lupte în zona Pacificului[183]. Către sfârşitul războiului şi-a făcut apariţia în luptă avionul cu reacţie, Messerschmitt Me-262, marcând începutul unei noi etape a întrebuinţării aviaţiei de vânătoare.

România a făcut şi ea parte din grupul ţărilor care au proiectat şi construit avioane de vânătoare pe care le-au folosit în cel de-al Doilea Război Mondial. Avionul IAR-80 avea o mare capacitate de manevră iar la data apariţiei, respectiv anul 1939, se situa printre cele mai bune avioane de vânătoare din lume. Din cele 20 de tipuri de avioane de vânătoare produse de ţările cele mai avansate în domeniul construcţiei de avioane, numai trei depăşeau în viteză avionul IAR-80, cu 10-60 km/h[184]. Uzinele IAR Braşov au mai produs în licenţă şi alte avioane de vânătoare, care au fost în înzestrarea unităţilor noastre de aviaţie de vânătoare, respectiv avioanele PZL-11F şi Messerschmit Me-109G. Calitatea acestor avioane produse la Braşov era similară cu

[181] Col. Ştefănescu Vladimir, lt.col. Voicu Titus, Tactica aviaţiei de vânătoare, manual, Academia Militară, Bucureşti, 1974, p. 4.
[182] Sims, Eduard, Tactica şi strategia aviaţiei de vânătoare.
[183] Lumea Aviaţiei, Enciclopedie, De Agostini, Dosarul 885, Fişa 01.
[184] General-colonel (r) dr. Cutoiu, Vasile, Istoria apărării antiaeriene a teritoriului României, Editura Militară, Bucureşti, 1984, p. 78.

cea a avioanelor de tip importate din Polonia şi, respectiv, din Germania. În înzestrarea unităţilor de aviaţie de vânătoare au mai fost, într-un număr mic, şi alte avioane de vânătoare importate, de tipul Hawker Hurricane de fabricaţie engleză, Heinkel He-112 şi Messerschmit Me-110 (pentru vânătoarea de noapte) de fabricaţie germană[185].

De asemenea, creşterea posibilităţilor de acţiune ale aviaţiei de vânătoare s-au datorat realizării primelor staţii de radiolocaţie de descoperire de tipul Freia, ANT, RUS 1 şi RUS 2 etc.[186].

Toate acestea au determinat ca, în ciuda accentului pus pe bombardiere, cheia operaţiilor aeriene în cel de-al Doilea Război Mondial să o constituie, de fapt, avionul de vânătoare. Chiar şi cel mai rapid şi mai bine înarmat bombardier nu putea să pătrundă în spaţiul aerian al inamicului şi să execute misiuni de bombardament strategic, fără a suferi pierderi grele, inacceptabile, dacă nu erau însoţite şi acoperite cu avioane de vânătoare[187].

II. Misiunile

Tactica aviaţiei de vânătoare a evoluat în cele două războaie mondiale de la posibilităţile limitate ale luptei aeriene individuale la folosirea formaţiilor organizate pentru lupta controlată la mare altitudine. Pentru nimicirea avionului inamic, atacul se executa din emisfera din spate. Această poziţie se ocupa prin executarea unui viraj strâns, după care urmau apropierea şi tragerea. În lupta aeriană în formaţie s-au folosit dispozitive de luptă care permiteau descoperirea inamicului, apărarea coechipierului şi concentrarea focului. Pentru nimicirea avioanelor inamicului s-a utilizat, de asemenea ambuscada şi a început să se execute ochirea cu corecţie[188]. Astfel, lupta aeriană a devenit o activitate curentă. Din totalul avioanelor pierdute de ţările participante la Primul Război Mondial, 77% au fost doborâte în lupte ariene şi anume de către aviaţia de vânătoare[189].

În intervalul dintre cele două războaie mondiale, în tactica şi stategia aviaţiei militare s-a pus un accent deosebit pe bombardiere, fie pe cele mijlocii care acţionau în cooperare cu trupele de uscat, fie pe cele strategice destinate cuceririi şi menţinerii supremaţiei aeriene şi loviri centrelor vitale de pe teritoriul statului beligerant, supralicitându-se astfel posibilităţile aviaţiei.

În cel de-al Doilea Război Mondial aviaţia de vânătoare a continuat să execute, în principal, aceleaşi misiuni ca în Primul Război Mondial: acoperirea aeriană a trupelor şi obiectivelor de pe teritoriu şi apărarea formaţiilor de avioane ale celorlalte

---

[185] Colonel Ştefănescu Vladimir, lt.col. Voicu Titus, Tactica aviaţiei de vânătoare, manual, Academia Militară, Bucureşti, 1974, p. 9.
[186] Sims, Eduard, Tactica şi strategia aviaţiei de vânătoare.
[187] Ibidem.
[188] Ibidem.
[189] Col. Ştefănescu Vladimir, lt.col. Voicu Titus, Tactica aviaţiei de vânătoare, Manual, Academia Militară, Bucureşti, 1974, p. 3.

categorii de aviație, împotriva atacurilor aeriene ale inamicului[190]. Încă din anul 1921, „Instrucțiunile asupra aviației în luptă", apărute în acel an, prin grija Direcției Superioare a Aeronauticei, evidențiau faptul că misiunile de luptă ale aviației de vânătoare decurgeau din posibilitățile ei şi constau în căutarea aviației inamice, pentru a o combate şi distruge sau cel puțin a-i impedica acțiunile[191]. În cel de-al Doilea Război Mondial, aviația de vânătoare română a trebuit să-şi împartă forțele şi activitatea pe frontul de nord-est şi, din toamna lui 1944, pe cel din vestul țării, din Ungaria şi Cehoslovacia, pentru a asigura protecția aviației de bombardament, asalt, picaj şi cercetare şi a executa, inclusiv, misiuni de atac la sol iar în interiorul țării, pentru a asigura împreună cu artileria antiaeriană, apărarea aeriană a teritoriului.

III. Procedeele de acțiune în luptă

Pentru acoperirea trupelor şi obiectivelor de pe teritoriu se acționa din serviciu/alarmă la aerodrom, iar în unele situații şi din serviciu/patrulare în aer. Când acționa din *serviciu/alarmă la aerodrom*, avioanele de vânătoare se găseau în mai multe poziții: gata de acțiune imediat asupra primului val al bombardierelor; gata să decoleze în 15 minute pentru al doilea val; gata să decoleze în 30 minute pentru al treilea val[192].

În aviația militară română, în anii 1930-1937, se clarificau şi se generalizau procedeele de acțiune ale aviației de vânătoare, pe care generalul de escadră Telemac le formula astfel:

- *interdicție din alarmă*, pentru aviația dislocată la cel puțin 80 km de linia frontului (frontieră), această distanță era impusă de durata de timp necesară pentru decolare, luarea înălțimii şi interceptarea;

- *interdicție prin patrulare*, în perioadele de timp probabile pentru atac. Acest procedeu se aplica pentru apărarea obiectivelor situate mai aproape de frontieră, în special Bucureşti şi Constanța, sau de linia frontului. Însă, patrularea necesită avioane de vânătoare numeroase, deci un consum mare de forțe şi mijloace.

În consecință, generalul Telemac recomanda, încă din anul 1937, înzestrarea aviației de vânătoare cu avioane de interceptare, care să posede o mare viteză ascensională şi orizontală, dar acest lucru s-a putut realiza abia după al Doilea Război Mondial, prin apariția avioanelor cu reacție[193].

În ceea ce priveşte rolul şi ponderea fiecărui mijloc, fiecărui gen de armă din apărarea aeriană a teritoriului, punctele de vedere se grupau în trei direcții: una care susținea *prioritatea aviației de vânătoare,* arătând că aceasta era arma de bază în apărarea antiaeriană a teritoriului, iar artileria şi mitralierele antiaeriene erau

---

[190] Sims, Eduard, Tactica şi strategia aviației de vânătoare.
[191] General-colonel (r) dr. Cutoiu, Vasile, Istoria apărării antiaeriene a teritoriului României, Editura Militară, Bucureşti, 1984, p. 85.
[192] Iulian, Marcel, Bătălia Angliei, Editura Politică, Bucureşti, 1968, p. 219.
[193] General-colonel (r) dr. Cutoiu, Vasile, Istoria apărării antiaeriene a teritoriului României, Editura Militară, Bucureşti, 1984, p. 85.

considerate ca „primul şi cel mai preţios auxiliar al aviaţiei de vânătoare"; o altă direcţie care susţine *prioritatea artileriei antiaeriene* ca armă de bază în apărarea antiaeriană a teritoriului şi, în sfârşit, o a treia direcţie, care susţine *necesitatea cooperării genurilor de armă*, ce concură la apărarea aeriană a teritoriului[194].

Susţinătorii priorităţii unei arme sau alteia ignorau că apărarea aeriană a teritoriului propriu este rezultatul cooperării mijloacelor care o compun şi concură la ea: aviaţia de vânătoare, artileria şi mitralierele antiaeriene, serviciul de pândă şi alarmă, aerostatele de baraj, poiectoarele.

Pentru nimicirea bombardierelor s-au cristalizat două concepte: primul sublinia necesitatea nimicirii bombardierelor, înainte ca acestea să-şi lanseze bombele, cu câteva formaţii mici de avioane de vânătoare, aflate în serviciu în aer sau în serviciu/alarmă la aerodrom care puteau decola imediat; al doilea concept evidenţia necesitatea interceptării bombardierelor, după ce acestea lansau bombele, cu formaţii numeroase, care au avut timp să se constituie într-o grupare puternică[195].

Întrucât, bombardierele constituiau un adversar mai puţin periculos pentru avioanele de vânătoare apărătoare, se urmărea izolarea lor de avioanele de vânătoare care le însoţeau.

În lupta împotriva aviaţiei americane, din perioada 1943-1944, aviaţia de vânătoare din apărarea aeriană a teritoriului României acţiona între orele 04.00-20.00 din starea de alarmă permanentă, având urgenţe de decolare de 3,10 şi 15 minute.

Dacă la început se acţiona cu formaţii de nivelul escadrilei şi mai rar al grupului, ulterior se acţiona cu forţele mai multor grupuri. În momentul descoperirii bombardierelor (imediat după decolarea lor) cu ajutorul staţiilor de radiolocaţie Freja, grupurile de vânătoare române şi germane se concentrau în aşteptare pe aerodromurile de la Buzău sau Ziliştea (Boboc), de unde, la alarma dată de Postul de dirijare a aviaţiei române de vânătoare şi Postul comandamentului aviaţiei germane de vânătoare din Balcani, se ridicau spre a acţiona organizat. Cele 45-50 Focke Wulf-190 (destinate pentru asalt), mai puternic înarmate şi putând mai bine proteja piloţii prin motorul în stea, aşezat frontal, susţineau atacurile împotriva bombardierelor, iar grupurile de Messerschmitt Me-109, însumând 80-100 de aparate, angajau lupta cu vânătoarea americană.

Tactica folosită de vânătorii noştri urmărea lovirea capului formaţiei de bombardiere şi dispersia acesteia, acţionându-se, de regulă, asupra avioanelor dispuse spre exteriorul dispozitivului de luptă sau asupra bombardierelor izolate, căutându-se unghiurile moarte ale acestora. Dar, marile cvadrimotoare aveau dispus armamentul defensiv, după un raportor „special", pe care era imposibil să se găsească „unghiuri moarte", iar atacul asupra unei formaţii de bombardiere era deosebit de dificil din cauza sprijinului reciproc cu foc realizat între bombardiere.

---

[194]. Ibidem, p. 95.
[195]. Iullian, Marcel, Bătălia Angliei, Editura Politică, Bucureşti, 1968, pp. 166-167.

Vânătorii noştri executau atacul asupre bombardierelor dinspre soare, în picaj uşor, cu luarea înălţimii pentru repetarea atacului, întrucât pentru doborârea unui bombardier erau necesare mai multe atacuri, în care se urmăreau, pe rând, nimicirea mitralierelor din spatele acestuia, avarierea motoarelor şi incendierea rezervoarelor. Uneori, picajul continua sub plafonul bombardierului, după care se executa o şandelă, pe timpul căreia se executa atacul, sau putea fi mai accentuat, aproape de verticală, suprinzând apărarea bombardierului. Se executau chiar atacuri din emisfera din faţă, sub pânza trasoarelor de 12,7 mm ţâşnită prin zecile de jumelaje din boturile bombardierelor.

Dar, pentru a ajunge la bombardiere, era necesară străpungerea apărării realizate de vânătorii inamici, situaţie în care se angajau lupte aeriene deosebit de crâncene, din care nu lipseau vriile, virajele strânse, răsturnările, semitonourile, picajele, cabrajele. Dacă, totuşi, vânătorii noştri reuşeau să se strecoare în apropierea bombardierelor ei trebuiau să facă faţă Mustang-urilor, care, atacând de sus în superioritate numerică şi tactică, erau neiertătoare, chiar cu cei loviţi şi cu avioanele avariate.

Vânătorii americani acţionau în formaţii de patru avioane şi nu angajau lupta decât în condiţii de superioritate numerică. În condiţii de egalitate, mai ales cu avioane izolate, profitând de viteza mai mare a avioanelor lor ei rupeau lupta.

Pentru a-şi asigura protecţia, în unele situaţii, Lightning-urile realizau gigantica roată a caruselului, ştiind că devin invulnerabile G-urilor alături pânditoare; pentru ca printr-o ţâşnire rectilinie, uimitoare şi instantanee să gonească precum nişte puncte pe cer, profitând şi de condiţiile de stare a vremii (pâclă, nori). Totuşi, ultimele avioane erau deseori doborâte[196].

O misiune principală a aviaţiei de vânătoare a fost *apărarea formaţiilor de avioane de bombardament*. Pentru protecţia bombardierelor, avioanele de vânătoare se constituiau, de regulă, în trei grupuri. Primul grup preceda bombardierele deasupra obiectivelor pentru a angaja lupta cu avioanele de vânătoare ale inamicului, al doilea participa la acţiunea bombardierelor, menţinându-se permanent în apropierea acestora pentru a le asigura protecţia nemijlocită, iar al treilea grup zbura la înălţime, gata să intervină acolo unde primejdia era mai mare, atacând din picaj.

În primele atacuri asupra României, formaţiile de vânătoare americane au utilizat un sistem de protecţie a bombardierelor alcătuit din patru eşaloane: „Penetration 1" şi „Penetration 2" (protecţii de pătrundere), „Withdrawe 3" şi „Withdrawe 4" (protecţii de înapoiere). Apoi, începând cu atacul din 18 mai 1944 asupra Ploieştiului, s-a recurs la sistemul de protecţie cu trei eşaloane: protecţia până la obiectiv, cea de deasupra acestuia şi protecţia de întoarcere. Pentru vânătorii români, cel mai greu era în momentul în care eşalonul „protecţiei până la obiectiv" se schimba cu eşalonul „protecţiei la obiectiv", deoarece atunci se afla în aer, la locul bătăliei, un număr mult mărit de adversari, prin suprapunerea celor două eşaloane.

[196] Cornel Marandiuc, Inimi cât să cuprindă cerul patriei, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985.

Eşalonul degajat nu pleca decât după ce lupta era preluată de eşalonul următor şi *numai dacă acesta putea susţine supremaţia*. Exista o luptă „iniţială", la sfârşitul căreia vânătorii din apărarea aeriană a teritoriului ajungeau în limită de carburant, muniţie, resursă fizică şi psihică, moment în care noul eşalon inamic „se lansează proaspăt", cu toate avantajele ce rezultau din situaţia creată în care pentru vânătorii români şi germani nu mai erau rezerve, ei decolând iniţial cu toţii. Un alt avantaj al americanilor era marea autonomie de zbor a avioanelor lor de vânătoare; rezervoarele din structură şi cele suplimentare, acroşate, permiteau fiecărui eşalon zborul până la obiectiv, înapoierea şi un timp, cel puţin, de până la 15 minute pentru lupta aeriană deasupra obiectivului, timp suficient, dată fiind superioritatea numerică. Sincronizarea sosirii celui de-al doilea eşalon crea un timp cumulat efectiv de 30 minute de luptă aeriană, un avantaj net în faţa avioanelor IAR şi Messerschmitt, decolate încă la darea alarmei de pe aerodromuri de multe ori îndepărtate, obligate – prin autonomia de zbor restrânsă – a consuma mult combustibil pentru apropierea şi atingerea plafonului de luptă impus. Sub aspect numeric, aparatele de vânătoare USAAF egalau uneori bombardierele, stabilind astfel, faţă de aviaţia de vânătoare din apărarea aeriană a teritoriului un raport discrepant, copleşitor, chiar până la tragism[197].

IV. Lupta aeriană

Cea mai mare parte a principiilor luptei aeriene din Primul Război Mondial s-au menţinut şi în cel de-al Doilea Război Mondial. Lupta aeriană cuprindea, după concepţia lui Erich Hartman (un extraordinar pilot german de vânătoare, cu 352 de avioane doborâte), patru etape, şi anume: descoperirea inamicului, luarea hotărârii, atacul, degajarea din atac[198].

Descoperirea inamicului. El considera că unul dintre elementele esenţiale ale unei angajări în luptă este ca pilotul de vânătoare să-l descopere el mai întâi pe inamic şi să decidă el cum să înceapă atacul sau, dacă trebuie, să evite atacul. Pentru a-l observa pe inamic, înainte de a-l vedea el pe vânător, era necesar un dezvoltat simţ al văzului, o capacitate mare de concentrare, un volum mare de cunoştinţe şi o oarecare inteligenţă pentru a şti la ce să te aştepţi şi din ce direcţie. Cu toate că nu întotdeauna era posibil ca vânătorul să vadă el mai întâi inamicul, acesta era un avantaj important care trebuia mereu exploatat când era posibil[199].

Luarea hotărârii de a începe atacul şi modul de a-l executa sau de a-l evita. Hartman acorda o importanţă deosebită analizei situaţiei aeriane şi condiţiilor de atac, stabilind momentul potrivit pentru a ataca. Această etapă a luptei aeriene însemna, pentru el, mai mult decât orice alt principiu, poate mai mult decât măiestria sa de luptător[200].

---

[197]. Cornel Marandiuc, Inimi cât să cuprindă cerul patriei, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985, pp. 65-66.
[198]. Sims, Eduard, Tactica şi strategia aviaţiei de vânătoare.
[199]. Ibidem.
[200]. Ibidem.

Atacul. După Hartman, atacul trebuia să se desfăşoare conform unei scheme de luptă care asigura şanse maxime de succes şi şanse minime de a fi lovit, încercându-se întotdeauna surprinderea inamicului.

În general, în cel de-al Doilea Război Mondial, procedeul de atac folosit cu precădere a fost atacul din picaj din direcţia soarelui cu trecerea pe sub avionul inamic, creându-se atât posibilitatea executării tragerii din zona moartă, cât şi posibilitatea de a se lua înălţime pentru a se executa un nou atac, dacă primul era ratat. Picajul avionului atacator putea fi contracarat prin viraj, în cazul avioanelor manevriere, sau prin executarea unui picaj accelerat pe timpul căruia se glisa, se derapa, se executau tonouri sau alte manevre violente, cu executarea redresării în apropierea solului. Când surprinderea nu era realizată, avionul atacator degaja şi se rezuma la avantajul tactic al înălţimii, deoarece avionul atacat încerca şi el să treacă la atac. Un pilot experimentat nu ieşea din atac fără a lua înălţime.

Revenind la Hartman, în condiţii meteorologice normale, el prefera o singură trecere, de sus, din spate, care putea să aibă caracteristici diferite, în funcţie de armamentul defensiv al avionului inamic. După ce, iniţial pe timpul apropierii de avionul inamic, încerca să micşoreze viteza, ulterior el se decidea pentru creşterea vitezei de apropiere, urmărind ţinta cu multă fineţe, după care deschidea focul de la o distanţă mai mică de 70 de metri şi uneori de la 35 de metri, deşi era un bun ochitor şi de la distanţă mai mare[201]. Ca urmare a lecţiilor învăţate, Hartman şi-a formulat un principiu simplu, dar foarte eficient, care l-a ajutat să aibă succes în aproape toate luptele aeriene: „Apropie-te şi deschide focul numai după ce inamicul „ţi-a umplut parbrizul" – apoi pleacă repede"[202]. Totodată, el a acordat atenţie ochirii cu corecţie, pe timpul apropierii de inamic, pilotul trebuind să aprecieze valoarea corecţiei. În cel de-al Doilea Război Mondial ochirea cu corecţie a fost folosită cu mai mult succes decât în Primul Război Mondial[203].

În condiţii meteorologice grele, Hartman executa picajul asupra avionului inamic numai atunci când plafonul norilor permitea această acţiune[204].

Degajarea din atac. Dacă inamicul zbura la o înălţime medie şi mare, Hartman degaja repede, de regulă, printr-un viraj şerpuit, redresând câteva sute de metri mai jos, ceea cei permitea să se îndepărteze repede de zona focului defensiv al inamicului, nedându-i acestuia posibilitatea să riposteze. Ieşind din picaj, el transforma viteza în înălţime, cabrând cu motorul în plin, şi astfel obţinând poziţia necesară pentru alt atac, dacă era necesar[205].

În alte cazuri, Hartman ataca sau degaja printr-o răsturnare pe o aripă asupra bombardierului inamic şi cobora de cealaltă parte a acestuia pentru a evita focul

---

[201] Ibidem.
[202] Lumea Aviaţiei, Enciclopedie, De Agostini, Dosarul 624, Fişa 02.
[203] Sims, Eduard, Tactica şi strategia aviaţiei de vânătoare.
[204] Ibidem.
[205] Ibidem.

trăgătorului din spate şi a se pregăti pentru o nouă trecere. Dacă inamicul era în zbor razant, după executarea focului el vira brusc pentru a evita focul acestuia şi lua înălțime pentru un atac în viteză[206].

După un atac, Hartman nu se grăbea să execute un al doilea atac. Dimpotrivă, înainte de a se decide să continue lupta, el analiza din nou situația şi numai dacă era satisfăcut de condițiile existente şi dacă putea aplica schema de atac pe care o credea corespunzătoare, executa o nouă trecere. Această pauză pe timpul luptei aeriene confirmă atitudinea prudentă a lui Hartman față de lupta aeriană[207].

Acest mare pilot de vânătoare evita, totodată, lupta în viraje (dogfight), deoarece aceasta depindea, la un moment dat, de calitatea virajului, de performanțele avionului şi de noroc. Într-o asemenea luptă nu mai putea controla situația aeriană şi putea fi surprins de alte avioane de vânătoare ceea ce contravenea opțiunii lui de a aplica o tactică ce-i oferea avantaj permanent[208].

Când era în defensivă, Hartman prefera să vireze strâns, aproape sub focul inamicului, care îl ataca din spate, după ce-i permitea acestuia să se apropie până la distanța de începere a focului. Dacă pilotul era deasupra sa şi îl ataca de sus şi lateral, Hartman vira cât mai strâns cu putință către direcția din care venea inamicul, luând înălțime în acelaşi timp. Pentru a evita lupta, dacă se afla într-un evident dezavantaj, el folosea fie un picaj şerpuit, fie o răsturnare cu suprasarcină negativă, inițiată pe timpul virajului sau pe timpul zborului cu schimbarea înălțimii, prin care îl obliga pe cel care îl urmărea să adopte o manevră nefirească, pe care puțini piloți erau în stare să o execute[209].

V. Dispozitivele de luptă

Rezultatul luptei aeriene era deci, determinat de manevra executată cu succes pentru a ieşi în emisfera din spate şi de focul de la mică distanță. Pentru protejarea emisferei din spate şi creşterea puterii focului în atac se acționa cu celula. Principiul „scut şi spadă", în care spada este capul formației şi scutul este coechipierul, conştientizat încă din Primul Război Mondial, rămâne de neclintit şi astăzi. Acestui principiu îi corespunde dispozitivul de luptă al patrulei şi escadrilei, constituit din grupe de izbire şi grupa de acoperire[210].

Din nefericire pentru piloții de vânătoare din majoritatea armatelor lumii, cu excepția celei germane, experiența Primului Război Mondial în privința dispozitivelor de luptă fusese dată uitării în mare parte de către cei care scriau manualele/ instrucțiunile/regulamentele de luptă. Majoritatea aviațiilor de vânătoare au intrat în cel de-al Doilea Război Mondial folosind formații/dispozitive de luptă de trei avioane

[206] Ibidem.
[207] Ibidem.
[208] Ibidem.
[209] Ibidem.
[210] Col. Kisliskov I., col. Dubrov V., Noile trăsături ale luptei aeriene, revista „Aviația şi cosmonautica", nr. 9-12, 1984.

dispuse în „V” la distanţe prea mici pentru o cooperare eficientă. Piloţii de vânătoare erau încătuşaţi iniţial de scheme rigide de atac. Aceste dispozitive de trei avioane şi această tactică s-au dovedit curând dezastruoase şi au fost abandonate[211].

În schimb, germanii, care au aplicat principiile luptei aeriene din Primul Război Mondial în conflictul din Spania, au intrat în cel de-al Doilea Război Mondial folosind celula (Rotte), formaţie de două avioane plasate la o distanţă mare unul de celălalt[212]. În cadrul unei perechi de avioane, principala obligaţie a coechipierului era de a-şi proteja liderul. Avioanele erau la 200 m distanţă unul de altul şi zburau la înălţimi diferite. Erau suficient de apropiate pentru a zbura în formaţie, dar şi suficient de departe astfel încât piloţii să se concentreze asupra propriului avion fără să aibă grija zborului în formaţie[213].

O deosebită importanţă în cadrul celulei o au relaţiile dintre membrii acesteia. Celula este o alăturare ca de „înrudire”, între doi piloţi de vânătoare, care au încredere deplină unul în altul, se apreciază reciproc şi sunt în stare să se sacrifice unul pentru celălalt. Ei îşi cunosc reacţiile specifice, posibilităţile reciproce, chiar afectivitatea, slăbiciunile, preferinţele şi foarte multe alte elemente subtile, aparent nelucrative, care cimentează însă coeziunea celor doi, adică a celulei. Aceste motive fac de nedorit schimbarea coechipierului, deşi situaţiile uneori o cer pentru a verifica un nou pilot, pentru a-l „introduce” şi învăţa, a-l familiariza cu lupta, cu specificul ei, ori în cazul când vechiul coechipier este retras de la zbor, rănit, doborât, ucis. Altfel, „capul” va zbura cu acelaşi coechipier. Spre deosebire de alte categorii, aviaţia de vânătoare prezintă avantajul de a situa pilotul singur în avion, fără a răspunde de alţii, din echipaj, fapt ce asigura la o primă examinare, o independenţă psihică şi, prin aceasta, o uşurare. Este şi nu este aşa, pentru că, de fapt, şeful celulei este răspunzător de viaţa şi de integritatea coechipierului, de trebuinţele şi de conştiinciozitatea acestuia în îndeplinirea misiunii. Aflându-se în avioane diferite, această răspundere este şi mai grea, mai dificil de onorat, mult mai absorbantă decât în cadrul unui echipaj circumscris într-un spaţiu unitar de avion, având o unică misiune, cum era în cazul aviaţiei de observare, recunoaştere sau bombardament[214].

Şefului de celulă îi revine răspunderea misiunii, navigaţiei, limitei de autonomie, condiţiilor meteo, formaţiei de zbor, legăturii radio şi rapoartelor, tacticii de atac sau apărare şi încă altele, motiv pentru care coechipierul, neavând aceste responsabilităţi, trebuie şi de fapt este credincios păzitor, asigurând capului celulei aflat în atac, şi concentrat asupra atacului, spatele atât de vulnerabil. Pentru aceasta trebuie să fie un desăvârşit manevrier, să copieze fulgerător, cu artă şi intuiţie toate mişcările şi evoluţiile celui din faţa sa, adesea imprevizibile şi celui care tocmai le execută. Sunt calităţi,

---

[211] Sims, Eduard, Tactica şi strategia aviaţiei de vânătoare; G.V. Zimin, Piloţi de vânătoare, vol.1, Editura Militară, Bucureşti, 1990, p. 83.
[212] Ibidem.
[213] Lumea Aviaţiei, Enciclopedie, De Agostini, Dosarul 624, Fişa 01.
[214] Cornel, Marandiuc, Inimi cât să cuprindă cerul patriei, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985, 206.

deprinderi care se formează, se şlefuiesc în timp, celula devenind şi constituind un tot unitar indisolubil. Cei care au zburat şi luptat, comandanţi de patrule ori şefi de celule, au obţinut victoriile numai pentru că au avut în spate nelipsitul şi credinciosul, atentul şi desăvârşitul coechipier, grija, priceperea, paza acestuia, ei putând să se ocupe de surprinderea, manevrarea, atacarea şi doborârea adversarului. Cea mai mică neatenţie din partea unuia dintre ei, poate duce la pierderea în luptă a celuilalt. Cazurile în care şeful de celulă sau coechipierul îl vede pe celălalt atacat din spate mult înainte ca primul să o realizeze, sunt extrem de frecvente, cel care observă părăseşte orice altă intenţie, manevră în care se află, degajându-şi de adversar perechea. Este un fapt implicit, executat în mod automat. În foarte scurt timp de la constituirea în celulă, cei doi ajung astfel să îşi datoreze reciproc şi repetat viaţa: aceasta îi sudează încă mai mult pe cei doi, ca luptători şi ca oameni[215].

Colonelul Werner Molders, care şi-a datorat cariera sa strălucitoare, faima şi victoriile sale experienţei din Spania, a dezvoltat şi perfecţionat formaţia de luptă patrula (Schwarm) – o formaţie de zbor alcătuită din patru avioane, compusă din două perechi de avioane Rotte – care a fost repede adoptată ca formaţie tactică de bază din cadrul Luftwaffe (şi care mai târziu a fost copiată după izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial atât de piloţii RAF, sub denumirea „mâna cu patru degete" – „finger four", cât şi de alte aviaţii de vânătoare; americanii numeau cele două celule „elements")[216].

Separarea pe verticală între avioanele formaţiei Rotte şi între cele două perechi Rotte depindea de condiţiile de zbor şi de vreme. Ordinea în dispozitivul de luptă realizat de cele două perechi de avioane Rotte, în care una era „spada" iar cealaltă era „scutul", fiecare cu avioanele în diagonală eşalonate dreapta, respectiv stânga, era: liderul Schwarm, în stânga acestuia, liderul Rotte, în dreapta liderului Schwarm, coechipierul acestuia, în stânga liderului Rotte, coechipierul acestuia. Aşa procedau piloţii lui Boelcke în Primul Război Mondial. Această formaţie de zbor de bază mai este folosită şi în prezent. Când mai multe patrule se adunau, eşalonate în înălţime şi care se deplasau înainte sau înapoi pentru a se acoperi reciproc, formau o escadrilă (Staffel)[217].

Preocupări teoretice privind principiul „scut şi spadă" au fost abordate şi de către alţi piloţi de vânătoare. Astfel eminentul pilot de vânătoare rus Evgraf Kruten, care crease faima aviaţiei ruse în Primul Război Mondial, a lăsat câteva lucrări, inclusiv de tactica luptei aeriene, în care a prezentat peste 20 de mijloace de atac şi de ieşire din el. Acest luptător aerian a emis numeroase teze principale privind întrebuinţarea aviaţiei de vânătoare. Faţă de un avion de vânătoare E. Kruten a formulat următoarele exigenţe: „...viteză verticală şi orizontală, agilitate (manevrabilitate) şi plafon înalt". Viteza,

---

[215] Ibidem, 206-207.
[216] Lumea Aviaţiei, Enciclopedie, De Agostini, Dosarul 624, Fişa 01.
[217] Sims, Eduard, Tactica şi strategia aviaţiei de vânătoare; Lumea Aviaţiei, Enciclopedie, De Agostini, Dosarul 624, Fişa 01.

manevrabilitatea şi înălţimea rămân şi astăzi cele mai importante calităţi ale unui avion de vânătoare. După E. Kruten, esenţială în tactica luptei aeriene era combinarea iscusită a manevrei cu focul. „Trebuie să te apropii cât mai mult de inamic – scria el – şi numai atunci deschizi focul". Tot el a juns la concluzia privind oportunitatea formaţiei de luptă în pereche, care asigură o mai bună manevră şi colaborare în lupta aeriană[218].

Deşi toate acestea erau evidente, la începutul celui de-al Doilea Război Mondial, zicala că „noul este vechiul bine uitat" era de actualitate. Încă din primele lupte au fost sesizate lacunele patrulei alcătuite din trei aparate. Dar în primele câteva luni de acţiuni militare nimeni şi niciunde din forţele aeriene militare sovietice nu a vorbit despre aceste lacune, care generau un sentiment de nedumerire. Era absolut evident că germanii câştigau mult folosind structura în pereche. Ea le permitea acestora să construiască o tactică elastică a luptei aeriene. Perechea era unitatea de foc de bază. Patrulele alcătuite din două perechi asigurau o foarte bună manevrabilitate în luptă şi o supraveghere sigură a spaţiului aerian. Cine vedea primul era învingător. În sfârşit, acest suplu dispozitiv de luptă asigura o perfectă colaborare a capului de formaţie cu coechipierii, a perechilor din patrulă şi – ceea ce era esenţial – permitea alcătuirea unor formaţii de luptă variate, corespunzătoare luptei respective. Important era şi faptul că în aceste condiţii se asigura un tir eficace pentru toţi piloţii din patrulă, un tir de reglaj individual al fiecăruia. Cât priveşte patrula alcătuită din trei avioane, ea era foarte instabilă într-o luptă manevrieră: de obicei un avion ieşea din formaţie şi devenea o pradă uşoară pentru duşman. Într-o situaţie complicată, în care inamicul dispunea de o superioritate atât numerică, cât şi tehnică, era adesea imposibil să-i acorzi un ajutor oportun pilotului ieşit din formaţie. Concluzia că trebuiau modificate atât formaţiile de luptă, cât şi structura organizaţională a patrulei şi escadrilei se impunea de la sine. Cu timpul s-a trecut la formaţiile de luptă în pereche, dar numeroasele luni de lupte duse cu metodele vechi au dus la multe pierderi inutile[219].

Şi în aviaţia română de vânătoare s-a acordat atenţie în cel de-al Doilea Război Mondial celulei şi membrilor ei. „Coechipierul" era pilotul care zboară lipit „capului" de formaţie. Formaţiile de luptă cel mai des întâlnite în aviaţia de vânătoare, erau „celula" (două avioane: cap şi coechipier) şi „patrula" (două celule: un comandant de patrulă, de obicei ofiţer, un şef de celulă şi doi coechipieri). În organizarea de patrulă, comandantul ei coordona acţiunea celor două celule; acestea putând lupta fie împreună, fie independent[220].

Unitatea minimă, celula, putea primi şi misiuni independente şi decola, astfel, singură. Cazurile de decolare în misiune a unui singur vânător erau absolut excepţionale şi, de regulă, erau socotite nereglementare. Ele au fost justificate numai în cazuri deosebite: curieri înarmaţi aflaţi în misiuni speciale (exemplu: zborul

[218] G.V. Zimin, Piloţi de vânătoare, vol.1, Editura Militară, Bucureşti, 1990, p. 84.
[219] Ibidem, pp. 84-85.
[220] Cornel, Marandiuc, Inimi cât să cuprindă cerul patriei, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985, 206.

căpitanului Cantacuzino la San Giovani - Foggia), recuperări de avioane din liniile inamice, distrugerea unor obiective deosebite[221].

În zdrobitoarea lor majoritate, şefii de patrule şi celule şi-au ocrotit coechipierii. I-au stimat, le-au purtat de grijă atât în aer, cât şi pe pământ, i-au preţuit şi iubit. I-au plâns când au căzut, când au ars, când s-au zdrobit. Coechipierii lor, în majoritatea lor erau adjutanţii[222].

Şi Erich Hartman a acordat o atenţie deosebită colaborării sale cu coechipierii. Mai mult chiar, el şi-a protejat cochipierii atât de bine, încât niciunul n-a fost ucis, o realizare deosebită, mai ales că adeseori pe frontul de est, piloţii germani erau depăşiţi numeric[223].

Bibliografie:

1. Brickhill, Paul, Bader învigătorul cerului, Editura Meridiane, Bucureşti, 1982;
2. Colectiv, Istoria aviaţiei române, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984;
3. Colectiv, Lumea Aviaţiei, Enciclopedie, De Agostini, 2010-2011M;
4. 4 General-colonel (r) dr. Cutoiu Vasile, Istoria apărării antiaeriene a teritoriului României, Editura Militară, Bucureşti, 1984;
5. Gujdu, Ion şi colectiv, Aripi româneşti. Contribuţii la istoricul aeronauticii române, Editura Militară, Bucureşti, 1966;
6. Iullian, Marcel, Bătălia Angliei, Editura Politică, Bucureşti, 1968;
7. Col. Kisliskov I., col. Dubrov V., Noile trăsături ale luptei aeriene, „Aviaţia şi cosmonautica”, nr. 9-12, 1984;
8. Marandiuc, Cornel, Inimi cât să cuprindă cerul patriei, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985;
9. Sims, Eduard, Tactica şi strategia aviaţiei de vânătoare;
10. Col. Ştefănescu Vladimir, lt.col. Voicu Titus, Tactica aviaţiei de vânătoare, Manual, Academia Militară, Bucureşti, 1974;
11. G.V. Zimin, Piloţi de vânătoare, vol.1, Editura Militară, Bucureşti, 1990.

[221] Ibidem.
[222] Ibidem, 207.
[223] Sims, Eduard, Tactica şi strategia aviaţiei de vânătoare.

VALENȚE ŞI LATENȚE LITERARE ÎN *JURNALUL LOCOTENENTULUI DOBRAN*

Autor: Constantin BLEOTU[*]

First rank document for military historians, Lieutenant Dobran's Diary is also a writing of high artistic value. My presentation constitutes a careful literary analysis of the pages of the journal in order to identify, extract and emphasize through various quotations my reasons in favour of the above-mentioned opinion and the choice of this topic.

Filele de jurnal ale căror valenţe şi latenţe literare voi încerca să le evidenţiez în comunicarea mea aparţin unui as al aviaţiei noastre militare, Ion-Stratulat Dobran. La 10 mai 1941, aşadar cu o lună şi jumătate înaintea intrării României în cel de-al Doilea Război Mondial, acesta absolvea cursurile Şcolii de Aviaţie de la Cotroceni, primind gradul de sublocotenent. Odiseea sutelor de misiuni de război efectuate ca pilot de vânătoare pe fronturile de Est şi Vest şi în luptele aeriene pentru apărarea teritoriului naţional începea în vara lui 1943 şi sfârşea doi ani mai târziu, la puţin timp după încetarea conflagraţiei. Despre faptele sale şi ale altor colegi de armă în anii celei de-a doua conflagraţii mondiale s-a publicat cât şi cum s-a putut înainte de 1990, dar în deplină libertate şi cu acces la documente secrete ori inedite abia după aceea. Inedite mai bine de jumătate de veac au fost şi filele de jurnal pe care Ion-Stratulat Dobran le-a scris pe front şi care au văzut întâia oară lumina tiparului în anul 1998, sub titlul *Jurnalul locotenentului Dobran,* la Editura Modelism internaţional, din Bucureşti.

La ele voi face referire în cele ce urmează, cu următoarele două precizări preliminare: anume că în cuprinsul volumului omagial pe care Aurel Pentelescu, Marius-Adrian Nicoară şi Dan Antoniu (coordonatori) i l-au închinat generalului de Flotilă Aeriană Ion-Stratulat Dobran şi apărut în 2010 la Editura Edithgraph, din Buzău, sunt oferite cititorului alte câteva file din celebrul jurnal (şi ele inedite), asupra cărora, de asemenea, m-am aplecat în redactarea comunicării mele. Iar prin a doua precizare subliniez amănuntul - esenţial- că instrumentele utilizate în demersul de mai jos sunt ale literatului, nicidecum ale istoricului militar, declinându-mi orice competenţă în acest sens. Chiar din acest punct va şi începe propriu-zis prezentarea mea.

---

[*] Reporter Radio România Cultural.

Istoricul militar descoperă în însemnările diaristice conținute de *Jurnalul locotenentului Dobran* informații de mare valoare şi de primă mână, a căror autenticitate o poate imediat verifica prin compararea cu datele deja existente. Pe drept cuvânt ei, istoricii militari vor revendica acest gen de scrieri şi vor face apel la ele în alcătuirea unor monografii, sinteze, istorii, comunicări ş.a.m.d., consacrate în general celui de-al Doilea Război Mondial. Pentru că-şi vă propun mai jos o însemnare ilustrativă în acest sens - volumul e foarte generos în a oferi sute de relatări ale unui combatant implicat direct în desfăşurarea operațiunilor militare specifice armei sale, relatări conținând informații direct de la sursă, cum se spune astăzi. Iată ce consemna tânărul sublocotenent Dobran, în fila sa de jurnal din data de 25 septembrie 1943:

„La ora 11.35 ieşim într-o protecție de Stukas. Am coechipier pe adj. stg. rez. Moraru Iosif. A lucrat la Braşov şi în particular a făcut pilotajul din pasiune. E un foarte bun coechipier şi stăpâneşte bine tehnica pilotajului. Ajunşi în zonă la Balşoi-Tokmac, puțin mai la nord vedem formațiile de Stukas aliniate ca la paradă. Merg minunat băieții ăştia. De altfel, numai formația strânsă le oferea şanse mari de apărare. Sunt peste treizeci protejate şi de alți doi vânători. Noroc însă cu noi patru, căci iată şi IAK-urile. Celula din fața mea atacă, urmez şi eu, atent şi la ei şi la Stukas-uri, dar tot mă trezesc cu trasoare pe lângă mine; dau picior şi înclin degajând într-o glisadă virată şi văd în spate IAK-ul care a tras în mine. După el şi foarte aproape venea Moraru, care fără să mă anunțe prin radio încerca să mă degajeze. Trag în sus motorul în plin (mai mult ca o virgulă) şi cad în spatele altui IAK; de data asta trag eu în el. Din a doua rafală de tun văd cu satisfacție cum sare o bucată din planul lui drept, urmăresc atent şi îl văd cum se întoarce pe spate şi intră într-o vrie neregulată. O clipă îmi trece prin cap că poate o face comandat ca să scape, mimând doborârea, şi pic cu el, dar după aproape 2000 de metri se sfărâmă de pământ făcând explozie”.

Ei bine, istoricul militar, după ani şi ani, verifică aceste informații comparându-le, completându-le şi coroborându-le cu alte documente, în încercarea de a oferi, bunăoară, imaginea întreagă, exactă şi detaliată a bătăliilor aeriene din ziua, locul şi dintre beligeranții respectivi. Nu oare astfel, e adevărat şi cu multă şansă, a fost identificat (după mai bine de 60 de ani de la angajarea luptei aeriane) autorul atacului care în ziua de 6 iunie 1944 a doborât Mustangul P-51, pilotat de americanul Barrie Davis? Nu mă îndoiesc că vă este cunoscut acest episod emoționant, cu happy-end, aproape miraculos în desfăşurarea sa. Da, istoricii militari găsesc în jurnal un tezaur de informații şi vor jubila de fiecare dată când astfel de *documente* (şi ei nu ezită să le numească chiar aşa) vor deveni publice.

După apariție, cartea nu le-a produs emoții şi satisfacții doar istoricilor militari, ci şi altor cititori, cu un profil diferit şi cu mize de altă natură în parcurgerea amintitelor pagini. Dați-mi voie să fiu sigur că nu mă înşel când afirm că primii care s-au bucurat la lectură au fost camarazii de armă supraviețuitori. Apoi familiile celor

ce au dispărut fie în lupte, fie după încetarea lor, şi despre care tânărul pilot Dobran a scris atunci, demult, pe larg. Nu mai puțin tinerii sau mai vârstnicii piloți militari, din zecile de generații formate chiar în spațiul în care suntem astăzi reuniți, vor fi gustat acest tip de scriere în care palpită o lume ce le este atât de familiară. Mai sunt apoi destui cititori fără uniformă, care devoră literatura de război, iar pasionații literaturii confesive nu au fost niciodată puțini. Eu unul vin din rândurile celor ce au purtat cândva uniforma de L.M.-ist şi apoi de ofițer (de radiolocație, e-adevărat), dar şi din cele ale împătimiților literaturii beletristice, pe care profesional astăzi o slujesc. Îmi place să cred că din această dublă perspectivă am şi fost invitat să vă fiu alături pentru a vă supune atenției comunicarea mea. Ei bine, consider că literatura beletristică are temeiuri estetice să îşi revendice apartenența *Jurnalului locotenentului Dobran,* dar nu pentru a-l confisca doar lumii sale. Ar fi ca o aşezare a mai tuturor paginilor într-un pat al lui Procust. Nicidecum aşa ceva, ci în modul cel mai firesc cu putință, considerându-le deci ca fiind *şi* literatură frumoasă, beletristică. Judecați dumneavoastră valențele literare ale unui fragment precum cel pe care îl citez aici *in extenso*:

„Şoseaua albă şerpuieşte domoală printre culturi, urcând şi coborând cu mici diferențe de nivel. Nici țipenie de om. De case nici vorbă. De abia după vreo 5 km, ajung un moş ce se odihnea la marginea drumului. Îl întreb:„De unde vii, moşule?” „De la Fântâna Djinilor”. Imaginația îmi zboară la ceva vechi, neclar în legătură cu duhurile pustiului. Moşul mă priveşte cu ochi goi şi din gura cu un singur dinte uitat în față, nu iese nici un cuvânt. E ca un lacăt pe care vrea să-l țină închis. „Şi unde te duci?” „La Bolgrad la lucru” şi iar tace. I se pare că a vorbit destul, se scoală şi merge la drum ca omul. Cu pas întins, dar nu grăbit, ştiind că mai are în față mult de mers. Îi spun că am căzut cu avionul, că au bombardat americanii Galațiul. Într-un târziu, ca o supremă concesie, îmi răspunde: „Duminică s-o rugat tot norodul pentru dumneavoastră în biserică şi or plâns femeile şi or cântat preoții ca să se mântuie războiul, că de acuma s-ar putea găta”. Apoi a tăcut, închis, şi-a văzut de drum alături de mine ca şi cum ar fi fost singur. Obosit, plin de praf şi bătut de arşiță, după câtva timp mă opresc iar: „–Moşule, pe aici nu trece nici o maşină?” „-Ba trece. Pe dumneata te-or lua. Dar trece rar.” Şi iar tace. Maşina nu a trecut, dar a trecut o căruță care m-a luat. Moşul s-a mulțumit doar cu a face cu mâna un semn care ar fi vrut să spună „-Duceți-vă voi că eu sunt învățat să merg pe jos” sau „lasă, n-aveți grijă de mine”, şi a rămas. Oamenii aceştia sunt doborâți de resemnare, încovoiați. Parcă nu mai cred decât într-o fatalitate care îi conduce. După vreo 7 km, în fine, apare un sat, Karakut. Mă uimeşte biserica nespus de mare şi de frumoasă cu turlele ei mândre. În fine, din spate se aude o maşină. O opresc şi instalat confortabil lângă un căpitan de la armata a 6-a continuăm drumul. Îmi vin în minte cuvintele moşului: „pe dumneata te-or lua”, apoi pauza lungă din care se înțelege „dar pe mine…” Urcăm, coborâm, urcăm, coborâm. Mi se pare nesfârşit şi îl văd în gând concret.

E drumul dintotdeauna şi pentru totdeauna al omului. Acum eu devin morocănos şi răspund în monosilabe vecinului meu care „vrea să ştie". În fine apare Bolgradul, oraş deslânat. Pe malul lacului Ialpug, prăfuit, parcă bătut de Dumnezeu; şi totuşi aici trăiesc oameni care se zbat, care speră, care doresc, care ajung".

În evidențierea valențelor şi latențelor literare ale acestei scrieri nu voi abuza de jargonul specializat şi instrumentarul specific la care face apel comentatorul literar în interiorul breslei sale. Vă propun mai degrabă să mă acompaniați într-o călătorie în care rolul meu e comparabil cu al unui ghid ce atrage luarea aminte doar a celor interesați asupra unor detalii, nuanțe care, în sine, dar şi reunite, se constituie în argumente ale reuşitei literare a amintitului jurnal. Tocmai de aceea, voi şi utiliza adeseori citatul în sprijinul afirmațiilor, astfel reîntrupându-se spontan lumea interioară ori exterioară pe care tânărul pilot le-a zugrăvit cu har în fila de jurnal.

Din ceea ce s-a editat până astăzi din acest celebru jurnal, avem ca primă însemnare data de 10 ian. 1942, ultima fiind cea din 02 dec. 1946. Operând cu un alt criteriu, al intensității trăirilor emoționale ale autorului şi nu cu cel al dihotomiei Est-Vest, la care cursul celui de-al Doilea Război Mondial îi îndeamnă pe istoricii noştri militari, am structurat paginile jurnalului în trei secvențe, denumite chiar cu sintagmele autorului. Prima, a *frigurilor aşteptării*, le reuneşte pe cele de până la botezul focului. Cea de-a doua, a *angajării luptei,* surprinde furia încleştării în sutele de misiuni şi bătălii aeriene duse de autor şi camarazii săi până în ziua de 09 mai 1945, iar cea din urmă - a *plictiselii şi descumpănirii* pilotului - culminează în ultimele notații din jurnal cu o notă atroce în laconismul ei: „comprimarea băieților". În această succesiune vă prezint mai jos observațiile mele.

I. Frigurile aşteptării

Aşadar, ordine şi dispoziții militare, cărora tânărul sublocotenent Ion-Stratulat Dobran trebuie să se conformeze, îl țin pe acesta mai bine de doi ani departe de prima linie a frontului. Imboldul de a scrie un jurnal să fi fost oare provocat de imensa frustrare a pilotului îndrăgostit de zbor şi fremătând - cu inconştiența vârstei - de dorința de a înfrunta acolo sus cât mai grabnic duşmanul, deci şi moartea? Poate da, poate nu. Sigur este însă că numeroasele trăiri pe care întâmplările de peste zi i le provoacă acestuia sunt potențate de amarul unei senzații de neîmplinire şi de obida aşteptării zadarnice parcă a clipei supreme, îngemănată în două cuvinte: *zborul* şi *frontul*. În locul acestora ...activități de corvoadă care, exasperându-l pe cel ce se vede silit să le execute, îl amuză binişor pe cititor, inclusiv prin limbajul pigmentat cu expresii colorate şi jargonul militar: *„10 ian. 1942. Am venit să zbor şi mă aşteptam la piedici, dar ca acestea nici prin gând nu-mi trecea să înghit! Garnizoana Buucureşti a înființat un Centru de instrucție al instructorilor, natural "pifă", la care Flotila a delegat cinci ofițeri, printre care sunt şi eu. Şi ...de dimineața până seara stăm pe câmp ca nişte bezmetici, fără să facem nimic şi mai ales fără să folosim nimic, scoşi*

din mediul nostru, al Flotilei, şi băgaţi în mizeria asta de Centru, fără nici un Dumnezeu!" Tânărului pare a-i merge din rău în mai rău, pentru că peste opt luni notează: *„23 septembrie 1942. Toată vara stăm în frigurile aşteptării. Dispersiune… Zile de cort…. Bucureştiul se goleşte! Grupul 7 pleacă… Eu sunt detaşat din nou la un Centru de instrucţie divizionar. De data asta la Brăneşti. Trăim în bivuac; cuvântul, mai înainte, nu avea nici o semnificaţie, acum a căpătat din plin conţinut: umezeală, mizerie, şoareci etc.".*

Ritmul, cadenţa frazării urmează şi trădează stările de spirit încercate de junele nerăbdător. Astfel, unda de melancolie pare a amplifica uneori enunţurile ca nişte prelungi ecouri, pe când valul înalt al neputinţei izbeşte alteori dur, propoziţia reducându-se la dimensiunea unei singure vocabule. De asemenea, şi punctuaţia potenţează stilistic mărturisirea. De pildă, punctele de suspensie au rolul de a sublinia stările interioare, care trec uneori gradat, alteori bezmetic de la visare la aşteptare, apoi la nerăbdare şi furie, pentru a se prăbuşi când şi când în lehamite. Aceste din urmă trăiri încep să se instaleze tot mai apăsător din pricina conflictului interior dintre dorinţele, proiectele personale ale tânărului Dobran şi oferta realităţii cotidiene. Nu mai puţin desele semne de exclamare sunt mărci ale mâniei, trădând agitaţia interioară şi revolta greu zăgăzuită. Întins ca un arc din aceste pricini, tânărul pare a se destinde totuşi în proximitatea familiei, a prietenilor şi, natural, a fetelor. *"Am fost în oraş sâmbătă, se poate spune, o întâlnire de dragoste! Doream să o văd pe Lili, aşteptam prezenţa ei ca pe ceva eliberator, liniştitor, întăritor… şi în parte a fost aşa! Dacă fata asta ar şti să se menţină în cadrul unei prietenii cu oarecare rezonanţă, sentimentală – cred că pentru mult, mult timp ne-am înţelege de minune! Nici nu-i cer mai mult şi nu poate acum da mai mult…. Ce va mai fi, vom vedea…".*

Vestea sosirii în sfârşit a ordinului de a pleca pe front e surprinsă şi transcrisă cu fidelitatea citatului din perspectivele diferite, ba chiar opuse, ale părinţilor, iubitei şi, desigur, a tânărului sublocotenent: „*Mâine plecăm… Plecăm pe front… Ca într-un iureş trec pe la Lili! E prima de la care îmi iau rămas bun. A zis: „Ei bine, du-te! Du-te…" Era atâta resemnare dureroasă încât pe scări paşii deveneau de plumb şi mi-a trebuit un efort serios ca să nu mă întorc… Plec! Plec! Plec! De la 18 ani am aşteptat asta, dar ... poate că încă nu e târziu! ..."* O zi mai târziu, în 27 martie 1943, transcrie cu fidelitate momentul ruperii de familie: *„Observ că în despărţire e multă, multă duioşie… Biata mama spera să scap de front… Pentru ea era o scăpare, pentru mine o eliberare! Ica, destul de calmă… Tata întoarce capul să nu-i văd ochii când spune: „Să vii sănătos, băiete!".*

Numai aparent nerăbdarea pare a se fi topit prin plecarea sublocotenentului Dobran pe front. Şi asta pentru că vor mai trebui să treacă alte patru luni până la botezul focului şi efectuarea primei misiuni de zbor în teritoriul inamicului.

Judecate sintetic, însemnările consemnate în periplurile sale prin Chişinău, Tighina, ori de pe aerodromul din Tiraspol îşi dispută întâietatea de a fi mai mult

orientate către sine ori către exterior. Pe de o parte, pilotul îşi canalizează energia către rapida acomodare cu avioanele nemţeşti pe care urmează să zboare, orele de antrenament nefiind prea numeroase. Iar pe de alta, noua experienţă de viaţă îi provoacă ofiţerului reflexivitatea, autoreferenţialitatea fiind prezentă aproape în fiecare pagină. *„Căpitanii, adică Ştefănescu şi Teodoru, nu vor în ruptul capului să trecem direct pe Messerschmitt, ci sunt de părere că este absolut necesar ca să se facă trecerea pe un avion mai uşor. Ei propun Heinkel 112, de care nemţii nici nu vor să audă! Eu mă bucur oricum că am posibilitatea să zbor pe mai multe tipuri de avioane. De zbor nu mă tem şi sunt destul de tânăr ca să nu mă tem nici de front, de misiuni, deşi recunosc că uneori omul din mine se face mic, se pierde şi e dominat de maşină. Din fericire, clipele acestea sunt rare!*"

Dar tot aici, încă departe de linia întâi a frontului, moartea îşi arată hidosu-i chip. La început, prin veştile sosite de la cei ce se întorc din misiuni şi trec prin Tiraspol. *„Pe frontul Donețului a căzut lt. av. rez. Nicolae Polizu Micşuneşti!*" Apoi, printr-unul din obiectele cortegiului său funebru: *„Colea Narghileac vine de la Kramatorskaia cu sicriul lui Enescu. A ars în aer... Duce acasă un sicriaş mic ca de copil, plin cu cenuşa lui bietul Miteluş! Ce de amintiri de la Ghimbav, din Şcoală*". Însă până să trăiască clipă de clipă în proximitatea morţii, pilotul îndrăgostit de zbor pe cerul nesfârşit mai are de înfruntat mizeria, frigul şi frica... foarte terestre, descrise când laconic, când minuțios, ca în această pagină care trimite la literatura fantastică a lui V.Voiculescu: *„Azi-noapte a fost un frig groaznic. Prin geamul pe unde iese coşul, vântul poate intra în voie. Burlanul, zgâlțâit de câteva ori, a căzut cu zgomot pe coada unei tigăi, care la rândul ei a sărit în sus mărind tărăboiul. În liniştea nopții totul a luat proporţia unei catastrofe! O locomotivă semnalizează sinistru… În ochii buimaci de somn licăreşte frica şi, deşi nimeni nu vorbeşte, toți se gândesc la un singur cuvânt – partizanii. Dar n-a fost nimic. E un frig… un frig… Astă iarnă trebuie să fi fost infern!".*

De autobiografie şi memorii, specii literare aparținând şi ele confesiunii, jurnalul intim se diferențiază prin două amănunte esențiale. Dacă primele pleacă de la *rememorarea după o vreme* a unor trăiri, întâmplări, gânduri sau evenimente personale, în jurnal autorul le *consemnează în momentul producerii* lor. Confesiune intimă încredințată filei albe a unei agende sau caiet, jurnalul păstrează intact marele avantaj al autenticității. Nu întâmplător, în sec. XX scriitorii care se îndepărtau programatic de ficțiune, în dorința de a se apropia cât mai mult în creația lor de viața în sine, au apelat adeseori la jurnal. Andre Gide, Virginia Woolf, Kafka şi apoi mulți, mulți alții au dat o mare strălucire şi vogă literară amintitei specii, la noi Camil Petrescu introducând numeroase file de jurnal de front în cuprinsul romanului său *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război.*

Această autenticitate a palpitului de viață trăită şi imediat consemnată te întâmpină la tot pasul în *Jurnalul locotenentului Dobran*. E o permanentă pendulare

între sondarea universului interior şi observarea atentă a celui exterior. Iar acest fapt nu se petrece în absența înțelegerii finului mecanism psihologic şi literar, ci chiar este explicitată în câteva rânduri care vădesc, dintr-un alt unghi, intelectualitatea şi formația culturală solidă a autorului. *„30 sept. 1942. E toamnă! Toamnă iremediabilă, cu tot cortegiul ei de melancolie! Aici, în mijlocul pădurii, între corturi, cu vântul care adie şi care scutură frunze veştede îmi dau mai bine seama de ea. Poate că în oraş zilele ar fi trecut una pe lângă alta, fără nimic nou în afară de zbuciumul meu. Aici eşti înclinat să priveşti spre în afară, de jur împrejur, la tot ceea ce se cheamă viață, fără trăirea ta, ca un spectator într-o lojă… Curios! Mă aşteptam ca sentimentul să fie invers, şi totuşi, orice mă exteriorizează. Mai bine mă aplic exteriorului şi de acolo mă aplic interiorului…”.*

II. Angajarea luptei

Ei bine, vă invit să urmărim această continuă pendulare a privirii autorului dinspre înăuntru către în afară şi invers în cel de-al doilea decupaj operat în conținutul amintitei scrieri şi care debutează în ziua de 15 august 1943. L-am denumit al *angajării luptei* pentru că expresia autorului apare aici de zeci şi zeci de ori. În fila de jurnal pe care o socotesc a fi cea mai reprezentativă şi cea mai izbutită artistic sub raportul descrierii luptei aeriene, diaristul retrăieşte încleştarea ce tocmai s-a consumat, relatând-o la timpul prezent. Astfel, cititorul e invitat să-l însoțească pe pilot în cabină şi să participe parcă împreună şi odată cu el la teribila încleştare. Îi putem deci urmări toate manevrele şi comenzile, zărim şi noi apariția avioanelor inamice, simțim zguduiturile Messerschmittului pricinuite de tirul inamic. Suntem în mod virtual participanți la desfăşurarea întregii bătălii ce se duce în aer între oameni şi maşini vrăjmaşe. Putem deja vorbi aici de utilizarea unei tehnici narative foarte eficiente în proza naturalistă, care sporeşte autenticitatea până la detaliul infinitezimal, iar în cazul nostru creează şi întreține suspansul, confiscându-l pe cititor. Nu exclud posibilitatea ca, în aceste momente ale lecturii, cititorii-piloți să aibă chiar impulsul de a manevra binecunoscuta manşă şi de a-şi îndrepta în mod repetat ochii imaginației spre complicata aparatură de bord prezentată detaliat de autor. *„Am în față o patrulă strânsă de Mustanguri. Ariergarda unei formații de bombardiere. Altimetru: 6500m, vitezometru: viteza indicată 440 km/oră, viteza reală către 600, poziție, imediat est de Bolgrad. Fără să mă mai gândesc la urmări, mă angajez în luptă. Ştiam că unul la 4 cu Mustangurile înseamnă aproape sinucidere sigură. Totuşi atac. Nu fără să îmi treacă prin minte povestea G-ului german care într-o poziție similară a atacat dar nu a mai putut scăpa, a fost doborât, dar nimic pe lume nu mă poate face să dau înapoi. Mă apropii uşor, intru în remuurile celui din dreapta, mergeau fără grijă în patrula perfectă ca la paradă. Pic sub ei. Mă axez exact în spate, încă puțin. Încă. Îl văd crescând în vizor. Acum! Apăs pe butonul tunului cu degetul mare de la mâna dreaptă. Simultan cu arătătorul pe trăgaciul celor două mitraliere cu percutor*

electric. Rafale succesive țâşnesc, pe care le corectez uşor după trasoare. Un moment americanul parcă nu simte nimic, apoi atins, degajează spre stânga pe sub celelalte 3 avioane, care şi ele, alertate, trag dreapta sus într-un evantai protector care vrea să-l acopere. Virez şi eu scurt urmărindu-l puțin, apoi degajez spre înainte către bombardierele care se apropiaseră în vizor. Înainte însă de a degaja văd că Mustangul din față începe să scoată fum.(...) Îmi fac socoteala clasică. Pic zdravăn. Câştig 750-800 km/oră, apoi degajez urcând în soare. Zis şi făcut, numai că Mustangurile nu se lasă şi le văd urcând ca nişte mărgele, unu, două, trei, după mine. Unul singur e aproape. Urcă, urcă. (...) Pic punând din nou „oberboost-ul". Americanul se ține. Fac o vrie largă ca şi cum aş fi doborât. Degeaba. Virajele strânse cu mari modificări de viteză, de la capetele aripilor ies fileuri albe de condensare, tonouri, răsturnări şi ranversări, întreaga gamă de acrobație de care sunt capabil, evoluând brutal în toate cele trei planuri ale spațiului. Rezultaul e minim. Pierd doar doi dintre ei, dar al treilea se ține scai şi pare a fi un pilot foarte bun şi nu pot o clipă să-i fac față, mereu e în spate. Mă simt cu neputință de a scăpa şi asta mă face de furie să nu mai văd nimic, o perdea roşie se lasă peste ochi pentru o clipă. Simt cum clocotesc. Dacă aş fi fost în starea în care sunt, m-aş repezi cu pumnii, cu capul, cu dinții, fără cuget în el, dar aici sus nu pot să fac nimic. Încă o degajare în soare. Trec în urcare clipe nesfârşite, apoi ca un ciocan greu răsună o lovitură, încă una, sec, fără explozie. Sunt atins, dar motorul merge de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic. Observ însă o dâră albă în stânga fuselajului. (...) Cu trena rău prevestitoare după mine, gândesc febril. Imagini de foc şi explozie îmi trec prin minte şi aproape instinctiv reduc complet motorul pipăind pârghia de largare a cabinei pentru a sări cu paraşuta. Mă atrage, parcă mă fascinează culoarea ei roşie din stânga sus de lângă parbriz. Totuşi, nu vreau să sar. Dar nu am luat foc. (...) O ultimă angajare, o redresare de 300 de metri, încă câteva S-uri şi mă hotărăsc să-l aterizez forțat undeva, oriunde să scap odată de gheara asta pe care o simt înfiptă în spate. Îmi vine însă în minte că avionul ăsta este dragul meu 22, care, după 5 galben, parcă mi-ar fi frate şi, deşi e nebunie ceea ce fac, nu vreau să-l stric şi scot trenul de aterizare, aleg o cultură, parcă ar fi orz. Strâng centurile de scaun şi aterizez cu inima cât un purice, aşteptând să mă dau peste cap. Terenul moale. Frânează puternic, dar nu se întâmplă nimic, spre uimirea şi bucuria mea. Grăbit de teamă ca americanul să nu mai vină la atac pe o țintă fixă, sar în carlingă şi privesc spre cer. Nu se vede nimic. Departe, spre răsărit, un uruit de motor care se îndepărtează. Încolo nimic. Linişte, o linişte nefirească. Răsuflu uşurat". Citat închis al unui fragment din cele petrecute în celebra zi de 06 iunie 1944. Să recunoaştem că în această pagină abundă nu numai valențele şi latențele literare ale unei teribile încleştări aeriene, ci şi cele cinematografice, un regizor putându-se inspira copios din descrierea amănunțită, de superprofesionist, din care, deşi am citat copios, totuşi am mai sărit destule secvențe pline de suflu dramatic.

E evident că tânărul sublocotenent (şi în consecinţă şi jurnalul său) cunoaşte o prefacere adâncă după botezul focului. Ritmul trepidant pe care îl trăieşte pilotul de vânătoare în minutele de luptă dură cu inamicul se transferă neîntârziat structurii frazei. Aceasta devine mai scurtă, mai alertă, plină de juxtapuneri şi coordonări nervoase, predicaţia acţiunii luând locul circumstanţialelor ample. Faţă de amprenta stilistică a primei secvenţe, aceasta a doua diferă vădit, pentru că vieţuirea şi trăirile diaristului sunt altele.

Se schimbă deci şi conduita protagonistului însemnărilor zilnice. Fierbinţeala nerăbdării de a ajunge cât mai repede pe front odată trecută, iadul fiind acum jur-împrejur iar moartea dând târcolae clipă de clipă şi înhăţând adeseori dintre camarazi, dumirirea tânărului despre ce înseamnă războiul de facto are loc în doar câteva zile. Maturizarea bruscă a sublocotenentului Dobran nu poate scăpa cititorului atent. Luciditatea intervine salutar, spiritul treaz şi sângele rece (care doar ele reduc pericolele) îndepărtează nesiguranţa şi nasc deciziile juste. Efectele benefice nu întârzie să apară şi ele constau în păstrarea calmului, sporirea concentrării şi a lucidităţii în luarea deciziilor. *„După plecarea lor, rămân singur în vânătoare liberă aici în zona Izium. Încep să am tupeu! Am fost aşa de atent şi aşa de încordat pentru a nu fi surprins, încât după o oră de zbor cobor cu durere de cap”,* scrie diaristul, atent asupra celor ce se petrec în afara şi înlăuntrul său, într-una din obişnuitele zile de luptă.

Această a doua secvenţă, cea mai amplă a jurnalului, este şi povestea deloc romanţată a camaraderiei. Nu am citit nicăieri pagini din care să se reverse atâta altruism, atâta solidaritate nu la greu, ci în faţa ameninţării permanente a morţii, aşa cum ne oferă însemnările confesive reunite în filele acestei cărţi. O sintagmă cam prea des uzitată aproximează apropierea până la identificare a cititorului cu un anumit personaj al unei opere literare. Ca elev al unui liceu şi al unei şcoli militare, ofiţer apoi pentru câţiva ani, risc afirmaţia că mulţi dintre noi, aceştia astfel numiţi, vom regăsi aici povestea adevăratei camaraderii, aşezată de Ion-Stratulat Dobran în zenitul idealului pe care un război, de care din fericire noi nu am avut parte, l-a făcut cu putinţă. Iar când în povestea cea adevărată a conflagraţiei un camarad de-al său moare, acesta de fapt continuă să trăiască în amintire, supravieţuitorul mărturisind nu o dată explicit că: *„Ion Dobran trăieşte toată viaţa cu cei din „Jurnalului locotenentului Dobran”, vii sau morţi”.*

Cine sunt ei, camarazii, cărora autorul le schiţează portrete sumare sau ample, vesele ori sobre, elogioase şi, într-un caz, necruţătoare? Colegi de liceu şi şcoală militară, colegi de armă mai mari sau mai mici în vârstă ori grad. Ei au existat aievea şi dacă doar câţiva au supravieţuit ororilor războiului, închisorilor, terorii şi indiferenţei comuniste, ceilalţi rămân vii aici, în schiţele de portret creionate în paginile jurnalului de mai norocosul lor tovarăş de arme. Uneori puşi pe şotii, alteori jucându-şi feste unii altora, fără a fi vreodată ranchiunoşi, împărţind binele şi greul, dar nu arareori oferind dovada supremă de camaraderie prin salvarea, cu riscul morţii,

a vieții celui amenințat. Stăpânirea portretului literar e vădită şi, analizând mijloacele utilizate de diarist în acest scop, remarcăm neîntârziat pluralitatea şi eficiența lor artistică. De pildă, cel al Nadiei, care ne duce cu gândul la rusoica imaginară a personajului Ragaiac din romanul lui Gib I. Mihăescu. *„Îmi pare bine că am cunoscut-o pe Nadia, una dintre miile de Nadii în ceea ce are mai specific Rusia! O adevărată rusoaică: blondă, pasională, îndrăcită şi sălbatică, ce trece de la râs la plâns - veselie nebună, melancolie întunecată”*. Sau cel al prietenului muschetar Mircea Şenchea, alcătuit ca dintr-o pulbere de mici detalii pe parcursul a zeci şi zeci de pagini, în care îl auzim cum vorbeşte, îi admirăm priceperea aviatică, aflăm de cine se mai înamorează, joacă feste colegilor sau se chinuie cu sforăitul colegilor de cameră: *„Mircea e în război cu un locotenent infanterist care sforăie de mama focului. I-a pus ceasul să sune o dată, s-a trezit, s-a întors şi iar a adormit, începând să sforăie; a doua oară l-a trezit în imprecațiuni, dar tot fără folos...”*.

Autoscopia, procedeu compozițional atât de des utilizat în proza modernă, este pe terenul său în literatura diaristică. Dobran îl foloseşte când şi când în analiza atentă a propriului sine care trăieşte: dragostea, lupta, singurătatea, suferința, frica, boala. *„Linişte, o linişte nefirească. Răsuflu uşurat. Broboane mari de sudoare îmi acoperă fruntea, spatele e lac de apă. Apoi din lăuntru, ca un fluviu imens, creşte, dă pe margini o bucurie de nedescris, bucuria celui ce mai poate vedea cerul, soarele, iarba. Vântul adie uşor ca o mângâiere. Dumnezeule mare, ce frumoasă este viața când se ridică de jos dintre sfărâmături”*.

De asemenea, descrierea e un alt procedeu compozițional la îndemâna şi drag celui ce scrutează zările. Întâlnind pe front oameni şi locuri noi, autorul găseşte răgazul de a le fixa în agendă şi apoi în jurnal. Mai ales în zugrăvirea peisajelor pe care le zăreşte de la înălțimea zborurilor sale, descoperim un artist desăvârşit, cu ochiul proaspăt şi exersat: *„Singur, sus în starea asta de somnolență, între vis şi realitate, mă simt cu adevărat bine. Iată Negoiul... Surul... trecem jos de tot, vrem să batem un record, să vedem sus pe stâncă petele umede ale apei acolo de unde încep izvoarele. Spume albe coboară pe povârnişuri. Cum aş lua în pumni puțină apă de aici de unde se bat munții în capete! Depăşim crestele aproape atingându-le. Partea dinspre Transilvania este abruptă şi verde mai sus decât pe versantul muntean. Frumoasă țară.. păcat că e cotropită!”...*

Umanismul funciar al tânărului nu îl părăseşte nici în mijlocul celor mai îndârjite lupte, când moartea nu mai e o vorbă sau petrecută doar altora, ci îl priveşte haină, de-aproape, cu ochi sticloşi. Doborându-şi adversarul, se bucură pentru avionul ce se prăbuşeşte în flăcări, dar şi pentru păpădiile care înfloresc deasupra lui, adică pentru piloții inamici ce reuşesc să se salveze cu paraşuta şi asupra cărora nu a tras niciodată.

De asemenea, e cutremurat de viața cumplită pe care o duc camarazii săi din trupele terestre, pe care îi compătimeşte sincer pentru încercările teribile la care îi

supun bombardamentele, tranşeele, ploile nesfârşite şi drumurile desfundate, frigul, foamea şi mai ales pierderile tovarăşilor de armă.

Jurnalul locotenentului Dobran este, deci, şi un sanctuar de sentimente nobile ale cărui ziduri, deşi izbite nemilos de talazurile ororilor războiului, rămân în picioare, păstrând intacte odoarele de preţ ale omeniei, în absenţa căreia individul redevine animal. *„Deodată, într-o viroagă, dăm de ruşi. Urcau pe firul ei ciorchine târând şi câteva tunuri. Sunt mulţi şi foarte, foarte îngrămădiţi. Zburăm doar la câţiva metri deasupra lor, sar îngroziţi în lături de parcă ar vedea chiar moartea. Mâna mea însă, curios, nu vrea să apese pe trăgaci, ceva din străfundurile sufletului meu mă reţine, poate că trădez o cauză. Dar nu o trădez. Omenia. Singura mea scuză în clipele acelea este că sunt luptător aerian şi că nu trebuie să strivesc viermii aceia trudiţi care îndură cumplita mizerie oarbă a vieţii de pe jos, din noroi”*.

După doar un an de război, cât de departe se află mult încercatul Dobran de naivul adolescent, bolnav de frigurile nerăbdării de a intra în luptă. Distanţa imensă e sugerată de verdictul pe care singur îl pune asupra faptelor sale. *„Uneori am impresia că paşii noştri sunt ca ai lui Atilla, că după noi nu mai creşte nimic în urmă”*. Dar şi faţă de părinţi, iubite, colegi de promoţie ori superiori, conduita i s-a modificat substanţial, şi e nu numai posibilă, ci şi necesară o lectură a jurnalului din perspectiva acestor prefaceri. Pentru că, între toate speciile literare ale genului confesiv, jurnalul e chemat să primească neîntârziat confesiunea cea mai directă şi sinceră cu putinţă. Acolo se reunesc ca într-un creuzet toate neliniştile, frământările tânărului, care la flacăra întrebărilor şi certitudinilor, a experienţei de viaţă deja dobândite, se topesc în răspunsuri optimiste sau angoasante.

Nu ne vom hazarda deloc apropiind *Jurnalul locotenentului Dobran* de specia *Bieldungsromanului*, adică a romanului ce urmăreşte formarea unui tânăr personaj, urmărit de narator de-a lungul unor vârste succesive. Numai că experienţele limită pe care le trăieşte Dobran în interval de doar doi ani concentrează prefacerile, perioadele şi deci, şi dimensiunile acestui tip de naraţiune.

Sunt în jurnal câteva pagini cumplit de dureroase prin tragismul lor, iar aici arta scriitorului pare a atinge apogeul. Desigur, ne stăruie apăsător în memorie, după cum sunt sigur că încă îl mai urmăreşte şi pe autor, moartea căpitanului aviator Alexandru Şerbănescu. Toate detaliile începutului de zi, ale alarmei, superstiţiile acestuia, amănuntele desfăşurării luptei şi ale pierderii marelui as al aviaţiei noastre militare vor fi fost scrise de diarist cu inima zdrobită în seara fatidicei zile de 18 august 1944. Acea confruntare cu totul inegală, nu atât din perspectiva numerică, cât mai ales a performanţelor tehnice superioare ale Mustangului american, marchează pentru aviaţia de vânătoare românească şi germană atingerea pragului de colaps, pe care, de altfel, şi autorul îl mărturiseşte cu mâhnire resemnată: *„19 august 1944. Maiorul german s-a ţinut de cuvânt. Pentru prima oară în istoria grupului, când a sunat alarma, piloţii merg numai să disperseze avioanele. În mica agendă neagră care stă la baza acestui*

jurnal în care notam fugar întâmplările zilei pe care le detaliam seara sau a doua zi, sau chiar mai târziu, am scris impulsiv în dreptul zilei de 19: „Grupul fuge". Dintr-un grup de vânătoare care era floarea aviației române, am rămas numai doisprezece piloți şi asta numai după câteva întâlniri cu americanii (până în zece)...Nu suntem supraoameni...".

III. Plictis şi descumpănire

Nimic nu va mai fi la fel după această dată fatidică pentru aviația noastră militară. Misiunile vor continua după actul istoric de la 23 august, dar entuziasmul pilotului pare a fi într-o continuă scădere. Alte misiuni, alți comandanți, de data aceasta în subordinea atent controlată a sovieticilor. Cea de-a treia secvență, mult mai scurtă, operează în cuprinsul *Jurnalului locotenentului Dobran* începând cu ziua victoriei, 09 mai 1945. Bucuria ar fi trebuit să îl invadeze neîntârziat pe greu încercatul şi norocosul pilot Dobran, care efectuează, alături de Bâzu Cantacuzino, ultima sa misiune de război, a treisutepatruzecea. *„Mă dau jos cu regret din avion şi sunt trist, nu ştiu de ce, căci ar trebui să mă bucur"*, se mărturiseşte nedumerit filei de jurnal pilotul. În locul exploziei de bucurie pe care o zăreşte jur-împrejur, în adâncul său se instalează rând pe rând plictiseala, letargia, vidul interior: *„18 mai 1945. Sunt plictisit... mai mult, descumpănit, o stare nedefinită, un gol. Am fost la Eden, femei elegante, buze roşii, picioare suple, ocheade provocatoare, muzica arunca valuri grele, când molatice, când vii, stridente, țipătoare. N-am reuşit să stau mai mult de o jumătate de oră şi asta pentru pianistă... trebuie să fac ceva să nu-mi ies din fire. Poate ar trebui să vorbesc cu Miki".* Izbăvirea sexuală (abia sugerată aici, în final) s-ar putea alătura firesc alcoolului în aceste momente eliberatoare. Nu puțini sunt cei ce se defulează în descreierate rafale de armament, alții, incredibil, aleg somnul eliberator. Nimic din toate. Pe Dobran îl copleşeşte un fel de *spleen,* un fel de *mal* nu *de siecle,* cât mai degrabă un rău al sfârşitului de război, de demnitate militară şi deopotrivă națională pierdute. Aceste trăiri, confuze încă, începuseră să îi dea târcoale odată cu relatările despre conduita, la noi în țară, a armatei sovietice eliberatoare. Se accentuaseră cu aberația atacurilor artileriei şi aviației amice sovietice, pentru că, nu-i aşa, Dobran şi ai săi pilotau avioane ale căror profiluri erau cunoscute de sovietici de pe front sau din atlase cu tehnica de zbor germană, deci inamică, deci ... foc! asupra lor. La toate acestea se mai adaugă şi aşteptarea blazată a deciziei forurilor superioare referitoare la nefericitul incident aviatic în care fusese implicat şi care se soldase cu moartea a doi camarazi. Nedoritul eveniment riscă să pângărească toată gloria faptelor sale de arme, eroic adunate vreme de doi ani. Fiecare pe rând şi toate însumate, ultimele zile de front par a-l dezabuza complet pe mult încercatul în ale războiului, Dobran. Ele erau însă doar premonitorii pentru ceea ce avea să i se întâmple civilului Dobran nu târzie vreme. Dar până atunci, în ziua mult aşteptată, cea de 31 iulie 1945, a *„decolării pentru patrie"* şi a sosirii în țară, într-o Capitală toropită de căldură, eroii

întorşi de pe front, unii după mai bine de trei ani de campanie, nu sunt aşteptaţi de nimeni. *„Nu suntem dezamăgiţi, poate miraţi, nu înţelegem, câte un surâs amar ne flutură pe buze, apoi hotărâţi, fiecare îşi vede de treaba lui”.*

Că mulţi dintre aceşti eroi nu vor mai fi lăsaţi să îşi vadă de treburile lor, nicicum să primească onorurile şi stima pe care le-ar fi meritat, asta nu se mai află scris în *Jurnalul locotenentului Dobran,* ci în sufletul domniei sale şi al altora, care au avut atâtea şi atâtea de pătimit în anii cei lungi ai ciumei roşii.

Bibliografie:

1. Ion-Stratulat Dobran - Jurnalul locotenentului Dobran, Editura Modelism Internaţional, Bucureşti, 1988;

2. Aurel Pantelescu, Marius-Adrian Nicoară, Dan Antoniu (coordonatori) - Generalul de Flotilă Aeriană Ion-Stratulat Dobran, veteran de război, Editura Editgraph, Buzău, 2010.

MODALITĂȚI DE RECONSIDERARE A RESURSEI TEHNICE A RACHETELOR AER-AER

Autor: Cpt. cdor ing. drd. Marius BENESCU[*].

AIR-TO AIR missiles represent an ammunition category which must have a a high state of exploit disposal, in spite of the severe demanding required, either during missions for which they have been projected or during long exposal to the environment factors in different stocking locations and in different transportation and manipulation conditions. These requests have a negative impact on the feasibility and exploit safety and lead to the increase of the costs per hours of function.

1. Introducere

Rachetele aer-aer reprezintă o categorie de muniție ce trebuie să aibă o stare înaltă de disponibilitate în exploatare, în ciuda solicitărilor severe la care sunt supuse, fie în timpul misiunilor pentru care au fost proiectate, fie în timpul expunerii pe termen lung la factorii de mediu în diferite locații de stocare şi în diferite condiții de transport şi manipulare. Aceste solicitări au un impact negativ asupra fiabilității şi siguranței în exploatare şi conduc la creşterea costurilor pe ciclu de viață.

În exploatare, durata de viață uzuală a rachetelor aer-aer este strâns legată de factorii de mediu în care acestea sunt stocate, manipulate şi transportate. Chiar în cazurile în care au fost respectate cu strictețe condițiile impuse de producător privind manipularea şi transportul, iar factorii de mediu în condiții de stocare pe termen lung au fost ținuți în limitele prescrise, au loc procese lente de îmbătrânire naturală, în special asupra componentelor energetice ale rachetei, cum ar fi elementele pirotehnice, motorul rachetă, bateria termochimică, gazogeneratorul, componenta de luptă, care pot conduce la degradarea calității sau structurii acestor componente, la apariția defectelor şi în final la scăderea performanțelor operaționale şi a siguranței în exploatare.

Se pune întrebarea dacă degradarea inevitabilă care apare din cauza procesului lent de îmbătrânire naturală, în condiții normale de stocare, a produs efecte severe care conduc la atingerea duratei limită de viață a produsului, caz în care acesta trebuie retras sau dacă efectele produse nu sunt aşa severe şi permit extinderea duratei de viată în exploatare, evitându-se astfel demilitarizarea unor produse potențial valide şi obținându-se avantaje economice evidente.

Apare astfel nevoia identificării unui mecanism de evaluare, care, pe baza unui proces de îmbătrânire accelerată a rachetei, într-o perioadă de timp rezonabilă, să

[*]. Flotila 90 Aeriană, Otopeni.

simuleze, cu o bună precizie, procesul de îmbătrânire naturală a acesteia pe o perioadă lungă de timp şi să conducă la predicţii, cu grad suficient de încredere, asupra duratei reale de viaţă în exploatare.

Prezenta lucrare îşi propune ca pe baza unei analize pertinente a proceselor fizico-chimice care pot să apară în masa materialelor aflate în componenţa machetei din cauza procesului de îmbătrânire, să formuleze o metodologie de testare şi evaluare care să conducă la concluzii argumentate ştiinţific referitoare la posibilitatea extinderii duratei de menţinere în exploatare a acestor produse.

2. Consideraţii privind evaluarea duratei de viaţă a rachetelor A.A.

2.1 Generalităţi

O apreciere realistă a evaluării duratei de viaţă a rachetelor aer-aer, ca, de altfel, a oricărui produs din categoria muniţie-armament, necesită cunoaşterea detaliată a soluţiilor de proiectare, a materialelor utilizate, a tuturor aspectelor funcţionale şi a condţiiilor de mediu, operaţionale şi de stocare, la care acestea sunt supuse în exploatare de-a lungul duratei de viaţă.

Din punct de vedere constructiv, rachetele de aviaţie sunt realizate în mai multe configuraţii care depind în mare măsură de particularităţile operaţionale, principalele elemente de arhitectură fiind prezentate în figura nr. 2.1 şi în figura nr. 2.2:

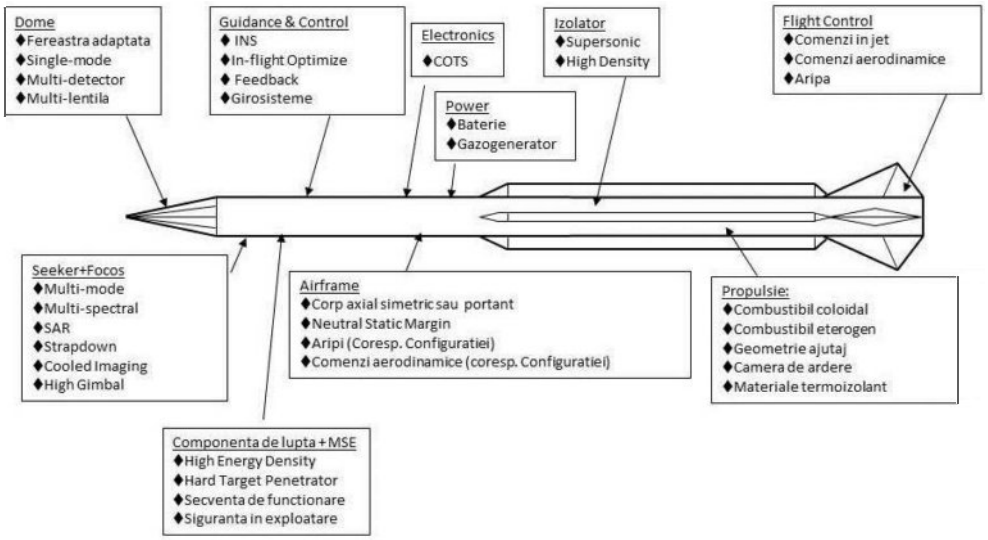

Fig.2.1 Principalele componente ale unei rachete aer-aer dome:

- seeker/coordonator de ţintă/autodirector;
- bloc giroscoape;
- bloc actuatoare/comenzi aerodinamice de zbor (după caz);
- comenzi de zbor în jet (după caz)
- gazogenerator (după caz);
- modul instrumente; baterie termochimică; pilot automat;
- focos proximitate;

- mecanism de siguranță și execuție (MSE);
- componentă de luptă; motor rachetă; ansamblu aripi;
- corp rachetă (fuzelaj), axial simetric sau configurație portantă.

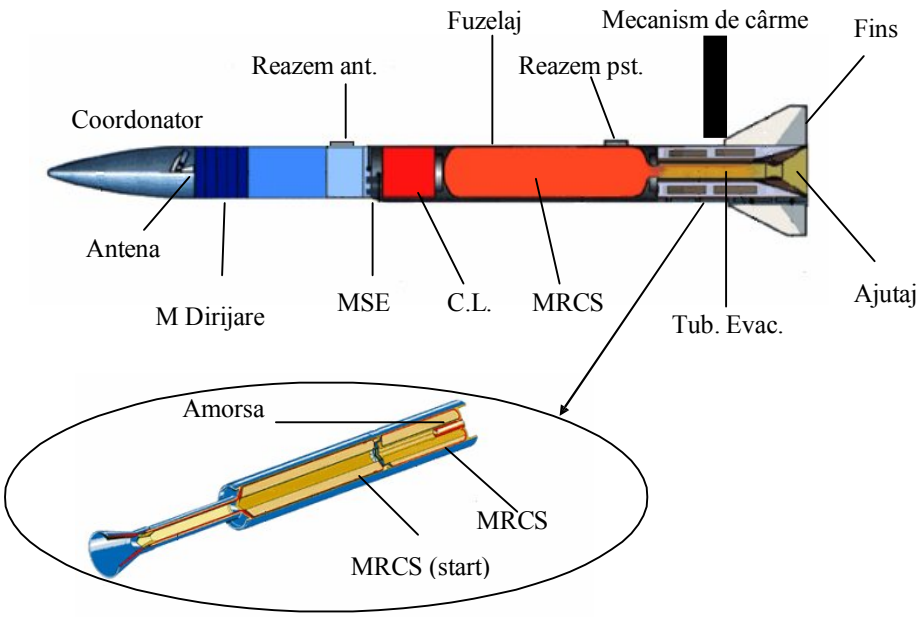

Fig.2.2 Soluții constructive utilizate la realizarea rachetelor A.A. de aviație

Durata inițială de viață a unui produs nou de acest tip este acordată de producător, fie pentru întreg produsul, fie pentru componente, în condițiile utilizării acestuia în anumite condiții de mediu corespunzătoare operațiunilor de stocare, manipulare și transport. La achiziționarea unui asemenea produs, beneficiarul poate cere producătorului parcurgerea unor teste de acceptanță în care să fie incluse și teste prin care să fie demonstrată durata de viață inițială acordată. Rezultatele acestor teste de acceptanță vor constitui valori de referință, pe care beneficiarul le va folosi pentru a le compara cu rezultatele obținute în toate testele de reevaluare a duratei de utilizare în exploatare, care vor fi executate pe întreaga durată a ciclului de viață al produsului. Responsabilitatea extinderii duratei de viață inițiale a produsului revine fie producătorului, în cazul în care, în urma unei solicitări a beneficiarului, acesta va executa, în unitățile sale specializate, teste de reevaluare a duratei de viață a produsului, fie beneficiarului, în cazul în care acesta solicită executarea unor teste de evaluare a stării tehnice reale și de reevaluare a duratei de viață a produsului, unor entități specializate, altele decât cele ale producătorului.

Abordarea corectă presupune identificarea posibilelor moduri de defect ce pot să apară pe durata ciclului de viaţă şi evaluarea efectelor pe care acestea le pot produce asupra produsului. Anticiparea solicitărilor datorate condiţiilor de mediu, de stocare, de transport, manipulare sau operaţionale la care va fi supus produsul pe durata mai multor ani de serviciu reprezintă o activitate complexă care poate fi cel mult estimată corect.

Metoda unanim acceptată pe plan internaţional pentru evaluarea duratei de viaţă a rachetelor este metoda testării accelerate, care permite ca, într-o perioadă relativ scurtă de timp, să se obţină o estimare a răspunsului acestor produse la condiţiile de mediu anticipate pentru întreg ciclul de viaţă. Factorul de accelerare reprezintă raportul dintre degradarea apărută ca urmare a testării accelerate şi degradarea cauzată de expunerea la cele mai dure condiţii reale de mediu care pot fi întâlnite în exploatare. Condiţiile utilizate în testarea accelerată nu trebuie să depăşească condiţiile extreme reale întâlnite în exploatare sau rata de schimbare a acestora. Trebuie cunoscut faptul că orice depărtare de la condiţiile de mediu reale din exploatare, în ceea ce priveşte testarea muniţiilor, implică pierderea realismului şi scăderea gradului de încredere în rezultatele testului respectiv. Predicţiile bazate pe testare accelerată sunt considerate mai realiste decât cele bazate pe testare agravantă, în care condiţiile de testare depăşesc condiţiile de mediu aşteptate în serviciu. Totuşi, pentru reducerea timpului de testare este acceptată ideea modificării justificate a unor parametri de testare. Pe baza acestei tehnici, pentru a stabili starea reală a unei muniţii trebuie realizate în mod corect teste distructive şi nedistructive şi un set cât mai complet de analize fizico-chimice.

În conformitate cu prevederile STANAG 4315 efectele condiţiilor de mediu, în care sunt incluse transportul, manipularea dură şi condiţiile climatice, şi influenţa acestora asupra siguranţei şi performanţelor operaţionale ale muniţiilor şi deci şi asupra rachetelor aer-aer, sunt următoarele:

1. Efecte datorate transportului şi manipulării dure:

a) Ruperea garniturilor utilizate în construcţia diferitelor componente ale rachetei.

b) Apariţia oboselii sau a fracturilor.

c) Fisuri induse în materialele energetice (exploziv, combustibil, compoziţii pirotehnice etc.).

d) Fărâmiţarea/fragilizarea materialelor energetice (exploziv, combustibil etc.).

e) Vibraţii care pot conduce la încălzire locală prin fricţiune cu pereţii elementelor de montaj sau prin deplasările relative ale particulelor din compoziţie.

f) Deformare din cauza comprimării materialelor energetice (exploziv, combustibil etc.).

g) Deteriorarea sau chiar ruperea unor elemente mecanice din MSE.

h) Întreruperea circuitelor electrice prin deteriorarea sau distrugerea cartelelor, componentelor acestora sau legăturilor electrice.

2. Efecte cauzate de condițiile climatice şi de modificarea acestora:

a) Încălzirea materialelor energetice (exploziv, combustibil etc.) la o valoare de temperatură care le face să se topească sau să apară deformări plastice sub punctul de topire, ceea ce face ca materialul energetic să pătrundă în găurile filetate sau în interstițiile care pot exista între diferite componente ale rachetei şi să producă mai târziu detonație.

b) Modificarea sensibilității materialelor din cauza supraîncălzirii pe o perioadă lungă de timp.

c) Deteriorarea materialelor energetice ca urmare a intrării acestora în contact cu oxigenul sau cu vaporii de apă din cauza deteriorării invelişului termic sau a membranelor de protecție ca efect al coroziunii.

d) Deteriorarea performanțelor operaționale şi a caracteristicilor aerodinamice din cauza formării de gheață la exterior, iar dacă aceasta pătrunde şi în zonele de joncțiune ale produsului poate conduce la disfuncții majore.

e) Deteriorarea din cauza efectului de încălzire aerodinamică, în urma deprecierii elementelor de protecție.

f) Apariția fisurilor sau a fracturilor în materialele energetice.

g) Schimbarea sau alterarea proprietăților materialelor din cauza expunerii îndelungate la temperaturi scăzute.

h) Apariția coroziunii ca urmare a expunerii îndelungate în condiții de ceață salină, umezeală sau vapori nocivi.

i) Apariția scurt-circuitelor în componentele electrice din cauza fenomenului de condensare.

j) Apariția unor reacții electro-chimice la joncțiunea dintre două materiale diferite.

k) Apariția unor reacții între materiale incompatibile.

l) Creşterea riscului de explozie din cauza apariției gazelor în interiorul materialelor energetice (exploziv, combustibil etc.).

m) Poate produce efecte negative care nu pot fi identificate până la utilizarea produsului.

În mod particular motoarele rachetă sunt afectate de schimbările de mediu. Din momentul fabricării unui motor rachetă cu combustibil solid, dublă bază sau compozit, şi până în momentul utilizării lui, pot trece mai mulți ani, timp în care acesta este supus acțiunii condițiilor de mediu şi solicitărilor specifice procesului de stocare, manipulare şi transport. Aşa cum s-a arătat, în această perioadă combustibilul motorului rachetă suferă un proces de îmbătrânire naturală, pe parcursul căruia au loc reacții lente de degradare fizico-chimică, care îi pot modifica în mod ireversibil proprietățile inițiale. În timp, se poate ajunge în situația în care operarea sigură în exploatare să nu mai poată fi garantată.

Este atinsă aşa numita „*shelf life periode of time*“, adică perioada maximă de timp de existență a produsului, înainte ca acesta să fie retras definitiv din exploatare. Această degradare continuă în timp este influențată de o seamă de factori, de natură

diversă, cum ar fi: proprietăţile mecanice ale combustibilului, forma granulaţiei şi grosimea membranei utilizate, condiţiile de mediu de stocare şi/sau de exploatare operaţională, caracteristicile de îmbătrânire ale materialelor utilizate.

Materialele utilizate în motoarele rachetă se pot deteriora în mod gradual sau în mod brusc, iar modificările apărute pot fi reversibile sau ireversibile.

Funcţie de natura proceselor care determină modificări ale materialelor energetice, modurile de defect pot fi clasificate în următoarele categorii[224]:

a) Chimice - reacţiile de descompunere a materialelor energetice bazate pe oxidarea în profunzime a reţelei legăturilor granulaţiei, scindarea lor prin hidroliză, consumul agentului antioxidant sau stabilizator, oxidarea liantului, coroziunea metalelor, incompatibilitatea dintre materiale, efectul radiaţiilor solare asupra materialelor organice naturale sau sintetice, cum ar fi cauciucul şi plasticul.

b) Fizice - migrarea sau evaporarea agentului plasticizant, absorbţia de umezeală, tranziţii de fază.

c) Mecanice - vibraţii, şocuri, solicitări mecanice induse de variaţii de temperatură, fisuri, deteriorarea/modificarea legăturilor structurale, oboseală.

Procesele chimice şi fizice sunt legate de reacţiile moleculare şi fenomenele de difuziune guvernate de procesele cinetice, putând fi accelerate prin creşterea temperaturii. Fenomenele oxidative sunt introduse, în ciuda prezenţei agentului antioxidant, chiar în timpul fabricării combustibilului, pe parcursul proceselor de frământare şi întărire a amestecului, acestea conducând, după întărire, la apariţia unor nuclee de oxidare cu potenţial de defect, care, cu timpul, vor evolua spre micro-fisuri şi/sau macro-fisuri şi, în acest fel, vor contribui la apariţia unor abateri inacceptabile.

2.2 Practica internaţională în domeniul determinării duratei ciclului de viaţă al rachetelor A.A.

2.2.1 *Prezentarea tendinţelor internaţionale în definirea şi soluţionarea problemei referitoare la evaluarea duratei ciclului de viaţă al rachetelor A.A.*

Costurile tot mai ridicate ale muniţiei şi în special ale muniţiei de aviaţie şi bugetele tot mai solicitate au adus în atenţia cercetătorilor noi provocări, ţinta fiind descoperirea acelor metode de cercetare care să permită determinarea ciclului de viaţă a unui produs cu un nivel de încredere rezonabil, respectiv a perioadei de timp cât un produs poate fi menţinut în exploatare fără a i se diminuau siguranţa şi performanţele operaţionale. Aproape fără excepţie, statele dezvoltate, cu experienţă în dezvoltarea produselor de aviaţie, inclusiv a muniţiilor de aviaţie, au abordat programe de cercetare complexe, cu scopul de a obţine dovezile necesare pe baza cărora poate fi extinsă durata de menţinere în exploatare a acestor produse, cu beneficii economice evidente.

Durata ciclului de viaţă a muniţiilor este strâns legată de factorii de mediu în care acestea sunt exploatate, cum ar fi temperatura, umiditatea, vibraţiile şi şocurile.

[224] Explosives, nitrocellulose based propellants, stability test procedures and requirements using stabilizer depletion – implementation of AOP-48.

În mod particular trebuie ținut cont de efectele acestor factori de mediu asupra degradării calității şi structurii combustibililor utilizați.

Ca orice altă muniție, rachetele aer-aer sunt în mod curent fabricate, achiziționate, stocate, manipulate, mutate/transportate, urmărite, utilizate şi distruse în loturi cu o durată estimată de viață în exploatare, stabilită pentru întreg lotul, bazată pe condițiile specifice de stocare. Periodic, pe durata ciclului de viață a unui lot, este selectat aleatoriu un eşantion (produs) care este supus unei analize detaliate ce poate conține, după caz, verificarea elementelor pirotehnice, testarea unor subansambluri, teste distructive şi nedistructive sau evaluări obținute prin modelare. Dacă unul dintre eşantioanele din lot, prelevate pentru testare, nu corespunde, întreg lotul trebuie să fie reevaluat, modificat sau distrus.

Nu toate produsele dintr-un lot au avut parte, individual, de condiții identice de stocare, transport şi expunere la condițiile de mediu. Sunt variate cazurile în care aceste condiții sunt diferite ceea ce conduce în mod logic la durate diferite de viață în exploatare. Această situație poate favoriza frecvente cazuri în care sunt demilitarizate sau distruse, odată cu lotul, produse valide. Dacă însă s-ar putea urmări condițiile de mediu în care au fost stocate şi transportate produsele în mod individual, atunci va putea fi determinată durata de viață a fiecărui produs, evitându-se astfel scoaterea lor prematură din uz[225].

Plecând de la acest deziderat, la nivel NATO există de câțiva ani preocupări intense pentru implementarea conceptului de monitorizare a stării reale a muniției HMOM (Heltth Monitoring Of Munitions), în care intră şi monitorizarea stării reale a rachetelor aer-aer, ce reprezintă o activitate care furnizează securitate şi eficiență operațională, şi conduce la scăderea costurilor prin extinderea duratei de viață în exploatare şi la creşterea eficienței managementului stocurilor.

Astăzi sunt deja disponibile sisteme care utilizează senzori MEMS, înregistratoare de date, microprocesoare, dispozitive de comunicare şi metodologii de estimare a siguranței şi duratei de viață în exploatare. Aceste sisteme sunt adesea combinate cu sisteme de urmărire şi stabilire a traseului munițiilor pentru o localizare precisă. Noi sisteme, bazate pe senzori înglobați şi metode îmbunătățite de predicție a duratei de viață, sunt deja în dezvoltare în diferite țări NATO.

Astfel, sistemul US Navy, care pune în evidență date ale stocurilor şi ale condițiilor de mediu la nivel de palet, are ca obiectiv pe termen lung punerea la dispoziția personalului de decizie a posibilității de a localiza cu acuratețe şi de a determina continuu starea unui produs individual de muniție dintr-un anumit tip, aproape în timp real, odată cu actualizarea, cu un înalt grad de încredere, a predicției privind starea şi performanța lui viitoare. Sistemul combină identificarea prin radiofrecvență, pentru actualizarea bazelor de date privind colectarea datelor pentru stocuri, cu un sistem de senzori miniatură tip marcă (etichetă), cu consum redus de energie, tip MEMS (MicroElectroMechanical Systems), pentru colectarea şi

[225] The scientific basis for the whole life assessment of munitions – implementation of AOP-46.

monitorizarea datelor privind factorii de mediu: temperatură, umiditate, vibraţii şi şocuri. Sistemul este utilizat în mod curent şi permite monitorizarea automată a stocurilor şi a condiţiilor de mediu la nivel de palet, prevăzând ca în viitor marca cu senzori să fie echipată cu o minibaterie care să-i asigure o funcţionare pentru minim 5 ani. De exemplu, dacă un produs de muniţie este manipulat în mod necorespunzător (cade) senzorul de şoc sesizează acest fapt, iar sistemul pune un marker în baza de date în dreptul produsului respectiv prin care managerul de sistem este avertizat că sunt necesare teste suplimentare pentru produs înainte de utilizare. Odată încărcate în computerul central, datele sunt împărţite în date privitoare la stocuri şi în date privitoare la condiţiile de mediu. Acestea din urmă sunt utilizate pentru optimizarea modelelor privind evaluarea performanţelor şi îmbunătăţirea predicţiilor privind estimarea duratei de viaţă în exploatare.

US Air Force a dezvoltat un sistem NDT de analiză şi evaluare a MRCS bazat pe tomografie computerizată (CT) capabil să inspecteze motoarele rachetelor balistice printr-o detectare a cavităţilor, a incluziunilor sau a fisurilor în granulaţia combustibilului motorului rachetă sau a dezlipirii şi/sau exfolierii combustibilului la nivelul interferenţei dintre acesta şi carcasă. Fisurile măsurate prin CT şi evaluate prin analiză pot fi convertite în mod automat într-o reţea de suprafeţe reticulare şi importate într-un software care realizează pentru motorul rachetă o cuplare a analizei de tip fluid-structural-balistic-termic şi determină când şi unde fisura se va propaga. Astfel se poate realiza o evaluare cu privire la integritatea structurală a motorului rachetă. Sunt folosite, de asemenea, şi alte tehnici NDT, cum ar fi cele care se bazează pe curenţi turbionari sau ultrasunete. Pe viitor, odată cu dezvoltarea şi îmbunătăţirea modelelor de îmbătrânire accelerată, sunt prevăzute a se dezvolta şi utiliza sisteme de senzori de mediu, mecanici şi chimici înglobaţi în MRCS. Un exemplu în acest sens sunt senzorii dezvoltaţi de firma Micron Instruments Technology, care a realizat senzori miniatură, bazaţi pe tehnologia punţilor tensometrice realizate cu semiconductori, pentru tensiune adezivă sau aderenţă, pentru rezistenţă la forfecare, temperatură, presiune, umiditate sau acceleraţie. Ca exemplu sunt prezentate traductoarele miniatură tip 140820-17-4 CRES şi 140821-6AL4V, care au fost dezvoltate de Micron Instruments pentru măsurarea optimizată a aderenţei şi temperaturii pe interiorul peretelui carcasei motorului rachetă[226].

Sistemul Olandez de monitorizare în timp real a condiţiilor de mediu a muniţiilor pe durata stocării, transportului şi manipulării este operaţional din anul 2001. Datele provenite de la senzorii de tip MEMS plasaţi lângă muniţie, la nivel de palet, sunt transferate periodic pentru evaluare, via e-mail, printr-o legătură de date prin satelit, către unitatea operaţională din Olanda. Aceasta compară datele de mediu

[226]. Environmental testing – implementation of AECTP 100 - Environmental guidelines for defence materiel, AECTP 200 – Environmental conditions, AECTP 300 - Climatic environmental tests, AECTP 400 - Mechanical environmental tests, AECTP 500 - Electrical/electromagnetic environmental tests, AECTP 600 - The ten step method for evaluating the ability of materiel to meet extended life requirements and role and deployment changes.

ale misiunii (temperatură şi umiditate) cu nivelele de referinţă acceptate şi bazându-se, în plus, pe rezultatele unor teste mecanice, chimice şi NDT, specifice programului de supraveghere şi verificare periodică a muniţiilor şi pe mecanismele unor modele de îmbătrânire accelerată, determină starea muniţiei şi durata rămasă de utilizare sigură în exploatare.

2.2.2 Prezentarea unor programe privind evaluarea duratei ciclului de viaţă al rachetelor, aflate în derulare în ţări membre NATO.

a) Programul de cercetare privind evaluarea duratei ciclului de viaţă al rachetelor, aflat în derulare în Spania:

Programul de cercetare iniţiat de către armata spaniolă pentru evaluarea duratei ciclului de viaţă a muniţiilor aflate în dotare conţine următoarele două componente principale:

1. Determinarea prin teste, modelări şi simulări a principalilor parametri care caracterizează siguranţa în exploatare şi performanţele operaţionale ale produselor, evidenţierea prin metode obiective a modificărilor suferite de aceşti parametri pe întreg ciclul de viaţă şi predicţia duratei ciclului de viaţă.

2. Monitorizarea prin diferite tehnici şi cu diferite mijloace a condiţiilor de exploatare a muniţiilor cu scopul de a determina profilul real al solicitărilor de mediu la care sunt supuse aceste produse pe durata ciclului de viaţă.

Structura programului este prezentată sintetic în figura nr. 2.3.

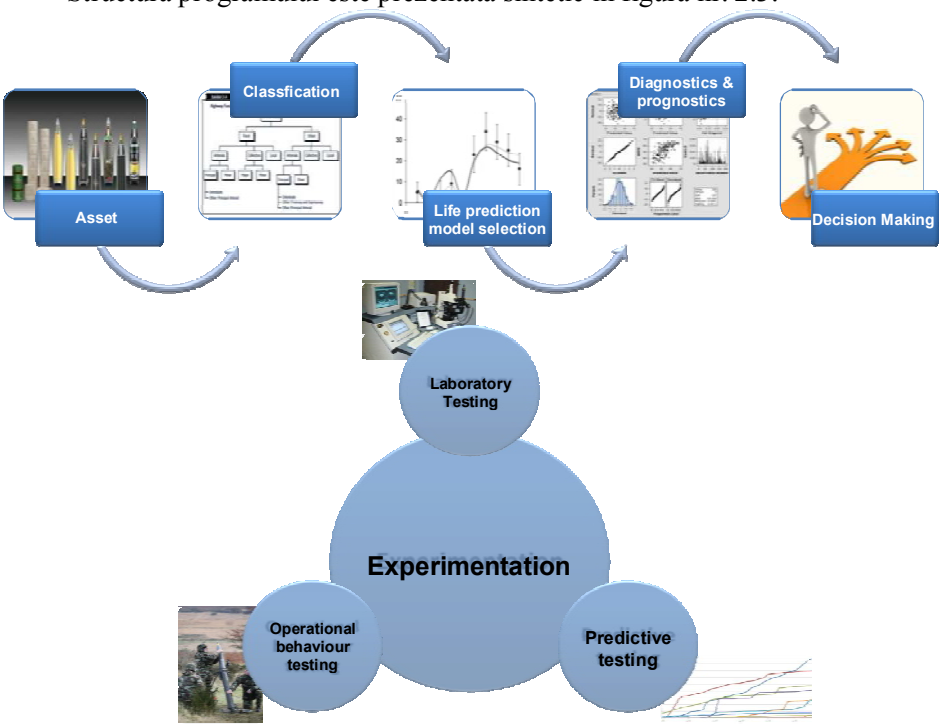

Figura 2.3. Componentele principale ale programului iniţiat în Spania

b) Programul de cercetare privind evaluarea duratei ciclului de viață al rachetelor, aflat în derulare în Germania:

Programul de cercetare inițiat de către armata germană, sprijinită de marile firme producătoare de muniții, pentru evaluarea duratei ciclului de viață a munițiilor aflate în dotare conține următoarele două componente principale:

1. Determinarea prin teste, modelări şi simulări a principalilor parametri care caracterizează siguranța în exploatare şi performanțele operaționale ale produselor, evidențierea prin metode obiective a modificărilor suferite de aceşti parametri pe întreg ciclul de viață şi predicția duratei ciclului de viață.

2. Monitorizarea prin diferite tehnici şi cu diferite mijloace a condițiilor de exploatare a munițiilor cu scopul de a determina profilul real al solicitărilor de mediu la care sunt supuse aceste produse pe durata ciclului de viață.

Structura programului este prezentată sintetic în figura nr. 2.4.

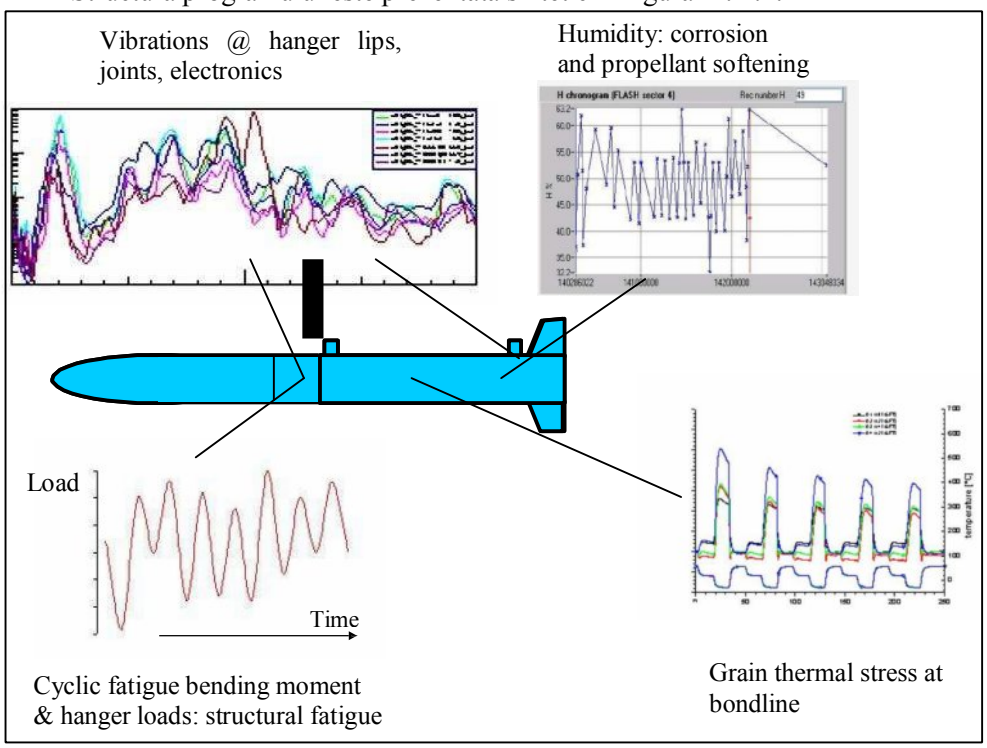

Figura 2.4. Componentele principale ale programului inițiat de Germania

Activitățile de testare care se execută pe durata programului vizează:

1. Determinarea prin diferite metode a caracteristicilor mecanice ale materialelor utilizate în construcția muniției şi evaluarea modificării acestora pe durata ciclului de viață; Identificarea principalelor procese chimice care se produc pe durata ciclului de viață în materialele utilizate în construcția rachetelor şi ca urmare a

interacțiunilor între acestea şi dintre acestea şi mediul înconjurator şi determinarea condițiilor de apariție exprimate în principal prin valorile energiilor de activare.

2. Simularea unui proces de îmbătrânire accelerată şi evaluarea impactului asupra parametrilor care descriu siguranța şi performanțele operaționale ale produselor, precum şi asupra materialelor din compunerea lor.

3. Identificarea principalelor procese fizice care se produc pe durata ciclului de viață în materialele utilizate în construcția rachetelor şi ca urmare a interacțiunilor între acestea şi dintre acestea şi mediul înconjurător şi determinarea condițiilor de apariție; Determinarea prin teste a performanțelor operaționale ale produsului şi demonstrarea siguranței în funcționare.

În general sunt indicate metode de investigare avansată care presupun utilizarea unor echipamente de testare sofisticate şi scumpe.

Validarea procesului de îmbătrânire accelerată se face prin monitorizarea condițiilor de exploatare ale muniției (rachetelor), în special a condițiilor de mediu. Eforturile cercetătorilor şi ale decidenților sunt orientate către dezvoltarea unei rețele de senzori specializați şi echipamente de înregistrare, cu ajutorul cărora să se înregistreze în mod automat, respectând o anumită dinamică, toți parametrii de mediu care pot influența comportarea muniției (rachetelor).

c) Programul de cercetare privind evaluarea duratei ciclului de viață a rachetelor, aflat în derulare în SUA:

Armata SUA are în derulare cel mai complex şi mai ambițios program de cercetare în vederea evaluării duratei ciclului de viață a munițiilor, în special a rachetelor. Programul de testare începe înainte de introducerea în exploatare a unui produs, cu scopul de a determina valorile de referință ale parametrilor care descriu siguranța şi performanțele operaționale ale produsului respectiv şi de a face o primă predicție asupra duratei ciclului de viață. Periodic, testele se repetă cu scopul de a obține o confirmare asupra disponibilității produsului, sub aspectul siguranței şi performanțelor operaționale şi a face o validare în timp a modelelor utilizate pentru predicția duratei ciclului de viață.

Principalele etape ale programului de cercetare sunt:

Teste funcționale în scopul evaluării performanțelor operaționale şi al siguranței produsului (rachetei) în exploatare. Aceste teste se execută utilizând produsul complet echipat (în configurația operațională) sau elemente componente ale produsului. Toate testele executate presupun măsurarea unor parametri specifici care se obțin cu ajutorul echipamentelor specializate sau al unor sisteme de instrumentare complexe, care au în compunere traductoare şi sisteme de achiziție şi înregistrare proiectate special pentru aceste aplicații. Testele funcționale se execută în mediul pentru care produsul respectiv este proiectat să funcționeze, în cazul rachetelor aer-aer, fiind incluse teste pe aeronavă, la sol şi în zbor.

Teste de laborator în scopul evidenţierii impactului procesului de îmbătrânire asupra materialelor din componenţa rachetei, sub următoarele aspecte:

1. Identificarea şi determinarea condiţiilor de apariţie a fenomenelor chimice care pot produce modificări de structură sau compoziţie cu efecte asupra siguranţei şi performanţelor rachetei.

2. Identificarea şi determinarea condiţiilor de apariţie a unor fenomene fizice care presupun unele modificări ale materialelor utilizate în construcţia rachetei sau pot favoriza apariţia unor interacţiuni între diferite elemente sau materiale din compunerea rachetei, cu impact asupra funcţionării normale sau asupra siguranţei în exploatare.

3. Evaluarea impactului procesului de îmbătrânire asupra caracteristicilor mecanice ale materialelor utilizate în construcţia rachetei.

Teste nedistructive - sunt teste care se execută cu scopul de a monitoriza produsul în exploatare şi de a determina profilul real al solicitărilor de mediu la care este supus produsul pe durata ciclului de viaţă. Aceste teste presupun utilizarea unei infrastructuri specializate formată din senzori de diferite tipuri, specializaţi pentru monitorizarea parametrilor de mediu şi pentru monitorizarea unor parametri care descriu comportarea produsului pe durata ciclului de viaţă, reţea de transmitere a datelor şi centre de colectare a datelor, prevăzute cu sisteme de calcul capabile să achiziţioneze şi să stocheze un volum mare de informaţie.

Activităţi de analiză a informaţiilor colectate pe durata testelor şi predicţie a duratei ciclului de viaţă: în această etapă sunt dezvoltate şi utilizate o serie de modele teoretice predictive care permit estimarea duratei ciclului de viaţă folosind instrumente statistice, rezultate experimentale şi diferite criterii de apreciere.

Interacţiunea elementelor prezentate mai sus în cadrul programului de cercetare aflat în derulare este prezentată sintetic în figura 2.5.:

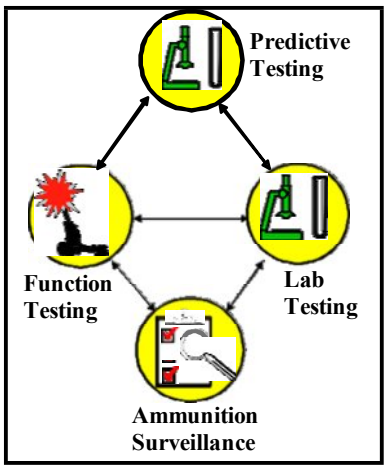

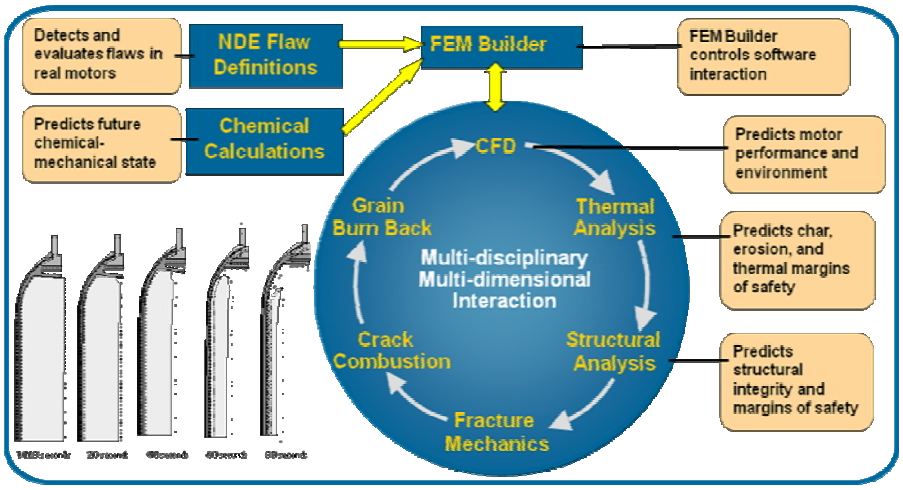

Figura 2.5 Componentele principale ale programului de cercetare aflat în derulare în cadrul USAF

2.2.3 Concluzii privind practica internațională în domeniul evaluării duratei ciclului de viață al rachetelor.

Literatura de specialitate şi manifestările ştiinţifice de dată recentă demonstrează că în majoritatea ţărilor, şi în special în ţările membre NATO, există preocupări ample, atât în zona decizională cât şi în zona executivă, ce au ca obiectiv major, realizarea unui mecanism adecvat, fundamentat ştiinţific, care să permită determinarea stării tehnice reale a rachetelor aflate în exploatare, cu un nivel de încredere suficient, din perspectiva asigurării siguranţei în exploatare şi a menţinerii performanţelor operaţionale în limita cerinţelor utilizatorilor. Toate ţările au înţeles beneficiile importante de natură economică şi practică generate de o utilizare optimă a potenţialului operaţional pe care îl deţine fiecare tip de rachetă, ştiut fiind faptul că aceste sisteme tehnice sunt deosebit de scumpe.

Sintetizând informaţiile prezentate în capitolele anterioare, rezultă că modelele de soluţionare a problematicii privind evaluarea duratei ciclului de viaţă al rachetelor, identificate prin efortul comunităţii ştinţifice de specialitate şi aflate în proces de implementare în majoritatea ţărilor NATO au multe puncte comune, conceptual fiind similare, diferenţele fiind de natura unor metode de investigare şi a instrumentelor specializate utilizate în munca de cercetare. În acest context, se poate concluziona că există un model general privind procesul de evaluare a duratei ciclului de viaţă al rachetelor, care se bazează pe verificarea comportării rachetelor pe parcursul unui proces de îmbătrânire accelerată la temperatură ridicată. Etapele principale ale acestui model sunt:

Teste funcţionale în scopul evaluării performanţelor operaţionale şi a siguranţei produsului (rachetei) în exploatare. Testele funcţionale se execută în mediul pentru care produsul respectiv este proiectat să funcţioneze, în cazul rachetelor aer-aer, fiind incluse teste pe aeronavă, la sol şi în zbor. Testele funcţionale se execută folosind

produsul în configurația operațională sau folosind elemente din compunerea produsului. Eşantionul de produse prelevat pentru testare, se supune unui proces de îmbătrânire accelerată la temperatură ridicată şi se verifică funcțional după un grafic care să acopere întreg ciclul de viață simulat;

Teste de laborator în scopul evidențierii impactului procesului de îmbătrânire asupra materialelor din componența rachetei, sub următoarele aspecte:

1. Identificarea şi determinarea condițiilor de apariție a fenomenelor chimice care pot produce modificări de structură sau compoziție, cu efecte asupra siguranței şi performanțelor rachetei;

2. Identificarea şi determinarea condițiilor de apariție a unor fenomene fizice ce presupun unele modificări ale materialelor utilizate în construcția rachetei sau pot favoriza apariția unor interacțiuni între diferite elemente sau materiale din compunerea rachetei, cu impact asupra funcționării normale sau asupra siguranței în exploatare;

3. Evaluarea impactului procesului de îmbătrânire asupra caracteristicilor mecanice ale materialelor utilizate în construcția rachetei.

Teste nedistructive - sunt teste care se execută cu scopul de a monitoriza produsul în exploatare şi de a determina profilul real al solicitărilor de mediu la care este supus produsul pe durata ciclului de viață. Aceste teste presupun utilizarea unei infrastructuri specializate pentru achiziția şi stocarea informațiilor care descriu comportarea produsului în exploatare şi mediul în care produsul respectiv este utilizat.

Activități de analiză a informațiilor colectate pe durata testelor şi predicție a duratei ciclului de viață: în această etapă sunt dezvoltate şi utilizate o serie de modele teoretice predictive, care permit estimarea duratei ciclului de viață folosind instrumente statistice, rezultate experimentale şi diferite criterii de apreciere.

Bibliografie:

1. Explosives: thermal characterization by differential thermal analysis, differential scanning calorimetry and thermogravimetric analysis;
2. Vacuum Stability Test;
3. Electro-explosive device, assessment and test methods for characterization – implementation of AOP-43;
4. Evaluating the Ability of Material to meet Extended Life Requirements;
5. Heat Flow Calorimetry;
6. Tests for measuring the burning rate of solid rocket propellants with sub-scale motors – implementation of AOP-57;
7. Planul Sectorial de Cercetare-Dezvoltare al M.Ap.N. pe anul 2011.

SISTEMUL LOGISTIC INTEGRAT

Autor: Cdor Viorel-Mircea POPA[*].

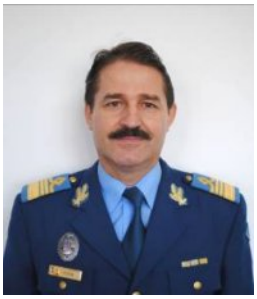

It is extremely difficult to establish a hierarchy of the importance of each resource, especially when their ranking becomes subject to substantial alterations in a given context. However, one of them, the logistics, occupies a significant place, starting with the more or less recent experience in wars, according to which, without a thorough and constant support, military campaigns, in spite of their good planning by headquarters and commanders, have many times failed.

Este extrem de dificil să se poată realiza o ierarhizare a importanței și ponderii fiecărei resurse, cu atât mai mult cu cât în raport cu un context dat topul lor suportă modificări substanțiale. Una dintre ele însă, logistica, ocupă un loc dominant pornind de la experiența mai recentă sau mai îndepărtată a războaielor potrivit căreia fără o susținere logistică temeinică și permanentă acțiunile militare deși bine pregătite de statele majore și comandanți de multe ori au eșuat.

Logistica sistemului național de apărare reprezintă ample și complexe măsuri și activități care se desfășoară fără întrerupere, încă din timp de pace și se continuă cu o mai mare intensitate în perioadele ce preced stările conflictuale, amplificându-se pe timpul desfășurării acestora într-o concepție unitară și vizează: cercetarea, proiectarea și realizarea produselor și echipamentelor de luptă; înzestrarea și aprovizionarea forțelor ce desfășoară acțiuni militare cu mijloacele și materialele de care au nevoie; organizarea transporturilor pentru executarea manevrelor de forțe și mijloace; mentenanța tuturor categoriilor de tehnică; asistența medicală și sanitar-veterinară; asigurarea resurselor financiare, efectuarea prestărilor de servicii și de altă natură necesare efortului de apărare a valorilor fundamentale ale țării în cazul unor agresiuni armate.

Logistica Armatei României trebuie să fie organizată, astfel încât să sprijine cerințele forțelor la nivel strategic, operativ, tactic, precum și în situația unui conflict militar clasic sau asimetric. Transformarea sistemului logistic are drept scop delimitarea clară a atribuțiilor, competențelor și eficientizarea activităților logistice și presupune degrevarea comenzii unităților luptătoare de sarcinile administrative, realizarea unui sistem logistic integrat, flexibil și informatizat, capabil de adaptare modulară rapidă.

[*] Școala de Aplicație pentru Forțele Aeriene „Aurel Vlaicu”.

Din analiza managementului integrat al apărării rezultă cu claritate că principalul capitol al acestuia îl constituie resursele de apărare care la rândul lor trebuie incluse într-un sistem care să permită utilizarea lor cu maximă eficiență, la momentul potrivit, pentru misiunea cea mai importantă şi în deplină interoperabilitate cu sistemele similare din armatele țărilor aliate.

Această problemă se acutizează în zilele noastre din cauza mai multor factori, dintre care nu pot lipsi: complexitatea şi asimetria acțiunilor militare, distanțele mari la care ele se desfăşoară, participarea forțelor din mai multe armate care trebuie să fie interoperabile şi nu în ultimul rând corelația directă dintre finalitatea misiunilor şi modul în care ele au fost susținute logistic.

Pornind de la aceste sumare considerații concluzionăm că este necesar mai mult ca oricând un sistem logistic integrat cu consecințe majore atât asupra suportului, cât şi asupra sprijinului (susținerii) logistic. Atât în documentele oficiale ale armatei noastre cât şi ale altor armate din NATO, dar şi în lucrările unor recunoscuți specialişti în domeniu se face o distincție netă între suport logistic şi sprijin logistic. În Regulamentul logisticii acțiunilor militare se stipulează: „Şeful structurii logistice răspunde de gradul de suport logistic ordonat" şi că „repartiția materialelor se face în funcție de gradul de suport logistic", rezultând cu claritate că sintagma suport logistic exprimă o realitate în raport cu care putem vorbi de sprijinul logistic.

În opinia specialiştilor, suportul logistic „exprimă potențialul tehnico-material de servicii şi de asistență de care dispune un sistem militar la un moment dat pentru pregătirea şi ducerea unei acțiuni militare. Suportul logistic al unei mari unități (unități) este dat de gradul de înzestrare cu materiale şi de dotare tehnică, de posibilitățile proprii de transport, mentenanță, infrastructură, asistență medicală, de comunicații etc. Acest suport logistic se realizează în conformitate cu ordinele de sprijin logistic ale eşalonului superior, dându-se astfel posibilitate fiecărei structuri militare să-şi planifice acțiunile militare având la bază propriul nivel de suport logistic".

Privitor la sprijinul logistic se consideră că el „reprezintă un ansamblu de măsuri şi activități prin care eşalonul superior întăreşte din punct de vedere logistic temporar gradul de suport logistic al eşalonului subordonat. Astfel, acesta poate sprijini logistic marile unități (unitățile) subordonate folosind potențialul logistic propriu sau ordonând redistribuiri de materiale, forțe şi mijloace de pe o direcție de acțiune pe alta. De aceea, se poate afirma că atunci când gruparea de forțe îşi concentrează toate forțele pentru a repune în stare de funcționare tehnica deteriorată de la un batalion, înseamnă că ia sprijinul logistic batalionului deoarece îi suplineşte şi îi potențează capacitatea de mentenanță. Sprijinul logistic reprezintă, deci, acea capacitate a sistemelor logistice prin care se asigură continuitatea funcțională în realizarea suportului logistic propriu fiecărui eşalon. Aceasta sugerează că ansamblul

completărilor logistice se impune pe timpul desfăşurărilor acţiunilor militare, stând la baza planificării dinamice a acestora".

Cele două sintagme: suport logistic şi sprijin logistic au consecinţe directe asupra proceselor logistice din armata noastră. Unii specialişti apreciază că „este de aşteptat ca noţiunile suport logistic şi spijin logistic să genereze profunde transformări în ansamblul proceselor logistice începând cu dimensionarea structurilor logistice la pace şi campanie şi terminând cu conducerea logisticii pe diferite trepte organizatorice. Rezultatul acestui proiect înnoitor este previzibil: creşterea realismului în stabilirea corelaţiilor dintre scopurile acţiunii militare şi mijloacele cu care se poate realiza".

Sistem logistic integrat şi susţinere logistică integrată sunt frecvent întâlnite în literatura de specialitate şi constituie o realitate în toate armatele. Sprijinul logistic integrat capătă o importanţă cu totul deosebită în Armata României pornindu-se de la ponderea logisticii în ansamblul factorilor care conduc la succesul acţiunilor militare. Este relevantă definiţia logisticii în viziunea specialiştilor francezi: „logistique: moyens d'obtenir la bonne chose, au boin droit, et au bon moment", care într-o traducere liberă ar fi: ,,logistica este mijlocul de a obţine un lucru bun la locul potrivit, în momentul optim".

REALIZĂRI ŞI TENDINŢE
ÎN DOMENIUL SISTEMELOR DE ARMAMENT DE AVIAŢIE

Autor: Cdor ing. dr. Nicolae OLTEANU[*].

The aviation armament in general and the air to ground weapons have known a special development in the last fifty years. This development led to the alteration of the way engagement actions are performed at all levels, therefore being easily noticeable the fact that the AIR FORCE has a decisive role in military conflicts on a medium or large scale.

Armamentul de aviaţie în general şi armele aer-sol au cunoscut o deosebită dezvoltare în ultimii 50 de ani. Această dezvoltare a impus modificarea concepţiei de desfăşurare a acţiunilor de luptă la toate nivelele, observându-se, cel puţin în cazul conflictelor militare de medie şi mare amploare, rolul hotărâtor al aviaţiei.

Posibilităţile pe care le oferă mijloacele aeriene actuale au făcut ca doctrinele militare ale marilor puteri să nu mai utilizeze ideea clasică de război, potrivit căreia finalul unui conflict este echivalent cu controlul total al trupelor terestre asupra unui teritoriu. Zona geografică în care se vor desfăşura acţiunile de luptă va fi supusă permanent acţiunii mijloacelor de luptă radioelectronice. Creşterea razei de acţiune, a preciziei şi puterii armelor dirijate aer-aer şi aer-sol face posibilă utilizarea unui număr mic de ieşiri-avion pentru o misiune dată. Sunt preferate astfel acţiunile independente, cu formaţii mici de aeronave, în evoluţii la joasă sau foarte mare altitudine, acoperite prin mijloace de luptă electronică.

Lupta aeriană clasică între două aeronave este din ce în ce mai puţin probabilă. Utilizarea mijloacelor aeriene pentru lovirea precisă, în adâncime, a capacităţilor industriale, infrastructurii din transporturi şi comunicaţii, a depozitelor de armament, bazelor militare şi tehnicii de luptă în serviciu ale inamicului poate face ca acesta să nu mai opună niciun fel de rezistenţă. Pierderile de personal în acest caz sunt minime, iar durata acţiunilor este de ordinul a câteva zile. Mijloacele aeriene ale părţii aflate în ofensivă suferă pierderi semnificative doar dacă adversarul dispune de o apărare antiaeriană suficient de bine pusă la punct şi care să acopere toate obiectivele vizate.

În întocmirea unui scenariu de tipul celui prezentat, analiştii armatelor străine pleacă în primul rând de la caracteristicile aeronavelor din înzestrare şi de la performanţele şi precizia armelor care le echipează. Creşterea puterii de foc şi a preciziei armelor de aviaţie şi utilizarea unor aeronave polivalente, capabile de a fi echipate în diverse variante de înarmare constituie astfel direcţiile principale de dezvoltare ale forţelor aeriene ale statelor dezvoltate.

---

[*] Comandantul Centrului 911 Mentenanţă Echipamente Militare.

Pentru a ilustra precizia la care s-a ajuns în domeniul armelor de aviație este suficient să amintim că în al Doilea Război Mondial pentru a lovi o țintă de dimensiunea unui hangar de avioane era nevoie de 9000 bombe, în timpul războiului din Vietnam erau suficiente 300, în timp ce în prezent este suficientă lansarea unei singure bombe dirijate.

Tabelul 1.1 prezintă o serie de caracteristici ale rachetelor dirijate de aviație din înzestrarea aviației americane. Rachetele incluse în tabel sunt dintre cele mai performante pe plan mondial. Se remarcă prețurile foarte ridicate ale acestor arme (prețurile prezentate sunt prețuri interne pentru SUA).

Tip	AIM-9 Sidewinder	AIM-7 Sparrow	AIM-120 AMRAAM	AGM-65 Maverick A/B	AGM-65 Maverick D	AGM-65 Maverick G	AGM-69 SRAM	AGM-84 Harpoon	AGM-86 ALCM	AGM-88 HRAM
Dest.	A-A	A-A	A-A	A-S ținte fixe			A-S (ținte mobile)	A-N (A-S)	Croazieră	A-S antiradar
D_{max}	rază scurtă		>31km				niv. strat.		>2400 km	>48 km
L (m)	2.87	3.658	3.655				4.267	3.835	6.325	4.165
D (mm)	127	203.2	178	305			355.6	343	622	254
A (mm)	628	1016	526	711				914	3657	1117
M (kg)	86	226	152	209	219	303	1000	519		362.4
Dir.	Ad(IR)	Sact. (radar)	Act. (radar+ inerțial)	Teledirijare TV	Teledirijare IR		Inerțial	Act. (radar)	INS/ GPS	Ad (pasiv)
An. serv.	1956 M-1983	1976 M-1982	1991	1972	1986	1989	1972	1985	1982	1984
Cost ($)	**58.000**	**125.000**	**386.000**	**64.000**	**111.000**	**269.000**	**300.000**		**1000.000**	**269.000**
Obs.	Roleroane pe ruliu	Fără restricții la lansare	Porțiunea inițială inerțial	Focos de impact	Focos fuzant			Radio-altimetru		

Tabelul 1.1. Caracteristicile rachetelor dirijate de aviație din înzestrarea aviației militare americane

O statistică a costurilor muniților folosite în primul război din Golf este prezentată în tabelul următor:

Categorii de muniții		**Număr**	**Cost (milioane $)**	**Cost mediu ($/buc.)**
I Bombe şi rachete exceptând II				
1	Bombe nedirijate	210.004	432	2.057
2	Bombe dirijate	9.342	298,2	31.920
3	Rachete antiradiolocație	2.039	510,1	250.171

Categorii de muniţii		Număr	Cost (milioane $)	Cost mediu ($/buc.)
4	Rachete A-S dirijate, exceptând 3	5.448	549,1	100.789
Total I		226.833	1.790,2	
II Rachete de croazieră				
1	TLAMs	297	861,3	2.900.000
2	CALCMs	35	52,5	1.500.00
Total II		332	913,8	
Total		***227.265***	***2.704***	

Tabelul 1.2. Costurile muniţiei utilizate în războiul din Golf

Datele prezentate în tabelul 1.2. arată efortul financiar deosebit pe care îl impune ducerea unor acţiuni de mare anvergură de către aviaţie. Analiza datelor permite evidenţierea unor aspecte demne de interes, şi anume:

- deşi în numărul total de muniţii folosite, bombele nedirijate deţin numeric o pondere de peste 90%, costul acestora nu reprezintă decât 16% din costul total. Acest lucru se explică prin costurile unitare reduse ale bombelor nedirijate, comparativ cu toate celelalte tipuri de muniţii în care sunt încorporate într-o proporţie mult mai mare de inteligenţă, materiale noi şi tehnologie;
- bombele dirijate de aviaţie au numeric o pondere puţin mai mare faţă de toate celelalte muniţii dirijate (9342 faţă de 7819), dar ponderea acestora în costul total este doar de 11%. Precizia acestor arme şi costul lor redus fac să fie preferabile rachetelor aer-sol, existând însă anumite restricţii de folosire, legate de raza de acţiune şi modalităţile de dirijare.

Astfel, tendinţa de diversificare a spectrului muniţiilor de aviaţie şi creşterea ponderii bombelor, dirijate sau nedirijate în totalul armelor de aviaţie dirijate este justificată în primul rând de considerentele de ordin economic.

În ceea ce priveşte utilizarea **bombelor de aviaţie nedirijate**, de-a lungul timpului au fost diverse puncte de vedere. Perfecţionarea mijloacelor de apărare antiaeriană, mărirea considerabilă a vitezelor de zbor ale aeronavelor în detrimentul preciziei lovirii obiectivelor, la care se adaugă posibilităţile de lovire ale rachetelor cu bătaie mare au dus în anii 60-70 la concluzia că armamentul de bombardament a devenit ineficace. În acest sens, conflictul din anii 1967-1970 dintre Egipt şi Israel a scos în evidenţă atât inutilitatea folosirii unor formaţii mari de avioane de bombardament, cât şi vulnerabilitatea acestora. Astfel, după toate aceste rezultate, ar fi fost de aşteptat ca aviaţia de bombardament să piardă din importanţă în câmpul tactic, operativ şi strategic.

Conflictul din Golful Persic din ianuarie-februarie 1991 a demonstrat însă contrariul. Pe fondul unui bruiaj intens în care rachetele antiaeriene nu au putut fi folosite, acţionând de la mare înălţime şi beneficiind de aparate de ochire foarte

sofisticate, aviația forțelor aliate a putut acționa aproape nestânjenită. În acest conflict aviația de bombardament şi-a scos în evidență rolul de a lovi cât trebuie, când trebuie, şi în primul rând unde trebuie pentru a produce perturbații în capacitatea de apărare până la neutralizarea ei.

Deşi muniţiile inteligente sunt folosite din ce în ce mai mult şi cu arii de aplicabilitate din ce în ce mai mare, bombele nedirijate rămân predominant folosite în atacul la sol.

Bombele nedirijate sunt ieftine, iar când sunt folosite de aeronave de atac sofisticate sunt foarte eficiente. Acestea sunt într-o mare varietate de forme, optimizate pentru misiuni diferite, şi pot fi folosite ca bază pentru muniţiile dirijate „inteligente".

Construcția bombei trebuie să garanteze posibilitatea de a se obține asupra obiectivului unul sau mai multe din efectele menționate mai sus, în funcție de specificul obiectivului şi de condițiile de luptă.

Cele mai folosite calibre de bombe fugase sunt de 50 şi de 100 kg. În funcție de natura obiectivului se pot folosi însă şi bombe de calibru mai mare, chiar 3000 kg, dar nu înseamnă că folosirea bombelor de calibru foarte mare este eficientă.

Astfel, o singură bombă de calibru 3000 kg provoacă distrugeri pe o suprafață mult mai mică decât suprafața în care ar avea loc distrugeri dacă s-ar utiliza un număr de 20-30 de bombe cu masa de 100 kg sau decât cea dată de lansarea a 40-60 de bombe calibru 50 kg.

Folosirea **armamentului automat clasic** pentru înarmarea aeronavelor datează din perioada Primului Război Mondial, semnificând practic şi începuturile aviației militare ca o categorie distinctă în cadrul forțelor armate. În această perioadă, avioanele erau echipate cu mitraliere uşoare, în scurt timp realizându-se instalații pentru tragere, ceea ce a dus la mărirea puterii de foc.

Țintele asupra cărora se foloseşte armamentul automat sunt diferite față de cele din trecut. Aeronavele moderne nu mai ajung practic în faza luptei de aproape, deoarece posibilitățile sistemelor de detecție şi caracteristicile armamentului reactiv, fac posibilă deschiderea focului asupra țintelor aeriene de la distanțe de ordinul zecilor de km. Folosirea armamentului automat este foarte avantajoasă şi economică la tragerile împotriva țintelor aeriene slab înarmate cu tehnică de rachete şi asupra țintelor terestre slab înarmate.

Folosirea armamentului clasic la înarmarea aeronavelor implică existența unui adevărat sistem care să realizeze o serie de funcțiuni prin componentele sale, şi anume:

- Arma automată cu muniția aferentă, elementul principal cu care se asigură tragerea proiectilelor;
- Aparatul de ochire – pentru realizarea unei încadrări corecte a obiectivului, astfel încât să se asigure atingerea acestuia la deschiderea focului;

➢Instalaţiile de armament care includ:

- instalaţiile de comandă a focului, care permit deschiderea focului în momentul încadrării corecte a ţintei;

- instalaţiile de armare şi rearmare, care permit armarea (pregătirea pentru tragere) armei şi reluarea acestei operaţii când prima lovitură nu funcţionează;

- instalaţiile pentru manevrarea armei (asigurarea mobilităţii armei, la armamentul în montaj mobil), utilizate pentru modificarea direcţiei axei ţevii;

- instalaţiile pentru sincronizarea tragerii;

- dispozitivele de montare a armamentului pe aeronavă (afetele);

- dispozitivele de aprovizionare cu muniţie şi stocarea rezervei de muniţie.

Folosirea aviaţiei în lupta împotriva unei mari varietăţi de ţinte a determinat apariţia unui mare număr de arme care a necesitat şi apariţia unui mare număr de instalaţii de lansare.

Tehnica de luptă reactivă, este astăzi o componentă de bază a sistemului de armament de aviaţie, prezentând o serie de caracteristici şi performanţe care nu pot fi atinse de armamentul clasic.

Armamentul artileristic şi reactiv nu se exclud ci se completează reciproc. Dacă armamentul reactiv posedă avantaje ca putere de foc mare, distanţă de tragere mare etc., are în schimb o autonomie de foc mai redusă pe care numai armamentul artileristic o poate compensa.

Avantajul utilizării armamentului reactiv rezultă în principal din raza de acţiune net superioară, efectul la ţintă mai puternic, precizia mare a tragerilor şi faptul că nu necesită condiţii atât de restrictive la tragere. Dezavantajele principale sunt generate de puterea de foc redusă şi de necesitatea existenţei unei aparaturi complexe de verificare, control şi pregătire pentru exploatare.

Faţă de armamentul artileristic, la care proiectilele ajung la ţintă pe baza energiei înmagazinate până la părăsirea gurii de foc, proiectilele reactive folosesc energia unui motor rachetă.

După începerea funcţionării acestuia, proiectilul reactiv se desprinde de lansator, iar pe traiectorie, până la încetarea arderii combustibilului viteza acestuia creşte. De asemenea, împotriva ţintelor terestre armamentul reactiv completează şi armamentul de bombardament, mărind precizia şi distanţa de lansare faţă de obiectiv.

Proiectilele reactive au modul de organizare diferit, funcţie de misiunea pe care urmează să o îndeplinească. Însă, în general un proiectil reactiv are următoarea organizare generală:

- componenta de luptă, asigură efectul util atunci când proiectilul reactiv ajunge în apropierea ţintei;

- focosul, determină funcţionarea componentei de luptă;

- motorul rachetă, care generează forţa de tracţiune necesară creşterii vitezei proiectilului de la părăsirea lansatorului, creându-i acestuia o rezervă de energie cinetică suficientă pentru ajungerea la ţintă;

- aripioarele stabilizatoare, asigură stabilizarea aerodinamică a proiectilului reactiv pe traiectorie.

Aeronavele moderne, atât cu utilizare în sectorul civil, cât şi în cel militar, pentru a răspunde performanţelor cerute, este necesar a fi echipate cu **echipamente de avionică şi armament avansate**, care să confere în plus faţă de funcţiunile asigurate de către sistemele vitale ale aeronavei, precum: propulsie, comenzi, combustibil, climatizare etc. şi unele funcţii suplimentare indispensabile îndeplinirii cu succes a misiunilor, respectiv: navigaţia, comunicaţia, utilizarea armamentului şi a altor sisteme specifice, conducând la creşterea complexităţii aeronavei, în condiţiile restricţiilor de spaţiu disponibil şi masă impuse de forma şi de performanţele aerodinamice ale aeronavei.

Soluţionarea acestor cerinţe prin metoda clasică a instalării independente, a echipamentelor din componenţa sistemelor de avionică şi armament, respectiv cu cablaje şi sisteme de protecţie dedicate, nu mai este de actualitate în toate cazurile, având repercusiuni nefavorabile asupra bilanţului de masă a aeronavei şi asupra fiabilităţii acesteia.

Răspunsul la aceste probleme a constat în abordarea sistemică a proiectării şi instalării echipamentelor de avionică şi armament, respectiv în regim integrat, comandate de unul sau mai multe calculatoare de bord, asigurând facilitatea ca elementele componente ale sistemului să poată fi dispuse într-o arhitectură distribuită în întreaga aeronavă şi totodată posibilitatea de comunicaţie coerentă între acestea.

Această manieră de abordare a proiectării sistemelor de avionică a urmărit atingerea următoarelor obiective:

- reducerea cantităţii cablajului electric şi implicit a greutăţii kit-ului de instalare a echipamentelor;
- creşterea fiabilităţii aeronavei prin eliminarea riscurilor de defectare la nivelul cablajelor şi implicit sporirea gradului de supravieţuire în câmp tactic pentru aeronavele militare;
- asigurarea unor capabilităţi rapide de diagnosticare şi depanare;
- creşterea capacităţii de comunicare între sisteme.

Prin utilizarea unor astfel de sisteme integrate de avionică şi armament se asigură următoarele facilitaţi:

a) realizarea de sisteme cu arhitectura distribuită, care au următoarele avantaje imediate:

- distribuirea maselor în întreg volumul disponibil al aeronavei;
- asigurarea redundanţei prin distribuirea de unităţi cu funcţii similare în locaţii diferite;
- posibilitatea distribuirii softului în mai multe locaţii din cadrul sistemului;
- localizarea fizică a componentelor sistemului nu mai devine critică;
- problemele de interferenţă şi compatibilitate electromagnetică sunt soluţionate.

b) asigurarea redundanței în comunicație având în vedere că magistralele seriale de date 1553 sunt dublate, iar în caz de eroare de transmisie pe una dintre ele, se face transferul automat pe cealaltă rămasă operațională;

c) reducerea cablajelor, diminuarea maselor şi sporirea supraviețuirii în câmp tactic, întrucât conform definiției magistralelor de transmisie date 1553, este nevoie numai de două cabluri protejate pentru fiecare terminal comandat la distanță, unul dintre acestea fiind posibil să fie pozat pe partea opusă a aeronavei (astfel se asigură protecția la întreruperea comunicațiilor cauzate de avariile suferite pe câmpul de luptă);

d) terminalele comandate la distanță sunt protejate la eventualele scurt-circuite produse pe magistralele de date, precum şi la zgomote, întrucât sunt cuplate la magistralele 1553 prin transformatoare de adaptare.

Realizarea unui sistem integrat de avionică şi armament este factorul principal care contribuie la obținerea unui avion de vânătoare performant care să satisfacă cerințele câmpului de luptă modern. Practic, astăzi când vorbim de un avion de vânătoare modern ne referim la un sistem integrat de avionică şi armament, sistem care realizează gestiunea tuturor agregatelor şi sistemelor de la bord. Un astfel de sistem, pe lângă avantajul major pe care îl are în reducerea încărcăturii de lucru a pilotului, are şi următoarele avantaje:

- permite accesul din acelaşi punct (sau prin aceleaşi mijloace) la majoritatea resurselor aeronavei;
- resursele sistemului sunt sistematizate şi controlate ierarhic, nefiind necesar accesul direct al pilotului la mijloacele de afişare corespunzătoare unui echipament. Din motive de siguranță, anumite mijloace funcționează în paralel;
- precizie ridicată atât pentru aparatura de ochire şi tragere, cât şi pentru navigație;
- permite folosirea unor noi tipuri de arme: rachete dirijate prin tehnologie digitală, instalații artileristice automatizate;
- este permisă folosirea unor noi procedee de ochire, trageri şi selecție a țintelor.

PETROLUL – FACTOR DE DECIZIE ÎN RELAȚIILE ROMÂNO-GERMANE (1938 - 1941)

Autor: Prof. Elena IONESCU[*].

This essay presents the overall situation of Romanian petrol during the second World War and the manner in which this natural resource of Romania influenced its external politics, and afterwards the sequence of internal events, the majority of them having international implications.

Romania was the only European country that exported petrol at that time, and was the fifth world wide.

This deposit also represented currency for the armament received from Germany, in the Air force's case, for the aircraft with which it was endowed.

Although the petrol-armament exchange was unfavourable for our nation, taking into account the inadequate situation of our military, this exchange lead to a better equipping for the Romanian army and, as presented hereby, for the Air force.

Începând din toamna anului 1938, situația economică, socială şi politică a României va fi tot mai puternic influențată de evoluția evenimentelor internaționale, care după acordul de la München (29 septembrie 1938) au evoluat rapid spre declanşarea celui de-al doilea conflict mondial. Izolarea politică şi militară a țării noastre se va accentua după anul 1938. Deznodământul crizei cehoslovace (15 martie 1939), atacarea Poloniei (1 septembrie 1939), iar apoi prăbuşirea frontului francez (mai-iunie 1940) au avut grave repercusiuni asupra situației de ansamblu a României. Cu toate compromisurile realizate de guvernele regimului carlist, mai ales în domeniul economic, cu scopul de a *îmblânzi* atitudinea Germaniei față de România, aceasta îşi va urmări cu tenacitate scopul, acela de a îngloba țara noastră în spațiul de control german.

Interesul manifestat de Reich-ul hitlerist pentru România era determinat de însemnătatea ei strategică şi economică. În planurile de expansiune şi dominație ale conducătorilor naziști, România aparținea aşa-numitului *spațiu economic* (Wirtschaftsraum) deosebit de *spațiul vital* (Lebensraum). Dacă acesta din urmă avea să fie încorporat în Reich, teritoriile din *spațiul economic* urmau să furnizeze economiei germane, cereale, petrol şi materii prime. Eşecul înregistrat de Germania hitleristă în încercarea de a-şi asigura autarhia petrolieră prin fabricarea de carburant sintetic făcuse şi mai acută nevoia obținerii controlului asupra petrolului din România[227].

---

[*] Referent de specialitate, Centrul de Cercetări şi Încercări în Zbor - Craiova .

[227] Istoria militară a poporului român, Vol.VI, Editura Militară, Bucureşti, 1989, pag. 365.

În condiţiile războiului modern petrolul reprezenta, ca şi acum de altfel, materia primă indispensabilă, îndeosebi tancurilor şi avioanelor. Metaforic vorbind petrolul reprezintă *sângele din arterele războiului.*

Conform unui studiu statistic apărut în Franţa în anul 1940, referitor la producţia de petrol din prima jumătate a anului 1939, ţara noastră se situa pe locul 5 în lume cu o producţie de 3.328.939 tone, după S.U.A., U.R.S.S., Venezuela şi Iran. În anul 1940 producţia de petrol era de 4.086.420 tone din care peste 1.800.000 tone era destinat consumului intern şi peste 2.100.000 tone exportului, România fiind singura ţară exportatoare de petrol din interiorul Europei[228].

Mai trebuie menţionat că potrivit aceluiaşi studiu, petrolul românesc era considerat unul dintre cele mai bune din lume, fiind bogat în elemente uşoare care îl făceau apt pentru benzine de calitate, atât de necesare avioanelor de luptă.

Acest aur negru al României va reprezenta moneda de schimb pentru armamentul primit din Germania, în cazul aviaţiei pentru avioanele care vor intra în dotarea sa. Pentru exemplificare, în anul 1940, în baza petrolului exportat, se vor achiziţiona din Germania 30 de avioane Heinkel-112 (de vânătoare), 32 de bimotoare Heinkel-111(de bombardament), 20 de avioane Junkers 87 *Stuka* (de bombardament în picaj), 50 de avioane Messerschmitt 109 E (de vănătoare). Aceste schimburi vor reprezenta primele forme ale colaborării româno-germane în domeniul aviaţiei.

Necesităţile de petrol ale Germaniei, până în anul 1940, fuseseră acoperite în proporţie de 50 % din S.U.A, Mexic, Indiile Olandeze, adică din zone, care în cazul unui război cu Anglia şi Franţa, deveneau de neatins. Pentru oficialii germani devenea tot mai clar că în derularea ulterioară a evenimentelor militare, România reprezenta singura ţară care îi putea asigura necesarul de combustibil.

Încă din aprilie 1939, după dezmembrarea Cehoslovaciei, Înaltul Comandament German – Oberkommando der Wehrmacht (O.K.W.) a elaborat un document intitulat: *Memoriu-Aprovizionarea cu petrol a Germaniei în timp de război* care stabilea ca obiectiv important controlul Germaniei asupra regiunilor petrolifere cele mai apropiate. Având în vedere că 98% din petrolul Germaniei era importat, *posedarea terenurilor petrolifere române şi odată cu ea, a întregii zone dunărene* devenea o prioritate. Scopul acesta putea fi atins prin mijloace economice, politice şi în ultimă instanţă, militare. Documentul, secret la vremea respectivă, reprezintă prima menţiune despre intenţia ocupării militare a României de către Germania[229].

Specialiştii germani, pornind de la învăţămintele Primului Război Mondial când ocuparea directă de către trupele germane a unei părţi din teritoriul României a determinat distrugerea instalaţiilor petroliere ale ţării de către autorităţile române şi conducerile societăţilor petrolifere, au încercat să evite o astfel de situaţie, apelând la manevre diferite de subordonare a României, renunţând, pe moment, la ocuparea

[228] E.Preda, Miza petrolului în vâltoarea războiului, Editura Militară, Bucureşti, 1983, pag.17.
[229] Idem, pag.36.

directă, militară, a țării. Aceste manevre vizau, mai întâi, subordonarea economică a țării, subordonarea care îi va permite mai târziu, controlul politic asupra României.

Trebuie amintit, însă, că această subordonare nu s-a realizat cu ușurință, mai ales, în industria petrolului, în primul rând, din cauza faptului că pozițiile capitalului german în economia românească erau foarte reduse (1% în anul 1939)[230], deci posibilitățile de acțiune ale sale erau practic aproape nule față de importanta prezență a capitalurilor occidentale. Astfel, această subordonare nu s-a realizat pe căi economice, de exemplu prin creşterea investițiilor de capital german, ci prin utilizarea unor metode extraeconomice, de natură politică, chiar militară, prin presiunea directă a Germaniei sau indirectă, prin alte țări manevrate de aceasta.

Cea mai mare societate petrolieră din România era Astra Română, o filială a concernului cu capital anglo-olandez Royal Dutch Shell. Ocuparea Olandei de către Reich a permis acestuia să ceară, dacă nu pachetul de acțiuni aflat la Londra, cel puțin locuri în Consiliul de Administrație al Astrei. Drept urmare, în octombrie 1940 este numit director general al Astrei Române, L.Toninger, un mai vechi funcționar al lui Royal Dutch Shell, dar care era fratele şefului guvernului prohitlerist din Olanda. Totodată, ramura olandeză a lui Royal Dutch Shell, încheie cu trustul german de petrol *Kontinental Ol*. (creat de I.G. Farbenindustrie) un acord prin care toate concesiunile şi perimetrele petrolifere ale Astrei în România urmau a fi exploatate în comun, adică practic de germani, cu personal de specialitate şi material german[231].

Astfel, Germania ajunge să controleze producția celei mai mari societăți petroliere din România, de pe această poziție putând manevra cu ușurință pentru acapararea unei importante părți din producția de petrol a României.

După ocuparea Belgiei şi Franței, Germania va obține şi paticipațiile acestora la societățile Columbia (85,5% din capitalul societății) şi Concordia (54% din capitalul social)[232].

Lucrurile s-au petrecut asemănător şi cu alte societăți cu capital englez, american, inclusiv cu filiala Standard Oil, societatea Româno-Americană.

Germania, pentru a-şi asigura producția de petrol necesară războiului, a trecut la o exploatare masivă a resurselor de petrol românesc utilizând şi procedee neeconomice de extragere a petrolului (sistemul erupțiilor prin duze mărite sau chiar fără duze, forarea cu sonde cu traiect deviat pentru a intra în perimetrul de rezervă a statului etc.). În felul acesta, producția de petrol va înregistra o scădere, situație la care au contribuit şi bombardamentele anglo-americane din 1942-1944. De altfel, cele două mari operațiuni aeriene, *Halpro* (după numele colonelului Halvon Halverson, comandantul formațiunii de bombardiere) – 12 iunie 1942, respectiv *Tidal Wave* (Valul nimicitor) - 1 august 1943 au avut drept scop principal distrugerea zonei petroliere româneşti care aproviziona maşina de război germană.

---

[230] N.Marcu, Istorie economică, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1979, pag.381.
[231] Idem, pag.383.
[232] E.Lolescu, Istoria economiei naționale, Editura Vlad&Vlad, Craiova, 1996, pag.246.

Distrugerea acestei zone a reprezentat pentru aliaţi unul dintre obiectivele prioritare ale războiului. Importanţa acestei zone bogate în petrol se desprinde şi din faptul că, dintre forţele militare germane dislocate pe teritoriul României, din punctul de vedere al efectivelor, capacităţii operative şi nivelului de organizare, rolul principal l-au avut cele subordonate comandamentului aeronauticii. Aceste trupe erau învestite cu misiunea, considerată fundamentală, de protecţie a zonei petrolifere româneşti.

Cu toate acestea, în anii războiului, au fost scoase din ţară 10.316.179 de tone produse petroliere, peste 1.000.000 de tone au fost consumate de armata germană pe teritoriul ţării. Astfel, în 1941 s-au livrat armatei germane 343.000 de tone, în 1942, 369.400 de tone, iar alte 715.700 tone în 1943[233]. Datele vin în sprijinul afirmaţiei dr.Herman Neubacher – fost primar al Vienei şi numit la începutul anului 1940 *însărcinat special pentru probleme economice* al Reichului pe lângă Legaţia germană din Bucureşti – conform căruia România va fi *o staţie de benzină care a funcţionat automat*[234] în serviciul armatei germane.

Este evident că intrarea României în sfera de interese a Germaniei hitleriste se datorează situaţiei internaţionale, situaţie caracterizată pe de o parte, de politica agresivă a Germaniei iar pe de alta parte, de politica duplicitară a Angliei şi Franţei, ţări care garantau independenţa şi integritatea teritorială a României, garanţiile lor dovedindu-se, în final, lipsite de valoare practică.

În contextul internaţional creat după dezmembrarea Cehoslovaciei, eveniment care a avut consecinţe extrem de negative pentru ţara noastră care pierde principala sursă de aprovizionare cu armament, regele Carol al II-lea întreprinde vizite la Londra (15-18 noiembrie 1938) şi Paris (19-21 noiembrie 1938) solicitând sprijin economic şi politic pentru a putea contracara presiunile Germaniei[235]. Va cere îndeosebi acordarea unor credite pentru înzestrarea armatei şi sporirea livrărilor de armament. În urma acestor vizite pentru România a devenit o realitate faptul că nu se putea conta pe sprijinul Marii Britanii şi Franţei.

Cunoscând eşecul suferit de Carol al II-lea la Paris şi Londra şi pentru a obţine maximum de profit, Hitler a recurs la presiuni declarând că *România este chemată acum a se hotărî pentru Reich sau împotriva lui, deschis, cinstit şi sincer, dar imediat nu mai târziu, când ar avea cuţitul la gât*[236].

Aşadar, Germania va profita din plin de climatul politic creat prin ocuparea Cehoslovaciei (15 martie 1939) impunând guvernului român semnarea *Tratatului asupra promovării raporturilor economice între Regatul României şi Reichul*

---

[233] N.Marcu, op.cit., pag.388.
[234] Idem, pag.385.
[235] I.Scurtu, Contribuţii privind viaţa politică din România, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1988, pag. 460.
[236] A. Simion, Dictatul de la Viena, Editura Dacia, Cluj, 1972, pag. 42.

German[237] la 23 martie 1939. România spera prin aceste concesii economice să evite ocuparea militară a țării. Primul ministru Armand Călinescu se exprima în acest sens: *Vrem sa asigurăm fruntariile şi plătim*[238].

Tratatul din 23 martie 1939 va fi doar începutul, guvernul român căutând să frâneze, pe cât posibil, aplicarea prevederilor acestuia. Dar odată cu declanşarea ostilităților pe frontul occidental (10 mai 1940) presiunea Germaniei se va intensifica.

La 24 mai au loc la Bucureşti discuții între baronul Manfred von Killinger, Wilhem Canaris şi oficialii români în cadrul vizitei pe care cei doi înalți demnitari naziști o fac în România. Discuțiile au vizat, cu precădere, îmbunătățirea raporturilor economice ajunse într-o situație dificilă din cauza poziției adoptate de guvernul român.

În perioada de vârf a efortului militar hitlerist pe frontul de vest, exportul de combustibil al României către Reich s-a cifrat abia la 53.000 tone, iar în lunile ianuarie-mai 1940 au fost exportate doar 199.000 tone petrol față de 650.000 tone cât se angajaze guvernul român[239].

La două zile după capitularea Belgiei şi când înfrângerea Franței devenise clară, guvernul român va semna, la 27 mai 1940, *Pactul petrolului* în baza căruia România urma să primească armament în schimbul petrolului. Punctul culminant al acestei subordonări va fi atins în timpul guvernării antonesciene (6 septembrie 1940 – 23 august 1944) când, printr-o serie de acorduri economice, Germania va deveni partenerul comercial principal, monopolizând, de fapt, comerțul exterior al României.

Prețul la care se derulau relațiile cu Germania erau total nefavorabile României. În timp ce prețul unei tone de petrol livrată Germaniei era de circa 6.000 de lei, pe piața mondială am fi putut obține 16.000 de lei. Prețul la armele pe care le cumpăram din Germania era de 1,5-2 ori mai mare decât cel practicat pe piața mondială[240].

În expunerea făcută în fața Consiliului de Miniştri, la 18 ianuarie 1943, Mihai Antonescu menționa că: *România a pierdut peste 35 miliarde lei din executarea Oil Paktului prin nerespectarea condițiilor acestuia de către Germania în privința prețurilor armamentului şi volumul livrărilor*[241]. Urmarea faptului că exportul României față de Germania a fost excedentar tot timpul războiului, aceasta avea în 1944 o datorie de 94 miliarde lei către România, datorie ce va rămane neachitată[242].

Dupa dramatica vară a anului 1940 când România va pierde 99.738 de km^2 reprezentând 33,8% din suprafața totală[243] şi când, pe plan european, Germania va

---

[237] E.Lolescu, op.cit.,pag. 236.
[238] I.Scurtu, op.cit., pag.464.
[239] Istoria militară a poporului român, Vol.VI, pag. 330.
[240] E.Lolescu, op.cit.,pag.248.
[241] E.Preda, op.cit.,pag.125.
[242] M.A.Lupu, Istoria economiei naționale a României, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1974, pag. 455.
[243] I. Scurtu, op.cit., pag. 485.

avea un rol hotărâtor, ţara noastră va fi zguduită de o puternică criză politică al cărei deznodământ va fi venirea la putere a generalului Ion Antonescu (6 septembrie 1940), socotit de unele cercuri politice ca singura persoana ce mai putea salva România în acea perioada.

Generalul Ion Antonescu se impusese până atunci ca una dintre personalităţile epocii, atuurile sale fiind calităţile militare de excepţie, cinstea, seriozitatea, patriotismul şi neobişnuita putere de muncă. A făcut parte din generaţia Marii Uniri, iar ca şef al Biroului Operaţii din Marele Cartier General a avut o contribuţie esenţială în obţinerea marilor victorii din vara anului 1917.

Ca ataşat militar la Paris (1922-1923), Londra şi Bruxelles (1923-1926), ca director al Şcolii Superioare de Război sau secretar general al Ministerului Apărării Naţionale a adus servicii importante României. După propria expresie a fost un *slujitor fanatic al acestui neam*[244]. Venirea sa la putere a coincis cu una dintre cele mai grele perioade din istoria României.

Orientarea politicii externe româneşti odată cu numirea generalului Ion Antonescu a fost fermă de la început: refacerea integrităţii teritoriale. Pentru împlinirea acestui obiectiv România trebuia să colaboreze loial cu Germania – aceasta a fost convingerea fermă a viitorului mareşal. *Principalele obiective ale politicii mele vor fi integrarea la patria mamă a Basarabiei, a nordului Bucovinei şi a* Transilvaniei[245], i-a spus Antonescu lui Hitler în timpul primei sale vizite efectuate la Berlin (22 noiembrie 1940).

Pe 23 noiembrie 1940, România va adera la Pactul Tripartit, fiind înglobată blocului statelor fasciste, iar la 4 decembrie va încheia la Berlin un nou acord economic care conţinea dispoziţii speciale referitoare la petrol, în fapt prin aceste dispoziţii se lărgeau prevederile Pactului petrolului.

Importanţa pe care a avut-o petrolul românesc, în ansamblul relaţiilor internaţionale ale României în ajunul războiului, se desprinde şi din demersurile franco-engleze făcute pe lângă guvernul român referitoare la o eventuală distrugere a industriei petrolifere româneşti. Toate aceste demersuri aveau drept scop împiedicarea aprovizionării cu petrol a Germaniei. Un document emis de Foreign Office estima că fără petrolul românesc, Germania nu ar putea lupta mai mult de 3-6 luni[246].

Despre toate aceste discuţii, între oficialii britanici şi cei români, aminteşte şi prim-ministrul Armand Călinescu în memoriile sale. Astfel, în urma mai multor şedinţe ale guvernului britanic de la sfârşitul lunii martie 1939, şeful misiunii diplomatice britanice la Bucureşti este instruit să comunice guvernului român, sub rezerva unui anunţ special, oferta de garanţii.

---

[244] Gheorghe Barbul, Al treilea om al Axei. Memorial Antonescu, Institutul European, Iaşi, 1992, pag.15.
[245] Gheorghe Barbul, op.cit, pag. 42.
[246] E.Preda, op.cit.,pag.36.

La 1 aprilie 1939 sub forma unei note verbale franco-engleze se comunică intenţia unei declaraţii de garanţie. După cum nota Armand Călinescu, în urma vizitei lui R. Hoare la regele Carol al II-lea, acesta a vrut să cunoască în ce ar consta aceste garanţii (armament, despăgubiri financiare).

Cu toate că la 29 august 1939 ministrul extern român Grigore Gafencu a fost avertizat de oficialităţi ale Reichului că Germania nu va tolera *sabotarea de către britanici a producţiei de petrol sau distrugerea acesteia*, demersurile britanice pe lângă guvernul român în problema petrolului vor continua. Pe 11 şi 12 septembrie, primul ministru Armand Călinescu va purta convorbiri cu şefii misiunilor diplomatice ale Franţei şi Marii Britanii[247]. Asasinarea primului ministru român, la 21 septembrie 1939, nu va bloca Marele Stat Major în pregătirea planului corespunzător împreună cu reprezentanţii britanici.

După reuniunea şefilor misiunilor diplomatice din Balcani, desfăşurată în aprilie 1940, serviciile secrete au primit indicaţia de a acţiona mai eficace în vederea diminuării transportului de petrol pe Dunăre şi a paralizării trecerii prin Porţile de Fier prin alte metode decât fantezista încercare de a le arunca în aer, care şi ea fusese avută în vedere[248].

Demersurile franco-britanice în privinţa petrolului românesc au fost sortite eşecului din cauza poziţiei adoptate de guvernul român de neacceptare a garanţiilor oferite de aceştia. Se pare că, de data aceasta guvernanţii români au dat dovadă de mai multă înţelepciune spre deosebire de cei din anul 1916 când distrugerea sondelor de petrol a reprezentat pentru statul român un imens sacrificiu, iar la sfârşitul conflictului nu am primit nicio despăgubire aşa cum ne fusese promis. Altfel spus din lecţia pe care istoria ne-a dat-o în Primul Război Mondial s-au desprins învăţămintele necesare.

Se poate concluziona că, deşi România a plătit foarte scump armamentul primit din Germania pentru petrolul exportat, luându-se în calcul situaţia necorespunzătoare a potenţialului militar al ţării la începutul războiului, acest schimb petrol-armament a dus la o dotare mult mai bună a armatei române. Această dotare corespunde oarecum şi concepţiei formulate de generalul Ion Antonescu, referitoare la sporirea capacităţii combative a armatei: *o armată mică, dar puternică, o perfectă încadrare, disciplină şi instrucţie care să corespundă realităţilor româneşti şi condiţiunilor tehnice moderne*[249].

La 22 iunie 1941, când generalul Ion Antonescu a dat ordinul pentru a şterge *pata de dezonoare din cartea neamului* şi pentru a reîmplini *în trupul ţării glia străbună a Basarabilor şi codrii voievodali ai Bucovinei*, această armată mică a fost gata de luptă. Aviaţia se va alătura luptei întregii noastre armate plătind propriul tribut de sânge în sprijinul nobilei cauze de reîntregire a României Mari. Şi acest sacrificiu niciun român nu are dreptul să-l uite.

---

[247]. Idem, pag. 37.
[248]. Idem, pag. 55.
[249]. Armata română în al doilea război mondial, Editura Meridiane, Bucureşti, 1995, pag. 22.

Bibliografie:

1. Istoria militară a poporului român, vol.VI, Editura Militară, Bucureşti, 1989;
2. E. Preda, Miza petrolului în vâltoarea războiului, Editura Militară, Bucureşti, 1983;
3. N. Marcu, Istorie economică, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1979;
4. E. Lolescu, Istoria economiei naţionale, Editura Vlad&Vlad, Craiova, 1996;
5. I. Scurtu, Contribuţii privind viaţa politică din România, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1988;
6. A. Simion, Dictatul de la Viena, Editura Dacia, Cluj, 1972, pag.42.
7. M.A. Lupu, Istoria economiei naţionale a României, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1974;
8. Gheorghe Barbul, Al treilea om al Axei. Memorial Antonescu, Institutul European, Iaşi, 1992;
9. Armata română în al Doilea Război Mondial, Editura Meridiane, Bucureşti, 1995.

AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL ÎN CALENDARUL NAȚIONAL ROMÂN

Autor: Cdor (r) Aurel NIȚĂ.[*]

THE ROMANIAN NATIONAL CALENDAR written by AUREL NITA, is a volume in the final phase of writing. It includes events, people, bravery deeds, cultural institutions, which have a deep national character, all of them being clearly dated in several documents.

„Calendarul național român", scris de subsemnatul [comandor av. (r.) Aurel Niță], este un volum în faza de finalizare. Cuprinde evenimente, oameni, fapte de vitejie, instituții de cultură cu un profund caracter național român, datate cu claritate în diferite documente.

Începând cu 1 ianuarie şi terminând cu 31 decembrie, fiecare zi, indiferent de importanța istorică, este explicată pe o singură pagină.

Ca argument, prezint evoluția istorică a calendarului.

Calendarul etrusc, de care se serveau romanii inițial, împărțea anul în 10 luni. Prima lună a anului este martie, iar decembrie ultima. Anul era împărțit în 38 de săptămâni de câte 8 zile, notate cu primele litere ale alfabetului (A-H). A noua zi era consacrată repausului şi târgului.

Calendarul roman, care avea ca bază de calcul cursul Soarelui şi 12 luni, număra anii de la întemeierea Romei, eveniment care s-a produs în anul 753 î. Hr.

În anul 46 î. Hr., astronomul grec Sosigenes din Alexandria şi matematicianul roman Flavius îl sfătuiesc pe Caius Iulius Caesar să reformeze vechiul calendar roman. Caesar instituie calendarul care-i poartă numele, determinat de fazele lunii, în care anul mediu numără 365,25 zile. În evul mediu, data de începere a noului an era fie la Crăciun (25 decembrie), fie la Buna Vestire (25 martie). Suveranul francez Carol al IX-lea (1550-1574) statorniceşte, prin edict regal, ziua de 1 ianuarie 1563 ca dată de început al noului an civil.

Documentele evului mediu, referitoare şi la provinciile româneşti, au un alt sistem de calcul al anilor. Iată câteva exemple.

Grecul Michaelis Ducas, în „Istoria turco-bizantină", consemnează: *„În anul 6970, sultanul Mahomed al II-lea trimite la voievodul Vlachiei* (Vlad Țepeş) *un sol, anunțându-l să vină în grabă la închinăciune..."*. Este vorba de anul 1462.

---

[*] Ofițer aviator în rezervă, membru A.R.P.I.A. Buzău.

Letopiseţul anonim al Moldovei consemnează: *„În anul 1483 ianuarie 10, marţi, a fost război la Vaslui cu puterile turceşti şi a biruit atunci Ştefan voievod..."* (Anul 1475).

„Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor", întâi pre limba lătinească izvodit, iară acmu pre limba românească, scos cu truda şi osteninţa lui Dimitrie Cantemir, voievodul şi de moşie domn a Moldovei, şi a svintei Rossieştii înpăriţii Knaiz. În Sanct Peterburg, anul 7225. Este vorba de anul 1717.

În anul 1582, papa Grigorie al XIII-lea (1502-1585), cu ajutorul savantului calabrez Luigi Lilio Lilius, reformează calendarul iulian (considerat de stil vechi), propunând o formulă mai raţională. Se reuşeşte ca anul liturgic (ecleziastic) să coincidă cu anul civil (laic). Pentru a reveni la normele astronomice şi pentru a recupera un plus de 10 zile din calendarul iulian, papa decretează că după ziua de 4 octombrie 1582 va urma ziua de 15 octombrie 1582. Catolicismul acceptă numaidecât această reformă a calendarului. Protestanţii din Germania o acceptă abia în anul 1600, iar cei din Anglia în 1752.

În România, calendarul gregorian (stilul nou) este introdus în anul 1919, începând de la 1 aprilie, zi care devine 14 aprilie. În anul 1924, decretul-lege se extinde şi în Biserică, ziua de 1 octombrie devenind 14 octombrie.

Consider că este foarte important, din punct de vedere istoric, să datăm evenimentele pe stil vechi, în condiţiile în care documentele au fost scrise înainte de 1 aprilie 1919, pentru că acelaşi eveniment este datat de unii autori pe stil vechi şi de alţi autori pe stil nou. Iată un exemplu, din „Istoria Războiului pentru Întregirea României", scrisă de Constantin Kiriţescu: *„Ziua de 9 aprilie a fost pentru Basarabia ziua dreptăţii celei mari."* (Vol. II, p. 256). Astăzi, unirea Basarabiei cu România se sărbătoreşte şi în ţara noastră în conformitate cu Actul Unirii votat de Sfatul Ţării la 27 martie 1918.

În paginile acestui calendar sunt evocaţi voievozii de legendă ai poporului nostru: Basarab, Bogdan, Mircea cel Bătrân, Alexandru cel Bun, Iancu de Hunedoara, Ştefan cel Mare, Vlad Ţepeş, Mihai Viteazul, Dimitrie Cantemir.

Manualul de „Istoria românilor" pentru clasa a XII-a (ediţie 2000) prezintă toate ţările române, de la formarea acestor state (p. 18), până la secolul fanariot (p. 53). Între paginile 37 şi 40 sunt prezentaţi Mircea cel Bătrân, Alexandru cel Bun, Vlad Ţepeş, Iancu de Hunedoara, Ştefan cel Mare şi Mihai Viteazul.

„Calendarul naţional român" îi acordă numai lui Ştefan cel Mare 15 pagini, atât cu victorii, cât şi cu eşecuri: Chilia, Baia, Lipnic, Vaslui, Războieni, Cetatea Albă, Şcheia, Codrii Cosminului, construirea mănăstirilor Putna şi Voroneţ, privilegiul acordat negustorilor braşoveni, scrisoarea către principii apuseni de ajutor militar împotriva turcilor, precum şi ideea de unire a tuturor ţărilor române. Principala sursă de inspiraţie este **„Istoria lui Ştefan cel Mare"**, scrisă de Nicolae Iorga.

În urmă cu două luni trebuia amintit faptul că, în urmă cu 300 de ani, la 13 aprilie 1711, a fost semnat Tratatul dintre Dimitrie Cantemir şi ţarul Petru I, după care, timp de câteva secole (probabil şi azi) suntem sub protectoratul rus: *„Principele, cu toţi boierii şi cu oamenii de orice rang ai slăvitului popor moldovenesc, cu toate oraşele şi locurile acestei ţări va fi, de acum înainte, sub apărarea măriei noastre ţarului, aşa cum se cuvine supuşilor credincioşi şi pe vecie”*.

„Calendarul naţional român” prezintă viaţa şi activitatea unor martiri ai neamului, ca: Gheorghe Doja, Horea, Cloşca, Crişan, Tudor Vladimirescu, Nicolae Bălcescu, Avram Iancu, Ciprian Porumbescu, Alexandru Ioan Cuza, Mihail Kogălniceanu, Petre Andrei, Nicolae Iorga, Ecaterina Teodoroiu, Eremia Grigorescu, Ion Antonescu, Nicolae Ceauşescu, Ştefan Guşă. În calendar sunt prezenţi poeţi şi scriitori de importanţă naţională: Vasile Cârlova, Mihai Eminescu, Ion Creangă, Mihail Sadoveanu, Tudor Arghezi, Grigore Vieru, Ion Băieşu. Iată şi câteva instituţii culturale de interes naţional care sunt prezente: Academia Mihăileană din Iaşi, Divanurile Ad-Hoc, Parlamentul din Bucureşti, Academia Română, Universitatea din Cernăuţi, Liga Culturală din Iaşi, Sfatul Ţării din Basarabia, Societatea „Mormintele Eroilor Căzuţi în Război” etc.

Alături de principalele convenţii, conferinţe, tratate internaţionale ale României, sunt explicate unele evenimente epocale, cum ar fi: desfiinţarea şerbiei, revoluţiile de la 1821, 1848 şi 1989, răscoale ţărăneşti, războiul de independenţă, unirea Principatelor Române, realizarea statului naţional unitar român, cele două războaie mondiale. Sunt prezenţi toţi regii: Carol I, Ferdinand, Carol al II-lea şi Mihai I.

Aviaţia română este reprezentată prin Traian Vuia, Aurel Vlaicu, Henri Coandă, Ştefan Protopopescu, Constantin (Bâzu) Cantacuzino, „Zborul mântuirii” românilor transilvăneni, Şcoala aripilor româneşti. Proiect de viitor: „Calendarul Aviaţiei Române”.

„Calendarul naţional român” se referă, în principal, la participarea României în Primul Război Mondial, care a avut ca urmare realizarea visului milenar al poporului nostru: România Mare.

Celui de-al Doilea Război Mondial îi sunt rezervate nu mai puţin de 37 de pagini:

1. 23 mai 1938 – Nicolae Iorga arată pericolul hitlerist;
2. 1 feb. 1941 – Slt. (r) Virgiliu Necula este mobilizat;
3. 3 iul. 1941 – Trupele române trec la ofensivă;
4. 7 iul. 1941 – Atacul podului de vase întins peste Nistru;
5. 19 nov. 1942 – Atacurile de la Don şi Stalingrad;
6. 8 apr. 1944 – Începe ofensiva sovietică în Crimeea;
7. 11 mai 1944 – Evacuarea trupelor române este reluată;
8. 23 iun. 1944 – Moare cpt.cdor av. Sandu Ion;
9. 10 sep. 1944 – Proiectul Convenţiei de armistiţiu;

10. 14-19 sep. 1944 – Epopeea Păulişului;
11. 17 sep. 1944 – Eliberarea oraşului Beiuş;
12. 8 oct. 1944 – Armata trece la atacul general;
13. 22 sep. 1944 – Bătălia de la Oarba de Mureş;
14. 25 oct. 1944 – Eliberarea ultimei brazde de pământ românesc;
15. 29-30 oct. 1944 – Urmărirea generală către Tisa;
16. 30 oct. 1944 – Ofensiva Corpului 7 Armată român;
17. 13-15 nov. 1944 – Creşte intensitatea luptelor către Budapesta;
18. 20 nov. 1944 – Divizia „Tudor Vladimirescu-Debreţin";
19. 21 nov. 1944 – Diviziile 2 şi 3 munte ajung la Kisgyör;
20. 5 dec. 1944 – Trupele române trec la ofensivă către Budapesta;
21. 10 dec. 1944 – Extinderea fâşiei de ofensivă;
22. 18 dec. 1944 – Armata a 4-a română intră în Cehoslovacia;
23. 26 dec. 1944 – Armata 1 română intră în Cehoslovacia;
24. 27 dec. 1944 – Reluarea ofensivei către Budapesta;
25. 28 dec. 1944 – Divizia „Tudor Vladimirescu-Debreţin";
26. 31 dec. 1944 – Ruperea centurii exterioare a Budapestei;
27. 12 ian. 1945 – Nimicirea inamicului din cimitirul Kerepes;
28. 17 ian. 1945 – Curăţirea Pestei de trupele germane şi ungare;
29. 12 feb. 1945 – Contraatacul comandamentului german;
30. 13 feb. 1945 – Continuă ofensiva în defileul Hronului;
31. 21 feb. 1945 – Oprirea temporară a ofensivei;
32. 22 feb. 1945 – Trupele române fac legătura cu partizanii cehi;
33. 25 feb. 1945 – Armata 1 română reia ofensiva;
34. 1 mar. 1945 – Atacul Diviziei „Tudor Vladimirescu-Debreţin";
35. 9 mar. 1945 – Eliberarea localităţii Dobrá Niva;
36. 5 apr. 1945 – Eliberarea localităţilor Malacky, Brusk etc.;
37. 11-12 apr. 1945 – Lupte grele în Carpaţii Albi.

Având în vedere că această Sesiune de comunicări ştiinţifice a Şcolii de Aplicaţie pentru Forţele Aeriene „Aurel Vlaicu" are tema „70 de ani de la intrarea României în al Doilea Război Mondial", prezint avertismentul lui Nicolae Iorga şi cele 3 pagini de calendar din anul 1941.

(23 mai 1938, 1 feb. 1941, 3 iul. 1941 şi 7 iul. 1941)

Deseori, în aceeaşi zi, au avut loc mai multe evenimente naţionale importante de-a lungul timpului. De exemplu, pentru 22 iunie am avut de ales între:

- 22 iunie 1461 – Rănirea lui Ştefan cel Mare la Chilia;
- 22 iunie 1529 – Victoria armatelor moldovene la Feldioara împotriva armatelor imperiale;
- 22 iunie 1941 – Dezlănţuirea războiului împotriva Uniunii Sovietice.

Am ales prima variantă, iar celebrele cuvinte ale mareşalului Ion Antonescu *„Ostaşi, vă ordon treceți Prutul!”* sunt redate în pagina de calendar 3 iulie. Alt exemplu, 28 iunie:

- 28 iunie 1919 – Semnarea Tratatului de pace de la Versailles, cu Germania;
- 28 iunie 1919 – Intrarea României în Societatea Națiunilor, ca membru fondator;
- 28 iunie 1940 – A doua răpire a Basarabiei.

Am ales, de asemenea, prima variantă, cu sublinierea importanței intrării României în Societatea Națiunilor.

Referitor la contribuția Forțelor Aeriene Române în campania anului 1941, le dau cuvântul celor doi membri din filialele A.R.P.I.A. şi „Veteranii de Război” din județul Buzău, actualii comandori av. (Rtr.) Iuliu Blaga – fost sublocotenent (promoție 1942) şi pilot de bombardament în 1944, doborât în spatele frontului sovietic şi luat prizonier pentru o perioadă de peste doi ani şi jumătate – şi Mihai Băetanu – fost adjutant aviator (promoție 1936), pilot de cercetare şi legătură pe toată perioada celui de-al Doilea Război Mondial.

Ambii piloți, care primesc pensie de peste 50 de ani, sunt personalități aeronautice buzoiene şi trebuie să le respectăm şi să le prezentăm meritele întregii vieți.

Comandor av. (rtr.) Mihai Băetanu (94 de ani) este preşedintele fondator al Filialei A.R.P.I.A. Buzău, în anul 1997. S-a retras din această funcție din motive de sănătate, lăsând locul unor camarazi mai tineri, dar rămânând activ în asociație, fiind principalul om de legătură cu Filiala A.R.P.I.A. Bucureşti.

Comandor av. (rtr.) Iuliu Blaga (92 de ani) – autorul cărții *„Destin printre nori”* (2009) - se prezintă astfel: *„Nu mă consider un as al aviației, nici un erou în al Doilea Război Mondial, aşa cum a scris un ziar local din acea vreme. Mi-am îndeplinit cu cinste şi devotament obligațiile şi mi-am servit patria atunci când a avut nevoie de mine”*. După repatriere, între 1946-1951, şi-a continuat activitatea în diferite unități de aviație, la Tecuci, Turda, Mediaş şi Ziliştea, totalizând circa 700 ore de zbor pe 13 tipuri de avioane. La intervenția autorităților comuniste, a fost oprit de la zbor şi încadrat ca profesor de navigație în Şcoala Aripilor Româneşti. În 1959, având gradul de căpitan comandor, a fost trecut în rezervă cu drept de pensie.

PROVOCĂRI PENTRU ÎNVĂȚĂMÂNTUL AERONAUTIC ÎN CONTEXTUL SITUAȚIEI GLOBALE

Autor: Cpt. cdor mst. Ion CHIREA[*].

„Învățarea fără gândire este o prostie,
gândirea fără învățare este o primejdie”
Confucius

The starting point of this study was that the aeronautics is facing, due to global economical difficulties, profound demographical changes which makes the process of aeronautical personnel selection slow enough and at the same time implies an extremely well developed technological potential in this area of expertise.

Punctul de plecare al acestui studiu a fost acela că domeniul aeronautic se confruntă, pe fondul dificultăților economice globale, cu profunde schimbări (în special demografice - ceea ce face destul de greoi procesul de selecție a personalului pentru industria aeronautică), şi în acelaşi timp, cu potențialul tehnologic foarte dezvoltat în acest domeniu.

În această situație apare un punct critic generat de masivele plecări din sistem (pensionări, orientări către alte activități), precum şi de accesul dificil la educație şi antrenare specifică domeniului aeronautic, pentru formarea abilităților personalului tânăr, proces foarte problematic, din cauza costurilor ridicate de pregătire.

Tocmai datorită acestui context general, factorii de răspundere trebuie să acționeze ca un forum, întrunind atât personalități ale organismelor internaționale cât şi reprezentanți ai organizațiilor de pregătire, industriei aeronautice, serviciilor de navigație aeriană şi a organizațiilor de mentenanță.

Starea de fapt:

Făcându-se analiza stadiului actual, asupra implicațiilor pregătirii în domeniul siguranței zborului, au fost constatate următoarele:

- procesul de selecție a personalului aeronautic este confruntat cu schimbarea atitudinilor şi a motivației, ceea ce solicită reanalizarea şi updatarea acestuia;
- personalul nu este pregătit şi antrenat să rezolve în mod corect situațiile speciale;

[*] Locțiitor pentru aviație al comandantului Centrului de Instruire pentru Forțele Aeriene/Şcoala de Aplicație pentru Forțele Aeriene „Aurel Vlaicu”.

- lipsa instructorilor cu experienţă şi reale calităţi psihopedagogice din toate domeniile (piloţi, controlori, tehnici);

- tăierea resurselor necesare pregătirii a făcut ca pregătirea piloţilor să fie dusă dincolo de limitele legale;

- din cauza complexităţii tehnologice şi a procedurilor de operare, a timpului de pregătire redus avut la dispoziţie şi a supraîncărcării unor instructori/profesori (prin politica greşită a organizaţiilor de reducere a personalului didactic, rezultând o supraîncărcare ineficientă), studenţii nu primesc o pregătire corespunzătoare;

- lipsa de motivaţie prin reducerea salariilor duce la automulţumire şi indiferenţă din partea tuturor actorilor implicaţi în pregătire;

- echipajele nu sunt pregătite în mod corect pentru a opera avionica de la bord;

- cunoaşterea inadecvată a sistemelor automate ale aeronavei şi a celor de la sol a reprezentat un factor important care a favorizat 40% din accidente şi a 30% din incidente în ultima decadă;

- în domeniul pregătirii CTA s-a constatat un sistem mult mai bine pus la punct decât al celorlalte categorii de personal (piloţi, tehnicieni şi meteorologi), datorate în special cadrului legislativ existent - CCC;

- lipsa recunoaşterii pregătirii de către unii operatori în unele organizaţii de pregătire;

- necunoaşterea limbii engleze la nivelul cerut de standardele din domeniu;

- numirea unor manageri fără un background în domeniu;

- lipsa unui sistem coerent de recrutare, menţinere şi evaluare a instructorilor şi a supervizorilor, sau acolo unde există, acesta este neperformant.

CĂI DE ACŢIUNE

A) În domeniul politicilor din domeniul pregătirii:

- stabilirea unei culturi aeronautice prin pregătire;
- încurajarea recunoaşterii pregătirii la nivel mondial;
- anticiparea nevoilor de pregătire;
- sprijinirea spiritului competitiv de pregătire;
- domeniul resurselor umane ca o misiune strategică pentru fiecare organizaţie;
- atragerea şi reţinerea personalului competent („best and brightest”);
- acces la pregătire de calitate dar încadrat în limitele financiare;
- păstrarea pe o perioadă extinsă a informaţiilor despre personalul aflat în pregătire (crearea unei baze de date);
- relansarea funcţiei de previziune în domeniul resurselor umane, pentru o perioadă mai lungă (cel puţin 10 ani);
- diminuarea sau eliminarea obstacolelor şi hăţişurilor reglementative (legislative);

- toate documentele referitoare la pregătire să fie cunoscute la toate nivelurile (regulator, de pregătire şi beneficiari).

Pentru realizarea acestor obiective este imperios necesar de a se găsi un set de standarde pentru toate organizaţiile de pregătire, astfel încât, la sfârşitul unei forme de pregătire, studenţii să aibă o pregătire similară în zona europeană, ceea ce ar asigura protecţia personalului, într-o economie globală în criză, prin favorizarea migraţiei forţei în cadrul unor organizaţii care ar putea absoarbe acest personal, ducând la reducerea şomajului.

B) În domeniul pregătirii şi calificărilor propun următoarele direcţii de acţiune:

- îmbunătăţirea eficacităţii schemei de calificare printr-o pregătire competentă;
- revederea continuă a programelor de pregătire;
- concentrarea pe preformanţele umane (studenţi-profesori) pentru formarea competenţelor;
- pregătirea într-un domeniu al tehnicii avansate.
- stabilirea în procesul de învăţământ ca la fiecare şedinţă să se urmărească atingerea indicatorilor de performanţă prin crearea de competenţe măsurabile şi uşor de evaluat;
- utilizarea simulatoarelor ca o etapă majoră a pregătirii iniţiale.

C) Cerinţele pentru instructori/profesori:

- selecţie riguroasă a personalului didactic;
- pregătire de bază în domeniul psihopedagogic;
- specializare într-un anumit domeniu (evitarea situaţiilor când un profesor predă mai multe discipline);
- cursuri anuale de reîmprospătare a cunoştinţelor;
- monitorizarea eficienţei pregătirii fiecărui profesor.

În concluzie, statele trebuie să ţină cont că pregătirea de calitate trebuie văzută ca o prioritate, chiar dacă aceasta implică resurse, fiind o investiţie sigură pentru viitor şi în acest context este necesar un nou cadru de reglementare pentru recrutare, pregătire şi menţinere a noii generaţii de personal aeronautic.

Trebuie avut în vedere de către toate structurile de conducere din domeniul aeronautic că asigurarea şi îmbunătăţirea siguranţei aeriene se bazează în principal pe calitatea şi relevanţa pregătirii.

DIMENSIUNEA SOCIETALĂ A SECURITĂȚII

Autor: Lt. col. mst. Ovidiu IRIMIA[*].

„The security issue has been a concern for the human communities within during their existance. Basicaly, the necessity to ensure the constructive life, of both material and spiritual progress, against the outside hostilities, has appeared once with man, who took care of his security, food and shelter.

The identity represents the unit of analysis of the societal sector. The factors that provide consistency to the concept of identity are as follows: language, culture, religion.

If the national identity is „based on language, culture and spiritual life unity" then breaking aut it means affecting the identity, thus the action of the state must strictly refer to keeping this unity.

Problema securității a preocupat colectivitățile umane de-a lungul existenței lor. Practic, necesitatea asigurării vieții constructive, de progres material şi spiritual, împotriva vitregiilor din afară, a apărut odată cu apariția omului care s-a îngrijit de securitatea sa aşa cum s-a îngrijit de hrană sau adăpostul său.

Conceptul de securitate semnifică situația în care o persoană, un grup de persoane, un stat, o alianță, în urma unor măsuri specifice adoptate individual sau în înțelegere cu alți actori, capătă certitudinea că existența, integritatea şi interesele lor fundamentale nu sunt primejduite. Dacă termenul de securitate semnifică linişte, sentimentul de a fi în afara pericolelor, de a fi protejat, insecuritatea este termenul opus securității şi presupune angoasa, sentimentul de pericol şi risc, impresia de a fi amenințat, libertatea îngrădită, interzicerea satisfacerii intereselor legitime.

Sfârşitul Războiului Rece a adus cu sine şi modificarea percepției indivizilor asupra tipurilor de amenințări la adresa securității lor. Astfel, probleme ce țin de dimensiunile nonmilitare ale securității au luat locul celor de natură militară fără însă a le elimina. În ansamblu, perioada sfârşitului de secol XX şi începutului de secol XXI este marcată atât de creşterea în amploare a procesului de globalizare, cât şi de câteva

[*] Locțiitor pentru radiolocație al comandantului Centrului de Instruire pentru Forțele Aeriene/Şcoala de Aplicație pentru Forțele Aeriene „Aurel Vlaicu".

caracteristici ale mediului internațional de securitate, ce se înscriu în această tendință, precum:

1. Declanşarea unor valuri succesive de lărgire a spațiului euroatlantic şi a Uniunii Europene;

2. Asumarea de către N.A.T.O. şi U.E. a noi roluri ce decurg şi din sporirea numărului de membri;

3. Afirmarea luptei împotriva terorismului ca principal obiectiv al agendei tuturor instituțiilor internaționale de securitate;

4. Extinderea zonei de acțiune a instituțiilor şi organismelor internaționale de securitate în afara „frontierelor" lor inițiale;

5. Restrângerea capabilităților militare din vechile zone de conflict, redirecționarea lor spre alte spații şi desemnarea rolurilor de stabilizare şi menținere a păcii;

6. Reafirmarea rolului unor instituții şi organizații de securitate aflate, până acum pe planul doi în materie de activitate şi afirmare la nivel internațional.

Pe lângă urmărirea acestor procese, pe agenda relațiilor internaționale un loc principal este ocupat de problemele de securitate. Nu putem vorbi numai de terorism, ci şi despre sărăcie, şomaj, crimă organizată, proliferarea armelor de distrugere în masă, imigrație ilegală, dezastre ecologice şi competiție acerbă pentru resurse naturale[250]. O serie din aceste probleme tind să se acutizeze, însoțind procesul de globalizare.

Putem afirma cu certitudine că, la început de secol XXI, pericolele şi amenințările la adresa securității tind să devină din ce în ce mai difuze, puțin predictibile şi multidimensionale. Spre deosebire de amenințările militare tradiționale ce emană de la un adversar cunoscut, acestea nu pot fi contracarate nici prin creşterea cheltuielilor militare sau desfăşurarea de trupe şi nici prin închiderea granițelor. Din aceste motive a crescut nevoia de cooperare internațională, multe dintre pericolele şi amenințările menționate neputând fi rezolvate în cadrul tradițional al securității naționale.

Eforturile de a redefini securitatea pleacă de la câteva premise:

- deținerea armelor de distrugere în masă nu furnizează în mod necesar securitate;

- securitatea într-o lume în globalizare nu poate fi furnizată exclusiv pe baze naționale;

- centrarea atenției pe securitatea statului este inadecvată, întrucât dacă indivizii şi comunitățile se află într-o stare de insecuritate, statul însuşi este fragil;

- dimensiunile nonmilitare ale securității au devenit din ce în ce mai importante.

---

[250] Alexandra Sarcinschi, Dimensiunile nonmilitare ale securității, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2005 p. 5.

Redefinirea conceptului de securitate se desfăşoară, într-un context în care actorii statali şi nonstatali au viziuni diferite la adresa securității, iar elaborarea unei viziuni comune asupra securității este posibilă numai prin conştientizarea faptului că multe din actualele provocări sunt, de fapt, rezultatul existenței unor riscuri şi vulnerabilități comune ce necesită soluții de aceeaşi natură.

Domeniile nonmilitare de analiză a securității sunt:

1. domeniul economic – Securitatea economică;
2. domeniul social – Securitatea socială;
3. domeniul ecologic – Securitatea mediului;
4. domeniul politic – Securitatea politică.

Securitatea politică se referă la stabilitatea sistemelor de guvernare, securitatea economică presupune accesul la resurse şi la piețe, securitatea socială (societală) se referă la identitate, în timp ce securitatea ecologică (mediului înconjurător) are în vedere protecția biosferei.

Securitatea socială se referă la capacitatea statului de a susține în limitele unor condiții acceptabile a elementelor tradiționale de limbă, cultură, obiceiuri, credințe religioase, asociere şi identitate națională.

Unitatea de analiză a sectorului societal este identitatea comunității.

Securitatea societală presupune păstrarea elementelor care dau consistență identității:

1. limba;
2. cultura;
3. religia.

Amenințările la adresa identității comunității se constituie în riscuri de insecuritate societală (migrația, competiția orizontală între culturi vecine, dintre care una este mai puternică, competiția pe verticală – în care comunitățile se văd fie integrate într-un proiect identitar mai larg ca U.E., sau fragmentate de mişcări de secesiune).

Conceptul de securitate societală a apărut în cadrul Şcolii Europene de Securitate în anii 1980 (Copenhaga) şi este rezultat din practica integrării europene. El reflectă agenda dominant nemilitară a securității pe continent şi este o alternativă, împreună cu celelalte concepte şi noțiuni ale şcolii europene de securitate la şcoala americană.

Securitatea societală aparține curentului constructivist şi are ca principali reprezentanți pe: Ole Waever, Barry Buzan, Morten Kelstrup, Pierre Lemaistre, Ionel Nicu Sava.

Obiectele referențiale la nivel societal sunt uşor de identificat: minoritățile, națiunile, rasa şi religiile în spații în care identitatea comunității se defineşte în principal pe aceste coordonate.

Problemele de limbă, religie şi tradiţii joacă un rol important în ideea de stat şi pot avea nevoie să fie apărate sau protejate împotriva importurilor culturale seducătoare sau apăsătoare. Dacă cultura locală este slabă sau mică chiar şi efectele colaterale neintenţionate ale contactelor întâmplătoare s-ar putea dovedi distrugătoare şi având o încărcătură politică (până şi Franţa se temea de impactul fast-food-urilor americane asupra tradiţiei culinare şi de erodarea limbii prin încorporarea de cuvinte englezeşti).

Principala dificultate în cazul ameninţărilor sociale ca o componentă a securităţii naţionale este aceea că majoritatea lor au loc în interiorul statelor.

Dacă securitatea socială depinde de capacitatea sa de susţinere a structurilor tradiţionale de limbă, cultură, identitate şi obiceiuri etnice şi religioase, atunci ameninţările acestor valori provin mult mai des din interiorul statului decât din afara lui. Procesul de constituire a statului naţiune urmăreşte adesea suprimarea sau măcar omogenizarea unor identităţi sociale substatale (Ex: bulgarii suprimă identitatea turcilor; turcii suprimă identitatea armenilor şi a kurzilor; naţiunile baltice se tem de rusificare). Ameninţările sociale interne sunt simptomatice pentru statele slabe.

Puterea societală este expresia unei capacităţi intime a societăţii de a furniza modele de organizare socială pentru a se adapta la costrângerile interne şi internaţionale. Securitatea societală e un continuum cu o limită dată de securitatea individului şi o alta, de securitatea naţională. O comunitate e în devenire (la baza constituirii unor comunităţi umane stau două tipuri de identitate: etnonaţională şi religioasă). Ataşamentul indivizilor la un model valoric este greu de măsurat, cu atât mai mult ataşamentul comunităţii, ai căror membri sunt în timp alţii. E greu de stabilit un punct critic de la care scăderea ataşamentului se traduce într-o ameninţare la adresa securităţii acelei comunităţi.

Securitatea societală – identificare conceptuală şi conţinut

Securitatea societală se referă la prezervarea în condiţii acceptabile de evoluţie a paternurilor tradiţionale de limbă, cultură, asociere şi identitate naţională, religioasă şi obiceiuri.

Buzan et all (1998) afirma: „Conceptul organizatoric al sectorului societal este identitatea. Insecuritatea societală există atunci când comunităţile de orice fel ar fi ele, definesc o evoluţie sau o posibilitate ca pe o ameninţare la adresa supravieţuirii lor ca entităţi comunitare”.[251].

Identitatea reprezintă unitatea de analiză a sectorului societal. Elementele care dau consistenţă identităţii sunt: limba, cultura şi religia. Dacă identitatea naţională e „bazată pe unitatea de limbă, cultură şi viaţă spirituală”.[252], o rupere a acestei unităţi echivalează cu o afectare a identităţii, atunci acţiunile statului trebuie să vizeze păstrarea acestei unităţi. Limba cristalizează modelul valoric, de aceea se află în

[251]. Buzan, B.,Waever, O, de Wilde, J. A New Framework for Analisys, Lzne Rienner Publishers, Boulder, Londra, 1998, p. 119.
[252]. Strategia de Securitate Naţională a României, p. 8.

centrul construcției identității naționale. Se impun atunci reglementări pentru consevarea şi promovarea limbii şi culturii, care să fie răspunsul instituțional la posibila vulnerabilitate a identității. Limba securizează nivelul individual prin reflectarea corectă a modelului valoric care defineşte individul şi comunitatea din care face parte acesta. Fără traducerea modelului valoric în plan lingvistic sunt îngreunate atât procesele de recunoaştere a valorilor, cât şi de conştientizare a lor, atât de către individ cât şi de comunitatea sa. Contextul globalizării repune în discuție supraviețuirea modelului valoric național, prin redefinirea rolurilor îndeplinite de statul - națiune în acest context istoric nou.

Prin afectarea modelului valoric național însăşi identitatea națiunii e pusă în pericol, cu consecințe directe asupra securității sale.

Procesul de degradare a valorilor nu este ancorat doar în plan intern. Presiuni asupra valorilor vin şi din contextul internațional actual. Accesul la alte realități sociale şi culturale din afara sferei culturii şi societății proprii pare a fi un fapt pentru oamenii lumii de azi, lucru ce ar putea constitui o explicație suficientă pentru convergența gusturilor într-o cultură care pare din ce în ce mai omogenă. E puțin probabil să devenim cu toții parte a unei comunități globale în care cei puternici (politic şi, prin aceasta şi cultural) să conducă pe cei mai slabi şi să le impună o existență culturală uniformă.

Adevăratul pericol este relativizarea importanței valorilor proprii. Aderăm la valori moştenite cultural şi care ni s-au impus conştiinței prin prestigiul lor. Suntem urmaşii unei tradiții mai vechi sau mai noi, iar această tradiție ne face participanți la o comunitate culturală.

Asumarea rolului de membru al unei comunități culturale e una conştientă. Sunt român nu numai că m-am născut astfel, ci pentru că îmi confirm permanent apartenența la comunitatea culturală românească vorbindu-i limba, respectându-i obiceiurile, dar mai ales trăind româneşte o realitate pe carte o modelez în funcție de opțiunile mele, opțiuni determinate cultural, dar şi reafirmate şi confirmate cultural.

Chiar revolta împotriva unor anumite neîmpliniri şi scăderi ale unei comunități poate fi pornită din grija pentru cultivarea valorilor bune, care să vindece aceste neputințe. Dacă suntem disprețuitori față de trăsăturile negative ale românului, astăzi, e pentru că ne dorim ca valorile să copleşească nonvalorile, ca o moştenire rea să poată fi dezrădăcinată de o deprindere bună.

Critica unei nonvalori e, în mod necesar, o aderare la o valoare. Afirmarea unor lipsuri e o confirmare a existenței unor plusuri care să le compenseze pe primele. Dacă o comunitate încetează să-şi mai dorească vindecarea de lipsuri, aceasta o aruncă în pericolul de a nu mai exista. Dacă nemulțumirea față de scăderile morale nu e însoțită de imaginea valorilor care pot compensa lipsurile, dacă golurile nu sunt acoperite de plinul valorilor, atunci comunitatea e într-adevăr gata să accepte alte valori. Dacă modelul valoric propriu nu mai e investit de membrii comunității cu capacitatea de a vindeca scăderile comunității, aşadar dacă nu li se recunoaşte valorilor moştenite cultural capacitatea de a oferi un model de viețuire comunitară, atunci acea cultură va căuta un alt model valoric ideal.

Servindu-se de această ruptură între modelul corupt al existenței actuale a comunității şi modelul ideal, o altă comunitate culturală poate să-şi impună propriul model. Prăbuşirea valorică a unei comunități, încurajată de neîncrederea în modelul moştenit şi, prin urmare, de refuzul de a contribui la construirea şi transmiterea în continuare a modelului, nu se face doar prin atacul unei culturi asupra alteia. Decăderea unei culturi e accelerată în primul rând din interior. Atacul exterior e doar pretextul unei renunțări de a cultiva propriul model.

În arhitectura modelului valoric național identificăm două paliere: un nucleu dur, în care intră valori de vocație universală şi traducerea lor în plan istoric, care nu suportă modificări masive în structură (riscul extrem fiind insecurizarea modelului) şi valorile conexe, grupate într-o arhitectură mai puțin stabilă, supusă schimbărilor şi reorganizării ierarhice.

Identitățile (individuală, comunitară, națională) se constituie în jurul unui miez valoric. Acest miez valoric are în compunere tradițiile, aspirațiile, viziunile în notă universală sau particulară (a individului, a comunității). El este comunicat prin limbă care este şi ea învestită cu valoare. Prin limbă comunicăm ataşamentul nostru față de valori şi ne revendicăm ca membri ai unei comunități cu care împărtăşim aceleaşi valori. Conexiunile stabilite între identități prin această împărtăşire a valorilor sunt securizate.

Securitatea individuală, a cărei sursă este aderarea la valori, oferă temeiul securității comunitare şi naționale.

În plan intern se pot identifica două posibile surse de insecuritate: degradarea valorilor şi degradarea limbii. Dacă valorile se erodează, identitatea însăşi, susținută de aceste valori, se dezintegrează. Conexiunile între identități vor înceta să fie comunicate, ceea ce înseamnă un risc de insecuritate. Pentru păstrarea securității este aşadar necesară conservarea valorilor. Degradarea limbii se referă la atenuarea puterii ei de a reflecta valorile. Împingerea spre periferia limbii a sensurilor sale bune, acelea care reflectă valori, echivalează cu opacizarea limbii cu atrofierea ei. Limba creează sens. Aceasta nu e doar lingvistic, ci şi social. Vorbind limba maternă, nu doar reactivez sensuri moştenite cultural, ci creez semnificații, care au influență şi la nivel lingvistic, dar şi la nivel social. Funcția socială a limbii nu se reduce, doar la socializare prin limbă ci şi la crearea de semnificație socială. Dacă limba codifică valori, nu s-ar putea să fie ea mai mult decât un simplu instrument de transmitere a valorii? Ce înțeles social are limba comunității pentru vorbitorii ei? E greu de crezut că limba poate fi redusă la dimensiunea sa instrumentală. Putem afirma că limba participă la construcția socială a realității, iar individul, parțial conştient de această putere a limbii, trebuie şi educat pentru a participa la construcție.

Actul de a vorbi o limbă înseamnă şi un act de a-ți arăta ataşamentul față de valorile sociale şi, în definitiv, culturale, ale comunității respective. Limba are funcția socială nu doar de a reflecta valorile (pentru că sensurile cuvintelor reflectă valori), ci

şi de a le crea. Limba, cu puterea ei de reflectare şi creare a valorii, trebuie să intre în ecuaţia securităţii, care depinde de păstrarea capacităţii de semnificare a modelului valoric pentru o comunitate.

Limba poate semnifica o varietate de funcţii sociale (de la felul cum clasificăm realitatea, până la rolurile sociale). Această potenţialitate nu e doar permanent confirmată de membrii comunităţii prin vorbirea limbii, ci şi îmbogăţită prin adăugarea de semnificaţii. Cum şi ele pot intra în fondul cultural al comunităţii, acesta trebuie să îşi dezvolte mecanisme de percepere a noilor semnificaţii neconforme cu setul de semnificaţii anterior. Orice degradare a sensurilor nu înseamnă doar o degradare a limbii, ci stricarea instrumentului prin care e privită realitatea şi, în final, a realităţii însăşi. Securitatea unei comunităţi depinde atunci de cultivarea sensurilor bune din limbă.

Întrucât statele sunt unităţi dominante, securitatea naţională este o problemă centrală a lor, mutaţii apar atât în cazul raportării ei la stat, cât şi în aplicarea ei mai directă la elementele sale etnoculturale şi religioase. Permeabilitatea statelor, atât la ideile cât şi la popoarele asociate cu alte state, şterge graniţele dintre securitatea internă şi cea naţională. Dispar astfel distincţiile între cetăţeni şi străini, politica internă şi internaţională, astfel, chiar şi simplul schimb de idei şi de comunicare putând duce la ameninţări culturale semnificative politic (cum este cazul reacţiei fundamentaliştilor islamişti la penetrarea ideilor occidentale în lumea musulmană).

Problemele de limbă, religie şi tradiţie culturală deţin un loc important în ideea de stat şi pot avea nevoie să fie apărate sau protejate în cazul „importurilor" culturale, atât de seducătoare de multe ori. Multe conflicte actuale au la bază credinţe, cele mai multe rezultând din ciocnirea aspectelor religio-politice ale comunităţilor aflate în conflict şi asocierea lor cu politicile guvernamentale. Educarea aderenţilor în spiritul urii sau adversităţii faţă de tot ceea ce constituie „lumea exterioară", în cazul religiilor „militante", care practică şi un „prozelitism agresiv", este un fapt real de necontestat. Adepţii acestor religii pot recurge relativ simplu la violenţa armată pentru a-şi atinge obiectivele politice, culturale şi economice, dar ordinea internă şi internaţională trebuie să se raporteze la lege şi instituţii, la aranjamente, negocieri, compromisuri, pe căi raţionale.

Tendinţele au impus un mediu de securitate internaţional caracterizat de un grad ridicat de fluiditate şi o variabilitate din ce în ce mai pregnantă a rezultantei relaţiilor/interacţiunilor diverşilor actori pe scena globală. Acest caracter variabil este justificat în multe dintre cazuri, cel puţin la nivel regional, de reacţiile anumitor actori, reacţii rezultate din modul de percepere a acţiunii celorlalţi actori. Nu de puţine ori aceste percepţii sunt greşite, ceea ce face ca reacţiile ce le preced, dacă nu urmează calea civilizată a dialogului şi cooperării, să devină surse de tensiuni şi chiar crize ce pot afecta în mod semnificativ starea de stabilitate existentă la un anumit moment dat în diferitele nivele ale mediului de securitate. Iau naştere astfel riscuri şi ameninţări a

căror natură poate fi numită *de percepție*. În ceea ce privește dimensiunea etnico-religioasă a securității, aceasta este de o importanță covârșitoare, pentru că are drept sursă modul în care este percepută de o anumită categorie de actori, sau de fiecare actor în parte (minorități etnice și religioase, în cazul nostru).

Din alt punct de vedere, în opinia noastră, religia și etnicul au devenit aspecte majore în evoluția securității, pentru că sunt aspecte ce sunt percepute ca având influență directă asupra suveranității statelor, nu de puține ori tensiunile, crizele și conflictele de natură etnico-religioasă având atașate revendicări teritoriale, făcând problematică, la nivel extern, cooperarea dintre state și conducând, astfel, la probleme de securitate. De asemenea, influența acestora asupra securității a fost evidentă și prin urmările provocate în cadrul intern, după cum ne-au demonstrat cazurile Iugoslaviei și fostei URSS, demonstrații mai mult decât explicite pentru modul în care aspectele etnice și religioase au constituit cauze ale degradării securității în regiuni de un interes strategic ridicat pentru Europa și comunitatea internațională în ansamblul ei.

Deși multă vreme, în epoca modernă, *factorul etnic* și *cel religios* nu au fost considerați adevărate probleme ale securității naționale, la momentul în care s-a constatat că aveau potențial de a inflama o stare de tensiune sau conflict între state, modul de abordare a acestor factori a fost reconsiderat, iar acest lucru se întâmplă încă de la sfârșitul anilor '70, din cauză că apariția religiei ca trăsătură majoră a unui conflict a fost total neașteptată atât de către mediul academic, cât și de factorii decizionali. Primul șoc major a fost la momentul revoluției islamice iraniene, iar de atunci a început să devină limpede că religia, ca factor în conflict, începe să joace un rol important fie în provocarea unor conflicte fie în exprimarea lor. Pentru că cel mai frecvent, religia apare în conflict precum o marcă a etnicității.

Aparținând dimensiunii culturale a securității, factorii *etnic* și *religios* capătă o importanță majoră în analiza de securitate, spațiul de manifestare al securității culturale situându-se la nivelul interrelaționării securității individuale cu securitatea națională, în sensul că indivizii sau grupurile substatale, în cazul nostru grupurile etnice sau religioase, pot deveni o problemă de securitate națională, comportamentul acestora degenerând spre acțiuni teroriste, separatiste, revoluționare etc.

O cercetare care să aibă ca temă studiul *aspectelor etnico-religioase* ale securității se înscrie în domeniul preocupărilor de aprofundare și diversificare a cercetărilor fundamentale de securitate politico-militară, în context intern și internațional. Totodată, trebuie menționată existența corelării acestei teme cu principalele tendințe din domeniile analizei internaționale de securitate, dinamizate de procesele tehnologice și de altă natură, la început de secol XXI. De câțiva ani buni, în studiul evoluției scenei internaționale, se impune tot mai mult o nouă direcție de cercetare: aceea a trendurilor culturale, a formelor de gândire, a modelelor după care se dezvoltă fundamentul ideatic într-un anumit cadru cultural. În acest fel există posibilitatea de a pătrunde subtil până în profunzimea unei anume gândiri, până la

„sistemul" de elaborare a reprezentărilor şi sugerând astfel motivaţiile şi resorturile ei subtile, chiar inconştiente uneori, dar existente în viaţa indivizilor şi a societăţilor.

La ora actuală, într-un mediu de securitate caracterizat, conform majorităţii specialiştilor, de schimbări majore, cea mai pregnantă tendinţă este de a crea elemente politice, militare şi economice stabile la scară globală, pe fondul unei populaţii diverse din punct de vedere geografic, etnic, cultural. De aceea, această tendinţă trebuie să reprezinte, printre altele, şi valorile diversităţii ideologice şi culturale.

Manifestările de intoleranţă în ceea ce priveşte aspectele religioase sau etnice constituie surse de instabilitate cu precădere la nivel regional, în această perioadă, când procesul de globalizare conduce spre formarea unor *medii multiculturale*. În aceste condiţii, creşterea influenţei unei anumite culturi, depăşind spaţiul de origine, poate naşte o serie de resentimente.

Aşa cum am afirmat în această lucrare, cele trei mari religii monoteiste (creştină, islamică şi iudaică) pot fi transformate deseori în cauze ale unor conflicte, deşi adevărata cauză pare a fi, mai degrabă, diversitatea interpretărilor aduse textelor religioase ale fiecărei din cele trei religii.

Riscul unor conflicte interreligioase există, dar nu poate fi ignorată apariţia unor tensiuni între denominaţii mai vaste, cum ar fi susţinătorii religiei şi cei ai secularismului, influenţa curentelor seculare asupra vieţii cetăţii înregistrând creşteri semnificative în ultimele decenii.

Drumul spre conflict este uşor de parcurs, pentru că sunt implicate *aspecte identitare*, sensibile la orice influenţă externă percepută drept agresivă. În alte cazuri sunt lezate direct drepturile fundamentale ale omului, în special acolo unde ideologiile totalitare încă există, în ţări din Orientul Mijlociu sau Asia Centrală, de exemplu, ceea ce face să existe tensiuni între diferite segmente minoritare şi cel majoritar de populaţie.

Standardele moderne ale decenţei umane, respectarea drepturilor omului sunt considerate condiţii necesare ale unei societăţi democratice, cu un grad ridicat de stabilitate.

Există opinii ce plasează religia drept un factor central, altele care consideră că influenţa religiei este în descreştere sau chiar lipseşte. Această ultimă părere, conform căreia rolul religiei tinde să se diminueze, sau cel puţin să îşi îngusteze sfera dinspre public spre individual, a dominat ştiinţele sociale cea mai mare perioadă a secolului XX. Teorii precum cea a modernizării în ştiinţele politice şi a secularizării în sociologie şi-au avut originea în furnizarea unei ştiinţe sociale care să ofere fundamente raţionale, ştiinţifice pentru societate şi politică. Acestea ar fi trebuit să înlocuiască fundamentele etnice şi religioase ale societăţii şi politicii de până atunci.

Dorind să ne îndepărtăm de concepţii greşite, deformate, am considerat că cel mai direct mod de a identifica rolul religiei în dinamica securităţii este de a urmări

interacțiunea sa cu un aspect mai îndelung cercetat[253], al scenei globale, şi anume factorul etnic. Destul de frecvent religia şi etnicul sunt grupate împreună (binomul etnico-religios), dar, pentru a putea evalua corect rolul acestora, fiecare factor trebuie, inițial, analizat independent, pentru a stabili un *cadru teoretic* al cercetării, în interiorul căruia să analizăm relația (raportul) dintre religie, etnie şi securitate.

Evenimentele istorice ale ultimelor două decenii (terorism, conflicte ce au la bază aspecte identitare – etnice şi religioase – sau memoria istorică), precum şi apariția unor noi tipuri de vulnerabilitate au aprofundat dezbaterile asupra securității printre teoreticieni şi factori decizionali deopotrivă. Dezbaterea asupra componentelor securității şi a modurilor cum se poate realiza securitatea au devenit din ce în ce mai complexe şi mai specializate. Elementele integrate ale unor aspecte mai largi, prin modul lor de concretizare pe scena relațiilor internaționale au fost considerate în mod special în demersul de a trece dincolo de conceptele şi definițiile apriorice care, uneori, exclud aspecte importante ce devin vizibile sub forma lor concretă de manifestare.

Reconfigurarea **structurii identitare** este un proces prin excelență continuu. Construirea identității este un parcurs. Ce stabilizează identitatea în timp şi îi oferă recognoscibilitate atât printre membrii comunității, cât şi printre alte comunități?

Susțin că modelul valoric al unei comunități are o arhitectură construită pe valori fundamentale, care îi susțin structura, şi valori conexe, mai aproape sau mai departe de miezul tare. Modelul are un nucleu dur de trăsături fundamentale şi note marginale, acestea din urmă supuse mai uşor influenței şi schimbărilor. Adaptarea la contextul istoric presupune renunțarea la unele din aceste valori marginale, adoptarea unora, modificarea altora. În interiorul nucleului dur al modelului schimbările de ierahie sunt permise, dar nu şi schimbările de poziție – cu alte cuvinte, ieşirea unei valori din nucleul dur face ca întreaga structură arhitectonică a modelului să devină instabilă.

[253] Lucrările de specialitate privind conflictele etnice au abundat în ultimii zece ani, situația internațională permițând dezvoltarea analizei acestui aspect. Dacă vom considera numai conflictele din spațiul fostei Iugoslavii, literatura ce s-a ocupat de studiul acestora este extrem de vastă.

RĂZBOIUL CIBERNETIC – O PROVOCARE A SECOLULUI XXI

Autor: Lt. col. mst. Virgil TOŞA[*]

„Victoria zâmbeşte celor care anticipează schimbările în caracterul războiului, nu acelora care aşteaptă să se adapteze ei înşişi, după ce schimbările se produc”.

Giulio Douhet

The world realized in the late spring of 2007 when the country of Estonia experienced the first cyber war, we had entered a new age of conflict. The Estonia attack was unprecedented in size and scope and should alarm every nation around the around the world. Offensive cyber weapons have been developed by multiple countries that could create havoc and damage to our information infrastructure. Cyber Arms have become easier to obtain, easier to use, and much more powerful. These weapons are a fraction of the cost of traditional weapons such as tank. Therefore, State or groups sponsored attacks against information systems using computer viruses and other techniques should be considered an act of war. As such, governments must be proactive and establish parameters, definitions and regulations around cyberwar.

Lumea a intrat într-o nouă eră numită „era informaţiei”. Dezvoltarea noilor tehnologii cum sunt telefonia mobilă, sateliţii de comunicaţie, calculatoarele personale, Internetul, au făcut ca lumea să devină mult mai interconectată. Dezvoltarea convergentă a calculatoarelor şi a tehnologiilor de comunicaţie folosind mijloacele digitale pentru procesarea, transmiterea, stocarea informaţiilor, a revoluţionat activitatea întregii societăţi. Media s-a alăturat acestei revoluţii, aproape zilnic suntem asaltaţi cu articole despre noua lume a spaţiului cibernetic. Publicaţiile economice sunt pline cu ştiri despre afaceri din domeniul tehnologiei informaţiilor şi al comunicaţiilor care, în treacăt fie spus sunt astăzi un singur domeniu – tehnologia informaţiei şi comunicaţiilor – TIC.

Dar conectivitatea calculatoarelor a început în 1969, odată cu crearea ARPANet – reţeaua de calculatoare care a conectat 4 instituţii de cercetare americane: UCLA care a fost conectată în septembrie 1969, Institutul de cercetare Stanford conectat în octombrie 1969, Universitatea California din Santa Barbara, conectată în noiembrie 1969 şi Univeritatea Utah care a fost conectată în decembrie 1969. ARPANet, reţeaua

[*] Locţiitor pentru rachete şi artilerie antiaeriană al comandantului Centrului de Instruire pentru Forţele Aeriene/Şcoala de Aplicaţie pentru Forţele Aeriene „Aurel Vlaicu”.

Deleted: ¶
Introducere¶
Repere teoretice privind terorismul cibernetic¶
Războiul cibernetic – al 5-lea mediu de ducere a luptei¶
Terorismul cibernetic – ameninţare la adresa securităţii¶
Securitatea – niveluri şi componente¶
Domeniile securităţii¶
Nivelurile securităţii¶
Contracararea terorismului cybernetic¶
Protecţia infrastructurilor critice¶
NATO şi războiului cibernetic¶ ... [1]
Formatted ... [2]
Formatted ... [3]
Formatted ... [4]
Formatted ... [5]
Formatted ... [6]
Formatted ... [7]
Formatted ... [8]
Formatted ... [9]
Deleted: i
Deleted: a
Formatted ... [10]
Deleted: .
Formatted ... [11]
Deleted: s
Formatted ... [12]
Deleted:
Formatted ... [13]
Deleted: i
Deleted: IT
Formatted ... [14]
Deleted: si… ... [15]
Formatted ... [16]
Deleted: si fuziuni ale companii ... [17]
Formatted ... [18]
Deleted: -
Formatted ... [19]
Deleted: i
Formatted ... [20]

care inițial a fost un proiect al Ministerului Apărării american, nu a fost proiectată să satisfacă nevoile mediului de afaceri şi prin urmare nu şi-a pus probleme de securitate. Internetul aşa cum este cunoscut azi este copilul teribil al reţelei ARPANet care, peste ani, a devenit reţeaua mondială care interconectează oameni din întreaga lume. Sume uriaşe de bani sunt tranzacţionate în prezent prin Internet. Activităţi strategice sunt conduse prin intermediul Internetului, ca principal mijloc de comunicare. De asemenea, serviciile publice sunt controlate prin intermediul Internetului.

Puterea de calcul a crescut exponenţial concomitent cu reducerea costurilor per unitate, până acolo încât în zilele noastre, calculatoarele sunt omniprezente. Conectarea acestora prin Internet a făcut posibilă comunicarea în întreaga lume la costuri nesemnificative. Accesul la un calculator a permis unui număr mare de oameni să obţină diferite niveluri de expertiză, lucru imposibil în trecut. Efectele pozitive ale acestei tehnologii servesc umanităţii mai mult decât oricare altele din trecut. Infrastructura informaţională globală a devenit vitală economiilor din lumea întreagă aşa încât această infrastructură a devenit ea însăşi punctul sensibil care ar putea să transforme o economie puternică în ţintă principală pentru teroriştii din întreaga lume.

Guvernele ţărilor dezvoltate se străduiesc să creeze infrastructuri informaţionale naţionale şi globale, aşa-numitele autostrăzi informaţionale[254] despre care s-a sperat iniţial că vor fi pavate cu "aur şi intenţii bune"[255]. Mediul internaţional de după încetarea Războiului Rece, caracterizat de era informaţională s-a dovedit a avea un impact deosebit asupra domeniului securităţii.

Tehnologia informaţiilor a devenit unul din elementele integrante ale societăţii contemporane. Fie în viaţa personală, fie în cea profesională, lumea cibernetică a devenit un factor dominant în viaţa de zi cu zi. Cei mai mulţi experţi sunt de acord că revoluţia informaţională reprezintă cea mai importantă transformare globală de la revoluţia industrială începută la mijlocul sec. XVIII[256]. Creşterea dependenţei societăţii actuale de tehnologia informaţiilor a atras după sine transformarea sistemelor informatice în ţinte deosebit de importante pentru teroriştii cibernetici fapt care reprezintă o ameninţare importantă la adresa securităţii militare, economice şi în final a celei naţionale[257].

Iar această revoluţie informaţională se va amplifica în continuare dacă nu exponenţial, măcar conform legii lui Moore (puterea de procesare cu ajutorul calculatoarelor pentru nişte costuri date se dublează la fiecare 18 luni)[258]

[254] Gregory, J. Rattrey, *Strategic Warfare in Cyberspace*, Massachusetts Institute of Technology, 2001, p. 1.
[255] Ibidem, p. 3.
[256] Director of Central Intelligence Agency, *Cyber Threat Trends and U.S. Network Security*, Declaraţie pentru Joint Economic Committee dată de Lawrence K. Gershwin, înalt reprezentant al CIA pentru Ştiinţă şi Tehnologie, (Washington, D.C., 21 June 2001), pe https://www.cia.gov/news-information/speeches-testimony/2001/gershwin_speech_06222001.html accesat la 21.03.2010.
[257] DCSINT Handbook 1.02, *Cyber Operations and Cyber Terrorism*, Fort Leavenworth- Kansas, 2005, p. 1.
[258] Teodor Frunzeţi, Vladimir Zodian; *„Lumea 2009 – enciclopedie politică şi militară"*, Bucureşti, Editura CTEA, 2009, p. 117.

Formatted ... [21]
Formatted ... [22]
Formatted ... [23]
Deleted: iniţial
Formatted ... [24]
Formatted: Font: 11 pt, No underline, Font color: Auto, Not Superscript/ Subscript
Formatted ... [25]
Formatted: Hyperlink, Justified, Indent: First line: 1 cm, Line spacing: Multiple 1,08 li, Adjust space between Asian text and numbers
Formatted ... [26]
Deleted: ¶
Formatted: Font: (Default) Times New Roman, 9 pt, Italic, Condensed by 0,2 pt
Formatted ... [27]
Formatted: Normal, Justified, Keep lines together, Don't hyphenate, Don't adjust space between Latin and Asian text, Don't adjust space between Asian text and numbers
Deleted:
Field Code Changed
Deleted: http://www.cia.gov/cia/public_affairs/speeches/2001/gershwin_speech_06222001.html; …4…4 ... [28]
Deleted: April
Deleted: 04.
Formatted: Normal, Justified, Don't adjust space between Latin and Asian text, Don't adjust space between Asian text and numbers
Formatted: Font: (Default) Times New Roman, 9 pt, Condensed by 0,2 pt
Formatted: Font: 9 pt, Romanian (Romania)

Flotele, armatele şi aliantele militare nu vor fi mai importante decât abilitatea unei naţiuni de a-şi accelera progresul tehnologic şi creşterea economică, pentru a crea noi idei şi produse, precum şi de a-şi proteja propriul avantaj informaţional. Creşterea avantajului asimetric asupra unui oponent va fi mai importantă decât cantitatea forţelor convenţionale.

Succesul integrării sistemelor informaţionale în cadrul forţelor militare convenţionale a fost dovedit în cadrul războaielor din Golful Persic. Implicarea forţelor militare americane în Somalia şi în Balcani a demonstrat influenţa crescândă a acoperirii mediatice globale.

Futuriştii afirmă[259], că tranziţia către cel de-al treilea val al societăţii bazate pe informaţie va avea implicaţii cruciale atât pentru conceptul de pace cât şi asupra celui de război. Ministerele apărării din statele cu potenţial militar deosebit au introdus în doctrinele şi în organizaţiile militare atributele erei informaţionale.

Războiul este poate una dintre cele mai vechi activităţi umane. Adeseori, nevoile militare au determinat evoluţia tehnologică dar, poate în egală măsură, şi evoluţia tehnologică a slujit în mod substanţial evoluţia fenomenului război. Astfel, praful de puşcă, descoperit de chinezi, a cărui primă referire a fost găsită într-un pasaj din lucrarea taoistă „Zhenyuan miaodao yaolüe" datată la mijlocul secolului IX, a reprezentat una din materiile cele mai importante din „industria uciderii".

Încă de la începutul omenirii, războaiele s-au dus pe uscat. Odată cu dezvoltarea mijloacelor de transport pe apă, şi acest mediu a fost folosit în timpul conflictelor. Mult mai târziu, în secolul XX, aviaţia a venit în sprijinul militarilor.

Revoluţia industrială a transformat războiul. Apariţia căii ferate a permis armatelor să se deplaseze mult mai uşor şi mai rapid decât înainte, iar telegraful a facilitat în mod substanţial transmiterea mesajelor spre şi dinspre câmpul de luptă.

Odată cu declanşarea Războiului Rece a început competiţia între cele două mari superputeri ale vremii, SUA şi URSS, pentru cucerirea spaţiului cosmic. Această competiţie nu a fost doar una a orgoliilor ci mai ales pentru controlul celui de-al patrulea mediu de ducere a războiului – spaţiul extraatmosferic.

Dintr-o altă perspectivă, în decursul istoriei, războaiele au fost declanşate adesea înainte ca grosul forţelor să intre în luptă. În secolul XIX şi la începutul sec. XX, luptele începeau atunci când cavaleria uşoară depăşea graniţele teritoriului agresat.

Multe dintre conflictele militare ale secolului XX au început odată cu atacul surpriză executat de către aviaţie[260].

În viitor, prima mare bătălie ar putea să nu se dea nici în aer nici pe apă şi nici pe uscat. Este posibil să asistăm, sau poate nici măcar să nu ne dăm seama că ea va

[259] Gregory J. Rattray, *Strategic Warfare in Cyberspace*, Massachusetts Institute of Technology, 2001, p. 23.

[260] Ca exemple pot fi date atacul Japoniei asupra flotei americane de la Pearl Harbour din 1941, atacul forţelor Israeliene asupra Egiptului din 1947, dar şi atacul coaliţiei împotriva Irakului din 1991.

Formatted: Font: 11 pt, No underline, Font color: Auto, Not Superscript/ Subscript

Formatted: Font: 11 pt, No underline, Font color: Auto, Not Superscript/ Subscript

Deleted: As the Soviet empire fell into decline, a numlier of events highlighted the growing influence of information technology cm national security.

Formatted: Font: 11 pt, No underline, Font color: Auto, Romanian (Romania), Not Superscript/ Subscript

Formatted: Font: 11 pt, No underline, Font color: Auto, Not Superscript/ Subscript

Formatted: Hyperlink, Justified, Indent: First line: 1 cm, Line spacing: Multiple 1,1 li, Adjust space between Latin and Asian text, Adjust space between Asian text and numbers, Pattern: Clear

Deleted: Successful integration of information systems in a sophistic ... [29]

Formatted ... [30]

Deleted: U.S. military involven ... [31]

Formatted ... [32]

Formatted ... [33]

Formatted ... [34]

Formatted ... [35]

Formatted ... [36]

Formatted ... [37]

Deleted: ele

Formatted ... [38]

Formatted ... [39]

Deleted: ¶ ... [40]

Formatted: Font: 11 pt

Deleted: şi

Formatted ... [41]

Formatted ... [42]

Formatted ... [43]

Formatted ... [44]

Formatted ... [45]

avea loc, în spațiul cibernetic. Cazul Estoniei va intra în istorie ca primul conflict în spațiul cibernetic.

Prima victimă - Estonia

Au trecut câțiva ani de la masivul atac electronic[261], care a paralizat temporar infrastructura națională internet a Estoniei[262]. Din perspectiva NATO, acest atac constituie un moment istoric în evoluția Alianței, pentru că el reprezintă primul caz în care un stat membru solicită, în mod formal, asistență de urgență pentru apărarea sistemului său informatic.

Sunt voci care afirmă că un atac cibernetic ar putea avea efectele unei lovituri nucleare. Astfel Ene Ergma, purtătorul de cuvânt al Parlamentului Estonian care are un doctorat în fizică nucleară a făcut o comparație: „când am privit o explozie nucleară şi explozia care s-a petrecut în țara noastră în luna mai (2008 n.a.), am văzut acelaşi lucru". La fel ca radiația nucleară, un război cibernetic poate distruge un stat modern fără să curgă sânge[263].

Întrucât atacul s-a derulat pe o perioadă de câteva săptămâni[264], miniștrii țărilor NATO s-au reunit în grabă pentru a evalua consecințele strategice şi politice ale primului atac cibernetic masiv desfăşurat împotriva unui stat membru. În timpul acestei crize a devenit, în mod clar, evident pentru oficialii NATO, că Alianța are nevoie atât de o doctrină coerentă a spațiului cibernetic, cât şi de o strategie comprehensivă de acțiune pentru mediul virtual.

În 2008, la Summit-ul NATO de la București, a fost introdusă în discuție şi ideea de apărare a spațiului cibernetic în NATO. În acest cadru, oficialii NATO şi experții din domeniul cibernetic au reanalizat experiența estoniană. Ca urmare, capitolul 47 din Declarația comună a liderilor statelor membre NATO precizează: *„NATO rămâne angajată în eforturile de întărire a apărării sistemelor informatice cheie ale Alianței împotriva atacurilor cibernetice. Recent am adoptat o politică NATO în domeniul apărării împotriva atacurilor cibernetice şi dezvoltăm structurile şi autoritățile necesare implementării acesteia. Politica noastră în domeniul apărării împotriva atacurilor cibernetice evidențiază necesitatea pentru NATO şi națiunile membre de a proteja sistemele informatice cheie, în acord cu responsabilitățile lor specifice; schimbul de experiență şi asigurarea unei capabilități de sprijin pentru națiunile aliate, la cerere, de respingere a unui atac cibernetic. Aşteptăm cu interes*

[261] Atacul a fost identificat ca fiind de tipul Denial of Service.

[262] Atacul a survenit la scurt timp după ce autoritățile estoniene au mutat statuia foarte controversată a Soldatului Armatei Roşii din centrul capitalei, într-un cimitir militar situat la marginea oraşului, în timpul primăverii din 2007.

[263] Kevin Poulsen, *'Cyberwar' and Estonia's Panic Attack, WIRED*, Aug. 22, 2007, pe http://blog.wired.com/27bstroke6/2007/08/cyber-war-and-e.html accesat la 01.03.2010.

[264] Aprilie – mai 2007.

Formatted: Font: Times New Roman, 11 pt, Bold
Formatted: Font: Times New Roman, 11 pt, Bold
Formatted: Font: 11 pt
Formatted: Font: 11 pt
Formatted: Font: 11 pt, Not Superscript/ Subscript
Formatted: Font: 11 pt, Not Superscript/ Subscript
Formatted: Font: 11 pt, Not Superscript/ Subscript
Formatted: Font: 11 pt, Not Superscript/ Subscript
Formatted: Font: 11 pt, Not Superscript/ Subscript
Formatted: Font: 11 pt, Not Superscript/ Subscript
Formatted: Font: 11 pt, Romanian (Romania)
Formatted: Font: 11 pt, Not Superscript/ Subscript
Formatted: Font: 11 pt, Not Superscript/ Subscript
Formatted: Font: 11 pt, Not Superscript/ Subscript
Formatted: Font: 11 pt, Not Superscript/ Subscript
Formatted: Font: (Default) Times New Roman, 11 pt, Not Superscript/ Subscript
Formatted: Font: 9 pt
Formatted: Font: 9 pt
Formatted: Font: 9 pt
Formatted: Font: 9 pt
Deleted: ¶
Formatted: Font: 9 pt, Not Highlight
Formatted: Font: 9 pt, Italian (Italy)
Formatted: Font: 9 pt, Italian (Italy)
Formatted: Font: 9 pt, Italian (Italy)

continuarea dezvoltării capabilităţilor NATO de apărare împotriva atacurilor cibernetice şi întărirea legăturilor dintre NATO şi autorităţile naţionale"[265]

Câmpul de luptă digital

În timp ce eforturile NATO de apărare cibernetică vor fi îndreptate spre protejarea infrastructurii informatice civile, împotriva actorilor statali sau non-statali care susţin astfel de atacuri, NATO trebuie să-şi dubleze eforturile pentru a-şi securiza propriile sisteme împotriva atacurilor cibernetice.

Câmpul de luptă al secolului XXI abundă de echipamente din domeniul tehnologiei informaţiei, făcându-l cu atât mai vulnerabil la atacuri cibernetice. Sunt puţini adversari care au demonstrat reale abilităţi în întreruperi grave ale funcţionării sistemelor de comandă-control ale NATO, prin intermediul acţiunilor cibernetice ofensive, ceea ce poate presupune că viitoarele strategii ofensive pot face apel într-o mai mare măsură la utilizarea instrumentelor cibernetice în câmpul de luptă digital. Totuşi, există multe deficienţe în domeniul interoperabilităţii la nivelul NATO[266], fapt care afectează atingerea obiectivului strategic al Alianţei – obţinerea supremaţiei informaţionale împotriva adversarilor din câmpul de luptă digital.

Pentru a anticipa şi a se apăra împotriva ameninţărilor viitoare, Agenţia NATO de comandă-control şi consultare[267], cu sediul la Bruxelles, precum şi centrele vitale naţionale de comandă-control, vor trebui să se menţină la curent cu ultimele noutăţi în domeniul tehnologiei informaţiei.

Siteul www.times-online.com.uk afirmă că NATO are în vedere folosirea forţei militare împotriva inamicilor care lansează atacuri cibernetice vizând statele membre.

Hotărârea a fost luată după atacuri repetate provenind din Rusia asupra unor ţări ale Alianţei şi în urma avertismentelor serviciilor de informaţii privind ameninţarea din ce în ce mai mare din partea Chinei.

Echipa de experţi ai NATO, condusă de fostul secretar de stat american Madeleine Albright, a avertizat că următorul atac vizând o ţară NATO ar putea *„foarte bine să se producă pe un cablu de fibră optică"*.

Raportul grupului Albright releva că un atac informatic asupra unei infrastructuri vitale a unui stat membru ar echivala cu un atac armat şi justifică retorsiunea. *„Un atac pe scară largă vizând sisteme de control şi comandă ale NATO sau reţelele electrice ar putea duce la măsuri de apărare colectivă, în baza articolului 5"*, au subliniat experţii.

[265] Din declaraţia Summit-ului NATO de la Bucureşti din 2008, pe http://www.summitbucharest.ro accesat la 08.10.2009.

[266] Între SUA şi aliaţii ei europeni.

[267] Această agenţie (NATO Consultation, Command and Control Agency – NC3A) a fost înfiinţată în 1996 prin unificarea fostului Centru Tehnic al Comandamentului Suprem al Forţelor Aliate din Europa (SHAPE Technical Centre) cu sediul la Haga, şi Agenţia Sistemelor Informaţionale şi de Comunicaţii a NATO (NATO Communications and Information Systems Agency - NACISA).

Formatted: Font: (Default) Times New Roman, 11 pt, Not Superscript/ Subscript

Formatted: Font: (Default) Times New Roman, 11 pt, Bold, Not Italic, Not Superscript/ Subscript

Formatted: Font: 11 pt, Not Superscript/ Subscript

Formatted: Font: 11 pt, Not Superscript/ Subscript

Formatted: Font: 11 pt, Not Superscript/ Subscript

Formatted: Font: 11 pt, Not Superscript/ Subscript

Formatted: Font: 11 pt, Not Superscript/ Subscript

Formatted: Font: 11 pt, Not Superscript/ Subscript

Formatted: Font: 11 pt, Not Superscript/ Subscript

Formatted: Font: 11 pt, Not Superscript/ Subscript

Formatted: Font: 9 pt, Italian (Italy)

Formatted: Font: 9 pt, Italian (Italy)

Formatted: Font: 9 pt, Italian (Italy)

Formatted: Hyperlink, Font: 9 pt, Romanian (Romania)

Formatted: Font: (Default) Times New Roman, Italian (Italy)

Formatted: Font: 9 pt, Italian (Italy)

Formatted: Font: 9 pt, Italian (Italy)

Articolul 5 este piatra de temelie a Cartei NATO, din 1949, potrivit căreia un „atac armat" asupra unei sau mai multor țări membre ale Alianței „va fi considerat un atac asupra tuturor". Această clauză a fost invocată după atacurile din 11 septembrie 2001, de SUA, pentru a justifica îndepărtarea regimului taliban din Afganistan.

Avocații Alianței afirmă că, deoarece efectele unui atac informatic pot fi similare cu cele ale unui atac armat, nu este nevoie de o revizuire a tratatelor existente.

Este dificil însă de identificat dacă un atac informatic este lansat de către o țară, de o grupare teroristă sau doar de către un grup de tineri hackeri.

Infrastructura informațională actuală prezintă câteva facilități care reprezintă avantaje deosebite pentru potențialii atacatori informatici în sensul că sursa atacului cibernetic este dificil de identificat. Astfel, există tehnici de ascundere a adresei IP reale (IP spoofing). De asemenea, există site-uri care oferă utilizatorilor adrese anonime. Atacatorii mai pot să-şi transmită atacul prin intermediul multiplelor noduri de rețea fapt ce îngreunează urmărirea activității acestora.

Hackerii ruşi au fost acuzați de atacul asupra Estoniei, în aprilie şi mai 2007, care a paralizat guvernul, mass-media şi comunicațiile bancare. Kremlinul a refuzat în mod constant să semneze un tratat internațional privind interzicerea criminalității pe internet[268].

Formatted: Hyperlink, Justified, Indent: First line: 1 cm, Line spacing: Multiple 1,15 li, No bullets or numbering, Don't adjust space between Latin and Asian text

Direcții de acțiune la nivelul statului român pentru contracararea terorismului cibernetic

Formatted: List Paragraph, Justified, Indent: First line: 1 cm, Line spacing: single, No bullets or numbering

Dezvoltarea societății informaționale reprezintă un obiectiv fundamental al României pe termen mediu şi lung[269]. Introducerea noilor tehnologii, dezvoltarea alternativei electronice şi interconectarea soluțiilor informatice au generat, pe lângă avantajele recunoscute, şi o serie de riscuri asociate. Atacurile informatice devin din ce în ce mai frecvente, iar natura informațiilor tranzacționate impune o abordare integrată. Cooperarea privind principalele direcții de acțiune la nivel european şi internațional este esențială, comunitatea intemațională încercând să răspundă la acest nou tip de amenințare la adresa securității şi a interesului național. Creşterea numărului şi gradului de utilizare a serviciilor electronice cere un grad de securizare avansat, având în vedere că atacurile cibernetice devin tot mai frecvente şi mai complexe.

Drept urmare, se impune dezvoltarea accelerată a CERT-RO (Computer Emergency Response Team), precum şi a proiectelor şi programelor acestuia, ca obiectiv tactic în creşterea capabilităților româneşti de răspuns la incidentele de securitate din domeniul informatic.

---

[268] http://tv-net.ro/Stiri-NATO-vrea-sa-riposteze-cu-forta-militara-la-atacurile-cibernetice+8637 accesat la 07.06.2010.

[269] Președinția României, *Strategia Națională de Apărare*, Bucureşti, 2010, pp. 25-26.

Strategia Națională de Apărare a stabilit principalele **direcții de acțiune**[270] în domeniul securității cibernetice. Aceste direcții cuprind: fundamentarea unei strategii de securitate cibernetică în România, armonizată cu prevederile europene şi internaționale; asigurarea interoperabilității structurilor de securitate cibernetică şi CERT-urilor din România, cât şi cu structurile similare ale Uniunii Europene şi internaționale; stabilirea unor standarde minime de securitate ce trebuie îndeplinite de organisme publice şi private în domeniul protecției infrastructurii informatice critice; integrarea într-o politică unitară a reglementărilor, procedurilor operaționale şi instrumentelor tehnice disponibile în domeniul securității tehnologiei informației şi a comunicațiilor la nivel local, cu accent pe capacitatea de reacție; constituirea unei comunități de specialişti în domeniul securității informațiilor şi rețelelor la nivelul României şi stabilirea punctelor de contact către comunitățile din alte țări; operaționalizarea unui punct central de contact la nivel național care să răspundă la incidente de securitate cibernetică, conform cerințelor europene şi NATO.

Armata României trebuie să se adapteze la noile amenințări care există în prezent pe plan mondial. Este necesară înființarea unor structuri specializate în combaterea amenințărilor cibernetice la nivelul Ministerului Apărării Naționale, iar aceste structuri trebuie să lucreze în legătură cu organismul național CERT-RO.

Nu putem să intrăm pe un tărâm relativ nou pentru armata română fără să vedem cum au rezolvat alții această problemă. Astfel Ministerul Apărării american a recunoscut cu mulți ani în urmă că există o amenințare importantă în spațiul cibernetic, motiv pentru care în 1998 a înființat Joint Task Force-Computer Network (JTF-CN) pentru a combate aceste amenințări şi a dezvolta proceduri de securitate adecvate[271]. În octombrie 2002, JTF-CN s-a transformat în Joint Task Force-Computer Network Operations (JTF-CNO) şi a intrat în subordinea U.S. Strategic Command. Ea include componente din toate cele 4 categorii de forțe.

Această structură specializată are două misiuni: apărarea sistemelor informatice proprii şi atacul sistemelor informatice ale adversarului. Prima misiune se referă la protejarea sistemelor informatice ale Ministerului Apărării, iar cea de-a doua misiune se referă la coordonarea, sprijinul şi conducerea operațiilor ofensive împotriva rețelelor inamice, în sprijinul unor obiective naționale sau regionale.

Iată deci că există un model pe care armata română îl poate adopta privitor la organizarea propriilor structuri, cel puțin defensive, la adresa securizării spațiului cibernetic.

Desigur că securitatea spațiului cibernetic nu trebuie să fie un obiectiv doar al structurilor din domeniul securității naționale, ci ea se adresează întregii societăți.

[270] Idem.

[271] DCSINT Handbook 1.02, *Cyber Operations and Cyber Terrorism*, Fort Leavenworth- Kansas, 2005, p. IV.3.

Formatted: Hyperlink, Justified, Indent: First line: 1 cm, Line spacing: Multiple 1,13 li

Formatted: Font: 9 pt

Formatted: Normal, Justified, Don't adjust space between Latin and Asian text, Don't adjust space between Asian text and numbers

Deleted: ¶

Formatted: Font: 9 pt

Formatted: Font: 9 pt

În general sectorul privat este mult mai bine structurat şi echipat pentru a răspunde eficace unui atac cibernetic decât sectorul guvernamental, însă guvernul este cel responsabil în asigurarea securităţii spaţiului cibernetic, în protejarea infrastructurii. Rolul guvernului în securitatea cibernetică rămâne totuşi important, fiind garanţia coordonării tuturor acţiunilor.

Parteneriatul public-privat poate să fie o soluţie viabilă pentru asigurarea securităţii în spaţiul cibernetic. Acest parteneriat poate lua o multitudine de forme şi ar trebui să vizeze avertizările, instruirea personalului, dezvoltarea tehnologică, remedierea vulnerabilităţilor, precum şi operaţiunile de refacere în urma unui atac cibernetic major.

CONCLUZII

Războiul, ca formă de manifestare a societăţii umane probabil că nu va dispărea niciodată. Totuşi, nivelul de civilizaţie la care a ajuns omenirea ne permite să apreciem că războaiele viitorului vor fi din ce în ce mai puţin sângeroase, însă vor fi tot mai complexe atât în modalităţile de manifestare, cât şi în ceea ce priveşte armele folosite.

Puterea militară convenţională nu oferă mijloacele adecvate pentru apărarea tuturor resurselor esenţiale ale unui stat modern. Securitatea este o noţiune mai complexă. Pentru a proteja o naţiune, graniţele sale trebuie apărate pe uscat, pe apă şi sub apă, în spectrul undelor electromagnetice, în cadrul spaţiului cibernetic şi în planul voinţei naţionale. Această protecţie trebuie să se regăsească în conţinutul tuturor activităţilor ce se desfăşoară într-o societate: în domeniile militar, economic, financiar, în activitatea mijloacelor de informare în masă şi în diplomaţie.

Drumul către societatea informaţională este ireversibil. Avantajele, dar mai ales riscurile la care sunt expuse societăţile moderne, le impun acestora să ia măsuri ferme pentru protejarea infrastructurilor critice.

Tehnologia, în general, din ce în ce mai avansată va fi prezentă în continuare pe câmpurile de luptă viitoare, iar tehnologia informaţiilor, în particular, va fi tot mai accesibilă şi tot mai uşor de întrebuinţat. Singura barieră în dezvoltarea mijloacelor şi procedeelor de acţiune în domeniul cibernetic o va constitui limita inteligenţei umane. De aceea consider că stimularea, protejarea şi promovarea resursei umane reprezintă unii din factorii ce vor asigura, în viitor, victoria pe câmpul de luptă digital sau, în caz contrar, haosul social şi economic.

Formatted: Font: 11 pt, Not Superscript/ Subscript

Formatted: Font: 11 pt, Not Superscript/ Subscript

Formatted: Font: 11 pt, Not Superscript/ Subscript

Formatted: Font: 11 pt, Not Superscript/ Subscript

Formatted: Font: 11 pt, Not Superscript/ Subscript

Formatted: Font: 11 pt, Not Superscript/ Subscript

Formatted: Font: 11 pt, Not Superscript/ Subscript

Formatted: Font: 11 pt, Not Superscript/ Subscript

PSIHOSOCIOLOGIA CONDUCERII PROCESULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT UNIVERSITAR ÎN ERA ECONOMIEI CUNOAŞTERII

Autor: Col. (r) lector univ. dr. Vasile FLOREA[*].

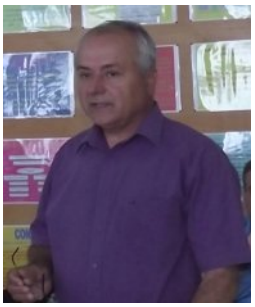

The central idea around which this essay is built is that knowledge, as an appreciating asset, intellectual capital and investment in education are becoming dominant realities in the new economics and knowledge-based society.

Underlines the importance of knowledge and intellectual capital as the main driven forces in the new millenium.

The interest shown by different organizations, such as OECD and the World Bank towards building knowledge-based economies is explained in the second chapter.The nation's output depends not only on the number of hours people work, but also on how productive those hours are. One of the important determinants of workers' productivity is educationBoth private and public returns to education are highlighted. The implications of globalisation on the business world are of such nature that it is necessary for us to redefine the economic concepts and models, aspect which I've tried to focus on.

The attention is headed towards the new economies, which in the global civilisation are based on innovations and furthermore on technological development which leads towards a high level of competitivity and human devlopment.

More and more countries are interested in becoming knowledge-based societies, thus being more prepared to face the challenges of the new millennium.

CUVINTE CHEIE: conducere, economie, management, psihosociologie, principii, motivație, educație, manager, conducător, viziune, responsabilitate, putere.

P. Drucher: „...Aspirațiile, valorile şi chiar supraviețuirea societății în țările dezvoltate vor ajunge să depindă de realizările, de competența, de seriozitatea şi de valoarea conducătorilor".

Capitolul I
Cunoaşterea-principala forță motrice în noul mileniu

În ultimele decenii are loc o expansiune a conceptului de "**noua economie**" ca un nou tip de abordare legat de ştiința economică. O parte a economiştilor consideră că economiile moderne sunt mai degrabă *sisteme adaptative dinamice* decât *sisteme*

[*] Ofițer în rezervă, lector univ. dr. la Universitatea „George Bacovia", Bacău.

închise de echilibru aşa cum s-a crezut multă vreme. Dintre aceştia, îi menţionăm pe *Kenneth Arrow*, laureat al Premiului Nobel şi unul dintre primii iniţiatori ai modelului modern neo-clasic şi pe *Brian Arthur* de la Santa Fe Institute. Uneori *noua economie* este cunoscută şi sub denumirea de *Şcoala economică de la Santa Fe,* întrucât o mare parte a economiştilor preocupaţi de complexitate sunt afiliaţi la centrul de cercetări interdisciplinare din cadrul acestui institut. Complexitatea specifică mediului economiei moderne i-a determinat pe unii autori să pledeze pentru o nouă abordare a economiei de bază unui sistem adaptativ dinamic. De aceea uneori economiştii care studiază noua economie mai sunt numiţi şi economişti ai complexităţii. Aceşti economişti susţin că economiile sunt asemeni sistemelor biologice urmând aceleaşi legi fundamentale. Aceste legi se vor manifesta diferit în economie şi în biologie, dar, dacă vom putea să îmbunătăţim nivelul de înţelegere a acestora, atunci vom beneficia de posibilitatea de a ne apropia într-o mai mare măsură de mecanismul de funcţionare al pieţelor şi firmelor. Diferenţa dintre abordarea echilibrului în economia clasică şi în noua economie este prezentată foarte sugestiv de către **Ilya Prigogine**: „Economia clasică pune accent pe stabilitate şi echilibru. Astăzi se observă existenţa instabilităţii, a fluctuaţiilor şi a tendinţelor evoluţioniste care se manifestă practic la toate nivelele. Ne aflăm în faţa unui univers mult mai complex şi mai structurat decât ne-am putut imagina vreodată. Sfârşitul acestui secol se asociază cu naşterea unei noi viziuni asupra naturii şi ştiinţei care aduce omul ceva mai aproape de natură, o ştiinţă care face din inteligenţa şi creativitatea umană o expresie a unei tendinţe fundamentale în univers. Se deschid astfel noi perspective pentru cercetările interdisciplinare".

În noua economie şi în societatea cunoaşterii bunurile intangibile, precum cunoştinţele şi managementul informaţiei şi cunoaşterii, devin noul nucleu al competenţelor. În opinia profesorului Quash de la London School of Economics, ne aflăm într-o lume care pune accent pe valoarea economică a bunurilor intangibile. Avem de-a face cu "domenii cognitive" în care ideile valorează miliarde, în timp ce produsele costă tot mai puţin. În viziunea lui Peter Drucker, în viitor alţii vor fi factorii de succes: „Factorii tradiţionali de producţie – pământul, munca şi capitalul – nu au dispărut. Dar ei au devenit secundari. Cunoaşterea devine singura resursă cu adevărat relevantă astăzi. „Noua economie reclamă o regândire a teoriei factorilor de producţie. Cunoaşterea devine componenta esenţială a sistemului de dezvoltare economică şi socială contemporană. Difuzarea inovaţiilor şi convergenţa tehnologiilor de vârf vor juca un rol cheie în accelerarea importanţei cunoaşterii în contextul procesului de globalizare".

Conceptele moderne de "e-economics" şi comerţ electronic reclamă apelarea la un nucleu al competenţelor unde cunoaşterea va fi principala forţă motrice. Noua economie presupune acordarea unui interes sporit aşa-numitei societăţi a cunoaşterii, anagajatului/salariatului care are cunoaştere, capitalului intelectual, precum şi organizaţiilor care învaţă.

Cunoaşterea a fost întotdeauna extrem de importantă, nu în zadar suntem homo sapiens. De-a lungul istoriei, victoria a fost în mâinile celor care au folosit cunoaşterea, fiind conştienţi de potenţialul ei de neegalat: printre aceşti câştigători se numără războinicii primitivi care au învăţat să facă arme din fier, oamenii de afaceri din Statele Unite, care, timp de o sută de ani, sunt beneficiarii celui mai bun sistem de şcoli publice din lume, cu o mână de lucru extrem de bine educată, şi bineînţeles lista poate continua. Dar cunoaşterea este mult mai importantă decât înainte, pentru că ne aflăm în mijlocul unei revoluţii economice ce dă naştere Erei Informaţiilor.

Cunoaşterea, spre deosebire de muncă, pământ şi capital, este un activ care se apreciază pe măsura utilizării. Cu cât sunt utilizate mai mult, cu atât cunoştinţele devin mai efective şi eficiente. În opinia lui Karl Erick Sveiby, în noua economie, cunoaşterea are patru caracteristici: **este tacită; este orientată spre acţiune; se bazează pe reguli; se modifică în mod constant**. Pentru ca managerii să aprecieze angajaţii la justa lor valoare este necesar ca şi aceştia să aibă o educaţie adecvată. Nivelul de educaţie al unei persoane afectează nivelul câştigurilor sale, între acestea existând o relaţie de proporţionalitate directă. Cu cât persoanele au studii mai aprofundate, cu atât ele sunt mai bine pregătite să absoarbă informaţia nouă şi să se familiarizeze cu noile tehnologii, astfel câştigurile lor fiind considerabil mărite.

Educaţia pe care o persoană o primeşte are puternice implicaţii şi asupra locului de muncă unde aceasta lucrează. În cartea sa, „Studii ale Capitalului Uman", Jacob Mincer precizează: „angajaţii educaţi au cel puţin 2 avantaje faţă de cei mai puţin educaţi, printre care: salarii mai mari şi o stabilitate mult mai mare la locul de muncă". Un alt aspect care trebuie menţionat şi care este strâns relaţionat cu educaţia este reprezentat de calitatea vieţii noastre. Persoanele cu un nivel mai înalt de educaţie tind să aibă o sănătate mult mai bună decât cele cu un nivel mai scăzut, ele făcând o investiţie în ele însele, investiţie pe care o protejează luându-şi măsuri preventive.

Economiştii au fost interesaţi în creşterea economică din momentul în care Adam Smith a elaborat studiul său asupra bogăţiei naţiunilor.

Contribuţia educaţiei la creşterea economică se produce prin 2 mecanisme. Primul, şi cel mai cunoscut este prin crearea de noi cunoştinţe, cunoscut şi sub numele de „creşterea Schumpeteriana". Indivizii mult mai bine educaţi vor deveni mai târziu oameni de ştiinţă şi investitori care vor lucra pentru a contribui la mărirea stocului de inteligenţă umană prin dezvoltarea a noi procese şi tehnologii. Astfel ajungem la cel de-al doilea mecanism prin care educaţia afectează creşterea economică, şi anume prin transmiterea de cunoştinţe şi informaţii. Şcolile asigură nivelul de educaţie necesar pentru a putea înţelege informaţia nouă, şi la acest capitol România, consider eu, este printre ţările fruntaşe. Creşterea nivelului educaţional a facilitat foarte mult procesul de inovare ce a avut loc în cadrul industriei computerelor, de exemplu, dar dacă nu ar fi existat şcolile care să înveţe elevii şi studenţii cum să folosească aceste noi aplicaţii, efectul inovaţiei ar fi fost cu mult redus.

Educaţia transformă oamenii, aceştia devenind cetăţeni, mame, taţi, copii mai buni. În lucrarea sa "Capitalism şi Libertate", scrisă în 1962, laureatul la Premiul Nobel, Milton Friedman descrie câteva dintre efectele asociate cu educaţia: „O societate stabilă şi democratică nu poate exista fără un grad minim de ştiinţă de carte şi de cunoaştere din partea cetăţenilor şi fără acceptarea unui set comun de valori. Educaţia poate contribui la amândouă".

Capitolul II
Conducere şi management în învăţământul universitar, în epoca economiei cunoaşterii

Considerăm necesar, ca de la începutul demersului nostru să arătăm, că plecăm de la premisa că, încă din primul deceniu al secolului XXI, în toate sectoarele vieţii economico-sociale, din întreaga lume, specialiştii vorbesc despre obligaţiile managementului faţă de ziua de mâine.

Ca să fim şi mai convingători, subliniem faptul că subdezvoltarea în întreaga lume este un simptom de subconducere. Mai mult, analiştii spun că actuala criză economico-financiară globală are drept cauză tot fenomenul numit în lucrarea de faţă – subconducere.

O scurtă abordare istorică a celor trei fenomene – conducere, management şi leadership – ne impune să precizăm faptul că în România antedecembristă apăruseră destule lucrări de autori români care vorbeau de conducerea ştiinţifică a societăţii româneşti pe diferite paliere şi domenii.

Dintr-o atitudine nocivă, am spune noi, dar şi datorită influenţei ideologiei de atunci, nu se spunea nici un cuvânt despre management. În Occident, în schimb, era o abundenţă de lucrări de management, lucru explicabil până în anii 80 când şi la ei ar fi trebuit să se vorbească în egală măsură de cele două fenomene, dar nu se vorbea decât de unul singur – regele management.

Ce s-a întâmplat după 1989 în România dar şi în Occident? În ţara noastră, am fost „intoxicaţi" cu termenul de management cu oarecare confuzii chiar în rândul autorilor de marcă, autori care din teama de a nu greşi evitau termenul de conducere. Unii opuneau total cele două noţiuni iar alţii puneau semnul egalităţii între ele.

Din câte cunoaştem, primul autor român care a delimitat clar şi amplu diferenţa dintre cele două noţiuni a fost Mielu Zlate care în lucrarea „Leadership şi management" explică, sintetic spus, că noţiunea de conducere este un fenomen psihologic, sociologic şi organizaţional care are ca scop principal influenţarea subordonaţilor de către conducător cu scopul atingerii unor obiective iar managementul vizează combinarea unor factori tot pentru atingerea unor scopuri.

În ceea ce ne priveşte, credem că managementul şi conducerea nu se suprapun total, ci doar se interferează dar se şi diferenţiază şi vom explica cele două aspecte privite din mai multe unghiuri de vedere.

A. Ipostazele conducerii într-o universitate.

Începem prin câteva considerațiuni teoretice cu privire la evoluția noțiunii de conducere. Conducerea a apărut mai întâi ca **practică,** chiar din timpul formelor incipiente ale organizării muncii.

La început, conducătorul era un fel de intendent care se ocupa de administrarea lucrurilor, de acțiunea practică pentru realizarea unor scopuri. A urmat o nouă etapă care a presupus ridicarea conducerii la statutul de **artă**. Creşterea nevoilor umane, dar şi a acțiunilor umane au dus la nevoia căutării de noi procedee de acțiune şi implicit la nevoia influențării oamenilor.

Aceste aspecte au dus la ridicarea conducerii la statutul de artă (ansamblu de procedee folosite pentru realizarea unui scop). Conducerea este, deci, o emergență de reguli pentru atingerea obiectivelor fixate. Cel care face această artă, a conducerii, trebuie să aibă competențe şi abilități.

Ce abilități personale şi competențe trebuie să aibă o persoană care conduce o structură, într-o instituție de învățământ superior? (titular de curs, şef de lucrări, şef de catedră, prodecan, decan, prorector sau rector).

Conducătorul, spun specialiştii, trebuie să fie un artist al modelării relațiilor interumane, să ştie să motiveze echidistant, să formuleze scopuri şi să aibă abilitatea de a elabora tactici şi strategii pentru îndeplinirea lor, să aibă abilitatea de a forma o echipă şi de a conduce cu ea, să fie un bun comunicator şi, dacă se poate şi un bun orator, să conducă după busola morală, ştiind în permanență unde este „nordul", să se bazeze pe principii ştiințifice şi morale în conducere, să fie un bun şi competent profesionist, să promoveze după competențe, capabilități şi abilități etc.

Comentând în esență modelul de mai sus, menționăm faptul că față de un conducător dintr-o firmă economică, cel dintr-o structură de învățământ se remarcă îndeosebi prin calități de foarte bun **pedagog**, un remarcabil orator, un leader care ştie ce este persuasiunea, empatia, simpatia, sinergia şi care ştie demult să comunice eficient şi chiar să facă mici şi nevinovate manipulări ale studenților.

Conducerea, însă, nu poate rămâne la stadiul de artă. Complexitatea vieții în general şi complexitatea activității într-o instituție de învățământ cer explicații pentru perfecționarea conducerii ca artă. Aşa, acest fenomen devine treptat ştiință.

Într-o instituție de învățământ, conducerea ca ştiință presupune existența de încercări de reflecție teoretică, de stabilirea de principii, legități şi metode, cum este şi cazul încercării de față. Dar acest lucru nu este suficient, se impune şi următorul pas şi anume să aplici în practică aceste principii, metode şi legități pentru a sparge inerția, conservatorismul, rutina sau stilul pompieristic practicat după ureche, dar mai ales conservatorismul, care este credem, boala veşnică a învățământului care este prezent din dorința lăudabilă de a păstra lucrurile bune.

B. Managementul învățământului superior şi conducerea.

Managementul este unul din termenii cei mai invocați în secolul XX. Acest secol, spun unii, ar putea rămâne în istorie ca epocă a managementului. Termenul este legat de un semn distinctiv al secolului XX şi anume cel de organizație. La începuturile sale termenul era legat doar de lumea afacerilor. Universitățile, spitalele şi organizațiile guvernamentale foloseau termenul de administrare şi conducere executivă.

După anul 1980 termenul de management a început să fie folosit în toate organizațiile sociale inclusiv în şcoli, licee şi universități în paralel cu cel de conducere a procesului de învățământ.

Pentru a încerca o delimitare, dar şi o opțiune în ceea ce ne priveşte, pentru una din cele două noțiuni, vom sublinia câteva conotații ale celor doi termeni încercând aşa cum spuneam mai sus să demonstrăm că ele nu se opun, nu se suprapun ci doar se interferează.

Conducerea înseamnă să faci ceea ce trebuie, iar managementul să faci lucrurile cum trebuie. Conducătorii care se mai numesc şi leaderi decid ce lucruri să se facă, iar managerii sunt cei care îşi pun problema să facă în mod corect lucrurile decise de conducători. Conducerea stabileşte orizonturi şi viziuni, iar managementul aspecte tehnice, de organizare şi de administrare.

Dacă ar fi să ne exprimăm metaforic, pentru a fi mai sugestivi, spunem că activitatea de conducere stabileşte dacă scara este aşezată pe peretele potrivit, iar managementul o sumă de tehnici care să ne ajute să urcăm cât mai multe trepte ale scării pentru a putea ca să vedem cât mai departe viziunile şi orizonturile stabilite de conducere.

Managerii sunt mulți, conducătorii puțini. Nu toți managerii sunt şi conducători (leaderi). Se poate, deci, spune că între conducere şi management sunt puține diferențe şi multe interferențe. Un conducător se raportează la putere, iar un manager la responsabilitate.

Să precizăm în urma argumentației de mai sus care funcții sunt într-o universitate de conducători şi care sunt de manageri.

Conducători, credem noi că sunt: rectorul, prorectorul, decanul, prodecanul şi şeful de catedră. Aceştia stabilesc sau aprobă obiectivele didactice fundamentale şi pe cele generale, stabilesc viziunea desfăşurării învățământului, ce cursuri noi ar trebui introduse şi care ar trebui modificate ca structură sau desființate, funcție de capabilitățile pe care trebuie să le aibă viitorii absolvenți.

Manageri sunt profesorii, conferențiarii şi lectorii. Ei stabilesc obiectivele operaționale pentru fiecare disciplină colaborând cu şefii de lucrări şi laboranții, combină resursele didactice şi materiale pentru a obține performanță. Executanții sunt preparatorii, asistenții şi laboranții, deoarece ei lucrează direct cu studenții. Ei întocmesc lecțiile şi în general toate materialele didactice, ei stabilesc obiectivele

operaționale pentru fiecare capitol în parte din fiecare temă, ei evaluează elevii şi cursanții, ei sunt, deci, cei care finalizează actul didactic.

Aşa stând lucrurile, credem că universitățile, odată cu noua lege a educației, ar trebui să iasă din conservatorismul ce le caracterizează, să se alinieze la nou şi la eficiență, să spargă tiparele şi să modifice radical structura de învățământ.

Pentru creşterea eficienței învățământului şi pentru a intra pe un făgaş pedagogic şi sociologic normal, în spiritul analizei făcute de prezenta lucrare, credem că unele propuneri ale noii legi, unele modificări în structura universitară, sunt binevenite sau cum ar putea spune unii se aliniază la ceea ce înseamnă conducere modernă pe bază de principii, aşa cum se pune acum problema conducerii pe plan mondial, de către cei mai avizați specialişti în domeniu. Să vedem mai întâi despre ce principii este vorba. Un prim principiu al conducerii eficiente se referă la faptul că acest proces trebuie să creeze viziuni asupra viitorului, să vadă rolul absolventului în viitorul angrenaj social. Conducerea eficientă a procesului de învățământ trebuie să ia în considerare şi alte principii: interesele pe termen lung ale societății româneşti, să dezvolte strategii raționale pentru urmărirea viziunilor stabilite, să găsească soluții pentru a obține sprijin din partea ministerului şi să-i determine pe cei implicați în acest proces pentru a contribui la îndeplinirea strategiilor stabilite.

Foarte pe scurt spus, conducerea este o concepție care se axează pe viziune, interese, spirit de echipă, profesionalism, competență, cooperare cu centrele de putere şi motivație, iar managementul este o acțiune axată pe o sumă de tehnici folosite, model de organizare şi administrare a forțelor şi mijloacelor.

Capitolul III
Conducerea este, deci, gândire, iar managementul acțiune

Pentru ca să corespundă acestor principii verigile de conducere ale universității trebuie să aibă o structură dinamică, flexibilă şi adaptabilă permanent la noile realități, drept pentru care ne propunem ca lucrarea de față să fie o provocare, o incitare la o gândire curajoasă. Dar, chiar dacă punctul nostru de vedere nu va izbândi, el poate fi un punct de plecare, un reper sau un termen de comparație.

Să se analizeze, de asemenea, toate funcțiile care au o cât de mică atribuție de conducere şi pentru stimulare toate să fie prevăzute cu indemnizație de conducere. Credem că în acest mod învățământul universitar s-ar putea alinia la cerințele conducerii acestui gen de activitate corespunzătoare secolului XXI în care am intrat de un deceniu.

Pentru a putea vedea dacă suntem în pas cu vremea să menționăm câteva caracteristici ale conducerii în secolul XXI. Înainte de a trata conducerea în acest secol trebuie să constatăm faptul că societatea este într-o permanentă dinamică, asistăm la un adevărat „dans al schimbării” pe plan social – schimbare care se propagă în primul

rând pe plan organizațional şi abia în al doilea rând se ajunge la schimbarea conducerii.

Dacă analizăm prin comparație, putem spune faptul că organizația secolului XX avea două componente de bază: tehnologii şi resurse umane şi permanent mixul celor două. În secolul XXI, organizația are competențe, valori intangibile, cunoaştere, procese organizaționale şi capital intelectual.

Pornind de la aceste realități organizaționale conducerea în actualul secol se caracterizează prin agilitate mintală, anticiparea acțiunilor, abilitatea de a stabili legături şi capacitatea de a inventa noi combinații.

Omenirea este acum în plină desfăşurare a revoluției cunoaşterii şi se demonstrează că puterea creierelor pentru societatea globală este la fel de mare ca puterea petrolului pentru industrie. În fenomenul conducerii secolului XXI se conturează trei valori intangibile cunoscute sub sintagma "cei trei C": concepte, competențe şi conexiuni. În secolul care abia a marcat începutul mileniului trei, puterea creierelor cercetează ideile noi. Companiile, dar şi instituțiile de învățământ despre care noi vorbim, se centrează pe inovare şi cunoaştere.

Într-o asemenea situație, conducerea unei organizații nu mai poate fi făcută de un singur om ci de o echipă, dar cel mai grav lucru este acela că oamenii se schimbă greu. Eşaloanele superioare au grijă să le pună la dispoziție echipe dar ei le ignoră şi hotărăsc singuri. Acest lucru se întâmplă de la preşedintele de țară până la rectorul universitar. Conducătorii moderni şi eficienți sunt acum jucători în echipe.

În zilele noastre nu trebuie să dispară loialitatea față de organizație dar începe să dispară managementul de tip comandă-execuție şi se construiesc puternice relații de încredere. Conducerea în secolul XXI înseamnă încurajarea învățării, inovării, distribuirea puterii în rândul membrilor organizației, cunoaştere, încredere şi credibilitate.

Iată, deci, suficiente argumente care ne îndeamnă, ca în universitate să avem **o echipă** puternică şi care să se ocupe numai de conducerea activității de învățământ. Nu trebuie lăsat actul de conducere ca să se desfăşoare pe fiecare verigă în parte având conotații diferite de la o structură la alta. Conducerea învățământului trebuie făcută unitar de o echipă unită format din: decani, prodecani, prorector şi rector.

Conducerea modernă, deci, trebuie să se bazeze pe principii, să se facă în echipă şi să aibă busolă morală. Componenții echipei trebuie să fie oameni de foarte bună calitate, aleşi cu grijă de cei în drept şi să aibă un mare curaj pe care din păcate foarte mulți conducători nu îl au: să aplice hotărât în practică prevederile teoriei urmărind efectul acestora permanent.

O conducere eficientă trebuie ca în aceeaşi măsură să-şi îndrepte atenția şi spre cei care sunt conduşi, îndeosebi spre studenți. Întotdeauna în perioadele de tranziție se fac greşeli. De exemplu după al Doilea Război Mondial, România a renunțat la pregătirea studenților în străinătate, a înființat universitățile populare etc. a scăzut deci

calitatea învățământului. După revoluția din 1989 s-a înființat învățământul particular ca o goană după bani, insuficient reglementat, o sursă de venit pentru politicieni care nici măcar nu trec pe la universitate, o fabrică de studenți insuficient pregătiți etc. A trebuit să treacă un număr mare de ani ca lucrurile să se corecteze şi să se intre în normalitate.

În prezent, de exemplu, ar trebui ca în fiecare universitate să se facă dezbateri ample pentru a se înțelege mai bine ce presupune termenul de autonomie universitară şi să se stabilească foarte clar care sunt coordonatele acesteia. Cred că s-au făcut progrese mari în diversificarea metodelor de predare-învățare, dar am impresia că evaluarea suferă destul de mult. S-a introdus moda testelor docimologice care au cu siguranță punctele lor tari, dar şi alte modalități de evaluare nu sunt total anacronice. Cred că la acest capitol ar trebui să ne îndreptăm către o combinare a metodelor şi să analizăm mai mult avantajele fiecăreia.

Bibliografie:

1. Covey Stephen, Etica liderului eficient, Editura Alfa, Bucureşti, 2006;
2. Florea Vasile, Culegere de studii şi articole, Editura Rovimed Publishers, Bacău, 2009;
3. Vlăsceanu Mihaela, Organizația: proiectare şi schimbare, Editura Comunicare.ro, Bucureşti, 2005;
4. Zlate Mielu, Leadership şi management, Editura Polirom, Bucureşti, 2004.
5. Stewart, Thomas, "Intellectual Capital: The New Wealth of Organizations", Nicholas Brealey, Publishing Limited,1998.

FORMAREA ŞI EVALUAREA DEPRINDERILOR DE PILOTAJ

Autori: Lt. (psiholog) Clara-Maria NEACŞU[*]
Psiholog Mihaela PĂUNESCU[**]

Lt. (psih.)
Clara-Maria NEACŞU

Psiholog
Mihaela PĂUNESCU

Lucrarea surprinde etapele pe care le parcurge un elev-pilot în însuşirea deprinderilor de pilotaj, precum şi evoluţia acestui proces de-a lungul timpului. În cea de-a doua parte a lucrării sunt prezentate principalele metode de evaluare a deprinderilor utilizate de către instructorii de zbor, precum şi importanţa lor pentru procesul formării continue a piloţilor.

Odată ce ai încercat zborul, vei păşi pentru totdeauna pe pământ cu ochii ridicaţi spre cer, acolo unde ai fost şi vei dori mereu să te întorci".(Leonardo Da Vinci)

I. Formarea deprinderilor de pilotaj

Un pilot care are câteva mii de ore de zbor a zburat pe mai multe tipuri de avioane şi a învăţat să zboare un număr mare de elevi, dacă ar face o întrerupere a zborului 6 luni de zile pentru a putea zbura din nou este necesar un control în tehnica pilotajului pentru recăpătarea antrenamentului.

În decursul celor 6 luni în care nu a zburat cunoştinţele sale despre zbor nu s-au păstrat în întregime, iar o parte din deprinderile sale căpătate anterior au început să se modifice.

Începând cu momentul aşezării sale în scaunul din cabina de pilotaj şi până la părăsirea acestuia, pilotul se sprijină în activitatea sa pe un lanţ neîntrerupt de diferite deprinderi mai mult sau mai puţin complicate.

Deprinderile reprezintă componente automatizate prin repetare ale activităţii psihice. Aşadar, ele rezultă întotdeauna în urma unui proces de învăţare şi au la bază restructurări ale legăturilor care se stabilesc între diverşi centrii nervoşi.

Principalele lor caracteristici de eficienţă sunt următoarele:

- integrarea într-o schemă stabilă a proceselor psihice şi operaţiilor implicate de efectuarea respectivei activităţi;

[*] Şcoala de Aplicaţie pentru Forţele Aeriene „Aurel Vlaicu".
[**] Şcoala de Aplicaţie pentru Forţele Aeriene „Aurel Vlaicu".

- diminuarea timpului de execuție;
- diminuarea efortului şi, deci, evitarea instalării premature a oboselii;
- precizie superioară în execuție şi diminuarea erorilor;
- eliberarea controlului conştient de sarcinile de rutină (prin instituirea unui control senzorial la nivel inferior) şi deci, crearea posibilității orientării acestuia spre aspectele adaptative de ansamblu.

Deşi în mod obişnuit deprinderile sunt asociate cu activitatea motrică, ele se manifestă atât în sfera proceselor perceptive cât şi la nivelul unor procese superioare, ca stocarea şi prelucrarea informațiilor, afectivitatea. Se apreciază că aproximativ 90 % din componentele activității sunt automatizate. Aceasta demonstrează că sistemul nervos central, psihicul uman, dispun de o uriaşă suplețe funcțională, fiind capabile de ,,autoprogramări din ce în ce mai complexe care le sporesc nivelul de organizare internă şi, implicit, capacitatea de adaptare eficientă la mediu.

1. Etape ale formării deprinderilor

Deprinderile, ca rezultat al unui proces de învățare, se pot forma, în principiu, pe două căi fără ca ele să se excludă reciproc: printr-un proces autodirijat sau printr-un proces cu dirijare externă.

În primul caz, învățarea are loc printr-o succesiune de încercări cu eliminarea progresivă a erorilor. Desigur că, în prezent, nu ne putem imagina o asemenea cale de învățare a zborului dar este instructiv să reținem că aşa au procedat pionierii aviației, plătind uneori cu viața încercările lor temerare.

Învățarea dirijată a deprinderilor presupune o persoană calificată atât sub aspectul efectuării activității respective, cât şi în privința modului de transmitere a acesteia. În acest fel, procesul este orientat pe căile cele mai eficiente, evitându-se efortul steril, stagnările sau erorile exagerate. Este adevărat că şi în acest caz se comit erori de către cel ce învață, dar ele se află sub controlul instructorului care asigură conştientizarea ei şi înlăturarea lor operativă.

Faze în procesul formării deprinderilor

▪ *Stadiul preliminar teoretic*

Amploarea acestei faze este direct dependentă de complexitatea activității care trebuia să fie învățată. În cazul zborului, ea impune atât formarea unui cadru conceptual de bază cât şi prezentarea amănunțită a elementelor care compun fiecare exercițiu.

▪ *Stadiul prezentării modelului*

Este momentul în care instructorul execută el însuşi succesiunea de acțiuni care trebuie să fie învățată de elev.

▪ *Stadiul exersării efective*

Îl plasează pe cel care învață în momentul de maxim activism. Conținutul acestei etape vizează mai multe elemente: orientarea şi familiarizarea cu acțiunea; exersarea analitică, pe

operații; organizarea şi exersarea sintetică a operațiilor; perfecționarea deprinderii prin exersare prelungită.

Desfăşurarea procesului se află sub controlul instructorului care demonstrează fiecare acțiune în parte, urmăreşte acțiunea elevului şi face aprecieri asupra acesteia. Din unghiul elevului, exersarea se supune exigențelor încercării şi erorii, indiferent dacă cel care remarcă şi corectează erorile este el sau instructorul. Ca urmare, în procesul exersării pot fi trei momente semnificative:

♦ *Faza acțiunilor incerte*

Mişcarea corectă este căutată printr-un număr mare de acțiuni insuficient controlate. Erorile depăşesc în volum reacțiile corecte. Se constată fie o mobilizare energetică excesivă (efort pe comenzi, crispare, amplitudine mare şi bruscări ale manşei), fie instalarea unei prudențe excesive cu deficit energetic (mişcări timide, nesigure).

♦ *Faza acțiunilor „riscante"*

O bună parte din incertitudinea inițială a fost înlăturată, dar nu s-a ajuns încă la siguranța deplină. Se întâmpină dificultăți mai ales în „legarea" structurilor de operații. Erorile şi acțiunile corecte au o pondere relativ egală. Mobilizarea energetică descreşte în timp ce efectul factorilor cognitivi se amplifică. Acțiunile tind să se subordoneze planului mintal de ansamblu. Apariția primelor succese semnificative poate conduce la periculoase fenomene de automulțumire şi încredere excesivă în sine care să genereze inițiative riscante cu efecte neplăcute.

♦ *Faza acțiunilor certe*

Acum a fost dobândită o siguranță reală în mişcări. Erorile au fost înlăturate total, sau apar numai accidental şi sunt observate oportun de către elev. Acțiunile se înlănțuie cursiv, conform planului mintal. În ciuda aparențelor, mai există încă posibilități mari de progres, în special sub aspectul operativității, fineței şi preciziei.

Derularea momentelor şi fazelor este dependentă de numeroşi factori, de la condițiile de organizare ale activității de învățare şi calificare a instructorului până la aptitudinile, interesul, şi starea de sănătate a elevului.

2. Dinamica însuşirii zborului

În procesul însuşirii deprinderilor de pilotaj, evoluția cursanților variază în funcție de nivelul de pregătire anterioară, precum şi în funcție de trăsăturile de personalitate. Astfel, au fost identificate următoarele tipuri de evoluție:

1. Progresul rapid, constant şi sigur apare la cursanții cu aptitudini corespunzătoare, pregătire teoretică temeinică, motivație intrinsecă pentru zbor;

2. Progresul rapid, dar superficial şi inconstant apare la cursanții hiperexcitabili care simt nevoia să fie permanent activi, dar se plictisesc repede. Voința lor este oscilantă, se lasă uşor cuprinşi de automulțumire;

3. Progresul lent, nesigur şi inconstant apare la cursanții cu deficit aptitudinal, timizi, lipsiți de încredere în sine;

4. Progresul lent, sigur şi constant apare la cursanţii flegmatici; evoluţia este lentă, dar câştigă constant în siguranţă fără prea multe oscilaţii.

II. Evaluarea deprinderilor de pilotaj

1. Aspecte generale

Atunci când se pune problema emiterii unei judecăţi de valoare se pune întrebarea "ce anume trebuie evaluat", o stare prezentă a individului ori o transformare, o evoluţie? Un defect major al evaluării este acela că, de obicei, se centrează asupra unuia din aceste aspecte. Evident că starea prezentă este absolut necesară în evaluarea deprinderilor elevului-pilot şi în pregătirea sa pentru zbor. Fără cunoştinţe solide privind deprinderile şi cerinţele activităţii de zbor nu va realiza cu succes activitatea practică vizată; la fel de importante sunt şi informaţiile privind solicitarea şi reacţiile organismului în timpul zborului, pentru a putea finaliza corespunzător activitatea aplicativă. Aceste informaţii permit instructorului de zbor să stabilească, ceea ce Vîgotski numea "zona proximei dezvoltări", adică posibilităţile evoluţiei viitoare a elevului. Dincolo de acest aspect, în evaluare nu trebuie neglijată nici evoluţia elevului pe măsură ce participă la mai multe activităţi de zbor. Permanent instructorul trebuie să sublinieze progresele elevului şi să-l încurajeze şi, în acelaşi timp, să corecteze cu tact erorile.

În vederea conceperii şi aplicării adecvate a evaluării deprinderilor de zbor este recomandabil să se ţină cont de câteva mutaţii de accent, care au survenit în ultimul timp şi care au drept consecinţe o redimensionare şi o regândire a strategiilor evaluative, în consens cu o serie de exigenţe:

- Extinderea acţiunii de evaluare de la cunoştinţele şi deprinderile elevilor-piloţi la evaluarea strategiilor care au condus la aceste rezultate. Deşi este unanim cunoscut faptul că deprinderile se formează pe baza unei succesiuni stricte de exerciţii, pentru unii dintre elevi este foarte important momentul demonstrării modului de efectuare a unei operaţii de către instructor, aspect care îi facilitează imitarea acţiunii, în timp ce pentru altul un rol esenţial îl au explicaţiile verbale prealabile care îi permit verbalizarea în plan interior a succesiunii operaţiilor pe care trebuie să le facă;
- Luarea în calcul şi a altor indicatori decât cunoştinţele şi deprinderile elevilor; foarte importante sunt conduita în timpul zborului, precum şi personalitatea viitorilor piloţi. În legătură cu aceste aspecte, o serie de studii din domeniul psihologiei personalităţii piloţilor au evidenţiat următoarele calităţi necesare în instruirea cu succes a piloţilor ofiţeri din Forţele Aeriene Române: adaptabilitatea, promptitudinea luării deciziei, planificarea şi organizarea, rezolvarea de probleme, toleranţa la stres, analiza propriei performanţe, mobilizarea fizică, influenţa stilului de conducere, curajul, iniţiativa, comportamentul de întrajutorare, aptitudinile interpersonale, comunicarea, dominanţa din poziţia de subordonat, popularitatea în rândul colegilor, extraversia;

▪ Deschiderea evaluării spre mai multe rezultate ale activității practice: competențe relaționale, comunicarea instructor - elev pilot, disponibilități de integrare în planul social;

▪ Centrarea evaluării asupra rezultatelor pozitive şi nesancționarea în permanență a celor negative; în acest din urmă caz este foarte eficientă indicarea posibilităților de corectare a erorilor;

▪ Transformarea elevului într-un partener autentic al instructorului în evaluare, prin autoevaluare, interevaluare şi evaluare controlată.

2. Metode de verificare şi control

Rigorile profesiei de pilot, importanța extremă pe care o are cunoaşterea permanentă şi exactă a capacității de zbor relevă necesitatea ca activitatea personalului navigant să fie supusă unui complex de metode de verificare şi control.

2.1. Observarea este o formă curentă de verificare în care se pot avea în vedere, atât aspecte de conținut ale activității cât şi unele particularități comportamentale, eventuale reacții emoționale, caracteristici ale acționării comenzilor, distributivitatea atenției. Observarea în activitățile de la sol permite obținerea unor informații privind personalitatea elevului, stilul său interpersonal, precum şi despre pregătirea profesională. Pentru o creştere a calității actului observațional se recomandă chiar elaborarea unei grile de observație, sub forma unei liste de criterii de care instructorul de zbor trebuie să țină cont în examinarea elevului.

2.2. Chestionarea orală se desfăşoară pe baza unor întrebări şi răspunsuri care au scopul declarat al verificării cunoştințelor. Se practică în cadrul şedințelor de pregătire a zborului, dar foarte utile sunt şi conversațiile spontane care pot avea loc pe pistă înainte de decolare sau după încheierea zborului, ele permițând nu numai evaluarea, ci şi clarificarea unor cunoştințe.

2.3. Lucrările scrise sunt utilizate pentru examinarea în grup şi pot cuprinde variate tipuri de întrebări:

▪ Întrebări de sinteză care presupun abordarea amplă a unei teme; dezavantajul este că se evaluează aleator doar un aspect teoretic, dar ele indică cel mai clar nivelul pregătirii elevului, capacitatea sa de a sintetiza datele şi de a surprinde esențialul;

▪ Listele de întrebări: cuprind, de obicei, întrebări punctuale, permițând evaluarea mai multor aspecte teoretice;

▪ Întrebările tip grilă: unde elevul trebuie să aleagă răspunsul corect din mai multe variante date.

Date fiind avantajele şi dezavantajele fiecărui tip de întrebare se recomandă utilizarea combinată a acestora.

2.4. Examenele reprezintă, de fapt, un complex de metode de evaluare care vizează deopotrivă aspectele teoretice şi pe cele practice. În această categorie, alături

de examenele obişnuite, intră şi examenul de admitere la zbor, cel de brevetare şi cel de licență.

2.5. Controlul efectiv în zbor cuprinde controlul pentru admitere la comandă simplă, controlul periodic, controlul după întreruperi, controlul după incidente sau accidente de zbor, controlul pentru admiterea la noi condiții de zbor, controlul la trecerea pe un nou tip de aparat. Aceste metode de control se înscriu în categoria tehnicilor de evaluare inițială a personalului navigant.

2.6. Controlul de radiolocație intră în seria metodelor care urmăresc permanent activitatea piloților în scopul securității misiunii şi a traficului aerian. Navigatorul de la sol intervine activ în desfăşurarea zborului având un rol esențial în dirijarea interceptărilor sau în aducerea la aterizare în condiții meteorologice grele.

2.7. Înregistrările cutiei negre, metodă care permite analiza calitativă de finețe a tehnicii de pilotaj, fiind o tehnică foarte utilă în dirijarea procesului de instruire.

2.8. Utilizarea înregistrărilor sistemului Head Up Display. HUD este afişajul principal pentru zborul instrumental. Este o combinație de electronică şi optică şi asigură afişarea informațiilor de zbor prin simboluri de tip stroke (simboluri desenate cu linii). Simbolurile reprezintă informații esențiale pentru avion cum ar fi atacul, navigația, ajutor în manevrarea armamentului, viteza, înălțime, atitudine cap compas. Astfel permite filmarea imaginii țintei şi încadrarea ei, precum şi timpii de tragere.

2.9. Planşele şi schemele din punctul de comandă sunt mijloace grafice pe care se înregistrează evoluția avioanelor în zborul pe traiect şi la interceptare. La sfârşitul unui start ele redau imaginea completă a traficului aerian aflat sub conducerea acelui punct de comandă şi reprezintă un instrument foarte util pentru şedințele de analiză a zborului.

2.10. Înregistrarea convorbirilor radio dintre piloți şi organele de dirijare de la sol permite stocarea unor informații utile în analiza zborului.

3. Metode de apreciere şi evaluare a activității de instruire în zbor

3.1. Însemnările curente în carnetul de zbor. Această evaluare serveşte ca feed back pentru elev care conştientizează astfel eventualele deficiențe şi direcțiile pe care trebuie să insiste pe viitor. Studiile din domeniul psihologiei educației arată că un astfel de feed back personalizat permite ameliorarea performanțelor pentru toate categoriile de elevi, însă cele mai spectaculoase rezultate s-au înregistrat în rândul elevilor "slabi" pentru care această individualizare a informațiilor s-a constituit într-o sursă motivațională suplimentară.

3.2. Analiza zborului este un moment esențial al activității de zbor care asigură baza unei reglări optime a acesteia. Ea trebuie să cuprindă referiri la toate compartimentele implicate în buna desfăşurare a zborului şi să facă apel şi la metodele de verificare şi control expuse anterior. Este recomandabil să se practice şi autoanaliza care contribuie la dezvoltarea obiectivității imaginii despre sine. În acest scop, în

pedagogie sunt prezentate următoarele tehnici de dezvoltare a deprinderilor de autoevaluare:

▪ *Autocorectarea sau corectarea reciprocă:* elevul este solicitat să îşi depisteze operativ unele erori, scăderi ale performanţei în timpul zborului. În acelaşi timp pot fi evaluate şi performanţele colegilor. Depistarea lacunelor proprii sau ale colegilor constituie primul pas, anume acela al însuşirii criteriilor obiective de apreciere a performanţei în zbor.

▪ *Autonotarea controlată:* elevul este solicitat să-şi acorde o notă, care este apoi negociată cu profesorul sau cu colegii. Instructorul are datoria să argumenteze şi să evidenţieze corectitudinea sau incorectitudinea aprecierilor formulate.

▪ *Notarea reciprocă:* elevii sunt puşi în situaţia de a-şi nota colegii prin reciprocitate.

Această metodă este deosebit de utilă în formarea şi evaluarea deprinderilor de zbor deoarece respectă principiul psihologic al întăririi comportamentului. Elevul trebuie să fie stimulat prin sublinierea corectă şi la timp a aspectelor pozitive cât şi a celor negative din activitatea sa. Instructorul trebuie să păstreze un echilibru între cele două forme de întărire. Prin aceasta nu se înţelege o egalizare a elevilor ci o utilizare diferită a întăririlor în funcţie de personalitatea lor: în cazul celor începători, al celor fără suficientă încredere în ei sau al celor submotivaţi, vor predomina aprecierile pozitive. La elevii avansaţi sau care dovedesc o încredere în sine excesivă este bine să fie subliniate în primul rând erorile. În acest fel elevul va deveni conştient de propriile limite şi erori şi va ajunge să se corecteze singur în timpul zborului, fără a mai fi necesară intervenţia instructorului.

În cazul utilizării în exces a întăririlor pozitive, elevii cu tendinţe de supraapreciere vor deveni infatuaţi şi vor acorda mai puţină atenţie pregătirii, considerând prematur, că la ei "instinctul" suplineşte perseverenţa în instruire. Elevii cu tendinţe de subapreciere vor fi stimulaţi la început de avalanşa de laude, pentru ca apoi, simţind lipsa lor de acoperire, să devină circumspecţi şi să-şi piardă încrederea în instructor.

Excesul de întăriri negative este posibil să îl ambiţioneze la început pe elev, dar apoi va duce la o stagnare şi chiar la un declin în pregătire. Efectul este cu atât mai profund dacă instructorul subliniază greşeala fără a arăta elevului cauza şi modul ei de corecţie. Acest efect se răsfrânge mai ales asupra elevilor cu o încredere scăzută în forţele proprii sau cu o motivaţie pentru zbor insuficient consolidată. Avalanşa de observaţii va constitui un motiv în plus de blazare şi de renunţare la zbor.

De asemenea, lipsa aprecierilor de orice fel poate fi mai frustrantă uneori decât excesul de întăriri negative. O observaţie judicioasă poate stimula elevul, în timp ce lipsa oricărei aprecieri atunci când simte că a lucrat corect, îl descurajează şi îi scade interesul pentru pregătire.

3.3. Calificative şi note la controale şi examene. Este recomandabilă respectarea criteriilor obiective propuse pentru aprecierea performanţelor în diversele tipuri de sarcini implicate în timpul zborului. Trebuie evitat să se supraaprecieze importanţa unei note sau a unui examen, deoarece la elev apare fenomenul de supramotivare fapt care va face ca acesta să îşi consume energia înainte de confruntarea cu situaţia de examen; în acest caz oricât de bun ar fi elevul rezultatul final va fi eşecul.

De asemenea, acest moment al notării poate genera o stare anxiogenă la instructorul care constată că rezultatele elevilor sunt sub aşteptări, apărând tendinţa de supraevaluare pentru a masca o realitate care pare indezirabilă. În acest caz se impune o analiză minuţioasă a activităţii de instruire pentru a se sesiza verigile slabe ale procesului în vederea ameliorării rezultatelor.

3.4. Caracterizarea de zbor se întocmeşte anual şi prezintă în ansamblu modul de adaptare la procesul de instruire practică aceasta se înscrie în carnetul de zbor şi îl însoţeşte la examenul medical de expertiză a capacităţii de zbor. Principala cerinţă cu privire la datele înscrise în această caracterizare este ca ele să fie complete şi exacte.

Caracterizarea este structurată pe următoarele capitole:

- Nivelul de pregătire teoretică generală;
- Modul de însuşire teoretică a zborului;
- Particularităţi ale evoluţiei în zbor (rapiditatea însuşirii programului de zbor şi constanţa evoluţiei);
- Motivaţia şi aspiraţiile în legătură cu zborul;
- Preocupări în timpul liber;
- Nivelul disciplinar şi natura relaţiilor cu colegii şi comandanţii;
- Trăsături de temperament şi caracter;
- Nota şi calificativul la sfârşitul perioadei de zbor;
- Tipul de aeronavă pe care se propune continuarea activităţii în anul următor.

4. Factori perturbatori în apreciere şi notare

Practica docimologică scoate în evidenţă numeroase disfuncţii şi dificultăţi în evaluarea corectă şi obiectivă a rezultatelor şcolare, inclusiv a deprinderilor de pilotaj. Cele mai multe împrejurări generatoare de erori şi fluctuaţii în notare privesc activitatea instructorului. Cele mai întâlnite situaţii şi efecte perturbatoare sunt:

4.1. Efectul „halo”. Aprecierea se realizează prin extinderea unor calităţi secvenţiale la întreaga conduită didactică a cursantului. Aprecierea unui elev la o anumită secvenţă se face potrivit aprecierii obţinute la alte şedinţe de zbor. De exemplu, aprecierea pozitivă a executării corecte a unei manevre se poate extinde şi la alte acţiuni executate cu unele erori sau ezitări. Efectul are ca bază psihologică faptul că impresia parţială iradiază, se extinde asupra întregii personalităţi a elevului. Cei mai expuşi acestui efect pot fi elevii de frunte sau cei slabi. Instructorul, în virtutea unor

judecăți anticipative, nu mai observă eventualele lipsuri ale elevilor buni, după cum nu sunt dispuşi să constate unele progrese ale elevilor slabi. Pentru diminuarea consecințelor negative presupuse de acest efect se poate apela la mai multe modalități practice. Recurgerea la examene externe este o primă strategie. La aceste examene sunt atraşi instructori de la alte şcoli sau instructorii aceleiaşi şcoli evaluează cursanții care au lucrat cu un alt instructor.

În evaluarea conduitei se pot identifica două variante ale efectului „halo":

- efectul „blând", caracterizat prin tendința de a aprecia cu indulgență persoanele cunoscute comparativ cu cele necunoscute;

- eroarea de generozitate intervine când educatorul are anumite motive în a se manifesta cu o anumită indulgență (prezintă o realitate la modul superlativ, dorința de a masca o stare de lucruri reprobabilă, interesul de a păstra neîntinată onoarea clasei).

4.2. Efectul „Pygmalion" sau efectul oedipian. Aprecierea rezultatelor obținute de un elev este influențată de părerea pe care instructorul şi-a format-o despre capacitățile acestuia, părere care a devenit relativ fixă. Într-un fel, ca şi în mitologia greacă, ideile şi opiniile evaluatorului determină apariția fenomenului. Predicțiile instructorului nu numai că anticipează, dar şi facilitează apariția comportamentelor invocate; apare astfel fenomenul autoîmplinirii profețiilor. Încrederea în posibilitățile elevilor şi convingerea manifestă că sunt capabili de reuşite constituie modalități de diminuare sau de anihilare a consecințelor acestui efect.

4.3. Educația personală a examinatorului. Fiecare instructor îşi structurează criterii proprii de apreciere. Unii sunt mai generoşi, utilizând valorile de sus ale scării valorice, alții sunt mai exigenți, exploatând cu precădere valori intermediare sau de jos. O serie de instructori folosesc nota ca modalitate de încurajare, de stimulare a elevului, alții recurg la note pentru a măsura obiectiv sau chiar pentru a constrânge elevul în a depune un efort suplimentar.

4.4. Efectul de contrast. Apare prin accentuarea a două însuşiri contranstante care survin imediat în timp şi spațiu. În mod curent, instructorii au tendința să opereze o comparare şi o ierarhizare a elevilor. Se întâmplă de multe ori ca acelaşi rezultat să primească o notă mai bună, dacă urmează după evaluarea unui rezultat mai slab sau să primească o notă mediocră, dacă urmează imediat după răspunsurile unui candidat care a dat răspunsuri excelente.

4.5. Efectul de ordine. Datorită unor fenomene de inerție, instructorul menține cam acelaşi nivel de apreciere pentru o suită de răspunsuri care, în realitate, prezintă anumite diferențe calitative.

4.6. Eroarea logică. Constă în substituirea obiectivelor şi parametrilor importanți ai evaluării prin obiective secundare, cum ar fi o bună comunicare cu colegii, efortul depus de elev pentru a parveni la anumite rezultate (fie ele chiar şi mediocre), gradul de conştiinciozitate etc. Abaterea se justifică uneori, dar ea nu trebuie să devină o regulă.

Efectele apar şi prin implicarea factorilor de personalitate, atât cei care țin de instructori, cât şi cei care țin de elevi. Starea de moment, oboseala şi factorii accidentali pot favoriza, de asemenea, apariția unor erori în evaluare.

Bibliografie:

1. Aniței, M., „Psihologia personalității aviatorului", Editura Edit Press Mihaela SRL, Bucureşti, 2000;

2. Cucoş, C., „Psihopedagogie pentru examenele de definitivare şi grade didactice", Editura Polirom, Iaşi, 1998;

3. Popa, M., „Curs de psihologie aeronautică", Şcoala Militară de Ofițeri de Aviație "Aurel Vlaicu", Boboc, 1984;

4. Popa, M., „Ghid psihologic al instructorului de zbor", Şcoala Militară de Ofițeri de Aviație "Aurel Vlaicu", Boboc, 1981.

MENTENANȚA – GENERALITĂȚI

Autor: Cdor ing. drd. Petru-Eduart DODU[*].

"Maintenance" refers mainly to the complex process of running in proper condition and repairing a technical system. Maintenance may be regarded both as science and art, because relatively similar aspects require different approach. One may consider it pure philosophy, because results depend on the manner it is dealt with.

Maintenance may be classified into: (depending on activities and area of responsibility)

- primary (on a daily routine, in which technical personnel performs preventive, "quick" and economic activities); such as already-existing equipment maintenance, buildings and area of access maintenance, gear inspection, lubrication activities, utilities;

- secondary (utility, know-how or anteriority), such as zone protection, sewers, waste recovery or storage of goods, vehicle inspection.

Secondly, from a different perspective, maintenance is divided into:

- reactive (it allows equipment to work properly until breakdown occurs);

- preventive (before breakdown occurs, schedule-based);

- predictive (when functional flaw occurs);

- pro-active (prevention-based);

- totally productive (meant to develop availability and to prevent equipment wear and tear in order to make it proficient).

The Romanian Air Force relies on the preventive and reactive types of maintenance.

Mentenanța este totalitatea activităților desfăşurate pentru a menține în stare de funcționare (reparate şi în bune condiții) clădiri, maşini-unelte, echipamente, componente de echipamente etc. Sau mai simplu spus, totalitatea operațiilor de întreținere şi reparație a unui sistem tehnic (din fr., engl. maintenance).

Mentenanța este o ştiință care în aplicarea sa se bazează pe toate ştiințele: fizică, matematică, chimie, termodinamică etc., dar în acelaşi timp este o artă, deoarece probleme semnificativ echivalente necesită abordări total diferite aplicate de personal tehnico-ingineresc cu abilități profesionale deosebite. Este în acelaşi timp şi o filosofie, deoarece de modul său de abordare vor depinde rezultatele obținute.

[*] Baza 91 Logistică a Forțelor Aeriene.

Activităţi de mentenanţă

Putem clasifica mentenanţa funcţie de activităţi şi responsabilităţi în două grupe:

1. Funcţii primare care necesită activităţi zilnice de mentenanţă:

a) Mentenanţa echipamentelor existente

Este activitatea cea mai importantă pe care o execută personalul tehnico-ingineresc şi constă în execuţia reparaţiilor la echipamentele de producţie rapid şi în cel mai economic mod cu putinţă şi aplicarea mentenanţei preventive. Această activitate necesită personal calificat alcătuit din ingineri, planificatori şi tehnicieni.

b) Mentenanţa clădirilor care adăpostesc echipamentele şi a zonei de acces

Este activitatea de întreţinere a clădirilor (hangarelor, altor incinte), instalaţiilor electrice, canalizărilor, căilor de acces, echipamentelor exterioare cum sunt grupuri de forţă, maşini speciale, macarale etc.

c) Inspecţia echipamentelor şi activităţi de lubrifiere

În mod firesc inspecţia echipamentelor şi activităţile de ungere (gresare) se execută de personalul de mentenanţă.

d) Utilităţile

În orice organizaţie cu echipamente tehnice există o procedură şi mijloace materiale de furnizare a utilităţilor care sunt furnizate de către o companie diferită (ex: electricitatea). Cu toate acestea activitatea este monitorizată de către personalul tehnico-ingineresc, deoarece parametrii de ieşire sunt utilizaţi şi pot da erori în exploatare.

2. Funcţii secundare

a) Activitatea de depozitare a pieselor de schimb

Este necesar în mod esenţial dispunerea unor zone de stocare a pieselor de schimb minim necesare pentru a putea desfăşura activităţi de mentenanţă până la executarea unei comenzi la producătorul direct.

b) Protecţia zonei

Este necesar ca organizaţia ce are în folosinţă echipamentele tehnice să dispună de pază şi de formaţiuni de protecţie contra incendiilor.

c) Canalizare

Este asigurată de companii specializate, de obicei cele responsabile cu mentenanţa zonei de lucru.

d) Recuperarea deşeurilor de diferite tipuri

Întotdeauna apar deşeuri a căror recuperare, depozitare şi transport la firme specializate pentru degradare trebuie să fie integrate într-un program care cade în responsabilitatea activităţilor de mentenanţă.

e) Inspecţii ale mijloacelor de ridicat şi ale recipientelor sub presiune

Aceasta se face în concordanţă cu specificaţiile tehnice ale fabricantului şi normele legale în vigoare.

f) Alte activităţi

Ironic, dar din proprie experienţă am constatat că o multitudine de alte activităţi, pe care alte organizaţii nu le rezolvă sau cu care nu doresc să aibă de-a face, cad sub responsabilitatea activităţilor de mentenanţă.

Organizarea optimă a unei structuri de mentenanţă

Pentru a desfăşura o activitate eficientă de mentenanţă în vederea identificării, prioritizării, planificării şi executării activităţilor de mentenanţă, organizaţia trebuie să furnizeze suport direct şi indirect personalului care prestează activităţi directe de mentenanţă.

Putem arăta care este proporţia de personal de conducere conform specialiştilor în mentenanţă:

Support position	Ratio to technicians
Supervisors	1:10 (8 to 15)
Planner/Schedulers	1:20 (12 to 30)
Reliability/Maintenance engineers	1:40 (40 to 70)
Maintenance clerks	1:40
Training coordinator	1:80
Composite	1:5

În organizaţii de mentenanţă mai mari pot apărea inspectori de sănătate şi securitate în muncă şi inspectori de calitate. O organizaţie mai complexă este de forma următoare:

Technicians	Manager	Supervisor	Planner/ scheduler	Clerk	Reliability engineer	Maintenance control manager	Training coordianator
1-8		1					
9-13		1	1				
14-19		2	1	1			
20-24	1	2	1	1			
25-29	1	3	1	1			
30-34	1	3	2	1			
35-39	1	4	2	1			
40-44	1	4	2	1			
45-49	1	5	2	1	1		
50-54	1	5	2	1	1		
55-59	1	6	3	1	1		
60-64	1	6	3	1	1	1	
65-69	1	7	3	2	1	1	
70-74	1	7	3	2	1	1	
75-79	1	8	3	2	1	1	1
80-84	1	8	3	2	2	1	1
85-89	1	9	4	2	2	1	1

Technicians	Manager	Supervisor	Planner/ scheduler	Clerk	Reliability engineer	Maintenance control manager	Training coordianator
90-94	1	9	4	2	2	1	1
95-99	1	10	4	2	2	1	1
100-109	1	10	4	2	2	1	1
110-119	1	11	5	2	2	1	1
120-129	1	12	5	2	2	1	1
130-139	1	13	6	2	2	1	1
140-149	1	14	6	2	2	1	1

Consider că în Forţele Aeriene din România se respectă numai principiile referitoare la tehnicieni şi manageri care sunt ingineri de profesie, restul cerinţelor nu sunt respectate în totalitate, deşi ne aflăm în cadrul unor organizaţii alcătuite din 100-109 persoane.

Tipuri de mentenanţă

Mentenanţa este fundamentată pe următoarele concepţii diferite:

1. Mentenanţa unei funcţionări până la defectarea echipamentului;
2. Mentenanţa preventivă sau cea bazată pe verificări efectuate la perioade de timp;
3. Mentenanţa predictivă sau cea bazată pe condiţiile de funcţionare;
4. Mentenanţa proactivă sau cea bazată pe prevenţie.

1. Mentenanţa unei funcţionări până la defectarea echipamentului (reactivă).

Este tipul de mentenanţă care permite unui echipament să funcţioneze până la apariţia unui defect şi care repară sau înlocuieşte componenta defectă a echipamentului numai înainte de producerea defectului sau imediat după producere. Acest tip de mentenanţă se foloseşte în cazurile când defectarea echipamentului nu are o importanţă capitală şi costurile materiale sunt neimportante.

Dezavantajul principal este solicitarea achiziţiei unei cantităţi mari de piese de schimb, pentru a fi gata la nevoie şi necesitatea aplicării unui management de criză. Personalul de mentenanţă este de obicei suprasolicitat şi se confruntă zilnic cu urgenţe neprevăzute.

2. Mentenanţa preventivă sau bazată pe verificări efectuate la perioade de timp

Este tipul de mentenanţă bazată pe activităţi desfăşurate la intervale de timp predeterminate, timp care este luat în considerare ca timp calendaristic sau ca ore de funcţionare a echipamentului respectiv. Reparaţia sau schimbarea unui echipament defect se produce înainte ca o defecţiune să apară, dar acest tip de mentenanţă se potriveşte la echipamente fără o funcţionare continuă şi cu un personal destul de bine calificat.

Dezavantajul principal este că se pot schimba echipamente care ar putea să mai funcţioneze (pentru care se dă o resursă de funcţionare mai mică din motive de siguranţă) sau echipamente care au defecte neprevăzute.

3. Mentenanţa predictivă sau cea bazată pe condiţiile de funcţionare

Este tipul de mentenanţă bazată pe activităţi programate să se desfăşoare la detectarea unei defecţiuni funcţionale. Implică monitorizarea condiţiilor mecanice şi

operaționale de funcționare şi identifică componentele cu probleme tehnice care vor fi supuse acțiunilor de mentenanță. Echipamentul se opreşte, iar componentele defecte se înlocuiesc pentru a nu conduce la defecte majore.

Avantajul acestui tip de mentenanță este că nu apar stocuri de produse şi se pot comanda în timp cele defecte, deci nu se imobilizează resurse financiare.

Dezavantajul este că activitatea de mentenanță va fi mult mai consistentă şi va necesita echipament specializat pentru monitorizarea parametrilor pentru vibrații, temperatură sau a cerințelor de lubrifiere şi personal calificat care trebuie pregătit prin cursuri pentru a se adapta noilor cerințe. De asemenea, se constată că devine necesară o perioadă de timp consistentă pentru colectarea datelor de mentenanță.

4. Mentenanța proactivă sau cea bazată pe prevenție

Este tipul de mentenanță bazată pe identificarea cauzelor pentru fiecare defect care este analizat şi pentru care se iau măsuri astfel ca el să nu se mai repete.

Utilizează toate elementele celor 3 tipuri de mentenanță discutate mai sus, la care se adaugă analiza cauzelor defecțiunilor, care detectează şi identifică problemele ce sunt cauza defecțiunilor. Aceasta poate duce chiar la reproiectarea unor echipamente pentru a se evita apariția aceluiaşi tip de defect, astfel se poate obține o necesitate scăzută de mentenanță la echipamentele reproiectate.

Dezavantajul acestui tip de mentenanță este că necesită personal extrem de bine pregătit profesional şi echipamente specializate costisitoare la care se adaugă costurile de reproiectare.

În Forțele Aeriene Române întâlnim mentenanța unei funcționări până la defectarea echipamentului şi mentenanța preventivă.

5. Mentenanța total productivă

Mentenanța total productivă este un nou concept de mentenanță care furnizează un mod de abordare cuprinzător al ciclului de viață al echipamentului, care permite un minim de defecte ale echipamentului chiar până în vecinătatea valorii de „zero”, elimină defectele de fabricație şi potențialele accidente cauzate de defectarea echipamentului. Acest tip de mentenanță implică fiecare membru al organizației de mentenanță de la cel mai „mic” tehnician până la vârful piramidei de conducere a inginerilor.

Scopul mentenanței total productive este împărțit în două mari obiective:

1. îmbunătățirea disponibilității echipamentului;
2. împiedicarea deteriorării echipamentului pentru un maxim de eficiență.

Acest obiectiv se realizează în timp şi necesită un management adecvat, muncă în echipă şi îmbunătățiri continue ale activității de mentenanță.

Mentenanța total productivă este viitorul în ceea ce priveşte practicarea mentenanței şi producția de echipamente – implementarea ei creşte economicitatea în mentenanță şi face producția de echipamente mai competitivă.

Mentenanța total productivă este compusă din:

1. Mentenanța autonomă

Este mentenanța în care tehnicienii efectuează sarcini obişnuite de mentenanță zilnică:

– întreținerea curățeniei echipamentelor pentru a identifica de exemplu unele zone de scurgeri;

– diferite inspecții;

– reglaje;

– lubrifieri etc.

Tehnicienii sunt pregătiți foarte bine din punct de vedere tehnic şi sunt capabili să observe şi să repare orice anomalie. Sunt incluse multe verificări vizuale care minimizează necesități de pregătire şi uşurează munca depusă. Echipamentele sunt marcate astfel încât să se distingă imediat dacă funcționează în zona permisă de funcționare sau dacă funcționarea trebuie supravegheată sau oprită. Inspecțiile care sunt efectuate au ca bază o documentație simplă, care este necesară să fie parcursă pas cu pas, şi se află în zona de lucru.

Tehnicienii colectează datele zilnice de mentenanță:

– timpul de oprire a funcționării (planificat sau nu);

– calitatea echipamentelor;

– activitățile de mentenanță efectuate.

Acest tip de mentenanță, din cauza necesității crescute a muncii în echipă, solicită ca tehnicienii să îşi asume o mai mare responsabilitate în cadrul organizației, iar staff-ul de mentenanță să cedeze o parte din responsabilități.

2. Mentenanța planificată

Numită şi mentenanță preventivă, planifică activitățile de mentenanță pentru a repara echipamentele şi a înlocui componentele înainte de defectare. Aceasta implică posibilitatea ca activitățile să fie întrerupte, astfel ca în timp ce activitatea planificată creşte, mentenanța cauzată de defecte accidentale (mentenanța neplanificată) scade, iar costurile totale scad.

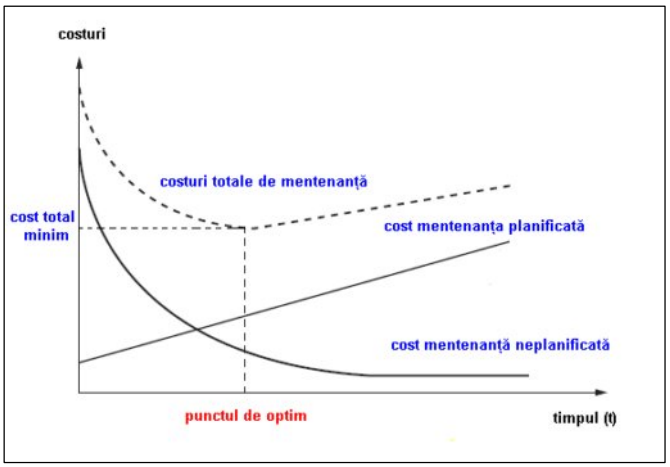

3. Mentenanța redusă

Concepția de mentenanță total productivă are ca scop reducerea timpului total de mentenanță şi aceasta se realizează prin:

a) lucrul în conexiune cu producătorul de echipamente - astfel cunoştințele dobândite din activitatea de mentenanță vor fi folosite la producerea de echipamente de nouă generație, astfel că ele vor deveni mai uşor de întreținut şi pot fi imediat integrate în mentenanța autonomă;

b) efectuarea de analize de date cu ajutorul echipamentelor speciale de colectare a datelor, termografiei, ultrasunetelor şi a analizei vibrațiilor. Se pot determina cauze cronice de defectare a echipamentelor care nu au putut fi identificate din colectarea datelor de către tehnicieni în cadrul inspecțiilor sau mentenanței planificate.

Eficacitatea echipamentelor

Eficacitatea unui echipament se referă la disponibilitatea lui şi la procentajul din timp când funcționează – una din principalele scopuri ale timpului total productiv este creşterea eficacității echipamentelor (chiar şi prin reducerea pierderilor de timp în procesul de fabricație).

Putem defini eficacitatea unui echipament prin trei factori:

1. disponibilitatea echipamentului;

Un echipament disponibil va fi permanent gata de utilizare, cu posibilități de creştere a utilizării în caz de nevoie, în funcție de analiza comparată a costurilor unui potențial ridicat de utilizare şi a costului unui inventar pentru piese de schimb.

Disponibilitatea este afectată de nefuncționarea lui planificată şi neplanificată. Un echipament trebuie să fie definit de nefuncționări neplanificate optime şi nefuncționări neplanificate minime, ambele corelate cu un inventar de piese de schimb (pentru întreruperi în funcționare cauzate de nevoi de mentenanță planificată) şi cu posibilitatea constructivă a echipamentului de a schimba ratele de producție.

Cauza cea mai răspândită a indisponibilizării (pierderii de disponibilitate) este provocată de opririle accidentale care vor afecta două categorii de personal:

– personalul de mentenanță, care trebuie să obțină urgent funcționarea echipamentului;

– operatorul echipamentului, care trebuie să aştepte să lucreze până când echipamentul funcționează.

2. eficiența performanței (performanța eficienței)

Eficiența este maximă când echipamentul funcționează la parametrii maximi pentru o perioadă îndelungată în vederea creşterii rezultatului produsului. Eficiența este micşorată prin timpul inactiv, timpul pentru opriri minore (reglaje, gresări) şi timpul de rezultate mai slabe datorate funcționării echipamentului la parametrii inferiori celor maximi.

3. rata calității

Un echipament poate fi destinat pentru operare şi atunci ne sunt necesare anumite valori de operare, sau pentru producţie şi atunci ne sunt necesare anumite valori de producţie. În cazul în care destinaţia echipamentului nu aduce parametrii de ieşire în zona dorită, putem spune că ne este mai folositor să oprim funcţionarea lui.

O rată bună a calităţii se referă la cerinţele esenţiale de fabricaţie ale echipamentului – conceptul de „caracteristici cheie" arată parametrii fără de care un echipament nu va putea să aibă o rată foarte bună, parametrii care trebuie neapărat măsuraţi.

Siguranţa în funcţionare a echipamentelor

Siguranţa şi mentenanţa echipamentelor implică alegerea unor soluţii de proiectare a lor în conformitate cu bugetul disponibil (restricţiile financiare din acel moment). Nu se cunoaşte exact dependenţa siguranţei în funcţionare de efortul de proiectare şi testare, de controlul de calitate, de influenţa asupra mediului şi de multe alte elemente.

Am dorit să pun în discuţie această problemă din cauza faptului că am vrut să arăt că nu întotdeauna se obţin produse de siguranţă maximă din cauza unor condiţii de fabricaţie şi a unor sume de bani alocate proiectării şi producerii echipamentului. Preţul unui echipament reprezintă o concordanţă între opinia unui vânzător (producător) şi a unui cumpărător, dorinţa de achitare a plăţii, preferinţele personale, etc., dar de cele mai multe ori se referă la valoarea lui implicată, la relaţia acestei valori cu piaţa şi cu costul de producţie. Depinde foarte mult ponderea performanţei, a siguranţei în funcţionare şi a preţului în producţia unui echipament; vom arăta două cazuri diferite, pentru un produs destinat programului spaţial şi pentru un produs destinat pieţei de electronice nemilitare.

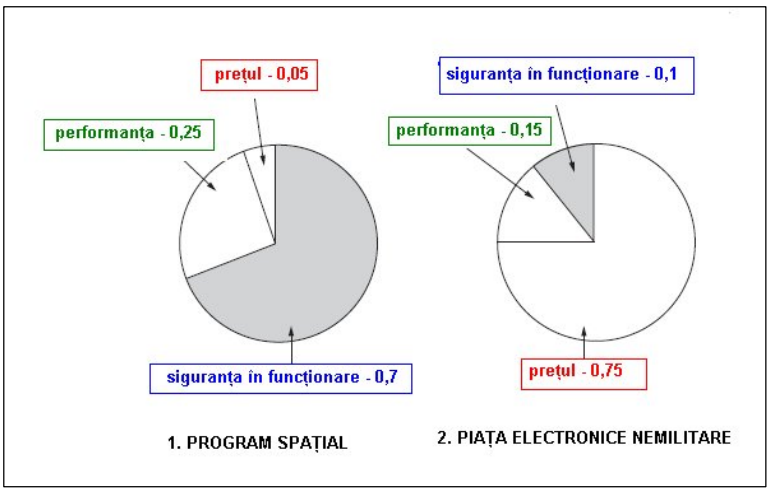

METODE DE ANALIZĂ A MENTENANȚEI

Autor: Cdor ing. drd. Petru-Eduart DODU[*].

Maintenance-methods of analysis

The technical personnel's main task is to identify and to analyze equipment malfunctions or its potential breakdown. Such responsibility requires instruments and methods that lead not only to malfunctions' detection, but also to the reasons why it broke down. Such methods of analysis may be:

- simplified analysis of the "cause and effect" of the breakdown; pattern used in U.S industry, which considers each component part as a 'block' belonging to the system as a whole. The malfunction of such a 'block' could lead to the system's complete breakdown.

To countermeasure the level of risk, the Americans use what they call 'risk priority'(severity of damage x odds x detection).

- malfunction diagram analysis-deductive analysis which requires major system knowledge and shows how all critical aspects are identified and controlled. It has the structure of a pyramid, starting with the 'peak' (the moment the breakdown occurred), setting its limits, understanding the way the system works, diagram analysis and having as 'base' corrective measures.

- the "cause-effect" analysis, also known as the Ishakawa diagram or "the fishbone" graph considers four major aspects-human, material, equipment, method.

- the "flow of events" analysis is the most efficient, because one assesses the malfunction positioning it at a certain t^o (precise moment of occurrence). It takes into account the logical order of events, active description, accuracy of description, definition of events (date and time).

- the analysis of the "five why's";

- elements of statistic analysis (the Pareto analysis, the 80\20 rule, control diagrams, "spread-out" diagrams, etc).

Metode de analiză a mentenanței

Principala sarcină a personalului de mentenanță este să identifice şi să analizeze:

1. defectul unui echipament (al unei părți din echipament);
2. abaterea în funcționarea unui echipament de la parametrii optimi de performanță.

[*] Baza 91 Logistică a Forțelor Aeriene.

Această responsabilitate necesită instrumente şi metode de lucru care conduc nu numai la posibilitatea de determinare a unui potenţial defect, ci şi la cauza de defectare.

Metodele de analiză ale mentenanţei sunt:

Analiza simplificată a modului de defectare şi a efectelor

Analiza simplificată a modului de defectare şi a efectelor este un model de analiză folosit în industria din SUA şi se foloseşte astfel:

– Fiecare componentă este un bloc funcţional al unui sistem;

– Defectarea componentei duce la nefuncţionarea sistemului şi fiecare fel de defecţiune este mod distinct de defecţiune;

– Fiecare mod de defecţiune are un efect cu un anumit grad de severitate asupra sistemului;

– Se determină posibilitatea de întâmplare şi de detecţie a unui defect prin folosirea numărului de prioritate a riscului. Formula folosită la calcule este următoarea: *RPN = Severitate×Întâmplare×Detecţie*;

– Se iau acţiuni corective ce pot reduce gravitatea de întâmplare sau pot creşte detecţia.

Se începe analiza cu un anumit RPN şi se lucrează pentru a ajunge la o valoare mai mică, apoi se recalculează după ce au fost luate măsuri corective.

Se foloseşte un şablon de analiză simplificată a modului de defectare şi a efectelor, care are următoarea formă:

Analiza simplificată a modului de defectare şi a efectelor					**Grad de severitate**		**Probabilitate**		**Detecţie**	**RPN**		**Noul RPN**
Proces	**Element**	**Component**	**Modul de defectare**	**Efectul defectării**		**Cauza defectului**		**Control curent**			**Îmbunătăţiri**	

Şablonul de analiză simplificată a modului de defectare şi a efectelor evaluează trei criterii:

1. Impactul defectului asupra capacităţii de funcţionare a echipamentului;
2. Probabilitatea ca un mod specific de defectare să se întâmple, probabilitate dată de experienţa anterioară sau statistici existente;
3. Probabilitatea de detecţie a defecţiunii înainte de producere, dar cu mijloacele de mentenanţă care sunt disponibile la acel moment.

Pentru fiecare mod de defecţiune se anticipează un potenţial efect al defecţiunii. Pentru fiecare mod de defecţiune şi efecte se identifică severitatea (gradul de severitate) pe care defecţiunea o are în funcţionarea sistemului privit ca întreg, care îşi îndeplineşte un obiectiv (misiunea pentru care a fost proiectat).

Gradul de severitate este dat de următorul tabel din stânga. Pasul următor este de a stabili probabilitatea ca fiecare cauză de producere a defecțiunii să se producă. Bazată pe experiența anterioară, ea este dată de tabelul din dreapta.

Nr. crt.	Gradul de severitate (severitatea)	Descriere
1.	10	91% până la 100% pierdere a capacității
2.	9	81% până la 90% pierdere a capacității
3.	8	71% până la 80% pierdere a capacității
4.	7	61% până la 70% pierdere a capacității
5.	6	51% până la 60% pierdere a capacității
6.	5	41% până la 50% pierdere a capacității
7.	4	31% până la 40% pierdere a capacității
8.	3	21% până la 30% pierdere a capacității
9.	2	11% până la 20% pierdere a capacității
10.	1	10% sau mai puțin pierdere a capacității

Nr. crt.	Probabilitatea de întâmplare	Descriere
11.	10	91% până la 100% probabilitate
12.	9	81% până la 90% probabilitate
13.	8	71% până la 80% probabilitate
14.	7	61% până la 70% probabilitate
15.	6	51% până la 60% probabilitate
16.	5	41% până la 50% probabilitate
17.	4	31% până la 40% probabilitate
18.	3	21% până la 30% probabilitate
19.	2	11% până la 20% probabilitate
20.	1	10% sau mai puțin probabilitate

Se va determina dacă metodele existente pentru monitorizarea sistemului sunt suficiente la detectarea defecțiunii, înainte ca ea să se producă. Se va folosi o scală ce merge de la mărimea maximă 10 la mărimea minimă 1, fiind o reprezentare a lui RPN asociată cu un mod de defectare – un număr mic ne dă informația că metoda are o posibilitate ridicată de detectare şi invers. Probabilitatea de detecție este dată de tabelul următor:

Nr. crt.	Probabilitatea de detecție	Descriere
1.	10	10% sau mai puțin probabilitate
2.	9	11% până la 20% probabilitate
3.	8	21% până la 30% probabilitate
4.	7	31% până la 40% probabilitate
5.	6	41% până la 50% probabilitate
6.	5	51% până la 60% probabilitate
7.	4	61% până la 70% probabilitate
8.	3	71% până la 80% probabilitate
9.	2	81% până la 90% probabilitate
10.	1	91% până la 100% probabilitate

Se utilizează şi o scală de detecție a modului de defectare.

Se calculează RPN şi se analizează în final posibilitatea de a-l micşora prin îmbunătățirea mentenanței preventive şi a sistemului de monitorizare. Se pot folosi metode suplimentare de tehnologie ale mentenanței predictive care ar putea, de exemplu, să detecteze dezalinieri, dezechilibrări etc.

Se poate utiliza şi analiza simplificată a modului de defectare, a efectului şi cât de critic este el; în locul lui RPN se foloseşte criteriul de cât de critic este defectul. Această analiză se foloseşte în echipamentele militare, aerospațiale, medicale, pentru analize de proiectare şi siguranță în funcționare (fiabilitate).

– Diagrama bloc de siguranță – cu ajutorul ei se modelează sistemele complexe. Blocurile individuale reprezintă o singură componentă, un subsistem sau un eveniment ce poate cauza un defect. Aceste blocuri se conectează grafic pentru a realiza sistemul

(echipamentul) în totalitatea lui. Analiza se efectuează cu algoritmi speciali ce pot include şi simulări ale sistemului.

– Predicţii de siguranţă în funcţionare (fiabilitate) – acestea constituie baza analizelor de fiabilitate şi se folosesc pentru a prezice o rată de defectare sau timpul mediu dintre defectări ale sistemului (exprimat în ore). Aceste predicţii se folosesc pentru a arăta că echipamentul se înscrie între nişte limite de acceptanţă.

– Analiza ciclului de viaţă – cuprinde evaluarea costului total al unui echipament, de la dezvoltarea lui (sau achiziţia), costul de funcţionare, operare şi mentenanţă şi costul de casare. Un ciclu de viaţă este influenţat în mod hotărâtor de frecvenţa de defectare şi timpul de reparaţie.

– Analiza de fiabilitate, disponibilitate şi mentenabilitate – identifică modurile de defectare, prezice frecvenţa de defectare şi mentenabilitatea. Mentenabilitatea se evaluează cantitativ prin:

- Timpul mediu de reparaţie;
- Timpul mediu pentru a reface sistemul (echipamentul);
- Timpul mediu pentru a reface funcţionarea sistemului;
- Timpul în ore al activităţilor de mentenanţă directe;
- Costul pieselor de schimb de înlocuit;
- Probabilitatea de detectare a defectelor.

Demonstraţia de mentenabilitate este cerută la achiziţia diferitelor sisteme complexe. Aceasta se execută de personalul de mentenanţă dotat cu echipamentul necesar. Se fac câteva demonstraţii, iar apoi se calculează timpul mediu.

Analiza diagramei defectului

Este o metodă de analiză a fiabilităţii şi siguranţei în exploatare, oferind o bază obiectivă pentru proiectare, justificând schimbările în sistem, analizând modurile de defectare şi conformitatea cu siguranţa în funcţionare sau cerinţele de mediu – arată elementele sistemului şi evenimentele ce conduc la un eveniment nedorit. Este o analiză deductivă ce solicită cunoştinţe serioase despre sistem şi arată cum toate aspectele critice ale sistemului sunt identificate şi controlate.

În acest grafic defectul este figurat în vârf, iar defectele de bază, sau cauzele, sunt numite evenimente primare. Prin analiză se pătrunde în intimitatea evenimentului şi se prezintă logic cum combinaţii de evenimente probabile duc la evenimentul de vârf. Termenul de eveniment defineşte o schimbare a stării sistemului la nivel de hardware, software, om sau mediu înconjurător. În figura următoare este reprezentat un grafic de analiză a defecţiunii.

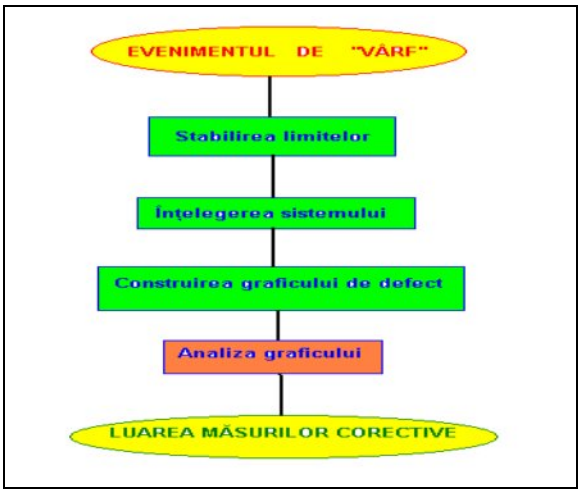

Analiză cauză efect

Mai este numită şi diagrama Ishakawa şi este o reprezentare grafică a analizei defectului. Se mai numeşte analiza de forma oaselor de peşte pentru că schițează în formă de peşte patru mari clasificări pentru o potențială cauză:

- Om;
- Echipament;
- Material;
- Metodă.

Singura deficiență, totuşi destul de semnificativă, este că nu arată o derulare a evenimentelor ce conduc la defect, ci numai figurează toate cauzele ce duc la defect.

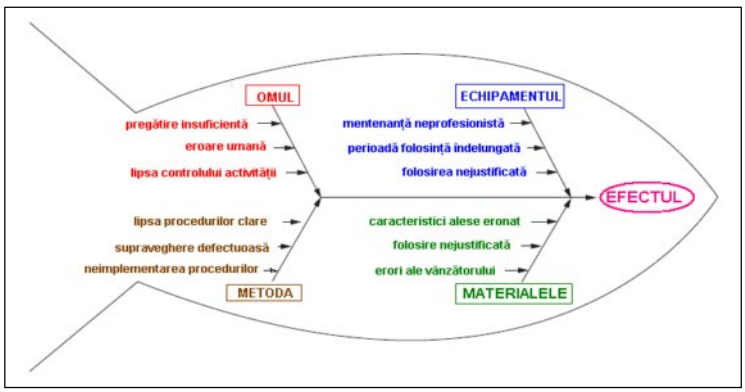

Elemente de analiză statistică

În procesul de mentenanță personalul se bazează pe cunoştințe care sunt dobândite în procesul instruirii, dar şi pe o multitudine de date cu ajutorul cărora dobândeşte metode de analiză statistică, transformarea datelor brute în cunoştințe ce îmbunătățesc performanțele şi previn apariția defectelor. Exemple de asemenea unelte

de analiză statistică sunt: analiza Pareto, regula 80/20, diagrame de desfăşurare, diagrame de control, histograme, diagrame de împrăştiere.

Influenţa mentenanţei asupra fiabilităţii şi siguranţei în funcţionare

Defecţiunea şi modul de apariţie a defecţiunii

Pentru a introduce termenii de fiabilitate şi calitate sau siguranţă în funcţionare este necesar să stabilim definiţia defecţiunii.

Defecţiunea este neconformitatea (unui echipament, sistem în ansamblu) cu criterii de performanţă clar definite.

Rata de apariţie a defecţiunii

Pentru a înţelege mai bine acest termen vom studia figura următoare:

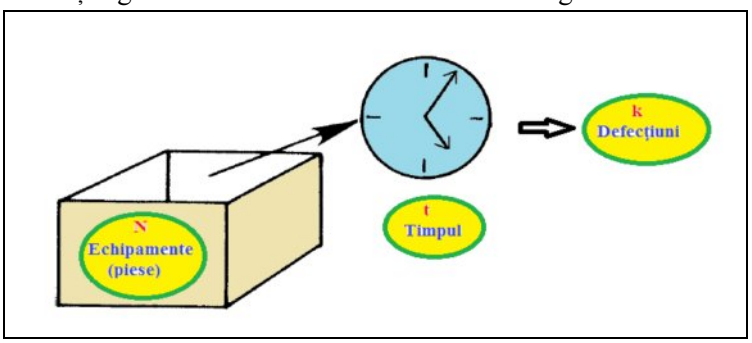

Rata de apariţie a defecţiunii este notată cu λ. Se consideră un număr de n echipamente care sunt după scurgerea unui timp t în număr de k defecte. Timpul cumulativ T va fi Nt dacă se presupune că fiecare defecţiune se remediază imediat cum se produce. În cazul în care nu se produce înlocuirea, atunci formula va fi următoarea:

$T = \left[t_1 + t_2 + t_3 + ... + t_k (N-k)\right]$, unde t_1 este timpul când se produce prima defecţiune.

Moduri de creştere a fiabilităţii şi siguranţei în funcţionare

Nicio activitate umană nu se poate caracteriza de desfăşurare sub caracteristici de „risc zero” şi similar niciun echipament nu se caracterizează prin rată de defecţiuni cu valoare egală cu zero. S-a purces spre o creştere a siguranţei în funcţionare şi a optimizării riscului. Fiabilitatea, care este urmărită din faza de proiectare, realizează un compromis între costurile pentru reducerea defecţiunilor şi costurile de îmbunătăţire.

Abrevierea folosită de literatura de specialitate pentru probleme de acest gen este **RAMS** (reliability, availability, maintainability and safety integrity) adică fiabilitatea, disponibilitatea, mentenabilitatea şi siguranţa în funcţionare.

Dacă vom analiza probleme de fiabilitate vom putea distinge trei aspecte importante ale unor echipamente:

1. Complexitatea: echipamentele moderne sunt compuse din părți componente ce interacționează în limita diferitelor toleranțe. Defectele apărute pot fi numite intrinseci, deoarece nu sunt defecte ale componentelor, ci defecte cauzate de combinații de abateri funcționale.

2. Duplicări sau multiplicări: folosirea unor sisteme adiționale redundante pentru a se elimina defecțiunea este un mod de creştere a fiabilității. Aceasta totuşi duce la creşteri de cost, greutate (esențială ca mărime în aviație), a activităților de mentenanță şi a consumului de energie. De asemenea, apar tipuri de defecțiuni şi la partea redundantă.

3. Durabilitate excesivă: reduce rata defecțiunilor (în principal cedări de materiale), dar costurile atent urmărite fac o suprapunere a cerințelor strict funcționale cu oboseala apărută.

Mentenabilitatea, de asemenea, contribuie hotărâtor la disponibilitatea unui sistem tehnic, deoarece rata de defecțiuni şi timpul de reparație determină indisponibilizarea sistemului.

Pentru a creşte fiabilitatea, mentenabilitatea şi siguranța în funcționare, trebuie realizate implicațiile următoarelor activități, cu detalierile respective:

1. proiectarea:
- reducerea în complexitate;
- duplicări pentru toleranță la deficiențe;
- reducerea factorilor de efort;
- testări şi reproiectări;
- feedback pentru creşteri de fiabilitate.

2. fabricația:
- control al materialelor, metodelor şi schimbărilor;
- control al metodelor de muncă şi standardelor.

3. folosirea la utilizator:
- instrucțiuni de operare şi de mentenanță;
- feedback pentru defecțiuni;
- strategii de înlocuire a componentelor.

Ciclul RAMS

Vom prezenta în continuare legătura dintre activitățile RAMS şi un ciclu tipic de proiectare a unui echipament. Cerința de RAMS trebuie neapărat să fie cuprinsă în specificația produsului, care poate include şi demonstrații de performanță.

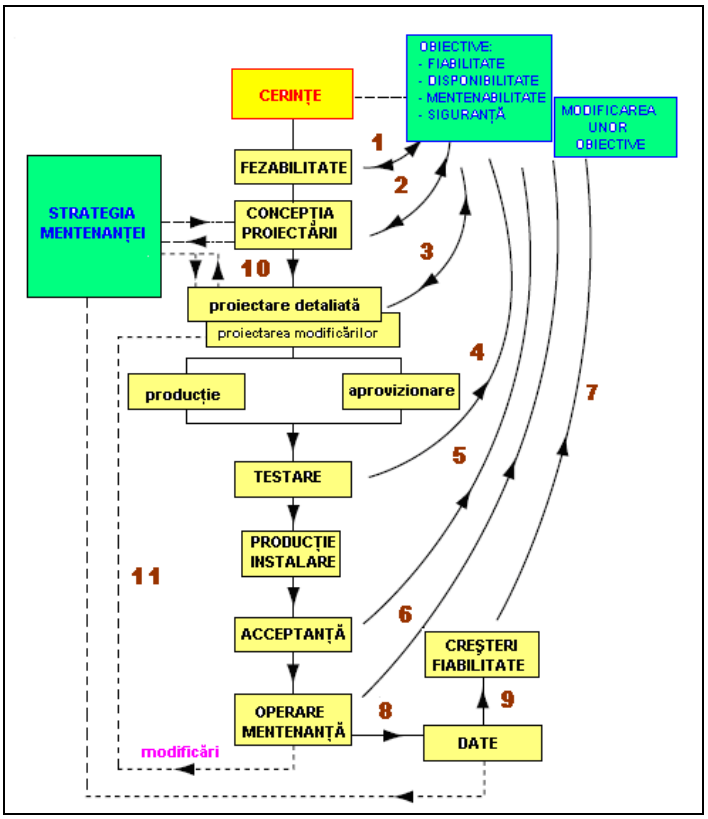

Obiectivul RAMS poate fi modificat dacă predicțiile inițiale se dovedesc nerealiste (echipamentul nu este fezabil – posibil de realizat), iar obiectivele modificate devin noile obiective la care se raportează totul. Activitățile ce se întâlnesc sunt:

– reevaluarea de fezabilitate față de obiectivele inițiale - curba 1;

– reevaluarea concepției de proiectare față de obiectivele inițiale - curba 2;

– reevaluarea concepției de proiectare detaliată față de obiectivele inițiale - curba 3;

– reevaluarea testărilor la sfârşitul dezvoltării produsului față de obiectivele inițiale - curba 4;

– o demonstrație de acceptanță ce implică testările de RAMS față de cerințe înainte de livrare - curba 5;

– o demonstrație de acceptanță ce implică testările de RAMS față de cerințe, recomandabil ca aceasta să se execute şi la utilizator - curba 6;

– o reevaluare a performanțelor relaționate cu obiectivele, dar care include şi upgrade-urile efectuate - curbele 7,8,9;

– strategia de mentenanță este importantă pentru RAMS, deoarece mentenanța preventivă şi cea corectivă afectează fiabilitatea şi disponibilitatea şi din această cauză se ia în considerare din faza de proiectare - curba 10.

Timpul în care echipamentul este defect şi timpul de reparație

Noțiunile pe care aş dori să le introduc sunt „timpul mediu de nefuncționare" şi „timpul mediu de reparație".

Timpul mediu de nefuncționare este timpul în care un echipament este defect, iar timpul mediu de reparație este timpul în care echipamentul este pus să funcționeze la parametrii pentru care a fost proiectat.

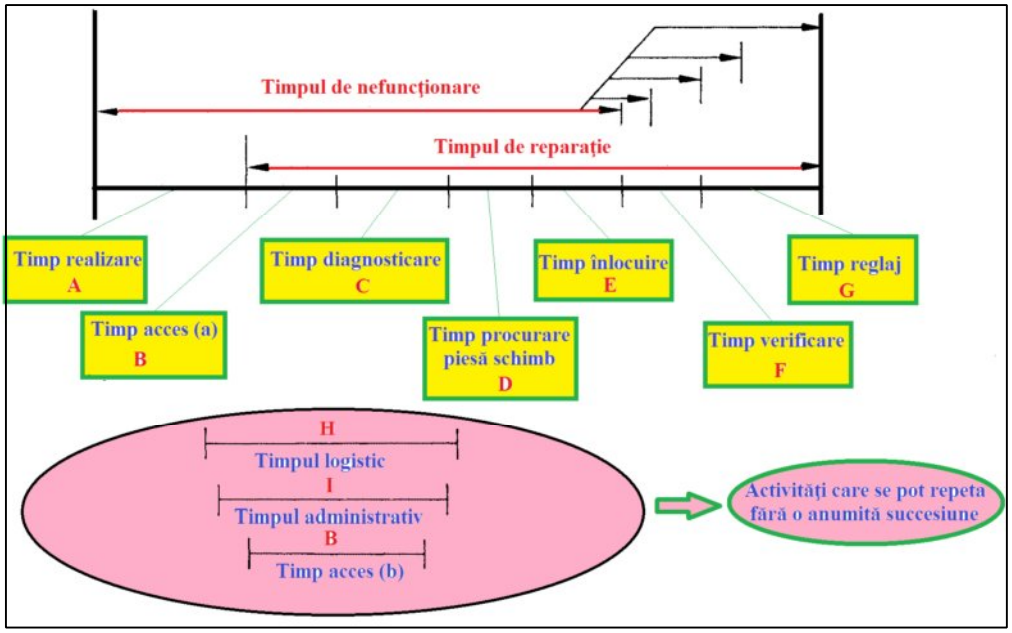

Pentru a defini aceşti termeni trebuie să ținem cont de faptul că ei sunt o sumă de elemente definite diferit, funcție de sistemul în care operează şi de condițiile de operare.

Elementele constitutive ale timpului mediu de nefuncționare şi timpului mediu de reparație sunt:

a) Timpul de realizare: este timpul care se scurge înainte ca un defect să devină observabil (evident). Nu face parte din timpul mediu de reparație.

b)Timpul de acces: este timpul care se scurge de la conştientizarea faptului că există un defect, la identificarea propriu-zisă a acestuia. Cuprinde timpul necesar pentru îndepărtarea tuturor panourilor de acces şi timpul folosit pentru conectarea echipamentului de testare. Acest timp este determinat în cea mai mare parte de către proiectarea produsului (echipamentului) respectiv.

c) Timpul de diagnosticare: este timpul care se scurge cu găsirea propriu-zisă a defectului şi include reglaje ale echipamentelor de testare ce atestă defectul, verificări prin comparaţie cu datele existente în manuale, interpretări ale datelor şi informaţiilor culese, verificarea concluziilor la care s-a ajuns şi luarea deciziei asupra unei anumite acţiuni corective.

d) Timpul de procurare a pieselor de schimb: este timpul scurs pentru procurarea unei piese din altă parte, aceasta putând fi din magazia de piese, din canibalizarea unui alt sistem sau din altă parte a sistemului. Nu se ia în considerare timpul scurs prin drumul parcurs de la un anumit producător (magazin) la locul de reparaţie, care este parte a timpului logistic.

e) Timpul de înlocuire: este timpul care se scurge, astfel încât se înlocuieşte L.R.A. (Least Replaceable Assembly – acel modul defect care se înlocuieşte; modul pentru care analiza de diagnostic a defectului încetează şi pentru care înlocuirea se produce) şi se realizează toate conexiunile de fire, conducte etc. Timpul de înlocuire este determinat în cea mai mare parte de către proiectarea produsului şi, de asemenea, de proiectarea conexiunilor necesare a se realiza după înlocuire.

f) Timpul de verificare: este timpul necesar pentru verificările ce atestă că defectul a fost remediat iar sistemul este operaţional.

g) Timpul de reglaj: este timpul scurs cu reglajele necesare care apar la introducerea în sistem a unui ansamblu nou. Aceste reglaje pot să nu facă parte din timpul de nefuncţionare.

h) Timpul logistic: este timpul necesar afluirii pieselor de schimb, pentru testarea ansamblelor mecanice înainte de a fi montate în sistem, pentru transportul unor echipamente adiţionale sau a unor specialişti necesari repunerii în funcţiune a sistemului.

i) Timpul administrativ: este timpul necesar pentru funcţionarea organizaţiei.

Activităţile de la (b) la (g) sunt activităţi active de reparaţie a elementelor constitutive ale unui sistem. Activităţile de la (h) la (i) sunt activităţi pasive ale activităţilor de reparaţie.

Factori care influenţează timpul în care echipamentul este defect

Factorii principali care influenţează timpul în care un anumit echipament este defect sunt:

1. Modul în care echipamentul este proiectat;
2. Modul în care se aplică mentenanţa.

Este necesar ca proiectanţii să fie pe deplin conştienţi că timpul în care un echipament este defect este influenţat de strategia de mentenanţă aplicată şi de modurile posibile de apariţie a defectelor. De aceea, un timp de reparaţie scurt implică simplitate în proiectare şi simplitate în diagnoză şi modalitatea de reparaţie.

COEFICIENȚI DE PERFORMANȚĂ

Autor: Cdor ing. drd. Petru-Eduart DODU[*].

Performance ratings

One can change for the better the Romanian Air Force maintenance issues only by defining and by applying performance ratings. This can be done with applicability to preventive and predictive maintenance. That being said, one might consider the time off-function of the equipment caused by malfunctions as one of the performance rates to be considered in the case of preventive maintenance.

Secondly, the cost of repairs. Its strong point lies in the impact it has on the budget as a whole. On the other hand, it requires precise identification. Then, another issue might be the cost of repairs, which is divided into direct repairs cost, and emergency repairs cost. Among aspects with respect to performance rate, one may mention the strict following of preventive maintenance rules and regulations, flaws due to the poor quality of preventive maintenance, efficiency, tasks not performed on time, and the number of extra working hours.

There are two ways to analyze predictive maintenance-(PDM) total amount of working hours and the total amount of PDM expenses. They emphasize the idea of PDM persistence. Without major flaws, they bring up the idea of major savings, low expenses and MTBF (Mean Time Between Failure) due to PDM.

To conclude with, the Air Force, as component part of the Armed Forces, is not an institution based on efficiency in the majority of cases, and the economic principles may not become mandatory in all situations.

Coeficienți de performanță

Consider că numai prin definirea şi aplicarea unor coeficienți de performanță se pot îmbunătăți activitățile de mentenanță în Forțele Aeriene Române.

Vom discuta despre indicatori de performanță din economia de piață, care se aplică mentenanței şi, în special, mentenanței preventive şi predictive.

1. Pentru mentenanța preventivă

Perioada de nefuncționare a echipamentului cauzată de defecțiuni.

$$\frac{\text{Perioada de nefuncționare a echipamentului cauzată de defecțiuni}}{\text{Timpul total de nefuncționare}}$$

Acest indicator ia în calcul timpul de nefuncționare a unei piese, a unui echipament, a unei părți constitutive din organizația de mentenanță, a întregii structuri de mentenanță în ansamblu. Timpul total de nefuncționare reprezintă timpul ce se

[*] Baza 91 Logistică a Forțelor Aeriene.

pierde: din cauza mentenanței, activității de aprovizionare, achiziției sau din vina unui furnizor de echipamente intern sau extern.

Partea tare a acestui indicator este că identifică dacă o defecțiune apărută sau o nefuncționare neplanificată este sau nu o problemă a organizației de mentenanță. Ca punct slab îl putem aminti pe acela că nu este interesat de cauza de nefuncționare şi acest lucru nu ne ajută la eficiența activității de mentenanță – fiecare nefuncționare trebuie identificată şi clasificată într-o categorie.

Ore de muncă efectuate în regim de urgență

Acest indicator evidențiază resursele alocate la organizația de mentenanță respectivă. Atunci când nivelul de consum al resurselor pentru activități de urgență sau pentru defecțiuni este foarte mare, rata de productivitate pentru nivelul de consum al resurselor de muncă este scăzută. Acest indicator poate fi utilizat la un departament, zonă, sau chiar un nivel de instalație.

Acest indicator se foloseşte şi pentru distribuția muncii deoarece va studia cel puțin patru categorii de mentenanță: mentenanța preventivă, mentenanța de urgență sau cea la producerea unor defecțiuni, mentenanța de reparație sau corectivă şi mentenanța de rutină. Definirea indicatorului este:

$$\frac{\text{Ore de muncă efectuate pentru urgență}}{\text{Total număr de ore de muncă}}$$

Punctul forte - acest indicator este util pentru examinarea forței de muncă de mentenanță, dacă este consumată pentru urgențe sau pentru defecțiuni. De obicei, în cazul în care cantitatea de muncă de urgență consumă mai mult de 20% din resursele de muncă de mentenanță, programul de întreținere preventivă este privit ca ineficient. Prin urmare, acest indicator devine o cheie de evaluare a programului de mentenanță preventivă.

Punctul slab - acest indicator este dependent de rigoarea de colectare a datelor. În plus, ceea ce este clasificat ca un caz de urgență sau defectare trebuie să fie clarificat.

Costul reparațiilor la apariția defecțiunilor

Acest indicator analizează defecțiunile într-un alt mod: costurile directe pentru defecțiuni şi costuri pentru reparații de urgență. Această cifră include costul forței de muncă, materialele, închirierea echipamentelor necesare, contractori, precum şi orice alte costuri de întreținere directe. Cu toate acestea, costul de producție (care tranzitează maşinile de lucru) nu ar trebui să fie inclus în acest calcul. Cifra este apoi împărțită la costul de întreținere totală şi apare în procente. Acest indicator poate fi calculat din nou la diferite niveluri: la întreaga organizație de mentenanță, la nivel de atelier, echipament etc.

Costurile directe pentru reparația defecțiunilor
Costul direct total al activităților de mentenanță

Acest indicator este calculat prin luarea costului direct de întreținere pentru toate reparațiile de defecțiuni sau de urgență şi apoi se împarte la costurile totale directe de mentenanță. Rezultatul este exprimat ca procent. Deoarece costurile de mentenanță care se efectuează într-un mod reactiv, sunt considerabil mai mari decât ale mentenanței planificate (mai mare de două până la patru ori), acest indicator nu se va potrivi cu procentul indicatorului precedent.

Punctul forte - acest indicator subliniază impactul pe care munca de reparație a defecțiunilor sau de urgență o are asupra bugetului de mentenanță în totalitate. Acesta poate fi folosit pentru a justifica costurile făcute pentru îmbunătățirile din programul de mentenanță preventivă.

Deficiențe: Acest indicator impune ca toate reparațiile de defecțiuni sau reparațiile de urgență să fie identificate în mod clar.

Respectarea prevederilor mentenanței preventive

Acest indicator analizează numărul de sarcini de mentenanță preventivă care sunt programate în comparație cu numărul de sarcini de mentenanță preventivă finalizate. De obicei, elaborate pe o bază săptămânală, este util pentru evidențierea unui program de întreținere preventivă care poate fi dezvoltat, dar nu este încă eficient. În acest caz, eficacitatea este împiedicată prin nefinalizarea sarcinilor care sunt programate. Motivul pentru acest eşec poate fi faptul că activitatea de producție este pusă pe primul loc în detrimentul mentenanței sau resursele de mentenanță sunt direcționate cu precădere spre remedierea de defecțiuni sau pe reparații de urgență şi astfel sarcinile mentenanței de prevenție planificată nu pot fi îndeplinite. Formula este dată de:

Totalitatea sarcinilor de mentenanță preventivă
Sarcinile de mentenanță planificate

Ideal ar fi un procent de 100% din sarcinile planificate să se realizeze, dar acest indicator se situează în jurul la 75%.

Puncte tari - acest indicator măsoară în mod eficient respectarea în organizație a programului său de întreținere preventivă. Acesta este unul dintre indicatorii cheie pentru programul de mentenanță preventivă.

În cazul în care indicatorul este reprezentat grafic pentru fiecare săptămână, timp de peste şase luni, acesta poate fi corelat cu procentul de activități de întreținere care sunt pentru defecțiuni sau de urgență. Graficul va arăta că rata de respectare a activităților de mentenanță urcă, remedierea de defecțiuni şi reparațiile de urgență merg în jos.

Puncte slabe - slăbiciunea nu este a indicatorului, ci apare pentru că un tip de program de mentenanță preventivă poate ascunde faptul că sarcinile de mentenanță

preventivă nu sunt completate. Acesta este programul dinamic sau alunecare de întreținere preventivă. Slăbiciunea este că sarcina de întreținere preventivă se bazează pe data de finalizare, nu pe un program planificat sau un contor de utilizare. Prin urmare, în cazul în care sarcina nu este finalizată într-o anumită lună, aceasta nu este reprogramată până când nu este finalizată.

Respectarea estimărilor de mentenanță preventivă

Acest indicator compară estimările costurilor forței de muncă și materialelor pentru sarcinile de activități de mentenanță preventivă cu costurile reale pentru îndeplinirea sarcinilor. În cazul în care estimările sunt inexacte, atunci se pot face ajustări, astfel încât acuratețea poate să fie asigurată. Precizia este deosebit de importantă atunci când organizația de mentenanță folosește un sistem de planificare care este integrat în sistemul de programare a producției. Inexactități într-o astfel de situație duc la pierderi financiare în timp. Formula:

$$\frac{\text{Costurile estimate ale mentenanței preventive}}{\text{Costurile reale ale mentenanței preventive}}$$

Indicatorul este calculat prin împărțirea costului estimat la costul real, cu rezultatul exprimat ca procente. O precauție trebuie să fie subliniată: acest indicator nu ar trebui să fie măsurat pe o perioadă mică de timp - este necesar ca analizările să se realizeze semianual sau anual.

Puncte tari - capacitatea de a monitoriza în mod eficient exactitatea estimărilor sarcinilor mentenanței preventive. În cazul în care acuratețea estimărilor individuale nu este monitorizată constant, acuratețea estimărilor generale asupra forței de muncă estimată și materialelor necesare pentru a îndeplini sarcinile de mentenanță preventivă vor fi inexacte, ceea ce duce la probleme bugetare.

Deficiențe - cea mai mare slăbiciune a acestui indicator este problema de încărcare a sarcinilor non-preventive de mentenanță la activitățile de mentenanță preventivă. De exemplu, dacă o problemă este descoperită în timpul executării unei sarcini și este corectată în timp ce efectuează sarcina, cum este facturată forța de muncă adițională și materialul suplimentar folosit? În cazul plăților reale pentru reparații, se plătesc la lucrările de întreținere preventivă și atunci estimarea este depășită și integritatea estimării pusă la îndoială. Este o practică bună pentru a completa o reparație și apoi a încărca costul suplimentar la activitatea de mentenanță pentru a identifica munca suplimentară ce a fost depusă.

Defecțiuni cauzate de calitatea slabă a activității de mentenanță preventivă

Acest indicator analizează cauzele fundamentale ale defecțiunilor apărute și apoi investighează dacă aceste cauze ar fi putut fi detectate, ca parte a programului de mentenanță preventivă. Acest indicator evaluează atât eficiența sarcinii mentenanței preventive cât și seriozitatea îndeplinirii unei sarcini de fiecare persoană. De exemplu,

defectele cauzate de ungere nu ar trebui să apară pe echipamente care sunt inspectate şi lubrifiate, ca parte a programului de mentenanță preventivă - defectarea indică un eşec clar al programului. Modificările la lista de activitate, recalificarea unui individ sau adăugarea unor tehnici de control vizual ar putea fi necesare pentru a fi siguri că eşecul nu se repetă. Formula este:

$$\frac{\text{Numărul de defecțiuni care trebuiau să fie prevenite}}{\text{Numărul total de defecțiuni}}$$

Se compară numărul total de defecțiuni care ar fi putut fi prevenite sau detectate de către programul de întreținere preventivă cu numărul total de defecțiuni. Procentul rezultat indică posibilitatea pentru îmbunătățiri, prin actualizarea sau schimbarea programului de mentenanță preventivă.

Punctele forte, acest indicator care este benefic pentru orice organizație din dorința de a îmbunătăți programul său PM, oferă o introspectivă exactă în efectul pe care îl are mentenanța preventivă asupra defecțiunilor de echipamente. Monitorizarea acestui indicator ajută, şi asigură că politica de mentenanță preventivă este rentabilă din punct de vedere al costurilor.

Punctele slabe - cea mai mare slăbiciune a acestui indicator este unul de procedură - organizația trebuie să fie angajată să stabilească prin analiză, şi detaliat cauzele defectării echipamentului. În cazul în care cauza de bază este doar presupusă sau ghicită, atunci adevărata eficacitate a programului de întreținere preventivă este pusă la îndoială.

Eficiența mentenanței preventive

Acest indicator analizează cantitatea de muncă care este generată de programul de mentenanță preventivă. La efectuarea inspecției de mentenanță preventivă, persoana care va efectua inspecția va încerca să descopere componente sau sisteme care prezintă semne de uzură, sau chiar un defect iminent. Inspectorul va lansa apoi comenzile de lucru pentru a corecta problema înainte de a se produce o cădere a echipamentului. Aceste comenzi de lucru pot implica reglaje, schimbări de componente sau chiar o revizuire majoră. O parte din sarcinile de mentenanță ar trebui să aibă la bază (să fie generate) inspecții şi activitatea de exploatare, altfel, sarcinile de întreținere preventivă se efectuează prea frecvent. Formula este:

$$\frac{\text{Totalul comenzilor de lucru generate de inspecții de mentenanță preventivă}}{\text{Totalul comenzilor de lucru}}$$

Formula arată că eficiența este măsurată prin împărțirea numărului total de comenzi de lucru generate de programul de întreținere preventivă la numărul total de comenzi de lucru prezentate. Această măsură este în general examinată, din punct de vedere calendaristic, într-o lună, deşi se pot accepta şi alte perioade de timp, în funcție de frecvența de inspecție. Procentul de rezultate va evidenția, dacă programul de

întreținere preventivă este eficace în găsirea proactivă de probleme în curs de dezvoltare la echipamente.

Punctele forte - acest indicator este eficient pentru evaluările programului de mentenanță preventivă. Acesta este privit la fel de eficace în cazul în care majoritatea comenzilor de lucru prezentate sunt găsite prin intermediul programului de mentenanță preventivă. Deşi astfel poate părea că se efectuează prea multă întreținere preventivă, acest fapt nu va fi stabilit până când factorii suplimentari vor fi aplicați în abordarea fiabilității centrate pe mentenanță.

Puncte slabe - acest indicator poate fi înşelător, dacă inspectorul prestează muncă excesivă în timp ce îndeplineşte sarcini de întreținere preventivă. În cazul în care, mai degrabă decât a se lansa în scris o comandă de lucru, reparațiile sunt ascunse în sarcini de întreținere preventivă, eficiența inspecțiilor va fi pusă sub semnul întrebării. O a doua problemă poate fi motivarea persoanelor fizice să completeze documentația necesară pentru a stabili datele. Un alt factor ar putea fi lipsa de abilități pentru efectuarea unei inspecții eficiente. Ştiu cu adevărat inspectorii cum să inspecteze, ce să caute, şi cum să găsească cauzele adevărate pentru defecte? Aceste întrebări pot fi rezolvate numai prin pregătirea şi testarea inspectorilor la un nivel înalt profesional.

Sarcini restante de mentenanță preventivă

Acest indicator analizează numărul de sarcini de întreținere preventivă care nu sunt finalizate la timp. Este importantă identificarea zonelor în care apar tendințe de nerespectare a programul de mentenanță. Acest indicator va prognoza probleme, deoarece odată ce programarea începe să se extindă, cererile de reparații pentru defecțiuni sau de urgență vor începe să crească în viitorul apropiat. Acordând o atenție acestui indicator se permite o abordare proactivă pentru gestionarea programului de mentenanță preventivă. Acest indicator este cel mai eficient atunci când este monitorizat săptămânal. Formula:

$$\frac{\textit{Numărul sarcinilor de mentenanță preventivă întârziate}}{\textit{Numărul total al sarcinilor de mentenanță preventivă de rezolvat}}$$

Acest indicator reprezintă nivelul de efort necesar pentru a menține programul de mentenanță preventivă în conformitate cu planificarea făcută.

Punctele forte - acest indicator este necesar pentru monitorizarea progresului programului de întreținere preventivă. Fără acest indicator, nu ar exista, practic, nicio modalitate de a urmări starea de conformitate a programului de mentenanță preventivă.

Deficiențe - singura slăbiciune la acest indicator este provocarea de a menține datele exacte. Unele organizații anulează sarcinile de mentenanță preventivă, astfel încât acestea să nu producă dezordine în portofoliul de comenzi. Această practică nu este recomandată deoarece poate altera exactitatea datelor de conformare ale

programului de mentenanță preventivă. Este mai bine ca problemele întâmpinate să fie cunoscute, astfel încât acestea să poată fi corectate.

Procentul de ore suplimentare

Deşi acest indicator nu este întotdeauna un indicator direct al eficacității programului de mentenanță preventivă, el poate fi de ajutor. În multe organizații se obişnuieşte ca, răspuns la numărul mare de defecțiuni sau la muncă în situații de urgență, să se efectueze un număr mare de ore peste program. Ratele ridicate ale orelor suplimentare pot indica lipsa de eficiență a programului de mentenanță preventivă. Formula este dată de:

$$\frac{\text{Numărul de ore lucrate peste program}}{\text{Numărul total de ore lucrate}}$$

Acest indicator este derivat prin împărțirea orelor lucrate ca ore suplimentare la numărul total de ore lucrate. Acest procent arată în mod indirect cheltuielile pentru ore suplimentare (la organizațiile de mentenanță proactive este de 5%).

Punctele forte - acest indicator va ajuta la monitorizarea cantității de muncă pentru remedierea defecțiunilor sau de urgență, care necesită ore suplimentare pentru a se finaliza. Această măsură este importantă, deoarece orele suplimentare necesită un cost suplimentar.

Punctele slabe - unele organizații au dezvoltat o practică de a lucra ore suplimentare mai degrabă decât a realiza o creştere a numărului de personal, care s-a dovedit a fi insuficient.

2. Pentru mentenanța predictivă

Voi enumera indicatorii de performanță folosiți deoarece mentenanța predictivă nu se foloseşte în Forțele Aeriene Române:

Activități de întreținere predictivă ca un procent din activitățile de mentenanță totale

Acest indicator se analizează la sută din activitățile de mentenanță care sunt predictive în comparație cu celelalte categorii de lucrări de mentenanță.

Economii atribuite activităților de mentenanță predictivă

Acest indicator evidențiază economiile atribuite programului de întreținere predictivă. Acesta ar trebui să includă defectările de echipamente care au fost eliminate sau prevenite, datorită unei inspecții de predicție.

Cheltuielile de întreținere scăzute atribuite activităților de mentenanță predictivă

Acest indicator analizează reducerea cheltuielilor de mentenanță pentru care operează într-un modul predictiv în comparație cu cel reactiv sau preventiv.

Frecvență scăzută a defecțiunilor

Acest indicator analizează timpul mediu dintre defecțiuni (Mean Time Between Failure - MTBF) pentru elementele critice ale unui echipament.

Cartelele de scor (eficienţă) şi indicatori de performanţă

Pe măsura ce organizaţiile au progresat în folosirea indicatorilor de performanţă ele au încercat să consolideze indicatorii în afişarea mai multor indicatori, pentru a fi vizualizaţi şi analizaţi. Există două metode principale utilizate în prezent: tablouri de bord (dashboards) şi cartele de scor (scorecards).

Tablourile de bord

Tablourile de bord sunt afişări modelate după afişările tablou de bord de la autovehicule. Ele sunt capabile să afişeze indicatori de performanţă, în mare parte acelaşi fel în care tablourile de bord pentru automobile afişează condiţiile de funcţionare ale automobilului. Indicatoarele de performanţă ale tablourilor de bord furnizează informaţii pe baza meseriei utilizatorului sau descrierii de responsabilitate. De exemplu, un planificator ar putea avea un tablou de bord, un supraveghetor unul diferit şi un altul va fi pentru inginerul de mentenanţă. Prin urmare, un planificator va avea nevoie de un tablou de bord care afişează întârzierile actuale de muncă ale unei echipe de lucru, ale unei secţii, numărul de locuri de muncă planificate, numărul de comenzi de lucru în aşteptare, comenzile efectuate versus comenzile în aşteptare etc.

Există exemple alternative de componente pentru tablouri de bord: de la simple decizii „merge”/„nu merge”, indicatorii de roşu şi verde pot fi utilizaţi pentru a arăta zonele permise sau zonele periculoase. Pot fi utilizate unele afişaje suplimentare care arată tendinţele sau datele de distribuţie a pieselor, echipamentelor, sculelor solicitate etc., dar e nevoie să păstrăm complexitatea la un nivel minim atunci când proiectăm tablouri de bord.

Cartelele de scor (eficienţă)

Definiţia de dicţionar pentru cartela de scor este: „un raport ce indică starea, condiţia sau succesul”. Când au fost concepute, cartelele de scor au avut ca scop trebuinţa de utilizare pentru a comunica strategii corporative la toate nivelurile unei organizaţii, având ca motiv faptul că toate strategiile în diferite departamente din cadrul unei organizaţii trebuie să fie legate de strategia organizaţiei de ansamblu. Ele au fost iniţial implementate pentru procese de afaceri care trebuie să fie efectuate în mod excepţional de bine pentru companie, de a reuşi şi a aduce profit.

Activitatea de mentenanţă şi cardurile de scor

Cum se relaţionează activitatea de mentenanţă cu cardurile de scor? Prin procesul de conectare a indicatorilor care au fost anterior discutaţi şi introducerea lor în rândul indicatorilor de performanţă. Procesul începe cu comunicarea şi înţelegerea clară a viziunii şi a strategiei organizaţiei. Se traduce strategia unei organizaţii într-un set cuprinzător de măsuri de performanţă, care oferă un cadru strategic pentru o evaluare strategică şi pentru un management al întregii organizaţii. Apoi se analizează cele patru componente ale unui card de scor: financiar, clienţii, procesul intern al afacerii, procesul de învăţare şi de dezvoltare.

Cum se corelează activitatea de mentenanță cu cardurile de scor? Ea poate fi înțeleasă prin examinarea a patru componente pentru a Balanced Scorecard şi prin cele

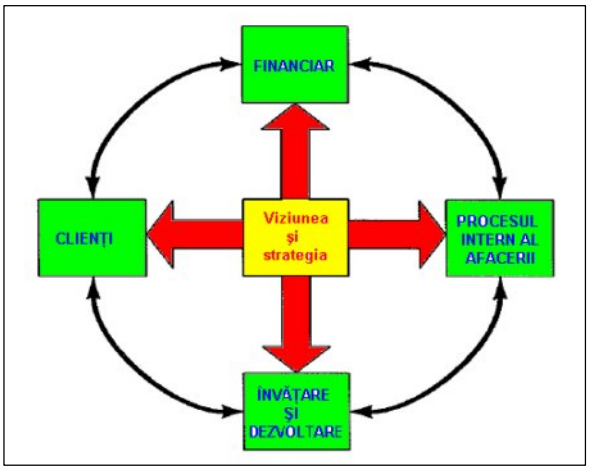

rezultate din figura de mai jos:

- Creşterea capacităților prin menținerea costurilor fixe;
- Descreşterea cheltuielilor de mentenanță.

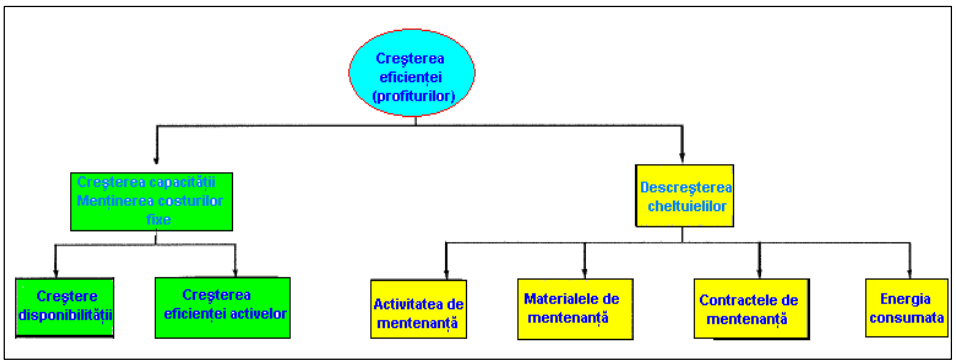

3. Pentru mentenanța din Forțele Aeriene ale SUA

În 2004, se foloseau următorii indici de performanță, pe care îi consider mai relevanți:

Rata de eşuare (anulare) a misiunii

Acesta este un indicator important pentru fiabilitatea aeronavei şi pentru calitatea activității de mentenanță efectuate. Se referă la procentul de misiuni eşuate cu aeronava aflându-se în aer şi la sol. O eşuare este o misiune care se termină prematur şi trebuie să fie replanificată. Rata de eşuare poate fi măsurată separat, cu aeronava la sol sau în aer**.**

Rata totală de eşuare = $\frac{\text{eşuările la sol+eşuările în aer}}{x100}$

Numărul total de misiuni executate+eşuările la sol

Eşuările în întreţinere sunt acele ieşiri încheiate prematur la sol sau în aer, cauzate de erori de sistem sau de probleme de mentenanţă. Ratele de eşuare de mentenanţă pot măsura atât gabaritul, fiabilitatea, cât şi calitatea mentenanţei efectuate. Ratele pot fi calculate utilizând următoarele formule:

$$\text{Rata de eşuare în aer} = \frac{\text{eşuările în aer}}{\text{Numărul total de misiuni executate}} \times 100$$

$$\text{Rata de eşuare la sol} = \frac{\text{eşuările la sol}}{\text{Numărul total de misiuni executate + eşuările la sol}} \times 100$$

Rata de defectare (Break Rate)

Rata de defectare este cea mai importantă pentru că oferă date despre zbor. Acesta este procentul de aeronave care aterizează în incapacitatea de a-şi îndeplini prima misiune, dar oferă şi date despre fiabilitatea sistemelor aeronavei şi calitatea activităţii de mentenanţă depusă. Dacă rata de reparare este folosită ca o măsură a mentenabilităţii, rata de defectare este o modalitate complementară de măsurare a fiabilităţii. De asemenea este un excelent mod de prezicere a cantităţii de piese de schimb.

$$\text{Rata eşuare aer} = \frac{\text{nr. de ieşiri care aterizează fără efectuarea primei misiuni}}{\text{Numărul total de ieşiri executate}} \times 100$$

Rata de canibalizare (Cannibalization Rate)

CR este un indicator important care reflectă numărul de canibalizări - acţiuni de canibalizare (mutarea unei părţi în funcţionare de la o aeronavă sau de motor pentru a înlocui o parte inutilizabilă pe o altă aeronavă sau de motor). În cele mai multe cazuri, o acţiune de canibalizare are loc atunci când aprovizionarea de bază nu poate livra o piesă atunci când este nevoie şi apar cerinţe de misiuni care solicită ca un număr mare de aeronave să fie capabile să execute o misiune.

$$CR = \frac{\text{numărul de aeronave şi motoare canibalizate}}{\text{Numărul total de ieşiri executate}} \times 100$$

Redau mai jos din „Aircraft and equipment maintenance management FI21_101-2004" un grafic al ratei de canibalizare.

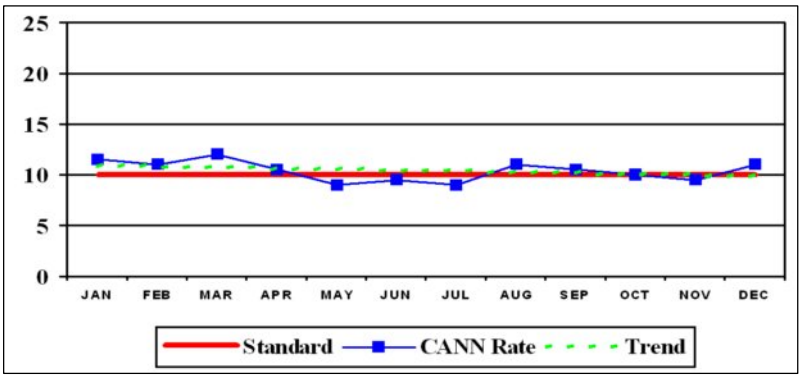

Rata misiunilor capabile (Mission Capable (MC) Rate)

Rata de MC este, probabil, cel mai cunoscut-etalon de măsurare a performanței de o unitate. Acesta este procentul de ore pe care aeronavele îl posedă când sunt în totalitate capabile de misiune CMP sau parțial capabile de misiune PMC pentru perioade de timp specifice (de exemplu, lunar sau anual). Această măsurătoare este un indicator de seamă şi reprezintă un compozit larg de procese şi de mai multe măsurători de date. O rată scăzută MC poate indica că o unitate se confruntă cu multe greutăți (întreruperi în muncă, aprovizionare dificilă cu piese de schimb sau probleme de gestionare a forței de muncă). Personalul de conducere din mentenanță ar trebui să verifice dacă există cazuri de specialişti ce amână reparații la alte schimburi, lucrători fără experiență, lipsa de piese de aprovizionare, aprovizionare deficitară, rate ridicate de canibalizare sau deficiențe de pregătire profesională a personalului. Formula este:

$$MC = \frac{\text{ore de FMC + ore de PMC- ore de poziția „B”}}{\text{Ore totale de „posesie” a aeronavelor}} x100$$

„Posesia” este perioada când o aeronavă aparține unei unități. Redau mai jos graficul pentru rata de disponibilitate a aeronavelor, conform „Aircraft and equipment maintenance managementa FI21_101-2004”.

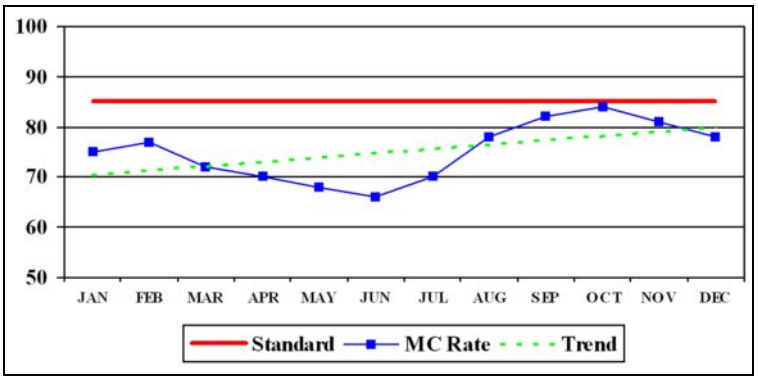

În 2010, în „Aircraft And Equipment Maintenance Management AFI 21-101 – 2010” nu se mai reiau indicatorii de calitate din cauză că, propria mea interpretare, se realizează faptul că armata nu este o instituție care se bazează în majoritatea cazurilor pe eficiență datorită misiunilor de luptă.

În momentul de față, în SMFA se foloseşte pentru activitatea de mentenanță „*timpul productiv”*, un indicator de performanță ce arată timpul în care un specialist execută activități tehnice. Este un început, care probabil, va fi urmat de paşi mai fermi în direcția introducerii indicatorilor de calitate.

BIBLIOTECA ŞCOLII DE APLICAȚIE PENTRU FORȚELE AERIENE
-Tradiție şi actualitate-

Autori: P.c.c. Dan OPREA[*].
P.c.c. Iuliana POPESCU[**].

Biblioteca este templul învățăturii iar învățătura a eliberat mai mulți oameni decât toate războaiele din istorie. **(Carl Thomas Rowan)**

P.c.c.
Dan OPREA

P.c.c.
Iuliana POPESCU

Instituție emblematică pentru învățământul militar aeronautic românesc, Şcoala de Aplicație pentru Forțele Aeriene "Aurel Vlaicu" reprezintă locul unde, în mod fericit, se întâlnesc cu deplin succes componenta practică a instruirii cu cea teoretică. Dacă latura aplicativă a pregătirii şi dezvoltării profesionale a cursanților şi elevilor se concretizează în laboratoarele, simulatoarele şi aeronavele şcolii, cea teoretică este susținută de fondul de carte existent în biblioteca instituției. Acesta este exploatat şi valorificat de către personalul militar şi civil din garnizoana de dispunere şi de familiile acestora, cât şi de către instructorii şi cursanții Şcolii de Aplicație, studenții Academiei Forțelor Aeriene „Henri Coandă" şi elevii Şcolii de Maiştri Militari şi Subofițeri „Traian Vuia".

Standardele ridicate de performanță ale şcolii, calitatea incontestabilă a factorului uman implicat în activitatea instructiv-educativă, precum şi exigența şi rigoarea ştiințifică, s-au concretizat în acumularea unui fond impresionant de publicații, de peste 70.000 de volume, biblioteca devenind astfel a doua instituție de profil ca mărime din județul Buzău, după Biblioteca Județeană „Vasile Voiculescu".

Un adevărat tezaur informațional, biblioteca, parte integrantă a Centrului de Instruire pentru Forțele Aeriene, a răspuns de-a lungul timpului numeroaselor provocări şi solicitări. A asigurat resurse bibliografice pentru toate categoriile de utilizatori şcolarizați, autohtoni (dar aparținând şi altor structuri şi categorii de forțe), străini (din Zimbabwe, Madagascar, Somalia, Republica Moldova, Israel etc.), civili (ai Şcolii Superioare de Aeronautică) sau militari.

---

[*] Şcoala de Aplicație pentru Forțele Aeriene „Aurel Vlaicu".
[**] Şcoala de Aplicație pentru Forțele Aeriene „Aurel Vlaicu".

Efortul de integrare în anul 2003, pe platforma Boboc-Zilişţea, a altor două şcoli de aplicaţie, a dus la îmbogăţirea patrimoniului bibliotecii cu lucrări de specialitate (de radiolocaţie, artilerie şi rachete antiaeriene) care alături de cele cu specific de aviaţie, acoperă într-un procent foarte mare necesarul informaţional pe cele trei domenii mai sus menţionate.

De asemenea, schimbările de tehnică, modernizarea acesteia, au avut ca ecou apariţia în bibliotecă a unor documente corespunzătoare. Acest lucru s-a realizat de multe ori cu dificultăţi, impuse de traducerea unor documente din alte limbi (engleză, rusă). Dar rezultatele sunt remarcabile, iar astăzi cititorii se pot delecta cu lucrări inedite sau foarte valoroase. Unele dintre ele datează din perioada interbelică, iar altele sunt lucrări de referinţă pentru aviaţia militară şi nu numai, rodul anilor de experienţă şi cercetare petrecuţi de autori pe platforma Boboc.

Biblioteca nesecretă a Şcolii de Aplicaţie pentru Forţele Aeriene "Aurel Vlaicu" este organizată pe două compartimente: unul cu caracter enciclopedic (biblioteca beletristică) şi altul cu caracter specializat (biblioteca tehnică). Aceasta şi-a dezvoltat permanent colecţiile de documente prin achiziţie, donaţii sau transferuri. Colecţiile bibliotecii sunt bine organizate potrivit sistemului unitar, în care fiecare volum ocupă un loc bine determinat pentru o utilizare deplină şi o identificare rapidă a oricărei publicaţii.

Compartimentul biblioteca beletristică cuprinde un fond de carte de aproximativ 52.000 de volume cu peste 19.000 de titluri. Într-o perioadă de peste cinci decenii de existenţă şi funcţionare, în rafturile bibliotecii şi-au găsit locul lucrări din toate domeniile de cunoaştere: limbă şi literatură, artă, istorie, ştiinţe sociale şi naturale etc. De asemenea, în patrimoniul bibliotecii beletristice există publicaţii şi volume de colecţie, editate într-un tiraj limitat acum mai bine de jumătate de secol.

În evidenţa compartimentului bibliotecii tehnice există peste 5.500 de titluri totalizând aproximativ 24.000 de unităţi bibliografice. Aceste lucrări având caracter specializat, constituie suportul informaţional al procesului instructiv-educativ desfăşurat pe platforma Boboc, în concordanţă cu standardele, procedurile şi tehnologiile educaţionale ale armatelor statelor membre NATO.

Presiunea solicitărilor informaţionale, dezvoltarea într-un ritm extraordinar a colecţiilor de bibliotecă, numărul mare de activităţi repetitive şi, nu în ultimul rând, contextul biblioteconomic actual, au obligat şi biblioteca Şcolii de Aplicaţie să facă pasul spre informatizare. Astfel, fondul de carte, acumulat cu dificultate în condiţii de cele mai multe ori vitrege, este restructurat, organizat şi oferit utilizatorilor într-o manieră simplificată şi mult mai eficientă. Constituirea unor baze de date care acoperă întregile colecţii ale bibliotecii şi conectarea la resursele informaţionale oferite de internet sunt de altfel primii paşi în încercarea de trecere de la biblioteca în sensul clasic al cuvântului spre centrul informaţional şi documentar modern.

De altfel, dezvoltarea tehnologiilor informaționale a dat noi speranțe în ceea ce priveşte posibilitatea de a realiza o arhivă universală atotcuprinzătoare, o adevărată grădină a cunoaşterii, în care oricine poate intra oricând şi poate găsi orice. Aceasta este în ultimă instanță ambiția bibliotecii Școlii de Aplicație pentru Forțele Aeriene, de a deveni un spațiu de formare, comunicare şi informare, un laborator de experimentare a noilor tehnologii educaționale, un loc de cultură, deschidere şi integrare, comparabil cu orice instituție europeană similară.

CICLONII TROPICALI

Autor: Lt. cdor drd. Sorin FRĂȚILĂ[*].

Tropical cyclones are intense circular storms. They originate over warm tropical oceans (between 5 and 25 degrees north and south latitude).

The development stages of a tropical cyclone are the following: tropical disturbance, tropical depression, tropical storm, and hurricane or typhoon or tropical cyclone.

The tropical cyclones are characterized by low atmospheric pressure, strong winds, heavy rain, flooding, large storm surges at landfall, and tornadoes.

A tropical cyclone consists of three main parts: the rainbands, the eye, and the eyewall.

The tropical cyclone constitutes one of the most destructive natural disasters that affect many countries. Annually, tropical cyclones generate many losses in lives and property.

Generalități. *Ciclonii tropicali* reprezintă furtunile violente, formate pe oceane, în zona intertropicală, având viteze ale vântului de peste 118 km/h.

Ciclonii formați în zonele intertropicale sunt fenomene atmosferice extrem de violente, capabile să cauzeze distrugeri catastrofale. Această putere distructivă este determinată de viteza vântului care poate să depășească 250 km/h, de ploile abundente şi de valurile uriaşe.

Denumirile ciclonilor tropicali diferă de la o regiune la alta. Astfel, în Oceanul Atlantic, Golful Mexic şi Marea Caraibelor se numesc uragane, în nord-estul Oceanului Pacific, Marea Chinei, Arhipelagul Filipinelor şi Arhipelagul Japonez se numesc taifunuri, iar în Oceanul Indian, în lungul coastelor Australiei şi în Polinezia poartă denumirea de cicloni tropicali.

Condițiile favorabile pentru formarea ciclonilor tropicali. Ciclonii tropicali se formează deasupra oceanelor calde situate între 5 şi 25^0 latitudine nordică şi sudică, atunci când sunt îndeplinite următoarele condiții (Bezanger, 2000):

1) existența convergenței în straturile joase, necesară pentru formarea turbionului care va evolua rapid de la depresiune către ciclon;

[*] Şcoala de Aplicație pentru Forțele Aeriene „Aurel Vlaicu”.

2) existența forței Coriolis care trebuie să fie suficient de mare pentru a determina o circulație ciclonică; această condiție explică de ce nu iau naştere cicloni (dar şi anticicloni) la latitudini mai mici de 5^0 nord şi sud;

3) o variație mică a vântului în altitudine care permite concentrarea energiei şi care conferă masei de aer o structură omogenă la latitudinile respective.

4) o temperatură a apei oceanului de cel puțin $26,5^0$ până la o adâncime de cca 60 de m; această condiție este îndeplinită de obicei la sfârşitul verii, ceea ce explică formarea ciclonilor tropicali în această perioadă;

5) o structură instabilă a masei de aer care permite formarea norilor Cumulonimbus;

6) o umiditate ridicată în straturile medii ale troposferei; aceasta favorizează convecția şi precipitațiile abundente;

7) o zonă de divergență în altitudine care determină scăderea presiunii la nivelul oceanului în zona perturbației tropicale.

Sursa principală de energie cinetică a ciclonilor tropicali este dată de instabilitatea verticală deosebit de mare de la latitudinile respective. La aceasta se adaugă căldura latentă de evaporare eliberată prin condensarea unor cantități imense de vapori de apă.

Zone de formare. Deasupra oceanelor de la latitudinile tropicale se formează, în medie, cca 80 de furtuni tropicale, iar aproape 2/3 dintre acestea se transformă în cicloni. Aproximativ 90% dintre aceste furtuni se formează între 5 şi 25^0 latitudine nordică şi sudică (figura 1). La latitudini mai mari, apa oceanelor este prea rece pentru a se forma cicloni tropicali. De aceea, ciclonii care se deplasează la nord sau la sud de aceste latitudini se destramă sau se transformă în cicloni extratropicali. Datorită apelor reci din estul Pacificului de Sud (curentul rece al Perului) şi din Atlanticul de Sud (curentul rece al Bengalului) ciclonii tropicali nu se formează în aceste zone.

Cel mai mare număr de cicloni tropicali apar în Oceanul Pacific. În partea de vest a acestui ocean se formează cei mai puternici cicloni denumiți supertaifunuri.

Oceanul Indian este a doua zonă ciclogenetică din punctul de vedere al numărului de cicloni, iar pe ultimul loc se află Oceanul Atlantic.

Perioadele favorabile pentru formarea ciclonilor tropicali sunt din iulie până în septembrie pentru emisfera nordică şi din ianuarie până în martie pentru emisfera sudică. Din punct de vedere al frecvenței, numărul maxim de cicloni tropicali se înregistrează în anotimpul cald, la câteva săptămâni după producerea solstițiului de vară (21 iunie în emisfera nordică şi 21 decembrie în emisfera sudică).

Traiectoriile ciclonilor tropicali. În ambele emisfere, ciclonii tropicali se deplasează la început către vest apoi se abat către dreapta în emisfera nordică şi către stânga, în emisfera sudică.

Deplasarea către vest a ciclonilor tropicali este determinată de către vânturile dominante din aceste zone (denumite alizee), care au o direcție nord-estică în emisfera nordică şi sud-estică în emisfera sudică. Principalul factor care imprimă abaterea către poli a ciclonilor tropicali este forța Coriolis (această forță este produsă de rotația Pământului în jurul axei sale).

Ciclonii tropicali care ajung în zona latitudinilor temperate scad în intensitate şi capătă o deplasare de la vest către est, datorită vânturilor dominante de vest de la aceste latitudini.

În emisfera nordică, ciclonii tropicali pot ajunge la latitudini mai înalte decât în emisfera sudică, ca urmare a existenței curenților calzi Kuro-Shivo şi Gulf-Stream. De exemplu ciclonii tropicali foarte intenşi pot ajunge în partea de est a SUA până la cca. 42^0 latitudine nordică.

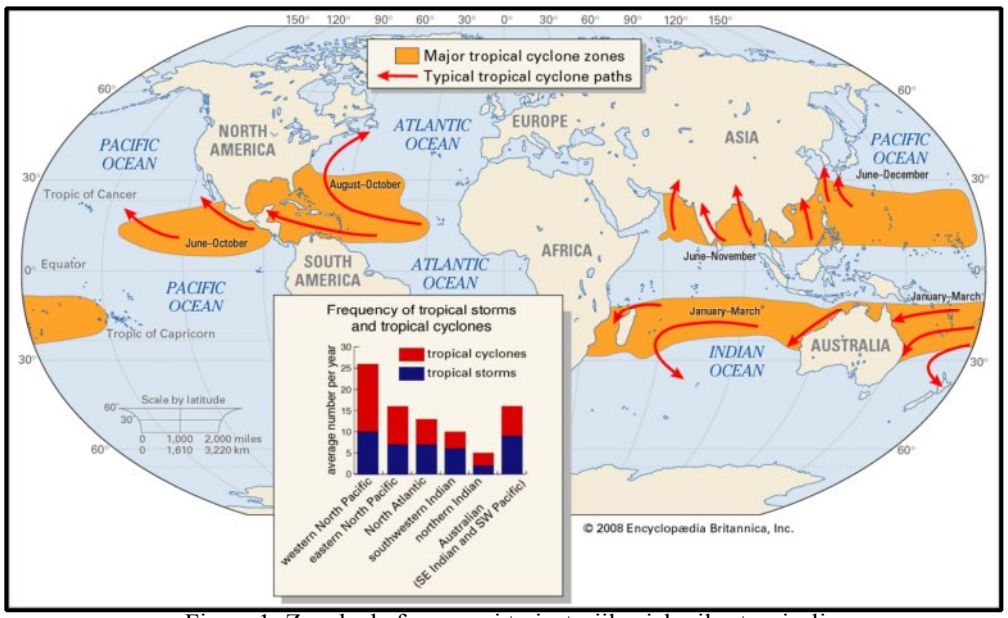

Figura 1: Zonele de formare şi traiectoriile ciclonilor tropicali
Sursa: http://media-2.web.britannica.com/eb-media//72/7572-050-7AAC88E3.gif

Etapele de evoluție. Ciclonul tropical este rezultatul mai multor etape succesive. Astfel, în funcție de alura depresiunii şi de viteza vântului se identifică următoarele stadii de evoluție (nu este obligatoriu să evolueze până la faza de ciclon tropical):

- perturbație tropicală: corespunde unei circulații depresionare slabe la suprafața oceanului şi puțin marcată în altitudine;
- depresiune tropicală: apare o izobară închisă, iar viteza vântului este inferioară valorii de 63 km/h (figurile 2 şi 3);

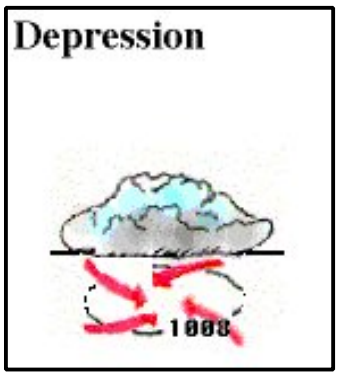

Figura 2: Depresiune tropicală
Sursa: http://ww2010.atmos.uiuc.edu

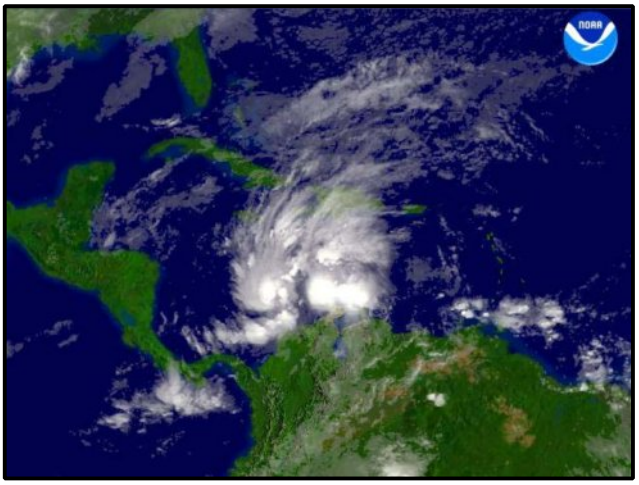

Figura 3: Depresiunea tropicală Odette, 04.12.2003
Sursa: http://www.noaanews.noaa.gov/stories2003/s2133.htm

➢ furtună tropicală: viteza medie a vântului este cuprinsă între 63 km/h şi 117 km/h, iar caracterul depresionar este net evidenţiat (figurile 4 şi 5);

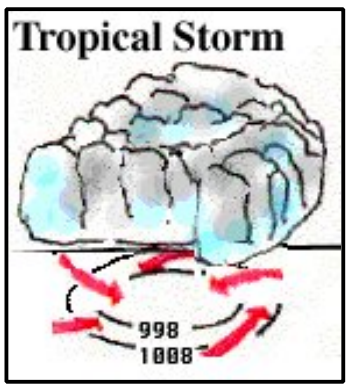

Figura 4: Furtună tropicală
Sursa: http://ww2010.atmos.uiuc.edu.

Figura 5: Furtuna tropicală Andrea (GOES-12 visible imagery, 09.05.2007/ 12:48 UTC). *Sursa:* http://www.nnvl.noaa.gov.

➢ ciclon tropical (uragan sau taifun): depresiunea este foarte dezvoltată şi are vânturi cu viteze medii de peste 118 km/h (figurile 6 şi 7).

Figura 6: Ciclon tropical (sau uragan)
Sursa: http://ww2010.atmos.uiuc.edu

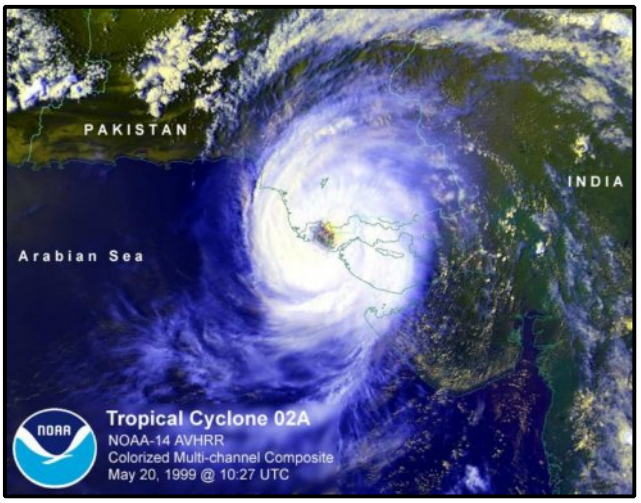

Figura 7: Ciclonul tropical 02A, 20.05.1999
Sursa: http://www.nnvl.noaa.gov.

Destrămarea ciclonilor tropicali. Ciclonii tropicali se destramă atunci când nu mai pot extrage suficientă energie de la apa caldă a oceanului. Destrămarea ciclonilor tropicali este produsă de două cauze. Prima dintre ele este pătrunderea acestora deasupra unor zone cu ape mai reci. Acelaşi efect este produs de pătrunderea ciclonului tropical deasupra uscatului. Dacă la începutul deplasării ciclonului deasupra uscatului, frecarea determină intensificarea precipitaţiilor (până la niveluri catastrofale) pe parcursul deplasării, lipsa de umezeală determină o scădere rapidă a intensităţii ciclonului.

Dacă ciclonul se deplasează către latitudinile înalte, se produce o modificare a structurii în sensul că ciclonul tropical se transformă în ciclon extratropical prin creşterea diametrului şi apariţia fronturilor atmosferice. Ciclonul astfel format va scădea în intensitate şi va dispărea în câteva zile datorită faptului că se va alimenta cu energie doar de la diferenţa de temperatură dintre masele de aer.

Structura ciclonilor tropicali. Ciclonii tropicali sunt formaţi din spirale de nori Cumulonimbus deplasate de vânturi puternice în jurul centrului de joasă presiune. Deplasarea aerului către centrul ciclonului este determinată de presiunea scăzută din centrul acestuia, iar mişcarea de rotaţie este generată de forţa Coriolis. Mişcarea aerului se face în sens invers acelor de ceasornic în emisfera nordică şi în sensul acestora în emisfera sudică. Elementele principale ale unui ciclon tropical sunt următoarele (figura 8):

- benzile de ploaie;
- ochiul ciclonului;

- peretele ochiului.

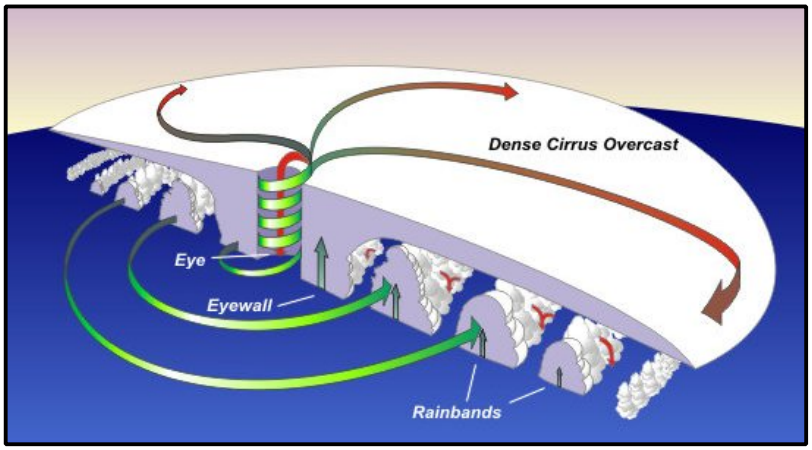

Figura 8: Structura ciclonilor tropicali
Sursa: www.srh.noaa.gov

Benzile de ploaie („rainbands" în limba engleză - figura 9) sunt formate din spirale nori Cumulonimbus care generează averse şi descărcări electrice şi care se rotesc în jurul centrului ciclonului. Benzile individuale în care apar rafale puternice de vânt şi ploi torențiale sunt despărțite de zone de calm relativ. Atunci când aceste benzi ating uscatul se pot produce, deseori, tornade puternice.

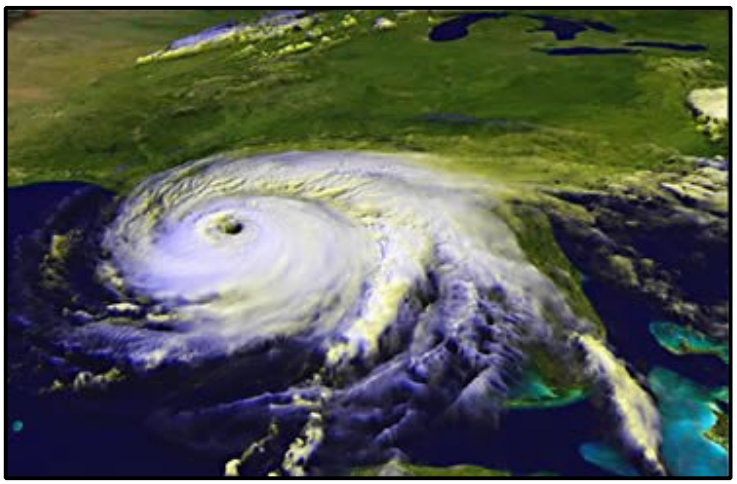

Figura 9: Benzile de ploaie ale uraganului Ivan, 2004
Sursa: http://rsd.gsfc.nasa.gov/goes/text/hotstuff.html

Ochiul ciclonului este o formă specifică numai ciclonilor tropicali şi are o dimensiune de cca 20-50 km (figura 10). Aici cerul este senin, presiunea scăzută, iar temperatura este mai mare cu circa $5,5^0$C față de mediul înconjurător.

În mod normal, presiunea din centrul ciclonului tropical se situează în jurul valorii de 960 hPa (sau mb), dar în ciclonii foarte intenşi din Pacificul de Vest (în supertaifunuri) poate atinge valori mai mici de 880 hPa. Ca urmare a acestei situații, presiunea atmosferică variază foarte mult pe o distanță foarte mică şi deci gradientul de presiune este foarte mare; acest gradient baric mare este cauza vânturilor violente din interiorul zidului care înconjoară ochiul. Chiar formarea ochiului ciclonului este rezultatul unei forțe centrifuge foarte puternice care duce la apariția mişcărilor descendente în partea centrală a ciclonului.

Figura 10: Ochiul ciclonului (Uraganul Andrew, 23.08.1992/12.31UTC).
Sursa: www.srh.noaa.gov

Cea mai periculoasă şi distructivă regiune a unui ciclon tropical este **peretele ochiului** („eye wall“ în limba engleză – figura 11). Aici se observă vânturile cele mai intense şi precipitațiile cele mai puternice produse de puternicii nori convectivi care ajung până la tropopauză. În această zonă vântul atinge viteza maximă la cca 300 m înălțime. În apropierea suprafeței terestre deplasarea aerului este încetinită de frecare iar peste 300 m este redusă de micşorarea diferențelor de temperatură între centrul ciclonului şi mediul înconjurător. Ca urmare se observă o scădere a vitezei vântului cu creşterea înălțimii.

Figura 11: peretele ochiului – imagine aeriană – Uraganul Katrina (august, 2005).
Sursa: www.aoc.noaa.gov

Intensitatea şi denumirile ciclonilor tropicali. Intensitatea ciclonilor tropicali este apreciată cu ajutorul unei scale ce ia în considerare viteza vântului şi înălțimea valurilor generate de aceştia.

În zona Oceanului Atlantic şi în estul Oceanului Pacific de Nord se utilizează scala Saffir-Simpson (Tabelul 1):

Tabelul 1: Scala Saffir-Simpson pentru aprecierea intensității ciclonilor tropicali

Categoria	Viteza vântului		Valul de furtună		Ordinul de mărime
	mph	km/h	feet	metri	
1	74-95	119-153	4-5	1,2-1,5	Slab
2	96-110	154-177	6-8	1,8-2,4	Moderat
3	111-130	178-209	9-12	2,7-3,7	Puternic
4	131-155	210-249	13-18	3,9-5,5	Foarte puternic
5	>155	>250	>18	>5,5	Catastrofal

Această scală clasifică furtunile tropicale care deja au ajuns la nivelul de ciclon tropical.

În zona Australiei este utilizată o altă scală. Aceasta include pe lângă ciclonii tropicali şi furtunile tropicale (Tabelul 2):

Tabelul 2: Intensitatea ciclonilor tropicali în zona Australiei

Categoria	Viteza vântului	
	km/h	mph
1	63-90	39-56
2	91-125	57-78
3	126-165	79-102
4	166-226	103-140
5	>226	>140

Deşi au puncte diferite de plecare, cel mai mare nivel în fiecare scală este 5.

În afară de cele două scale prezentate mai sus se utilizează şi altele: scala Agenției Meteorologice Japoneze pentru Pacificul de Vest, scala Departamentului Meteorologic Indian pentru nordul Oceanului Indian şi scala Météo-France pentru sud-vestul Oceanului Indian.

Zonele în care se produc ciclonii tropicali sunt supravegheate permanent în scopul identificării timpurii a acestora şi avertizării populației.

Fiecărei perturbații tropicale i se atribuie un număr. Atunci când aceasta se intensifică şi se transformă în ciclon tropical i se atribuie un nume.

În zona Oceanului Atlantic şi în estul Oceanului Pacific de Nord Serviciul Meteorologic Național al SUA numeşte ciclonii tropicali cu nume de femei şi de bărbați.

Efectele ciclonilor tropicali. Ciclonii tropicali prezintă o mare importanță pentru insulele şi regiunile litorale deasupra cărora se deplasează, din cauza efectului lor extrem de distructiv. Efectul devastator al ciclonilor este generat, în principal, de următoarele fenomene:

- vânturile foarte puternice;
- tornadele;
- precipitațiile;
- valul de furtună;
- inundațiile.

Vânturile puternice cauzează cele mai devastatoare şi dramatice distrugeri. În ciclonii tropicali foarte puternici vântul poate atinge şi depăşi 240 km/h iar rafalele pot ajunge până la 320 km/h. Intensitatea vântului depinde de stadiul de dezvoltare al ciclonului, de viteza sa de deplasare, precum şi de durata în care este afectată o anumită regiune (de regulă, câteva ore).

Forța vântului creşte rapid cu creşterea vitezei, astfel încât chiar şi cele mai solide construcții pot fi afectate. De exemplu, un vânt cu viteza de 100 km/h exercită o presiune de 718 Pa, iar la o dublare a vitezei vântului, adică 200 km/h, presiunea exercitată este de peste cinci ori mai mare, atingând valoarea de 3734 Pa (după Enciclopedia britanică). Se poate deduce uşor că acele clădiri care au suprafețe mari expuse vântului suportă presiuni foarte mari.

Analizând câmpul vântului în cadrul ciclonului tropical se observă că cele mai intense vânturi se află în partea de nord-est a traiectoriei ciclonului în emisfera nordică şi în partea de sud-vest în emisfera sudică. Una dintre explicații pentru aceste viteze poate fi existența alizeelor care se deplasează pe aceste direcții şi contribuie la creşterea intensității vântului.

Un alt pericol asociat ciclonilor tropicali este legat de formarea tornadelor. Acestea pot apărea în orice zonă din cadrul ciclonului, dar cu precădere în zona de

nord-est a ciclonilor din emisfera nordică şi de sud-vest în emisfera sudică, la distanțe de peste 50 km față de centru.

Ciclonii tropicali aduc o mare cantitate de apă în zonele pe care le afectează. O mare parte din aceste precipitații este generată de celulele convective foarte dezvoltate (norii Cb) din „peretele ochiului" şi din benzile de ploaie care înconjoară centrul ciclonului.

În mod normal rata precipitațiilor este de câțiva cm/h dar pentru intervale scurte de timp se produc precipitații torențiale. Cantitățile înregistrate în timpul deplasării ciclonilor tropicali ating valori de 500-1000 mm. Aceste cantități foarte mari de apă căzute produc inundații puternice mai ales în zonele joase deoarece sunt depăşite capacitățile de drenare a apei.

O altă sursă a precipitațiilor intense se datorează migrației aerului umed din norii ciclonului tropical matur. Atunci când această umezeală se deplasează în zonele de presiune scăzută de la latitudinile înalte pot apărea precipitații semnificative. De exemplu, în 1983, uraganul Octave din Pacificul de Est s-a deplasat către un front rece care staționa deasupra SUA şi a determinat, timp de trei zile, precipitații de cca. 200 mm în Deşertul Arizona, zonă în care, în medie, se înregistrează cca. 280 mm într-un an de zile.

Unul dintre cele mai periculoase fenomene pentru zonele litorale afectate de către ciclonii tropicali este valul de furtună („storm surge", în lb. engleză). Acesta poate atinge şi chiar depăşi uneori înălțimea de 6 m (figurile 12 şi 13).

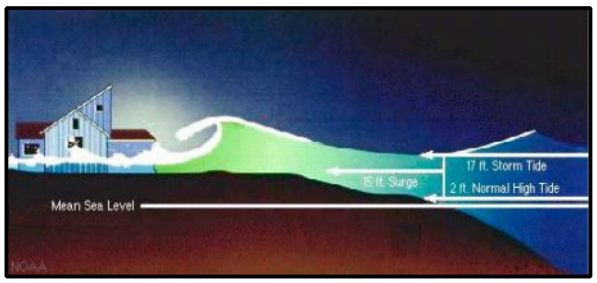

Figura 12: Valul de furtună

Figura 13: Efectul valului de furtună

Sursa: http://www.nhc.noaa.gov/HAW2/english/storm_surge.shtml

Cauza primară a formării acestui val este frecarea dintre vânturile puternice din zona „peretelui ochiului" şi suprafața oceanului. Valul astfel format se deplasează în direcția vântului.

O altă cauză a formării valului de furtună este variația presiunii atmosferice în zona ciclonului tropical: presiunea mai scăzută din centrul ciclonului determină creşterea nivelului apei. Totuşi, această creştere nu este foarte spectaculoasă: la o scădere a presiunii de 100 hPa între centrul şi periferia ciclonului, creşterea nivelului apei în partea centrală ar fi de cca. 1 m.

În emisfera nordică, acest val este mai puternic în partea de nord-est a ciclonului iar în cea sudică în partea de sud-vest (figura 14).

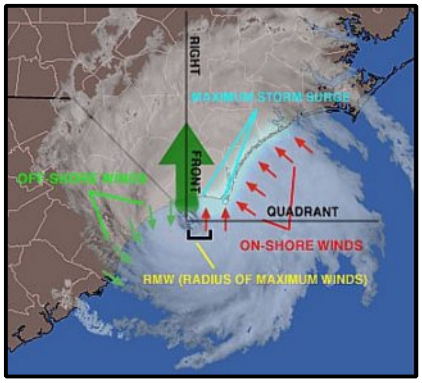

Figura 14: Zona intensității maxime a valului de furtună. *Sursa*: www.islandnet.com

Un alt fenomen care a cauzat de-a lungul timpului şi continuă să determine numeroase victime este inundația produsă de către valul de furtună (figura 15).

Figura 15: Inundația din New Orleans produsă de Uraganul Katrina (30.08.2005)
Sursa: www.usatoday.com

Spre exemplu, valul de furtună observat în anul 1970 în Pakistanul de Est (astăzi Bangladesh) a făcut cca. 1 milion de victime (Bogdan, 2009). S-a apreciat că înălțimea valului a fost atunci de cca. 9 m.

În concluzie putem afirma că ciclonii tropicali constituie un risc major pentru zonele litorale deasupra cărora se deplasează. De aceea, au fost create centre meteorologice speciale pentru monitorizarea permanentă a formării şi deplasării acestora. Scopul principal al centrelor de supraveghere este transmiterea în timp real a avertizărilor către populație pentru reducerea la minimum a victimelor umane.

Bibliografie:

1. Bézanger, Ch., (2000), Météorologie du pilot de ligne, vol II, Toulouse;
2. Bogdan, Octavia, (2009), Bazele teoretice ale meteorologiei, Editura Universității Lucian Blaga, Sibiu;
3. Loghin, V., (2004), Teledetecția riscurilor majore, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște;
4. ***, Meteorology, (2010), Oxford Aviation Academy Limited;
5. Web-site-uri:

- http://www.nhc.noaa.gov
- http://www.islandnet.com
- http://media-2.web.britannica.com/eb-media//72/7572-050-7AAC88E3.gif http://www.britannica.com
- http://ww2010.atmos.uiuc.edu
- http://www.parlandosparlando.com/view.php/id_269/lingua_1/whoisit_1

CAUZELE INTRĂRII ROMÂNIEI ÎN CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL ÎMPOTRIVA RUSIEI, ALĂTURI DE GERMANIA

Autori: M.m. Vicenzio BERCHIU[*]
Plt. Izabela WAGNER[**]

This paper presents, from a political and military point of view, the remote, close and immediate causes why Romania entered World War II; it also discusses the political situation, Romania's isolation in the year 1940 when, after the loss of Basarabia, Northern Bucovina, North-Eastern Transylvania and Cadrilater, Romania was forced to find an ally which could guaranty its borders and existence as a country. Romania entered World War II aiming to regain the lost territories. The paper also presents the organization of the Air Forces, aviation and air defense troops, as it was on the 22nd of June 1941 when Romania entered the war.

Poporul român şi armata română au purtat războiul împotriva Rusiei Sovietice în perioada 1941-1944, având la bază o solidă motivaţie istorică, culminând cu invazia rusească din iunie 1940.

În toată perioada cuprinsă de la Petru cel Mare la Stalin, Rusia a dezvoltat continuu o politică de agresiune, fie sub forma panslavismului, apărător al popoarelor ortodoxe din Balcani, ideologiei comuniste. De la Unirea principatelor, România a fost tot timpul îngrozită de primejdia de la Răsărit, încercând tot timpul să găsească alianţe, acorduri, evitarea ocupării ruseşti.

Prin urmare au existat cauze îndepărtate, apropiate şi cauze imediate ale celui de-al Doilea Război Mondial. De la primul contact politico-militar al românilor cu ruşii 1711, deşi tratatul încheiat de Dimitrie Cantemir cu Petru cel Mare cuprindea numeroase garanţii pentru Moldova, iar Rusia încă nu cucerise Ucraina, pentru a ajunge cu graniţa pe Nistru, apare teama de ruşi, iar faptul că la Stănileşti, ruşii nu au învins, a fost favorabil. La scurt timp însă a început seria invaziilor ruseşti în Ţările Române. Prima s-a produs în 1739, când Rusia a pretins Turciei să acorde independenţa Moldovei şi Ţării Româneşti şi să recunoască punerea lor sub protectorat rusesc.

Războiul ruso-austriac de la 1769-1774 aduce o ocupaţie ţaristă de cinci ani asupra Ţărilor Române. Următorul conflict între 1787-1792, pune din nou pe tapet pretenţia rusească de protectorat asupra Ţărilor Române. Rusia va cuceri Crimeea şi pentru prima dată ajunge la graniţa comună cu Moldova.

[*] Academia Forţelor Aeriene „Henri Coandă", Braşov.
[**] Academia Forţelor Aeriene „Henri Coandă", Braşov.

Războiul ruso-turc de la 1806-1812 a însemnat o nouă invazie a ruşilor în ambele principate, ocuparea pentru cinci ani a acestora cu acordul lui Napoleon Bonaparte „*scopul principal şi cel mai important, aprecia ministrul de externe rus în numele împăratului, este alipirea celor două principate la Rusia. Nicio altă achiziție nu poate să le înlocuiască*". Sub presiunea ofensivei lui Napoleon, Țarul a fost obligat să încheie pace cu Imperiul Otoman şi să se mulțumească doar cu teritoriul dintre Nistru şi Prut, adică Basarabia. Actul a fost săvârşit de Imperiul Otoman prin cedarea acestui teritoriu românesc.

Războiul ruso-turc de la 1828-1829 va însemna o altă perioadă de cinci ani de ocupație 1829-1834, timp în care au introdus Regulamentele Organice în Moldova şi Țara Românească, asigurându-se preponderența rusească până la 1856.

În urma revoluției de la 1848, Rusia va interveni, fapt ce va aduce o altă ocupare a Moldovei şi Țării Româneşti, timp de un an.

În urma războiului din Crimeea, 1856, când au luat atitudine puterile europene, prin Pacea de la Paris, Puterile Europei au pus capăt protectoratului rusesc asupra Moldovei şi Țării Româneşti şi au readus în componența Moldovei sudul Basarabiei.

După făurirea statului român modern în 1859 şi a politicii de independență promovată de Alexandru Ioan Cuza şi Regele Carol I, ruşii nu îşi mai permit să invadeze România.

În 1876 în urma întâlnirii din Boemia şi încheierea unui acord secret între Imperiul Austro-Ungar şi Imperiul Țarist – s-a stabilit că Imperiul Țarist va intra în război contra Imperiului Otoman, iar Imperiul Austro-Ungar nu va interveni. În urma războiului, Imperiul Austro-Ungar va anexa Bosnia şi Herțegovina, iar Imperiul Țarist va ocupa sudul Basarabiei şi Dobrogea. România va participa activ la războiul româno-rus-turc, îşi va câştiga independența, iar în urma tratativelor de pace de la Berlin va pierde sudul Basarabiei, dar va reuşi să câştige un vechi teritoriu românesc – Dobrogea.

În perioada 1878-1916, România a încercat să facă alianțe şi să îşi asigure garanții împotriva Rusiei. Astfel România cocheta cu Tripla Înțelegere, pentru a-şi asigura o alianță politică militară contra Rusiei.

În anii Primului Război Mondial, 1916-1918, chiar dacă România se afla în alianță cu Rusia, această alianță nu a împiedicat guvernul rus să negocieze în secret cu Puterile Centrale împărțirea României. Dar apariția Revoluției ruse şi destrămarea armatei țariste au împiedicat realizarea acestui proiect. Totuşi, dacă Rusia nu a reuşit să jefuiască teritoriul românesc, ea a refuzat să mai restituie tezaurul României, depus la Moscova pentru a fi salvat de invazia germană.

După instalarea regimului comunist în Rusia, s-au amplificat tendințele expansioniste ale Rusiei. Revenirea Basarabiei în componența României, prin voința românilor basarabeni din 1918, a generat alte numeroase conflicte, fricțiuni, incidente

şi atacuri în relaţiile României cu Uniunea Sovietică. Toate acestea au culminat prin răpirea Basarabiei şi Bucovinei de Nord prin ultimatumul din 26 iunie 1940.

Astfel că, în iunie 1940, România, lipsită de aliaţi, nu are nicio posibilitate de a interveni, pentru a împiedica Uniunea Sovietică să îşi pună în aplicare planurile de ocupare a Basarabiei, Bucovinei de Nord şi ţinutului Herţa. Armata română nu avea muniţie decât pentru două săptămâni, nu avea decât foarte puţine forţe blindate, iar garanţiile occidentale lipseau. Rusia sovietică, prin pactul secret sovieto-german din 23 august 1939, obţine libertatea de acţiune în teritoriile româneşti vizate, iar din spate, România se putea aştepta la un atac din partea Ungariei şi Bulgariei, ceea ce ar fi însemnat un dezastru.

Singura soluţie a României a fost acceptarea condiţiilor Rusiei Sovietice. Armata şi autorităţile române din Basarabia şi Bucovina de Nord au fost supuse unei umilitoare retrageri, sub o agresivă presiune a trupelor ruse.

După ocuparea acestor ţinuturi româneşti, Rusia Sovietică a concentrat numeroase trupe, iar pe noua frontieră cu România au început o serie de incidente – focuri de armă, incursiuni peste Prut, capturarea de prizonieri etc.

După Dictatul de la Viena din 30 august 1940, când pierde şi Transilvania de Nord-Est, România este obligată să primească oferta Germaniei de a-i garanta graniţele, mai ales că Rusia Sovietică continua provocările pe Prut şi ocupase cu trupe braţul Dunării - Chilia. Amploarea primejdiei roşii este exprimată de către ministrul de externe sovietic Molotov care spunea: *„astăzi problema este alta. Voi nu vă gândiţi decât la frontierele voastre şi nu vă daţi seama că ceva mai preţios pentru voi este în joc. Independenţa voastră şi chiar existenţa ţării voastre”.*

În acest context, României nu i-a rămas decât o singură soluţie: să urmeze politica germană faţă de Rusia Sovietică. Această profundă motivaţie a războiului contra Rusiei Sovietice a fost răspicat explicată de către conducătorul statului român, generalul Ion Antonescu, care a ordonat trupelor să treacă Prutul: „*În zilele trăite de noi – se adresa el ostaşilor printr-un ordin de zi – de noi şi de părinţii noştri în ultimii 120 de ani, de la 1829 la 1940, Ţările Româneşti au fost de nenumărate ori invadate şi ocupate, dominate şi exploatate, sărăcite şi umilite, jefuite şi ciuntite de oştile ruseşti*”.

Ion Antonescu explica cauzele imediate ale războiului românilor împotriva Rusiei Sovietice şi intrarea României în cel de-al Doilea Război Mondial astfel: „*Noi nu am fi atacat niciodată pe nimeni, dacă trei milioane de fraţi nu ar fi fost luaţi în robie şi dacă Basarabia şi Bucovina noastră nu ar fi fost smulse într-un moment când Europa s-a găsit la o răspântie fatală, când nimeni nu ne-a putut sări în ajutor*”.

Într-o scrisoare adresată către generalul englez Maitland Wilson, Ion Antonescu scria: *„noi am fost atacaţi, deşi nu am atacat pe nimeni. Ceea ce a fost al nostru de secole, ei ne-au luat. Aliaţii şi prietenii noştri au fost obligaţi de evenimentele din 1940 să ne abandoneze total; lăsându-ne astfel să fim jefuiţi de laşii noştri vecini.*

Nici unul din marii noştri aliaţi de atunci nu putea să ne garanteze frontierele noastre reduse, ca răspuns la strigătul nostru de alarmă. Alături de Germania am fost nevoiţi să ne opunem Rusiei, care zilnic ne umilea şi ne ameninţa".

Analistul Nicolae Baciu spunea: *„Un război de legitimă apărare pentru a-şi recuceri teritoriile căzute sub stăpânirea rusească, un război în care poporul român îşi apără existenţa fizică şi naţională, un război în care poporul român, victimă a lui Hitler şi Stalin, a trebuit să lupte alături de unul împotriva celuilalt".*

Odată cu declanşarea celui de-al Doilea Război Mondial, prin atacarea Poloniei de către Germania la 1 septembrie 1939 şi la 17 septembrie 1939, invadarea Poloniei de către URSS, au impus guvernului român să ia o serie de măsuri urgente. La 11 septembrie 1939 s-a constituit Grupul de armate comandat de generalul Ilasievici, grup compus din Armatele 3 şi 4 şi însărcinat cu siguranţa graniţei de est.

Rapturile teritoriale din iunie - septembrie 1940 au avut consecinţe grave asupra capacităţii de apărare a României. Dispozitivul de mobilizare s-a diminuat cu 1/3 (de la 3,5 milioane în 1937 la 2,2 milioane în 1941), au fost abandonate amenajările genistice şi capacităţile industriale, s-au produs modificări defavorabile în configuraţia zonelor de operaţii prin pierderea unor aliniamente defensive fundamentale (pierderea porţii Someşului şi aliniamentului Nistrului). În consecinţă, conducerea politică şi militară a procedat la o serie de măsuri de reorganizare a armatei române, în sensul de formare a unei armate mici dar puternice. La 1 aprilie 1941 structura de pace a armatei române cuprindea trei comandamente de armate (1, 3 şi 4), şase comandamente de corp de armată (1-5 şi 7), 20 comandamente de divizie, două brigăzi de fortificaţii, Corpul de Munte cu patru divizii. Marele Stat Major, prin directivele operative, a asigurat, până în iunie 1941, fiecare zonă de operaţii cu forţe şi mijloacele necesare unor misiuni defensive, în concordanţă cu estimările privind intenţiile forţelor adverse şi noul statut politic militar al României, Moldova dintre Carpaţi şi Prut urma să fie apărată de Armata a 4-a şi Armata a 3-a, cu accent deosebit în sectorul de pe Prutul inferior şi Dunăre.

În cadrul operaţiunii strategice ofensive a Werhmaht-ului contra Uniunii Sovietice, alături de Germania – 152 de divizii, Ungaria – 3 brigăzi, Slovacia – 3 divizii, Italia – 3 divizii şi Finlanda - 18 divizii, România a participat cu Armatele 3 şi 4 –15 divizii, care numărau 325.685 de militari. Ele constituiau împreună cu Armata 1 Germană, Grupul de armate „general Antonescu" al trupelor germane care atacau U.R.S.S.

La intrarea României în cel de-al Doilea Război Mondial la 22 iunie 1941, în operaţiile militare pentru eliberarea Basarabiei, Bucovinei de Nord şi cucerirea Odessei din anul 1941, forţele aeriene au ocupat un loc distinct, de importanţă majoră, alături de forţele terestre şi navale, desfăşurând acţiuni de luptă cu toate categoriile de aviaţie – bombardament, vânătoare, informaţii, legături, transport, sanitare, precum şi cu artileria antiaeriană.

Forţele aeriene române, la 22 iunie 1941, includeau un total de 50 de escadrile de aviaţie, din care – 6 de legătură, 1 de transport, 1 sanitară, 3 de recunoaştere, 15 de bombardament, 8 de bombardament greu, cu avioane S.79, He.111, Bloch şi Los; 3 de bombardament uşor, cu avioane I.A.R.-37 şi Potez-63; 4 de informare-bombardament, cu avioane I.A.R.-38, 17 de vânătoare şi observaţii cu avioane I.A.R.-39. Totalul avioanelor aflate la dispoziţia unităţilor operative şi de pe teritoriu era de 621. Efectivele în personal navigant – piloţi, observatori aero, radiotelegrafişti de bord şi trăgători aero, la 22 iunie 1941, se cifrau la 1947 de oameni, din care 1.066 de piloţi, 385 de observatori – numai ofiţeri, 129 de telegrafişti, 83 de mecanici de bord, 284 de trăgători aerieni – sergenţi sau caporali. Totalul efectivelor Forţelor Aeriene Române la aceeaşi dată era de 3.247 ofiţeri, 2.864 subofiţeri, 2.363 maiştri, 1.044 funcţionari civili şi 52.074 trupă, incluzând şi rezervişti mobilizaţi.

La 22 iunie 1941, Apărarea antiaeriană era formată din: Comandamentul Apărării Antiaeriene (comandant – general de divizie Popescu Gheorghe; comandant secund – colonel Marinescu Gheorghe; şef de stat major – colonel Drajna Dumitru. Apărarea antiaeriană era formată din 3 comandamente A.A. la Regiunile Aeriene, 6 Grupuri A.A. (Bucureşti, Moldova, Buzău, Ardeal, Gruparea 5 şi Siret). Apărarea antiaeriană era dotată cu 20 baterii Vickers de 75 mm; 8 baterii Bofors de 40 mm; 15 baterii Rheinmetall de 37 mm; 5 baterii Oerlikon de 20 mm, deci un total de 63 de baterii de antiaeriană A.A.; 12 baterii mitraliere A.A. de 13,2 mm; 1 baterie mitraliere Schwarzlose de 7,92 mm amenajate pentru tir A.A.; 9 baterii proiectoare, 694 grupe de mitraliere de 7,92 mm şi puşti mitraliere Z.B. amenajate pentru tir A.A. şi dispuse la punctele sensibile de pe teritoriu (gări, poduri etc.); 6 baterii pândari - 3 operative, 3 la teritoriu; 6 Baze Regimente A.A.,- 1 Bază Centrul de Instrucţie; 1 Şcoală Ofiţeri A.A., 3 Coloane Muniţii; 3 Trenuri Muniţii; 28 de zone antiaeriene la cele trei Regiuni Aeriene; Serviciul General de Pândă cu 6 Centre Informaţii regionale, 29 de Centre informaţii zonale şi 432 de posturi de pândă; 3.827 de formaţiuni de apărare pasivă. Totalul personal mobilizat: 32.140 de oameni, din care 19.873 la comandamente şi unităţi A.A. – 515 ofiţeri activi, 313 ofiţeri de rezervă, 494 subofiţeri activi, 198 subofiţeri de rezervă, 127 maiştri.

La Serviciul General de Pândă existau 3.839, din care 10 ofiţeri activi, 35 de ofiţeri rezervă, 5 subofiţeri activi, 30 de subofiţeri rezervă – 4.400 la punctele sensibile, 46.028 la formaţiunile de Apărare Pasivă – pompieri, civili, premilitari.

Totalul bateriilor grele, uşoare şi de mitraliere a fost de 76, fiind distribuite în trei mari sectoare de activitate:

- pentru apărarea punctelor sensibile de pe teritoriu naţional, Bucureşti, zona petrolieră Valea Prahovei, podul de la Cernavodă, portul Constanţa;
- pentru apărarea terenurilor aviaţiei de operaţii;
- la corpurile de armată din cadrul armatelor de operaţii, Armata 3 şi 4 Română.

România a fost obligată din cauza împrejurărilor politice şi militare din perioada 1939 - 1941 să intre în cel de-al Doilea Război Mondial alături de Germania, încercând să recupereze o parte din teritoriul pierdut în anul 1940 şi totodată evitând ocuparea în totalitate a țării – exemplu fiind Cehoslovacia, Polonia, Iugoslavia, Grecia, Danemarca.

Bibliografie:

1. Gheorghe Buzatu – *Din istoria secretă a celui de-al doilea război mondial*, Bucureşti, 1988;

2. A Duțu, L.Loghin, F. Dobra – *Armata română în al doilea război mondial, Dicționar enciclopedic*, Bucureşti, 1999;

3. Alexandru Baboş, Ioan Vlad – *Istoria Artei Militare, culegere de lecții*, Editura Academiei Forțelor Terestre, Sibiu, 2001;

4. Aurel Pentelescu – *Aeronautica Română pe frontul de Est 1941-1944*, Editura UNAp „Carol I", Bucureşti 2006.

SUNT FORȚELE AERIENE ROMÂNE PREGĂTITE PENTRU RĂZBOIUL VIITORULUI?

Autor: Gl. (r) dr. Mihail ORZEAȚĂ[*].

Anyone who does research about the factors which influence the national security will notice that most of the political and military experts foretell a confliction evolution of it due to the increasing number of the world population which is not sustained by the existing resources- starting from those supporting life, such as water and food- up to the products which are the result of human labor. This conclusion comes out from the content of the strategic concept of NATO adopted in LISBON in November 2010: the limitation of energy resources, water and food: risk related to populations 'health, climatic changes to which I might add globalization, states' policies, overcrowding, environment pollution, resources and access to resources, information and technology.

Concluzii din analiza mediului internațional de securitate

Oricine se va documenta asupra factorilor care influențează mediul de securitate, va constata că cei mai mulți experți militari şi politico-militari prognozează o evoluție conflictuală a acestuia din cauza creşterii explozive a populației lumii, care nu este susținută de resursele existente – de la cele indispensabile vieții, cum sunt apa şi hrana – până la produsele rezultate din activitățile umane. Această concluzie reiese şi din conținutul Conceptului Strategic al NATO adoptat la Lisabona în noiembrie 2010: limitarea resurselor de energie, apă potabilă şi hrană; riscurile la adresa sănătății populației; schimbările climatice,[272] la care eu aş adăuga: globalizarea; politicile statelor; suprapopularea; poluarea mediului înconjurător; resursele şi accesul la resurse; informația şi tehnologia.

În esență, *globalizarea* este un proces benefic dar ea este însoțită de efecte secundare generate de concurența tot mai acerbă – în plan economic, politic şi cultural – care va determina divizarea mai accentuată a statelor şi a grupurilor de state, amplificând riscul transferării responsabilității controlului unor state către oligarhii transnaționale. Silviu Brucan aprecia că globalizarea „*nu are un efect egalizator – pe unii îi face mai bogați, pe alții mai săraci, nici nu face lumea mai paşnică şi mai*

---

[*] Mihail Orzeață este profesor universitar asociat al Universității Naționale de Apărare din Bucureşti, general în rezervă, fost locțiitor al şefului Statului Major General.

[272] xxx, *NATO Strategic Concept*, Lisabona, 2010, p. 3, http://www.nato.int/cps/en/natolive/official_texts_68580.htm , consultat pe 31.05.2011.

liberală, într-un cuvânt nu o face plată"[273]. Într-un ton asemănător, Zygmunt Bauman aprecia că „*de fapt, globalizarea este un paradox: extrem de avantajos pentru cei puțini, ea marginalizează sau exclude două treimi din populația lumii*"[274]. Aşadar, globalizarea este un proces care ne afectează pe toți dar nu în aceeaşi măsură, deoarece beneficiile sale nu sunt universale. Cei dezavantajați vor avea de înfruntat stagnarea economică, instabilitatea politică şi înstrăinarea culturală, efecte care vor genera, la rândul lor, extremismul politic, etnic şi religios.

În plan *politic*, mediul de securitate va continua să se modifice în sensul diminuării posibilităților statelor de a controla migrația populației, scurgerea informațiilor, transferul ilegal de tehnologie, traficul de arme şi tranzacțiile comerciale şi financiare ilegale. Această situație este o urmare nedorită a globalizării şi integrării care, în opinia mea, ar putea facilita transferul de putere de la state la structurile suprastatale şi transnaționale. Aceste structuri, prin încercările lor de impunere a propriilor interese, realizează aşa-zise spații private în cadrul cărora îşi stabilesc propriile reguli şi erodează statul-națiune[275]. Aspirând la puterea instituționalizată, actorii comerciali transnaționali folosesc orice mijloc de atingere a acestui scop, de la neplata impozitelor prin mutarea afacerilor în centre off-shore şi concurența neloială până la mişcări speculative de capital pentru a forța promovarea unor decizii politice favorabile lor. În acest mediu internațional de securitate deosebit de complex creşterea migrației populației, ca urmare a *suprapopulării* şi a rolului unor actori transnaționali, va afecta sistemul relațiilor economico-financiare şi politice, mergând până la punerea sub semnul întrebării a suveranității unor state.

În privința *resurselor şi a mediului înconjurător*, opiniile experților se orientează către concluzia potrivit căreia competiția pentru resurse se va intensifica şi va afecta negativ mediul de securitate. Resursele energetice sunt produse, în principal, de state în curs de dezvoltare, dar sunt consumate preponderent de state dezvoltate[276]. Apa potabilă şi hrana ar fi suficiente, cred unii experți, dar accesul la acestea este diferențiat, fapt pentru care unele state din Africa şi din alte zone *suprapopulate* ale lumii vor fi afectate de foamete şi sete, situație generatoare de conflicte violente. Pe măsură ce populația globului creşte, resursele existente devin insuficiente şi tot mai scumpe, iar mediul înconjurător tot mai poluat, reducând nivelul de viață al multor populații şi punându-le în situația de a alege între a emigra pentru a avea o viață mai bună şi a trăi la limita subzistenței. Conform unor date statistice oferite de agențiile specializate ale ONU, aproximativ 192 milioane de persoane trăiesc în alte state decât

---

[273] Silviu Brucan, *Ideologia secolului XXI şi ordinea mondială*, articol publicat în Dilema Veche, Bucureşti, anul II, nr. 84 din 2005.
[274] Zygmunt Bauman, *Globalizarea şi efectele ei sociale*, Editura Antet, Filipeştii de Târg, 2007, p. 5.
[275] Robert D. Kaplan, *Imperiul sălbăticiei: America o națiune în comă*, Editura Antet, Bucureşti, 2002, p. 28.
[276] xxx, *Global Trends: A Dialog about the Future with Nongovernment Experts*, http://www.cia.gov, consultat pe 11.06.2011.

cele în care s-au născut,[277] iar prognoza influenţelor încălzirii globale asupra lumii ar putea amplifica migraţia persoanelor.

Informaţia şi tehnologia vor avea un efect dual: pe de o parte vor stimula producţia de bunuri şi servicii, care vor îmbunătăţi viaţa oamenilor, iar pe de altă parte vor facilita accesul la mijloace de distrugere, inclusiv chimice, biologice şi nucleare, atât al statelor cât şi al actorilor nonstatali. În acest fel se vor amplifica riscurile şi ameninţările la adresa securităţii regionale şi mondiale. Analiza mediului de securitate la nivel regional, grupând regiunile nu doar după criteriul geografic ci şi după alte elemente de comonalitate, cum ar fi nivelul dezvoltării economice, existenţa unor surse de tensiune, nivelul cooperării economice şi militare relevă că, pe ansamblu, prognoza evoluţiei situaţiei de securitate este destul de pesimistă.

Unii experţi apreciază că cine va câştiga competiţia „*pentru stăpânirea informaţiilor*”[278] va putea stăpâni teritorii, va avea acces la resurse şi la forţă de lucru ieftină. Aceasta pare să fie cea mai importantă formă de confruntare în viitor. Alţi analişti politici şi militari estimează că tendinţa spre conflictualitate a lumii ar putea să fie stopată de organizaţiile şi asociaţiile care militează pentru apropiere, comunicare constructivă între oameni şi interculturalitate[279]. Pentru ca acest obiectiv să fie îndeplinit trebuie ca fiecare dintre noi să se implice, nu doar decidenţii politici şi militari. Perspectivele, în opiniile unor experţi, nu sunt încurajatoare fiindcă următorul război mondial este în desfăşurare, iar actuala criză economico-financiară nu constituie decât preliminariile acestuia, constând din ameninţările statelor occidentale la adresa producătorilor de resurse. Următoarele etape ar putea fi producerea unor războaie limitate care se vor transforma în război mondial[280].

Indicatorii cei mai importanţi care pun în evidenţă deteriorarea mediului internaţional de securitate sunt: ameninţările la adresa securităţii individuale şi a celei colective; violenţa fizică la nivel individual; suprapopularea; deteriorarea mediului natural prin poluare; insuficienţa sau chiar inexistenţa educaţiei şi a asistenţei sanitare pentru toţi locuitorii planetei; insuficienţa hranei şi a apei potabile, violenţele etnice şi religioase; sărăcia; nerespectarea drepturilor omului etc. Aceşti factori care grevează securitatea individuală şi colectivă au generat un sentiment de nesiguranţă şi teamă în minţile multor oameni care cred că peste tot sunt terorişti deghizaţi sau că viitorul conţine manifestări apocaliptice. Starea de teamă şi nesiguranţă pare să fie întreţinută în mod deliberat de cei care guvernează[281], dar şi de pescuitori în ape tulburi şi manipulatori ai opiniei publice care par să fi înlocuit dictonul „*divide et impera*” cu

---

[277] International Organization for Migration, http://www.iom.int/jahia/page3.html, consultat pe 12.06.2011.

[278] Jean Francois Lyotard, *Condiţia postmodernă*, Editura Babel, Bucureşti, 1993, p. 21.

[279] M. Koenig-Archibugi and M. Zurn, *Non-state Actors in Global Environmental Governance: New Arrangements beyond the State*, http://www.GlobalGovernance , consultat pe 13.06.2011.

[280] http://english.pravda.ru/world/africa/media_manipulation , consultat pe 14.06.2011.

[281] Steven Lukes, *Power and Authority*, Heinemann Press, London, p. 661, citat de Gheorghe Badea în *Prevenirea conflictelor armate (violente) şi gestionarea crizelor de securitate în societatea globalizată*, teză de doctorat, Editura UNAp. „Carol I,” Bucureşti, 2011, p. 72.

„*sperie şi domină*”[282]. Teama de ziua de mâine, de sărăcie, de siguranţa locului de muncă, de securitatea fizică la nivel individual nu poate fi înlăturată decât prin eforturi constante şi susţinute în educaţie, dezvoltare economică, respect pentru valori şi drepturile omului. Societatea, în care pot fi asigurate atât securitatea individuală cât şi cea colectivă, trebuie să fie una a bunăstării şi a libertăţii. Problema este cea generată de modul de înţelegere a libertăţii, care este diferit pentru comunităţile umane ale globului. Dacă pentru unii oameni a fi liberi înseamnă să nu fie sclavi sau prizonieri,[283] pentru alţii, în special cei cu un nivel de educaţie ridicat, libertatea înseamnă respectarea drepturilor omului, a valorilor morale şi a legilor, guvernare democratică şi bunăstare socială.

În ansamblu, individul este elementul constructiv cel mai important prin care se poate clădi securitatea naţională şi cea globală pentru că, după opinia lui Abraham Maslow, securitatea individuală este situată, din punct de vedere al importanţei, imediat după trebuinţele biologice[284]. Având securitate individuală şi colectivă, oamenii nu vor mai fi nevoiţi să emigreze sau să iniţieze conflicte pentru a-şi asigura supravieţuirea şi a trăi decent. La nivel de comunitate globală trebuie eliminate discrepanţele în dezvoltare şi trebuie îmbunătăţită cooperarea şi solidaritatea între state. În caz contrar, sub impactul globalizării, corporaţiile transnaţionale vor continua să submineze guvernele şi identitatea naţională a statelor pentru a-şi reprezenta mai bine interesele.

Cea mai importantă influenţă a mediului de securitate este cea care se manifestă asupra psihicului oamenilor care trebuie să îşi ajusteze permanent mentalitatea la noile realităţi ale lumii. Evenimentele curente din statele musulmane din Africa de Nord, Orientul Apropiat şi Mijlociu influenţează negativ mediul internaţional de securitate, iar intervenţia forţelor aeriene ale unor state occidentale în Libia cu acordul ONU, este o urmare a lecţiilor istoriei învăţate din neimplicarea la timp în conflictele din Balcani şi din alte zone ale lumii care, lăsate să evolueze necontrolat, s-au extins şi au produs multe distrugeri materiale, victime umane şi resentimente. Pe acest fond al relaţiilor internaţionale dominate de conflictualitate, mediul de securitate va evolua cel mai probabil de la unipolaritate spre multipolaritate. În această perspectivă, UE, China şi Rusia vor avea un cuvânt mai greu de spus în gestionarea crizelor de securitate. Solicitarea unor state importante din punct de vedere al potenţialului economic şi demografic, cum sunt India, Brazilia, Japonia şi Germania, de a fi admise ca membri permanenţi ai Consiliului de Securitate al ONU, adăugată la multiplicarea numerică a actorilor de securitate, accentuează complexitatea mediului internaţional de securitate.

---

[282] Carmen Firan, *Frica de viitor*, New York, aprilie 2009, http://www.carmenfiran.com consultat pe 29.05.2011.

[283] xxx, *Filozofia de la A la Z*, Editura All, Bucureşti, 2000, p. 296.

[284] Abraham Maslow, *A Theory of Human Motivation*, Psychological Review, no. 50, p. 370, http://www.wikipedia.org/wiki , consultat pe 30.05.2011.

În acest context, caracterizat de unii experți ca fiind haotic şi ambiguu,[285] soluțiile avansate de unii experți în domeniul politico-militar, par să fie trecerea de la apărarea colectivă la securitatea colectivă şi gestionarea crizelor de securitate la nivel regional, cu acordul şi sprijinul ONU.

Trecerea de la unipolaritate la multipolaritate, mult solicitată de către unele state, ar putea să genereze mai multe conflicte decât există acum în unipolaritate, având în vedere participarea la competiția pentru putere, influență, acces şi distribuție a resurselor unui număr din ce în ce mai mare de grupuri de oameni de afaceri, clanuri, organizații religioase şi criminale. Organizațiile extremiste, teroriste şi criminale ar putea să îşi construiască arsenale de arme avansate tehnologic, inclusiv de distrugere în masă, cu care ar putea să amenințe, şantajeze sau chiar să distrugă diferite obiective din statele suverane, în special din cele democratice şi dezvoltate economic. Toate aceste caracteristici ale mediului de securitate vor face din ce în ce mai dificilă misiunea ONU de a gestiona crizele internaționale de securitate pentru că „*statele par incapabile să coexiste armonios*”[286] şi lumea „*nu cunoaşte o stabilizare durabilă*”[287].

Cum arată războiul viitorului

În ansamblul său, războiul este un fenomen social complex, care are un impact deosebit atât asupra celor implicați direct cât şi asupra opiniei publice din zona de confruntare şi chiar din întreaga lume, ca urmare a interdependențelor existente între comunitățile umane de pe tot globul, sub presiunea globalizării. Deşi în cea mai mare parte a istoriei omenirii, inclusiv într-o perioadă importantă de timp din secolul trecut, războiul era asociat cu utilizarea forței brute, în prezent acesta nu mai trebuie înțeles numai ca o confruntare cu folosirea mijloacelor militare. Acest adevăr era cunoscut demult de specialiştii în domeniul militar şi politico-militar şi pare să fi devenit mai uşor de înțeles pentru toată lumea, mai ales în ultimile decenii.

Există mai multe moduri de utilizare a forței, denumite de cei mai mulți experți militari şi politico-militari tipuri de războaie: războiul clasic (convențional), războiul paralel, războiul centrat pe rețea, războiul bazat pe efecte, războiul neconvențional, războiul asimetric, războiul neregulat, războiul hibrid etc. În realitate, aceste aşa-zise „tipuri de războaie” sunt forme de manifestare ale componentei militare ale unui singur tip de război, respectiv războiul total şi continuu cu care omenirea se confruntă dintotdeauna, dar sunt puțini aceia care au curajul să recunoască această realitate.

Războiul total la care fac eu referire este diferit de strategia adoptată de unele state neutre din Europa în perioada Războiului Rece, care avea ca element central

[285] Teodor Frunzeti, Mircea Mureşan, Gheorghe Văduva, *Război şi haos*, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, București, 2009, p. 16.
[286] Barry Buzan, *Popoarele, statele şi teama*, Editura Antet 2000, p. 12.
[287] Andre Fontaine, *Istoria războiului rece vol.1*, Editura Militară, 1992, p. 8.

utilizarea forței militare pentru apărarea împotriva oricărui agresor. În perioada 1968-1989 şi România a adoptat strategia războiului total, numită „Războiul întregului popor”[288], deşi era membră a Tratatului de la Varşovia. Această decizie a fost luată sub influența evenimentelor din Cehoslovacia din anul 1968, când statele aliate din Tratat – mai puțin România – au înăbuşit „Primăvara de la Praga”. Cu acea ocazie s-a adeverit validitatea înțelepciunii strămoşilor noştri care se rugau la Dumnezeu să îi ferească de prieteni fiindcă de duşmani se pot feri singuri.

Războiul prezentului şi al viitorului este *multidimensional şi continuu.*

Caracterul multidimensional al războiului derivă din domeniile de confruntare în care se manifestă: politico-diplomatic, economico-financiar, psihologic, informațional, tehnologic, cultural, ecologic, militar etc. Aceste componente participă la confruntarea dintre actorii internaționali, simultan sau succesiv, în funcție de situație, configurată de: obiectivele stabilite de decidentul politic, raportul de forțe între părți, situația de securitate la nivel regional şi global etc.

Caracterul continuu al războiului este dat de competiția (confruntarea) permanentă dintre actorii internaționali pentru a-şi susține cât mai bine sau a-şi impune interesele pe multiple planuri: putere, influență, teritorii şi resurse – umane, materiale şi financiare. Competiția, numită de majoritatea experților în relații internaționale „jocuri”[289], se desfăşoară preponderent „în ascuns”, adică fără să fie declarată, prin participarea componentelor nemilitare – politică, diplomatică, economică, financiară, informațională şi psihologică – dar poate ajunge şi în aşa-zisa „fază fierbinte” respectiv cea în care se foloseşte forța militară. Confruntarea cu folosirea armelor semnifică, de regulă, imposibilitatea părților de a ajunge la un acord pe cale amiabilă.

O ilustrare interesantă a modului cum se desfăşoară războiul actual, la nivel individual şi al organizațiilor, ne oferă Stanley Bing: „*Bătălia dusă de noi are loc în lumea reală, adică nu pe un câmp de luptă militar, nici pe terenul de rugby sau cel de golf ci în cea mai dură dintre tranşee: locul în care muncim. E o lume unde cei care nu lovesc cu picioarele, nu trag pe sfoară, nu apucă cu lăcomie – şi nu fac acest lucru cu oarecare stil şi cu o anumită grație, aş adăuga – rămân la masă să achite nota de plată, în vreme ce învingătorii se duc la următorul club la modă*”[290]. Explicația acestui mod de a gândi este rezultatul confuziei între **competiție şi rivalitate,** pe care o fac din ce în ce mai mulți oameni. Urmarea este cea descrisă de Stanley Bing, la care

---

[288] Colonel (r) dr. Traian Groza, *Concepte ale strategiilor militare contemporane*, Editura Militară, Bucureşti, 1988, pp. 181-231.

[289] Thomas C. Schelling, *The Strategy of Conflict,* Harvard University Press, Cambrid.
ge, Massachusetts, Seventeenth printing, 1999, USA, pp. 3-21.

[290] Stanley Bing, *Sun Tzu era un biet mototol. Subjugă-ți adversarii, ține-ți aproape prietenii şi stăpâneşte adevărata artă a războiului,* Editura Curtea Veche, Bucureşti, 2009, p. 14.

trebuie adăugată tendința tot mai des manifestată, de la nivel individual până la cel de comunitate, de a impune un punct de vedere prin forță, nu prin argumente. Din această cauză, în majoritatea situațiilor când un om, o organizație sau o comunitate, care sunt nemulțumiți de o anumită stare de lucruri sau decizie a unui for național ori internațional, își manifestă nemulțumirea prin violență. Ştirile care prezintă demonstrații de protest, începute pașnic dar sfârșite cu ciocniri ale protestatarilor cu forțele de ordine, sunt aproape cotidiene și acoperă o paletă largă de revendicări, de la cele politice (contestarea rezultatului alegerilor locale și parlamentare dintr-o țară) și economice (concedieri de personal, închiderea unor capacități de producție, înghețarea salariilor sau chiar reducerea acestora etc.), până la cele privind securitatea globală (interzicerea armelor de distrugere în masă, reducerea cheltuielilor militare, stoparea războiului din Irak și Afganistan, reducerea poluării, în special a emisiilor de bioxid de carbon pentru a stopa încălzirea globală etc.).

Atât la nivel individual cât și la cel de comunitate, competiția ar trebui să fie desfășurată pe baza principiului „cel mai bun câștigă". De multe ori însă criteriile de stabilire a regulilor competiției se fac nu după un sistem de referință unanim recunoscut ci după...competitori, mai exact după calitățile celui care trebuie să câștige. De aceea, se spune că „*dreptatea celui mai tare este cea mai bună*"[291] și, în final, constatăm că este „*vai de cei învinși*"[292].

Unii experți cred că războiul viitorului este unul de a patra generație[293] care tinde să înlocuiască acțiunile militare cu cele nonmilitare pentru a-și atinge scopurile. În acest tip de război, confruntările militare vor face loc pe o scară din ce în ce mai mare acțiunilor în planurile politico-diplomatic, economico-financiar, tehnico-științific, cultural și ecologic. Acestea pot genera probleme deosebite adversarului atât în planul organizării sociale cât mai ales în cel al funcționării societății. În perspectivă, atragerea adversarului direct sau potențial spre un nou mod de viață material și spiritual va fi scopul războiului și nu distrugerea sau înfrângerea lui în confruntări armate. Scopul războiului va fi atins, în principal, prin influențare psihologică, manipulare și sancțiuni în plan politico-diplomatic, economico-financiar și de altă natură. În contextul unui atare mediu de securitate, conceptul de putere trebuie înțeles în spiritul abordării problemelor de securitate în termeni de risc, de pericol și de criză, iar spațiul social trebuie înțeles ca fiind cadrul de manifestare al populației, considerată ca fiind un operator de securitate care acționează între existența biologică

---

[291] xxx, *Dicționar de cuvinte, expresii, citate celebre,* Editura Vestala, București, 2004, p. 191 (*La raison de plus fort est toujours la meilleure,* lb. fr. în original).
[292] Idem, p. 341, (*Vae victis*, lb. lat., în original).
[293] Lind William, *FMFM I-A –Fourth Generation War,* http://www.military.com/ContentFiles/4gw_manual.doc , consultat pe 14.06.2011.

şi cea publică. Cu alte cuvinte, securitatea nu este sinonimă numai cu supraviețuirea biologică ci impune prezervarea statutului omului de ființă socială cu trebuințele sale biologice dar şi spirituale.

Trecerea de la criză la conflict armat (violent) este generată de dezechilibrele existente între oameni în cadrul statelor şi între state, la nivel global, iar câmpul de luptă al viitorului va fi caracterizat de schimbare permanentă, dezordine şi ostilitate ridicată[294], fapt care îi dă caracterul haotic şi fluid. Luptătorii şi decidenții militari trebuie să se adapteze la schimbarea permanentă a condițiilor de ducere a acțiunilor militare pentru că „*dacă o procedură sau o tactică de luptă dă rezultate astăzi s-ar putea ca mâine să ducă la eşec*"[295].

În planul confruntării militare există mai multe concepții de utilizare a forței, inspirate din altele mai vechi, cum ar fi „*roiul de corbi*,"[296], aplicat de mongoli încă din secolul XIII şi reinventat sub denumirea de „swarming" sau atacuri simultane, din mai multe direcții asupra aceluiaşi obiectiv. Războiul paralel este o altă modalitate de a răspunde cerințelor de a înfrânge inamicul într-un timp cât mai scurt, surprinzându-l cu atacuri simultane asupra tuturor obiectivelor sale importante, dispuse pe toată adâncimea dispozitivului său. „Operațiile bazate pe efecte" şi „Războiul centrat pe rețea" sunt concepte operaționale experimentate cu succes în confruntările militare din Afganistan în 2001 şi Irak în 2003. Din păcate ele nu au fost la fel de utile în confruntările cu insurgenții talibani şi cei irakieni. Soluția pare să fie noua doctrină contrainsurgență,[297], promovată de generalul american Petraeus, care pune accentul pe prezența forței şi nu pe utilizarea forței, pe câştigarea încrederii populației şi nu pe impunerea în fața acesteia prin forță.

Cum pot contribui Forțele Armate la gestionarea crizelor de securitate

Deşi majoritatea oamenilor politici şi-au declarat intențiile de a realiza o lume mai bună, trebuie să fim realişti pentru că, din păcate, încă mai sunt analişti politici care apreciază că pacea nu ar mai reprezenta principalul obiectiv al omenirii ci războiul pe care îl apreciază ca fiind necesar[298]. Din această cauză şi din multe altele, cunoscute şi necunoscute, realizarea unei stări de pace durabilă, care să faciliteze progresul omenirii implică motivarea şi mobilizarea tuturor actorilor de securitate din întreaga lume. În contextul în care, după opiniile unor autori, nu a existat o pace

[294] xxx, *Concept for Future Joint Operations*, http://www.iwar.org.uk/rma/resources/jv2010/concepts-jv-2010.pdf , consultat pe 01.06.2011.
[295] xxx, *Counterinsurgency Manual, F.M. 3-24*, http://www.fas.org/irp/dodir/army/fm3-24fd.pdf, consultat la 14.06.2011.
[296] John Arquilla, *Noile reguli ale războiului*, articol publicat în revista Foreign Policy România martie-aprilie 2010, p. 57.
[297] Russell W. Glenn, *Continuing Counterinsurgency Challenges*, Rand National Defense Research Institute, Santa Monica, California, USA, August 2007, pp. 5-25.
[298] Paul Robinson, *Just War*, in *Comparative Perspective*, Ashgate Press, Ottawa, 2003, p. 105.

adevărată în această lume[299]., iar mediul de securitate a fost, este şi va continua să fie complex, dinamic şi tensionat, gestionarea eficientă a crizelor de securitate presupune capabilităţi adecvate de anticipare şi atitudini proactive din partea tuturor actorilor de securitate ai lumii. Gestionarea eficientă a crizelor de securitate presupune eliminarea sau cel puţin diminuarea cauzelor acestora şi înlocuirea mijloacelor de asigurare a securităţii, constituite preponderent din sisteme de arme, cu învestirea în dezvoltarea umană durabilă.

În cadrul algoritmului de gestionare a diferitelor tipuri de crize, se va accentua rolul diplomaţiei preventive, care trebuie să se bazeze pe informaţie, respectiv pe cunoaşterea elementelor caracteristice ale mediului de securitate, care pot furniza indicii despre evoluţia unor stări tensionate sau conflictuale spre confruntări armate. Monitorizarea permanentă a mediului de securitate are menirea de a elimina surprinderea şi punerea în dificultate a structurilor responsabile cu gestionarea crizelor. De mare importanţă este realizarea şi menţinerea în parametrii de performanţă necesari ai sistemului de mijloace de intervenţie, inclusiv a capabilităţilor militare, în cazul când prevenirea nu a reuşit să stopeze evoluţia crizei spre confruntarea armată.

Pentru ca prevenirea să fie eficientă, trebuie ca monitorizarea permanentă a mediului de securitate să se concentreze pe zonele în care există tensiuni şi stări conflictuale latente şi pe mecanismul de avertizare timpurie, în cadrul căruia sistemul de indici de detectare a evoluţiei spre violenţă a crizelor are o mare importanţă. Prevenirea trebuie facilitată şi de mediatorii internaţionali, care invită părţile la negociere. În cazul când măsurile preventive nu conduc la aplanarea conflictului, de regulă se foloseşte forţa militară în cadrul unor operaţii de impunere, menţinere sau construire a păcii. Pentru a fi eficientă, intervenţia militară trebuie urmată de reconstrucţia societăţii, etapă în care componentele civile au un rol preponderent. Conflictele armate produc distrugeri, victime, refugiaţi etc. şi sunt urmate, de regulă, de recesiune economică. De aceea, pentru prevenirea reizbucnirii conflictelor şi eliminarea resentimentelor populaţiei care suferă cel mai mult după conflicte armate, trebuie ca organismele internaţionale cu atribuţiuni în domeniul gestionării crizelor de securitate să ia măsuri de reconstrucţie a societăţii în plan economic, politic şi administrativ, etapă în care Forţele Armate vor transfera, treptat, responsabilităţile gestionării situaţiei către autorităţile civile. În ansamblu, trebuie ca organizaţiile internaţionale recunoscute ca având competenţe în domeniul menţinerii securităţii la nivel mondial – ONU – şi regional – OSCE, NATO, UE etc. – să coopereze fructuos pentru prevenirea şi soluţionarea crizelor de securitate. În prezent se pare că acest obiectiv este mai mult un deziderat fiindcă, după datele Institutului pentru Studiul

[299]. Mihnea Gheorghiu, *Flori de tutun*, Editura Eminescu, Bucureşti, 1984, p. 15.

Conflictelor Internaţionale din Heidelberg, numărul conflictelor a crescut de la 83 în 1945 la 363 în 2010[300].

Se impune necesitatea unei abordări proactive şi integratoare a modului de a concepe şi desfăşura acţiunile de management al situaţiilor de criză, în cadrul căruia Forţele Armate au un rol important. Pe de altă parte, crizele recente au relevat ineficienţa modului de gestionare a crizelor axat prioritar pe dimensiunea militară. Cred că războiul viitorului va avea obiective diferite şi se va desfăşura după reguli diferite, punând un accent mai mare pe anihilarea voinţei de a lupta a adversarului şi diminuând corespunzător acţiunile destinate distrugerii acestuia. În aceste condiţii Forţele Armate trebuie să fie mai flexibile, proactive şi să dispună de capabilităţi crescute de a acţiona în orice teatru de operaţii şi în orice tip de criză de securitate, în special în cele în care descurajarea trebuie să aibă un rol preponderent faţă de distrugerea şi (sau) anihilarea adversarului.

La nivel internaţional, pentru prevenirea conflictelor, se impune promovarea şi adoptarea unui sistem de relaţii caracterizat prin încredere, corectitudine, capacitate de dialog, renunţarea la forţă, armonizarea intereselor şi conciliere. Atitudinea preventivă presupune luarea în calcul a tuturor posibilităţilor, inclusiv cea de nereuşită a stopării evoluţiei crizelor spre confruntare armată. Ca urmare, este imperios necesar să se planifice acţiuni şi resurse pentru etapa postconflict, pentru a evita repetarea situaţiilor din Irak şi Afganistan, unde, după declararea încheierii operaţiilor militare şi înfrângerea forţelor regimului Saddam Hussein, respectiv a talibanilor, au apărut şi s-au dezvoltat insurgenţe de amploare.

Cum trebuie să se pregătească forţele aeriene ale României pentru a face faţă solicitărilor războiului viitorului

Trebuie să asigurăm dezvoltarea forţelor aeriene ale României astfel încât să fie capabile de îndeplinirea misiunilor ce le revin în timp de pace, în situaţii de criză şi la război la nivel naţional şi să fie competitive şi credibile în cadrul Alianţei Nord-Atlantice şi al Uniunii Europene, într-un mediu de securitate din ce în ce mai provocator.

Pe fondul mediului de securitate descris anterior şi a celui prognozat, forţele aeriene trebuie să se transforme pentru a-şi constitui şi menţine capabilităţile necesare îndeplinirii misiunilor ce le revin din contracararea ameninţărilor neconvenţionale şi nonmilitare prezente şi prognozate. Lecţiile învăţate din desfăşurarea conflictelor militare din Afganistan şi Irak au fost introduse în strategii, doctrine, regulamente, manuale şi reguli de angajare, dar mai sunt mulţi paşi de parcurs pentru a fi însuşite şi implementate în forţele aeriene ale României.

---

[300] Heidelberg Institute for International Conflict Research, *Conflict Barometer 2010*, http://www.ConflictBarometer2010, consultat pe 20.05.2011.

Precizia, viteza, agilitatea şi abilitatea de a dispersa şi concentra rapid forţele – caracteristici proprii forţelor aeriene – sunt esenţiale pentru confruntările militare ale viitorului. De asemenea, entităţile militare combatante trebuie să fie structurate modular şi dotate cu sisteme de comandă-control, sisteme de armă, de sprijin în luptă şi logistice astfel încât să poată trece rapid la îndeplinirea oricărei misiuni de luptă.

Conceptul de război al viitorului este asociat de unii experţi cu războiul neconvenţional. La rândul lui, războiul neconvenţional este considerat de unii experţi pe cât de vag pe atât de variat – de la insurgenţă, conflict de intensitate redusă, gherilă până la terorism. Investigând marea diversitate de opinii pe tema războiului neconvenţional, tragem concluzia că niciun război nu poate fi neconvenţional pur, deoarece acesta are un caracter schimbător şi nu se desfăşoară după regulile stabilite la nivel internaţional. De altfel, autorii chinezi Liang Qiao şi Xiangsui Wang[301] definesc războiul neconvenţional ca fiind unul fără restricţii, în care orice funcţionează este valabil. În războiul neconvenţional lupta cea mai importantă se dă pentru câştigarea suportului populaţiei, fapt pentru care combatanţii folosesc o gamă variată de metode şi mijloace de la influenţarea psihologică până la coerciţie. Deşi nu este un aspect specific numai războiului neconvenţional, cultura are o mare importanţă în îndeplinirea obiectivelor războiului. Câştigarea asentimentului populaţiei pentru cauza combatanţilor este puţin probabilă dacă aceştia nu cunosc valorile, credinţele, aşteptările şi comportamentul locuitorilor din zona de conflict.

În vederea cunoaşterii mai aprofundate a războiului viitorului, putem face o analiză comparată între caracteristicile acestuia şi ale războiului convenţional. În finalul analizei vom trage concluzia că sunt elemente de distincţie clară între cele două forme de confruntare, cum este respectarea normelor de drept internaţional de către combatanţi în războiul convenţional şi nerespectarea acestor norme de către combatanţii care adoptă metode neconvenţionale de ducere a războiului. Pe de altă parte sunt şi elemente de comonalitate dintre care cel mai important este influenţarea conducerii politice a adversarului pentru a obţine victoria. Dacă în războiul convenţional acest obiectiv se obţine prin înfrângerea armatei adversarului, în cel neconvenţional obiectivul este îndeplinit prin strategia indirectă a influenţării populaţiei care va face presiuni asupra decidentului politic pentru a accepta soluţiile propuse de combatanţii care sunt mai inventivi şi mai credibili. Toate aceste aspecte trebuie cunoscute de comandanţii militari din forţele aeriene ale României care trebuie să dea dovadă de o mare capacitate creativă şi de flexibilitate în gândire pentru a se adapta rapid la situaţiile concrete din câmpul de luptă, generate de inventivitatea combatanţilor adverşi care utilizează metode neconvenţionale de întrebuinţare a forţelor şi a mijloacelor. Pentru obţinerea victoriei cu acest tip de adversar,

[301] Liang Qiao, Xiangsui Wang, *Unrestricted Warfare: Assumptions on War and Tactics in the Age of Globalization*, Beijing, 1999, pp. 51-75.

combatanţii proprii trebuie sprijiniţi moral şi material atât de conducerea politică a statului cât şi de populaţie. În caz contrar şansele de succes sunt diminuate drastic.

În război, întotdeauna strategia cea mai bună a fost cea care a dus la succes. În războiul viitorului este puţin probabil să existe soluţii ideale planificate din timp. Utilizarea cu preponderenţă a forţelor speciale, aşa cum propun unii specialişti este doar o parte a soluţiei. Contracararea acţiunilor unui adversar care utilizează metode neconvenţionale de luptă presupune adaptarea permanentă la situaţie, dacă nu este posibil controlul acesteia şi impunerea unui curs de acţiune care să-l pună pe adversar în dificultate. Conform lui Colin Gray, soluţia este adoptarea unei mentalităţi neconvenţionale[302]. Cu alte cuvinte, pentru a înţelege modul de a gândi şi acţiona al adversarului, trebuie să-i cunoaştem mentalitatea şi să folosim acelaşi sistem de gândire pentru a-l înfrânge. Aşadar, în războiul viitorului, componenta culturală ar putea deveni primordială[303]. Aparent, forţele aeriene nu ar avea prea multe misiuni de îndeplinit în confruntările neconvenţionale în cadrul cărora luptătorii utilizează atacuri sinucigaşe, dispozitive explozive improvizate şi atacuri simultane sau succesive cu grupuri mici de luptători, în special în zonele urbane. În realitate, misiunea cea mai importantă a forţelor aeriene este obţinerea şi menţinerea controlului spaţiului aerian[304]. Îndeplinirea cu succes a acestei misiuni va permite realizarea superiorităţii informaţionale atât prin executarea fără restricţii a cercetării aeriene cât şi prin utilizarea platformelor aeriene şi a celor cosmice pentru transmiterea şi prelucrarea datelor de comandă-control şi de raportare-informare în timp real. Superioritatea informaţională este un element esenţial în obţinerea dominaţiei în întregul spectru de confruntare, care este condiţia necesară şi suficientă pentru obţinerea victoriei. În opinia lui Norton Schwartz, misiunile forţelor aeriene trebuie de aşa natură gândite, iar înzestrarea cu sisteme şi mijloace de luptă, de sprijin în luptă şi logistic trebuie să permită reducerea diferenţelor dintre operaţiile aeriene specifice războiului şi cele de sprijin al păcii sau de reconstrucţie postconflict[305].

În acest mediu operaţional, care poate fi caracterizat ca fiind haotic, puterea aeriană trebuie să se adapteze rapid la situaţie şi o poate face datorită capabilităţilor deosebite pentru realizarea comenzii şi a controlului, datorită performanţelor de excepţie ale aeronavelor şi ale mijloacelor de luptă cu care acestea sunt înzestrate. Condiţia principală pentru o adaptare rapidă la situaţii des schimbătoare este

---

[302] Colin S. Gray, *Explorations in Strategy*, Praeger Publisher, Westport, 1996, p. 17.
[303] John A. Nagl, *Learning to Eat Soup with a Knife: Counterinsurgency Lessons from Malaya and Vietnam*, University of Chicago Press, 2005, p. 53.
[304] xxx, *Air Force Manual 1-1: Basic Aerospace Doctrine of the United States Air Force*, Washington DC, March 1992, pp. 136-137.
[305] Norton A. Scwartz, *Airpower in Couterinsurgency and Stability Operations*, Center for Strategic and International Studies Press, Washington D.C., USA, 2010, p. 139, http://www.ndu.edu/press/lib/images/prism2-2/Prism_127-144_Schwartz.pdf , consultat pe 02.06.2011.

pregătirea adecvată a personalului forţelor aeriene,[306] atât a celui din sfera deciziei cât şi a celui din sfera execuţiei pentru a acţiona într-un mediu fluid şi foarte ostil, în care ciclul de luare a deciziei trebuie să aibă o durată extrem de mică, iar comandanţii de pe toate treptele ierarhice trebuie să fie învestiţi cu responsabilităţi mai mari decât în cazul războiului convenţional pentru a lua decizii şi a acţiona fără să mai aştepte aprobarea sau validarea deciziilor lor de către eşalonul superior.

Forţele aeriene, prin capabilităţile de care dispun entităţile sale constituente, pot executa misiuni oricând şi oriunde pentru a lovi cu precizie chirurgicală, a transmite informaţii în timp real, a proiecta forţa în teatre de operaţii situate la distanţe considerabile faţă de locul de dislocare al acesteia,[307] sau a recupera prin luptă elemente ale forţelor speciale ori ale altor categorii de forţe, aflate în dificultate în dispozitivul adversarului. Aceste calităţi ale aeronavelor, unităţilor şi marilor unităţi care constituie forţele aeriene trebuie utilizate cu inteligenţă de către comandantul forţei întrunite pentru a realiza integrarea sinergică a efortului acesteia cu cel al celorlalte categorii de forţe participante la operaţii şi lupte.

Înţelegerea şi respectarea acestor adevăruri, relevate de confruntările recente desfăşurate în diferite teatre de operaţii, trebuie să preocupe şi decidenţii politico-militari şi militari din România pentru a aloca resursele necesare construirii capabilităţilor care să permită forţelor aeriene să îşi îndeplinească misiunile ce le revin, atât în context naţional cât şi aliat. Obiectivul menţionat presupune costuri importante, dar este singura cale pentru a asigura condiţiile necesare şi suficiente forţelor aeriene pentru a-şi îndeplini angajamentele asumate faţă de NATO şi UE, menţinându-i credibilitatea la cotele corespunzătoare faţă de aliaţi şi parteneri.

Este important să ne reamintim contribuţia unor pionieri ai aviaţiei mondiale ca Giulio Douhet, Billy Mitchell şi Hugh Trenchard la dezvoltarea conceptelor de întrebuinţare în luptă şi operaţie a forţelor aeriene, precum şi a celor contemporani, din rândul cărora se detaşează John Warden, unul dintre promotorii conceptului de putere aeriană[308]. Analiza posibilităţilor de a menţine continuitatea şi tradiţia forţelor aeriene relevă că acest obiectiv este tangibil dar condiţionat de menţinerea rolului important pe care l-au realizat în confruntările militare de până în prezent. În condiţiile incertitudinii, ale modificărilor rapide şi adesea bruşte de situaţie, ale preferinţelor adversarului neconvenţional pentru acţiuni în spaţii aglomerate cu oameni şi nu în confruntări directe, forţele aeriene trebuie să pună accent pe acţiune şi nu pe reacţia la

---

[306] Bruce D. Callander, *Keeping Track of the Force*, articol publicat în *Air Force Magayine*, Air Force Association, Airlington, Virginia, USA, January 2002, pp. 68-70.

[307] Group Captain M. Mitchell, *Power and Projection: A UK View of Startegic Transportation*, articol publicat în *Air Power Supplement to Aie Clues 1996*, *The Royal Air Force Magazine*, Air Warfare Centre, Operational Doctrine and Training, London, 1996, pp. 67-68.

[308] Group Captain A.P.N. Lambert, *The Pszchological Impact of Air Power in the Gulf War*, articol publicat în *Air Power Supplement to Aie Clues 1996*, *The Royal Air Force Magazine*, Air Warfare Centre, Operational Doctrine and Training, London, 1996, pp. 24-25.

acțiunile adversarului. Obiectivul menționat este fezabil şi răspunde necesităților cunoscute şi previzionate ale confruntării cu orice tip de adversar, inclusiv unul neconvențional dacă entitățile structurale ale forțelor aeriene îşi folosesc potențialul ofensiv şi devansează inamicul anticipându-i acțiunile prin cunoaştere (intuire) a intențiilor, rezultată din integrarea informațiilor obținute din toate sursele existente, în special cele furnizate de mijloacele aeriene de cercetare pilotate şi nepilotate care desfăşoară aceste misiuni permanent, atât în spectrul vizibil cât şi în cel invizibil. Accentul pe ofensivă şi pe acțiunile preventive va permite realizarea surprinderii şi punerea adversarului în imposibilitatea de a-şi utiliza capabilitățile de luptă la valoarea lor maximă. În plus, forțele aeriene vor asigura sau vor contribui în mod decisiv la asigurarea condițiilor necesare celorlalte categorii de forțe să îşi îndeplinească misiunile.

Îndeplinirea misiunilor cunoscute în prezent şi a celor prognozate, de către forțele aeriene în confruntarea cu un orice tip de adversar, dar în special cu cel neconvențional, presupune atât inovare conceptuală cât şi modernizare tehnologică[309] permanentă. Practic forțele aeriene trebuie să se afle într-un proces de transformare continuă în planurile conceptual, structural-organizațional, funcțional-acțional şi al infrastructurii. Dacă războiul viitorului este caracterizat de modificări multiple şi rapide de tactici, forme şi mijloace de luptă, atunci şi forțele aeriene trebuie să fie în măsură să imprime un curs de acțiune favorabil forțelor proprii, iar atunci când acest obiectiv nu este posibil, să contracareze cu succes acțiunile adversarului. În acest fel, forțele aeriene pot fi un furnizor de securitate descurajând agresorul sau, dacă agresiunea s-a produs, utilizându-şi capabilitățile de care dispun, să contribuie decisiv la înfrângerea adversarului.

Evoluția în plan tehnologic a sistemelor de comandă-control, a celor de ducere şi sprijin al luptei şi a operațiilor trebuie să țină seamă de amenințările existente şi prognozate la adresa securității naționale şi internaționale. Orientarea exclusivă a sistemelor de conducere, a celor de luptă şi de sprijin al luptei armate pentru a fi eficiente în confruntări armate neconvenționale este o eroare care trebuie evitată. Nimeni nu poate garanta că viitoarele confruntări militare vor fi exclusiv neconvenționale. Riscurile şi amenințările la adresa securității sunt multiple, de aceea confruntările convenționale nu pot fi excluse, chiar dacă probabilitatea de producere a acestora este redusă. Pe aceste considerente forțele aeriene trebuie să îşi dezvolte continuu capabilitățile atât pentru a distruge obiectivele adversarului cât şi pentru a descuraja posibilele intenții agresive ale oricărui actor statal şi nonstatal de a declanşa o agresiune convențională sau neconvențională. În acest scop ar trebui ca transformarea forțelor aeriene să se concentreze pe următoarele direcții de dezvoltare a

[309] Flt. Lt. Todd, *Using the Magic Bullet – the Political Aspects of Air Power*, articol publicat în *Air Power Supplement to Aie Clues 1996*, *The Royal Air Force Magazine*, Air Warfare Centre, Operational Doctrine and Training, London, 1996, pp. 46-47.

capabilităților: arhitectura sistemului de comandă-control; sistemul de planificare a operațiilor şi a luptelor; perfecționarea sistemelor de armă şi a mijloacelor de luptă letale şi neletale, destinate întregului spectru de misiuni: supraveghere, cercetare, contraacțiune electronică, lovire, proiecție a forței, salvare şi recuperare prin luptă şi protecție a forței.

Forțele aeriene trebuie să fie în măsură să prevină agresiunea, iar atunci când aceasta s-a produs să contribuie la reducerea duratei acesteia şi la obținerea victoriei prin integrarea efortului său în cel al forțelor întrunite. Acest obiectiv este posibil dacă strategii şi planificatorii militari şi politico-militari vor estima corect cerințele operaționale la care trebuie să se adapteze forțele aeriene.

Pe de altă parte, războiul viitorului impune o coordonare foarte bună între domeniile civil şi cel militar, atât în plan decizional cât şi în cel al execuției. Atât timp cât centrul de greutate al adversarului este atitudinea populației – în sensul influențării acesteia pentru a susține combatanții – componenta civilă trebuie să contribuie decisiv la delegitimarea adversarului prin găsirea soluțiilor de convingere a populației că susținerea adversarului echivalează cu instaurarea unui regim totalitar care nu va promova democrația, domnia legii şi drepturile omului, ci liberul arbitru şi tirania. În aceste condiții forțele aeriene trebuie să îşi folosească potențialul existent cu eficiență maximă şi să îşi dezvolte capabilitățile care permit întrebuințarea sistemelor de armă în mediu ostil şi complex: culegerea şi prelucrarea datelor în timp real; reducerea duratei ciclului informațional-decizional; lovituri chirurgicale; neutralizarea adversarului cu mijloace neletale; extinderea utilizării aeronavelor fără pilot şi promovarea cu consecvență a conceptului „pierderi zero".

Atât timp cât majoritatea statelor lumii îşi înarmează armatele cu mijloace de luptă clasice din ce în ce mai performante, iar natura războiului este greu de prezis, este necesar ca forțele aeriene, prin entitățile de conducere, cele combatante şi de sprijin – în luptă şi logistic, să poată face față cu succes amenințărilor neconvenționale şi celor convenționale.

Controlul spațiului de confruntare în timpul războiului viitorului va permite forțelor proprii să acționeze oriunde şi oricând, în întreaga adâncime a teritoriului în care este prezent adversarul, nepermițându-i acestuia să realizeze zone sigure (sanctuare), centre de greutate intangibile sau dificil de identificat, lovit şi neutralizat. În războiul viitorului misiunea cea mai importantă ar putea fi culegerea, prelucrarea şi transmiterea datelor despre adversar în timp real şi nu lovirea şi distrugerea obiectivelor acestuia.

Procesul transformării forțelor aeriene trebuie să fie concordant cu orientările stabilite de noul concept strategic al NATO 2010 – „Active Engagement, Modern Defense". În cadrul acestui proces, instruirea specifică pentru îndeplinirea misiunilor în cadrul războiului neconvențional va avea un rol foarte important pentru a îndeplini

obiective ca angajamentul de precizie a ţintelor şi realizarea efectelor – fizice şi cognitive – planificate.

Toate aspectele menţionate anterior vor impune regândirea actualului mod de a înţelege şi exercita comanda şi controlul forţelor aeriene în războiul viitorului, în sensul sporirii libertăţii de iniţiativă şi al responsabilităţilor comandanţilor şi ale structurilor de conducere de la nivel tactic. Această soluţie permite valorificarea oportunităţilor care altfel ar putea fi irosite din cauza timpului necesar pentru validarea (aprobarea) deciziilor de către eşalonul superior, dar obligă decidenţii de la toate nivelele să se înscrie în intenţiile şi priorităţile comandantului de la nivel strategic.

Concluzii

Strategia forţelor aeriene de ducere a războiului viitorului trebuie elaborată pe baza unei cunoaşteri şi înţelegeri aprofundate a mediului de securitate şi a elementelor definitorii prognozate pentru acest tip de război. Implementarea strategiei trebuie să prevadă utilizarea şi a altor mijloace decât cele militare, respectiv a instrumentelor informaţionale, diplomatice, economice şi politice. Cunoscând intenţiile şi obiectivele adversarului, care adoptă o anumită modalitate de utilizare a forţelor şi a mijloacelor de care dispune, strategia trebuie să conţină elemente care să permită informarea şi pregătirea prealabilă a luptătorilor, a decidenţilor politici şi a populaţiei. De exemplu, în cazul adoptării unei strategii caracteristice războiului neconvenţional, caracterizată, printre altele, prin intenţia de a desfăşura ostilităţile pe o perioadă de timp mai mare, populaţia şi decidenţii politici trebuie să aibă această informaţie pentru că, de regulă, nu agreează războaiele de durată mare şi, dacă nu sunt pregătiţi, suportul pentru continuarea ostilităţilor poate să scadă şi se poate repeta istoria războiului din Vietnam când Administraţia SUA a trebuit să îşi retragă forţele fără glorie, sub presiunea opiniei publice interne, situaţie receptată ca o veritabilă înfrângere.

SECȚIUNEA a 2-a
CONTRIBUȚIA FORȚELOR AERIENE ROMÂNE ÎN CAMPANIA ANULUI 1941. ACȚIUNI MILITARE. PERSONALITĂȚI

Coordonator: Cdor dr. Marius-Adrian NICOARĂ
Moderatori: Gl.bg. (r) prof. univ. dr. Nicolae CIOBANU
Cdor (r) prof. univ. dr. Jipa ROTARU
Cdor (r) prof. univ. dr. Aurel PENTELESCU

CONSTITUIREA, PREGĂTIREA ŞI DOTAREA TRUPELOR AEROPURTATE ROMÂNE LA ÎNCEPUTUL CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Autor: Col. dr. Mircea TĂNASE[*].

The decrease of the territory and of the country military potential as a result of the territory split from the summer of the 1940s and joining the Romanian state within the axis powers' system have required a plan for reorganizing the Army which had in view, among other things, to adjust the organizing structures to the country's financial resources and to equip the major units with the modern fight means. In Spring 1941 the establishment of the parachute subunits in THE ROMANIAN AIR FORCE proved itself more than necessary. Most of the European states had had parachute units and the efficiency of the German and Soviet ones , after the rapid success in the 1940s, and 1941s kin DENMARK, NORWAY, HOLLAND, FRANCE, CRETA,FINLAND, and ROMANIA, have been reasons for the care given to the military structures in THE ROMANIAN AIR FORCE.

Diminuarea teritoriului şi a potențialului militar al țării ca urmare a rapturilor teritoriale din vara anului 1940 şi încadrarea statului român în sistemul puterilor Axei au impus adoptarea unui plan de reorganizare a armatei, care a avut în vedere, printre altele, adecvarea structurilor organizatorice la resursele financiare ale țării şi dotarea marilor unități cu mijloace moderne de luptă. În primăvara anului 1941, înființarea primei subunități de paraşutişti în armata

[*] Redactor şef al revistei *„Gândirea Militară Românească”*. Statul Major General.

română se dovedea mai mult decât necesară. Majoritatea statelor europene îşi constituiseră unităţi de paraşutişti, iar eficienţa celor germane şi sovietice, după succesele rapide obţinute în anii 1940 şi 1941 în Danemarca, Norvegia, Olanda, Belgia, Franţa, Creta, Finlanda şi România, au constituit tot atâtea argumente pentru atenţia acordată structurilor militare de desant aerian în armata română.

SITUAŢIA POLITICO-MILITARĂ A ROMÂNIEI LA INTRAREA ÎN CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Politica externă a României de după 28 iunie 1940 a fost determinată de consecinţele evacuării, sub imperiul forţei, a Basarabiei, nordului Bucovinei, părţii de nord-vest a Transilvaniei şi Cadrilaterului şi s-a aflat la originea intrării ţării, la 22 iunie 1941, în al Doilea Război Mondial, alături de Axă. Notele ultimative sovietice nu numai că au inaugurat, ci, mai mult, au declanşat procesul dezintegrării teritoriale a României Mari[310].

Acceptarea *Ultimatumului* sovietic din 26-28 iunie 1940 şi a *Dictatului de la Viena*, din 30 august 1940, în pofida eforturilor întreprinse în ultimii ani ai deceniului al patrulea şi a asigurărilor date de cele mai înalte autorităţi ale statului că hotarele ţării vor fi apărate cu orice sacrificii, a pus armata română într-o situaţie umilitoare, fiind nevoită să se retragă fără luptă din teritoriile româneşti anexate de statele vecine, astfel că *„situaţia creată a echivalat, în mod practic, cu o înfrângere militară, cu însemnate consecinţe asupra capacităţii de apărare a ţării. Statul român a fost deposedat de poziţii geostrategice esenţiale, care au impus o redimensionare a dispozitivului strategic naţional, afectând, în plus, şi poziţia sa militară pe continentul european. S-au realizat masive dislocări de unităţi şi mari unităţi, potenţialul demografic şi economic s-a restrâns, s-au înregistrat numeroase pierderi de oameni, armament şi tehnică de luptă, starea morală a militarilor de toate gradele a avut de suferit ca urmare a abandonării fără luptă a unor părţi din teritoriul naţional. Toate acestea impuneau o reorganizare profundă a organismului militar naţional, care trebuia să fie capabil să asigure atât individualitatea statului român, cât şi aspiraţiile sale legitime de reîntregire“*[311].

La 5 septembrie 1940, Carol al II-lea l-a adus la putere pe generalul Ion Antonescu, care, a doua zi, a cerut abdicarea regelui, al cărui regim era considerat vinovat de deszămărea graniţelor ţării. Generalul Antonescu, proclamându-se *„conducător“* al statului român, şi-a propus reorganizarea armatei, după formula *„o armată mică, dar puternică“,* cu o perfectă încadrare,

---

[310] Valeriu Florin Dobrinescu, *Carol al II-lea şi notele ultimative sovietice*, în *„Dosarele Istoriei“*, nr. 5 (45), 2000, p. 56.

[311] Colonel Petre Otu, *Ostaşi, vă ordon: treceţi Prutul,* în revista *Dosarele Istoriei*, an IV, nr. 7 (35), 1999, p. 17.

disciplină şi instrucţie, adecvată *„realităţilor româneşti şi condiţiunilor tehnice moderne“*[312].

Hotărât să îndrepte neregulile din armată, generate, în opinia sa, de ignoranţa clasei politice, generalul Antonescu a decis aplicarea acestor măsuri structurale cât mai repede posibil, convins fiind că momentul *„adevărului“*, al angajării forţelor pentru redobândirea teritoriilor pierdute, era foarte aproape.

ÎNFIINŢAREA PRIMEI SUBUNITĂŢI-ŞCOALĂ DE PARAŞUTIŞTI MILITARI

Bun cunoscător al ştiinţei şi artei militare, dovedindu-se a fi un spirit practic prin excelenţă, grefat pe o gamă vastă de cunoştinţe chiar în domenii de ultimă oră, generalul Ion Antonescu a sesizat la timp rolul pe care-l pot juca forţele de desant aerian pe frontul de est, concomitent cu misiunile *„de sabotaj“* în spatele liniilor inamice. Preocupat să cunoască realizările de anvergură ale altor armate, a căutat să fie în ton cu noile concepţii despre războiul-fulger prin operaţiuni aeropurtate. State ca URSS, Germania, Italia şi Ungaria, promotoare ale unei doctrine eminamente ofensivă, îşi constituiseră deja structuri militare destinate acestor scopuri. În Germania şi URSS, unităţile de paraşutişti şi aeromobile constituiau forţa de şoc destinată să acţioneze în adâncimea dispozitivului adversarului, în puncte şi zone de importanţă strategică.

Victoriile succesive repurtate de paraşutiştii germani în primăvara anului 1940 (Norvegia, Danemarca, Belgia, Olanda) l-au determinat pe generalul Ion Antonescu să ia în calcul crearea unor structuri de paraşutişti şi infanterie aeriană, după modelul german, dar adaptat specificului şi, mai ales, posibilităţilor noastre de susţinere şi pregătire. Mai târziu, după succesele repurtate de paraşutiştii germani în Creta (operaţiunea *„Mercur“*) şi de către aliaţi (Anglia, URSS), convins de eficienţa trupelor aeropurtate, Antonescu avea să-şi propună un proiect mult mai amplu şi mai curajos, de creare a unui Corp de Paraşutişti şi a unui Corp de Infanterie Aeriană, proiect care nu a mai putut fi finalizat.

În şedinţa de colaborare a Ministerului Apărării Naţionale din 23 decembrie 1940, s-a discutat şi problema organizării unităţilor de paraşutişti, indicându-se a se lua legătura cu Misiunea aeriană germană din România, în vederea trimiterii în Germania a 20 de ofiţeri şi subofiţeri care să fie instruiţi în centrele de pregătire ale paraşutiştilor, precum şi pentru aducerea în România a unor instructori germani pentru realizarea bazei materiale de instrucţie a paraşutiştilor[313]. În aceeaşi şedinţă, propunerea ca paraşutiştii să fie constituiţi *„în grupe izolate pentru nevoi informative şi operative care să fie lansate din avioane nespecializate“* a fost apreciată ca *fiind „cea mai potrivită, având în*

---

[312] *Ibidem*.

[313] Arhivele Naţionale Istorice Centrale (în continuare A.N.I.C.), *Fond Preşedinţia Consiliului de Miniştri, Cabinet militar,* dosar nr. 16/1940, f. 163.

vedere costul formării de unităţi aşa cum au alte armate"[314]. Autorităţile de la Bucureşti erau optimiste în ceea ce priveşte posibilităţile de încadrare a acestor structuri: *„Dat fiind marele număr de cereri ale voluntarilor care doresc să intre în trupele de paraşutişti, fie că fac sau nu parte din cadrele active, ne îndreptăţesc să credem că vom putea alege un număr suficient de elemente capabile de orice sacrificiu care să suplinească prin moral insuficienţa efectivelor mai mari"*[315]. În urma demersului făcut pe lângă autorităţile germane de la Bucureşti de a fi sprijinite în acest sens, la 9 ianuarie 1941, acestea au răspuns că, dată fiind importanţa instrucţiei premergătoare pentru pregătirea paraşutiştilor, România nu dispune de instalaţiile necesare şi terenul de pregătire, în concluzie, şcoala de paraşutişti nu putea funcţiona decât în Germania, dar *„şcolile germane la ora actuală sunt foarte aglomerate"*[316]. În consecinţă, la 1 martie 1941, Statul Major al Aerului, prin *Ordinul nr. 5945/1941*, a dispus *„înfiinţarea pe lângă Centrul de Instrucţie al Aeronauticii a Şcolii de Paraşutişti cu un efectiv de 130 elevi, care urmează o parte teoretică şi practică la Popeşti-Leordeni"*[317], iar prin *Referatul nr. 3929* din 07.05.1941, Secţia I din Statul Major al Aerului a propus Marelui Stat Major înfiinţarea unei companii de paraşutişti formată din două plutoane organizate şi dotate cu material identic[318].

Convins de necesitatea constituirii grabnice a acestei structuri, în iunie 1941, generalul Ion Antonescu a semnat *Decretul-Lege nr. 93/1941*[319] pentru înfiinţarea, organizarea şi funcţionarea unităţilor de infanterie aeriană (unităţi de infanterie transportată şi unităţi de paraşutişti, organizate pe companii, batalioane şi regimente) în cadrul Aeronauticii Militare. Decretul-Lege a intrat în vigoare la **10 iunie 1941**, dată care marchează ziua de naştere a paraşutismului militar în România.

Condiţiile de recrutare şi de admitere în aceste unităţi, înaintarea în grad a ofiţerilor, subofiţerilor şi trupei, soldele şi indemnizaţiile speciale erau argumentate riguros şi reliefează atenţia deosebită pe care conducătorul statului o acorda înfiinţării acestei categorii de trupe.

Dispoziţiile ulterioare *(Decizia Ministerială nr. 93 a Subsecretariatului de Stat al Aerului din 16 iunie 1941, Ordinul Statului Major al Aerului nr. 3962* şi *Ordinul de zi nr. 95 al Centrului de Instrucţie al Aeronauticii*[320]*)* menţionează structura de paraşutişti sub denumirea de **Compania de Paraşutişti.** De altfel, alternarea celor două denumiri (Şcoală de Paraşutişti şi Companie de Paraşutişti, ulterior Batalion de Paraşutişti) vine să confirme că structura avea menirea de a forma paraşutişti militari (şcoala de paraşutişti), însă era organizată şi funcţiona

[314] *Ibidem*.
[315] *Ibidem*.
[316] Arhivele Militare Române (în continuare A.M.R.), *Fond 5776*, dosar 38, f. 641.
[317] A.M.R., *Fond Statul Major al Aerului*, dosar nr. 368, f. 10.
[318] *Ibidem,* f. 13.
[319] A.M.R., *Fond Statul Major al Aerului*, dosar nr. 50, ff. 40-43.
[320] *Ibidem,* f. 13.

ca o subunitate (companie, batalion de paraşutişti), în măsură ca în orice moment să fie folosită în acţiuni de luptă specifice.

Constituită pe structura unei companii de paraşutişti, Şcoala de Paraşutişti a fost comandată iniţial de locotenentul-mecanic de aviaţie Ştefan Şoverth, având ca ajutor cu administraţia pe plutonierul Nicolae Pangică. În iulie 1941, în şcoală au fost încadraţi ca instructori de paraşutism Smaranda Brăescu şi Traian Dumitrescu-Popa, două mari glorii ale paraşutismului sportiv românesc.

Cu *Ordinul nr. 12910/3 octombrie 1941*, Statul Major al Aerului a dispus *„vărsarea"* companiei de paraşutişti de la Centrul de Instrucţie al Aeronauticii (dislocat la Popeşti-Leordeni) la Flotila 1 Aerostaţie de la Pantelimon, ca sarcină de mobilizare a acesteia. La 20 octombrie 1941, compania de paraşutişti, comandată de locotenentul Gheorghe Iordăchescu, s-a prezentat la Flotila 1 Aerostaţie, iar la 20 martie 1942, comanda companiei a fost predată locotenentului Ştefan Şoverth.

Recrutarea viitorilor paraşutişti militari, dată fiind complexitatea pregătirii lor şi a gradului ridicat de dificultate a misiunilor ce urmau a le îndeplini, se făcea cu cea mai mare rigurozitate, pe baza dispoziţiilor stabilite prin *Decretul-lege de înfiinţare a unităţilor de Infanterie Aeriană în cadrul Aeronauticii Militare* şi a *Instrucţiunilor asupra aptitudinilor fizice la paraşutişti* emise de Institutul Central Medical. Astfel, pentru recrutarea elementelor necesare unităţilor de paraşutişti, se cerea respectat principiul voluntariatului, atât pentru ofiţeri şi subofiţeri activi, cât şi pentru trupă. Armele de proveniență erau din armatele de uscat, aer şi marină, cu posibilitatea rămânerii definitive în Aeronautică sau întoarcerea, după un stagiu de trei ani, la armele de origine.

Condiţiile generale de admitere pentru unităţile de paraşutişti cereau candidatului: să fie cetăţean român şi de origine etnică română; să aibă vârsta minimă de 18 ani şi maximă de 24 de ani; să vorbească bine una din limbile străine hotărâte anual de Marele Stat Major/Statul Major al Aerului; să nu fie căsătorit; subofiţerii şi trupa să aibă la bază cel puţin patru clase secundare sau echivalentul lor; să fie admis la examenul medical de intrare în Şcoala de Paraşutişti şi menţinut la examenele medicale anuale.

Din notele şefilor ierarhici, trebuia să reiasă specialitatea în care a fost instruit în arma sa de origine şi că face parte din trăgătorii cei mai buni, că are aptitudini militare, este destoinic, curajos, conştiincios şi cu o sănătate perfectă, precum şi că a dovedit o bună purtare în serviciu.

După îndeplinirea acestor condiţii, candidaţii erau supuşi unor examene constând în: o probă scrisă în limba română cu subiect referitor la pregătirea militară şi de specialitate a armelor de origine; o probă orală la una din limbile străine cunoscute de candidaţi; o probă de tragere cu puşca şi puşca mitralieră *Z.B.*; o probă de orientare şi luptă în teren care să evidenţieze gradul de instruire individuală şi de specialitate ale candidaţilor.

De remarcat, în stabilirea acestor criterii, gradul înalt de profesionalizare ce se preconiza pentru luptătorii paraşutişti, deplina lor disponibilitate pentru îndeplinirea unor misiuni cu caracter deosebit, un nivel de pregătire generală şi militară peste media existentă în armata română. Obligativitatea cunoaşterii unei limbi străine denotă de la început intenția de folosire a paraşutiştilor în spatele dispozitivului inamic, îndeosebi pentru acțiuni de cercetare şi diversiune (sabotaj). De altfel, la recrutare erau preferați cunoscătorii de limbă rusă şi limbă maghiară, intenționându-se folosirea lor în acțiuni specifice în teritoriile abuziv ocupate de cele două state vecine în vara anului 1940.

Acelaşi *Decret-Lege* a stabilit şi drepturile de înaintare în grad, solde, indemnizații speciale, pensii, despăgubiri pentru cazuri de invaliditate sau moarte, încercând să facă profesia de paraşutist militar cât mai atractivă. Nu s-a reuşit decât în mică măsură, deşi s-a dorit acest lucru, mai ales când s-a trecut masiv la recrutarea de candidați pentru înființarea unui al doilea batalion de paraşutişti.

La începutul lunii septembrie 1942, Marele Stat Major a înaintat mareşalului Ion Antonescu un proiect de organizare a Regimentului de Gardă al Conducătorului Statului, în care să fie inclus şi batalionul de paraşutişti, structurat pe trei companii paraşutişti şi eşalonul rulant. Fiecare companie trebuia să aibă trei plutoane paraşutişti (cu câte trei grupe paraşutişti şi o echipă Brandt) şi un pluton armament greu (cu o grupă mitraliere, o grupă Brandt de 81,4 mm, o grupă anticar, o grupă pionieri şi o grupă aruncătoare de flăcări). Eşalonul rulant ar fi trebuit să aibă patru subeşaloane (tehnic, administrativ, sanitar, legături şi împrospătare)[321].

Deşi inițial mareşalul Antonescu a fost de acord cu acest proiect[322]*, în „Nota informativă nr. 970/9 noiembrie 1942“*[323] *adresată conducătorului statului, generalul de escadră aviator Gheorghe Jienescu, subsecretar de Stat al Aerului, motiva imposibilitatea măririi efectivelor de paraşutişti, învinuind marile unități terestre din teritoriu că puneau tot felul de piedici voluntarilor care doreau să devină paraşutişti. În acelaşi document, generalul Gheorghe Jienescu se declara împotriva hotărârii Marelui Stat Major de a trece batalionul de paraşutişti în componența Regimentului de Gardă al conducătorului statului şi, dacă nu era posibil ca unitatea să rămână în cadrul aviației, propunea să devină ea însăşi „unitate de gardă a conducătorului statului“*[324]*. Argumentele sale erau următoarele: „formarea şi instrucția personalului paraşutist nu se poate face decât în strânsă legătură cu Aviația, elementele paraşută şi avion*

[321] A.N.I.C., *Fond Preşedinția Consiliului de Miniştri*, *cabinet militar Ion Antonescu*, dosar 49/1943, f. 49.
[322] *Ibidem,* p. 51.
[323] *Ibidem*, dosar 162/1942, ff. 343-348.
[324] *Ibidem.*

fiind la baza instrucţiei paraşutiştilor, ca mijloace de transport în mediul aerian, indispensabile pentru îndeplinirea misiunilor ce pot fi încredinţate acestei arme; întrebuinţarea unităţilor de paraşutişti în operaţiuni, pentru majoritatea misiunilor ce le revin, nu se poate face decât în cadrul unui sistem de operaţiuni ariene combinate, în care toate categoriile armei aeriene sunt chemate a concura – informaţie, vânătoare, bombardament; trecerea unităţilor de paraşutişti în organica Regimentului de Gardă al CONDUCĂTORULUI STATULUI ar disloca această armă din mediul ei firesc de desvoltare şi întrebuinţare, ar atrage după sine dislocarea şi altor unităţi – de avioane de transport şi instrucţie, de paraşutaj, eşaloane technice – cari astăzi servesc şi Aeronauticei, deci ar conduce la o dispersiune a mijloacelor - şi aşa destul de puţine – în loc de menţinerea lor centralizată.

În consecinţă, atât în timp de pace, cât şi la război, viaţa acestor unităţi nu poate fi desprinsă din viaţa armei aeriene şi acelaşi spirit, cu aceiaşi mentalitate, caracterizează această armă, ca şi arma aeriană.

De altfel, pretutindeni unde există, unităţile de paraşutişti şi infanterie aeriană intră în organica Aeronauticei"[325].

În rezoluţia pe acest document, mareşalul Ion Antonescu a ordonat ca în cazul în care nu se găsesc voluntari pentru completarea efectivelor, să se recurgă la obligativitate, iar batalionul să fie instruit până la 1 iulie 1943, arătând că doreşte să vadă la lucru unităţile instruite. În ceea ce priveşte trecerea batalionului la Regimentul de Gardă, s-a arătat de acord cu punctul de vedere al generalului Gheorghe Jienescu[326], ca urmare, paraşutiştii au rămas în continuare în cadrul Aeronauticii.

CONSTITUIREA BATALIONULUI DE PARAŞUTIŞTI ÎN VARA ANULUI 1942 ŞI PREOCUPĂRI PENTRU CONSTITUIREA UNUI CORP DE PARAŞUTIŞTI ŞI A UNUI CORP DE INFANTERIE AERIANĂ

Dorind să refacă hotarele de est şi de vest ale României, aşa cum erau ele în 1939, generalul Ion Antonescu a angrenat România într-un conflict continental, deşi obiectivele ei erau limitate doar la refacerea frontierelor. Pentru eliberarea Basarabiei şi nordului Bucovinei, între 22 iunie-26 iulie 1941, a fost format Grupul de Armate *„General Antonescu"*, din armatele 3 şi 4 române şi Armata 11 germană. Considerând că ostilităţile odată începute trebuie continuate până la distrugerea forţelor armate ale adversarului, generalul Ion Antonescu a angajat unităţile armatei române la răsărit de Nistru, în teritoriul sovietic propriu-zis, în urma cererilor scrise ale lui Hitler. Unităţile române erau încadrate în dispozitivele de luptă ale *Wehrmacht*-ului de-a lungul litoralului

[325] *Ibidem.*
[326] *Ibidem.*

Mării Negre, apoi în Crimeea, Don şi Caucaz. Înaintarea în Transnistria (în teritoriul dintre Nistru şi Bug) a fost determinată şi de necesitatea unei zone de siguranţă a frontierei pe Nistru.

La începutul anului 1942, mareşalul Antonescu a ordonat Statului Major al Aerului organizarea unui batalion de paraşutişti. Astfel, la 30 martie 1942, Compania Paraşutişti, comandată de locotenentul paraşutist Ştefan Şoverth, a luat denumirea de Compania a 8-a Paraşutişti, iar la 31 martie acelaşi an, conform *Ordinului Statului Major al Aerului nr. 13395/1942*[327], a luat fiinţă Compania a 9-a Paraşutişti, al cărei comandant a fost numit locotenentul paraşutist Mihai Ţanţu.

Cele două companii s-au constituit în iunie 1942 în **Batalionul 4 Paraşutişti**, în cadrul Flotilei 1 Aerostaţie. La comanda batalionului a fost numit căpitanul paraşutist Enea Bordan. La 30 iulie 1942, acesta a fost înlocuit din funcţie, comandant al batalionului fiind numit maiorul Ion Ghiţă, venit de la Şcoala de Ofiţeri de Rezervă nr. 1 din Ploieşti, un ofiţer foarte bine pregătit şi foarte exigent, dar care, nedorind să execute paraşutări, a cerut să plece pe front, avansând ulterior până la gradul de general. I-a urmat la comanda batalionului, din octombrie 1943 şi până la desfiinţarea acestuia, în martie 1945, maiorul Teodor Dobre, brevetat ca paraşutist după numirea în funcţie. În organizarea iniţială, batalionul avea trei companii de paraşutişti şi eşalonul rulant, având în efective 29 de ofiţeri, 83 de subofiţeri şi 610 trupă.

Statutul paraşutiştilor militari, modul de recrutare a acestora, poziţia juridică a personalului navigant paraşutist, drepturile băneşti, de hrană şi echipare au preocupat permanent autorităţile. În 4 iunie 1942 a fost emis *Decretul-lege nr. 1699 de înfiinţare, organizare şi funcţionare a unităţilor de paraşutişti*[328], denumit mai apoi *Legea paraşutiştilor*, iar un an mai târziu, constatându-se anumite greutăţi în completarea efectivelor batalionului, decretul respectiv a fost reexaminat şi s-a întocmit proiectul altuia, care să facă mult mai atractivă această specialitate militară şi să poată fi îndeplinite obiectivele de dezvoltare a structurii. Noul proiect prevedea paraşutismul ca o specialitate distinctă în cadrul Aeronauticii, recrutarea trupei din voluntari între 17-20 de ani, absolvenţi a cel puţin 4 clase secundare, în urma trecerii unui examen, recrutarea subofiţerilor din rândul militarilor paraşutişti în urma absolvirii unei şcoli de subofiţeri, recrutarea ofiţerilor dintre absolvenţii şcolilor militare prin repartizare directă, echivalarea poziţiei juridice a personalului navigant paraşutist cu a personalului navigant din Aeronautică, alocaţie de hrană pentru trupă dublă faţă de cea normală din armată[329]. Nici aceste măsuri nu au avut însă efectul scontat, autorităţile fiind nevoite să caute în continuare soluţii pentru mărirea efectivelor de paraşutişti.

---

[327] A.M.R., *Fond 712*, *Flotila 1 Aerostaţie*, dosar nr. 1, f. 121.
[328] A.M.R., *Fond 5487*, dosar nr. 622, f. 63.
[329] *Ibidem,* ff. 63-66.

Chiar dacă efectivele şi tehnica batalionului nu au fost asigurate conform nevoilor de încadrare şi dotare, din cauza greutăţilor întâmpinate la recrutarea şi selecţia candidaţilor, cât şi neasigurării în totalitate a mijloacelor tehnice specifice (avioane de transport, paraşute etc.), activitatea de pregătire a efectivelor s-a desfăşurat la nivelul cerinţelor pe parcursul celor patru ani de existenţă a structurii. Prima serie de paraşutişti a fost admisă în şcoală la 10 iunie 1941, fiind brevetaţi, la 1 octombrie 1941, 15 ofiţeri, 13 subofiţeri şi 80 trupă. Seria a doua a fost admisă în şcoală la 1 iunie 1942, la 1 octombrie 1942 fiind brevetaţi 9 ofiţeri, 13 subofiţeri şi 80 trupă. A treia serie (6 ofiţeri, 2 subofiţeri şi 70 trupă) a fost admisă la 25 ianuarie 1943, fiind brevetată la 1 octombrie 1943, pentru ca seria a patra să-şi încheie brevetarea la 4 octombrie 1944. Brevetarea ca paraşutist militar se făcea prin executarea a 3 paraşutări, dar se considera încheiată numai după parcurgerea întregii perioade de pregătire specifică. Uniformele, drepturile de echipare şi cele băneşti (solde şi indemnizaţii speciale) erau cele ale personalului navigant din Aeronautică.

Pregătirea pentru luptă a subunităţilor punea accent pe tactica paraşutiştilor (pregătirea tactică a soldatului, grupei, plutonului, companiei de paraşutişti), pe instrucţia aeriană de specialitate, cunoaşterea şi pliajul paraşutei, antrenament la siluetele avioanelor şi la turnul de lansare la sol, meteorologie şi material de aviaţie, teoria paraşutajului, topografie, pionierie (distrugeri), mijloace speciale de luptă (informaţii, sabotaj, terorism), geografie, transmisiuni, administraţie publică. O atenţie deosebită se acorda pregătirii fizice (alergare de viteză şi de rezistenţă, gimnastică la aparate, box şi jiu-jitsu) şi conducerii diferitelor categorii de vehicule (tancuri, automobile, motorete, motociclete). Disciplinele respective erau predate de ofiţeri din cadrul unităţii, la care se adăugau reputaţi specialişti în domeniu (boxerii Jim Călinescu şi Gheorghe Preda, instructorii de paraşutism Smaranda Brăescu şi Traian Dumitrescu-Popa), aceasta conferind unităţii calitatea de Şcoală de Paraşutişti, iar cadrelor respective pe cea de profesori sau ajutori ai acestora.

Aplicaţiile tactice se executau cu sau fără lansări cu paraşuta, cu sau fără trageri de luptă. La sfârşitul lunii august 1942, a avut loc primul exerciţiu prin paraşutare în teren frământat (în Munţii Bucegi-Plaiul Mircea din Valea Horoabelor), când a fost experimentată şi posibilitatea reaprovizionării trupelor pe calea aerului. De altfel, se punea un accent deosebit pe instrucţia specifică în munţi, alpinism, orientare, folosirea căilor de acces în munţi în condiţii de vizibilitate redusă, chiar dacă apariţia paraşutiştilor crea o oarecare confuzie şi panică în zonele respective, autorităţile locale cerând să fie înştiinţate din timp despre aceste acţiuni. În septembrie 1942, comandantul Batalionului de

paraşutişti, maiorul Ioan Ghiţă, cerea Statului Major al Aerului să aprobe executarea unei aplicaţii tactice în zona Turda, însoţită de salturi cu paraşuta, în vederea brevetării paraşutiştilor din seria respectivă. Pentru argumentarea acestei cereri, arăta:

„Această aplicaţiune este necesară pentru următoarele motive: a) a obişnui trupa cu sbor de lungă durată; a obişnui paraşutiştii cu sborurile la înălţimi mari, spre a se obişnui organismul cu schimbarea de altitudine şi presiune, deoarece toate sborurile s-au executat în apropierea aeroportului şi [la] înălţimi mici; este necesar a se executa salturi în teren necunoscut şi variat, pentru a obişnui pe paraşutist cu orientarea în teren necunoscut şi regruparea cât mai repede la Comandant; instrucţia Comandantului de eşalon nu se poate executa decât în sboruri de lungă durată în teren variat şi necunoscut, pentru a-l învăţa să orienteze cu ajutorul hărţii cu toate intemperiile şi schimbările atmosferice ce survin la orice sbor de lungă durată; sborurile de lungă durată sunt sborurile normale în misiunile date paraşutiştilor; zona aleasă pentru aplicaţiunea procedată se pretează în condiţiuni excelente ca idee tactică şi teren, faţă de misiunile ce se pot acorda paraşutiştilor. În aplicaţiunea din zona Turda intră toate cele de mai sus, completându-se armonios şi cât mai aproape de real, toată instrucţia specială informativă, sabotaj şi luptă, fiind un adevărat corolar de sfârşit de şcoală şi brevetare“[330].

În acest sens se anexa programul aplicaţiei respective, însă şeful Statului Major al Aerului, generalul Ramiro Enescu, recomanda (din motive care le considera întemeiate), că este preferabil ca pentru asemenea gen de aplicaţii să se evite zona Ardealului. A răspuns însă afirmativ la solicitarea ca instrucţia în teren a Batalionului de Paraşutişti în anul 1943 să se execute în zona Nehoiu-Nehoiaşu, de pe Valea Buzăului, astfel că, în anul respectiv, s-a desfăşurat o aplicaţie tactică cu durata de şapte zile în zonă, iar în iunie 1944, o alta în zona Curtea de Argeş, chiar dacă iniţial această zonă fusese considerată necorespunzătoare pentru o asemenea activitate. Plutonul cu misiuni speciale s-a pregătit prin acţiuni specifice (diversiune, sabotaje etc.) la obiective civile şi militare reale: Poşta Centrală şi Telefoane, Uzina Grozăveşti, lacul Scropoasa, Curtea de Argeş, Termocentrala Doiceşti-Târgovişte, Comandamentul garnizoanei Galaţi, Comandamentul A.C.A şi al garnizoanei Brăila, trecătoarea Câineni-Turnu Roşu, podul de peste Argeş din zona Copăceni (atac de noapte) etc. La aerodromul Siliştea, *„paraşutiştii invizibili“,* după o cercetare amănunţită şi întocmirea planului de atac al acestuia, au atacat aerodromul, misiunea fiind considerată o reuşită, chiar dacă, în timpul atacului, sergentul Nichita a murit împuşcat de apărătorii aerodromului. Era totuşi vreme de război şi atât paraşutiştii, cât şi comandantul aerodromului au tras învăţămintele necesare, deşi

[330] A.M.R., *Fond 5487- Statul Major al Aerului*, f. 57.

asemenea acţiuni de verificare a organizării pazei militare a unor obiective de interes strategic, militar, social sau economic au provocat nemulţumirea unor comandanţi de obiective cărora paraşutiştii le-au spulberat iluzia că apărarea acestora este imbatabilă[331].

La ordinul eşaloanelor superioare, militari din batalion erau trimişi pe front, pentru executarea unor misiuni cu caracter deosebit în spatele dispozitivului inamic. Astfel, în decembrie 1942, căpitanul Mihai Ţanţu, comandantul plutonului cu misiuni speciale a fost detaşat la Divizia 1 Vânători de Munte care, după căderea Sevastopolului, a acţionat pentru curăţirea Munţilor Yaila (Crimeea) de partizanii sovietici[332]. În cadrul batalionului se instruiau şi cadre din alte categorii de forţe, pentru îndeplinirea unor misiuni cu caracter deosebit. De remarcat că una dintre condiţiile de admitere în cadrul unităţii era cunoaşterea unei limbi străine, de preferinţă maghiara, rusa, poloneza, bulgara, aceasta denotând specificul misiunilor încredinţate luptătorilor paraşutişti.

În perioada celui de-al Doilea Război Mondial, ofiţeri şi subofiţeri din toate categoriile de forţe ale armatei erau trimişi în Germania pentru a urma diverse stagii de pregătire în comun cu armata germană şi introducerea modelului german de pregătire în armata română. În acest sens, adjutantul paraşutist Gheorghe Clapon a urmat o pregătire de 2 ani (curs special de informaţii, distrugeri, sabotaje), întorcându-se în România în vara anului 1944. De altfel, influenţa germană s-a făcut resimţită mai ales în dotarea cu tehnică şi materiale a batalionului de paraşutişti: avioane *Junkers-52,* pistolul mitralieră *Deimler-Puch*, pistoalele *Staler* şi *Mausser*, aruncătoarele *Brandt,* precum şi echipamentul de instrucţie. O fotografie din 1944 ne înfăţişează o subunitate de paraşutişti echipată cu căşti şi pistoale mitralieră de provenienţă germană.

Paraşutările se executau din avioane *Potez-65* (bimotor), *Junkers-52* (trimotor) şi planoare care decolau de pe aerodromurile Popeşti-Leordeni, Pipera şi Băneasa. Paraşutiştii erau echipaţi cu o singură paraşută, cu deschidere automată, fără paraşută de rezervă (de siguranţă). Aceasta se folosea doar de către instructorii paraşutişti, pentru lansările în cădere liberă şi deschidere comandată a paraşutei principale. Echipamentul de paraşutare cuprindea combinezon, cască, bocanci, cuţit tip paraşutist. Paraşutele erau de tipul *Irvin*, produse în România sub licenţă americană, cu 24 sau 28 de panouri, cu o suprafaţă portantă de 57 m², viteza de coborâre de 6-7 m/s şi o sarcină utilă de 80 kg. Cele cu 28 de panouri se foloseau şi pentru paraşutarea materialelor şi armamentului, inclusiv tunul antitanc de 47 mm. Primele salturi s-au făcut în iulie 1941, pe aerodromul Popeşti-Leordeni, de la înălţimea de 500 m, din avioane bimotor *Potez-65*. Din februarie 1942, lansările s-au efectuat din avioane

[331] Locotenent (r) Alexandru Costeanu, *Scurt istoric al paraşutismului,* documentar aflat în Muzeul Trupelor de Paraşutişti, Şcoala de Aplicaţie a Forţelor pentru Operaţii Speciale, Buzău, pp. 10-12.
[332] A.M.R., *Fond 712, Flotila 1 Aerostaţie,* dosar nr. 1, f. 135.

trimotor *Junkers-52*, cu paraşute *Irvin* cu 28 de panouri şi deschidere instantanee, de la înălţimea de 200 m. Pentru paraşutarea armamentului, muniţiei şi celorlalte materiale s-au folosit saci şi paraşute germane *Heineke,* precum şi, într-un număr mai mic, paraşute poloneze, care aveau, de asemenea, saci pentru lansarea materialelor.

În dotarea paraşutiştilor se aflau pistolul-mitralieră *Deimler-Puch*, pistoale *Beretta, Staler şi Mausser* (9 mm), pistolul automat individual *Walther* (pentru misiuni speciale), puşca *Z.B*. (7,92 mm) cu lunetă, puşca mitralieră şi mitraliera *Z.B.* (pentru moto-mitraliere), pumnalul de paraşutist, busola de mână *Bezard*, lopeţi pliante *Lieneman,* grenade de mână ofensive şi defensive, materiale de geniu pentru distrugeri, aparate foto *Leika şi Ţenax,* măşti contra gazelor.

Ca armament uşor, în dotarea subunităţilor existau puşti mitraliere şi mitraliere, iar ca armament greu tunurile antitanc de 47 mm, aruncătoarele *Brandt* de 60 şi 81,4 mm şi tunurile antiaeriene. Motomitralierele erau considerate ca fiind foarte potrivite pentru îndeplinirea unor misiuni specifice paraşutiştilor: siguranţa regrupării, recunoaştere îndepărtată, acţiuni de distrugeri îndepărtate, întârzieri şi hărţuiri ale intervenţiilor inamice, manevre rapide de foc, acţiuni de diversiune pe rază mare, mijloc rapid de împrospătare şi legătură. Pentru asigurarea transmisiunilor (comunicaţiilor), batalionul avea în dotare staţii radio tip *„G“* (aparate radio de 2W şi 15-20W), centrale telefonice şi telefoane de campanie, biciclete pliabile, motociclete pliabile *Solo*, motociclete cu ataş, precum şi o secţie columbofilă, mijloc de transmisiuni foarte folosit şi apreciat în epocă. În dotarea batalionului mai erau prevăzute telemetre, autocamioane, paraşute pentru personal şi pentru materiale, avioane de transport *Junkers-52* şi planoare de transport tractate de avioane româneşti *IAR-39*. Unele dintre aceste materiale, deşi prevăzute în tabelele de echipare ale batalionului, nu erau în număr suficient, Statul Major al Aerului intervenind deseori către Subsecretariatul de Stat al Aerului pentru completarea acestor deficite, dar, din păcate, industria românească nu putea acoperi toate nevoile, iar partenerii din alianţă erau greu de convins să acorde sprijin. Astfel, Statul Major al Aerului constata cu amărăciune că *„parte din materialele necesare paraşutiştilor trebuie să se procure din străinătate şi ca atare ritmul de dotare va fi mult stânjenit, fie din cauza greutăţilor de livrare, fie că unele din materiale nu se găsesc, sau ţara căreia ne adresăm le consideră secret de fabricaţie, pe care nu înţelege să-l expună cunoştinţei tuturora. Trebuie deci să menţionăm că în nici o ţară nu s-a dat o dezvoltare mare unităţilor de paraşutişti până ce nu s-a creiat industria specială pentru construirea întregului material necesar. În nici o ţară nu s-au instruit paraşutiştii, până nu s-au experimentat materialele şi nu s-au găsit cele mai potrivite“*[333].

[333] A.M.R., *Fond 316 - Stat Major Aero,* dosar nr. 4, ff. 83-84.

Activitatea de zbor şi paraşutare, cu un grad sporit de dificultate, a fost marcată uneori şi de evenimente nefericite, în perioada 1941-1944 pierzându-şi viaţa un număr de 6 militari, în urma unor accidente de paraşutare. Aceste sacrificii nu au demoralizat paraşutiştii, dimpotrivă le-a întărit convingerea că fac parte dintr-o armă de elită, gata să răspundă chemării ţării în momentele cruciale ale existenţei sale.

PREOCUPĂRI PENTRU CONSTITUIREA UNUI CORP DE PARAŞUTIŞTI ŞI A UNUI CORP DE INFANTERIE AERIANĂ

În *Nota nr. 7783* din 19 ianuarie 1943, Statul Major al Aerului constata că evoluţia paraşutismului la noi nu a fost la nivelul aşteptărilor, conducând la situaţia de a nu se putea conta efectiv pe angajarea în operaţiuni a paraşutiştilor. La rândul său, ministrul subsecretar de stat al aerului, convins că *„Corpul Paraşutiştilor, prin chemarea lui, trebuie să răspundă la cele mai înalte şi incontestabile calităţi de ordin moral şi profesional, faţă de toate celelalte specialităţi militare, condiţiune care nu admite nici o aproximaţie sau compromis, decât numai cu preţul anulării oricăror tentative ce nu s-ar aşeza pe baze solide de adevăr“*, a hotărât *„a se studia formulele de constituire a paraşutiştilor în alte ţări“*, pentru a se găsi *„o formulă generală pentru cazul nostru“*.[334]

Creditând modelul german ca cel mai potrivit pentru constituirea Corpului de paraşutişti, autorităţile române au solicitat Misiunii Aeronautice Germane din România, prin adresa Statului Major al Aerului nr. 12.159/1943, o serie de informaţii privind organizarea, compunerea şi principiile de întrebuinţare a trupelor de paraşutişti germane. În răspunsul trimis Statului Major al Aerului la 9 martie 1943, colonelul Schilman, şeful de stat major al Misiunii Aeronautice Germane, menţiona că până la momentul respectiv trupele de paraşutişti germane nu aveau regulamente proprii, dar făcea câteva precizări asupra problemelor care interesau partea română. Arăta astfel că organizarea trupelor de paraşutişti era, în principiu, asemănătore infanteriei din trupele de uscat, un regiment de vânători paraşutişti cuprinzând 14 companii, o divizie având trei regimente de vânători paraşutişti, la care se mai adăugau unităţi de artilerie, antitanc, pionieri, legături şi transmisiuni şi de reaprovizionare. Tot personalul diviziei, în afară de conducătorii auto, serviciile de reaprovizionare şi unii specialişti, era instruit în saltul cu paraşuta. Toţi vânătorii paraşutişti erau voluntari. Misiunile trupelor de paraşutişti erau împărţite în misiuni de distrugere – *„lansarea de trupe izolate din avioane sau planoare de transport în spatele inamicului, cu misiuni de distrugeri“*, misiuni tactice –*„utilizarea de mici unităţi de paraşutişti, lansate ca*

[334] A.M.R., *Fond 5487- Statul Major al Aerului*, dosar nr. 622, f. 167.

detaşamente precursoare, în cea mai strânsă legătură cu armata de uscat, în scopul forţării trecătorilor, formării de capete de pod, străpungerii poziţiilor de apărare fortificate prin atac din spate şi încercuirea elementelor inamice prin despărţirea urmăririi" şi misiuni operative – *„acţionarea în spatele dispozitivului inamic cu puternice formaţiuni de paraşutişti, urmate de trupe transportate, în scopul de a ocupa porţiuni importante de teren, întreruperea operaţiunilor - de ex. Olanda -, cucerirea de insule fortificate - de ex. Creta – etc."*[335]. Documentul făcea în continuare referiri la modul de instruire a tinerilor paraşutişti (în regimentele de vânători paraşutişti şi în şcolile de paraşutişti, continuând această pregătire la unitatea de pe front), pregătire finalizată cu primirea insignei şi indemnizaţiei de paraşutist. Ca armament şi echipament, paraşutiştii germani aveau pistolul–mitralieră *P-38*, casca de oţel pentru paraşutişti, combinezon de paraşutist, mănuşi şi genunchiere, bocanci şi galoşi pentru paraşutişti, sacul de armament cu paraşuta şi amortizorul de şoc, paraşuta de materiale. Diviziile de paraşutişti germane erau subordonate Corpului 11 Aerian, care răspundea de instrucţia de specialitate, dotarea specială a formaţiunilor de transport aerian, pregătirea rezervei, problemele de verificare şi cercetare. Pentru că armata germană nu mai dispunea de trupe speciale transportate pe calea aerului, pentru acţiunile mai dificile erau folosite trupele de paraşutişti, iar pentru celelalte acţiuni trupe normale ale armatei de uscat, de preferinţă diviziile de munte, datorită dotării uşoare şi marii lor mobilităţi[336].

De asemenea, autorităţile române au fost preocupate de cunoaşterea organizării şi pregătirii trupelor de paraşutişti din celelalte ţări beligerante: SUA, Anglia, Franţa, Italia, Japonia, Ungaria. De o atenţie deosebită se bucurau, firesc, cele două vecine ale noastre, URSS şi Ungaria. Referitor la sovietici, se ştia că la conducerea *„trupelor de debarcări aeriene"* se găsea un Consiliu de Război subordonat direct lui I. V. Stalin. Acestea erau organizate în 6 corpuri a câte 3 brigăzi fiecare, iar alte două brigăzi se aflau în rezervă. O brigadă avea un efectiv de 3000 de oameni şi era deservită de 250 de avioane de transport *(T.B.-3, T.B.-7, Douglas)*, fiecare putând transporta 24-30 de paraşutişti echipaţi pentru luptă sau un tun cu muniţia respectivă şi un autovehicul mic. De asemenea, avioanele puteau transporta cu ajutorul a două dispozitive de suspendare două tancuri uşoare cu echipajele lor. Instrucţia acestor trupe era multilaterală, militarii fiind pregătiţi, pe lângă instrucţia de infanterie, în conducerea automobilelor, motocicletelor, în întrebuinţarea schiurilor. Se dădea o atenţie deosebită instrucţiei radio şi întrebuinţării explozibililor. Cu toate acestea, se considera că trupele aeropurtate sovietice nu au obţinut efecte

[335] *Ibidem,* ff. 4, 5.
[336] *Ibidem.*

operative importante din cauza întrebuinţării defectuoase, cu forţe slabe şi împrăştiate. Trupa nu a fost complet şi bine instruită şi nu a corespuns scopului pentru care a fost creată. Pierderile mari suferite au impus refaceri urgente, cu elemente slab pregătite, ceea ce a dus la pierderi şi mai mari[337].

Despre trupele de paraşutişti ungare, Marele Stat Major român era înştiinţat de către Serviciul Special de Informaţii, la 9 martie 1943, că *„ungurii au transformat în primăvara aceasta batalionul de paraşutişti din Papa în regiment de paraşutişti compus din 3 batalioane dislocate astfel: Batalionul 1, cu statul major al regimentului, la Papa, Batalionul 2 la Magyarovar şi Batalionul 3 la Szombathely"*[338]. Referitor la Batalionul de Paraşutişti de la Papa, în *„Nota nr. 251 din 2 noiembrie 1943",* ataşatul militar român în Ungaria, colonelul Alexandru Cozloschi, informa Marele Stat Major, Secţia a II-a: *„Având în vedere efectivele ridicate (38 ofiţeri şi 1903 trupă în august 1943) şi necesităţile câmpului de luptă modern, mereu semnalate în diferite publicaţii maghiare ca şi apelul recent publicat către leventişti şi tineretul maghiar, al Comandamentului Forţelor de Aviaţie maghiare, de a se înscrie la paraşutişti câţi mai mulţi tineri, conchidem că această unitate este destinată să dubleze sau chiar să se tripleze, la mobilizare"*[339].

Procedându-se la un studiu amănunţit, în comparaţie cu bazele de organizare şi funcţionare a unităţilor de paraşutişti din alte ţări *„în care evoluţia paraşutismului a fost normală şi este foarte înaintată, iar rezultatul obţinut pe front este important"*, s-a ajuns la concluzia că *„la noi chestiunea paraşutismului nu a fost serios cercetată şi totul a fost înfăptuit în grabă şi superficial"*[340]. În *„Nota nr. 7945"* din 19 ianuarie 1943, cuprinzând situaţia paraşutiştilor şi cauzele acesteia, se constata lipsa unei concepţii clare de organizare, instrucţie şi întrebuinţare în general a paraşutiştilor, care să se răsfrângă în organizarea unităţilor aeriene (infanterie aeriană, paraşutişti, aviaţie şi, eventual, infanterie de marină şi paraşutişti de aeromarină) şi necunoaşterea amănunţită a specificului pregătirii pentru luptă a paraşutiştilor şi *„a nevoilor unei astfel de unităţi care este prin esenţă pretenţioasă şi delicată"*[341]. În ceea ce priveşte organizarea, se arăta că *„s-a înfiinţat întâi eşalonul volant şi apoi eşalonul rulant, ceea ce constituie o mare greşeală de bază, creându-se un organ fără temelia lui naturală"* şi că *„s-a trecut şi se trece prea repede la constituirea de unităţi prea mari, fără a se ţine seama de posibilităţi"*[342]. De asemenea, erau remarcate dificultăţile survenite în definirea poziţiei personalului paraşutist de toate gradele, datorate lipsei unei legi speciale în acest sens. Sistemul de

[337] A.M.R., *Fond 5487 – Statul Major al Aerului*, dosar nr. 330, ff. 105-126.
[338] A.M.R., *Fond 5418, dosar nr.* 1185, f. 7.
[339] *Ibidem*, f. 21.
[340] A.M.R., *Fond 5487- Statul Major al Aerului*, dosar nr. 622, f. 165.
[341] *Ibidem*.
[342] *Ibidem*.

recrutare era considerat de asemenea defectuos, fără o selecţie riguroasă, *„deoarece urmărindu-se a se mări cât mai repede efectivele, s-au primit şi oameni care nu corespund cerinţelor armei“*[343]. În ceea ce priveşte instrucţia efectivelor, se constata *„lipsa doctrinei de luptă care a dus la acea confuzie între paraşutiştii luptători şi cei pentru misiuni speciale“*[344], lipsa unei baze materiale adecvate (echipament propriu, armament, material de dotare specific), a cazărmilor şi a unei uniforme de luptă distincte. Pornind de la aceste neajunsuri, în *Notă* se făceau o serie de propuneri realizabile în mod succesiv (stabilirea doctrinei de luptă, dotarea materială, înfiinţarea eşalonului rulant, găsirea unei cazărmi adecvate, selecţia personalului deja existent şi stabilirea judicioasă, în funcţie de posibilităţile de care se dispunea, a condiţiilor de recrutare a acestuia pe viitor). În acest sens, era menţionată necesitatea unei propagande serioase în rândul tineretului ţării, arătându-se exact *„condiţiunile de admitere şi drepturile“*[345]. O mare atenţie trebuia acordată pregătirii cadrelor desemnate pentru a fi instructori şi dotării cu armament şi materiale, recomandându-se *„să se cerceteze, să se studieze, să se confecţioneze tot necesarul în orice fel de armament sau materiale după indicaţiunile comisiei tehnice a Batalionului de Paraşutişti, modelele germane, americane, italiene şi ruse“*, dorindu-se a rezulta *„o combinaţie de armament şi echipament, cea mai perfectă până în stadiul de evoluţie al tehnicei actuale în acest domeniu şi să fie dată în dotarea unităţilor de paraşutişti“*[346]. Referitor la subordonarea unităţii, se recomanda ca *„unitatea să depindă direct de Statul Major al Aerului – respectiv să fie un organ acolo care să cunoască adânc problemele ce se pun pentru promovarea unităţii, care să dea tot sprijinul necesar şi mai ales să asigure continuitatea în raport de o singură călăuzitoare“*[347].

În ceea ce priveşte stagiul militar, se recomanda ca acesta să dureze doi ani, iar completarea cinci ani. După terminarea instrucţiei de un an, paraşutişti instruiţi trebuiau să rămână în unităţile de paraşutişti încă un an, constituind unităţi care să-şi continue programul de instrucţie şi să fie gata pentru luptă în orice moment. Din rândul lor trebuiau aleşi instructorii şi eventual paraşutiştii pentru misiuni speciale, care să-şi înceapă instrucţia specială cu cadre şi în subunităţi speciale.

Analizând cu atenţie constatările şi propunerile făcute în nota respectivă, şeful Statului Major al Aerului, generalul aviator Ramiro Enescu, a întocmit un *Plan de constituire şi formare a Corpului de Paraşutişti*[348], care cuprindea organizarea generală, doctrina de luptă, recrutarea, instrucţia, baza materială şi

[343] *Ibidem*.
[344] *Ibidem*.
[345] *Ibidem,* f. 166.
[346] *Ibidem*.
[347] *Ibidem*.
[348] *Ibidem,* f. 168.

poziția personalului. În baza acestui plan, Statul Major al Aerului a înaintat, în martie 1943, Subsecretariatului de Stat al Aerului un *„Studiu asupra constituirii Corpului de Paraşutişti Român“*[349], în care, pe baza unei analize comparative şi detaliate a principiilor de întrebuințare, organizare, instrucție şi dotare a formațiunilor de paraşutişti din diferite armate, propunea doctrina de întrebuințare a unităților române de paraşutişti *(unități luptătoare de paraşutişti* şi *paraşutişti speciali)*, care să adopte metodele şi procedeele de acțiune germane, organizarea (un batalion de paraşutişti şi două batalioane de infanterie aeriană, încadrate, în raport de situație, într-un corp aerian), recrutarea trupei şi a cadrelor (îndeosebi a paraşutiştilor speciali), instrucția, baza materială (armamentul, materialul de instrucție şi cel de zbor, eşalonul rulant, cazarea) şi poziția personalului (regim, tratament, uniformă, Legea Paraşutiştilor). Referitor la doctrina de întrebuințare, documentul prevedea că *„unitățile de paraşutişti sunt unități luptătoare chemate să acționeze rapid în legătură cu M.U. ale Armatei de Uscat şi mai ales cu unități rapide“*, ale căror misiuni, în principiu, vor avea ca obiectiv: *„a ocupa puncte obligate de trecere; a contribui la forțarea trecătorilor; a ajuta la străpungerea pozițiilor întărite, prin atacuri de spate; a ocupa anumite puncte importante; a nimici elemente inamice în retragere; a forma un mijloc de manevră rapid, constituind o rezervă mobilă de intervenție imediată în orice situație critică“*[350].

De remarcat, în cuprinsul acestui studiu, poziția şi statutul distincte stabilite pentru *paraşutiştii speciali*, aceştia urmând a fi recrutați, instruiți şi constituiți în mod secret şi separat pe lângă Marele Stat Major sau Siguranța Statului, participând împreună cu unitatea doar la instrucția de paraşutaj. Ca o condiție esențială privind recrutarea acestor luptători, era menționată necesitatea cunoaşterii perfecte a limbii şi mediului țărilor vecine. Pe acest studiu, ministrul subsecretar de stat al Aerului, generalul de escadră aviator Gheorghe Jienescu recomanda, în rezoluție, ca unitățile de paraşutişti să intre în continuare în organica Aeronauticii, arătând că *„pentru început nu ne interesează decât paraşutiştii – ca luptători, infanteria aeriană – în viitorul apropiat“*[351], argumentând că *„realitățile româneşti nu permit organizarea de mari unități aeriene cu misiuni strategice; vom lupta în apropierea imediată a liniei de luptă în câmpul tactic“*[352]. Insistând pentru a se asigura continuitatea procesului deja început de constituire a acestor unități, el arăta necesitatea revederii şi modificării cu prioritate a *Legii Paraşutiştilor*, în cadrul *Legii Generale a Aeronauticii,* în care să fie stabilit regimul juridic special al acestora.

---

[349] *Ibidem,* f. 171.
[350] *Ibidem,* f. 168.
[351] *Ibidem,* f. 171.
[352] *Ibidem*.

În urma acestor demersuri, luând în calcul derularea deloc încurajatoare a operaţiunilor militare pe frontul de răsărit, mareşalul Ion Antonescu a ordonat, în şedinţa Consiliului de colaborare din 27 mai 1943*, „să se treacă energic la formarea unui corp puternic de paraşutişti şi la infanteria transportată cu planoarele“*.[353]. În baza acestui ordin, Subsecretariatul de Stat al Aerului a întocmit o *„Notă-studiu asupra posibilităţilor de formare a unui Corp de Paraşutişti şi Infanterie Aerotransportată“*.[354], în care a propus măsuri concrete: recrutarea voluntară a cadrelor direct din şcolile militare de ofiţeri şi subofiţeri activi; recrutarea trupei pe bază de voluntariat dintre tinerii de 17-20 de ani direct din viaţa civilă, printr-o popularizare adecvată prin presă şi Societatea de Radiodifuziune; crearea paraşutismului ca armă specială în cadrul Aeronauticii. Pentru organizarea şi dotarea Batalionului şi apoi a Regimentului de Paraşutişti din organica Corpului de Paraşutişti se propuneau soluţii concrete, documentul atrăgând atenţia asupra faptului că dezvoltarea unităţilor de paraşutişti este posibilă numai după ce industria specializată va produce întregul material necesar, preconizându-se astfel înfiinţarea regimentului în primăvara lui 1944.

În această *Notă-studiu*, care constata că din totalul celor prezentaţi ca voluntari paraşutişti, datorită triajului medical extrem de sever, la admiterea în şcoală şi trierea ulterioară pe timpul şcolii, doar un procent de 10-15 % dintre ei erau brevetaţi, se făcea propunerea constituirii, în cadrul Aeronauticii, a paraşutismului ca armă specială. De asemenea, *Nota-studiu* propunea, pentru organizarea unui regiment de paraşutişti, adoptarea modelului german al regimentului de paraşutişti, format din trei batalioane de paraşutişti şi o companie armament greu regimentar (regimentul german avea o companie anticar şi o companie armament greu, pentru regimentul românesc se considera că armamentul anticar din dotarea batalioanelor era suficient). În ceea ce priveşte numărul unităţilor care se puteau forma, se constata că acesta era condiţionat de numărul tinerilor care se vor putea recruta (regimentul urmând a avea un efectiv de 111 ofiţeri, 311 subofiţeri şi 2260 trupă voluntară) şi, în special, de mijloacele de transport aerian necesare. Considerând că numai pentru transportul unui batalion erau necesare 54 de avioane (un grup de transport), pentru viitorul regiment numărul acestora se ridica la 178 (o flotilă de transport a 4 grupuri), pentru transportul într-un val, sau 54 pentru transportul în 4 valuri succesive. Referitor la infanteria aerotransportată, studiul scotea în evidenţă aceleaşi probleme de transport pe calea aerului ca şi la paraşutişti, pentru transportul unui regiment într-un singur val fiind necesară o flotilă transport (178 avioane) sau 54 de avioane pentru transportul în patru valuri succesive. Numărul avioanelor se considera că putea fi redus cu circa 1/3 în cazul folosirii planoarelor speciale de

[353]. A.M.R., *Fond 316 – Statul Major al Aerului*, dosar nr. 4/1943, f. 73.
[354]. *Ibidem,* ff. 77-92.

transport (cu motoare de 6-10 C.P.), care, după ce erau declanşate de la avionul tractor, puteau ateriza pe terenurile a căror siguranţă fusese făcută de trupele de paraşutişti lansate anterior.

Se considera că prin crearea infanteriei aerotransportate, aceasta ar putea veni în sprijinul paraşutiştilor şi s-ar face economie de trupe de paraşutişti şi de avioane de transport. Aceasta însă, la rândul ei, era dependentă de capacitatea de transport a planoarelor, de siguranţa terenului de aterizare, de faptul că transportul nu se putea face decât ziua, protejat de aviaţia de vânătoare.

În ceea ce priveşte dotarea tehnică a unităţilor de paraşutişti, documentul prevedea completarea cu următoarele materiale, necesare unui singur batalion: 42 de avioane *Junkers-52*; 548 de paraşute pentru personal; 490 de paraşute pentru material (germane – *Heineche* – şi poloneze); 38 de aparate foto *Leica*; 419 pistoale *Beretta*; 408 pistoale-mitralieră *Daimler-Puch*; 661 pumnale; 9 aruncătoare *Brandt* de 60 mm; două motociclete cu ataş, nepliabile; 12 biciclete pliabile; 84 binocluri; 209 busole *Bezard*; 93 de cronometre; 17 telemetre; 6 autocamioane; 1 autocamionetă; 210 măşti contra gazelor de luptă; 13 telefoane de campanie; 36 arme *ZB* cu lunetă; 8 tunuri anticar şi antiaeriene *Rheinmetall* de 20 mm sau *Puteau* de 25 mm, paraşutabile; 5 motociclete *Solo*, pliabile; 562 de busole simple, mici; 18 detectoare de mine; 825 de lanterne electrice de butonieră, cu diferite lumini şi posibilitatea de semnalizare după codul Morse; staţii radio (4 de 15-20 W şi 13 de 2 W – (de fabricaţie italiană).

Concluzionând asupra acestei probleme, *Nota-studiu* atrăgea atenţia că *„fără o industrie naţională care să ne furnizeze întreg armamentul şi materialele necesare formaţiunilor de paraşutişti şi infanterie aerotransportată, precum şi avioanele şi planoarele necesare transportului acestor formaţiuni, vom fi întotdeauna tributari străinătăţii, de unde din considerente militare nu ni se va pune niciodată la dispoziţie un material modern şi ca atare vom fi întotdeauna cu un pas înapoi faţă de ţările ce au această industrie“*[355]. Faţă de necesitatea imperativă de a forma corpul paraşutiştilor, documentul solicita *„să se intervină cu foarte multă insistenţă pe cale diplomatică pentru a se obţine armamentul şi materialele de care avem nevoie în dotare şi în special avioanele de transport“*[356].

Transformarea batalionului de paraşutişti în regiment de paraşutişti a fost ordonată de mareşalul Ion Antonescu prin *Ordinul nr. 106541 din 16 iulie 1943 al Cabinetului Militar al Conducătorului Statului* şi prin *Ordinul nr. 21714/1943* al *Ministerului Apărării Naţionale*[357]. Ca urmare, ministrul subsecretar de stat al Aerului, generalul aviator Gheorghe Jienescu, a ordonat să se urgenteze recrutarea personalului şi dotarea cu materiale.

---

[355] *Ibidem,* f. 86.
[356] *Ibidem*, f. 86.
[357] AMR, *Fond 5487- Statul Major al Aerului*, dosar nr. 622, f. 257.

O notă a cabinetului ministrului apărării naţionale aducea la cunoştinţă Marelui Stat Major, la 6 septembrie 1943, că mareşalul Ion Antonescu a ordonat ca în pregătirea şi formarea paraşutiştilor *„să se introducă şi cursuri de administraţie civilă şi informaţii, pentru a putea fi utilizaţi, la ieşirea din armată, în funcţiunile civile corespunzătoare, fără o nouă pregătire“*[358]. La rândul său, la 2 decembrie 1943, Statul Major al Aerului raporta Marelui Stat Major că *„în ceea ce priveşte recrutarea personalului, în urma examenului ţinut în luna noiembrie, primul batalion – în noua sa organică – a fost constituit. Personalul adus depăşeşte chiar efectivele maxime ale unui batalion, formându-se astfel nucleele pentru restul regimentului care va lua fiinţă în primăvara anului 1944, deci peste 4 luni. Faţă de această situaţie, apreciem că dotarea cu materiale a acestei unităţi de voluntari entuziaşti nu mai poate întârzia, deoarece instrucţia ar fi imposibilă fără materialele necesare şi în consecinţă ar fi fără sens să se organizeze o unitate fără material“*[359].

Pentru dislocarea regimentului de paraşutişti, Flotila 1 Aerostaţie a făcut în octombrie 1943 o recunoaştere la cazarma şi aerodromul Clinceni, concluzionând că *„în eventualitatea că se va înfiinţa un regiment de paraşutişti, cazarma şi aeroportul Clinceni, cu construcţiile ulterioare specificate* (încă 5 pavilione pentru cazarea a 1300 oameni prevăzuţi ca efective, n.n.), *ar fi cel mai indicat loc pentru acest regiment, având teren de instrucţie, aeroport propriu, bune condiţiuni de trai, fiind oarecum izolat, şi mai ales având în vedere că instrucţia paraşutiştilor se face în general în perioada uscată. Chiar dacă crearea regimentului nu este o problemă imediată, ci urmează a fi rezolvată la primăvară sau chiar mai târziu, încă ar trebui stabilit odată pentru totdeauna locul acestei unităţi, spre a se putea începe organizarea bazei şi pregătirea materială în vederea recrutării efectivelor de paraşutişti. Realizarea acestei unităţi depinde în cea mai mare măsură de rezolvarea problemelor de cazare şi dotare“*[360].

Decretul-Lege nr. 3188 din 11 decembrie 1943 prevedea înfiinţarea în cadrul Aeronauticii Regale Române a unui Corp de Paraşutişti Militari, cuprinzând unităţi luptătoare (batalioane, regimente, mari unităţi) şi un Centru de Instrucţie al Paraşutiştilor cu şcolile de specialitate necesare. Noul cadru legal era menit să înlăture şi unele neajunsuri ale *Decretului-Lege nr. 1699* din 4 iunie 1942 – *Legea paraşutiştilor* –, reglementând printre altele şi unele aspecte legate de statutul personalului paraşutist: crearea paraşutismului ca o specialitate aparte în cadrul Aeronauticii, distincţia între unităţile de paraşutişti şi un centru de instrucţie al paraşutiştilor, condiţii de recrutare a ofiţerilor, subofiţerilor şi trupei, echivalarea poziţiei personalului paraşutist cu aceea a personalului

[358] *Ibidem*, f. 233.
[359] *Ibidem*.
[360] *Ibidem*, f. 240.

navigant din Aeronautică, alocarea pentru gradele inferioare paraşutişti a unei norme de hrană dublă faţă de cea a gradelor inferioare din armată etc.[361].

În noua organizare, batalionul de paraşutişti din organica regimentului de paraşutişti era prevăzut să aibă: comanda batalionului, un pluton echipe speciale, două companii vânători paraşutişti, o companie armament greu şi eşalonul rulant. Pentru completarea efectivelor de cadre ale viitorului regiment de paraşutişti, s-a prevăzut mărirea efectivelor şcolilor militare de ofiţeri şi subofiţeri activi cu 100, respectiv 250 elevi.

În condiţiile în care baza materială era din ce în ce mai dificil de realizat, iar recrutarea voluntarilor nu a dat rezultatele scontate, regimentul preconizat a se crea în primăvara anului 1944 a rămas în stadiu de intenţie. La fel şi Corpul Paraşutiştilor Militari şi cel al Infanteriei Aeropurtate.

Deşi pregătirea deosebită şi capacitatea combativă incontestabilă a Batalionului de Paraşutişti ar fi putut constitui un argument pentru trimiterea lui pe front, mareşalul Ion Antonescu a considerat oportun să păstreze efectivele acestei unităţi în rezerva conducătorului statului şi să apeleze la ea doar atunci când situaţia o va impune cu necesitate. Convins că, în război, cine este tare din punct de vedere militar îşi poate permite să joace tare şi pe plan politic, cu speranţa unei *„păci de compromis“* între englezi şi germani, pentru a stăvili invazia bolşevică, într-o discuţie cu fruntaşul naţional-ţărănist Ioan Hudiţă, pe tema pericolului ieşirii Ungariei din război şi pretenţiilor sale teritoriale în întreaga Transilvanie, mareşalul afirma în februarie 1944: *„Vai de capul lor dacă ar încerca aşa ceva: eu am astăzi, cu toate pierderile din Rusia, o armată mai puternică decât am găsit-o când am luat puterea; o ţin însă ascunsă şi de generalii mei din guvern, ca să n-o afle nemţii; la cea mai mică mişcare a ungurilor, în fruntea ei, voi ocupa Ungaria şi voi face definitiv frontiera noastră pe Tisa, aşa cum ne-a fost recunoscută de Aliaţi în 1916“*[362].

Desigur, în această *„armată puternică şi secretă“,* care era mai mult o dorinţă decât o realitate, trupele de paraşutişti îşi aveau un rol bine definit, mareşalul pregătindu-se, din punct de vedere militar, pentru exploatarea oricărei situaţii care, potrivit concepţiei sale, era favorabilă ţării, urmărind, în primul rând, anularea *de facto* şi de *jure* a Dictatului de la Viena.

La 23 august 1944, armata română nu reuşise să aibă pregătit pentru luptă decât un batalion de paraşutişti (un pluton misiuni speciale, două companii paraşutişti, o companie armament greu şi eşalonul rulant).

Debarcarea aliaţilor în Normandia, în iunie 1944, a reliefat din nou rolul trupelor aeropurtate. În aceste condiţii, autorităţile de la Bucureşti au

---

[361]. A.M.R., *Fond 316 – Statul Major al Aerului*, dosar nr. 4/1943, f. 107 (*vezi şi Monitorul Oficial, partea I /11 decembrie 1943*).

[362]. Adrian Pandea, Eftimie Ardeleanu, *Martie 1944 – O răscruce în destinul României,* în revista *Viaţa Armatei*, nr. 3/1994, p. 13.

reconsiderat posibilitățile de întrebuințare a Batalionului de Paraşutişti, dispunând dislocarea lui la Curtea de Argeş pentru *„aplicațiuni speciale“* şi constituirea, din cei mai instruiți luptători, a unui *Detaşament Operativ,* care să intervină imediat pentru apărarea Capitalei.

PARTICIPAREA PARAŞUTIŞTILOR ROMÂNI LA APĂRAREA PĂRȚII DE NORD A CAPITALEI (24 - 28 AUGUST 1944)

Nivelul de pregătire şi dotare corespunzător de care dispunea Batalionul de Paraşutişti au determinat factorii de decizie să nu-l întrebuințeze în luptă până în vara anului 1944, însă după evenimentele din seara zilei de 23 august, din cauza pericolului pe care îl constituiau trupele germane din partea de nord a Capitalei, s-a impus angajarea în luptă şi a Batalionului de Paraşutişti. Modul în care a acționat pentru obținerea victoriei de către trupele române în zona Bucureştilor rămâne emblematic pentru istoria acestei arme.

Spiritul de corp şi sentimentul apartenenței la o armă de elită s-au păstrat şi au fost transferate şi noii unități de paraşutişti, înființate în noiembrie 1950, la Tecuci.

CÂTEVA DATE PRIVIND AGENȚII SIONIȘTI PARAȘUTAȚI ÎN ROMÂNIA ÎN TIMPUL CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Autori: Cdor conf. univ. dr. Olimpiu Manuel GLODARENCO[*]
Lector univ. dr. Florin C. STAN[**]

Cdor conf. univ. dr. Olimpiu Manuel GLODARENCO

Lector univ. dr. Florin C. STAN

For some missions in Romania the Intelligence British Services MI-6 and SOE cooperated with Zionism organizations. The interest of these organizations was to permit to a biggest number of Jews to escape from the countries occupied by the Germany, to get in Eretz Israel, in the same time, the British intelligence wish to attract the Jews in the fight against Germany.

În timpul celei de-a doua conflagrații mondiale, în contextul desfășurării politicii antisemite impuse de autoritățile vremii[363], evreii din România au promovat, în primul rând la nivelul reprezentanților, o politică a supraviețuirii. Amintim aici că „soluția finală" *(die Endlösung)*, concepută de naziști pentru exterminarea evreimii din Europa, nu a fost aplicată *ad litteram* în România asociată Axei. În rezolvarea „problemei evreieşti", Guvernul Antonescu a impus, în linii generale, două tipuri de politici: tolerarea emigrării în Palestina şi deportarea în Transnistria. Abaterile de la aceste linii de conduită politică nu pot fi însă neglijate, în niciun sens: un regim mai tolerant în comparație cu Europa ocupată de naziști, dar şi execuții, pogromuri, exproprieri de bunuri etc.

În context, cea mai importantă opțiune politică a etnicilor evrei a fost cea care a susținut sionismul, în diferite variante, prin numeroase instituții, societăți, organizații şi asociații, unele dintre acestea funcționând chiar şi în ilegalitate[364].

Sionismul, opțiune politică ce promova emigrarea în Palestina (*Eretz Israel*) şi întemeierea unui stat evreiesc, era reprezentat în România acelor ani de mai multe

---

[*] Comandor, director Muzeul Marinei Române; conf. univ. dr. Universitatea „Andrei Şaguna" Constanța.
[**] Şef Secție Istorie, Muzeul Marinei Române; lector univ. dr. Universitatea „Ovidius" Constanța.
[363] Menționăm lucrarea publicată de noi în 2007, cuprinzând interpretări şi expuneri bazate pe cele mai actuale contribuții istoriografice: Florin Stan, *Portul Constanța - poartă deschisă evreilor spre „Țara promisă". Studii privind „problema evreiască" în România. 1938-1944*, Constanța, Editura Muzeului Marinei Române, 2007.
[364] Idem, *Considerații privind activitatea organizațiilor sioniste din România în timpul celui de-al Doilea Război Mondial*, în „Acta Musei Devensis. Sargetia". XXXV-XXXVI, 2007-2008, Deva, 2009, pp. 715-723.

mişcări care au activat cu intensitate şi în clandestinitate[365], unele având însă acordul tacit al autorităților[366].

Pentru a ilustra diversitatea mişcării sioniste, amintim că într-un referat al Direcției Generale a Poliției, întocmit în anul 1940 şi transmis Ministerului de Interne, erau identificate o *mişcare sionistă cu caracter de stânga*, sub denumirea de „Organizația sionistă din România" (cu sediul în Bucureşti), condusă de dr. Niemirover şi dr. Singer, „evrei cu sentimente antiromâneşti"[367] - şi o *mişcare sionistă cu caracter de dreapta*, care promova inclusiv anticomunismul, sub denumirea de „Noua organizație sionistă" (cu sediul tot în capitală), aflată sub conducerea lui Edgar Kanner[368]. Aceasta din urmă, după cum se arăta în documentul amintit, avea la îndemână, pentru îndeplinirea acțiunii sale „în vederea zisei reclădiri a Palestinei", următoarele asociații aflate sub directa sa îndrumare în vederea „pregătirii elementelor pentru emigrarea în viitorul stat iudeu": Uniunea Sionistă Statul Iudeu, Organizația *Brith Hakanaim-Barak*, Partidul *Poale Zeire Zion*, Tineretul sionist socialist din Partidul *Poale Zeire Zion*, Societatea Muncitorilor evrei *Poale Zion*, Asociația *Haoved*, Organizația *Haşomer Haţair*, Asociația *Iedidei Haicar*, Asociația *Bnei Avodah*, Societatea *Brochovia*, Societatea *Gordonia*, Societatea *dr. Herzl* din Tecuci, Organizația *Buşelia* din Chişinău, Organizația *Toynbee Hall* din Iaşi, Societatea *Tarbuth*, Asociația feministă *WIZO*, Organizația *Mizrachi*, Organizația *Aviva Barisia*, Organizația *Bove*, Organizația *Hanuar Hazioni*, Societatea *Ort*, Oficiul Palestinian, Banca Evreiască de Emigrare, Societatea *Hias Emigdirect*, Societatea *Hias Hicem*, Cercul Cultural Evreiesc (fosta Federație Culturală Evreiască, dizolvată în anul 1934 „pentru acțiune comunistă"). „Toate aceste organizații - subliniau autorii referatului - se bucură de o largă autonomie, fără niciun control efectiv sau stânjenire, nici chiar azi când este stare de asediu, din partea autorităților"[369].

---

[365] Lucian Nastasă (coordonator), Andreea Andreescu, Andrea Varga, *Minorități etnoculturale. Mărturii documentare. Evreii din România (1945-1965)*, Cluj, Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, 2003, p. 35. Activitatea organizațiilor sioniste din România a fost interzisă la 7 august 1942. Adresa secretarului general al Centralei Evreilor din România către Organizația Sionistă din România nr. 9532 din 7 august 1942 în care se preciza că Organizația Sionistă din România a fost dizolvată „în conformitate cu dispozițiunile primite de la Dl. Împuternicit al Guvernului", în volumul *Suferință... Rezistență... Eroism... Culegere de documente din istoria evreilor din România*, ediție Teodor Wexler, f.l., Fundația „Dr. W. Filderman", f.a., pp. 14-15.

[366] Pentru activitatea sioniştilor români, pe larg în: Teodor Wexler, Mihaela Popov, *Anchete şi procese uitate. 1945-1960. Documente*. Vol I-II, f.l., Fundația W. Filderman, f.a.; *Sionişti sub anchetă. A. L. Zissu, declarații, confruntări, interogatorii. 10 mai 1951-1 martie 1952*, Bucureşti, Edart-FFP, 1993; Itzhak Artzi, *Biografia unui sionist*, Bucureşti, Editura Hasefer, 1999; Efraim Ofir, *The Zionist Movement in Romania during the Second World War (1938-1944)*, Jerusalem, 1984. Prin Ordinul Direcției Generale a Poliției nr. 15054/940 se făcea cunoscut că organizațiile sioniste au aprobarea strângerii de fonduri cu condiția ca toți încasatorii să dețină legitimații cu fotografii eliberate de organizațiile sioniste centrale, cf. DJAN TL, *Fond Poliția oraşului Măcin*, dosar nr. 44/1940, f. 41.

[367] ACNSAS, *Fond Documentar*, dosar nr. 155/1945, f. 338.

[368] *Ibidem*. Într-un alt document se arăta că *Noua organizație sionistă* a fost înființată în Bucureşti în anul 1935 şi a reuşit să organizeze secțiuni în circa 50 de localități din țară. După susținătorii acestei organizații, cel mai mare pericol pentru poporul evreu era reprezentat de comunism, *Ibidem*, f. 343.

[369] *Ibidem*, f. 340.

Într-un alt referat, având ca subiect organizaţia *Bethar*, dar cu trimitere la întreaga mişcare sionistă din România, referenţii Poliţiei subliniau următoarele: „cu toată masca de anticomunism a acestor evrei betharişti, nu ne sfiim să spunem că tot evrei rămân şi că deci înfiinţarea organizaţiei *Brith Trumpeldor* în statul nostru nu poate fi decât dăunătoare şi periculoasă siguranţei statului. Noroc că evreii nu prea se înţeleg între ei, căci ar însemna batalioane de evrei înarmaţi în ţara noastră, dacă nu o revoluţie în masă, fie a lor, ofensivă, fie a partidelor de dreapta, în contra lor”[370].

Mişu Benvenisti[*], unul dintre liderii sioniştilor români, a arătat după război, în cadrul unor anchete desfăşurate de către organele Securităţii, că după venirea la putere a guvernului generalului Ion Antonescu, organizaţiile sioniste au continuat să funcţioneze legal, având ca preşedinte al Comitetului Executiv pe avocatul Leon Mizrachi, emigrat în Palestina în anul 1941, după care el însuşi a devenit preşedinte al acestui important organism evreiesc. Poziţia grupărilor sioniste faţă de regimul antonescian a fost aceea de negare a lui, urmărind însă obţinerea dreptului la emigrare şi la pregătirea tehnică a tinerilor în vederea emigrării.

În legătură cu atitudinea Organizaţiei Sioniste faţă de războiul antisovietic, M. Benvenisti a subliniat: „În mod public, ostentativ, nu s-a putut lua nicio atitudine. Prin propaganda personală, prin acţiunile de salvare şi de ajutorare a oamenilor deportaţi şi persecutaţi, prin susţinerea unor acţiuni clandestine a elementelor de stânga, s-a lucrat, în mod efectiv şi concret, contra acestui război, fiind pentru sionişti cert că singura scăpare pentru ea poate veni numai în momentul învingerii Armatei Roşii şi distrugerii naziştilor”[371].

Într-un raport al SSI din 24 mai 1940 se arăta că noua organizaţie sionistă din România a devenit centrul propagandei anglofobe, dorind să creeze în rândurile evreilor din România un curent ostil Marii Britanii, atitudinea explicându-se prin nemulţumirea faţă de modul în care autorităţile britanice îşi exercitau mandatul în Palestina, inclusiv prin stabilirea de limite numerice imigrării în acest teritoriu. Se urmărea înfrângerea „spiritului imperialist britanic” pentru a se putea realiza un cămin naţional evreiesc în Palestina. Tineretul din organizaţia *Bethar* era educat să

---

[370] Idem, dosar nr. 155/1945, f. 348.

[*] Moshe (Mişu) BENVENISTI (n. 1902, Bucureşti-d.?), avocat. Activitate sionistă din anul 1918. În 1922 a devenit preşedinte al Asociaţiei Tineretului Sionist din România, iar în 1924 al organizaţiei „Renaşterea”. În anul 1936 a devenit vicepreşedinte al Partidului Evreiesc, iar în martie 1941 preşedinte al Executivei Sioniste, funcţie pe care a deţinut-o până în anul 1943. După război a participat la congresele mondiale evreieşti de la Paris (1946), Karlovy Vary - Cehoslovacia (1947) şi Montreux - Elveţia (1948). După propria susţinere, activitatea sa în cadrul Executivei Sioniste „a constat din ajutorarea deportaţilor din Transnistria”, M. Benvenisti şi W. Fischer dând instrucţiuni *haluţimilor* [pionierilor, lb. ebr.] care plecau ilegal peste Nistru pentru a duce ajutoare. Alături de Benvenisti şi Fischer, în cadrul Comitetului Executiv sionist au activat dr. Cornel Iancu, M. Blumenthal, ing. Anghel Dascălu, I. Laiwandman, M. Geiger, Jean Cohen, Frohel, dr. Enzer. Componenţa acestui organism sub următorul său conducător, A. L. Zissu, a fost următoarea: Jean Cohen, Iancu Leiba, Leon Itzkar, David Faibiş, I. Laiwandman, Ebercohn.

[371] Teodor Wexler, Mihaela Popov, *Op. cit.*, I, p. 246.

socotească politica britanică din Palestina ca tot atât de duşmănoasă pentru interesele evreieşti, ca şi politica antisemită a Germaniei[372].

Între organizaţiile sioniste şi serviciile secrete britanice a existat, însă, o colaborare activă în timpul războiului, aspect care reiese din analiza unor misiuni specifice ale evreilor paraşutaţi în România după declanşarea Operaţiunii „Barbarossa", la 22 iunie 1941.

Expunem, în continuare, sintetic, câteva date despre aceşti agenţi sionişti paraşutaţi în diferite puncte din ţară.

Se remarcă, în context, colaborarea intensă a serviciilor britanice de informaţii, MI - 6 (*Military Intelligence*) şi SOE (*Special Operation Executive*) - cu diferite organizaţii sioniste pentru desfăşurarea unor misiuni specifice în România. Interesul sioniştilor era de a permite unui număr cât mai mare de evrei să ajungă în *Eretz Israel*[373], în timp ce britanicii doreau să-i atragă pe aceştia în lupta împotriva Germaniei naziste. David Ben Gurion, responsabil cu portofoliul apărării în conducerea organizaţiei evreieşti din Palestina, a lansat lozinca: „Vom lupta alături de Anglia până la răpunerea fiarei naziste de parcă nu ar exista Cartea Albă, dar vom lupta împotriva Cărţii Albe, de parcă n-ar fi război"[374].

După ce, în vara anului 1943, ministrul britanic al coloniilor, lordul Cranborne, a dat dispoziţii ambasadorului britanic în Turcia să elibereze vize evreilor deja ajunşi în această ţară, organizaţia *Mossad Le Aliya Bet*, care se ocupa cu emigraţia clandestină, a trimis o echipă la Istanbul, formată din agenţii Iehud Avriel[*], Levi Schwartz, Moshe Bar-Gilad şi Teddy Kollek. Aceştia aveau misiunea organizării emigraţiei în Palestina a unor evrei veniţi din Polonia, România şi Ungaria, fiind instructori pentru agenţii evrei paraşutaţi în România[375].

Agenţii *Mossad* au stabilit contacte cu serviciile secrete britanice din Istanbul, care s-au declarat dispuse să instruiască un număr de agenţi în domeniul activităţii de spionaj şi al lansărilor cu paraşuta. Misiunile acestor agenţi erau de a organiza emigrarea evreilor din ţările mai sus menţionate şi de a le asigura transportul cu vasele

---

[372] AMAE, *Fond 71 România*, dosar nr. 365, f. 202.

[373] S-a remarcat că „mai ales sioniştii (...) au constituit elemente importante în organizarea trecerii ilegale a refugiaţilor peste graniţă, în România, unde îi îngrijeau şi apoi îi trimiteau pe mulţi dintre ei în Palestina", Ya'akov Geller, *Salvarea refugiaţilor evrei din Polonia şi Ungaria pe teritoriul României în timpul Holocaustului*, în „Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae", VIII, 2003, p. 328.

[374] ASRI, fond „D", dosar 8180, Vol. II, f. 53.

[*] Iehud (Ehud) AVRIEL (n. sub numele de Georg Überall, !917, Viena-d. 1980), lider sionist, ofiţer de informaţii, diplomat, om politic israelian, colaborator apropiat al lui David Ben Gurion. În anii războiului mondial a participat la organizarea emigraţiei clandestine spre Palestina a mii de evrei europeni. A fost, printre altele, ministru plenipotenţiar al Israelului la Praga, la Budapesta şi la Bucureşti, ambasador în Ghana, Congo-Léopoldville, Liberia şi Italia, consul general la Chicago, director general adjunct în Ministerul de Externe, deputat în *Knesset* din partea Partidului Mapai, preşedinte al Organizaţiei Sioniste Mondiale.

[375] AMAE, *Fond 71 România*, dosar nr. 365, f. 202. *Nota informativă* din 24 mai 1940.

pe Marea Neagră[376]. De asemenea, ei urmau să organizeze evadarea unor aviatori aliați doborâți pe teritoriul României şi făcuți prizonieri. Pentru organizarea evadării prizonierilor aliați a fost creată o unitate specială condusă de ofițerul britanic Tony Simmons - *Interservice Liaison Special Department*.

Din cei circa 50 de evrei recrutați pentru cursul de pregătire, două treimi erau originari din România, aceştia având legături cu organizațiile sioniste din țară. În noaptea de 1 octombrie 1943, de *Roş Haşana* (Anul Nou evreiesc) au fost paraşutați la Lipova, Leova Iuke Gukovski (*alias* Iosef Hanani, Ahisar) şi Arie Leiba Fischman (*alias* Ghideon Jacobsohn, Orni)[377]. Au fost, însă, identificați, arestați[378] şi internați în lagărul de la Timişul de Jos, unde au fost anchetați, dar unde au reuşit să stabilească şi contacte cu mişcarea sionistă clandestină[379].

O altă pereche de agenți, formată din Ricu Lupu Lupescu şi Itzhak Macarescu (*alias* Joseph Marcu), a fost paraşutată, la 25 mai 1944, lângă Craiova - în cadrul aşa-numitei Operațiuni „Gulaş" -, unde, de asemenea, a fost capturată. Despre Ricu Lupescu se ştie că era originar din Ploieşti şi, în 1937, a emigrat în Israel unde a activat în mişcarea sionistă. În 1944 avea gradul de locotenent în armata britanică, activitatea sa fiind dirijată de rezidența *Intelligence Service* din Istanbul[380].

Pe data de 3 iunie 1944 au mai fost paraşutați, în județul Arad (în cadrul Operațiunii „Schnitzel"), Shaike Trachtenberg - Dan (emigrat în 1935 din România în

---

[376] Şlomo Leibovici-Laiş, *1944. În misiune pentru libertate. Paraşutişti evrei în România*, în „Magazin Istoric", Bucureşti, nr. 10/1997, p. 52.

[377] Av. Itzhak Artzi, *Acțiunea paraşutiştilor evrei palestinieni în România (1943-1944)*, în volumul *Jaloane pentru o viitoare istorie*, Bucureşti, Centrul pentru Studierea Istoriei Evreilor din România, 1999, p. 35. Tuvia Friling, *Istanbul 1942-1945: The Kollek-Avriel and Berman-Ofner Networks*, în volumul *Secret Inteligence and the Holocaust*, New York/Jerusalem, Enigma Books, Yad Vashem, 2006, p. 119.

[378] De remarcat că în jurul celor arestați, deşi de etnie evreiască, nu s-au declanşat tirade antisemite. Un comunicat publicat în presă anunța doar că avioane inamice au lansat deasupra României manifeste şi doi paraşutişti care au fost capturați, populația fiind avertizată să nu ofere adăpost agenților paraşutați, Av. Itzhak Artzi, *Op. cit.*, p. 36.

[379] În scrisoarea datată 28 octombrie 1943 şi expediată din lagăr soției sale aflată în Palestina, Leova G. a arătat, între altele, că stă singur în cameră şi comportarea față de el este bună, că a reuşit să stabilească un contact cu Zvi, că prietenii ştiu unde se află..., *Ibidem*.

[380] Despre colaborarea unor evrei români cu spionajul britanic la Istanbul, la prof. univ. dr. Gh. Buzatu, locotenent-colonel Eftimie Ardeleanu, *Spionaj&delicatese. Afacerea „Taxim"*, în „Document. Buletinul Arhivelor Militare Române", Bucureşti, anul II, nr. 2 (6)/1999, pp. 36-41. Este vorba de „grupul de spionaj pro-aliat Popovici-Georgescu", descoperit în 1941. Membrii acestuia se întâlneau la restaurantul românesc „Taxim" din Istanbul, coproprietarii localului fiind, pe lângă Mişu Iorgulescu, evreii Alexandru Stelescu, Victor Minculescu şi Iankel Komorovsky. Evreii colaboratori erau: Mihail Iaroslavici-Bădică, născut la Câmpina, în 1905, cu cetățenie română şi domiciliul în Bucureşti, botezat creştin, „cunoscut lumii mondene" din capitală, *Ibidem*, p. 40; Sandu Klammer, *alias* N. Zaharia, *alias* Alexandru Dragu, născut la Iaşi, în 1917, cu cetățenie română, domiciliat în Bucureşti, informator al Prefecturii Poliției capitalei; Adolf Regenstreit, *alias* Andrei Iliescu, născut la Cairo, în 1916, cetățenie necunoscută, domiciliat în Bucureşti, agent informator la Serviciul Poliției de Siguranță din cadrul Prefecturii Poliției din Bucureşti; Adela Abramovici, *alias* Didi Armof, născută la Viena, în 1907, cetățenie română, domiciliul în Bucureşti; Andrei Ioan, *alias* Deleanu, fost Arnold Grünberg, născut în 1903, la Constanța, domiciliul în Bucureşti. Toate persoanele implicate au fost trimise în judecata Curții Marțiale pentru crimă de înaltă trădare, cf. *Ibidem*.

Palestina[381]) şi Menu Moscovici (Itzhak Ben-Efraim, născut la Piatra Neamț, în 1914), iar la 3 august (Operațiunea „Ravioli"), în apropiere de Bucureşti, Dov Berger (Jacques) şi Baruch Kaminer (Boria Kamin, Baruch Kaminschi sau Kaminker)[*]. Aceştia au reuşit să intre în legătură cu mişcarea sionistă şi cu ceilalți evrei paraşutați şi luați prizonieri, îndeplinindu-şi misiunea[382]. Moscovici Meno, alias avocat Eliezer Nidermayer, poreclit „Eliezer paraşutistul", a fost instructor al organizației *Haşomer Haţair*. După 23 august 1944 a lucrat în *Alyah Beth Mossad* împreună cu Ricu Lupescu[383].

Conform instrucțiunilor primite de la centrul sionist din Istanbul, Scarlat Iancu a luat legătura cu agenții paraşutați Leova Iuke Gurkovski şi Arie Leiba Fischman, începând organizarea activității informative. Astfel, el a cules informații cu caracter militar privind efectele bombardamentelor aeriene şi starea de spirit a trupelor române şi germane. Informațiile au fost transmise la Istanbul prin intermediul unor curieri diplomatici ai reprezentanțelor de comerț sau ai corespondenților de presă, pe adresa lui Vera Pomeraniuc, Sarka Manderblatt - Victoria Sokak. În afară de Scarlat Iancu, din această rețea au mai făcut parte Abasei Herscu, Moshe Moscovici, Bruno Ianculovici, Polatchek ş.a.

După momentul 23 august 1944, Scarlat Iancu a transmis lui Dov Berger informații generale privind starea de spirit a populației, manifestările de ordin antisemit, nemulțumirile economice, activitatea Comitetului Democrat Evreiesc.

În centrala din Istanbul se mai găseau dr. Haim Barlass, Schind, David Siemand, Menahem Sader şi Moshe Averbuch Agami. În 1942, Agami a fost trimis la Teheran ca observator din partea *Intelligence Service*, activând în această misiune timp de aproape doi ani. A venit în România în calitate de observator al ziarului „Jewish Daily Forward" în cadrul misiunii militare britanice. Ulterior, a fost numit şi corespondent al ziarului palestinian „Darvar". În România a îndeplinit şi funcția de reprezentant al Agenției Evreieşti pe lângă organizațiile sioniste[384].

În timpul şederii sale în România, Agami a pregătit acțiuni de organizare a trecerilor ilegale ale frontierelor şi de culegere de informații în folosul organizațiilor

---

[381] Pe larg, despre această personalitate, la Amos Ettinger, *Blind Jump: The Story of Shaike Dan*, New York, Herzl Press/Cornwall Books, 1992.

[*] Baruch KAMIN (n. 1914, Cetatea Albă-d. 1988) a fost unul dintre liderii Mişcării sioniste de Tineret *Gordonia* din România, emigrând în Palestina în anul 1939. Între 1939 şi 1947 a făcut parte din *kibbutz*-ul Nir Am. După executarea misiunii din 1944, între anii 1945-1946 a fost delegat pentru „Mişcarea de Evadare" din România. După întemeierea statului Israel, Kamin a fost trimis ca emisar în Cehoslovacia şi Austria (1948-1949), apoi în SUA (1964-1965); deputat în *Knesset* (1953-1954).

[382] Av. Itzhak Artzi, *Acțiunea paraşutiştilor evrei...*, p. 37. Tehila Ofer, *Moartea unui paraşutist - Itzhak (Menu) Ben-Efraim*, în „Realitatea evreiască", anul L, nr. 252-253 (1052-1053), Bucureşti, 6-31 mai 2006, p. 16.

[383] ASRI, *Fond „D"*, dosar nr. 27. Vol. 4, f. 12.

[384] *Ibidem*, ff. 47-48.

sioniste şi al britanicilor[385]. O sinteză informativă a Securității, din 1950, arăta următoarele: „Ținând seama de legăturile vârfurilor sioniste cu serviciile engleze de spionaj, cunoscute nouă atât din perioada războiului, cât şi după război, presupunem că şi informațiile culese de agentura sionistă a legației statului Israel ajung, în ultimă instanță, tot la *Intelligence Service*. Actuala orientare a statului Israel în politica internațională întăreşte presupunerea noastră”[386].

Abraham Leib Zissu[*], preşedinte al executivei sioniste clandestine şi mandatar al Agenției Evreieşti, a colaborat, la rândul său, prin curieri şi paraşutişti, cu agenții *Mossad*-ului din Istanbul. Pentru rolul său în eliberarea prizonierilor britanici, Zissu a fost decorat de către regele Angliei, George al VI-lea (1936-1952). Ulterior, a returnat decorația în semn de protest față de politica britanică în Palestina[387]. De asemenea, pentru activitatea din timpul războiului, paraşutiştii evrei, printre care Scarlat Iancu şi Abasei Herscu, au fost decorați de Misiunea militară britanică din România[388].

Cele câteva date expuse aici despre evreii paraşutați în România anilor războiului, cu misiunea de a organiza emigrarea coetnicilor spre orizontul „Țării promise“, ca şi pentru a culege informații despre desfăşurarea trupelor Axei, în colaborare cu serviciile britanice de informații, atestă organizarea amplă a acestui proces semnificativ pentru supraviețuirea etnicilor mozaici, dar şi pentru crearea statului Israel.

---

[385] *Ibidem*. După cum reiese dintr-un interogatoriu al patru paraşutişti sovietici lansați în nopțile de 26/27 iulie şi 27/28 iulie 1944 la Periprava (jud. Tulcea) şi capturați, se pare că nu întâmplător evreii din Odessa îi simpatizau pe anglo-americani, spre deosebire de opinia generală a populației care arăta indiferență față de Turcia, Anglia şi S.U.A., cf. DJAN CT, *Fond Comisariatul de Poliție Sulina*, dosar nr. 10/1944, f. 125.

[386] ASRI, *Fond „D”*, dosar nr. 27. Vol. 4, f. 51.

[*] Abraham Leib ZISSU (n. 1888, Piatra Neamț-d. 1956, Tel Aviv) este considerat „simbolul tradițional al mişcării sioniste din România”, iar după recunoaşterea dr. W. Filderman, „singurul mandatar al *Jewish Agency* în România”. Personalitate complexă în viața culturală interbelică românească, A. L. Zissu a fost scriitor, ziarist, proprietar şi editor al cotidianului național evreiesc „Mântuirea” (din 1919), industriaş, proprietar al fabricilor de ulei „Omega” din capitală şi al Fabricii de zahăr din Ripiceni, administrator şi consilier financiar în cadrul Companiei Române de Petrol. Din punct de vedere politic, Zissu a fost, în perioada interbelică, întemeietorul şi preşedintele de onoare al Partidului Evreiesc din România. Din 1941, preşedinte al Oficiului de Emigrare Palestinian, iar din 1944 preşedinte al Executivei Sioniste din România şi al Agenției Evreieşti, secțiunea România. Adversar al asimilării, s-a aflat în stare de adversitate cu alți lideri ai evreilor români care susțineau sionismul - precum M. Benvenisti - şi cu unii reprezentanți ai unor organizații evreieşti din afara țării. În anul 1946 a declarat în fața lui W. Filderman, care îi mărturisise planul trecerii peste frontieră cu ajutorul *JOINT*-ului, următoarele: „Nu primesc sarcini de la Joint, pe care de ani de zile îl combat cu vehemență, pentru că a transformat poporul evreu într-o tabără de milogi”. A. L. Zissu a avut un fiu, Theodor Zissu, încadrat activ şi entuziast în mişcarea sionistă, care a murit în anul 1942 ca locotenent în armata britanică, în luptele de la El Alamein. După război, A. L. Zissu a fost arestat (1951) şi după 3 ani de detenție a fost condamnat la temniță grea pe viață, pentru „crimă de înaltă trădare”. A fost grațiat în 1956 şi i s-a permis să emigreze în Israel, unde a decedat la scurt timp.

[387] *Ibidem*, f. 27.

[388] *Ibidem*, ff. 48-49. A se vedea la dr. Marian Zidaru, *Luptători antifasciști evrei paraşutați în România în cursul celui de-al doilea război mondial*, în AMMR, tom XII, 2009, pp. 264-268.

Este relevată, între altele, complexitatea situației în care s-au aflat evreii în anii guvernării antonesciene, între amenințările antisemitismului şi speranța emigrării în *Eretz*.

O continuare a cercetării în direcția rezultatelor practice ale activității sioniste în România, începând cu declanşarea celei de-a doua conflagrații mondiale şi până la întemeierea statului Israel, în 1948, este posibilă cu ajutorul informațiilor care se pot documenta în Arhivele Mişcării Sioniste aflate la Ierusalim.

Bibliografie:

1. ARHIVA CONSILIULUI NAȚIONAL PENTRU STUDIEREA ARHIVELOR SECURITĂȚII (ACNSAS), *Fond Documentar*;
2. ARHIVELE MINISTERULUI AFACERILOR EXTERNE (AMAE), *Fond 71 România*;
3. ARHIVELE SERVICIULUI ROMÂN DE INFORMAȚII (ASRI), *Fond „D”*;
4. DIRECȚIA JUDEȚEANĂ CONSTANȚA A ARHIVELOR NAȚIONALE (DJAN CT), *Fond Comisariatul de Poliție Sulina*;
5. DIRECȚIA JUDEȚEANĂ TULCEA A ARHIVELOR NAȚIONALE (DJAN TL), *Fond Poliția oraşului Măcin*;
6. ARTZI, Itzhak, *Biografia unui sionist*, Bucureşti, Editura Hasefer, 1999;
7. ARTZI, Av. Itzhak, *Acțiunea paraşutiştilor evrei palestinieni în România (1943-1944)*, în volumul *Jaloane pentru o viitoare istorie*, Bucureşti, Centrul pentru Studierea Istoriei Evreilor din România, 1999;
8. BUZATU, prof. univ. dr. Gh., ARDELEANU, locotenent-colonel Eftimie, *Spionaj&delicatese. Afacerea „Taxim”*, în „Document. Buletinul Arhivelor Militare Române”, Bucureşti, anul II, nr. 2 (6)/1999;
9. ETTINGER, Amos, *Blind Jump: The Story of Shaike Dan*, New York, Herzl Press/Cornwall Books, 1992;
10. FRILING, Tuvia, *Istanbul 1942-1945: The Kollek-Avriel and Berman-Ofner Networks*, în volumul *Secret Inteligence and the Holocaust*, New York/Jerusalem, Enigma Books, Yad Vashem, 2006;
11. GELLER, Ya'akov, *Salvarea refugiaților evrei din Polonia şi Ungaria pe teritoriul României în timpul Holocaustului*, în „Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae”, VIII, 2003;
12. LEIBOVICI-LAIŞ, Şlomo, *1944. În misiune pentru libertate. Paraşutişti evrei în România*, în „Magazin Istoric”, Bucureşti, nr. 10/1997;
13. NASTASĂ, Lucian (coordonator), ANDREESCU, Andreea, VARGA, Andrea, *Minorități etnoculturale. Mărturii documentare. Evreii din România (1945-1965)*, Cluj, Centrul de Resurse pentru Diversitate Etnoculturală, 2003;
14. OFER, Tehila, *Moartea unui paraşutist - Itzhak (Menu) Ben-Efraim*, în „Realitatea evreiască”, anul L, nr. 252-253 (1052-1053), Bucureşti, 6-31 mai 2006;
15. OFIR, Efraim, *The Zionist Movement in Romania during the Second World War (1938-1944)*, Jerusalem, 1984;

16. STAN, Florin, *Portul Constanța - poartă deschisă evreilor spre „Țara promisă”. Studii privind „problema evreiască” în România. 1938-1944*, Constanța, Editura Muzeului Marinei Române, 2007;

17. STAN, Florin, *Considerații privind activitatea organizațiilor sioniste din România în timpul celui de-al Doilea Război Mondial*, în „Acta Musei Devensis, Sargetia”. XXXV-XXXVI, 2007-2008, Deva, 2009;

18. ZIDARU, dr. Marian, *Luptători antifascişti evrei paraşutați în România în cursul celui de-al Doilea Război Mondial*, în AMMR [„Anuarul Muzeului Marinei Române”], tom XII, 2009;

19. WEXLER, Teodor, POPOV, Mihaela, *Anchete şi procese uitate. 1945-1960. Documente*. Vol I-II, f.l., Fundația W. Filderman, f.a.;

20. X X X, *Sionişti sub anchetă. A. L. Zissu, declarații, confruntări, interogatorii. 10 mai 1951-1 martie 1952*, Bucureşti, Edart-FFP, 1993;

21. X X X, *Suferință... Rezistență... Eroism... Culegere de documente din istoria evreilor din România*, ediție Teodor Wexler, f.l., Fundația „Dr. W. Filderman”, f.a.

AVIAŢIA ROMÂNĂ DE VÂNĂTOARE LA ÎNCEPUTUL CELUI DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Autor: Cdor (r) Eugen-Mihail CASAPU[*].

The Romanian fight aviation was normally founded due to the use of the aircraft on the battlefield during World War I. During the inter-war period, fight aviation becomes an important part of the Romanian military aviation which permanently developed from the point of view of its organization, techniques and tactics , as well as its training, almost as good as the other military aviation in Europe and all over the world. Therefore, during the military campaign from 1941, the Romanian fight aviation had a great contribution to the success of air operations , also including what we nowadays call, the joint operations, contribution which wouldn't have been possible without the courage, tenacity, mastery and heroism with sacrifices of the Romanian fight pilots.

Aviaţia română de vânătoare s-a constituit firesc ca urmare a întrebuinţării avionului pe câmpul de luptă în Primul Război Mondial pentru reîntregirea neamului. În perioada interbelică, aviaţia de vânătoare devine o categorie importantă a aviaţiei militare române care a cunoscut o permanentă dezvoltare sub aspect organizatoric, tehnico-tactic şi al instrucţiei, aproape în pas cu celelalte aviaţii militare din Europa şi din lume. Aceasta a făcut ca în campania din 1941, pentru eliberarea Basarabiei, cu toate bunele şi relele, aviaţia română de vânătoare să aibă o contribuţie importantă la succesul operaţiilor aeriene şi implicit a ceea ce numim astăzi operaţiile întrunite, contribuţie care nu ar fi fost posibilă fără curajul, tenacitatea, măiestria şi eroismul până la sacrificiu al piloţilor români de vânătoare.

I. Evoluţia aviaţiei de vânătoare în perioada interbelică

Organizarea. După Primul Război Mondial, Corpul de Aviaţie a trecut prin diverse forme organizatorice. Astfel, până în anul 1923, structura de comandă a acestuia a purtat denumirea de Direcţia Superioară a Aeronauticii, care avea în subordine un grup de aviaţie de vânătoare, dislocat la Galaţi. Între anii 1923-1932, aviaţia militară a avut ca structură centrală de conducere Inspectoratul general al Aeronauticii, care avea în subordine o flotilă de aviaţie de luptă, care includea şi gupuri de aviaţie de vânătoare. Între anii 1932-1935, Subsecretariatului de Stat al Aerului i se subordona Comandamentul Forţelor Aeriene, ce avea în subordine printre altele o divizie de aviaţie cu două escadre de aviaţie, fiecare având o flotilă de luptă, care avea în compunere şi gupuri de aviaţie de vânătoare. Între anii 1935-1940,

[*] Ofiţer în rezervă, Statul Major al Forţelor Aeriene.

Ministerul Aerului şi Marinei avea în subordine printre altele mari unităţi şi unităţi, trei flotile de vânătoare. Flotila 1 Vânătoare a fost înfiinţată în anul 1937, prin reunirea pe aerodromul Pipera (Bucureşti) a tuturor grupurilor de aviaţie vânătoare existente în compunerea grupurilor de aviaţie din ţară[389].

Înzestrarea. În perioada dintre cele două războaie mondiale, în înzestrarea unităţilor române de aviaţie de vânătoare au intrat avioane produse în ţară şi străinătate. Astfel, până în anul 1926, aviaţia noastră de vânătoare a avut în înzestrare avioane de fabricaţie franceză, de tipul Spad-7 şi Spad-13, precum şi câteva avioane olandeze Fokker D6. Începând cu anul 1926, aceste avioane au fost înlocuite cu altele mai perfecţionate, de tipul Spad-61[390].

Producţia proprie de avioane de vânătoare a început după anul 1930, la uzinele IAR din Braşov. O realizare remarcabilă a acestor uzine a fost avionul de vânătoare IAR CV11, realizat după proiectul inginerului Ilie Carafoli, unul din primele avioane din lume cu aripă joasă, formulă constructivă care ulterior s-a generalizat pentru aproape toate categoriile de avioane, inclusiv cele cu reacţie[391]. Ulterior, aceste uzine au construit avioanele IAR 13, IAR 14, IAR 15 şi IAR 16 cu performanţe similare avioanelor de vânătoare produse în străinătate, ajungându-se la binecunoscutul IAR 80 realizat în patru variante (IAR 80, 80 A, 80 B şi 81 B). Acest avion era un monoplan de vânătoare, de construcţie metalică, monoloc, cu cabina închisă, cu tren de aterizare escamotabil, având 4-6 mitraliere de calibru 7,92 mm (la IAR 81 B erau 4 mitraliere de calibru 7,92 mm şi 2 tunuri de calibru 20 mm). Avionul IAR 80 avea o mare capacitate de manevră iar la data apariţiei, respectiv anul 1939, se situa printre cele mai bune avioane de vânătoare din lume. Din cele 20 de tipuri de avioane de vânătoare produse de ţările cele mai avansate în domeniul construcţiei de avioane, numai trei avioane depăşeau în viteză avionul IAR 80, cu 10-60 km/h[392].

În înzestrarea unităţilor de aviaţie de vânătoare, în anii 1939 şi 1940, au intrat în înzestrare, prin import, 12 avioane Hawker Hurricane de fabricaţie engleză, 32 de avioane Heinkel He-112, 50 Messerschmit Me-109 şi Messerschmit Me-110 (pentru vânătoarea de noapte) de fabricaţie germană[393].

Uzinele IAR au mai produs în licenţă şi alte avioane de vânătoare, care au fost în înzestrarea unităţilor noastre de aviaţie de vânătoare, respectiv avioanele PZL-11F

---

[389]. Colectiv, Istoria aviaţiei române, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984, pp.131,135, 138, 142, 149, 154.

[390]. Colonel Ştefănescu Vladimir, lt.col. Voicu Titus, Tactica aviaţiei de vânătoare, Manual, Academia Militară, Bucureşti, 1974, p. 8.

[391]. Gujdu, Ion şi colectiv, Aripi româneşti. Contribuţii la istoricul aeronauticii române, Editura Militară, Bucureşti, 1966, p. 79.

[392]. General-colonel (r) dr. Cutoiu, Vasile, Istoria apărării antiaeriene a teritoriului României, Editura Militară, Bucureşti, 1984, p. 78.

[393]. Ibidem; Coordonatori: prof.univ. Ion Bucurescu, George-Paul Sandachi, Aviaţia română pe frontul de est şi în apărarea teritoriului, volumul 1, 22 iunie 1941-31 decembrie 1942, pp. 10-11.

şi Messerschmit Me-109G. Calitatea acestor avioane produse la Braşov era similară cu cea a avioanelor de tip importate din Polonia şi, respectiv, din Germania[394].

Pe tipuri de avioane de vânătoare, principalele caracteristici erau următoarele: avioanele IAR 80 erau echipate cu motor IAR K 14-100 de 1.000 CP, aveau viteza de 510 km/h, plafonul de 10.500 m; avioanele Messerschmitt Bf 109 E erau echipate cu motor Deimler-Benz de 1250 CP, aveau viteza de 520 km/h, plafonul de 10.500 m; avioanele PZL P11 erau echipate cu motor IAR K9 de 600 CP, aveau viteza de 380 km/h, plafonul de 9.000 m; avioanele PZL P24 erau echipate cu motor IAR K14 de 870 CP, aveau viteza de 430 km/h, plafonul de 9.500 m; avioanele Hawker Hurricane erau echipate cu motor Rolls-Royce de 1.200 CP, aveau viteza de 500 km/h, plafonul de 11900 m; avioanele Heinkel 112 aveau viteza de 400 km/h, plafonul de 10.500 m[395].

Din punctul de vedere al performanţelor, toate aceste avioane erau, în general, la nivelul atins în acel timp pe plan mondial, însă marea diversitate de tipuri constituia o greutate în privinţa instruirii piloţilor şi personalului tehnic, precum şi a exploatării.

Strategia şi tactica. Odată cu îmbunătăţirea dotării cu tehnică, perioada interbelică se caracterizează prin preocupări de perfecţionare a întrebuinţării în luptă a avioanelor de vânătoare. Astfel, în Instrucţiunile asupra aviaţiei în luptă, apărute în anul 1921, prin grija Direcţiei superioare a aeronauticei, se clarifică unele probleme de bază, cum este aceea a supremaţiei aeriene, a misiunilor aviaţiei de vânătoare, a unor principii de întrebuinţare în luptă a acesteia şi de antrenare a ei în timp de pace[396].

Supremaţia aeriană este definită chiar în art.1 al instrucţiunilor. „Este esenţial de a asigura Aeronauticii noastre libertatea de acţiune pe câmpul de luptă şi a împiedica acţiunile aeronauticii inamice. Elementul esenţial constă, deci, în întrebuinţarea într-un punct dat a aviaţiei de luptă superioară celei inamice". În acelaşi timp, superioritatea aeriană era concepută ca fiind numai „locală şi momentană". Ea se realiza prin:

- concentrarea aviaţiei de luptă acolo unde-i mai necesar a câştiga superioritatea aeriană, adică acolo unde acţiunile ofensive sau defensive se desfăşoară mai violent. Tot timpul trebuia respectat principiul economiei forţelor;

- manevra aviaţiei de luptă spre a domina inamicul în cele mai importante puncte şi momente ale luptei[397].

Misiunile de luptă ale aviaţiei de vânătoare decurgeau din posibilităţile ei şi constau în căutarea aviaţiei inamice, pentru a o combate şi distruge sau cel puţin a-i împiedica acţiunile[398].

---

[394] Colonel Ştefănescu Vladimir, lt.col. Voicu Titus, Tactica aviaţiei de vânătoare, Manual, Academia Militară, Bucureşti, 1974, p. 9.
[395] Coordonatori: prof.univ. Ion Bucurescu, George-Paul Sandachi, Aviaţia română pe frontul de est şi în apărarea teritoriului, volumul I, 22 iunie 1941-31 decembrie 1942, pp. 13-14.
[396] General-colonel (r) dr. Cutoiu, Vasile, Istoria apărării antiaeriene a teritoriului României, Editura Militară, Bucureşti, 1984, pp.84-85.
[397] Ibidem, p. 85.
[398] Ibidem.

În ceea ce priveşte atacarea aviaţiei inamice, instrucţiunile enunţau următoarea regulă: „Atacă înaintea ta, privind înapoi”, cu alte cuvinte în timpul atacului pilotul trebuie să intuiască ce se petrece înapoia lui, să ghicească manevrele inamicului după propriile sale manevre şi să calculeze, dacă are timp, să finalizeze atacul. Desigur, acest raţionament, transformat în prevedere regulamentară, era valabil pentru vitezele avioanelor de vânătoare din acei ani. Instrucţiunile apreciau că atacul poate fi eficient de la o distanţă de 10-100 m[399].

De fapt, aceste instrucţiuni aveau caracter şi de regulament (stabileau modul de ducere a luptei) şi de curs de pregătire în luptă (prezentau exerciţiile şi arătau cum se execută acestea). Se poate afirma că ele au fost primul curs de pregătire de luptă a aviaţiei de vânătoare, întocmit pe baza experienţei de război[400].

Tot în perioda interbelică, mai precis în anii 1930-1937, se clarifică şi se generalizează procedeele de acţiune ale aviaţiei de vânătoare, pe care generalul de escadră Telemac le formulează astfel:

- *interdicţie din alarmă*, pentru aviaţia dislocată la cel puţin 80 de km de linia frontului (frontieră), această distanţă era impusă de durata de timp necesară pentru decolare, luarea înălţimii şi interceptare;

- *interdicţie prin patrulare*, în perioadele de timp probabile pentru atac. Acest procedeu se aplica pentru apărarea obiectivelor situate mai aproape de frontieră, în special Bucureşti şi Constanţa, sau de linia frontului. Însă patrularea necesita avioane de vânătoare numeroase, deci un consum mare de forţe şi mijloace[401].

În consecinţă, generalul de escadră Telemac recomanda, încă din anul 1937, înzestrarea aviaţiei de vânătoare cu avioane de interceptare, care să posede o mare viteză ascensională şi orizontală, dar acest lucru s-a putut realiza abia după al Doilea Război Mondial, prin apariţia avioanelor cu reacţie.

În ceea ce priveşte rolul şi ponderea fiecărui mijloc, fiecărui gen de armă din apărarea aeriană, punctele de vedere se grupau în trei direcţii: una care susţinea *prioritatea aviaţiei de vânătoare,* arătând că aceasta era arma de bază în apărarea aeriană, iar artileria şi mitralierele antiaeriene erau considerate ca „primul şi cel mai preţios auxiliar al aviaţiei de vânătoare”; o altă direcţie care susţine *prioritatea artileriei antiaeriene* ca armă de bază în apărarea aeriană şi, în sfârşit, o a treia direcţie, care susţine *necesitatea cooperării genurilor de armă*, care concură la apărarea aeriană[402].

Susţinătorii priorităţii unei arme sau alteia ignorau că apărarea aeriană este rezultatul cooperării mijloacelor care o compun şi concură la ea: aviaţia de vânătoare,

---

[399] Ibidem.
[400] Ibidem.
[401] Ibidem, p. 86.
[402] Ibidem, p. 95.

artileria şi mitralierele antiaeriene, serviciul de pândă şi alarmă, aerostatele de baraj, poiectoarele[403].

Educaţia şi instrucţia. Pregătirea piloţilor de vânătoare, ca şi a celorlalte categorii de aviaţie, se făcea în cadrul *Şcolii de perfecţionare* de la Buzău, inaugurată la 27 iunie 1927, care avea ca sarcină continuarea pregătirii în zbor a absolvenţilor Şcolii Pregătitoare şi Speciale de Ofiţeri Navigaţi de la Cotroceni şi a absolvenţilor Şcolii Militare de Pilotaj şi Antrenament de la Tecuci. La absolvirea şcolii de perfecţionare primeau brevetul de pilot de război. Totodată, în cadrul şcolii, ofiţerii din unităţile de luptă făceau trecerea pe noi tipuri de luptă[404].

În perioada 1935-1939, un mare accent a fost pus pe instruirea şi pregătirea personalului navigant şi tehnic şi pe antrenarea piloţilor pe noile avioane din înzestrare. În vederea efectuării unui antrenament pe avioanele de luptă pe baza unei metodici unitare, au fost înfiinţate, pe lângă fiecare flotilă de vânătoare şi de bombardament, şcoli de antrenament[405].

La constituirea Flotilei 1 Vânătoare în 1937 s-a urmărit şi verificarea aptitudinilor piloţilor, selecţionarea celor mai buni pentru trecerea pe noile aeronave achiziţionate, precum şi unificarea instrucţiei acestor piloţi[406].

Începând din anul 1938, numărul orelor de antrenament afectate unui pilot de vânătoare aflat la unitate a fost nelimitat. Instrucţia în zbor cuprindea exerciţii pentru perfecţionarea deprinderilor în tehnica de pilotaj, inclusiv în acrobaţia aeriană, exerciţii pentru formarea pilotului ca trăgător aerian şi exerciţii tactice în cadrul patrulei sau escadrilei, pentru antrenarea piloţilor în executarea misiunilor de interdicţie, protecţie şi acoperirea aeriană[407].

În fiecare an, în timpul verii, piloţii de vânătoare executau timp de 2-4 săptămâni trageri reale în ţinte terestre şi ţinte aeriene la Şcoala de Tir şi Bombardament de la Mamaia[408].

Printr-o pregătire bine organizată s-a format un număr mare de piloţi de vânătoare, care puteau concura de la egal, cu orice pilot de vânătoare al armatelor din Europa. Acest lucru a dat posibilitatea să se treacă relativ uşor la formarea de noi unităţi de vânătoare, atunci când nevoile au impus să se facă acest lucru[409].

Către finele anului 1940, odată cu venirea în România a Misiunilor Militare Germane, a sosit şi un Corp de instructori de aviaţie în frunte cu lt.col. Handrik. Toţi participaseră la bătălia Angliei. Acest corp s-a instalat pe aerodromul Pipera, cu scopul de a perfecţiona metodele de luptă ale piloţilor noştri de vânătoare. Aici, cu experienţa

---

[403] Ibidem.
[404] Istoria aviaţiei Române, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984, p. 166.
[405] Ibidem, p. 154.
[406] Ibidem.
[407] Ibidem, pp. 154-155.
[408] Ibidem, p. 155.
[409] Ibidem.

lor de război, instructorii germani au organizat exerciţii de antrenament referitoare la şcoala celulei, şcoala patrulei, metodele de protecţie a formaţiunilor de bombardament, metodele de atac[410].

II. Acţiunile de luptă ale aviaţiei române de vânătoare în campania din 1941

Înainte de declanşarea campaniei din 1941 a fost constituită Gruparea Aeriană de Luptă care includea: Flotila 1 Bombardament (Gp. 4 Bombardament, Gp. 5 Bombardament); Flotila 2 Bombardament (Gp. 1 Bombardament, Gp. 2 Bombardament); Flotila 2 Informaţii; Flotila 1 Vânătoare[411].

Flotila 1 Vânătoare, comandată de cpt. cdor Romanescu Mihail, avea în compunere 3 grupuri, respectiv: Grupul 5 Vânătoare, având în compunere E 51 şi 52, dotate cu avioane Heinkel 112; Grupul 8 Vânătoare, cu E 41, 59 şi 60, dotate cu avioane IAR 80; Grupul 7 Vânătoare cu E 56, 57, 58, dotate cu avioane Messerschmitt Me 109 E, şi cu E 116 Legătură[412].

În afara acestei grupări, diverse alte mari unităţi şi unităţi/subunităţi de aviaţie au afectate armatelor a III-a şi a IV, Diviziei 1 Blindate şi Grupării „Dobrogea". Comandamentului Aeronautic „Dobrogea" i-a fost subordonată Escadrila 53 Vânătoare, dotată cu 12 avioane Hurricane[413].

La dispoziţia Regiunii 2 Aeriene era, printre alte unităţi, Flotila 3 Vânătoare cu Grupul 3 Vânătoare (având în compunere E 43, 44, 45, dotate cu avioane PZL 11 F), Grupul 4 Vânătoare (având în compunere E 46, 49, 50, dotate cu avioane PZL 11 F, şi Escadrila 112 Legătură), iar la dispoziţia Regiunii 3 Aeriene era şi Flotila 2 Vânătoare cu Grupul 6 Vânătoare (având în compunere E 61, 62, dotate cu avioane PZL 24) şi cu Escadrila 113 Legătură[414].

În noaptea de 21/22 iunie 1941, Statul Major al Aerului, prin Secţia 3 Operaţii, transmite marilor unităţi, unităţilor şi subunităţilor de aviaţie Ordinul nr. 1010, pentru punerea în aplicare a directivelor operative nr. 33-34 din 1941. Conform acestui ordin, aviaţia de vânătoare din cadrul Grupării Aeriane de Luptă a avut ca principale misiuni: distrugerea şi neutralizarea în aer şi la sol a forţelor aeriene inamice; acoperirea teritoriului, împotriva atacurilor aeriene[415]. Marile unităţi şi unităţile de aviaţie de vânătoare din cadrul regiunilor aeriene au primit ca misiuni generale: acoperirea

[410] Coordonatori: prof.univ. Ion Bucurescu, George-Paul Sandachi, Aviaţia română pe frontul de est şi în apărarea teritoriului, volumul I, 22 iunie 1941-31 decembrie 1942, p. 15.
[411] Coordonatori: prof.univ. Ion Bucurescu, George-Paul Sandachi, Aviaţia română pe frontul de est şi în apărarea teritoriului, volumul I, 22 iunie 1941-31 decembrie 1942, p.22.
[412] Ibidem, p.23.
[413] Ibidem.
[414] Ibidem, pp.23-24.
[415] Ibidem, p.24.

deplasării marilor unități terestre, în zonele respective; câștigarea libertății de acțiune a aviației care coopera cu trupele terestre, în sectorul lor[416].

În acea noapte, în toate marile unități, unitățile şi subunitățile de aviație, de-a lungul frontului, zburătorii sunt adunați în jurul comandanților, care le citesc mesajul Subsecretarului de Stat al Aerului – general de escadră av. Gheorghe Jienescu, care se termina cu îndemnul: "Țineți zburători! Sună buciume şi codrii răsună, uruie cerul în cântec de motoare, la arme, la manşă, cu Dumnezeu înainte!"[417].

Când, în zorii zilei de 22 iunie 1941, s-a dat oştirii ordinul „Vă ordon treceți Prutul", aşteptat cu înfrigurare de către întregul neam românesc, aviația a început lupta împotriva celor care ne umiliseră, luându-ne Bucovina de Nord şi Basarabia. A urmat o luptă îndârjită, nebănuit de grea care a durat timp de trei ani, cu mii de jertfe pe altarul Patriei.

La 22 iunie 1941, Flotila 1 Vânătoare (cu Grupurile 5 şi 7 Vânătoare) era dislocată „în zonă", gata de a acționa pe frontul din Basarabia.

Zorii zilei de 22 iunie 1941 au găsit **Grupul 5 Vânătoare**, cu Escadrilele 51 şi 52 Vânătoare, înzestrate cu avioane Heinkel 112 B-1, dislocat operativ pe aerodromul de campanie de la Focşani[418].

Avioanele Heinkel 112 B-1 erau înarmate cu două mitraliere grele MG-17, amplasate lateral pe fuselaj, patru mitraliere uşoare, MG-17, calibru 6,2 mm, în aripi şi, opțional, cu 6 bombe de 10 kg amplasate pe lansatoare sub aripă. Pentru lansarea bombelor nu erau echipate cu aparate speciale de ochire. Totul se făcea „după ochi" într-un picaj, mai mult sau mai puțin înclinat[419].

Destul de manevrabil în lupta aeriană, dar foarte vulnerabil în atacul la sol, avionul Heinkel 112 B-1 avea marele dezavantaj de a fi bine cunoscut de inamic de pe timpul războiului din Spania. Angajarea luptei cu acest avion fusese deja studiată, experimentată şi însuşită de adversar. La aceasta se mai adaugă antrenamentul insuficient al piloților români, lipsa unei tactici studiate şi exersate în zbor, efecturea a numai două şedințe de tragere aeriană, în poligon, la manşa remorcată şi în țintă la sol[420].

În zorii zilei de 22 iunie 1941, la orele 04.30, Escadrila 51 Vânătoare a primit ordin să execute prima misiune de război ce îi revenea aviației de vânătoare: atacarea aerodromului Ismail. Pe timpul acestei misiuni au fost nimicite mai multe avioane I-16, din care două, de către lt.av. Moscu Teodor, pe timp ce încercau să decoleze. Acestea au fost primele victorii aeriene ale aviației române în cel de-al Doilea Război Mondial[421].

---

[416] Ibidem, p.25.
[417] Ibidem.
[418] Ibidem.
[419] Ibidem.
[420] Ibidem, p.25.
[421] Ibidem, p.27.

Majoritatea misiunilor specifice aviației de vânătoare executate de Grupul 5 Vânătoare a constat în însoțirea formațiilor proprii de avioane de bombardament. Pe 23 iunie 1941, pe timpul executării unei astfel de misiuni, după executarea bombardamentului asupra aerodromului Bolgrad, pe timpul virajului de întoarcere, formațiile noastre au fost atacate de 10 vânători inamici care au reuşit să doboare avionul pilotat de Codruț Anghel. Ulterior, pe timpul unor intense acțiuni de bombardament din raionul Dalnic, Maiaki, Freudental, o formație de 12 avioane de vânătoare ale inamicului se îndrepta spre bombardierele noastre însoțite doar de o patrulă. Deşi în inferioritate numerică, aceasta a angajat lupta aeriană cu avioanele inamice pentru a favoriza retragerea bombardierelor, doborând patru dintre acestea. Izolat, lt.av. Runceanu Constantin rămâne în luptă cu 6 vânători inamici. Atacat din toate părțile, el a fost doborât în flăcări[422].

Zilnic, imediat după ivirea zorilor, se executau misiunile de recunoaştere, în care erau vizate aerodromurile inamicului. În afara acestei „cafele cu lapte" zilnice şi a misiunilor specifice aviației de vânătoare, Grupul 5 Vânătoare a executat şi misiuni de atac la sol în sprijinul trupelor terestre, respectiv atacuri asupra garniturilor de tren, coloanelor de trupe în deplasare, gărilor şi nodurilor de circulație. Folosit cu prea multă uşurință în atacuri la sol, avionul Heinkel a fost pe nedrept sacrificat împreună cu piloții săi care, niciodată, nu au cunoscut frica sau măcar şovăiala[423].

Într-un ritm aproape infernal, de cel puțin două ieşiri pe zi, Grupul 5 Vânătoare a continuat a executa aceste misiuni mai mult sau mai puțin adecvate caracteristicilor de zbor ale avioanelor sale până la mijlocul lunii august când, datorită plecării unităților germane din zona interioară, Escadrila 51 a fost dislocată la Mizil iar Escadrila 52 la Sturzeni[424].

Escadrila 53 Vânătoare, comandată de cpt.av. Emil Georgescu şi dotată cu avioane Hurricane, cu câteva zile înainte de declanşarea războiului a fost subordonată grupării „Dobrogea" şi dislocată, pe litoral, inițial la Mamaia, cu misiunea de a apăra spațiul aerian aferent litoralului românesc şi zonei contigue prin interceptarea avioanelor de bombardament şi de a interzice pătrunderea navelor de luptă sovietice în apele teritoriale ale țării[425].

În ajunul declanşării războiului, escadrila a primit ordin să se deplaseze la Galați. Un avion, fiind indisponibil, a rămas pe aerodrom, cu mecanicii şi pilotul lt.av. Agarici Horia, urmând ca după repararea lui să se deplaseze la Galați[426].

Pe 22 iunie 1941, când avionul era pregătit pentru zborul spre Galați, s-a dat alarma aeriană deoarece o formație de avioane de bombardament se îndrepta spre litoral, vizând probabil portul Constanța. Deşi singur, lt. av. Horia Agarici a decolat, a

[422] Ibidem, p.28.
[423] Ibidem.
[424] Ibidem, pp.28-29.
[425] Ibidem, p.29.
[426] Ibidem.

luat înălțime şi s-a îndreaptat spre avioanele inamice, care, din cauza tirului artileriei antiaeriene şi, probabil, piloților care erau mai slab pregătiți, nu şi-au păstrat formația regulată, pentru a se putea apăra reciproc, dispersându-se. Lt. av. Agarici a atacat pe rând avioanele dispersate şi a reuşit să doboare trei, fiind printre primele mari victorii obținute de aviația română chiar în prima zi a războiului[427].

Escadrila 53 a executat „vânătoare liberă" în teritoriul inamicului şi misiuni de protecție a aviației de bombardament, asalt, recunoaştere sau transport, acționând de multe ori într-un raport de unul contra cinci. În această perioadă, Escadrila 53 a avut 25 de victorii aeriene omologate, atât în teritoriul propriu cât şi în cel al inamicului, şi încă 10 victorii neomologate[428].

Grupul 7 Vânătoare, cu toate cele trei escadrile ale sale (56, 57 şi 58), a fost dislocat inițial pe aerodromul de campanie Râmnicu-Sărat, având misiunea de a distruge sau cel puțin de a neutraliza aviația de vânătoare şi de bombardament a inamicului din Basarabia de Sud, dislocată pe aerodromurile Chişinău, Tatar-Copceag, Bulgărica, Bolgrad sau oriunde ar fi fost identificată. În acelaşi timp, trebuia să anihileze aviația de vânătoare a inamicului pentru a deschide spațiul aerian acțiunilor aviației proprii de bombardament, recunoaştere şi observație[429].

Pe timpul executării misiunilor în folosul celorlalte categorii de aviație, piloții grupului au învățat treptat să protejeze mai eficace avioanele proprii de bombardament, să-şi dozeze forțele, să utilizeze în luptă toate elementele meteorologice, calitățile excepționale ale avionului Messerschmitt Me-109 E, slăbiciunile inamicului, puterea de foc, gradul lor de pricepere şi antrenament. La început toți au fost covârşiți de superioritatea numerică a inamicului, dar ulterior acest lucru nu îi mai speria şi a devenit una din datele problemei, de cunoaşterea căreia depindea supraviețuirea lor[430].

În iulie 1941, după ce teritoriul Basarabiei fusese recucerit, Grupul 7 Vânătoare s-a dislocat pe aerodromul Chişinău-est, de unde a continuat executarea misiunilor specifice de vânătoare dincolo de Nistru, la Dubăsari, Dalnic, Baden şi Salz[431]. Ulterior, grupul a fost redislocat la Tighina, pe aerodromul Gâsca, de unde a executat misiuni de acoperire aeriană a trupelor terestre ce duceau luptele grele în zona Odessa. Aici a căzut în luptă comandantul grupului, lt.cdor Alexandru Popişteanu[432].

După prima campanie, ca urmare a pierderilor suferite pe front, în cadrul Flotilei 1 Vânătoare s-a constituit Grupul 9, comandat de lt.cdor av. Borcescu

[427] Ibidem.
[428] Ibidem, p.31.
[429] Ibidem, p.32.
[430] Ibidem, p.33.
[431] Ibidem.
[432] Ibidem.

Gheorghe, care avea în compunere Escadrilele 47 şi 48 Vânătoare, dotate cu avioane IAR-80[433].

Inițial, Flotila 2 Vânătoare (cu Gupul 6 Vânătoare) a fost dotată cu avioane PZL, vechea dotare a aviației dintre cele două războaie mondiale. Necesarul unităților a mai fost completat şi cu avioane PZL, de diferite tipuri, rămase de la polonezi în retragerea lor precipitată, precum şi cu PZL P-24, fabricat în licență la IAR Braşov[434].

Față de cerințele războiului, care începuse cu o ofensivă masivă, avionul PZL era depăşit la toate capitolele, fiind total inadecvat în a face față avioanelor inamicului. Avionul avea trenul de aterizare fix şi era înarmat cu 2 mitraliere de 7,62 plasate în capotă, iar motorul în stea de tipul K-14 de 1000 CP acționa o elice bipală din lemn. Locul său era într-un muzeu, nicidecum pe câmpul de luptă. În aceste condiții, totul depindea de priceperea piloților, de curajul şi şansa fiecăruia[435].

22 iunie 1941 găseşte Flotila 2 Vânătoare (în care intră şi Grupul 8 Vânătoare cu escadrilele 41, 59 şi 60) pe aerodromul Focşani-Nord, de unde este imediat dislocată pe aerodromul Râmnicu-Sărat şi pe aerodromul de campanie Pogoanele. Primele misiuni ale Grupului 8 au fost atacurile aeriene asupra bazelor inamicului de la Bolgrad şi Bulgărica[436]. În continuare, grupul a executat misiuni de vânătoare liberă, pentru a interzice spațiul aerian şi a proteja trupele proprii de atacurile aviației. De asemenea, a executat atacuri la sol asupra coloanelor de trupe şi trenurilor, precum şi asupra nodurilor de cale ferată, în special, de la Basarabeasca şi de la Vulcăneşti[437].

Escadrilele 41 şi 60 Vânătoare, dislocate ulterior la Bârlad, aveau misiunea de a însoți avioanele de bombardament iar Escadrila 59, comandată de cpt.av. Mazaran Ion, acționând de pe aerodromul Râmnicu-Sărat, avea ca misiune protejarea aerodromului Boboc, unde funcționa Şcoala de pilotaj şi instrucție pentru formarea piloților de vânătoare. Decolând din alarmă, în ziua de 3 iulie 1941, adj. av. Puscaş Ştefan şi Teaci Anatolie au interceptat 3 avioane de bombardament şi au doborât fiecare câte anul. Ulterior, după executarea unei misiuni pentru protecția oraşului Cernavodă şi a principalelor sale obiective, portul şi podul de cale ferată, în care a doborât un avion, Teaci Anatolie îşi pierde viața la aterizare pe aerodrom din cauza ceții[438].

Redislocat pe aerodromul Manzâr din Basarabia, cu Escadrilele 41 şi 60, Grupul 8 Vânătoare, sub comanda cdor.av. Tănăsescu Constantin, a continuat însoțirea avioanelor de bombardament care executau misiuni asupra Odessei, Tiraspolului şi Nicolaevului, precum şi asupra altor aerodromuri din zonă[439].

---

[433] Ibidem, p.26.
[434] Ibidem, p.39.
[435] Ibidem.
[436] Ibidem.
[437] Ibidem, p.40.
[438] Ibidem.
[439] Ibidem.

Între timp, o parte din personalul Grupului 6 Vânătoare a făcut trecerea pe avioanele IAR-80 şi IAR-81, care urmau să înlocuiască avioanele PZL, astfel că întreaga flotilă a avut, ulterior, în dotare numai avioanele IAR-80 şi IAR-81. Reorganizarea flotilei s-a efectuat pe aerodromul de la Manzâr, de unde a fost dislocată pe aerodromul Szaltz, situat la circa 80 km de Odessa. De aici, ea a executat misiuni de însoţire a aviaţiei de bombardament şi misiuni de vânătoare liberă iar, cu IAR 81, a acţionat spre Simferopol şi Sevastopol, lovind navele inamicului, prin executarea bombardamentului din picaj, cauzând acestuia pierderi grele şi îngreunându-i transportul maritim[440].

Flotila 3 Vânătoare cu baza la Galaţi, comandant cpt.cdor.av. Mărăşescu Anton-Mache, a trimis iniţial pe front două grupuri: Grupul 3 Vânătoare şi Grupul 4 Vânătoare, iar din ianuarie 1941 şi Grupul 2 Vânătoare[441].

Grupul 3 Vânătoare, format din trei escadrile (43, 44 şi 45) dotate cu PZL 11F, a acţionat de pe terenurile de zbor/aerodromurile Bosanci de lângă Suceava (22.06-12.07), Chişinău (12.07-15.08), Tiraspol (15.08-10.09) şi Tiraspol-Baden (10.09-20.10.1941), executând misiuni de vânătoare liberă, însoţiri, cercetare şi bombardament, în care au fost doborâte mai multe avioane inamice, din care unul a fost recuperat şi transportat la baza grupului pentru studiu, iar pilotul a fost făcut prizonier[442]. După căderea Odessei, Grupul 3 Vânătoare a revenit la baza de la Galaţi şi a intrat în refacere[443].

Grupul 4 Vânătoare, cu trei escadrile (46, 49 şi 50) dotate tot cu PZL 11F, începând cu ziua de 22 iunie 1941, a acţionat cu Escadrilele 46 şi 50 Vânătoare de pe aerodromul de bază Matca, de la est de Tecuci, executând misiuni de acoperire aeriană a trupelor terestre la trecerea Prutului, în jurul localităţii Ţiganca, prin procedeul vânătoare liberă, interzicând orice incursiune a aviaţiei inamice în spaţiul aerian al României, precum şi misiuni de atac la sol asupra trupelor inamice care se retrăgeau[444].

După câteva zile, grupul a fost dislocat, mai întâi pe aerodromul Huşi, apoi pe aerodromul Hânţeşti, din Basarabia, de unde a acţionat, în special, asupra trupelor care se retrăgeau, precum şi asupra grupurilor de partizani care au atacat în repetate rânduri aerodromul[445].

Ulterior, grupul s-a deplasat pe aerodromul Băcioiu, situat la 25 km sud de Chişinău, de unde a executat cu Escadrila 46 numeroase misiuni de acoperire aeriană prin procedeul vânătoare liberă în zona Grigoriopol, est Chişinău şi Tiraspol, misiuni

---

[440] Ibidem, p. 41.
[441] Ibidem.
[442] Iibidem.
[443] Ibidem, p.42.
[444] Ibidem.
[445] Ibidem.

de însoțire a aviației de informație şi de acoperire aeriană a trupelor române care atacau Odessa[446].

Părăsind aerodromul Băcioiu, Escadrila 46 Vânătoare s-a dislocat pe aerodromul Tiraspol-Baden, de unde a acționat până la ocuparea Odessei. Din cauza pierderilor suferite, escadrila a fost retrasă în luna august la Galați, pentru refacere, iar avioanele care erau în stare foarte bună au fost lăsate Escadrilei 50 Vânătoare. După ce a fost dotată tot cu avioane PZL 11F, Escadrila 46 Vânătoare a fost dislocată de pe aerodromul Galați pe terenul de lucru Otopeni pentru a participa la apărarea zonei petrolifere şi a Bucureştilor[447].

Escadrila 50 Vânătoare, după căderea Odessei, a rămas pe aerodromul Tiraspol-Baden[448].

După dezrobirea Basarabiei, a Bucovinei de Nord şi Odessei, Hitler a cerut generalului Antonescu să participe cu forțe militare, la viitoarele operații, la nord de Nipru. Generalul Antonescu a consimțit ca numai o parte din trupele române, să participe în continuare la operațiile militare ce aveau drept scop cucerirea Stalingradului[449].

Ca urmare a acestei hotărâri, în iarna anului 1941-1942, armata română a rămas pe front cu aşa-zisul corp expediționar compus din Armata a 3-a, comandată de generalul Petre Dumitrescu şi unele unități de aviație – escadrile de informație şi legătură, transport şi sanitare, ce intrau în compunerea marilor unități ale Armatei a 3-a. Restul trupelor terestre şi aeriene au revenit în țară şi au trecut în refacere[450].

Bibliografie:

1. Colectiv, Istoria aviației române, Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984.

2. Coordonatori: prof.univ. Ion Bucurescu, George-Paul Sandachi, Aviația română pe frontul de est şi în apărarea teritoriului, volumul I, 22 iunie 1941-31 decembrie 1942, Editura Tehnoprod, 1993.

3. General-colonel (r) dr. Cutoiu, Vasile, Istoria apărării antiaeriene a teritoriului României, Editura Militară, Bucureşti, 1984.

4. Gujdu, Ion şi colectiv, Aripi româneşti. Contribuții la istoricul aeronauticii române, Editura Militară, Bucureşti, 1966.

5. Cornel Marandiuc, Inimi cât să cuprindă cerul patriei, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985.

6. Colonel Ştefănescu Vladimir, lt.col. Voicu Titus, Tactica aviației de vânătoare, Manual, Academia Militară, Bucureşti, 1974.

[446] Ibidem.
[447] Ibidem, p.43.
[448] Ibidem.
[449] Ibidem, 102.
[450] Ibidem.

CAMARAZI DE ARME. COLABORAREA AERONAUTICĂ ROMÂNO-GERMANĂ ÎNTRE ANII 1941-1944

Autor: Prof. univ. dr. Valeriu AVRAM[*].

Dans les pages de l'histoire sont mentionnees des actes d'heroisme et d'esprit de sacrifice accomplis par les aviateurs roumains et allemands, pendant la Deuxieme Guerre Mondiale au Front de l'Est. Les actes prouesse et h'eroisme accomplis pars les aviateurs roumains et allemands pendant les annees de guerre, ont ete apprecies par le commandement roumain et allemand dans les nombreux ordres du jour et les commnunigues de guerre.

În cursul desfăşurării operaţiunilor militare pe Frontul de Est şi în apărarea teritoriului naţional, între 22 iunie 1941-22 august 1944, aviaţia şi-a adus o importantă contribuţie, cooperarea dintre aviatorii români şi camarazii germani a fost bună şi eficientă.

Cercetând numeroase documente de arhivă, am constatat că această colaborare s-a bazat pe respectul reciproc câştigat în luptă. Piloţii români au fost trataţi la justa lor valoare, ei au fost camarazi de arme şi fraţi de cruce cu zburătorii germani şi au avut un ţel comun: să lupte împotriva bolşevicilor. Documentele inedite pe care le vom prezenta în acest capitol vin să confirme cele afirmate mai sus.

Misiunea Militară Aeronautică Germană, venită în România în octombrie 1940 la cererea conducerii Statului român, a avut un rol însemnat în privinţa instruirii personalului românesc navigant şi tehnic, din artileria antiaeriană, transmisiuni şi geniu aero cu noua tehnică germană. Astfel, prima serie de piloţi români care au făcut trecerea pe avionul Me.109 E s-a realizat în perioada 3 noiembrie–18 decembrie 1940 pe aerodromul Pipera. Sub comanda maiorului av. Handrik Gothard, piloţii români de vânătoare au fost instruiţi în legătură cu atacul asupra unor obiective terestre, instrucţia tragerilor, precum şi a luptei aeriene contra avioanelor izolate sau în formaţie. Au urmat zborurile în escadrilă şi cele de tactică aeriană, de vânătoare liberă, protecţia avioanelor de bombardament sau recunoaştere. Nu s-a omis nici atacul la sol în formaţii mari sau chiar în misiuni individuale.

În februarie 1941 a început pregătirea aeriană de luptă a seriei a doua, în cadrul programului de colaborare cu Grupul german. Cu mult tact şi pricepere, comandantul Handrik a insistat pentru o bună cunoaştere a materialului volant, destul de pretenţios în exploatare.

---

[*] Cercetător ştiinţific principal gradul I.

Cu câteva ore înainte ca Germania să declanşeze *„Operaţiunea Barbarossa”,* deci în noaptea de 21/22 iunie 1941, bombardierele sovietice au atacat obiective pe teritoriul României, intenţia agresorului a urmărit lovirea rafinăriilor prahovene şi a sistemului de transport feroviar şi rutier din Moldova. Aşadar, cu şase ore înainte de intrarea ţării noastre în război, U.R.S.S a demonstrat că se pregătea să ocupe cu forţa armată România[451].

Începând cu 23 iulie 1941, Grupul 7 vânătoare a fost pus la dispoziţia Corpului 54 Armată german pentru a asigura unităţilor aliate protecţia aeriană la trecerea Nistrului. Pentru acoperirea aeriană a trupelor româno-germane care treceau fluviul, au acţionat în sector 47 de avioane româneşti.

Aviatorii români şi germani au cooperat şi în noaptea de 17/18 august 1941, când, *„la orele 3.00 un avion bolşevic a aruncat şapte bombe asupra comunei Băicoi* (Prahova) *care au făcut explozie, fără să facă victime sau să producă pagube. La orele 3.50 deasupra Constanţei au apărut 10 avioane sovietice care au lansat mai multe bombe; două au căzut în apropiere de bulevardul Ferdinand din care una a lovit o casă cu două etaje, fără să facă explozie. În apropiere de localul «Vraja Mării », aviatorii sovietici au mitraliat, omorând trei soldaţi germani…Trei avioane inamice au fost doborâte de aviaţia româno-germană şi de artileria A.A*”, se arăta în Raportul nr. 85 din 18 august al Legiunii de jandarmi Constanţa, document înaintat conducerii Inspectoratului General al Jandarmerie-IGJ[452].

Grupul 7 vt., avea în serviciu la începutul lunii septembrie 1942 un număr de 37 de avioane Me.109 E şi acţiona pe frontul Stalingradului asigurând protecţia avioanelor de bombardament româno-germane. Astfel, în ziua de 15 septembrie, o formaţie de 23 de avioane de vânătoare ale grupului au însoţit avioanele germane Ju.87 în mai multe misiuni de bombardament asupra centrului oraşului Stalingrad, distrus în întregime. S-au dus mai multe lupte aeriene cu avioanele Yak-3 şi Curtiss, care n-au reuşit să treacă de vânătorii români, echipajele germane îndeplinindu-şi misiunile cu mult succes. Participarea activă a vânătorilor noştri l-a determinat pe generalul Martin Wierbig să trimită în seara zilei de 15 septembrie, următoarea telegramă Comandamentului Grupării Aeriene de Luptă: *„Unităţile de aviaţie Stukas, care au acţionat astăzi asupra Stalingradului, mi-au raportat în repetate rânduri că avioanele de vânătoare române le-au susţinut printr-o protecţie deosebită, împotriva atacurilor inamice. De aceea, am făcut cunoscut prin ordinul de operaţii de astăzi, că exprim deosebitele mele mulţumiri şi recunoştinţa mea vânătorilor români pentru protecţia excelentă pe care au făcut-o unităţilor de bombardament în picaj”*[453].

În zilele de 22-30 septembrie 1942, avioanele germane He.111 şi Ju.87, însoţite de cele româneşti S.M-79 şi He.111, au bombardat continuu Stalingradul, protecţia

---

[451] Serviciul istoric al Armatei (în continuare se va cita: S.I.A.), Fond 949, dosar 179, f.5; vezi şi: Dr. Valeriu Avram, Germanii în aeronautica română, Editura Comunicator, Bucureşti, 2004, p. 197.
[452] Arhivele Naţionale Istorice Centrale-ANIC, Fond IGJ, dosar 96/1941, f. 233.
[453] S.I.A, F.5476, dosar 654, f. 225.

fiind asigurată de vânătorii români. O luptă înverşunată s-a dat în ziua de 26 septembrie 1942, când o formaţie de He.111 germane a primit misiunea să bombardeze nordul Stalingradului, protecţia fiind asigurată de trei Me.110 germane. Formaţia aliată a fost atacată de 15 avioane Yak şi în acea situaţie deosebit de grea, au intervenit 3 Me.109 E româneşti şi 4 IAR-80, degajând formaţia aliată, locotenentul av. Olimpiu Avram a doborât un avion de vânătoare sovietic care s-a prăbuşit chiar în centrul Stalingradului.

În ziua de 28 septembrie 1942, din nou, bombardierele germane He.111 au fost atacate de vânătorii sovietici şi deasupra Stalingradului lupta s-a dus pe viaţă şi pe moarte, vânătorii români care pilotau avioane IAR-80 au protejat formaţia aliată, căpitanul av. Emil Droc, fost pilot de încercare la uzinele IAR-Braşov, a obţinut o victorie aeriană, bombardierele germane au putut astfel să-şi îndeplinească misiunea[454].

Începând cu 7 octombrie 1942, Grupul 7 vt. s-a deplasat pe aerodromul german de la Karpovka aflat la 48 km de Stalingrad executând misiuni pentru aliaţi.

După ieşirea din încercuirea de la Karpovka, în ziua de 23 noiembrie 1942, piloţii din Grupul 7 vânătoare s-au regrupat pe aerodromul de la Morozovskaia, de unde, în ciuda stresului prin care trecuseră, au fost prezenţi la datorie executând misiuni dificile. Eroismul lor a fost dat exemplu de mareşalul von Richtofen, comandantul Flotei a 4-a Aeriene Germane în Ordinul de Zi pe marea unitate de aviaţie aliată: *„În ultimele zile şi în special cele de 12 şi 13 decembrie 1942, Corpul Aerian Român a sprijinit în mod strălucit trupele germane şi române angajate în luptele grele de pe Cir (Tschir). Pentru toate aceste fapte, îmi exprim recunoştinţa mea deosebită şi via satisfacţie generalului comandant al Corpului Aerian Român”*[455].

În ziua de 22 ianuarie 1943, Grupul 5 bombardament a atacat poziţiile sovietice pe frontul de la Doneţ în sectorul Bataisk-Bagaevski. Aviaţia de vânătoare inamică a atacat avioanele româneşti He.111 şi unul din ele, grav avariat în luptă, a aterizat forţat la 10 km de liniile inamice. Cei trei membri ai echipajului, grav răniţi, riscau să fie capturaţi de sovietici. Sesizând situaţia critică în care se aflau aviatorii români, aviatorul german Egon Kelch care pilota un avion de recunoşatere F.W.189 a aterizat în apropiere de bombardierul nostru avariat şi a salvat echipajul românesc, ducându-l la Rostov.

La sfârşitul lunii ianuarie 1943, escadrilele Grupului 7 vânătoare erau în curs de instalare pe aerodromul de la Melitopol. Cu toate acestea, *„În ziua de 31 ianuarie 1943, datorită atacurilor la sol îndrăzneţe şi neîntrerupte, executate de o patrulă cu trei avioane de vânătoare româneşti, se obţine dispersarea mijloacelor de ACA*

[454] Prof. dr. Valeriu Avram, Istoria aviaţiei militare române 1910-2010, Editura Scrib, Bucureşti, 2010, p. 349.
[455] S.I.A., F.1656, dosar 1, f. 266.

inamică din sector. Comandantul Flotei a 4-a Germane transmite felicitări aviatorilor români de vânătoare"[456].

În raportul înaintat în ziua de 13 februarie 1943 Flotilei 2 bombardament de către lt.cdor Nicolae Iosifescu, comandantul Grupului mixt (format dintr-o escadrilă de bombardament cu 7 avioane şi o alta de vânătoare dotată cu 10 Me.109), acesta sublinia activitatea deosebită desfăşurată de doi aviatori germani: locotenentul Baruhardt Manheine şi subofiţerul Hugo Zwiter, care în calitatea lor de ataşaţi ai Comandamentului Flotei a 4-a Aeriene Germane pe lângă Grupul mixt, au luptat cot la cot cu aviatorii noştri. Raportul înaintat de lt.cdor Iosifescu, mai preciza: *„Grupul nu ar fi putut opera dacă n-ar fi fost acest organ de legătură. Acesta a contribuit cu real folos, făcând ca grupul să rezolve toate problemele tehnice impuse în special de greutăţile iernii. Locotenentul Manheine, în mod energic şi hotărât, a obţinut tot ce am avut nevoie de la organul de comandă aliat"*[457].

La începutul lunii martie 1943, la cererea germanilor, Grupul 7 vânătoare abia venit de pe front în ţară, a trebuit să se reîntoarcă în zona operaţiilor militare de pe Frontul de Est. Astfel, la 10 martie, o mare parte a personalului navigant, fără mecanici şi trupă, a fost încadrat în rândurile Flotei aeriene de vânătoare germane Udet. Marea unitate de aviaţie aliată se afla dislocată pe baza aeriană de la Dniepropetrovsk; aici aviatorii români au făcut trecerea pe avioanele de vânătoare Me.l09 G, socotite la vremea aceea ca fiind cele mai performante din înzestrarea aviaţiei aliate.

După ce, în intervalul 17-21 martie 1943, la Pavlovgrad toţi piloţii români au executat zboruri de antrenament, Grupul 7 vânătoare a primit în dotare 26 de avioane Me.109 G.2 şi 17 Me.109 G.4. De la 29 martie şi până la 1 iunie 1943, perioadă în care Grupul 7 vânătoare a făcut parte din Flota aeriană de vânătoare Udet, activitatea personalului navigant român a totalizat 583 avioane-ieşite în misiuni de luptă, fiind doborâte 28 de avioane sovietice. S-au lansat 15 tone de bombe. Comandantul Flotei a 4-a Aeriene Germane, feldmareşalul von Richthofen i-a felicitat pe aviatorii români pentru rezultatele deosebite obţinute în confruntările cu aviatorii sovietici[458].

La sfârşitul lunii mai 1943, Comandamentul german a transmis ordinul ca piloţii români să se transfere cu avioanele pe aerodromul de la Kirovograd, echipajele româneşti ale aviaţiei de bombardament din Grupul 5 au executat zeci de misiuni în apărarea trupelor germano-române.

La începutul lunii iulie 1943, situaţia frontului nu se schimbase prea mult faţă de ultimile două luni. În zona frontului de pe râul Mius au operat forţele Corpului 1 Aerian Român. (Conf. Ord.11539 din 30 oct. 1942, G.A.L, începând cu 1.01.1943 primeşte această denumire). Grupul 7 vânătoare a sigurat protecţia zborurilor Escadrilei 5 observaţie germană. Citǎm din Registrul istoric al Statului Major al

[456] Dr. V. Avram, Istoria aviaţiei militare române 1910-2010,…p. 350.
[457] S.I.A, F.1656, dosar 1, f. 266.
[458] Dr.V. Avram, Istoria aviaţiei militare române 1910-2010,…p. 351.

Aerului: *„6 iulie 1943. Frontul de pe râul Mius. Aviaţia noastră de vânătoare execută patru misiuni de vânătoare liberă cu câte o celulă în zona: golful Taganrog-Bolşe Krepinskaia-Budenovka. Şapte avioane Me.109 G asigură protecţia avioanelor germane de observaţie din Escadrila nr. 5 din Corpul 4 Aerian German, aviatorii noştri s-au luptat cu 12 avioane inamice pe care le-au alungat, astfel că echipajele germane şi-au făcut misiunea nestingherite”*[459].

În ziua de 8 iulie 1943, o formaţie compusă din 24 de avioane româneşti Me.109 G *„au acoperit deplasarea unei divizii blindate germane între Artemov şi Slaviansk”*. A doua zi, Grupul 7 vânătoare a participat cu 26 de avioane pentru controlul spaţiului aerian în zona golfului Taganrog-Marijievka-Mius, iar cu două celule a însoţit câteva vase germane care s-au deplasat de la Mariupol la Taganrog. O celulă care a protejat un avion de recunoaştere german s-a luptat cu avioanele sovietice şi adjutantul av. Florea Iordache a doborât în flăcări un Lagg sovietic, care s-a zdrobit de sol la 10 km nord de linia Matview-Kurgan[460].

Pentru modul exemplar în care aviatorii români şi-au îndeplinit misiunile de luptă ordonate, Comandamentul Corpului 4 Aerian German a trimis prin Adresa nr. 1277/1943 următorul mesaj de felicitare conducerii Corpului 1 Aerian Român: *„Comandamentul Grupului 1 Observaţie German raportează că patrulele Grupului de vânătoare român nr. 7, care au fost detaşate regulat, cu începere de la 6 iulie 1943 până în prezent, s-au comportat extraordinar, făcând astfel posibilă îndeplinirea misiunilor ordonate în cea mai mare măsură. Toate echipajele româneşti s-au distins printr-o însoţire bine executată, printr-o intervenţie rapidă şi hotărâtă când inamicul a atacat, înlăturând pierderi proprii inevitabile. Executarea recunoaşterilor a fost uşurată în măsură hotărâtă chiar în zonele extrem de puternic apărate de aviaţia inamică”*[461].

Aliaţii germani care asigurau din punct de vedere tehnic Grupul 7 vânătoare au suplimentat pierderile relativ mici, astfel că, până la 25 iulie, grupul a primit 44 de avioane tip B.f.Me.109 G.4, fapt care a contribuit la întărirea capacităţii de luptă a vânătorilor noştri care luptau în Flota 4 Aeriană Germană.

În ziua de 27 iulie 1943, sovieticii au concentrat puternice unităţi de blindate şi infanterie motorizată în zona Marinovka-Stepanovka-Mogliskij, reuşind să pătrundă în dispozitivul trupelor aliate. Aceeaşi situaţie s-a petrecut şi la nord de Kuibâşev, aviatorii români au acţionat în sprijinul germanilor trimiţând în misiuni de luptă toate avioanele disponibile. Condiţiile meteorologice erau necorespunzătoare, cerul fiind acoperit de nori, izbucnind o furtună cu descărcări electrice şi ploi abundente. Aviaţia de bombardament n-a putut să acţioneze întrucât plafonul era între 700-500 m. Au plecat în misiune numai aviatorii din Grupul 7 vânătoare care au executat 13 misiuni cu 34 de avioane. După-amiaza, producându-se o uşoară înseninare *„o formaţie de*

[459] S.I.A, Fond M.St.M, Registrul istoric al SMFA, dosar 134, f. 93.
[460] Ibidem, f. 95.
[461] Ibidem, f. 118.

13 avioane de bombardament în picaj JU.87 a atacat concentrările de blindate şi trupe inamice de la Melkovski. Rezultate foarte bune. Bombe lansate: 6890 kg. Aviaţia de vânătoare română a asigurat protecţia cu trei avioane a echipajelor din Escadrila 5 Observaţie Germană şi a unui convoi maritim"[462].

În cursul lunii iulie 1943, efortul uman şi material al Grupului 7 vânătoare a fost remarcabil, aviatorii noştri au realizat 903 de ieşiri-avion, obţinând 53 de victorii aeriene cu numai cinci pierderi, marea unitate de aviaţie românească fiind un model chiar şi pentru germani.

La începutul lunii august 1943, inamicul fusese respins la nord de Kuibâşev, dar în sudul acestui front presiunea sovietică era puternică. Această situaţie a impus Corpului 1 Aerian Român cât şi Corpului 4 Aerian German să nu-şi cruţe forţele, unităţile de aviaţie din subordine au executat zeci de misiuni în sprijinul trupelor terestre. Astfel, Grupul 3 bombardament în picaj şi Grupul 5 bombardament greu au atacat trupele sovietice în sectorul în care presau puternic, lansând în ziua de 2 august 1943 numai într-o singură misiune 25,6 tone de bombe, obţinând rezultate remarcabile.

După lupte deosebit de grele, ofensiva sovietică de pe râul Mius a fost respinsă în ziua de 3 august 1943, însă concentrările de forţe pe care inamicul le continua la nord-est de Kuibâşev demonstrau faptul că Armata Roşie nu renunţase la ofensivă, mobilizând în acest sector al frontului importante forţe de aviaţie. Aviatorii din Grupul 7 vânătoare împreună cu echipajele de pe JU.88 din Grupul 5 bombardament greu, aveau misiunea să susţină trupele terestre româno-germane.

Registrul Istoric al Statului Major al Aerului consemnează următoarele: *„4 august 1943. Corpul 4 Aerian German trimite următoarea adresă de mulţumire Corpului 1 Aerian Român: Patrulele de vânătoare ale Grupului 7 român, care au executat misiuni de protecţie pentru Grupul 1 Observaţie German, au executat misiunile în mod strălucit şi s-au evidenţiat de mai multe ori prin curaj. Executând o misiune de protecţie, căpitanul av. (r) Constantin Cantacuzino din Grupul 7 vânătoare român, a doborât la Uspenskaja două avioane inamice. Ambele victorii au fost confirmate de trupele noastre terestre"*[463].

Începând cu 5 august 1943, unităţile subordonate Corpului 1 Aerian Român trebuiau să execute mai multe misiuni la sud de Voroşilovsk şi în special la sud şi la nord de Kuibâşev. Pentru a stăvili presiunea foarte mare exercitată de Armata Roşie, generalul de aviaţie german Pflugbeil a cerut intrarea imediată în dispozitivul de luptă a Grupului 8 asalt constituit de puţin timp la Kramatorskaja şi dotat cu avioane moderne şi performante de asalt tip Henschel 129 B.2, a Grupului 5 bombardament greu aflat în spatele frontului, iar Grupul 7 vânătoare trebuia să fie mutat pe baza aeriană de la Kutelnikovo deservită de tehnicieni germani.

---

[462] Ibidem.
[463] Ibidem, f. 274.

Grupul 7 vânătoare a fost prima unitate de aviație care şi-a luat zborul spre noua bază. În drum spre Kutelnikovo, căpitanul av. (r) Constantin Cantacuzino a întâlnit o formație de aproximativ 40 de avioane sovietice Yak şi IL-2 care se îndreptau spre pozițiile germane. Asul nostru atacă formația şi doboară trei avioane inamice, piloții Tudor Greceanu şi Dan Scurtu au obținut la rândul lor câte o victorie. În total, aviatorii Grupului 7 vânătoare au obținut în ziua de 6 august 1943 şapte victorii aeriene, primind felicitările conducerii Comandamentului Flotei a 4-a Aeriene Germane, ale generalului av. Dessloch.

Ziua de 16 august 1943 a fost cea mai importantă pentru piloții de vânătoare care luptau pe Frontul de Est. Decolând cu 40 de avioane, aceştia au purtat 16 lupte aeriene în zonele Isium, Kramatorskaja, Golaija Dolina, obținând 22 de victorii aeriene sigure şi cinci probabile. Ofițerul de echipaj Ioan Milu a obținut cinci victorii, urmat de piloții C-tin Lungulescu, Ioan Dicezare, C-tin Cantacuzino şi Alexandru Şerbănescu. În timpul luptelor au fost avariate avioanele Me.109 nr. 29 lovit în aripa dreaptă şi Me.109 nr. 19 care a aterizat forțat, ambele avioane au fost reparate numai în câteva zile. Aceste strălucite victorii obținute de aviatorii români l-au determinat pe generalul av. Dessloch să-i felicite pe zburătorii români, apreciind în mod just contribuția lor la oprirea contraofensivei sovietice. Mai mult, feldmareşalul von Mackensen a trimis generalului de escadră aeriană Ermil Gheorghiu, comandantul Corpului 1 Aerian Român următoarea scrisoare: *„Armata 1 blindată (germană) se află din nou, de la 16 august 1943, în sectorul Donețului mijlociu, în crâncenă defensivă, pentru a opri pătrunderea ruşilor. În acestă acțiune, Armata 1 blindată a fost ajutată puternic şi cu mult succes de către Corpul 1 Aerian Regal Român, care i-a uşurat lupta în mod simțitor. Pe d-voastră, domnule general, vă rog să primiți mulțumirile mele camaradereşti pentru sprijinul real pe care mi l-ați acordat şi vă rog să binevoiți a le transmite şi bravilor dumneavoastră zburători. Sperând şi de acum înainte într-o rodnică colaborare, rămân cu cele mai bune urări pentru Corpul D-voastră. Al dumneavostră devotat, feldmareşal von Mackensen”*[464].

Pentru faptele sale de arme, căpitanul aviator Alexandru Şerbănescu, as cu 23 de victorii aeriene până la acea dată, a fost decorat în ziua de 17 august 1943 de generalul av. Dessloch cu una din cele mai înalte decorații germane „*Crucea de Fier”*clasa I, decorație care se acorda foarte rar militarilor străini.

Cu tot eroismul aviatorilor noştri şi al camarazilor germani, în cursul zilei de 17 august 1943, trupele sovietice au înaintat, în ciuda eforturilor făcute pentru a-i opri. Avioanele româneşti de bombardament au executat două misiuni, lansând asupra trupelor inamice 26 de tone de bombe. Registrul Istoric al Statului Major al Aerului consemnează următoarele: *„17 august 1943. Aviația de asalt a executat 6 misiuni cu 46 de avioane asupra bazelor de plecare inamice*(aflate, n.n.) *la 1 km nord de Sinskij şi asupra aglomerărilor de trupe de la est de Dolgesnskoe. Rezultate foarte bune. La*

[464]. Ibidem, f. 275.

ora 11.30 s-a interceptat de către germani o telegramă sovietică prin care se raportează că nu se poate înainta din cauza atacurilor repetate ale aviației de *asalt române"*[465].

Situația din teatrul de luptă continua să fie tensionată, la 21 august 1943, în sectorul Isium, trupele sovietice au atacat pe tot frontul. Misiunile vânătorilor români au continuat cu multă intensitate, dar şi-au făcut simțită contribuția şi aviatorii noştri din Grupul 8 asalt. Jurnalul de Operații al acestei unități de elită române, consemnează, în ziua de 21 august 1943, următoarele: *„Se semnalează concentrări de trupe inamice în zona Galina Dolgaja şi Kosmopolje, la nord de pădure. Ordine primite: Ordinul Operativ nr. 68/1943 al Corpului 1 Aerian. S-au executat trei ieşiri cu patru avioane. Muniție consumată: 72 de bombe, 1443 de proiectile de tun de 20 mm şi 5360 de cartuşe de 7,92 mm. Pierderi: Nimic. S-a primit o scrisoare de mulțumire din partea Comandamentului 40 blindate german pentru acțiunea grupului"*[466].

Jurnalul de Operații al Grupului 8 asalt consemnează pentru ziua de 23 august 1944: *„Avioane disponibile: 18. Ținta aglomerări de trupe la sud de Dolgenskaja. Toate bombele în țintă şi pe trupele inamice în atac. Divizia 17 comunică că atacul a fost foarte reuşit şi cu rezultate foarte frumoase. S-au executat şase ieşiri cu patru avioane. Ore de zbor:17 h, 20 minute. Muniție consumată:1182 de proiectile de tun de 20 mm, 4170 de cartuşe de 7,92 mm, 138 de bombe. Pierderi: Nimic. Diverse: Adjutantul stagiar av. Marinescu Dumitru a fost decorat de domnul oberstleutenent Lusinger cu Ordinul „Crucea de Fier" clasa a II-a pentru faptul că a venit a doua oară cu avionul avariat din misiune datorită A.C.A-ului inamic"*[467].

Întrucât forțele germane începuseră să piardă teren în fața presiunii extraordinare a trupelor sovietice, aviația română şi-a intensificat mult numărul de misiuni în scopul diminuării acestei mari presiuni. În ziua de 24 august 1943 Corpul 1 Aerian Român a ridicat în aer 112 avioane de toate tipurile; până la sfârşitul lunii august, zburătorii noştri au îndeplinit sute de misiuni la inamic.

În ziua de 26 august 1943, aviația de bombardament română a trimis în misiuni de luptă 95 de avioane care au lansat asupra pozițiilor sovietice 48,5 tone de bombe. Registrul Istoric al Statului Major al Aerului consemnează următoarele: *„26 august 1943. Aviația de asalt atacă cu 36 de avioane trupele inamice* (aflate, n.n.) *la Dolgenskoje şi Morozovska. Rezultate foarte bune. Bombe lansate: 10,2 tone. Diverse: Grupul 7 vânătoare a primit următoarea scrisoare de mulțumire din partea Grupului de Recunoaştere German: „În ziua de 2 august 1943, între orele 7.00-8.00, o celulă de vânătoare română* (formată, n.n.) *din sublocotenentul av. Naghirneac Nicolae şi adjutantul av. Lungulescu Constantin a însoțit reglajul aerian de artilerie german. Un*

---

[465] Dr.Valeriu Avram, Germanii în aeronautica română, p. 207.
[466] Ibidem.
[467] S.I.A-M.St.M., Jurnalul de Operații al Grupului 8 asalt, dosar 871/1, f.21; vezi şi: Valeriu Avram, Grupul 8 asalt. Documente şi memorii inedite, Editura Modelism, Bucureşti, 1994, p. 6.

atac de 15 avioane de vânătoare inamice a fost îndepărtat prin angajarea în luptă a celor doi aviatori români. Reglajul de artilerie a putut fi executat mai departe. Grupul de Recunoaştere german le transmite vânătorilor români mulţumiri şi recunoştinţă pentru exemplara misiune executată"[468].

În pofida tuturor eforturilor germano-române, trupele sovietice au continuat să atace, ocupând la 27 august 1943, aerodromul de la Kutelnikovo. Această situaţie a determinat Corpul 1 Aerian Român să expedieze la Mariupol Grupul 7 vânătoare. În acelaşi timp, piloţii noştri din acest grup, au continuat să sprijine misiunile Grupului 5 bombardament greu şi Grupului 8 asalt.

În luna august 1943, Grupul 7 vânătoare a totalizat în cursul luptelor din zona Isium şi Mius,1198 de avioane-ieşite în misiuni de luptă, piloţii grupului au obţinut 50 de victorii aeriene.

La începutul lunii septembrie 1943, timp de două luni, trupele sovietice au trecut la ofensivă pe un front de 800 km spre vest de stepa Nogai şi la flancul sudic al istmului Perecop, atingând Niprul. Armata sovietică a cucerit capete de pod pe malul de vest al acestui fluviu, ajungând la Kerson şi Kahovka. În noile condiţii, unităţile de aviaţie româneşti trebuiau să se mute foarte des pe alte aerodromuri sumar amenajate, în timp ce misiunile s-au intensificat; Grupul 8 asalt se afla dispersat cu cele trei escadrile (41,42 şi 60) pe bazele de la Mariupol şi Kramatoskaja.

În ziua de 2 septembrie, personalul unităţii a executat cinci ieşiri în conformitate cu Ordinul de operaţii nr. 80/1943 al Corpului 1 Aerian Român. Jurnalul de Operaţii al Grupului 8 asalt menţionează următoarele: *„Situaţia aeriană: 16 avioane disponibile pe terenul de la Kramatorskaja. Unitatea-Escadrilă 41 se mută pe terenul de la Starâie Bliznetzi. Raport operativ: Atacul se face asupra aglomerărilor de trupe aflate în vâlceaua de la sud de Barabaşcevka. Trupele germane terestre ne comunică că ajutorul nostru aerian a fost bun şi transmite mulţumiri piloţilor grupului"*[469].

În ziua de 8 septembrie 1943, Grupul 8 asalt a executat cinci misiuni a patru avioane şi o ieşire după amiază cu trei avioane. Piloţii de la asalt au bombardat aglomerările de tancuri şi blindate uşoare concentrate în apropierea localităţii Suhangorowka, iar la Krivososkije, trupe de blindate şi artilerie aflate în staţionare. Efectul a fost deosebit, inamicul suferind pierderi însemnate aşa cum arătau filmele developate, avioanele Henschel 129 aveau montate la bord aparate de filmat. Piloţii Grupului 8 asalt au realizat 21 ore de zbor. Au lansat 138 de bombe, au tras cu tunurile de bord 2044 de proiectile de 20 mm şi 11.718 de cartuşe de mitralieră de calibru 7,92 mm. Avionul Henschel 129 nr. 121, pilotat de sublocotenentul av. Dietrich Orth-ofiţer german de legătură pe lângă Grupul 8 asalt, a fost doborât în flăcări de tirul tras de pe tancurile inamice.

---

[468] Ibidem, f. 26.
[469] Ibidem.

Pilotul aliat a fost prețuit de personalul navigant al Grupului 8 asalt pentru felul lui de a fi, dar mai ales pentru faptul că zbura cot la cot cu camarazii lui români şi nu s-a eschivat niciodată de la îndeplinirea unor misiuni grele şi periculoase. Moartea lui eroică i-a marcat profund pe camarazii săi români. Iată ce nota în *„Jurnalul de însemnări”,* document inedit pus la dispoziția autorului, adjutantul av. Constantin Georgescu (Gill): *„Era un tânăr aviator frumos, ca un actor, dar foarte curajos în luptă”*. Am executat împreună multe misiuni periculoase în adâncimea liniilor bolşevice. Cât a trăit el, Grupul 8 asalt a cooperat foarte bine cu celelalte unități de aviație germane din zonă. Ne făcea rost de piese de schimb, hrană, combustibili şi mai ales țigări, de care duceam lipsă.

Ne întorceam dintr-o misiune şi zburam la câțiva metri de sol, liniştiți, în formație strânsă. Nu bănuiam pericolul ce ne aştepta. El era capul formației de patru patrule (16 avioane) şi aproximativ la 20 km de aerodrom, dintr-o pădurice a pornit un singur proiectil de tun tras de echipajul unui tanc rusesc şi l-a nimerit în plin, retezându-i o treime din planul (aripa, n.n.) stâng. Instantaneu s-a angajat spre stânga şi a intrat în pământ, avionul făcând explozie. Înălțimea fiind foarte mică, n-a mai putut acționa în niciun fel. Am văzut catastrofa cu ochii şi am început să urlu în carlingă de durere. Pe adjutantul av. Victor Zăbavă care zbura plan la plan cu mine, l-am văzut cum îşi făcea cruce. Am făcut o întoarcere şi am cercetat bine zona, toți am comunicat prin radio şi am executat această operație. Am văzut opt *«mamuți T-34»* bine camuflați. Făcuseră o spărtură în front şi înaintaseră mulți kilometri în interiorul liniilor noastre.

Am anunțat nenorocirea care se întâmplase, prin radio. Am aterizat repede, ne-am făcut plinul cu bombe şi muniții şi ne-am întors la pădurice tot grupul. Ceea ce a urmat aproape nu poate fi descris. A fost iadul! Grupul 8 asalt a atacat cu 36 de avioane un teren relativ mic. După o ploaie de bombe, care au aruncat pădurice pur şi simplu în aer, am atacat toți, în valuri, cu tunurile şi mitralierele de bord. Prin colimatorul Revi se vedea iarba arzând şi carcasele calcinate ale tancurilor inamice. În câteva minute nu mai era nimic în acel loc blestemat. Dar ce păcat! Bunul nostru Dietrich nu mai era printre noi”.[470]

Ofensiva sovietică a continuat cu intensitate, dislocările şi redislocările unităților de aviație erau zilnice. La 17 septembrie 1943, aviația de vânătoare s-a mutat pe aerodromul de la Kerson, pe 18 septembrie la Melitopol, pe 19 septembrie la Genitsesk, pe 20 septembrie la Novozaporojie.

La 24 septembrie 1943 generalul de escadră aeriană Ermil Gheorghiu a predat comanda Corpului 1 Aerian Român generalului de escadră aeriană Emanoil Ionescu. Misiunile au continuat într-un ritm alert şi în luna octombrie 1943, pentru a încetini ofensiva sovietică din zona Melitopol-Zaporoje, escadrilele 77 şi 80 dotate cu avioane de bombardament greu JU.88 au efectuat zilnic câte trei-patru misiuni de luptă.

---

[470] O copie xerox după original se află în colecția autorului.

În ziua de 2 octombrie 1943, Grupul 8 asalt cu 23 de avioane Henschel 129 B.2 „bombardează şi mitraliază trupele inamice de la vest de satul Mordinovka, atacul rus a fost respins, iar trupele inamice s-au retras în mlaştini. La vest de sat, s-au descoperit alte trupe care au fost mitraliate şi bombardate. S-au executat 12 ieşiri cu 45 de avioane. Muniție consumată: 3966 de proiectile de tun de 20 mm,15.890 de cartuşe de mitralieră calibru 7,92 mm. Bombe:12,6 tone. Diverse: adjutantul av. Gârboviceanu Ion a fost lovit în parbriz de un proiectil, schijele l-au rănit în obrazul stâng.

Grupul 8 asalt a primit următoarea scrisoare de mulțumire din partea Comandantului suprem al Grupului German de Armate A.: *„Pentru sprijinul excelent al contraatacului la nord de Seleni-Lug, din ziua de 2 octombrie 1943, de către aviația română de asalt, exprim recunoştința mea deosebită Grupului 8 asalt român de la Genitsesk. General feldmareşal von Kleist”*.[471]

Impresionat de precizia atacului personalului navigant român de la asalt, comandantul Diviziei 336 infanterie germană a trimis chiar în acea zi mulțumirile sale aviatorilor noştri pentru sprijinul deosebit dat trupelor aliate în luptele purtate la est de Mordinovka. Precizând, că numai datorită atacului aerian susținut de aviatorii Grupului 8 asalt cu atâta hotărâre, atac soldat cu distrugerea mai multor baterii grele de artilerie inamice, trupele sovietice s-au retras, înlesnind astfel contraatacul Diviziei 336 germane.[472]

Activitatea bogată desfăşurată de unitățile de aviație române a fost apreciată de comandamentele române şi germane. Astfel, prin Ordinul de Zi nr. 49/1943 semnat de mareşalul Ion Antonescu, Corpul 1 Aerian Român a fost citat pe Armata română pentru contribuția sa la luptele de apărare ale forțelor româno-germane. Comandantul Corpului 30 Armată german consemna într-o telegramă: *„Corpul 30 Armată care deja, în anul 1942, a luptat victorios umăr la umăr cu vitezele şi bravele divizii româneşti în Crimeea, mulțumeşte Corpului 1 Aerian Regal Român, încă o dată pentru ajutorul prețios dat cu ocazia grelelor lupte defensive”*.[473]

În ziua de 16 octombrie 1943, avioanele Grupului 8 asalt au acționat în sprijinul Armatei a 6-a germane, bombardând trupele şi blindatele sovietice aflate la est de satul Danilo-Ivanovka, precum şi trupele în atac pe valea de nord-vest de acest sat care atinseseră calea ferată. În această zi s-au executat 10 ieşiri cu 34 de avioane. Muniție consumată: 709 proiectile de 20 mm, 3316 cartuşe de mitralieră 7,92 mm, lansându-se 14,3 tone bombe. Jurnalul de Operații al Grupului 8 asalt notează la Diverse: *„Sublocotenentul Schmall cu* (avionul, n.n.) *Henschel 129 fără număr, fiind lovit în rezervorul de ulei, aterizează în careul B.N.5 în liniile inamice. Imediat aterizează alături de el adjutantul aviator Georgescu Constantin şi-l ridică, aducându-l pe calea aerului pe terenul de lucru”.* A doua zi, pe 15 octombrie 1943, Grupul 8 asalt a executat trei misiuni cu 12 avioane, lansând în liniile inamice 6 tone de bombe.

[471] S.I.A.-M.ST.M.-Jurnalul de Operații al Grupului 8 asalt, dosar 871/1, f. 26.
[472] Prof. dr. Valeriu Avram, Istoria aviației militare române 1910-2010, p. 360.
[473] ANIC-Preşedinția Consiliului de Miniştri-Cabinetul Militar, ds.91/1944, ff. 150-152.

Jurnalul de operaţii al unităţii consemnează: *„Subofiţerul aviator Gross* (care lupta în Grupul 8 asalt, n.n.) *cu avionul Henschel 129 nr. 328, a aterizat între linii. Adjutanţii Mlădin şi Logofătu loviţi de artileria A.A. inamică au aterizat forţat în liniile noastre, salvându-se”*.[474]

Întrucât Grupul 7 vânătoare se afla de mai multă vreme pe front, din ordinul generalului av. Gheorghe Jienescu, subsecretar de stat al Aerului, personalul navigant al unităţii s-a reîntors în ţară pentru apărarea spaţiului aerian naţional. Această propunere a fost făcută de colonelul av. Woldenga din partea Comandamentului Aero German, iar mareşalul Ion Antonescu a aprobat cererea. Urma ca el să fie înlocuit cu Grupul 9 vânătoare care luase fiinţă la 12 aprilie 1942, personalul navigant instruindu-se pe Me.109 G la Tiraspol.

Bătălia terestră şi cea aeriană se desfăşura în continuare cu o încrâncenare fără precedent, forţele sovietice copleşitoare au obligat Armata 6-a germană să se retragă pe poziţii noi; blindatele inamice se îndreptau spre istmul Perecop, ce realiza legătura cu Crimeea.

2 noiembrie 1943. Grupul 8 asalt, dislocat pe aerodromurile de la Kerson şi Karankut, a înscris una din cele mai glorioase pagini din istoria sa, iar colaborarea cu aviatorii germani care luptau în acest grup a fost exemplară. Citǎm din Jurnalul de Operaţii al acestei eroice unităţi de aviaţie româneşti: *„Karankut. Ordin de operaţii nr. 129/1943 al Corpului 1 Aerian Român. Raport operativ nr. 83/2 noiembrie 1943 al Grupului 8 asalt. Grupul acţionează în misiuni cu 2, 3 şi 4 avioane, atacă cu bombe, tunuri şi mitraliere. S-au atacat cu armele de bord o coloană de cisterne, o coloană auto, tunuri hipomobile în zonele: Tschalbassi-Britewka-Pawlovka-Vladimirovka. Au fost distruse: 7 maşini şi o cisternă mare incendiată, 3 căruţe, 2 tunuri hipomobile, mai multe maşini şi căruţe distruse şi circa 60-80 călăreţi ucişi cu cai cu tot. Avionul Henschel 129 nr. 226 pilotat de adjutantul Stoian Dumitru nu s-a mai întors din misiune. A căzut în flăcări la Tschalbassi lovit de A.C.A.-ul inamic. S-au executat 6 misiuni. Ore de zbor: 11,45. Muniţie consumată: proiectile calibru 20 mm-2288; cartuşe de mitralieră calibru 7,92 mm-9239. Incidente de zbor: Avionul nr. 141393 cu adjutantul stagiar Mlădin Constantin fiind lovit de A.C.A.-ul inamic ia foc şi aterizează în prima linie. Adjutantul stagiar av. Marinescu Dumitru reuşeşte să aterizeze forţat pe un teren accidentat lângă avionul în flăcări şi salvează pilotul ducându-l la Kerson. Avionului Henschel 129 nr. 329 îi sare o elice şi aterizează forţat în liniile inamice la 3 km de unde pilotul, sublocotenentul av. Muntean Lazăr este luat de un Fieseler Storch de către subofiţerul german* (Sepp, n.n.) *Reitberger. Avionul Henschel 129 nr. 112 cu adjutantul Logofătu Ioan lovit de A.C.A.-ul inamic aterizează forţat la 8 km nord de Tschalbassi şi la 2 km în faţa trupelor ruseşti. Pilotul este salvat de adjutantul stagiar Anghel Vasile care aterizează lângă cel avariat şi*

[474] Dr.Valeriu Avram, Germanii în aeronautica română,…p. 217.

aduce pilotul la Kerson. Diverse: Apărarea antiaeriană foarte puternică la Britewka, cu platforme mobile de A.A."[475].

Informaţii lapidare care ascund un dramatism extraordinar. Am refăcut această zi primind informaţiile necesare de la domnii: locotenent comandorul av. (r) Dumitru Marinescu, adjutantul major av. (r) Vasile Anghel, adjutantul av. (r) Ion Enache şi căpitanul ing. av. (r) Lazăr Muntean, eroii acestei întâmplări deosebite. Dar să derulăm pe îndelete, faptele:

La orele 10.00, sublocotenentul av. Lazăr Muntean din Escadrila 60 asalt pleacă în cea de-a treia misiune a zilei. Aflat în fruntea unei patrule, a primit misiunea să bombardeze localitatea Wladimirovka, unde se afla o puternică concentrare sovietică de trupe blindate. Atacul a fost năpraznic, bombele au lovit în plin obiectivul, provocând o mare derută în rândul inamicului. Sublocotenentul av. Lazăr Muntean aflat la manşa avionului Henschel 129 nr. 329, a virat cu 180^0 pentru a ataca cu armamentul de bord şi, în acel moment, un obuz tras de apărarea antiaeriană sovietică a lovit în plin motorul drept *„Explozia mi-a zburat pur şi simplu elicea motorului drept* - nota pilotul Muntean într-un raport. *Am reuşit să virez pe partea stângă, unde motorul se afla în funcţiune şi am aterizat forţat la marginea satului Wladimirovka. M-am îndepărat imediat de avion şi am luat-o la fugă spre vest. Camarazii din patrulă au continuat atacul, făcându-mi acoperirea din aer, până am reuşit să mă îndepărtez îndeajuns de locul aterizării. Avioanele noastre au plecat acasă, pentru că nu putea fi vorba de o aterizare salvatoare, terenul fiind plin de dune de nisip şi de tufe de răchită, deci foarte accidentat. Fugeam de aproape trei ore, timp în care, la Punctul de comandă al grupului, camarazii puneau la cale salvarea mea"*[476].

În timp ce sublocotenentul av. Lazăr Muntean se îndepărta tot mai mult de locul unde aterizase forţat, pe aerodromul de la Karankut, a sosit în inspecţie subsecretarul de stat al Aerului, generalul de escadră aeriană Gheoghe Jienescu, însoţit de generalul av. Dessloch din partea Flotei a 4-a Aeriene Germane, devenit la puţin timp, comandantul ei. Aparatul de zbor cu care cei doi generali s-au deplasat era un Fieseler Storch, poreclit *„Bărzoiul",* foarte maniabil, ateriza şi decola de pe 25 de m. Piloţii întorşi la bază au adus informaţii importante, toţi însă au pledat pentru salvarea imediată a sublocotenentului Muntean, camaradul lor.

Plutonierul major av. Sepp Reitberger din Misiunea de legătură germană pe lângă Grupul 8 asalt, pilot încercat care zburase de multe ori cu Lazăr Muntean, căuta o soluţie să-şi salveze camaradul. Cunoştea foarte bine locul unde aterizase acesta şi ţinea cu tot dinadinsul să-l salveze, întrucât îi fusese pilot-instructor. Sepp Reitberger a zburat neîntrerupt cu aviatorii români din Grupul 8 asalt cu un avion Henschel 129 cu însemnele naţionale româneşti „*Crucea regelui Mihai*". Instructorul german, din respect pentru foştii săi elevi, deveniţi camarazi de front, a învăţat destul de bine

[475] Ibidem.
[476] S.I.A.- M.St.M.-Jurnalul de Operaţii al Grupului 8 asalt, dosar 871/1, f. 26.

românește, fapt care va contribui la salvarea vieții lui, în împrejurări tragice. El, pilotul-instructor german, a găsit soluția să-l salveze pe sublocotenentul av. Lazăr Muntean. A pus ochii pe avionul Fieseler Storch cu care veniseră cei doi generali. Fără să ceară voie sau să anunțe pe cineva, aviatorul Sepp Reitberger s-a urcat în Fieseler, profitând de faptul că aparatul de zbor nu era păzit de nimeni. A pornit motorul, a decolat scurt, îndreptându-se spre front. Pilotul german, când a descoperit lipsa avionului Fieseler, a dat alarma, raportând că i-a fost furat aparatul de zbor. Aşa ceva nu se mai întâmplase, deşi, comandantul Grupului 8 asalt ştia adevărul pentru că fusese informat, dar n-a avut curajul să-i raporteze adevărul subsecretarului de stat al Aerului, generalului Gh. Jienescu. Aparent, toți erau revoltați, iar generalul Dessloch s-a mâniat atât de tare, strigând în gura mare: *„Sabotaj! Curtea Marțială!”* Ministrul Jienescu l-a calmat pe generalul german, pentru că între timp a fost informat despre ceea ce se întâmplase de fapt. *„După aproape o oră de aşteptare* - nota sublocotenentul av. Lazăr Muntean*, am văzut două avioane Henschel 129 care au trecut pe deasupra mea, fără să mă repereze. În urma lor apare un Fieseler Storch, şi după un viraj mai larg, trece pe deasupra mea, la 50 m înălțime. Arunc scurta de piele în aer, ca mijloc de semnalizare. Avionul virează, pilotul reduce motorul şi aterizează între două dune de nisip. L-am recunoscut pe instructorul meu german. Îl ajut să întoarcă avionul cu botul spre vest, după care, pe geamul lateral din stânga m-am suit în carlingă. Pilotul pune motorul în plin şi avionul a decolat fără probleme. Trecem linia frontului destul de uşor”*[477].

Când *„Bărzoiul”* s-a ivit la orizontul aerodromului, din toate piepturile au izbucnit strigăte de urale. Sublocotenentul av. Lazăr Muntean fusese smuls din liniile inamice. Arăta jalnic, cu hainele arse, cu mâinile pline de sânge şi funingine, şocat încă de explozia care-i sfârtecase avionul.

Generalul Gheorghe Jienescu, mişcat de această întâmplare, i-a îmbrățişat cu multă căldură pe cei doi aviatori, fotoreporterii care îi însoțeau pe cei doi demnitari militari au fixat pe clişeu acest moment. Plutonierul major av. Sepp Reitberger a fost decorat, pe loc, cu Ordinul *„Virtutea Aeronautică”* cu spade clasa Cavaler, ceea ce l-a determinat pe generalul Dessloch, până la urmă, să-i felicite pe cei doi aviatori.

Ministrul român al Aerului, generalul av. Gh. Jienescu l-a întrebat pe Sepp Reitberger ce l-a determinat să facă acest gest, care putea să-l ducă în fața Curții Marțiale. Aviatorul german a răspuns, fără să ezite: *„Domnule ministru! Trebuia să-mi salvez elevul cu prețul vieții. Suntem camarazi de arme şi frați de cruce. Şi acest lucru este esențial”*[478].

Fapta pilotului german a făcut înconjurul frontului şi prestigiul lui a crescut mult în escadrilele româneşti aflate pe Frontul de Est.

---

[477] Dr. Valeriu Avram, Germanii în aeronautica română,…p. 220.
[478] Ibidem.

… Sfârşit de septembrie 1944. Pe străzile Sibiului, o coloană lungă de prizonieri germani se îndrepta spre gară pentru a fi îmbarcată în vagoane şi, de aici, drumul spre Siberia, fără întoarcere. Îndreptându-se spre aerodromul de la Balomir, piloţii Grupului 8 asalt au oprit maşina, spre a lăsa drumul liber pentru trecerea prizonierilor. Deodată, au văzut un subofiţer aviator cu mâna stângă într-un bandaj. Uniforma îi era murdară şi ruptă, iar faţa tristă demonstra disperarea acestui zburător. Piloţii noştri l-au recunoscut: era Sepp Reitberger. I-a observat şi el şi ochii i-au strălucit imediat. S-au înţeles din priviri. Comandantul Grupului 8 asalt, comandorul av. Duţu Vasiliu, a coborât din maşină împreună cu adjutantul şef av. Ştefan Pucas, un basarabean cu înfăţişare de atlet. Au intrat în coloană şi l-au scos pe Reitberger şi, foarte siguri pe ei, l-au informat pe comandantului formaţiei de pază că pilotul german este spion şi că trebuie predat Serviciului de contraspionaj. L-au luat pur şi simplu pe sus pe fostul lor instructor de zbor, l-au suit în maşină şi au pornit în cea mai mare viteză. La marginea oraşului au oprit. I-au dat bani, alimente şi haine civile, câte aveau la ei, şi i-au dat drumul camaradului lor care luptase alături de ei timp de aproape doi ani sub Tricolorul României. L-au îmbrăţişat şi s-au rugat la Dumnezeu ca să scape. Oberfeldwebelul av. Sepp Reitberger salvase viaţa unui pilot român de la moarte sigură, iar camarazii săi, n-au uitat nicio clipă acest lucru şi l-au salvat, la rândul lor, riscându-şi viaţa. Sepp Reitberger a supravieţuit războiului[479].

Cunoscând bine limba română, a stat ascuns o perioadă de timp la o familie de români până s-au liniştit lucrurile. A reuşit să ajungă în Germania de Vest şi a lucrat mult timp la o firmă de asigurări. A păstrat legătura cu adjutantul şef av. Ştefan Puşcaş, care a călătorit în Germania şi s-a întâlnit cu fostul său camarad de arme.

Pentru activitatea deosebită desfăşurată de aviatorii Grupului 5 bombardament greu, în ziua de 7 noiembrie 1943, s-a primit şi o scrisoare de felicitare din partea Comandamentului Flotei a 4-a Aeriene Germane, precum şi o adresă de mulţumire din partea Comandamentului Grupului de Armată Sud, pentru sprijinul deosebit dat în ziua de 6 noiembrie 1943, în sectorul Golaja Pristan.

Şi în luna decembrie 1943, din cauza condiţiilor meteorologice defavorabile, plafon 300 m, aviatorii din Grupul 7 vânătoare n-au zburat decât 11 zile, misiunile s-au îndeplinit pe un ger cumplit.

În ziua de 18 decembrie 1943, s-au trimis în zbor 40 de avioane care au efectuat convoieri în Limanul Bugului, sprijinind în continuare apărarea din aer a Armatei 1 blindate germane, în acţiunea ei din zona Capului de pod de la Nikopol. Grupul 5 bombardament greu a primit scrisori de mulţumire în ziua de 21 ianuarie 1944 de la Corpul 30 Armată (german) şi de la Comandamentul Diviziei 97 infanterie germană, pentru sprijinul acordat. Scrisoarea era semnată de generalul Fretten Rico, comandantul Corpului 30 Armată[480].

---

[479] Dosarele Istoriei, an.VI, nr. 9/2001.

[480] S.I.A.-M.St.M.-Jurnalul de Operaţii al Grupului 8 asalt, dosar 871/f. 55.

Pentru activitatea deosebită, Corpul 1 Aerian Român a primit în ziua de 8 februarie 1944 următorul mesaj scris din partea Comandamentului Grupului de Armate „A" germane: *„Pentru atacurile executate cu deplin succes de avioanele de asalt româneşti în sectorul Apostolovo-Bolşaia Kostromka-exprim aprecierile noastre deosebite. Atacurile au contribuit la o uşurare remarcabilă a trupelor combatante şi în afară de aceasta, s-au obținut informații prețioase pentru comandamentul superior. Vă rugăm să transmiteți mulțumirile şi aprecierile mele echipajelor care au luat parte la aceste misiuni. Feldmareşal von Kleist"*[481].

În ziua de 15 februarie 1944, Grupul 8 asalt a primit din partea Comandamentului Flotei a 4-a Aeriene Germane următoarea scrisoare de mulțumire *„Prea stimate domnule general. Pentru frumoasele d-voastră felicitări şi ale Corpului 1 Aerian Regal Român, vă răspund şi vă exprim, din toată inima, mulțumirile mele cele mai sincere. Când citesc despre luptele grele din sectorul de sud, atât de cunoscute mie, îmi aduc aminte întotdeauna de timpurile grele şi tocmai din această cauză glorioasă, când mi-a fost dat să lupt umăr la umăr cu bravii camarazi din Corpul 1 Aerian Regal Român. Nu mă îndoiesc de victoria finală, chiar dacă nu va fi dăruită, ci obținută prin lupte grele. Atunci când vom ajunge la acel moment, ne vom revedea în Patria d-voastră frumoasă, pe care vreau s-o cunosc mai îndeaproape, inclusiv Bucureştiul şi apoi vă voi invita în Germania.*

Până atunci, vă doresc d-voastră şi bravilor camarazi din Corpul 1 Aerian Regal Român, «Hals und Beinbruch» şi multă fericire ostăşească. Într-o credincioasă alianță, al d-voastră, general av. Phlugbeil"[482].

Comandantul Corpului 44 Armată a trimis în ziua de 16 februarie 1944 conducerii Corpului 1 Aerian Român următoarea scrisoare de mulțumire pentru sprijinul primit din partea aviatorilor români din Grupul 8 asalt: *„Domnul general comandant al Corpului 44 Armată german, mulțumeşte pentru atacurile Grupului 8 asalt, care s-au executat în perioada 14-16 februarie 1944, deşi condițiile meteorologice erau dintre cele mai nefavorabile. Mai cu seamă, atacul al doilea a avut un efect deosebit de bun şi a contribuit în mare măsură la uşurarea trupelor proprii care operează în fața Capului de pod de la Zolotaija Balka"*[483].

Inspectând unitățile de aviație ale Corpului 1 Aerian Român, generalul de escadră aeriană Emanoil Ionescu a decorat personalul de legătură german detaşat la Grupul 5 bombardament greu, compus din locotenentul av. Karl Beyer cu Ordinul *„Steaua României"* în grad de Cavaler şi panglică de Virtute Militară, pe subofițerii Fritz Schaffer cu medalia *„Serviciul credincios"* clasa a II-a şi Karl Kaufhold cu *„Bărbăție şi credință"* clasa I.

Până la 16 martie 1944, din cauza condițiilor meteorologice deosebit de dificile: zăpadă şi ger, aviația de bombardament şi de asalt a activat sporadic în favoarea

[481] Ibidem, f. 57.
[482] Ibidem, f. 60.
[483] Ibidem, f. 61.

Armatei a 6-a germană. După ce timpul s-a mai ameliorat, cât de cât, aviația de asalt a continuat să sprijine trupele terestre germane şi române, bombardând forțele sovietice situate la Capul de pod de la Nikolaev.

În ziua de 29 martie 1944, Grupul 8 asalt a primit o scrisoare de mulțumire din partea Corpului 72 Armată german cu următorul text: *„Domnul general Rasp, comandantul Diviziei 335 infanterie germană, mulțumeşte prin d-voastră comandanților şi echipajelor Grupurilor 5 bombardament şi 8 asalt româneşti, pentru sprijinul dat în ziua de 17 martie 1944, între orele 10-12, în zona Mihailowka-Peresadowka - 21 km nord-est de Nikolaev -, încurajând-o în lupta ei de ieşire din încercuire"*[484].

Ofensiva sovietică a continuat datorită superiorității în blindate, aviație şi trupe terestre; trupele româno-germane s-au retras progresiv. Corpul 1 Aerian Român, începând cu 26 martie 1944 a început transferarea escadrilelor de aviație la Tecuci sau pe alte baze aeriene naționale.

La începutul lunii aprilie 1944, Armata Roşie a trecut Nistrul între Dubăsari, Soroca şi Hotin, ocupând nordul Basarabiei, Moldovei şi întreaga Bucovină. Armatele 3 şi 4 române în cooperare cu Grupul german de armate *„Wohler"* au reuşit să stăvilească pentru moment ofensiva sovietică pe aliniamentul Storojineț-Rădăuți-Suceava- Fălticeni-Tg.Neamț-Paşcani-Iaşi cu prețul unor mari eforturi. Această zonă a devenit câmpul de acțiune al Corpului 1 Aerian Român. Cea mai activă a fost aviația de bombardament, care a executat zilnic câte trei-patru misiuni, bombardând continuu unele localități, întrucât în acea regiune se aflau numeroase trupe inamice. Se zbura până la 50 km în spatele liniilor inamice şi se ataca tot ceea ce putea opri pe moment ofensiva Armatei Roşii.

În ziua de 11 aprilie 1944, Grupul 5 bombardament greu a primit următoarea scrisoare de mulțumire din partea Grupului de armate „Wohler": *„Grupul 5 bombardament greu prin trei atacuri eficace asupra oraşului Orhei, care a fost ocupat de inamic, a cauzat acestuia pierderi considerabile. Prin această acțiune, trupele terestre au fost mult mai uşurate. Mulțumesc Grupului 5 bombardament pentru acest ajutor eficace şi exprim bravelor echipaje româneşti înalta mea considerație. Trăiască România! General de infanterie Wohler"*[485].

Comandantul Diviziei a 3-a germană de blindate a trimis o radiogramă de mulțumire cu următorul conținut: *„La atacul aerian asupra oraşului Orhei din 8 aprilie 1944, bombele lansate de aviatorii români au fost bine plasate pe obiectiv, producând distrugeri importante. Grenadierii aduc mulțumiri pentru ajutorul dat"*[486].

La 11 mai 1944, germanii au început ofensiva pentru distrugerea Capului de pod sovietic de la Grigoriopol. Aviația de bombardament şi asalt românească a atacat

---

[484] S.I.A., Fond M.St.M, Registrul istoric al SMFA, dosar 134, f. 93.
[485] Prof. Tudor Vasile, Constantin „Bâzu" Cantacuzino, prințul aşilor, Editura Modelism, Bucureşti, 2000, p. 139.
[486] Dr.Valeriu Avram, Germanii în aeronautica română, p. 225.

frontul inamic din zona localităţilor Taşlik, Grigoriopol şi Sirpeni cu rezultate bune. Bombardierele româneşti protejate de 38 de avioane de vânătoare ale Grupului 7 au continuat atacul în această zonă, avioanele de vânătoare româneşti au doborât patru avioane inamice, cea de-a cincea victorie a fost colectivă.

În ziua de 16 mai 1944 s-a primit o scrisoare de mulţumire din partea Comandamentului Diviziei de grenadieri şi blindate *„Grossdeutschland”,* în care se menţiona: *„În grelele lupte ofensive şi defensive de la sfârşitul lunii aprilie şi începutul lunii mai 1944, timp în care Divizia a luptat în zonele cele mai grave, ea a fost sprijinită în mod strălucit de unităţile de aviaţie ale Corpului 1 Aerian Român. Activitatea neobosită şi eroică a camarazilor români a adus Diviziei, care a purtat lupte grele, uşurări apreciabile, contribuind astfel la succesele ofensive şi defensive din aceste zile. Divizia speră şi în viitor într-o colaborare bună până la obţinerea victoriei finale. Comandant, general de divizie, von Manteufel”*[487].

După debarcarea aliaţilor în ziua de 6 iunie 1944 în Normandia, s-au intensificat misiunile aviaţiei americane de bombardament asupra României.

În ziua de 23 iunie 1944, o formaţie de 500 bombardiere americane a atacat pentru a cincea oară rafinăriile societăţii Româno-Americană, aflată într-o margine a Ploieştiului, şi încă o dată instalaţiile portuare din Giurgiu. Un raport al Flotei a 4-a Aeriene Germane menţiona că forţele româno-germane au doborât 13 avioane inamice în sectorul Ploieşti şi Giurgiu, alte două victorii erau probabile, iar A.C.A.-ul a obţinut 2 victorii sigure şi 9 probabile[488].

În ziua de 3 iulie 1944, aproximativ 400 de bombardiere americane au trecut Dunărea, echipajele inamice au urmărit bombardarea oraşelor Giurgiu, Bucureşti, Arad şi Timişoara. La Arad au fost distruse complet 184 de case, alte 112 au fost grav avariate; printre clădirile importante distruse a fost şi primăria care se afla lângă gara Podgoria. Bombele inamice au lovit triajele c.f. din Bucureşti, Ploieşti şi Giurgiu.

Grupul 1 vt. a decolat cu 19 avioane, Grupul 6 vt.cu 20 de avioane avându-l în frunte pe comandantul Dan Vizanti, piloţii noştri au angajat lupta cu avioane Mustang; adjt. av. Grigore Mincu aflat la manşa avionului IAR-81 C, nr. 328 a fost atacat de câteva Mustang-uri, avionul românesc fiind grav avariat, iar pilotul rănit. A reuşit să aterizeze forţat, IAR-ul 81 fiind reformat.

Aviatorii germani au decolat cu 44 de avioane obţinând 11 victorii aeriene, alte două urmând să fie confirmate. Din 15 avioane doborâte au fost capturaţi 37 de prizonieri. În seara aceleiaşi zile, postul de radio *„Berlin”* informa că avioanele inamice au fost urmărite şi pe teritoriul Serbiei, fiind doborâte, în total 20 de bombardiere cu patru motoare, pilotul german Johann Pichler a obţinut trei victorii aeriene.

---

[487] Ibidem.
[488] S.I.A., F.5476, dosar 858, f. 473.

Ploieştiul a fost atacat la 9 iulie 1944, alarma s-a dat la orele 9.20; primul val de 150 de bombardiere americane însoţite de o puternică escortă de vânătoare a ajuns deasupra sectorului de nord al oraşului la orele 9.50, şi de la altitudinea de 7500 m, avioanele inamice au atacat rafinăriile, cazărmile, unităţile industriale şi cartierul de locuinţe.

Al doilea val s-a apropiat de obiectiv zburând pe la Turnu Severin, Sibiu, Braşov, Câmpina, Ploieşti, unde a ajuns la orele 10.06, şi-a lansat bombele, apoi avioanele americane s-au îndreptat către Roşiorii de Vede-Caracal-Calafat.

Al treilea val format din aproximativ 200 avioane de vânătoare, au intrat pe la Turnu Măgurele la orele 9.20, parcurgând lungul Dunării până la Oltenița, după care au urmat traseul spre Bucureşti-Ploieşti-Mizil, urmărind să surprindă la sol avioanele româneşti şi germane. Agresorii aerieni n-aveau de unde să ştie că Grupurile 1 şi 6 s-au retras pe aerodromul de la Alexeni. Au decolat numai 7 avioane din Grupul 7 vt., germanii au ridicat de la sol 39 de avioane, pierzând 4 aparate, un pilot mort, obţinând numai o victorie aeriană sigură şi una probabilă.

În ziua de 15 iulie 1944, când o formaţie compusă din 800 de avioane americane de bombardament şi vânătoare care se întindea pe 300 km, la înălţimi cuprinse între 3500-7000, au urmărit bombardarea Capitalei, Braşovului şi Valea Prahovei. Aviaţia de vânătoare româno-germană a susţinut lupte aeriene în zonele Vânju Mare, Drăgăşani, Băbeni-Vâlcea. Au fost doborâţi subofiţerul german av. Gunter Kilka şi slt. av. Gheorghe Popescu care luptase pe avionul IAR-80 nr. 379.

Raidurile aeriene ale aviaţiei Naţiunilor Unite au continuat şi în luna august 1944. Astfel, în noaptea de 9/10 august 1944 o formaţie de aproximativ 100 de avioane englezeşti venite din Italia au atacat, între orele 23.10-23.50, oraşele Bucureşti şi Ploieşti. Bombele lansate asupra rafinăriilor Astra Română şi Româno-Americană au produs mari pagube; au fost lovite cartierele de locuinţe Bereasca, Teleajen şi Bucov. Artileria antiaeriană româno-germană a doborât 12 avioane inamice: 9 Wellington, 2 Halifax şi 1 Liberator[489].

În luna august 1944, forţele anglo-americane au efectuat 11 raiduri aeriene, din care 9 de zi şi 2 de noapte, în cadrul cărora s-au desfăşurat 17 atacuri asupra 9 oraşe importante. Atacurile s-au desfăşurat spre sfârşitul perioadei, în zilele de 17,18,19 şi 20 august 1944, fiind efectuate cu forţe aeriene masive: 700 de avioane de bombardament şi vânătoare, la 17 august, şi circa 1000 de avioane, la 18 august 1944.

Aceste bombardamente similare unor *„ciocane de foc”* ale artileriei terestre, au premers declanşarea ofensivei sovietice pe frontul Iaşi- Chişinău din 20 august 1944.

În perioada 4 aprilie-19 august 1944, aviaţia anglo-americană a organizat asupra României 40 de raiduri, cu 83 de atacuri asupra unor obiective industrial-economice, îndeosebi în zona Ploieşti-Prahova, din care 67 de atacuri de zi şi 16 atacuri de noapte; luna iunie a reprezentat vârful acestor misiuni. Aviaţia anglo-americană a pierdut

[489] Dr.Valeriu Avram, Germanii în aeronautica română, p. 229.

deasupra României în perioada mai sus amintită 7% din numărul aparatelor participante la raiduri deasupra țării noastre, față de numai 3,5% pierderi deasupra Germaniei (730). Ploieştiul a fost bombardat de 6 ori, iar Câmpina de 2 ori. Aviația sovietică a efectuat trei atacuri principale nocturne lansând bombe asupra oraşelor Brăila, Galați, Ismail, Constanța.

Caracteristica acestei perioade a fost intensificarea survolării spațiului aerian românesc, de regulă în cursul nopții de către avioanele anglo-americane din Italia spre aerodromurile din Ucraina: 10 survolări din 7 dus şi 3 întors. În două cazuri s-au realizat zboruri de bombardament *„în pendul”*, la 8 august când 70 de bombardiere şi 50 de avioane de vânătoare înapoiate din Ucraina au bombardat Buzăul, aerodromul Ziliştea şi tabăra militară de la Mihai Bravu şi la 10 august, când o formație de bombardiere americane venind din Italia a atacat oraşele Ploieşti şi Câmpina, îndreptându-se apoi spre bazele aeriene din Ucraina.

Bombardamentele anglo-americane asupra României, prin amploarea lor, au fost cele mai mari executate vreodată asupra teritoriului național. Aceste atacuri aeriene au făcut parte dintr-un plan de acțiuni militare dinainte stabilit împreună cu sovieticii, loviturile aviației anglo-americane au fost adevărate operațiuni aeriene strategice. Misiunile de bombardament executate de aliați au urmărit în principal un scop strategic: distrugerea zonei petrolifere de pe Valea Prahovei, a unor obiective economice importante, a nodurilor de comunicații şi demoralizarea populației, care să ducă până la urmă la ieşirea țării din Axă.

Bibliografie:

1. Dr. Valeriu Avram, Germanii în aeronautica română, Editura Comunicator, Bucureşti, 2004, p. 197;
2. Valeriu Avram, Grupul 8 asalt. Documente şi memorii inedite, Editura Modelism, Bucureşti, 1994;
3. Prof. dr. Valeriu Avram, Istoria aviației militare române 1910-2010, Editura Scrib, Bucureşti, 2010;
4. Prof. Tudor Vasile, Constantin „Bâzu” Cantacuzino, prințul aşilor, Editura Modelism, Bucureşti, 2000, p. 139;
5. S.I.A., F.5476, dosar 654 şi 858;
6. S.I.A., F.1656, dosar 1;
7. S.I.A., Fond M.St.M., Registrul istoric al SMFA, dosar 134;
8. S.I.A.-M.St.M., Jurnalul de Operații al Grupului 8 asalt, dosar 871/1;
9. ANIC-Preşedinția Consiliului de Miniştri-Cabinetul Militar, ds. 91/1944;
10. Dosarele Istoriei, an.VI, nr. 9/2001.

APĂRAREA ANTIAERIANĂ A ROMÂNIEI ÎN CAMPANIA ANULUI 1941

Autori: Gl.mr. (r) dr. Visarion NEAGOE[*].
Lt.col. Constantin STANCIU[**].

As far back as World War I, general Von Seeckt, the chief of German General Staff stated : " The hostilities will be started by attacks and counter-attacks of the enemy air forces, because these are the most affordable elements in order to get the action started. The enemy air forces will become our main objective to be commanded, then we will try to disturb the mobilization of the opponent forces, as well as the performance of their industry.

Gl.mr. (r) dr.
Visarion NEAGOE

Lt.col.
Constantin STANCIU

1. Introducere

Încă din timpul Primului Război Mondial generalul Von Seeckt, şeful Marelui Stat Major German afirma: „Ostilităţile vor începe prin atacuri şi contraatacuri ale forţelor aeriene adverse, căci acestea vor constitui elementele cele mai rapid disponibile pentru a intra în acţiune. Forţele aeriene ale inamicului vor constitui obiectivul principal de stăpânit, apoi ne vom strădui de a perturba mobilizarea forţelor adversarului şi funcţionarea industriei sale".

Concluzia care se desprinde din toate lucrările de după Primul Război Mondial este că, armatele bine organizate prevăd, pe lângă o artilerie terestră capabilă de a coopera la tragerea antiaeriană şi o artilerie antiaeriană specializată, capabilă de a reacţiona contra atacului aerian atât în zona de luptă a armatelor, cât şi în adâncimea teritoriului.

Făurirea statului naţional unitar român a exercitat, în mod firesc, determinări favorabile şi asupra capacităţii de apărare a ţării.

În ciuda greutăţilor materiale cu care continua să se confrunte industria românească, au început să apară şi să fie încurajate, de conducerea armatei, preocupările pentru crearea sau perfecţionarea tehnicii de luptă. Un exemplu semnificativ îl constituie activitatea desfăşurată de către ofiţerul inventator Ion Bungescu. Acesta a realizat, în anul 1925, primul model de aparat central de tragere care rezolva problema întâlnirii proiectilului cu ţinta în ipoteza fundamentală.

---

[*] General în rezervă, fost comandant al Comandamentului Operaţional Întrunit „Mareşal Alexandru Averescu".
[**] Şcoala de Aplicaţie pentru Forţele Aeriene „Aurel Vlaicu".

Valoarea realizării inventatorului român consta în aceea că el permitea, în perioada 1926-1928, executarea în România a tragerilor indirecte, centralizate cu noul aparat a cărui funcționare se baza pe metoda geometrică de calcul. Pe timpul acestor trageri, toate măsurătorile şi calculele se efectuau de către aparatul central de tragere, care, prin teleindicație, transmitea continuu la tunuri elementele de tragere: unghi de înclinare, azimut, distanță-focos, ochirea executându-se astfel indirect.

Intrarea în deceniul 4 al secolului XX avea să consemneze alte momente de referință ale devenirii şi evoluției artileriei antiaeriene.

Astfel, conform statisticilor vremii, Germania şi Italia, pe de o parte, şi Franța şi Anglia, pe de altă parte, au produs, în anul 1930, în medie, 600-700 avioane militare, cu o pondere de 40-50% avioane de bombardament şi o îmbunătățire substanțială a posibilităților de luptă.

Prin urmare, având în vedere şi exacerbarea ideii de război aerian, care, potrivit unor doctrinari şi strategi militari din epocă, ar urma să dețină ponderea cea mai mare într-un viitor război, acțiunile trupelor de uscat trecând pe un plan secundar, şi în România, ca de altfel în majoritatea statelor din Europa, problema contracarării acțiunilor din aer a devenit una deosebit de importantă pentru domeniul militar.

Astfel, în 1930, generalul Alevra, sesizând insuficiența mijloacelor de apărare antiaeriană din armata română, propunea ca la fiecare armată să existe, în afara diferitelor categorii de aviație necesară, câte un regiment de artilerie antiaeriană, o companie de proiectoare şi o companie de mitraliere.

Prin Decretul nr. 2596 din 8 iulie 1930, care stabilea noua ordine de bătaie a Inspectoratului General al Aeronauticii, în componența acestuia apărea Comandamentul Apărării Antiaeriene. Această denumire a eşalonului cel mai înalt al apărării antiaeriene a fost păstrată până la 25 iulie 1932 când, odată cu înființarea Subsecretariatului de Stat al Aerului, a fost schimbată în Comandamentul Apărării Contra Aeronavelor.

Subsecretariatul de Stat al Aerului – organ central de conducere, informare şi administrare a tuturor mijloacelor aeriene, de apărare contra aeronavelor şi de protecție a navigației aeriene de pe teritoriul național – avea în compunere: Comandamentul Forțelor Aeriene, care avea, la rândul său, în subordine Comandamentul aeronautic teritorial, două comandamente de divizie aeriană, patru comandamente de escadrile aeronautice, Comandamentul aerostației, Comandamentul Apărării Contra Aeronavelor, cu regimentele de apărare antiaeriană, şcolile şi centrele de instrucție ale aeronauticii şi apărării contra aeronavelor.

În anul 1936 aceste două domenii distincte ale apărării naționale – aviația şi apărarea antiaeriană – aveau să fie structurate separat şi puse sub o conducere unică, Ministerul Aerului şi Marinei. Acest minister avea în organica sa Comandamentul Forțelor Aeriene, Comandamentul Apărării Contra Aeronavelor şi Comandamentul Apărării Antiaeriene a Teritoriului. În această organizare, Comandamentul Forțelor

Aeriene avea în subordine trei regiuni aeriene, compuse din aviație, artilerie antiaeriană şi zone de apărare pasivă a teritoriului.

Începând din anul 1937 artileria antiaeriană românească a cunoscut o veritabilă relansare prin înzestrarea cu cele mai moderne tunuri: 75mm Vickers (Anglia); 37mm Rheinmetall şi 88mm Krupp (Germania); 25mm Hotchkiss (Franța); 40mm Bofors (Suedia); 20mm Oerlikon (Elveția). Totodată, ofițerul inventator Ion Bungescu a realizat „aparatul central simplificat" Md.1935 şi aparatul central „maior Bungescu, Md.1938" pentru conducerea focului bateriilor de artilerie antiaeriană.

2. Situația artileriei antiaeriene la intrarea României în cel de-al Doilea Război Mondial

La 22.06.1941 Comandamentul Apărării Contra Aeronavelor, precum şi toate marile unități, unitățile luptătoare şi formațiunile de servicii subordonate acestuia erau mobilizate. Ca urmare, în compunerea Comandamentului Apărării Contra Aeronavelor existau: Centrul general de pândă, trei comandamente de apărare antiaeriană de regiuni aeriene, 6 grupări de artilerie antiaeriană (de valoare regiment), 19 comenzi de grupuri de artilerie antiaeriană (de valoare divizion), 84 baterii tunuri antiaeriene, proiectoare şi mitraliere antiaeriene, din care 35 de baterii tunuri calibru mijlociu (75-76,5 mm), 28 baterii tunuri calibru mic (20-40mm), 12 baterii mitraliere antiaeriene calibrul 13,2 mm şi 9 baterii de proiectoare[490].

Comandamentului Apărării Contra Aeronavelor îi erau, de asemenea, subordonate cele 6 Baze ale regimentelor de artilerie antiaeriană, Şcoala de ofițeri de artilerie antiaeriană, Şcoala de subofițeri de artilerie antiaeriană, Centrul de Instrucție al Artileriei Antiaeriene, trei coloane de muniții şi trei trenuri de muniții. Pentru completarea nevoilor de apărare antiaeriană la înălțimi mici, s-au organizat şi erau în dispozitiv: o baterie mitraliere Schwartzlose şi puşti mitralieră Z.B. (pivoți a două arme automate amenajate pentru apărarea antiaeriană), 694 grupe de mitraliere Schwartzlose şi puşti mitralieră Z.B. (amenajate pentru tirul antiaerian) în apărarea antiaeriană a punctelor sensibile de pe teritoriu (gări, porturi, poduri de cale ferată şi şosele, depozite, stabilimente de stat şi particulare, întreprinderi), precum şi trei baterii pândari aerieni de teritoriu.

Cele trei comandamente de regiuni aeriene, care subordonau operativ atât artileria antiaeriană, cât şi unitățile de aviație de pe raza lor de responsabilitate, se delimitau astfel: Regiunea 1 aeriană în Transilvania şi Oltenia, Regiunea 2 aeriană în Moldova, Regiunea 3 aeriană în Muntenia şi Dobrogea.

Serviciul general de informații, bazat pe observatori (pândari) aerieni cu centrala inițial la Postul de comandă al Grupării de artilerie antiaeriană Bucureşti, avea în

[490]. Arhiva M.Ap.N., fond 319, dosar 21, p. 4.

compunere 6 baterii de pândari aerieni, care organizau 6 centre de informații regionale şi 29 centre de informații județene cu 432 posturi de pândă aeriană.

Efectivele totale la unitățile operative se ridicau la circa 28.000 de militari (ofițeri, subofițeri şi trupă)[491]. În subordinea comandamentului, mai intrau şi formațiunile de apărare pasivă, cu un efectiv de circa 46.000 militari şi civili.

Datele prezentate înfățişează un tablou general din care rezultă amploarea şi dimensiunea armei la începutul războiului, amploare care a crescut mereu, pe măsură ce a sporit numărul bateriilor de foc din dotare, fie prin dezvoltarea producției interne (tunul Vickers 75mm, inclusiv aparate centrale de tragere tip Bungescu, tunuri 37mm Rheinmetall), fie baterii de 88mm Krupp-acestea din urmă cumpărate de la germani, împreună cu aparatele lor centrale Kapagerăt (K.G.-40) şi stațiile de radiolocație de tragere de tip Wurtzburg (W-68).

De altfel, numărul bateriilor de tunuri antiaeriene avea să sporească de la circa 65 în anul 1941 la circa 200 (calibru mic şi mijlociu) la 23 august 1944.

Dislocarea grupărilor antiaeriene pe teritoriul țării, în apărarea antiaeriană a diferitelor obiective, exprima ideea principală de efort, gravitând cu majoritatea mijloacelor în Moldova, Muntenia şi Dobrogea, deoarece aici se găsea gruparea principală a trupelor terestre a forțelor aeriene destinate eliberării Basarabiei şi Bucovinei de Nord, cât şi majoritatea punctelor şi centrelor sensibile de pe teritoriul național.

Este important de menționat că rolul grupării nu consta în conducerea centralizată a focului subunităților din subordine, ci, îndeosebi, în coordonarea misiunilor acestora, repartiția lor la obiective, precum şi în rezolvarea unor sarcini administrative. Grupările aveau în compunere grupuri (similar divizioane) de artilerie antiaeriană, cu un număr variabil de baterii, de regulă, de calibre diferite şi de mitraliere antiaeriene.

La baza întrebuințării în luptă şi a dislocării artileriei antiaeriene pe teritoriu, precum şi a repartiției la diferite grupări de trupe şi obiective, în anul 1941, Comandamentul Apărării Contra Aeronavelor a avut în vedere dispozitivul operativ şi manevra marilor unități din trupele de uscat pe timpul ducerii operațiilor, dispunerea şi importanța obiectivelor de pe teritoriu şi a aerodromurilor aviației proprii, precum şi modul de acțiune a inamicului aerian.

Înțelegerea cadrului mai larg în care s-au înscris acțiunile artileriei antiaeriene impune o prezentare, fie şi sumară a **dispozitivului strategic al trupelor române şi germane** la 22 iunie 1941[492], data începerii campaniei pentru eliberarea Basarabiei şi Bucovinei de Nord, precum şi a principalelor obiective de importanță deosebită pentru apărarea antiaeriană a teritoriului.

---

[491] Ibidem, p. 10.

[492] "România în anii celui de-al doilea război mondial", Editura Militară, Bucureşti, 1989, p. 366.

Grupul de Armate „General Ion Antonescu“ (eşalon similar frontului, după denumirea din istoriografia sovietică), dislocat în Moldova între Carpaţii Răsăriteni şi Prut, cuprindea 3 grupări de trupe: în Bucovina - Armata 3 română, având în compunere 2 corpuri de armată cu un total de 7 mari unităţi; în partea de sud a Moldovei - Armata 4 română, având în compunere 3 corpuri de armată cu un total de 8 mari unităţi; între cele două armate române acţiona Armata 11 germană cu 3 corpuri de armată, în total 8 mari unităţi germane şi 6 mari unităţi române; în Dobrogea, se afla Corpul 2 armată, iar în rezerva Marelui Cartier General existau două mari unităţi.

Tot în spaţiul dintre Carpaţi, Prut şi râul Buzău, erau dispuse aerodromurile Grupării aeriene de luptă, având în compunere: Flotilele 1şi 2 bombardament (cu 4 grupuri), Flotila 2 informaţii (cu două grupuri) şi Flotila 1 vânătoare (cu 3 grupuri). În plus, la dispoziţia comandamentelor Armatelor 3 şi 4 române şi Armatei 11 germane, existau 4(5) escadrile de recunoaştere, observaţie şi legătură, coordonate de un Comandament aero de armată.

Gruparea aeriană de luptă[493] era destinată a sprijini acţiunile trupelor din compunerea Armatelor 3 şi 4 române şi a Armatei 11 germane.

La dispoziţia Regiunii 2 aeriene era dată Flotila 3 vânătoare cu 7 escadrile, iar la dispoziţia Regiunii 3 aeriene, Flotila 2 vânătoare cu 3 escadrile.

În afara aerodromurilor pe care se găsea dislocată aviaţia română, în sprijinul trupelor Grupului de Armate „General Ion Antonescu“ acţiona, de asemenea, Flota 4 germană, dislocată pe aerodromuri apărate antiaerian cu mijloace proprii.

Principalele obiective de pe teritoriul naţional aflate în atenţia Comandamentului Apărării Contra Aeronavelor la începutul războiului erau: centrul sensibil Bucureşti, unde se găseau, alături de importante obiective industriale cu producţie de război (Uzina Malaxa, Pulberăria Dudeşti, aerodromurile Pipera, Otopeni, Popeşti-Leordeni etc.) şi principalele instituţii de stat, particulare şi guvernamentale; centrul sensibil Braşov cu fabricile Astra Română, I.A.R. etc., dar şi aerodromul şi flotila de aviaţie, toate importante pentru potenţialul militar al ţării; complexul Constanţa-Cernavodă-Feteşti, care asigura legătura cu Dobrogea şi Marea Neagră. Urma, apoi, un număr important de localităţi din Moldova şi nord-estul Munteniei, noduri de comunicaţii pe calea ferată sau rutieră, aerodromuri, porturi la Dunăre, poduri peste cursurile de apă (Buzău, Focşani, Galaţi, Cosmeşti, Mărăşeşti, Tecuci, Roman, Paşcani, Bacău, Bârlad, Vaslui, laşi etc). Obiectivele din zona Ploieşti-Câmpina erau apărate antiaerian, în această perioadă, numai de germani.

Din repartiţia unităţilor de artilerie antiaeriană operative şi dislocarea la diferite obiective pe teritoriu, la data de 22 iunie 1941 rezultă importanţa deosebită acordată centrului sensibil Bucureşti, apărat antiaerian cu 21 baterii de foc şi 3 baterii de proiectoare, dar şi oraşului Braşov şi punctelor sensibile din Moldova (inclusiv Buzău şi

[493] „Aviaţia română pe frontul de est“, Editura „Fast-Print“, Bucureşti, 1993, pag. 18.

Brăila), unde au fost desfăşurate în dispozitiv numeroase forţe şi mijloace de artilerie antiaeriană.

Organizarea de principiu şi dislocarea grupărilor antiaeriene au fost realizate în raport cu dispunerea obiectivelor repartizate, artileria antiaeriană aflându-se, la 03.07. 1941, în următorul dispozitiv:

- Gruparea 2 Art. A.A. „Moldova“, cu postul de comandă la Roman, realiza apărarea antiaeriană în raionul Paşcani - Slobozia - Roman cu Grupul 8 Art. A.A. şi Buhăeşti-Bacău cu Grupul 9 Art. A.A.;

- Gruparea 6 Art. A.A. „Siret“ apăra antiaerian obiectivele şi trupele din raionul Bârlad-Adjud şi Pufeşti cu Grupul 17 Art. A.A.; Mărăşeşti - Tecuci - Cosmeşti - Ciuşlea - Focşani - Călieni - Năneşti - Galaţi - Barboşi - Brăila cu Grupul 18 Art. A.A.;

- Gruparea 5 Art. A.A. „Ilfov“ (destinată Marelui Cartier General) cu Grupul 16 Art. A.A.;

- Gruparea 1 Art. A.A. „Bucureşti“, destinată apărării acestui mare centru sensibil care era capitala, având în compunere 5 grupuri antiaeriene şi un grup de proiectoare;

- Gruparea 4 Art. A.A. „Ardeal“ (Braşov) ce apăra antiaerian obiectivele Cugir şi Făgăraş cu Grupul 11 Art. A.A. şi Braşov - Predeal şi Sinaia cu Grupul 12 Art. A.A.;

- Gruparea 3 Art. A.A. „Buzău“, care se disloca cu Grupul 1 Art. A.A. pentru Buzău şi Pogoanele, Grupul 2 Art. A.A.pentru Sihlea şi Grupul 3 Art. A.A. pentru Făurei - Slobozia - Ţăndărei - Hîrşova - T.Ciulniţa şi Tulcea.

Realizând un număr de baterii de artilerie antiaeriană dotate complet cu mijloace auto de tracţiune pentru tunuri, dar şi de transport pentru asigurarea tehnico-materială aşa-zisele baterii (divizioane) „mobile“, Comandamentul Apărării Contra Aeronavelor a executat, la sfârşitul lunii iunie 1941, „întărirea“ marilor unităţi terestre cu subunităţi de artilerie antiaeriană, astfel:

- la dispoziţia Armatei 4, s-a pus comanda Grupării 6 Art. A.A. (Siret), cu Grupul 5 Art. A.A. compus din 2 baterii; Grupul 17 Art. A.A. compus din 5 baterii şi Grupul 19 Art. A.A. compus din 5 baterii[494];

- la dispoziţia Armatei 3 – 1 baterie artilerie antiaeriană Rhm;

- la dispoziţia Corpului 2 armată - un grup mobil compus din 3 baterii;

- la dispoziţia Diviziei blindate - 1 baterie artilerie antiaeriană;

- în protecţia Marelui Cartier General - 4 baterii de artilerie antiaeriană.

Aceasta a fost una dintre cele mai importante măsuri luate de către Comandamentul Apărării Antiaeriene şi ea trebuie socotită ca atare, deoarece misiunea acestor subunităţi era apărarea nemijlocită împotriva atacurilor din aer a marilor unităţi respective şi a grupărilor de artilerie pe baza de plecare la ofensivă, la forţarea râului Prut, precum şi pe timpul ducerii luptei ofensive pentru eliberarea Basarabiei şi Bucovinei de Nord. Dispozitivele de luptă ale acestor subunităţi erau strâns legate de

[494]. Arhiva M.Ap.N., fond 319, dosar 21, pp. 20 şi 29.

elementele de dispozitiv ale infanteriei (cavaleriei), precum şi ale artileriei atât pe timpul luptelor, cât şi pe timpul deplasării acestora spre noi poziţii de luptă. Îndeplinirea cu succes a acestor misiuni depindea de realizarea unei bune cooperări cu trupele de uscat, bateriile de artilerie antiaeriană găsindu-se nemijlocit în dispozitivele batalioanelor de infanterie, divizioanelor de artilerie sau pe lângă posturile de comandă ale marilor unităţi tactice şi operative la dispoziţia cărora fuseseră puse.

3. Participarea artileriei antiaeriene la campania militară din anul 1941

Odată cu începerea operaţiunilor, inamicul aerian, având în dotare avioane de vânătoare şi asalt de tipurile I.A.K.-1 şi 1-16 (Rata) şi avioane de bombardament şi recunoaştere de tipul D.B.-3, T.B.-7, Z.K.B. şi RE.-2, şi-a sporit treptat acţiunile de recunoaştere şi atacurile aeriene de la o frecvenţă de 20-30 ieşiri zilnic la 100-120 ieşiri avion. Între obiectivele de lovit vizate cu prioritate s-au numărat, îndeosebi, staţii de cale ferată, concentrările de trupe, trupe pe timpul realizării capetelor de pod, precum şi localităţi ca: Palas-Constanţa, Brăila, Galaţi, Iaşi, Vaslui, Bârlad, Botoşani, Roman, Buzău. Totodată, s-a acţionat asupra capitalei, întrebuinţând aviaţia de bombardament cu formaţii mici de avioane.

Artileria antiaeriană dispusă la aceste obiective a intervenit cu succes, eficacitatea tirului ei bazându-se pe oportunitate în deschiderea focului şi pe precizia tragerilor, realizate printr-o pregătire tehnică temeinică şi cu luarea în consideraţie a tuturor condiţiilor balistice şi meteo.

Eficacitatea tragerilor unităţilor de artilerie antiaeriană era ridicată, în această perioadă doborându-se şi avariindu-se, zilnic, câte 2-4 avioane, iar în ultimele zile ale lunii iunie 1941 numărul avioanelor doborâte ajungând, zilnic, la şase. Aceasta se explică nu numai prin buna instruire a tunarilor şi a specialiştilor telemetrişti, cercetaşi, încărcători etc, dar şi prin aceea că inamicul aerian evolua în limitele bătăii eficace a materialului, iar aparatele centrale pentru materialul de calibru mijlociu (75, 76, 5, 76, 2), precum şi corectoarele tunurilor de 37 şi 40 mm determinau cu precizie elementele de tragere, fiind compatibile cu vitezele de 380-400km/h cu care evoluau ţintele aeriene.

Pentru combaterea tuturor tipurilor de ţinte aeriene, precum şi pentru lupta împotriva desantului aerian, s-au luat măsuri de organizare şi antrenare a unor echipe de combatere a paraşutiştilor, care să acţioneze în afara poziţiilor de tragere, în localităţi sau în afara lor.

Drumul de luptă al militarilor şi subunităţilor de artilerie antiaeriană a fost presărat, încă de la începutul războiului, de numeroase fapte de arme ale cadrelor şi trupei. Aşa, de pildă, în capul de pod de la est de Fălciu, la Ţiganca, Epureni şi Cania, unităţile de artilerie antiaeriană (Grupul 19 cu bateriile 127 şi 144) şi-au făcut cu prisosinţă datoria, respingând atacurile bombardierelor şi ale aviaţiei de asalt sovietice

executate asupra grupărilor de artilerie terestră în poziție şi trupelor din capul de pod. Deşi aflați aproape continuu sub focul artileriei inamice, tunarii antiaerieni au avut bucuria de a vedea un bombardier lovit în plin, rostogolit în flăcări între pozițiile lor de tragere, iar pe altele două[495] avariate în raionul Fălciu. În cadrul acestor lupte, s-au comportat eroic sublocotenentul Dumitru Oprea şi subordonații săi din Bateria 144, care zile şi nopți au stat sub tirul necruțător al bateriilor de artilerie inamice şi sub focul armamentului automat în dispozitivul Regimentului 6 „Mihai Viteazul", îndeplinindu-şi misiunea antiaeriană fără întrerupere; ofițerul a fost decorat cu Ordinul „Steaua României".

La Albița (15 km nord-est Huşi), în fâşia Corpului 3 armată, la Bateria 109 Rhm, comandantul acesteia, locotenentul loan Cioacă, şi sublocotenentul llie Stoicescu, comandantul Secției 3 au stat neclintiți cu tunarii lor pentru apărarea antiaeriană a podului şi a trecerii peste Prut. Această baterie eroică, participantă la toate campaniile româneşti, atât în est, cât şi în vest până la 9 mai 1945, s-a acoperit de glorie, fiind una dintre subunitățile Regimentului 2 artilerie antiaeriană cu cele mai multe avioane doborâte. O comportare la fel de meritorie a avut-o sublocotenentul Wilson N. Varodin din Bateria 119 artilerie antiaeriană (comandată de căpitanul Ştefan Manga), decorat şi felicitat personal de către generalul Ion Antonescu; ambele baterii aparțineau Grupului 17 Art. A.A. mobil.

Este emoționantă lupta îndârjită -prezentată sobru în jurnalul de operații- dusă de către Secția 3 din Bateria 117 Rhm împotriva atacurilor executate în valuri de către aviația inamică asupra trupelor Diviziei 35 infanterie ce acționa în masivul Corneşti, iar cu o parte din forțe pe Valea Bucovățului, precum şi asupra postului de comandă al diviziei în zona Boldureşti în perioada 8-12 iunie1941. Fiind descoperită de inamic în ziua de 19 iulie1941, bateria a fost atacată în picaj de 9 avioane de asalt 1-16 (Rata), având pierderi în personalul de la tunuri; în după-amiaza aceleiaşi zile, unele secții au fost atacate în momentul părăsirii poziției. Cu toate acestea, sublocotenentul Giurgiuman cu subunitatea sa au doborât un avion şi au respins atacul, avioanele inamice fiind nevoite să renunțe la îndeplinirea misiunii[496].

În documentele de arhivă, sunt remarcate şi alte numeroase baterii de artilerie antiaeriană, care au luptat, în însoțirea trupelor de uscat.

Către mijlocul lunii iulie 1941, atacurile inamicului aerian au fost îndreptate asupra marilor unități pătrunse în adâncimea dispozitivului de apărare sovietic; dar riposta tunarilor antiaerieni a fost promptă. Astfel, pentru modul admirabil în care şi-a îndeplinit misiunea, doborând 5 avioane sovietice, Bateria 111 artilerie antiaeriană (Bofors)

[495] Ibidem, p. 37.
[496] Ibidem, p. 49.

a fost citată prin ordinul de zi al Diviziei blindate (române), iar locotenentul Smaleni, împreună cu personalul ajutător, a fost propus pentru decorare[497].

La 16 iulie 1941, divizia a intrat victorioasă în Chişinău, documentele de arhivă consemnând: „Copii cu flori în mână ne urau izbândă şi victorie, iar cei mai în vârstă lăcrimau de bucurie şi ne spuneau «Bine aţi venit fraţilor şi Dumnezeu să vă ajute!»".

Unul dintre cele mai dramatice episoade s-a petrecut în Bateria 147 artilerie antiaeriană (Rhm) aflată la Sulina, secţiile căreia au fost deosebit de violent atacate de mai multe formaţii ale aviaţiei inamice.

Deşi loviţi direct cu bombe brizante şi gloanţe, artileriştii antiaerieni au continuat eroic tragerea sub ploaia de explozii de bombe. Au căzut eroic la datorie locotenentul Iulian Pădureanu, comandantul bateriei, sublocotenentul Stancu Barbu, sergentul C. Baba, comandant de tun, telemetristul şi alţi ostaşi - în total 15 morţi, 11 răniţi şi un tun distrus. Era cea mai dureroasă pierdere de până atunci a artileriei noastre antiaeriene.

În Ordinul de zi nr. 54 din 21 august 1941, semnat de comandantul apărării antiaeriene, generalul Gh. Popescu, se spunea: „Având în vedere spiritul de jertfă şi curajul de care aceşti ostaşi au dat dovadă, stând la posturi până în ultimul moment al vieţii lor, murind la datorie ca nişte eroi, ordon citarea lor prin ordin de zi pe apărarea antiaeriană"[498].

Ca un corolar al acţiunilor de luptă ale artileriei antiaeriene duse până la Nistru, care a fost atins în întregime de către trupele noastre până la 26 iulie 1941, generalul de escadră aviator Emanoil lonescu, comandantul aeronauticii Armatei 4, în Ordinul de zi nr. 22 din 15 august 1941, arăta referitor la Grupul 19 artilerie antiaeriană (comandat de maior Ion Ciochia): „în timpul luptelor de la Fălciu şi din Basarabia, sub ploaia de obuze inamice, uitând de orice pericol au stat tot timpul la datorie, împroşcând cu foc ucigător aviaţia inamică", iar referitor la Grupul 17 artilerie antiaeriană (comandat de maior Petre Tarnovski) şi Grupul 5 artilerie antiaeriană (comandat de maior Virgil Mihăilescu) se spunea: „Cu sacrificiul vieţii, au dus misiunea la bun sfârşit, iar în situaţii critice au dat concursul infanteriei, angajând lupta cu infanteria inamică!".

În acelaşi sens, se înscriu şi acţiunile de luptă ale artileriei antiaeriene evidenţiate în Ordinul de zi nr. 6400 din 14 iulie 1941 al comandantului apărării antiaeriene, prin care acesta aducea mulţumiri tunarilor, pândarilor şi specialiştilor pentru numărul impresionant de avioane inamice doborâte, încheind astfel: „Sunt mândru de voi toţi, ostaşi ai apărării antiaeriene. Cu Dumnezeu înainte, până la victoria completă şi definitivă".

După trecerea Nistrului, operaţia ofensivă a Armatei 4 a avut scopul cuceririi marelui port la Marea Neagră – ODESSA. A fost singura operaţie cu caracter strategic de concepţie românească, pregătită şi condusă de Marele Cartier General

[497] Ibidem, p. 50.
[498] Ibidem, p. 61.

român, executată în întregime de către trupele române. Acțiunile din zona Odessa au durat de la 1 august până la 16 octombrie 1941 - două luni şi jumătate, fiind caracterizate printr-un ritm de înaintare lent, datorită rezistențelor îndârjite ale apărătorilor sovietici, favorizați de terenul plat, fără acoperiri şi echipat cu numeroase fortificații.

Pentru apărarea antiaeriană a trupelor Armatei 4 în operația pentru Odessa şi a Armatei 3 în misiunea ei de a asigura flancul de nord al Armatei 11 germane în operațiile spre Nipru şi Crimeea, Comandamentul Apărării Antiaeriene a destinat un număr important de unități şi subunități de artilerie antiaeriană.

Astfel, în subordinea directă a Armatei 4 intra Gruparea 2 artilerie antiaeriană cu Grupurile 17, 19 şi 20 artilerie antiaeriană. Pe timpul desfăşurării operației, Gruparea 2 artilerie antiaeriană a fost continuu întărită cu baterii, ajungând în final, la 12 octombrie 1941, să dispună de un număr de circa 27-30 baterii, dintre care 9 baterii calibru mijlociu (75mm), 13 subunități calibru mic (20-37mm) şi 5 baterii de mitraliere.

Sunt interesante câteva elemente ale concepției întrebuințării Grupării 2 artilerie antiaeriană în acțiunile de luptă prezentate. Astfel, pentru o bună cooperare cu trupele terestre şi o satisfacere imediată a nevoilor de apărare antiaeriană, s-a afectat fiecărui corp de armată câte un grup de artilerie antiaeriană (la Corpul 4 armată - 2 grupuri antiaeriene). Compunerea grupurilor de artilerie antiaeriană era de cele mai multe ori mixtă, pentru a realiza combaterea inamicului aerian la toate altitudinile.

De asemenea, pentru coordonarea grupurilor de artilerie antiaeriană pe anumite direcții de acțiune a trupelor de uscat, dispuse la mari distanțe unele față de altele, gruparea a organizat, temporar, comenzi de subgrupări, cum au fost:

- Subgruparea de artilerie antiaeriană „Nord“ (comandant, locotenent-colonel Ariton Burdea), pentru Corpurile 5 şi 6 armată de la nord de Odessa;
- Subgruparea de artilerie antiaeriană „Centru“ (comandant, maior Petre Tarnovski), pentru Corpurile 1 şi 3 armată de la vest de Odessa;
- Subgruparea de artilerie antiaeriană „Sud“ (comandant, maior loan Ciochia), pentru Corpurile 11 şi 4 armată spre direcția sud-vest Odessa;
- pentru terenurile de aviație Baden, Salz şi Kandel a fost repartizat grupul comandat de căpitanul Emil Constantinov.

Demnă de consemnat este, totodată, adaptarea în mod creator a dispozitivului artileriei antiaeriene la dispozitivul trupelor de uscat, dar care, în ansamblu, să constituie un sistem, creându-se o zonă continuă de foc, astfel:

- în fața dispozitivului, pentru batalioanele de infanterie, s-au dispus subunități de mitraliere antiaeriene de 13,2 mm şi de tunuri antiaeriene automate, care să respingă atacurile executate de aviație îndeosebi asupra acestor obiective: la sol, la înălțimi mai mici sau împotriva aviației de asalt;

- în linia a doua, pentru protecția grupărilor de artilerie, s-a realizat o apărare antiaeriană mixtă, prin dispunerea celei de-a doua centuri de baterii de calibru mijlociu, ale căror zone de foc se suprapuneau cu cele realizate de artileria antiaeriană de calibru mic;

- o apărare antiaeriană nemijlocită, la obiectiv, pentru aerodromurile din față, prin destinarea de baterii de calibru mic şi mijlociu, dar şi de mitraliere antiaeriene, care puteau executa trageri la toate înălțimile probabile de atac ale aviației inamice asupra aerodromurilor respective;

- s-a urmărit pe cât posibil realizarea unei legături continue de foc între subunitățile de artilerie antiaeriană, evitându-se existența „golurilor", a „spațiilor nebătute", astfel încât combaterea aviației inamice să se asigure eficient şi continuu.

Acțiunile artileriei antiaeriene desfăşurate în cadrul acestei operații au fost presărate cu numeroase fapte de eroism, de exemple de bărbăție şi curaj, care au făcut din ostaşul român un pilduitor exemplu de luptător.

Un exemplu edificator în acest sens îl constituie Bateria 110 artilerie antiaeriană (comandant, locotenent Petre Chicomban) care, la 19 august 1941, a fost în mod repetat bombardată direct, având 9 militari răniți; inamicul s-a lovit de îndârjirea secțiilor ca de o stâncă, 3 avioane fiind doborâte. În jurnalul de operații, se consemna: „Exemplul bărbăției şi devotamentului față de Patrie l-au dat ostaşii Secției 2 din Bateria 110, luând exemplu de la comandantul lor, sublocotenentul Leon Gheorghe, dar şi de la soldatul Ion Glod, contingent 1932, care, executând funcția de încărcător, a fost lovit de un glonț exploziv; deşi rănit, acesta a continuat alimentarea tunului, introducând în automatul piesei încărcătoarele pline de sângele ce curgea din propriul său trup... până când, din cauza marii pierderi de sânge, a căzut la tunul său cu încărcătorul în brațe. Secția 2 din Bateria 110 artilerie antiaeriană se citează prin ordin de zi pe întreaga apărare antiaeriană a armatelor de operațiuni". Semnează comandantul eşalonului 1 al apărării antiaeriene, generalul Gheorghe Marinescu.

La mijlocul lunii septembrie, marile unități din compunerea Armatei 4 duceau lupte grele într-un arc de cerc în jurul Odessei. În apărarea antiaeriană a trupelor, erau dispuse în total circa 30 baterii de artilerie antiaeriană (în afara mijloacelor organice), din calcule rezultând o densitate de 20-25 guri de foc pe kilometru de front. Era o concentrare de forțe şi mijloace apreciabilă, dacă avem în vedere că cele 30 de baterii reprezentau circa 1/3 din totalul subunităților aflate la dispoziția Comandamentului Apărării Antiaeriene.

Alte fapte de arme, de admirabil eroism, rezultă şi din Ordinul de zi numărul 1 din 29 septembrie 1941 al Grupării 2 artilerie antiaeriană: „La 22 septembrie 1941, 12 avioane Rata şi 3 avioane ZKB au atacat terenurile de la Salz şi Baden; inamicul s-a lovit de dârzenia tunarilor Secției 4 din Bateria 217 mitraliere antiaeriene de 13,2 mm, care au stat neclintiți la posturi. Cu această ocazie, comandantul secției - sublocotenentul Gheorghe Pavec a fost ars la mână (rănit), iar 4 soldați s-au ales cu

arsuri la cap şi spate de la butoaiele de benzină aprinse pe aerodrom... Pentru vitejia cu care au ţinut piept atacului dat, pentru spiritul de jertfă şi pentru devotamentul faţă de Patrie, ordon citarea prin Ordinul de zi pe întreaga Grupare 2 Art. A.A. a secţiei 4 din Bateria 217 artilerie antiaeriană". Semnează comandantul Grupării 2 Art. A.A., colonel Marcel Chirculescu[499].

O contribuţie deosebită la dobândirea victoriilor în confruntarea cu inamicul aerian şi-au adus-o şi subofiţerii ori trupa, distinşi şi ei cu ordine şi medalii de către conducerea armatei. Citǎm câteva nume din Bateria 109 Rhm: caporalul Gheorghe Nicoară, sergentul Tecuceanu Dinu, sergentul Ioan Baciu, sergentul Andrei Carpuşca - de fel din oraşul Roman, sergentul Rene Stoica, caporalul loan Mateciuc „pentru curaj şi destoinicie în luptele din faţa Odessei". De asemenea, sergentul Ioan N. Lucan din Bateria 159 din Gruparea 2 artilerie antiaeriană, şofer care a transportat „răniţii secţiei de la postul de prim ajutor sub ploaia de gloanţe şi obuze inamice". Toţi cei amintiţi au fost distinşi cu „Medaliile Serviciului Credincios" sau „Bărbăţie şi Credinţă"[500].

Unele medalii au fost acordate, din nefericire, „Post mortem", iar cele câteva nume pe care le redăm sunt ale unor artilerişti antiaerieni care au făcut cinste armei şi istoriei acestei ţări:

- sublocotenentul Virgil Dumitrescu, Bateria 113, Gruparea 2 Art. A.A., decorat „Post mortem", având omologate 6 avioane doborâte şi sublocotenentul Gheorghe Stănciulescu, Bateria 134, din Gruparea 5 Art. A.A., căzut eroic la postul de luptă la 28 septembrie 1941, în timpul unui atac aerian asupra secţiei sale, ambii ofiţeri fiind decoraţi cu „Medalia Aeronautică" cu spade, clasa a 2-a;

- sergentul Gheorghe Negrilescu din Bateria 134, Gruparea 5 Art. A.A., comandant de tun, care, „lovit în piept de un glonte de mitralieră al aviaţiei inamice în ziua de 8 august 1941 la Veseljkut, a căzut eroic lângă tunul său";

- soldatul N. Capră din Bateria 28, Gruparea 6 Art. A.A., încărcător la tun, „mort la datorie, lovit de o schijă de obuz" la Palijova;

- un număr de 18 militari cu grade inferioare din diferite baterii, căzuţi pe câmpul de onoare la Odessa, mulţi dintre ei şoferí, servanţi, telemetrişti, ochitori, agenţi de transmisiuni sau secretari de baterii.

Prin Ordinul de zi nr. 6 din 30 septembrie 1942, a fost decorat şi locotenent-colonelul Marcel Chirculescu, comandantul Grupării 2 Art. A.A., căruia i s-a conferit „Medalia Aeronautică" cu spade, clasa a II-a. Referitor la meritele acestuia, se arată că „acţionând în zona Armatei 4,... până la căderea Odessei a avut sub comandă 30 baterii de artilerie antiaeriană care au doborât în acest timp 72 avioane inamice, omologate de comandantul Aero al Armatei 4".

În afara unei confruntări permanente cu inamicul aerian, unităţile şi subunităţile de artilerie antiaeriană au fost puse, nu o dată, în situaţia de a duce şi acţiuni terestre.

[499] Arhiva M.Ap.N., P.II, 2-359, cadru 192.
[500] Arhiva M.Ap.N., fond mocrofilme, R.II. 2-359.

Un exemplu de intervenţie în misiuni terestre, în situaţii de excepţie, ale subunităţilor de artilerie antiaeriană este relatat în Ordinul de zi nr. 217 din 29 octombrie 1941 al Armatei 4: În ziua de 22 septembrie 1941, orele 12.20, inamicul a atacat în sectorul Corpului 5 armată, în dreptul localităţii Kubanka. Deşi infanteria proprie se retrage sub presiunea inamicului, secţia 1 din Bateria 109 artilerie antiaeriană rămâne pe poziţie fără a se lăsa intimidată de acestă situaţie critică; din proprie iniţiativă, comandantul secţiei ia măsuri, rămâne pe poziţie, piesele trag terestru prin secerare, opreşte infanteria proprie şi o amplasează pe poziţie. Inamicul, primit cu focul viu al tunurilor automate ale secţiei 1 din Bateria 109 şi al Batalionului 3 din Regimentul 22 infanterie, este oprit.

Pentru aceste acte de iniţiativă, de înalt patriotism şi curaj exemplar se ordonă citarea prin ordin de zi pe Aeronautica Armatei 4 a maiorului Virgil Mihăilescu, comandantul Grupului 5 Art. A.A., locotenent (r) Nicolae Lupu, comandantul secţiei 1 din Bateria 109 artilerie antiaeriană, ostaşilor din secţia 1 din Bateria 109". Semnează comandantul aeronauticii Armatei 4 - general de escadră aviator Emanoil Ionescu.

La 22 octombrie 1941, a fost adus la cunoştinţa întregului personal din subordine Ordinul de zi nr. 143 din octombrie 1941[501] din al cărui conţinut prezentăm un fragment:

„Ultimul obiectiv din misiunea Armatei 4 a fost cucerit de trupele noastre victorioase, care au intrat în Odessa. 300 de avioane inamice au fost doborâte, din care numai aviaţia a doborât 150 de avioane.

Imn de slavă celor răniţi vitejeşte la datorie. Icoana lor sfântă va rămâne de-a pururi luminoasă în inimile noastre.

Zburători şi tunari antiaerieni din Aero Armatei 4 fiţi mândri de înfăptuirile noastre; ele scriu o pagină de aur din istoria Aripilor Româneşti. Neamul întreg şi conducătorii noştri vă privesc cu dragoste şi admiraţie...

Arătaţi-vă şi de aici înainte vrednici de renumele pe care l-aţi câştigat pentru binele Patriei şi gloria Aeronauticii române". Semnează comandantul aeronauticii Armatei 4 - general de escadră aviator Emanoil Ionescu.

După data de 22 octombrie 1941, unităţile de artilerie antiaeriană de la Armata 4 au trecut în subordinea Regiunii 2 aeriene. Ca o simbolică şi deplină recunoaştere a Patriei pentru bravura şi spiritul de jertfă de care au dat dovadă ofiţerii, subofiţerii şi trupa din unităţile de artilerie antiaeriană, la 8 noiembrie 1941, la solemnitatea de la Arcul de Triumf din Bucureşti, au fost decorate drapelele de luptă ale grupărilor de artilerie antiaeriană şi cel al Centrului de Instrucţie al Artileriei Antiaeriene, în frunte cu drapelul Grupării 2 Art. A.A., personal de către şeful statului, Regele Mihai I, în prezenţa mareşalului Ion Antonescu, cu Ordinul „Virtutea Aeronautică" şi cu Medalia

[501] Arhiva M.Ap.N., fond 1322, dosar 13, p. 110.

„Virtutea Aeronautică“ clasa I de aur şi I, şi, respectiv, a II-a cu baretă şi clasa de cavaler.

Pentru faptele de arme ale militarilor din unităţile de artilerie antiaeriană din războiul de reîntregire din est, Comandamentul Apărării Contra Aeronavelor a dat Ordinul de zi nr. 79 din 8 noiembrie 1941 din care redăm următoarele[502]:

Ostaşi ai apărării antiaeriene!

Azi, când sărbătorim ziua numelui M.S. Regelui Mihai I şi intrarea în Capitală a glorioaselor trupe din Garnizoana Bucureşti, drapelele unităţilor de artilerie antiaeriană au fost decorate de M.S. Regele în prezenţa domnului mareşal Ion Antonescu, Conducătorul Statului. Acum patru luni şi jumătate, am intrat în războiul dezrobirii cu tot avântul nostru, cu încredere în puterea şi ştiinţa noastră, ca să apărăm împreună cu aviaţia cerul românesc. Ofiţeri, subofiţeri şi soldaţi din toate formaţiunile apărării antiaeriene, în acest timp aţi cules victoria aerului şi aţi realizat succese cum rar a avut o apărare antiaeriană:

- aţi doborât omologate, până în prezent, 184 avioane bolşevice, în majoritate de bombardament;

- aţi doborât mai multe avioane şi nu aţi avut posibilitatea să le omologaţi;

- aţi îndepărtat sute şi sute de avioane inamice ca să nu-şi îndeplinească misiunea, punând populaţia la adăpost în Capitală şi în alte oraşe sau trupele terestre în timpul luptelor din Basarabia, Odessa şi Marea de Azov;

- aţi fost neobosiţi la posturile voastre de veghe, zi şi noapte.

Şefii voştri au apreciat valoarea şi rezultatele armei noastre, citând gruparea operativă 1 de la Odessa prin Ordinul de zi pe întreaga Armată, iar drapelele regimentelor noastre au fost decorate.

A trebuit să avem şi noi jertfa noastră de sânge prin cei căzuţi la datorie. Aceştia sunt eroii noştri, pe care nu-i vom uita. Să fim permanent la posturile noastre şi, cu încredere în Dumnezeu, să păşim mai departe cu succes până la sfârşit!“. Semnează comandantul apărării antiaeriene, general de divizie Gheorghe Popescu.

Pentru modul strălucit în care au luptat artileriştii antiaerieni în apărarea trupelor din compunerea Armatei 3 din Transnistria şi în continuare, spre Marea de Azov, comandantul acestei armate a dat Ordinul de zi nr. 39 din 18 noiembrie 1941, din care spicuim:

„În grelele şi numeroasele lupte pe care trupele Armatei 3 le-a purtat, coborând de pe crestele munţilor Bucovinei, străbătând în lung colinele Ucrainei şi Stepele Niprului, ca să ajungă în colţul îndepărtat al Mării de Azov, Aeronautica pusă la dispoziţie s-a arătat vrednică de cele mai frumoase virtuţi ostăşeşti. Aduc mulţumirile mele comandanţilor, ofiţerilor, subofiţerilor şi trupei din comandamentul aero al Armatei 3.... bateriilor 101, 112, 133 artilerie antiaeriană pentru eroismul, spiritul de

[502] Arhiva M.Ap.N., fond 319, dosar 21, p. 117.

sacrificiu şi dârzenia cu care au luat parte în împrejurările cele mai grele la toate luptele Armatei 3.... Cele 8 avioane doborâte de apărarea antiaeriană dovedesc cu prisosinţă activitatea şi meritele deosebite ale aeronauticii Armatei 3.[503]. Ordinul era semnat de către comandantul Armatei 3, general de corp de armată Petre Dumitrescu".

La începutul lunii noiembrie 1941, repartiţia artileriei antiaeriene era în ansamblu următoarea:

- pentru Centrul sensibil Bucureşti - Gruparea 1 artilerie antiaeriană cu 21 baterii;
- pentru zona Odessa, Cetatea Albă, Tighina, Tiraspol - Gruparea 2 artilerie antiaeriană, cu 14 baterii;
- pentru Cernavodă şi Constanţa - Gruparea 3 artilerie antiaeriană cu 14 baterii;
- pentru trupele Armatei 3 - Gruparea 4 artilerie antiaeriană cu 7 baterii;
- pentru Iaşi, Focşani, Ungheni – Gruparea 5 artilerie antiaeriană cu 5 baterii;
- pentru Galaţi, Brăila, Tulcea Sulina – Gruparea 6 artilerie antiaeriană cu 17 baterii.

Unele obiective din Ardeal erau apărate antiaerian cu baterii independente sau sub comandă de grup, subordonându-se bazelor Grupărilor 4 Art. A.A. (Braşov) şi 5 Art. A.A. (Sibiu).[504].

Urmare a succeselor repurtate în confruntarea cu inamicul aerian, la 23 decembrie 1941, prin înaltul Decret Regal nr. 3521, s-a conferit Ordinul „Coroana României" cu spade, în gradul de ofiţer cu panglică de „Virtute militară" drapelelor unităţilor de artilerie antiaeriană, menţionându-se şi numărul de avioane doborâte de către acestea.[505]..

Pornind de la aceste date oficiale, la sfârşitul anului 1941, s-a putut stabili, în raport cu numărul de avioane omologate ca fiind doborâte, următoarea ordine a grupărilor de artilerie antiaeriană:

- Gruparea 2 Art. A.A.- 55 avioane inamice doborâte;
- Gruparea 6 Art. A.A. - 32 avioane inamice doborâte;
- Gruparea 5 Art. A.A. - 27 avioane inamice doborâte;
- Gruparea 3 Art. A.A. - 23 avioane inamice doborâte;
- Centrul de Instrucţie al Artileriei Antiaeriene - 17 avioane inamice doborâte;
- Gruparea 1 Art. A.A. -16 avioane inamice doborâte;
- Gruparea 4 Art. A.A.-14 avioane inamice doborâte.

Numeroase au fost faptele de glorie militară ale luptătorilor antiaerieni, care au consfinţit eroismul şi spiritul de sacrificiu pentru Patrie demonstrate de ofiţerii şi soldaţii români din artileria antiaeriană în campania anului 1941.

---

[503] Arhiva M.Ap.N., fond 319, dosar 21, p. 118.
[504] Ibidem, p. 119.
[505] Arhiva M.Ap.N., fond 319, dosar 21, p. 123.

Cu toate succesele remarcabile dobândite în lupta cu aviația inamicului, artileria antiaeriană s-a confruntat, în campania anului 1941, şi cu o serie de greutăți, multe dintre ele luate în considerație în procesul de creştere a capacității combative a acestei arme, care-şi câştigase deja un loc aparte între armele active ce se înfruntau pe câmpurile de bătălie ale celei de-a doua conflagrații mondiale. Prezentarea lor, în continuare, este cu atât mai necesară şi importantă cu cât constituie învățăminte de mare valoare, desprinse din experiența de război acumulată de armata noastră.

Astfel, constituirea bateriilor şi divizioanelor (grupărilor) mobile dotate cu mijloace auto s-a făcut „ad-hoc", înaintea începerii campaniei, iar dispunerea lor pentru apărarea antiaeriană a trupelor de uscat (batalioanelor şi regimentelor de infanterie, grupărilor de artilerie, precum şi a posturilor de comandă de divizie şi corp de armată) a găsit insuficient pregătite subunitățile de artilerie antiaeriană pentru îndeplinirea acestor misiuni. Este adevărat, ele s-au adaptat repede la situație datorită experienței multor ofițeri, care proveneau din artileria de câmp. Dar se resimțea faptul că bateriile nu erau suficient instruite şi antrenate pentru ocuparea pozițiilor de tragere în imediata apropiere a inamicului, în luarea tuturor măsurilor de mascare; intrarea în dispozitivul de luptă pe întuneric, fără iluminare, dirijate de câte un îndrumător de circulație cu ajutorul unui „fanion alb", care să arate drumul de urmat în poziție şi ocuparea fără zgomot a acesteia, erau aspecte noi, ce se puneau în practică din mers.

Probleme deosebite au apărut şi pe linia cooperării. În acest context, cooperarea cu trupele acoperite, respectiv cu regimentul de infanterie protejat sau cu statul major al diviziei, precum şi cu grupările de artilerie s-a organizat, la început, cu deficiențe, din cauza faptului că subunitățile de artilerie antiaeriană nu au avut practică în această privință; nu exista, în acea perioadă de timp, o artilerie antiaeriană a trupelor de uscat şi, ca urmare, şi progresiunea acestora în raport cu deplasarea (sau retragerea) subunităților protejate se executa cu dificultate. Totodată, cooperarea cu aviația proprie şi recunoaşterea aparatelor acesteia, ca şi distingerea lor față de cele inamice se bazau doar pe pregătirea cercetaşilor-observatori, a ofițerilor şi subofițerilor din baterii, care, la vedere, trebuiau să hotărască aproape instantaneu apartenența avioanelor şi, deci, deschiderea focului. Începea să se resimtă nevoia stațiilor de radiolocație, care să descopere din timp şi să determine cu precizie dacă avionul este inamic sau amic; lucrul bazat pe observarea la vedere funcționa relativ normal în condițiile când viteza de zbor a avioanelor era încă mică, la nivelul de 300-400km/h. Pe măsură ce viteza acestora avea să crească, acest procedeu nu mai era eficient.

Conducerea centralizată, respectiv, concentrarea focului pe anumite ținte sau repartiția lui pe diferite formații de avioane, ce se succedau în timp, în cadrul grupărilor şi divizioanelor de artilerie antiaeriană nu era posibilă. Aceasta, deoarece, la nivel divizion sau regiment nu exista planşeta cu situația aeriană generală. Ca urmare, întreaga răspundere a combaterii țintelor aeriene revenea comandanților secțiilor (plutoanelor) şi bateriilor.

Totuşi, pentru coordonarea tragerilor de baraj ale artileriei antiaeriene pe timp de noapte, pe baza datelor aparatelor de ascultare, s-a organizat P.C.N.B. (punct de comandă de noapte tip Bungescu) la Pantelimon, sub conducerea locotenent-colonelului Ion Bungescu, ajutat de prof. univ. Miron Nicolescu (ofiţer de rezervă de artilerie antiaeriană), locotenent Butan Aurelian, sublocotenent Zahiu Eugen şi elevii plutonieri Măgeanu H., Suliţanu C. şi Dunăreanu M.

Servituţi au existat şi în ceea ce priveşte organizarea şi funcţionarea fluxului de aprovizionare cu muniţii şi combustibil. Deplasările mari, ca şi desele schimbări de poziţii puneau subunităţile în situaţia de a nu cunoaşte sursele de aprovizionare, grupările de artilerie antiaeriană neavând depozite proprii.

Multe baterii (care la timpul respectiv aveau gestiune proprie) se aprovizionau cu muniţie peste necesar, lăsând pe câmp, în caz de deplasare neprevăzută, urgentă, cantitatea de proiectile ce le prisosea. Ulterior, s-au fixat subdepozite de muniţii pe grupuri, cu gardă pentru paza la coloanele de muniţii, care aduceau muniţie din depozitele armatei, din interior. Ca urmare, aceste subdepozite se deplasau la ordinul grupărilor de artilerie antiaeriană, măsură care a condus la eliminarea unor greutăţi în aprovizionarea subunităţilor luptătoare.

Cu toate aceste greutăţi ale începutului, subunităţile şi unităţile s-au adaptat repede şi au găsit soluţii viabile de rezolvare, astfel încât, treptat, ele au reuşit să realizeze o apărare antiaeriană tot mai eficientă a trupelor de uscat.

BOMBARDAMENTE AERIENE SOVIETICE ASUPRA TERITORIULUI NAȚIONAL (1943-1944)

Autor: Prof. Alexandru ARMĂ[*].

Les bombardiers rousses ils sont pret pour la troisieme phase de la bataille de Roumaine Nous sommes en June 1941. Stalin et Jukov ont decide de charger de strategie. L'aviation sovietique de bombardements n'a pas reussi a detruire la F.A.R.R (Force Aerienne Royal de Roumanie) sur sont terrains. Les pertes sont considerablees de part sovietique. Les grandes unites de bombardement, elles sont equipees ou de Petiakov. Ce sont des bombardieres rapides, mais leur charge de bombes est trop faible et ils manquent de defense contre les chasseurs roumains et allemands, qui abattu aux dessus de Roumanie pres de 250 avions sovietique.

Aviația sovietică şi-a reluat misiunile în primăvara anului 1943 asupra României întregite; în Raportul nr. 198 al Inspectoratului General al Jandarmeriei-I.G.J din 16 mai înaintat M.C.G. român se precizează: „Urmare a Buletinului special de informații nr. 197 din 15 mai 1943, prin care semnalăm că în noaptea de 14/15 mai a.c., între orele 23.00-1.00, avioane inamice zburând pe deasupra comunelor Ciopleni, Creţeşti, Bujoru, Ialoveni din județul Lăpuşna, şi comunei Cărbuna din județul Tighina au aruncat manifeste în limba română şi rusă. Au fost semnalate trei avioane inamice zburând pe deasupra comunei Călmățui, jud. Cahul din care s-au aruncat manifeste”.[506].

Direcția de Siguranță şi Ordine Publică din I.G.J, prin Raportul nr. 5739 din 3 iulie 1943 înaintat M.C.G. român, menționa: „Pe teritoriul comunei Şapte Sate din județul Lăpuşna, s-a găsit în ziua de 13 iunie 1943 un toc rezervor având o peniță strălucitoare. Tocul a fost găsit de tânărul Nichifor Nicu, care încercând a-l demonta a făcut explozie, rupându-i ambele mâini şi rănindu-l grav la ochi şi la piept. Acest obiect cât şi manifestele, au fost lansate din avioanele inamice, care două zile la rând, au zburat pe deasupra localității”.[507].

Legiunea de jandarmi Tecuci raporta Comandamentului I.G.J-Bucureşti faptul că, în ziua de 15 iunie 1943, orele 12.00 ziua, un avion inamic a lansat o bombă în apropiere de comuna Țepu, bomba n-a făcut explozie, neînregistrându-se pagube sau victime.

În noaptea de 13/14 septembrie 1943, Centrul de Informații Iaşi comunica zborul unui avion inamic care a lansat manifeste în limbile română şi rusă în comunele Cricova, Croşova, Vadul lui Vodă, Mălăieşti, Budeşti şi Dubăsari.

---

[*] Master în istoria aviației.

[506] Arhivele Naționale Istorice Centrale-A.N.I.C, Fond I.G.J, dosar 110/1943, Vol.II, f. 260.

[507] Prof. dr. Valeriu Avram, Istoria aviației militare române 1910-2010, Editura Scrib, Bucureşti, 2010, p. 384.

În ziua de 14 septembrie, la orele 11.30, un avion inamic a survolat oraşul Cernavodă, artileria antiaeriană română a deschis focul alungând echipajul sovietic. Între orele 19.50-23.00, s-a dat alarma, întrucât un avion inamic a survolat Delta Dunării şi litoralul dobrogean. Alte avioane sovietice venite dinspre mare au fost semnalate de staţiile de radar germane din nordul Bulgariei. Un avion Me.110 din Escadrila de vânătoare de noapte a interceptat un avion inamic cu patru motoare şi l-a doborât, epava acestuia a căzut în Bulgaria[508].

În intervalul 21-30 septembrie 1943, aviaţia sovietică şi-a reluat misiunile de minare a Dunării, cât şi zborurile de recunoaştere a litoralului românesc. Misiunile s-au efectuat în paralel cu atacuri asupra portului şi oraşului Constanţa, asupra convoaielor de vase. Astfel, în ziua de 22 septembrie, un convoi de vase care venea de Sf. Gheorghe la Constanţa a fost survolat de şase hidroavioane neindentificate din cauza altitudii mari la care zburau. Artileria terestră antiaeriană româno-germană a deschis focul, tirul a fost completat cu cel al navelor militare din portul Constanţa.

Misiunile aviaţiei sovietice au continuat şi în zilele următoare, ele culminând la 28 septembrie, când şase avioane DB-3 au atacat prin surprindere, la orele 12.55, portul Constanţa, lansând patru torpile. Una din ele a lovit locul numit *„Cuibul Reginei”*, producând avarii digului, alte două au căzut în bazin fără să producă victime sau pagube materiale. Artileria antiaeriană româno-germană a deschis focul doborând trei avioane care au căzut în următoarele puncte: un avion a căzut în mare, în faţa portului Constanţa, toţi cei trei aviatori şi-au pierdut viaţa. Un altul a căzut pe rezervorul nr. 20 al societăţii *„Steaua Română”*, care deşi gol, a produs un mic incendiu care a fost stins imediat. Al treilea a aterizat forţat în apropierea comunei Cumpăna (Constanţa), cei doi aviatori s-au opus arestării, unul din ei a deschis focul cu un pistol rănind un sergent român de la Bateria 276 proiectoare. În urma schimbului de focuri, agresorul a fost împuşcat mortal de comandantul bateriei. Singurul prizonier a declarat că avioanele erau torpiloare şi veneau din Caucaz, deci de la aproape 1000 km, având o autonomie de zbor de 8 ore.

Între orele 13.58-14.14, din nou s-a dat alarma, întrucât două avioane sovietice au făcut recunoaşteri deasupra Constanţei. Unul din ele, un DB-3, a venit din direcţia nord-est spre sud, adică direct spre oraş zburând la 200 m înălţime, mitraliind la întâmplare pentru a produce panică în rândul populaţiei. Artileria antiaeriană româno-germană l-a doborât, prăbuşindu-se în mare[509].

Serviciul de Informaţii al Armatei române a aflat că S.T.A.V.K.A. (Înaltul Comandament al Armatei Roşii) a dislocat o Divizie aeriană pentru operaţii asupra României, formată din: Regimentul 5 mine aeriene şi torpile dotat cu 12 avioane americane DB.3 F, care avea ca obiectiv principal minarea Gurilor Dunării şi atacul cu torpile; Regimentul 36 aviaţie mine şi torpile înzestrat cu 12 avioane americane tip

[508] Prof. Tudor Vasile, Războiul aerian în România 1941-1944, Editura Tiparg, Piteşti, 2006, p. 56.
[509] Serviciul Istoric al Armatei-S.I.A, F.5476, dosar 518, f. 198.

Boston, care avea ca misiune atacul cu torpile al covoaielor şi instalaţiilor portuare; Regimentul 30 aviaţie de bombardament dotat cu avioane Boston 3F şi Pe-2, precum şi o escadrilă de vânătoare Aircobra.

Avioanele din dotarea Diviziei aeriene sovietice fuseseră primite din S.U.A prin Iran, formaţia preferată de atac a aviatorilor sovietici era constituită din 5-7 avioane torpiloare, din care două zburau fără încărcătură asigurând protecţia formaţiei. Înainte de atac, ruşii fotografiau obiectivele care erau planificate pentru a fi atacate aerian, muniţia şi hrana echipajelor sovietice fiind asigurate de americani.

Pentru apărarea Uzinelor I.A.R-Braşov de eventualele atacuri ale aviaţiei sovietice, Subsecretariatul de Stat al Aerului-S.S.A a aprobat organizarea unei perechi de avioane IAR-80 care să plece în misiune la două minute după darea alarmei. S-a contat pe aviatorii: căpitan Emil Droc, adj.şef. av. Constantin Popescu, ing.av.Alexandru Frim, lt. av. Mihai Iliescu, ing. av. I. Florescu. Pentru a se pregăti pentru luptele aeriene, aceştia au urmat un curs de trageri la Centrul de bombardament şi trageri de la Mamaia, unde au urmat şi un program specific de instrucţie, ca şcoala celulei şi a patrulei, precum şi simulări de lupte aeriene sub comanda cpt. Emil Droc.

La 20 septembrie 1943, cele 6 avioane IAR-80 ieşite din fabricaţie, au fost puse la dispoziţia Comisiei militare din uzină, împreună cu muniţia aferentă.

În intervalul 2- 4 octombrie 1943, între orele 9.22-9.55; 10.23-10.37, bateriile antiaeriene germane de la Mamaia au dat alarma din cauza unor avioane inamice care veneau dinspre mare, iar între orele 15.12-15.30, în ziua de 4 octombrie, s-a dat alarma la Constanţa pentru un avion sovietic tip D.B-3, apărut prin surprindere din nord-est.

În acelaşi interval de timp, alte trei avioane sovietice au zburat la 5000 m altitudine deasupra litoralului, tirul antiaerian le-a îndepărtat.

Avioanele sovietice au survolat în dimineaţa zilei de 26 octombrie 1943, localităţile Hârşova şi Tulcea, artileria antiaeriană de la Cernavodă a tras 121 de proiectile fără să le îndepărteze. Din contră, la orele 9.07, au apărut alte două avioane inamice care s-au apropiat de aerodromul Jibrieni. A decolat o celulă de IAR-80, avioanele sovietice s-au îndepărtat spre largul mării. În aceeaşi zi, un avion sovietic a survolat judeţul Hotin, mitraliind populaţia din comuna Stănileşti.

În ziua de 4 noiembrie 1943, la orele 8.30, deasupra aerodromului de la Jibrieni şi-au făcut apariţia două avioane sovitice tip Boston care au zburat la joasă înălţime, fără ca artileria antiaeriană să intervină.

La 27 noiembrie, cinci avioane sovietice au bombardat la orele 14.02, prin surprindere, Cetatea Albă, unde au lansat 10 bombe, rănind trei civili, din care unul a decedat la spital.

Buletinul Informativ nr. 553 din 17 decembrie 1943 al Legiunii de jandarmi din judeţul Berezovka (Basarabia) menţiona că un avion sovietic cu trei motoare, avariat

într-o luptă aeriană, a aterizat forţat pe raza comunei Novo-Serisenko, avionul fiind capturat de jandarmi[510].

Avioanele sovietice au lansat manifeste şi în judeţul Bălţi şi la Orhei, bombardând în noaptea de 17/18 decembrie 1943 comunele Lubasevka şi Zaplaz din Basarabia.

În noaptea de 21/22 decembrie 1943, avioanele sovietice au lansat manifeste în judeţul Teleorman, iar între orele 1-1.45, s-a dat alarma aeriană la Ploieşti.

Gara din Tiraspol a fost bombardată, în noaptea de 30 decembrie 1943, o locomotivă a fost avariată, echipajele sovietice au deschis focul cu mitraliere de bord asupra clădirilor înalte ale oraşului. În cursul anului 1943, artileria antiaeriană şi aviaţia de vânătoare română au doborât 28 de avioane sovietice care executaseră misiuni deasupra României.

De la începutul războiului şi până la 1 ianuarie 1944, România fusese în atenţia Aliaţilor, asupra ţării noastre avuseseră loc 3077 de incursiuni aeriene cu 8392 de avioane care au lansat asupra teritoriului naţional 734 de tone de bombe. Acum, românii se aşteptau la ceea ce era mai rău: bombardamente masive ale aliaţilor asupra principalelor centre economice ale ţării, fiind vizate nodurile de comunicaţii, lucrările de artă, Capitala şi zona petroliferă de pe Valea Prahovei[511].

La începutul anului 1944, aviaţia de vânătoare română avea în serviciu: Grupul 1 vt. cu baza la Roşiorii de Vede, Grupul 6 vt. cu aerodromul la Popeşti Leordeni şi Grupul 7 vt. la Pipera. În componenţa ultimului grup intra şi Escadrila 43 vt. din Flotila 3 vt.

Seriozitatea cu care era privită problema apărării spaţiului aerian de atacurile aviaţiei aliaţilor o reprezintă ordinul Comandantului Forţelor Aeriene care preciza, că pentru antrenamentul şi perfecţionarea ascultătorilor Divizionului 17 de artilerie antiaeriană Galaţi, Flotila 3 vt. urma să organizeze zborul mai multor formaţii de avioane la diverse înălţimi, periodic şi de comun acord cu această unitate.

La 15 ianuarie 1944, Sectorul 2 operaţii aeriene avea la dispoziţie 112 avioane din care numai 56 puteau fi în alarmă, proporţia de avioane disponibile era foarte mică. La 20 ianuarie 1944, când a fost inspectat Grupul 6 vt., unitatea avea 37 de avioane IAR-81 armate cu tunuri şi radio la bord, fiecare escadrilă avea câte 12 piloţi cu experienţă de luptă.

Aviaţia inamică a revenit la 17 ianuarie 1944, o formaţie de 3-4 avioane a survolat Bucureştiul aruncând manifeste; la 24 ianuarie, între orele 13.50-14.43, avioanele inamice au venit din Bulgaria trecând Dunărea pe la Calafat. Ajungând la Caracal, au schimbat direcţia spre vest, trecând pe la sud de Craiova, apoi la Plenița, părăsind spaţiul aerian românesc tot pe unde au intrat. În drumul lor, echipajele inamice au aruncat 10 bombe de calibru mare care au căzut la Podari-Dolj, alte 12 au

[510] Prof. dr. Valeriu Avram, Op.cit., p. 385.
[511] S.I.A, F.4925, dosar 510, f. 70.

explodat pe un câmp în apropiere de comuna Urzica-Romanați, fără să producă victime. Postul de pândă de la Dăbuleni a numărat 74 de avioane multimotoare[512].

Germanii au transferat în România două escadrile speciale: o escadrilă meteo şi Escadrila 2 vânătoare de noapte, personalul navigant şi tehnic a fost cazat în cazărmile de la Otopeni, Ziliştea-Buzău şi Focşani.

Măsurile de întărire a pazei spațiului nostru aerian au continuat, în prima jumătate a lunii februarie 1944, Escadrila 51 vt. s-a mutat pe aerodromul de la Cocargeaua, urmând să fie dotată cu 10 avioane Me.109 E armate cu tunuri Oerlikon. Personalul navigant avea misiunea să apere podul de la Cernavodă şi Capitala. Din cauza apropierii bazelor aeriene sovietice şi a celor americane din Italia care permiteau aliaților să execute bombardamente asupra României, s-a trecut la echiparea urgentă a terenurilor folosite, precum şi a altora, în aşa fel încât să se poată acționa operativ şi de pe terenurile de rezervă. În acest context, Escadrila 52 vt. trebuia să aibă pe aerodromul de la Mamaia 10 avioane Me.109 E gata de luptă pentru a preîntâmpina un atac de pe mare sau venit din altă parte. Până să primească avioanele Me.109, aveau în dotare 12 avioane IAR-80.

Escadrila 1 vânătoare de noapte-fostă Esc.51 vt. avea 9 echipaje pregătite; la 15 februarie 1944, alte 5 echipaje îşi continuau pregătirea cu instructorii germani la Ziliştea, iar două echipaje urmau Şcoala de zbor fără vizibilitate de la Popeşti Leordeni.

Situația nu era prea bună la Grupul 1 vt. dislocat, începând cu 15 decembrie 1943, pe aerodromul de la Roşiorii deVede. Escadrila 61 avea 11 piloți şi 11 avioane echipate cu radio, Escadrila 64 avea 10 piloți şi 11 avioane echipate cu radio. Cea mai grea situație se afla la Escadrila 43 care avea 10 piloți şi 9 avioane, din care numai două erau dotate cu radio, personalul navigant nu-şi terminase instrucția. Piloții nu executaseră trageri în poligon cu tunurile Mauser, nu făcuseră navigație şi nici nu zburaseră la înălțimi mari. Personalul tehnic al grupului n-avea experiență şi nu cunoştea bine exploatarea avionului IAR-80. Pentru dotarea tuturor avioanelor IAR-80 cu aparate radio s-a luat decizia demontării lor de pe avioanele He.112 şi instalării pe avioanele IAR-80 din Escadrila 43 vt.

Începând cu luna martie 1944, acțiunile aviației sovietice şi anglo-americane au fost tot mai prezente asupra României, prevestind marile bombardamente aeriene care aveau să urmeze. S-au intensificat misiunile de recunoaştere ale avioanelor sovietice atât ziua cât şi noaptea, care au survolat Sulina, Cetatea Albă, Orhei etc. A crescut frecvența lansărilor de paraşutişti lansați de N.K.V.D.; la 2 martie 1944 în pădurea Teleşca-Orhei s-au dat lupte între jandarmi şi partizani, cinci dintre ei fiind uciși.

Au continuat şi lansările de manifeste din avioane, în după-amiaza zilei de 9 martie1944 un avion sovietic a aterizat forțat la Ismail, echipajul, înainte să fie prins de jandarmii români, a reuşit să incendieze avionul. Şi în ziua următoare-10 martie-,

[512] Ibidem, F. 5476, dosar 856, f. 219.

aviația sovietică a lansat paraşutişti în pădurea Horodiştea-Orhei, un bimotor sovietic atacat de avioanele româneşti de vânătoare, a fost doborât în flăcări, prăbuşindu-se lângă satul Gorbei din judeţul Vaslui[513].

În zilele de 13-15 martie 1944 au continuat incursiunile aviației sovietice care au lansat manifeste în limbile rusă, română şi ucraineană, chemând populația la acțiuni de sabotare a economiei a eforturilor militare făcute de țările Axei. Au fost lansați paraşutişti la Cetatea Albă, cinci dintre ei fiind capturați de jandarmi. Aceste misiuni ordonate de S.T.A.V.K.A. - (Înaltul Comandament al Armatei Roşii) s-au coordonat cu incursiunile avioanelor americane în Banat, care au lansat manifeste şi paraşutişti în județul Târnava Mare, urmărind să saboteze producția uzinelor de la Copşa Mică care fabricau explozibili.

La 19 martie 1944, când ruşii au atins Nistrul, un prim avertisment la adresa autorităților române a fost lansat de postul de radio *„Londra”*, crainicul Wickham Steed, comenta astfel apropierea ruşilor de granițele țării: *„Aceasta înseamnă pentru România că a sosit ceasul înfrângerii. Mitul protecției germane a fost distrus, ca şi mitul invincibilității germane. Dacă nu rupe relațiile cu Germania imediat, România va pierde puterea de a acționa ca o națiune independentă. Trebuie ca poporul român, fără a pierde nici o clipă, să înfrunte realitatea situației în care se află. Repetăm că nu există posibilitatea pentru România de a conta pe timp, desfăşurarea evenimentelor militare nu permite tocmeli politice”*[514].

Avioanele sovietice au bombardat în ziua de 21 martie 1944 aerodromul de la Bălți şi şoseaua dintre Bălți şi Soroca, pagubele fiind minore. În acelaşi timp, avioane sovietice de bombardament şi transport au zburat continuu, survolând spațiul aerian al țării în drumul lor spre partizanii lui Tito din Iugoslavia.

Serviciile de informații româneşti au aflat, din sursă sigură, crearea unei mari unități de aviație în sudul Rusiei, scopul fiind bombardarea zonei petrolifere, a Capitalei şi a altor obiective economice.

În primăvara anului 1944, Flota 15 aeriană americană din sudul Italiei dispunea de 5 escadre aeriene (nr. 5, 47, 304, 55 şi 49), fiecare escadră avea în compunere grupuri de bombardament şi grupuri de vânătoare proprii. Astfel, Escadra a 5-a (Flying Fortress B.17) cu 5 grupuri de bombardament (nr. 2, 97, 99, 301 şi 463) şi 5 grupuri de vânătoare, din care două grupuri (nr. 1 şi nr. 14) cu avioane P.38 Lightning şi Grupul 315 cu avioane P.47 Thunderbolt; Escadra 47 (dotată cu B-24 Liberator) cu 5 grupuri de bombardament şi 1 grup de vânătoare.

Fiecare grup de bombardament era compus din patru escadrile a 15-18 avioane (total 60-72 avioane); grupul de vânătoare era format din trei escadrile cu un număr variabil de avioane (12-16 aparate). În total, în sudul Italiei americanii aveau

[513]. Ibidem, dosar 850, f. 418.
[514]. Mihai Pelin, Raidul escadrei trădate, Editura Elion, Bucureşti, 2006, p. 128.

15 grupuri de bombardament cu 60 de escadrile şi 5 grupuri de vânătoare cu 15 escadrile, ceea ce reprezenta o forţă aeriană impresionantă.

Traiectul de zbor spre România era următorul: Foggia-Marea Adriatică-nord-vest Lacul Scutari-Krusevac-Vidin-România. Traiectul trecea aproape 200 km pe teritoriul Iugoslaviei, unde avioanele americane zburau aproape o oră fără să fie interceptate de radarele germane, ajungând nestingherite la Vidin şi apoi intrau pe teritoriul nostru.

Aliaţii s-au pregătit cu seriozitate pentru atacurile aeriene asupra României, obiectivele de bombardat au fost în prealabil fotografiate, folosindu-se procedee de a bruia radarele germane prin lansarea din avion a benzilor de staniol, asigurarea protecţiei avioanelor de bombardament de către escadrilele de vânătoare.

Subsecretariatul de Stat al Aerului fusese informat de pregătirile pe care aliaţii le făceau în vederea bombardării masive a ţării, măsurile luate au vizat întărirea capacităţii de apărare prin dotarea Comandamentului Artileriei Antiaeriene cu noi baterii de tunuri.

Încă din anul 1942, germanii livraseră României 18 baterii de calibru 88 mm a câte 4 piese mobile, 12 baterii de 20 mm a 12 piese mobile, 3 baterii de proiectoare a 9 piese şi 4 companii de baloane captive a 34 baloane. Bateriile de 88 mm fuseseră repartizate regimentelor 7,8 şi 9 antiaeriene care erau dislocate la Ploieşti, Constanţa, Câmpina, Bucureşti, Cernavodă, Băicoi.

Până la 1 martie 1944, Comandamentul Artileriei Antiaeriene a mai primit de la germani 21 de baterii de 88 mm a 20 piese, 6 baterii Schneider de 75 mm a 12 piese, 12 baterii de 20 mm a 51 de piese semifixe şi mobile şi o baterie de proiectoare cu 9 piese. Bateriile de 88 mm au fost dirijate spre Ploieşti unde interesul germanilor era mare, iar cele de 20 mm la Mizil, Otopeni, Ploieşti, Constanţa şi Cernavodă. Bateriile de 75 mm tip Schneider au fost instalate la Cernavodă şi Ploieşti, iar bateriile de proiectoare la Constanţa. Urma ca cea de-a treia rată de livrări să cuprindă tunuri de 88 mm şi de 200 mm pentru 6 baterii şi de calibru 20 mm pentru alte 9 baterii.

Efortul depus de M.C.G. român de a întări capacitatea de apărare antiaeriană a ţării a fost însemnat, practic el s-a triplat în perioada 22 iunie 1941-1 aprilie 1944, în personal şi piese de artilerie. Astfel, numărul de ofiţeri din artileria antiaeriană s-a mărit de la 305 la 942, al subofiţerilor de la 306 la 666, iar la trupei de la 8840 mobilizaţi la 24.982 de oameni. În perioada 1 aprilie-22 iunie 1944 au acţionat 92 baterii grele, 62 uşoare, 8 baterii de mitraliere antiaeriene ,12 baterii de proiectoare şi 5 baterii de pândă. Numărul de victorii aeriene în perioada respectivă a fost de 434 sigure şi 44 probabile[515].

M.C.G. român a acordat o atenţie specială apărării zonei petrolifere de pe Valea Prahovei, luând măsuri pentru creşterea în importanţă a rolului apărării artileriei

[515] S.I.A, F. 1727, dosar 435, f. 46.

antiaeriene, fără a diminua cu nimic valoarea aviației de vânătoare, care a jucat, în această fază a războiului *„rolul cel mai important dintre categoriile de aviație”*[516].

Forțele de aviație româno-germane destinate pentru apărarea teritoriului, în aprilie-mai 1944, erau organizate pe trei sectoare de vânătoare: 1) *Sectorul* I *german,* cuprinzând zona: Otopeni-Ploieşti-Buzău, cu dislocarea aviației pe aerodromurile din Buzău, Mizil, Ploieşti, Boteni, Ianca, Pogoanele-Buzău, Țăndărei ; 2) *Sectorul* II *român,* cuprinzând zona: Bucureşti- Popeşti Leordeni- Roşiorii de Vede, cu dislocarea aviației pe aerodromurile de la Roşiorii de Vede, Boteni, Otopeni, Pipera, Popeşti Leordeni ; 3*) Sectorul* III *român,* cuprinzând zona Dobrogea-Cocargeaua-Galați, cu dislocarea aviației pe terenurile de zbor de la Feteşti, Capul Midia, Jibrieni, Mamaia, Ciocârlia de Sus (nord-est de Cobadin). Conducerea operativă revenea Comandamentului aviației de vânătoare, cu punctul de comandă la Băneasa[517].

În acest timp, unitățile de aviație operative aparținând Corpului 1 Aerian erau dislocate pe terenurile de zbor de la Roman, Gherăieşti (nord-vest de Bacău), Tecuci şi Huşi.

Forța combativă a unităților aviației de vânătoare din apărarea teritoriului era la sfârşitul lunii mai, compusă din: Grupul 7 vt. (cu escadrilele: 53, 57, 58 vt.), cu 17 avioane şi 16 piloți; Grupul 6 vt. (cu escadrilele: 59, 61, 62 vt.), cu 27 avioane şi 29 piloți; Grupul 1 vt. (cu escadrilele: 43, 63, 64 vt.), cu 27 avioane şi 16 piloți; Grupul 5 vt. (cu escadrilele: 51 şi 52 vt.) cu 35 avioane şi 20 piloți; 1 Escadrilă de vânătoare de noapte, cu 6 avioane şi 7 piloți. Un total de patru grupuri de vânătoare cu 13 escadrile (din care una de vt. de noapte), 112 avioane (din care 6 Me.110 de vt. de noapte), cu 88 piloți[518].

Forțele Aeriene Române aveau disponibile 450 avioane din care: 112 de vânătoare (de zi şi noapte) în apărarea teritoriului; 164 avioane (din care 37 în baze) la dispoziția Comandamentului Forțelor Aeriene de Luptă - C.F.A.L., din care: 29 avioane de bombardament în picaj, 43 de bombardament de zi şi noapte, 46 de observație, 15 avioane de legătură, 20 hidroavioane, 8 avioane de transport, 3 avioane de recunoaştere; 121 de avioane erau la dispoziția Corpului Aerian Român; 53 de avioane la dispoziția armatelor a 3-a şi a 4-a române.

La aceste avioane aflate în serviciu de luptă se mai adăugau avioanele indisponibile a căror număr varia între ¼ şi ½ din efectivul total (exemplu: ¼ pentru grupurile 6,1 vt.; ½ pentru Grupul 7 vt.).

Avioanele de vânătoare din apărarea teritoriului național erau de tipurile I.A.R-80/81 şi Me.109G pentru forțele aeriene române şi Me.109G pentru germani. De subliniat faptul că, avionul românesc I.A.R-80/81 devenise inoperant față de calitățile tactico-tehnice ale avioanelor americane P.38 Lightning sau P.51 Mustang. În fața acestor aparate de zbor moderne, nici avionul Me.109 G nu putea face față de cele mai multe

[516] Prof. dr. Valeriu Avram, Op.cit., p. 390.
[517] A.N.I.C, Fond Preşedinția Consiliului de Miniştri-Cabinetul Militar, dosar 5/1944, f. 193.
[518] Ibidem.

ori. Într-un document al S.S.A-ului din august 1944, se concluziona-idee actuală şi în anul 2010: *„Teritoriul* (național, n.n.), *în condițiile de superioritate categorică a aviației adverse, nu poate fi apărat decât cu un material modern în dotare”*[519].

Forța combativă a artileriei antiaeriene româno-germane a fost reprezentată de 203 baterii organizate în 4 Brigăzi A.A. cu 10 regimente; Brigada 5.A.A. cu regimentele 7 şi 9 A.A dislocate în zona Ploieşti-Câmpina. Un număr de 49 de baterii au fost amplasate în zona operațiilor terestre pe frontul din Moldova şi 154 de baterii (75%) la apărarea obiectivelor din teritoriu. Dispozitivul român al apărării antiaeriene din zona Ploieşti-regiunea sondelor includea Regimentul 7 A.A. (P.C. la Chițorani) cu divizoanele: 29, 28, 25, 26, 31 şi Regimentul 9 A.A (P.C.-Urletea), cu divizioanele: 36, 38, în subordinea Brigăzii 5 A.A. cu P.C. la Păuleşti.

Apărarea antiaeriană a țării şi în special pentru zona Ploieşti- Bucureşti s-a bazat şi pe aparatele germane de radiolocație Wurtzburg, Freya şi Nuremberg, care au sporit eficiența sistemului de apărare, fapt constatat şi de americani[520].

Bibliografie:

1. Arhivele Naționale Istorice Centrale-A.N.I.C, Fond I.G.J, dosar 110/1943;
2. Prof. dr. Valeriu Avram, Istoria aviației militare române 1910-2010, Editura Scrib, Bucureşti, 2010;
3. Prof. Tudor Vasile, Războiul aerian în România 1941-1944, Editura Tiparg, Piteşti, 2006;
4. Mihai Pelin, Raidul escadrei trădate, Editura Elion, Bucureşti, 2006;
5. Valeriu Avram, Sorin Turturică, Teleormanul şi aeronautica. În vremuri de război, vol. I, Editura Tipoalex, Alexandria, 2008;
6. Serviciul Istoric al Armatei-S.I.A, F.5476, dosar 518;
7. S.I.A, F.4925, dosar 510;
8. S.I.A, F.1727, dosar 435;
9. A.N.I.C, Fond Preşedenția Consiliului de Miniştri-Cabinetul Militar, dosar 5/1944.

[519] Ibidem, dosar 36/1944, f. 179.

[520] Valeriu Avram, Sorin Turturică, Teleormanul şi aeronautica. În vremuri de război, vol. I, Editura Tipoalex, Alexandria, 2008, pp. 111-112.

AVIATOARELE ROMÂNIEI PE CERUL FRONTULUI DE EST

Autor: Ing. Eleonora ARBĂNAŞ[*].

Women pilot between 1940-1945 have deserved to meet a serious historian who-despite all the jokes and the anti-feminist spirit in the military aviation-could describe the life and dangers these great airwomen faced.

As far as we are concerned we are pleased to make a full description of the activity of the Romanian airwomen who fought in the World War Two.

In its beginning the Medical Unit was a very small force. It had only two twin-engine Monospar whit four seats, equipped with double command. The Medical Unit would increase its material base despite the succesive Polish invasion. According to list of captured Polish planes, the Romanian Army recovered 23 RWD-13 and 3 RWD-13S. These planes in very good condition were transferred to teh Medical Unit. On 22 June 1941, The white Squadron received the RWD-13 would make up to four missions a day, transporting many wounded.

Aviația, armă de elită, a fost prima care a intrat în luptă la 22 iunie 1941 pentru dezrobirea Basarabiei, a Bucovinei de Nord şi a ținutului Herța, dând şi primele jertfe țării.

Femeile - aviatoare române, înregimentate în Escadrila Albă, disprețuind pericolele au participat direct la operațiunile militare ale Armatei române, îngrijind sau transportând cu avioanele răniții în spitalele de campanie sau din țară.

În cele ce urmează, încercăm să facem o descriere a activității acestor minunate Doamne, care au luptat în anii celui de-al Doilea Război Mondial, spre gloria Aripilor româneşti.

În anul 1938, conducerea Ministerului Aerului şi Marinei s-a interesat de femeile-pilot brevetate în şcolile civile de aviație existente în țară, acestea au fost solicitate să execute zboruri în cadrul manevrelor militare de la Galați. După două săptămâni de „campanie", aviatoarele Mariana Drăgescu, Nadia Russo Bossie şi Virginia Thomas au primit certificate prin care erau considerate apte pentru a participa la misiuni de război[521].

---

[*] Preşedinte Fundația „Erou Căpitan Aviator Alexandru Şerbănescu".

[521] Valeriu Avram, Contribuția aviației la progresul societății româneşti, la afirmarea sa pe plan internațional, între anii 1920-1940, Teză de doctorat susținută la Facultatea de Istorie - Universitatea Bucureşti în ziua de 9 iulie 1999, p. 242.

Înființarea primei unități de aviație având un personal majoritar feminin a aparținut prințesei Marina Ştirbei, aviatoare, proprietară a unui avion de turism tip ICAR. În toamna anului 1940 prințesa a efectuat un raid aerian în nordul Europei, vizitând Finlanda. La întoarcerea în țară, ea a redactat un memoriu către conducerea aviației militare, în care propunea înființarea unei escadrile de aviație feminine inspirată de modelul finlandez[522].

La 25 octombrie 1940 din ordinul subsecretarului de stat al Aerului, comandorul av. Gheorghe Jienescu, s-a constituit Escadrila Sanitară cu sediul pe aerodromul de la Băneasa. Trei aviatoare au fost afectate noii unități: Mariana Drăgescu, Virginia Thomas şi Nadia Russo Bossie, fiind asimilate gradului de sublocotenent de aviație, primind solda echivalentă.

La înființare, unitatea de aviație sanitară avea o dotare modestă dispunând numai de două avioane bimotoare tip Monostar ST.25 cu patru locuri, neechipate cu dublă comandă. Din nefericire, în scurt timp, aceste două aparate de zbor vor fi scoase din uz, în urma unor accidente.

Autoritățile militare române au ales dintre avioanele poloneze venite în țară la sfârşitul lunii septembrie 1939, avionul RWD-13 S, un monoplan conceput de polonezi în 1937 ca avion sanitar, aparat de zbor inspirat după avionul DH-Puss Moth englezesc. Avionul polonez câştigase locul I la un concurs internațional de aparate de zbor sanitare ținut la Luxemburg în anul 1938.

Avionul sanitar RWD-13 S, era dotat cu un motor de 130 CP, atingea o viteză maximă de 210 km/oră, putând să transporte un rănit şi un infirmier, având o autonomie de zbor de 900 km.

Conform listei avioanelor poloneze capturate, Armata română a recuperat 28 de aparate RWD-13 şi 3 RWD-13S. Aceste avioane au fost trimise la Fabrica de construcții aeronautice ICAR din Bucureşti, unitate industrială înființată în anul 1932 de inginerii Mihail Racoviță şi Otto Apel. În această fabrică se realizau după licențe germane şi autohtone avioane de turism, dar şi avioane militare şi comerciale[523].

Cele trei avioane sanitare RWD-13 S şi patru avioane RWD-13 aflate în stare bună de funcționare au fost transferate la Escadrila Sanitară. Ele au fost vopsite în alb, pe aripi şi pe partea laterală a fuzelajului au fost pictate cruci roşii, iar culorile tricolorului au fost desenate spre extremități. Avioanele sanitare puteau să îndeplinească misiuni de salvare, fiind numerotate de la 1 la 3. Avionul nr. 1 a fost dat în primire aviatoarei Nadia Russo, nr. 2 Marianei Drăgescu, iar nr. 3 a fost repartizat Virginiei Thomas.

În perioada noiembrie 1940-iunie 1941, cele trei aviatoare au executat unele transporturi de răniți şi diferite materiale sanitare, antrenându-se şi îmbunătățind munca în echipă[524].

---

[522] Ibidem.
[523] Serviciul Istoric al Armatei-S.I.A, Fond Subsecretariatul de Stat al Aerului-SSA, dosar 537, f. 34.
[524] Cristian Crăciunoi, Jean Louis Roba, Escadrila Albă, Editura Modelism, Bucureşti,2001, p. 16.

Cu o zi înainte de mobilizare, Escadrila Albă a primit ordin să se deplaseze împreună cu un detaşament de militari din aviaţie pe aerodromul de la Focşani.

La intrarea ţării în război, în ziua de 22 iunie 1941, Escadrila Albă s-a mutat pe aerodromul militar de la Tecuci, avioanele RWD-13 vor îndeplini până la patru misiuni pe zi, transportând numeroşi răniţi. Aviatoarele au fost nevoite de multe ori să aterizeze pe terenuri neamenajate, pe câmpuri şi şosele pentru a îmbarca răniţii şi apoi să-i ducă în centrele de primire şi spitale, şi de cele mai multe ori întrega operaţiune se desfăşura sub focul inamic.

Escadrila Albă va primi în rândurile sale o nouă aviatoare pe Virgina Duţescu. Începând cu 21 august 1941, unitatea se va muta pe aerodromul de la Tighia şi întrucât avioanele sovietice de vânătoare au atacat în câteva rânduri avioanele sanitare, acestea au fost revopsite în culoarea verde pe suprafeţele superioare şi cu bleu pe suprafeţele inferioare, iar crucile roşii vor fi încadrate într-un cerc alb.

Din cauza stresului şi neputându-se acomoda cu frontul şi pericolele, aviatoarea Virginia Duţescu s-a îmbolnăvit şi a părăsit escadrila la 1 septembrie 1941.

După ocuparea Odessei de către trupele române, la 16 octombrie 1941, aviatoarele şi-au continuat misiunile de luptă transportând răniţi şi materiale. La 6 noiembrie 1941, avioanele RWD-13 s-au întors în ţară pe aerodromul militar de la Pipera, intrând în revizie generală. Cele trei „luptătoare aeriene" transportaseră peste 700 de răniţi în decursul a patru luni de război[525].

La 1 aprilie 1942, prin Ordinul nr. 14734/1942 al Subsecretariatului de Stat al Aerului s-a înfiinţat Grupul Aero Transpot Militar care avea misiunea să deservească frontul în ceea ce priveşte aprovizionarea cu muniţii şi materiale, să realizeze legături şi să transporte personal militar etc. La comanda grupului a fost numit provizoriu, căpitanul av. (r) Ioan Popa, subordonându-se Bazei Regionale nr. 3.

În noile condiţii, la 10 aprilie 1942, Escadrila Albă a fost dizolvată, înfiinţându-se Escadrila 108 Transport uşor subordonată Grupului Aero Transport Militar, cele trei aviatoare menţionate au rămas în serviciu comandat; noua escadrilă primind în rândurile sale piloţi militari şi personal tehnic de întreţinere. Sporirea personalului navigant a fost necesară, întrucât dotarea Escadrilei 108 Transport uşor ajunsese la 10 avioane RWD-13, la care se adăugau şi cele trei RWD-13 S.

În luna august 1942, operaţiunile militare înaintând spre Stalingrad, Escadrila 108 a fost trimisă pe front în două formaţii; din prima au făcut parte şi cele trei aviatoare. Această formaţie va ajunge la 18 august 1942 pe aerodromul de la Kutelnikovo situat la 60 km de Stalingrad, care va deveni unul de tranzit; militarii grav răniţi vor fi transportaţi cu avioanele RWD-13 S şi duşi la Tiraspol. Aviatoarele noastre au executat şi alte misiuni, unele de recunoaştere care erau foarte periculoase. Astfel, în ziua de 4 septembrie 1942, Mariana Drăgescu a executat o recunoaştere la bordul unui

[525] Ibidem, p. 20.

aparat de zbor RWD-13 pentru identificarea unui nou teren de zbor pentru aviația de vânătoare. *„Acea campanie a fost cea mai dificilă dintre toate. Dormeam de cele mai multe în corturi şi atacurile aviației sovietice neprevăzute erau frecvente. Spre sfârşit, frigul era ascuțit şi confortul inexistent”*[526].

Efectiv, cele trei aviatoare au îndurat bombardamentele aeriene şi terestre sovietice începând cu 6 septembrie 1942, ulterior vitezele noastre luptătoare aeriene se vor deplasa pe aerodromul de la Plodovitoje, aflat la 40 km de Stalingrad.

Zborurile pe front erau periculoase nu numai din cauza atacurilor aviației de vânătoare inamice, dar şi din cauza unor răniți care au creat incidente destul de grave la bordul RWD-urilor. Iată ce mărturiseşte aviatoarea Mariana Drăgescu*: „Într-una din zilele de la începutul lui octombrie 1942, am îmbarcat în avionul meu doi răniți, care sufereau de leziuni grave la nivelul capului. În timpul zborului, unul dintre ei şi-a recăpătat conştiința* (cunoştința, n.n.) *şi, înebunit de durere, a desprins chinga cu care îi era mobilizat brațul. A început să lovească pe celălalt rănit încă inconştient, care a început să geamă. Când m-am întors spre el pentru a-l calma, mi-a apucat brațul şi avionul a început să se mişte în toate direcțiile. Spre norocul tuturor, forțele rănitului s-au epuizat prin toate acele eforturi brutale şi s-a întins din nou pe targă. Cu o mână am redresat avionul, iar cu cealaltă am strâns bine chinga, imobilizând rănitul pentru a preveni o nouă criză. Din fericire, nu au mai fost incidente până la încheierea celui zbor”*[527].

Cea de-a doua formație a Escadrilei 108 dotată cu 7 avioane RWD-13 şi un Bucker Jungmann ajunge la 30 august 1942 la Tiraspol şi apoi la Stalino. În acel timp, Victoria Pokol era singura aviatoare din formație care se înrolase voluntară împreună cu avionul său-Bucker.

Prin Ordinul de Zi nr. 52633 din 23 septembrie 1942 al Comandamentului Statului Major al Aerului - Secția a V-a, aviatoarea Maria Nicolae a fost încadrată pilot de legătură în Escadrila sanitară (108 Transport uşor) începând cu data de 1 septembrie 1942. În ordinea de bătaie a unității apare, începând cu 10 septembrie 1942, şi Smaranda Brăescu - Ordin de Zi nr. 115 a Statului Major al Aerului din 13 septembrie 1942[528].

Prin Ordinul de Zi nr. 251 din 1 noiembrie 1942 căpitanul av. Panu Răsvan a fost numit la comanda Escadrilei 108 Transport uşor[529].

Transportarea răniților va continua, cele cinci aviatoare au executat numeroase misiuni în condiții grele, când deja primele semne ale iernii ruseşti apăruseră. Din cauza atacurilor aviației sovietice, formația se va deplasa de pe aerodromul de la

[526] Ibidem, p. 23.
[527] Valeriu Avram, Teză de doctorat, p. 242.
[528] S.I.A., F.803, dosar 21, f. 85.
[529] Ibidem, f. 87.

Morozovskaia pe cel de la Rostov, începând cu 15 noiembrie 1942. Conform Ordinului de Zi de Comandament nr. 348 din 13 ianuarie 1943, aviatoarea Smaranda Brăescu a fost detaşată la Escadrila 105 Transport Greu, la postul de triere a răniților.[530]

Ce de-a doua formație se va întoarce în țară la 8 ianuarie 1943, stabilindu-se din nou pe aerodromul de la Băneasa, aviatoarele escadrilei au primit ordinul să urmeze Şcoala de infirmiere voluntare la Spitalul Militar „Regina Elisabeta". Acestea vor primi în rândurile lor o nouă colegă, pe aviatoarea Ştefania Silvia Iupceanu, care a fost încadrată ca pilot de legătură începând cu 3 martie 1943.

După revizia generală a avioanelor realizată la Fabrica I.C.A.R din Bucureşti, în mai 1943, Escadrila 108 pleacă din nou pe front, toate aviatoarele au fost concentrate în prima formație. Cu o singură excepție: Nadia Russo care n-a putut suporta viața dură de pe front, a demisionat din motive de sănătate.

Pe 8 iulie 1943, cinci aviatoare: Mariana Drăgescu, Virginia Thomas, Stela Huțanu, Victoria Pokol şi Maria Nicolae s-au deplasat pe calea aerului pe aerodromul din Simferopol-Crimeea, fiind folosite în misiuni numai şase avioane: 3 RWD-13 şi 3 RWD-13S. Aviatoarele au transportat răniți de pe frontul din Kuban la Simferopol, transportând într-un timp relativ scurt peste 200 de grav răniți.

La 13 iulie 1943, echipajul aflat la bordul avionului RWD-13 nr. 2 format din Mariana Drăgescu, pilot, şi aviatoarele Smaranda Brăescu şi Stela Huțanu a executa o recunoaştere pe ruta: Simferopol - Sarabuz - Simferopol, iar avionul RWD-13 nr. 9 pilotat de Virginia Thomas a executat o misiune de recunoaştere avându-l la bord pe generalul Petrescu.

În ziua de 14 iulie 1943, Mariana Drăgescu aflată la manşa avionului RWD-13 nr. 1 a executat împreună cu Stela Huțanu o recunoaştere aeriană pe ruta: Simferopol-Kerci-Simferopol.

Aviatoarea Smaranda Brăescu a îndeplinit cu avionul RWD-13 nr. 5, în ziua de 19 iulie 1943, o misiune de recunoaştere pe traseul: Simferopol - Kerci - Simferopol, fiind însoțită de Stela Huțanu.

La 22 septembrie 1943 se sfârşeşte cea de-a treia campanie a Escadrilei sanitare. O parte dintre aviatoare vor fi încadrate la Centrul de antrenament al aviației de la Clinceni. Numai Mariana Drăgescu se va întorce pe front în vara anului 1944 şi va executa misiuni până în luna august, însă în continuare, la transportul aerian al răniților nu va mai participa nicio aviatoare.

---

[530] Cristian Crăciunoiu, Jean Louis Roba, Op.cit., p. 53.

Bibliografie:

1. Valeriu Avram, Contribuția aviației la progresul societăţii româneşti, la afirmarea sa pe plan internațional, între anii 1920-1940, Teză de doctorat susținută la Facultatea de Istorie- Universitatea Bucureşti în ziua de 9 iulie 1999;

2. Serviciul Istoric al Armatei-S.I.A, Fond Subsecretariatul de Stat al Aerului-SSA, dosar 537;

3. Cristian Crăciunoi, Jean Louis Roba, Escadrila Albă, Editura Modelism, Bucureşti, 2001;

4. S.I.A., F.803, dosar 21;

5. Ana Maria Sireteanu, Tudor Sireteanu, Jurnalul celebrei Smaranda Brăescu, Ed.Vremea, Bucureşti, 2010;

6. Dr. Valeriu Avram, Smaranda Brăescu – o pasăre în văzduh, în „Magazin istoric", nr. 5/2001.

AERONAUTICA SOVIETICĂ ÎN ANALIZA SERVICIILOR DE INFORMAȚII ROMÂNEŞTI (SEPTEMBRIE 1940 – IUNIE 1941)

Autor: Dr. Alin SPÂNU[*].

The Romanian-Soviet diplomatic affairs were interrupted in 1918 and re-established in 1934, on the decision of a great politician, both in our country and in Europe, Foreign Affairs Minister at that time, Nicolae Titulescu. Despite of a bilateral reinitiation of the diplomatic relationships, the fact that the Soviet Union did not recognise the union of Basarabia with Romania (27th March, 1918) represented an obstacle difficult to go beyond and it kept the lack of confidence as well as the suspicion on behalf of the authorities in Bucharest regarding any statement of Moscow. Under these circumstances, the Romanian army tenet permanently took into consideration a possible attack of the Red Army. Therefore, most of the resources were allocated to the large units in the northern and eastern side of the country. At the same time, the intelligence service had as a major objective the gathering of anticipatory data regarding the organisation, deployment and endowment of the Soviet military forces, especially of those located near the border.

Relațiile diplomatice româno-sovietice au fost rupte în 1918 şi reluate 1934, la inițiativa marelui om politic național şi european, ministru de externe la acea dată, Nicolae Titulescu. În pofida unei relansări a relațiilor bilaterale, faptul că Uniunea Sovietică nu a recunoscut unirea Basarabiei cu România (27 martie 1918) a reprezentat un obstacol greu de depăşit şi a păstrat neîncrederea şi suspiciunea Bucureştiului față de orice declarație a Moscovei. Pe acest fond, doctrina armatei române a avut permanent în vedere un posibil atac al Armatei Roşii şi, în consecință, majoritatea resurselor au fost alocate marilor unități din nordul şi estul țării. Concomitent, serviciile de informații au avut ca obiectiv principal obținerea de date anticipative asupra organizării, dislocării şi înzestrării forțelor militare sovietice, mai ales cele din apropierea graniței comune.

În pofida informațiilor furnizate de Secția a II-a Informații din Marele Stat Major şi de Serviciul Special de Informații (SSI), în vara anului 1940 conducerea politică a României a decis să nu reacționeze militar la ultimatumul sovietic din 26 iunie 1940 care a cerut retrocedarea Basarabiei şi, drept compensație pentru

[*] Centrul de Studii Euroatlantice, Bucureşti.

exploatarea regiunii timp de 20 de ani, nordul Bucovinei[531]. Tot prin decizia conducerii politice a statului, armata nu a reacționat nici împotriva Dictatului de la Viena (30 august 1940), prin care peste 40.000 kmp au fost atribuiți Ungariei de către Germania şi Italia, nici contra cedării Cadrilaterului către Bulgaria. Pe acest fond, regele Carol al II-lea, cel care şi-a asumat conducerea țării în februarie 1938 a fost obligat să găsească o soluție la criza existentă şi a decis numirea generalului Ion Antonescu la conducerea guvernului (4 septembrie 1940). După două zile, la presiunile întregii societăți româneşti, regele Carol al II-lea a abdicat în favoarea fiului său, Mihai şi a părăsit țara împreună cu amanta sa, Elena Lupescu şi omul său de încredere, Ernest Urdăreanu.

Noul premier era un nume binecunoscut atât în armată, unde s-a remarcat în timpul Războiului de Întregire (1916-1919) şi în funcțiile manageriale deținute ulterior – ataşat militar în Franța şi Anglia, comenzi de mari unități, a Şcolii Superioare de Război, al Marelui Stat Major (1933-1934) şi ministru al Apărării Naționale (1937-1938). Evident, printre alte calități, Ion Antonescu a cunoscut şi apreciat puterea informațiilor la justa lor valoare, fiind unul dintre beneficiarii cu o solidă cultură de securitate. Tocmai de aceea, încă de la preluarea funcției de prim-ministru, acesta a cerut date concrete cu privire la forțele militare ale tuturor vecinilor aflate în aproierea granițelor României, însă cu accent pe zona granței de nord şi est, unde se afla cel mai periculos inamic - URSS. Pentru acest lucru avea nevoie de oameni competenți la conducerea structurilor informative, pe care i-a ales personal, pe baza calităților personale şi a rezultatelor profesionale. La conducerea Secției a II-a Informații s-au succedat colonelul Polihron Dumitrescu[532] (septembrie 1940-iunie 1941) şi colonelul Radu Dinulescu[533] (iunie 1941-mai 1942), în timp ce la SSI prima numire a fost a colonelului Ioan Nicolaid (septembrie-noiembrie 1940), urmat de Eugen Cristescu (noiembrie 1940-august 1944).

La 20 septembrie 1940 Conducătorul Statului a primit de la SSI -Frontul de Est o mapă cuprinzând „situația militară probabilă”[534] a forțelor URSS. Identificarea s-a efectuat pe cinci zone (Bucovina, nordul Basarabiei, Basarabia de mijloc, Basarabia de sud şi Dunărea), cu marile unități eşalonate în linia întâi şi în linia a doua (**Schița 1**). În total au fost identificate 25 de mari unități, dintre care 17 divizii de infanterie, trei

[531] Mai multe detalii privind informațiile transmise de structurile militare privind evoluția evenimentelor din acea perioadă, în: Vitalie Văratic, *Preliminarii la raptul Basarabiei şi nordului Bucovinei 1938-1940*, Editura Libra, Bucureşti, 2000; Florica Dobre, Vasilica Manea, Lenuța Nicolescu, *Armata Română de la Ultimatum la Dictat. Anul 1940. Documente*, vol. I, Editura Europa Nova, Bucureşti, 2000.

[532] General Polihron Dumitrescu (n. 1893, Milcov-Olt-d. 1977, Craiova) a urmat, între 1922 şi1924, Şcoala Superioară de Război în Franța, fiind coleg cu Charles de Gaulle. Ca preşedinte al Franței, acesta i-a dat raportul la Craiova, în mai 1968, cu ocazia vizitei în România.

[533] Colonel Radu Dinulescu (n. 20 ianuarie 1898, Cândeşti-Buzău – d. 1984, Bucureşti) a fost ataşat militar adjunct în Franța (1930-1932) şi apoi, între 1942 şi 1945, ataşat militar în Finlanda şi Suedia.

[534] Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare se va cita ANIC), fond Preşedința Consiliului de Miniştri-Cabinetul Militar Ion Antonescu, dosar 119/1940, f. 1.

divizii de cavalerie, patru divizii motomecanizate şi o mare unitate de marină. Pe acest material generalul Antonescu a adnotat: „Hărţile cu situaţia inamicului trebuie puse pe pereţii biroului meu. Trebuie o hartă cu vechile frontiere şi cu actualele frontiere. O hartă sau hărţi cu fronturile de luptă”.[535].

Schiţa 1

La aceeaşi dată Conducătorul Statului a primit şi o altă mapă, intitulată „Forţele aviatice şi aerodromurile sovietice din Basarabia şi nordul Bucovinei” (**Schiţa 2**), care a prezentat forţele aeriene ale Armatei Roşii. Astfel, serviciile de informaţii române au identificat trei brigăzi de aviaţie de vânătoare, două brigăzi de bombardament greu, două brigăzi de bombardament uşor şi o brigadă de desant aerian. Pe baza dislocării aerodromurilor s-a constatat că „grosul”.[536]. unităţilor aeriene se află în nordul Bucovinei şi în nordul Basarabiei. De asemenea, numeroase terenuri de aviaţie cu 3 – 5 avioane se aflau împinse înainte şi asigurau „dispersiunea şi spiritul ofensiv”.[537]., însă erau amenajate rudimentar şi fără utiliaje sau echipamente complexe. Aeronavele au fost incadrate în două categorii: demodate, unde intrau I-16 (vânătoare, monoplas), DI-6 (vânătoare, biplas) şi ANT (cvadrimotor, pentru bombardament, transport trupe paraşutişti şi sanitare), repectiv moderne, care includeau Savoia 79B (trimotor, pentru bombardament) şi SB-3 Katuşka.[538]. (bimotor, pentru bombardament şi recunoaştere).

---

[535]. Ibidem.
[536]. ANIC, fond PCM-CM, dosar 118/1940, f. 1
[537]. Ibidem.
[538]. Datele furnizate conţin o inadverdenţă, întrucât nu exista avionul SB-3 Katuşka, ci SB-2 Katuşka. A fost confundat, probabil, cu TB-3 (sau ANT-6), unul dintre cele mai bune aparate ale Armatei Roşii: „Dar Tupolev scoate la iveală în 1930 un bombardier greu şi mai puternic: TB-3, primul cvadrimotor monoplan din lume cu aripa de susţinere liberă. TB-3 era cel mai mare dintre avioanele lumii, fie ele militare sau civile. Nimeni, nicăieri nu avea astfel de avioane în producţie şi nici măcar în faza de proiectare. Cu TB-3 au fost stabilite câteva recorduri mondiale, inclusiv zboruri de înălţime cu sarcina de 5, 10 şi 12 tone” (E. Riabcikov, A. Maghid, *Formarea,* Editura Znanie, Moscova, 1978, p. 132).

Totuşi, concluzia analiştilor militari a fost aceea că aceste avioane au „performanţe submediocre şi chiar cele socotite ca moderne nu sunt de talia avioanelor ce acţionează pe frontul de Vest”[539].

Schița 2

O altă sinteză informativă asupra forţelor sovietice din Basarabia şi nordul Bucovinei a fost elaborată de Secţia a II-a Informaţii, Biroul 1 Informaţii, Agentura Frontului de Est, la 25 octombrie 1940. Pe baza datelor obţinute şi analizate în ultimele două săptămâni s-a constatat „o recrudescenţă”[540] a activităţii unităţilor sovietice (**Schița 3**). La 11 noiembrie 1940 un alt material provenit de la Secţia a II-a a constatat că forţele inamice din Bucovina şi din zona Prutului au continuat „aceeaşi activitate”[541] de recunoaşteri, patrulări vigilente, lucrări defensive, transporturi de materiale etc. (**Schița 4**).

Schița 3

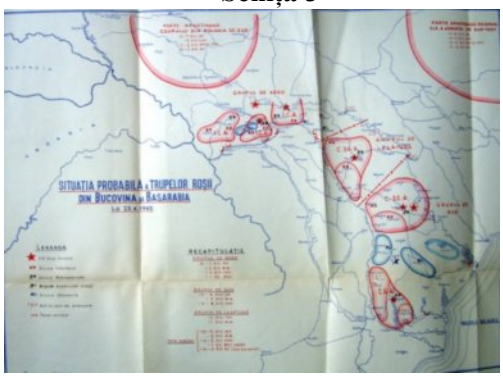

Schița 4

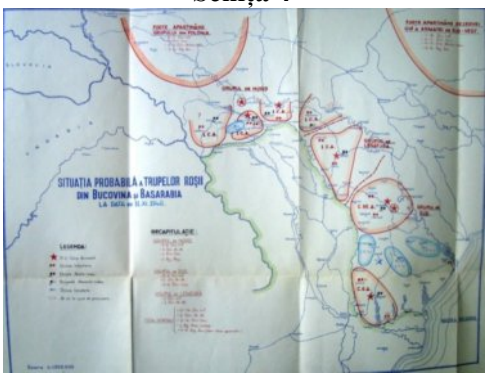

La aceeaşi dată a fost prezentat şi un material, amplu şi bine documentat, intitulat „Sinteză informativă asupra aeronauticii URSS”, împărţit pe comandamente

[539] ANIC, fond PCM-CM, dosar 118/1940, f. 3.
[540] ANIC, fond PCM-CM, dosar 45/1940, f. 21.
[541] Ibidem, f. 27.

(dislocare şi numele comandanților) şi unități, acestea fiind structurate pe districtele din Rusia Europeană, respectiv cele din Rusia Asiatică. În partea europeană au fost identificate şase corpuri de armată aeriene şi 34 de brigăzi independente de aviație, care însumau 6500 de aparate (2500 de vânătoare şi asalt, 2000 de bombardament şi 2000 pentru observații şi informații). Din acestea, 900 se aflau dislocate în Basarabia şi nordul Bucovinei, ceea ce atestă interesul conducerii sovietice pentru această regiune. În Rusia Asiatică staționau două corpuri de armată aeriene şi 15 brigăzi independente, care totalizau 3000 de avioane. Cât de corecte au fost datele obținute şi analizele elaborate de serviciile de informații româneşti aflăm după zeci de ani. Istoricul militar rus Mihail Meltiuhov a publicat în cartea sa *Ocazia pierdută de Stalin* (Ed. Vece, Moscova, 2005) şi câteva tabele comparative cu efectivele sovietice, respectiv germane, existente la 22 iunie 1941. În tabelul 47 Meltiuhov arată că forțele aeriene sovietice dispuneau de 10.743 de avioane, față de numai 4846 ale forțelor Axei, cu un raport de 2,2:1 în favoarea Armatei Roşii. Astfel, putem aprecia că datele SSI şi ale Secției a II-a au fost corecte, bine documentate şi transmise anticipativ beneficiarilor legali.

În aprilie 1941 SSI – Secția I Informații Externe, Frontul de Est a elaborat un material complex intitulat „*URSS – Sinteză asupra pregătirii de război*”[542], structurat pe probleme, iar acestea pe capitole. La Situația militară – armata, materialul conține 10 capitole, de la generalități la odinea de bătaie a armatei. În capitolul VI *Idei din doctrina Armatei Roşii* sunt prevăzute următoarele puncte:

1. Armata ca instrument de război. (...)

2. Scopul războiului şi posibilitățile de realizare. (...)

3. Principii pentru întrebuințarea diferitelor arme şi mijloace de luptă: Infanteria (...). Artileria (...). Cavaleria (...). Marile unități mecanizate (...).

Marile unități de aviație: „În afara misiunilor independente şi de colaborare, poate primi misiuni de distrugere, acționând asupra coloanelor, mijloacelor de transport, concentrări de trupe şi material (cu avioane de bombardament uşor), poduri (cu avioane de bombardament), aviația aflată pe aerodrom (cu avioane de vânătoare, asalt şi bombardament uşor). Unitățile de paraşutişti şi de debarcare din avioane pe teritoriul inamic constituie cel mai eficace mijloc de dezorganizare a conducerii şi activității în spatele inamicului. În colaborare cu acțiunea unităților de front poate aduce decizia pe o anumită direcție”[543].

De asemenea, la Capitolul X *Aeronautica. Aviația*, se menționează: „Pentru dotarea forțelor militare roşii cu aviație conducătorii sovietici nu au precupețit niciun

[542] Documentul a fost editat în: Cristian Troncotă, Alin Spânu, *Documente SSI privind spațiul sovietic (22 august 1939 – 23 august 1944)*, INST, Bucureşti, 2004, pp. 153-186.
[543] Ibidem, p. 169.

efort. Aviația a fost o problemă de o deosebită importanță, care a atras atenția conducătorilor mult mai devreme decât orice altă chestiune tehnică”[544].

La începutul lunii iunie 1941 Serviciul Central de Informații a înaintat premierului un material despre forțele Armatei Roşii existente la nivelul întregii URSS, pe baza datelor furnizate de Secția a II-a şi SSI (**Schița 5**). De remarcat că pe schiță scrie că datele au fost furnizate de o sursă „demnă de toată încrederea”[545]. În apropierea frontierelor României se aflau 24-25 divizii de infanterie, patru divizii de cavalerie şi 18 brigăzi de care de luptă. O altă schiță cuprinde dislocarea „probabilă”[546] a marilor unități inamice la frontiera occidentală (**Schița 6**), iar un material anexă arată existența unor unități şi mari unități asupra cărora nu se cunoştea garnizoana, care erau mutate sau în garnizoane provizorii. Printre acestea se aflau, în Districtul Militar Leningrad, Divizia 3 Aviație de Vânătoare, Regimentele 7 Aviație de Vânătoare, 3 Bombardament Greu, 53 Bombardament Rapid, precum şi Regimentele 82, 203 şi 204 din Divizia 51 Aviație, toate fără stabilirea garnizoanei. În Districtul Militar Special Kiev nu se identificaseră garnizoanele Regimentelor 43 Aviație de Vânătoare şi 136 Bombardament Rapid, iar Regimentul 17 Aviație de Vânătoare era plecat de la baza sa din Welisk. De asemenea, din Districtul Militar Odessa au fost dislocate în alte zone, necunoscute, Divizia 22 Aeriană, cu Regimentele 8, 11 şi 21, Brigada 243 Aviație, Regimentele 131 Aviație de Vânătoare, 228 şi 161/178. Un alt Regiment – 146 Aviație de Vânătoare – fusese deja dislocat în localitatea Ketscha.

[544] Ibidem, p. 186.
[545] ANIC, fond PCM-CM, dosar 391/1941, f. 9.
[546] Ibidem, f. 15.

La 22 iunie 1941, odată cu declanşarea ostilităţilor dintre Germania şi aliaţii săi, inclusiv România şi URSS, trupele române au avut la dispoziţie organizarea şi dispunerea forţelor inamice. În primele zile ale confruntărilor, aviaţia română s-a confruntat cu „un regiment de vânătoare şi un regiment de bombardament pe terenul Chişinău Nord, un regiment de vânătoare pe terenul Bolgrad şi un regiment de bombardament pe terenul de la Cetatea-Albă. În zona Ismail – Chilia – Arciz erau, la acea dată, elemente de aviaţie încă neidentificate”[547].

În concluzie, serviciile de informaţii româneşti au avut informaţii reale şi anticipative asupra forţelor militare sovietice în ansamblu, cu accent pe graniţa occidentală şi, mai ales, în Basarabia şi Bucovina. Datele au fost obţinute/verificate încrucişat, între Secţia a II-a Informaţii din Marele Stat Major şi SSI. În al doilea rând, au fost identificate tipurile de avioane, dislocarea unităţilor şi marilor unităţi de aviaţie pe întreg cuprinsul URSS, a terenurilor de aterizare, precum şi doctrina Armatei Roşii în domeniul forţelor aeriene. Datele obţinute au fost utilizate de unităţile combatante începând din 22 iunie 1941 pentru anihilarea inamicului. În cadrul luptelor aeriene, forţele române au avut, de la început, iniţiativa şi supremaţia, bazându-se atât pe informaţiile deţinute, cât şi pe calităţile avioanelor aflate în dotare.

[547] Aurel Pentelescu, *Aeronautica română pe Frontul de Est (1941-1944)*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I”, Bucureşti, 2006, p. 57.

ACȚIUNILE AERONAUTICII ROMÂNE ÎN OPERAȚIA OFENSIVĂ DE LA ODESSA DIN ANUL 1941 (8 august-16 octombrie 1941)

Autor: Cdor (r) prof. univ. dr. Aurel PENTELESCU[*].

The military operation from Odessa was one of the most important campaigns of the Romanian Army in 1941, Aeronautics having a great contribution to its success.

The crossing of Nistru River by the Romanian Army in the summer of 1941 was assessed as a stringent necessity both politically and military. After the war, in spite of this reality, Romania was ''punished'' because of its decisions, both by the Armistice Convention (September 12th, 1944), and by the Peace Treaty. This issue was and is still a historical controversy (Soviet, etc). Recently, Romanian history studies – for the first time – have directly approached this subject.

Operația de la Odessa a fost una dintre cele mai importante în campania Armatei Române din anul 1941, la desfăşurarea căreia Aeronautica şi-a adus o contribuție substanțială.

Trecerea Nistrului de către Armata Română în vara anului 1941 s-a impus ca necesitate stringentă sub raport politic şi militar. După război, în pofida acestei realități, România a fost „pedepsită" pentru acțiune, atât prin Convenția de Armistițiu (12 septembrie 1944), cât şi prin Tratatul de Pace[*]. Problematica a fost şi a rămas încă amplu controversată în istoriografie (sovietică etc.). Abia recent, studii istorice româneşti – pentru prima dată – abordează frontal această temă[548].

După eliberarea părților centrale şi sudice ale Basarabiei, Armata 4 Română, comandată până la 9 septembrie 1941 de generalul Nicolae Ciupercă, apoi de generalul Iosif Iacobici, a desfăşurat între 8 august şi 16 octombrie 1941, operația ofensivă de la Odessa. În contextul general al războiului, importanța acestei operații a fost determinată de poziția strategică deosebită pe care o avea Odessa la flancul sudic al frontului est-european, ca principală bază de operații terestre, navale şi aeriene a Comandamentului sovietic, situată foarte aproape de zonele sensibile de pe teritoriul României (150 km de Sulina şi Delta Dunării, 300 km de podul de la Cernavodă, 400 km de Bucureşti, Ploieşti şi zona petroliferă), în flancul sud-vestic şi în spatele forțelor germane şi române care înaintau spre Bug şi Nistru.

---

[*] Cercetător în domeniul aeronautic, fost profesor universitar la Universitatea Națională de Apărare.

[*] Vezi clauzele militare, economice etc., în *Tratat de pace între România şi Puterile Aliate şi Asociate*, Bucureşti, 1947, p.5 şi urm.

[548] Florin Constantiniu, Ilie Schipor, *Trecerea Nistrului (1941). O decizie controversată*, Editura Albatros, București, 1995, p. 192, p. 97 şi urm.

În concepția Marelui Cartier General Român cucerirea Odessei se impunea cu necesitate, operația ofensivă a Armatei Române din 8 august – 16 octombrie 1941 făcând parte integrantă din acțiunile militare pentru eliberarea Basarabiei şi Bucovinei de Nord din anul 1941.

Oraşul port Odessa se prezenta la acea dată puternic întărit terestru, aerian şi maritim. Trei aliniamente de apărare, dispuse semicircular, asigurau oraşul dinspre Vest, Nord-Vest, Nord şi Nord-Est (circa 250 km de şanțuri anicar, tranşee şi poziții diferite de luptă, întărite cu cazemate din lemn şi pământ, peste 45 km de rețele de sârmă ghimpată, numeroase câmpuri de mine etc.)

Poziția înaintată de apărare era jalonată (de la Nistru spre Limanul Tuligulski) de localitățile: Nord Belaevka, Kagarlâk, Nord Karpova, Brilevka, Severinovka, Sud Serbka. Al doilea aliniament de apărare terestră a Odessei era jalonat de localitățile: Belaevka, Vasilevka, Vâgoda, Krimidovka, Berizka şi includea localitățile: Ovidiopol. Mihailovka, Maiaki, Petrovka, Vakarjani, Augustovka, Kubanka, Buialka, Grigorievka. Al treilea aliniament pornea de la Limanul Suhoi şi includea la vest Odessa localitățile Tătarca şi Dalnik. Dinspre Sud şi est oraşul Odessa era apărat pe mare de nave de suprafață, hidroavioane şi submarine existente inițial în port, apoi în retragere spre Sevastopol (Crimeea). *(Anexa nr. 1)*

Cu alte cuvinte oraşul-port Odessa se prezenta ca o fortăreață inexpugnabilă. Drept urmare, Marele Cartier General Român a angajat în luptă în perioada 8 august – 15 octombrie 1941 circa trei pătrimi din totalul forțelor române pe frontul de Est sau, mai edificator, jumătate din cele mobilizate, astfel: 6 corpuri de armată (C.1, 2, 3, 4, 5, 6, 11 A.), în compunerea Armatei 4 Română, cu 18 divizii şi 4 brigăzi independente, 24 divizioane de artilerie grea, jumătate din artileria antiaeriană mobilizată, toate forțele Grupării Aeriene de Luptă şi ale Aeronauticii Armatei 4 Română, forțe ale Marinei Militare Română (două vedete rapide şi un submarin), la care s-au adăugat ulterior şi forțe germane (7 baterii de artilerie grea, din care 4 baterii de artilerie de coastă, 2 batalioane de asalt, 1 escadrilă de bombardament în picaj – Stuka). Numai Armata 4 Română a angajat în bătălia Odessei 340.223 militari (12.049 ofițeri, 9.485 subofițeri şi 319.329 trupă) din care a pierdut peste 90.000 militari (3.435 ofițeri – 28,50%, 1.385 subofițeri – 14.06% şi 85.200 trupă – 28,76%) morți, răniți şi dispăruți[549].

Această importantă desfăşurare de forțe umane a reuşit cucerirea Odessei, după mai mult de două luni de lupte grele duse împotriva unui inamic bine înzestrat, puternic amplasat în terenul fortificat, şi hotărât să nu cedeze în fața ofensivei româno-germane.

Marele unități şi unități ale Armatei Române au atins succesiv aliniamentele: la 14 august 1941 în fața poziției înaintată de apărare a Odessei, interzicând inamicului retragerea spre Nord şi Est, cu C.1 A la Sud, C.3 A la centru şi C.3 A la Nord;

[549] Arhivele Militare Române (sigla A.M.R.), fondul 948, dosarul 832, ff. 18-24.

la 22 august 1941 cel de-al doilea aliniament de apărare al Odessei a fost străpuns în partea de Sud al acestuia, între localitățile Maiaki, Vâgoda, Limanul Kuialnik şi Grigorievka; la 16 octombrie 1941 în contact cu al treilea aliniament de apărare al Odessei, cu C.4, 11, 3, 1, 6, 5 A., acționând între Limanul Suhoi, Limanul Hadjibei, Limanul Kuialnic, Litoralul maritim. Trupele române au pătruns în după-amiaza zilei de 16 octombrie 1941 în Odessa, lichidând prin luptă de stradă ultimele rezistențe inamice, forțele sovietice reuşind să fie evacuate pe mare spre porturile din Crimeea şi litoralul nord-estic al Mării Negre.

Cu toate grelele pierderi ale Armatei Române la Odessa, înfrângerea şi evacuarea trupelor sovietice din zonă a asigurat cel puțin trei importante consecințe de ordin militar la acea dată: a) a consolidat siguranța punctelor sensibile de pe teritoriul românesc, îndeosebi zona petroliferă de la Ploieşti, podul de la Cernavodă, porturile Sulina şi Constanța; b) a eliminat posibilitatea de acțiune a forțelor sovietice în spatele flancului drept al trupelor germane şi române care acționau în zona Mării de Azov şi în nordul Crimeii; c) prin imobilizarea în zona Odessa a peste 100.000 militari sovietici, a unor forțe de aviație, precum şi a majorității flotei de război din Marea Neagră, a creat mari posibilități de acțiune forțelor germane care au înaintat spre Est circa 450 km, până în apropierea Donului, contribuind, indirect la încercuirea inamicului sovietic din zona de sud şi Sud-Est Kiev, ceea ce este un fapt deosebit de important, chiar decisiv.

Angajarea Aeronauticii Române în operația de la Odessa

După eliberarea Basarabiei de Sud de către trupele române la 26 iulie 1941, acțiunile militare au continuat fără întrerupere şi dincolo de Nistru cu scopul distrugerii şi alungării forțelor inamicului. În mod independent, precum şi în sprijinul Armatei 4 Română, Gruparea Aeriană de Luptă a acționat cu totalitatea mijloacelor disponibile, asupra terenurilor de aviație ocupate de inamic, căilor ferate, aglomerărilor de forțe şi mijloace, vaselor de transport şi de război. De asemenea, în perioada până la 8 august 1941 a executat acoperirea Forțelor Terestre Române care au forțat Nistrul în zona Criuleni – Dubăsari[550].

Ulterior aviația de vânătoare şi de bombardament din cadrul Grupării Aeriene de Luptă s-a manifestat preponderent în câmpul tactic, contribuind activ la ofensiva marilor unități şi unități române pentru străpungerea aliniamentelor fortificate de apărare din jurul Odessei. Unitățile de luptă ale Grupării Aeriene de Luptă s-au manifestat îndeosebi asupra distrugerii pozițiilor de artilerie, zonelor fortificate şi aglomerărilor de trupe şi materiale de război.

În această perioadă de timp (27 iulie – 17 octombrie 1941) peste 2.500 avioane de luptă (ieşiri avion) au aruncat asupra inamicului cantitatea de circa 1.250 tone

[550] A.M.R., fond 803, dosar 1, ff. 98-109.

bombe explozive şi incendiare, provocându-i mari pierderi în personal şi material. Prin această acțiune, s-a micşorat treptat puterea de rezistență a forțelor inamice, iar înaintarea marilor unități şi unități ale Armatei a 4-a Română mult uşurată, pregătirile de contraatac ale inamicului au fost masiv stânjenite, iar executarea lor de cele mai multe ori a fost oprită sau dezorganizată[551].

Concomitent cu activitatea Grupării Aeriene de Luptă, în zona de operați a acționat şi Aeronautica Armatei a 4-a Română, aviația de vânătoare (Grupul 3 şi 4 Vânătoare), aviația de observație, precum şi unități şi subunități de artilerie antiaeriană şi de geniu aeronautic (transmisiuni).

Datele de sinteză arată că inițial aviația română de luptă (vânătoare, bombardament) a intrat în operațiuni pe frontul de la Odessa cu 24 escadrile, totalizând 223 avioane, la care s-au mai adăugat 9 escadrile de observație, cu 109 avioane şi 2 escadrile de recunoaştere, cu 17 avioane, deci un total de 35 escadrile, cu 349 avioane[552].

Capacitatea operativă a Grupării Aeriene de Luptă la 28 iulie 1941 totaliza: 9 grupuri de aviație şi 4 escadrile independente, adică 202 avioane, acționate de 148 echipaje[553].

De la 2 septembrie 1941, prin Ordinul de operații nr.102 s-a hotărât să înceapă atacul aerian al obiectivelor militare din Odessa.

Numărul de terenuri amenajate în Basarabia şi Transnistria a permis realizarea unei desfăşurări corespunzătoare a aviației şi artileriei antiaeriene de la terenuri. Căile de acces şi de legătură au fost însă foarte rele, pe timp de ploaie şi nu numai. Terenurile din Sud-Estul Basarabiei (Manaşi, Culevcea, Arciz, Achimangit) nu au mai putut fi practic utilizate, deşi s-a simțit nevoia, din cauza legăturii de cale ferată inutilizabilă până la sfârşitul campaniei[554]. Aerodromurile Leipzig, Basarabeasca, Manzăr, Sturzeni şi Salz au fost puternic apărate a.a. cu piese de artilerie de 75 sau 76 mm, 20-40 mm.

Intervenția Aeronauticii în situații de criză pe frontul de la Odessa

În cadrul operației de la Odessa nu au lipsit situațiile de criză, inerente unor acțiuni militare de război. Cel puțin două dintre acestea se impun atenției, la care intervenția aviației de luptă a fost decisivă. Este vorba de debarcarea prin surprindere a trupelor sovietice la Cebanka – Grigorievka (Nord – Est Odessa) în noaptea de 21/22 septembrie 1941 şi de intrândul de la Dalnic, realizat de sovietici în cursul nopții de 1 spre 2 octombrie 1941. Analiza cauzelor acestor defecțiuni în dispozitivul de luptă terestru al forțelor române este de rezolvat în viitor de către istoriografie, cu concluzii

[551] *Ibidem*, f. 110 şi urm.
[552] *Ibidem*, fond 1377, dosar 854, f. 571.
[553] *Ibidem*, fond 803, dosar 2, f. 31.
[554] *Ibidem*, dosar nr. 2, f. 34.

şi învăţăminte benefice şi pentru prezent. Cât priveşte, intervenţia, la ordinul Armatei a 4-a Române, a forţelor aeriene pentru soluţionarea momentelor de criză amintite, aceasta a fost promptă, cu rol decisiv, în sensul limitării până la anihilare a timpului necesar inamicului pentru consolidarea rezultatelor obţinute.

La 20 septembrie 1941 Corpurile 1, 3, 4 şi 11 ale Armatei a 4-a Română, înaintând către Odessa, între Nistru şi Limanul Hadjibei, au ajuns la circa 15-20 km de oraş, iar Corpul 5 Armată a pătruns prin lupte grele până pe aliniamentul Gildendorf – Fontanka, la numai 10 – 12 km de oraş. Ca urmare, portul Odessa era ţinut sub focul permanent al artileriei grele române. Pentru sovietici situaţia devenise deosebit de critică. În aceste condiţii, în noaptea de 21/22 septembrie, începând cu orele 0.45, după o pregătire de artilerie de 30 minute, executată de 2-3 nave sovietice, realizând surprinderea, inamicul a debarcat circa două batalioane de marinari şi subunităţi de artilerie la Cebanka şi Grigorievka, înaintând către nord circa 7 km până pe aliniamentul Staraia Dafinovka – Buldinovka. În cursul primelor ore ale dimineţii inamicul a atacat puternic şi în flancul drept al Diviziei 13 Infanterie, în lungul căii ferate, cu forţa unui regiment infanterie, susţinut de artilerie, aviaţie şi care de luptă[555]. Forţele române (C.5 A, D.13 I) au fost silite să se retragă, situaţia devenind critică. Comandamentul Armatei 4-a a realizat că succesul repurtat de sovietici, datorat în mare parte surprinderii, a constituit, de la începerea ostilităţilor pe frontul de răsărit, cea mai puternică tentativă ofensivă a inamicului împotriva trupelor române.

În această situaţie de criză, intervenţia Aeronauticii, în concret a aviaţiei Grupării Aeriene de Luptă a fost eficace. Şeful Statului Major al Aerului, general aviator Ramiro Enescu s-a deplasat la P.C. al Armatei a 4-a, de unde a comandat aviaţia asupra trupelor debarcate la Cebanka – Grigorievka şi asupra vaselor de transport pe mare[556]. Drept consecinţă, Flotila 1 Bombardament a acţionat în dimineaţa zilei (orele 7.55 – 9.45), cu 6 avioane He 111, însoţite de 8 avioane I.A.R.-80 asupra trupelor inamice debarcate la Cebanka – Grigorieva; bombele au căzut în plin; unul dintre avioane a încadrat cu bombe un vas de lângă ţărm. Totodată Grupul Blenheim a atacat vasele de transport inamice, semnalate la Cebanka – Grigorievka, cu două patrule de câte 3 avioane.

Prima patrulă, însoţită, de 4 avioane I.A.R.-80, cu misiunea între orele 8.20 – 10.25 a atacat vasele de la 5 km Sud-Est Grigorievka, lovind în plin. La întoarcere, cele patru avioane de însoţire, au observat 5 bombardiere inamice, care atacau de la mică înălţime localitatea Gildendorf şi 20 avioane RATA care mitraliau trupele terestre române din zonă. Cu toate că inamicul era de 5 ori mai numeros, în lupta aeriană care s-a angajat au fost doborâte 9 avioane inamice, fără nicio pierdere din partea română. A doua patrulă, neprotejată, a atacat cu efecte bune localitatea Grigorievka pe care inamicul o ocupase în atacul terestru dat după debarcare[557].

---

[555] *Ibidem*.
[556] *Ibidem*, dosar 1, f. 197.
[557] *Ibidem*, fond 1377, dosar 131, f. 207.

De remarcat că în cursul zilei numai aviația Grupării Aeriene de Luptă a scos în misiuni un total de 94 avioane (62 vânătoare, 32 de bombardament), inamicul resimțindu-se după atacurile succesive ale aviației, începând cu orele 5.25 când s-a executat prima sondă informativă de către Flotila 2 Vânătoare şi până la orele 18.10, când s-a încheiat ultima misiune a zilei de acoperire a aerodromului propriu de la Salz, puternic bombardat de aviația inamică[558]. Pierderile inamicului s-au cifrat la circa 20 avioane, din care: 16 avioane sigur doborâte, 2 avioane probabil doborâte în aer, 1 avion avariat în lupte aeriene, 1 avion doborât de artilerie antiaeriană. Pierderile proprii din această zi: 3 avioane incendiate pe terenul de la Salz; 1 avion P.Z.L. nu s-a mai întors la bază[559].

Luptele terestre şi aeriene desfăşurate în data de 22 septembrie 1941 în zona Grigorievka – Cebanka – Gildendorf ne oferă imaginea complexă – de fapt nu singura – a unei zile de război, în confruntarea cu un inamic permanent superior din punct de vedere numeric, decis până la sacrificiu să reziste în dispozitivele de luptă ocupate.

Ca urmare a acestei situații, ofensiva Armatei a 4-a Română asupra Odessei preconizată pentru 23 septembrie 1941 a fost amânată.

Deosebit de semnificativă este şi intervenția aviației în sprijinul trupelor proprii atacate în sectorul Dalnic la 2 octombrie 1941. Atât aviația Grupării Aeriene de Luptă, cât şi cea a Armatei 4-a au acționat prompt şi eficace. Linia frontului în dimineața zilei era la Vest Dalnic. În cursul nopții de 1 spre 2 octombrie inamicul a executat numeroase incursiuni în sectorul Diviziei de Gardă, care includeau şoseaua Dalnic – Freudental, iar în dimineața zilei, către ora 9.00, a atacat puternic cu forța unei divizii, sprijinit puternic cu artilerie şi care de luptă, reuşind să respingă trupele române care apărau acest sector (R.1, 5 şi 2 Gr.).

În această situație critică, la ordinul Armatei a 4-a şi în sprijinul trupelor terestre s-a acționat ferm. Flotila 1 Bombardament a acționat între orele 12.00 – 13.25 cu 3 avioane Los, însoțite de 4 avioane I.A.R.-80 asupra aglomerărilor auto (circa 30), semnalate la Dalnic între cotele 66,7 şi 62,2. Obiectivul a fost lovit în plin. Între orele 12.15 – 13.30, a acționat cu 6 avioane He 111 şi între orele 14.50 – 16.15, cu 3 avioane He 111, însoțite cu câte 6 avioane I.A.R.-80 asupra aglomerărilor de trupe aflate pe liziera Vest Dalnic. Obiectivul a fost acoperit cu bombe, iar avioanele de însoțire au mitraliat trupele inamice aflate în zonă. Întrucât bombardamentul s-a efectuat la mică înălțime rezultatele au fost considerate ca foarte bune[560].

De asemenea, aviația de bombardament din cadrul Aero Armata a 4-a a acționat ferm. Escadrila Karas a atacat cu 6 avioane aglomerările de trupe la vest Dalnic, iar Escadrila I.A.R.-37 a atacat cu 6 avioane centrul şi liziera de vest a satului Dalnic.

Cât priveşte aviația de vânătoare, Flotila 1 Vânătoare a executat în cursul dimineții zilei de 2 octombrie misiuni: de acoperire a terenului propriu (ora 5.20 – 6.20);

---

[558] *Ibidem*, f. 198.
[559] *Ibidem*.
[560] *Ibidem*, fond 803, dosar 1, f. 209.

de alarmare (orele 7.30 – 8.50); de protecţie a aviaţiei de bombardament de la Armata a 4-a (cu 3 avioane I.A.R.-80, între orele 11.00 – 12.15 şi cu 4 avioane Me 109, între orele 12.05 – 13.20); o sondă informativă în zona portului Odessa; acoperirea zonei Freundetal – Peterstal – Lenintal (cu 4 avioane I.A.R.-80, între orele 16.25 – 17.40). Flotila 2 Vânătoare a însoţit formaţiile de bombardament, iar între orele 17.10 – 17.50 a făcut acoperirea terenului Manzăr şi Leiptzig, cu 6 avioane I.A.R.-80. În cadrul Aero Armatei 4-a, Flotila 3 Vânătoare a executat cu 3 patrule protecţia aviaţiei de observaţie (Esc.11, 15, 17, 13 şi 12 Obs.), iar cu 4 patrule acoperirea dispozitivului terestru şi protecţia aviaţiei de bombardament (uşor) a Armatei[561].

E lesne de observat că activitatea aeriană a fost deosebit de intensă. Numai în cadrul Grupării Aeriene de Luptă au ieşit în misiuni 58 avioane (12 de bombardament, 46 de vânătoare). Sub protecţia aviaţiei şi cu sprijinul acesteia, trupele terestre române (R.1, 5 şi 2 Gardă) au reuşit să oprească atacul inamic, cu mari pierderi pentru acesta, în special în care de luptă, majoritatea din ele fiind distruse. În seara zilei, trupele române au stabilizat frontul pe aliniamentul: cota 76,5 – Nord via Vest Dalnic – Nord şi Vest Hutór Dalniţki – liziera sud Razy – cota 63,1 – via Sud-Vest cota 55,2.

Raportul comandantului Regimentului 54 Artilerie este semnificativ în acest sens: „... dacă cele 4 avioane I.A.R.-80 nu ar fi intervenit în luptă pentru a ţine la pământ infanteria rusă, până ce toate carele au fost distruse, în mod cert că tot personalul divizionului ar fi fost sacrificat”[562].

În zilele următoare (3 şi 4 octombrie 1941) aviaţia a acţionat intens în sprijinul trupelor terestre, acoperind atacul Diviziilor 7 şi 21 Infanterie pe direcţiile Lenintal – Dalnic şi, respectiv Vacarjani – Dalnic, astfel încât în seara zilei de 4 octombrie situaţia de la Dalnic a fost complet restabilită.

Remarcabil este procedeul de atac la mică înălţime şi la intervale scurte de timp al aviaţiei de bombardament. Spre exemplu, în ziua de 4 octombrie, Flotila 2 Bombardament a acţionat cu 3 avioane Potez 63 şi 3 avioane Savoia S 79 Ju, între orele 10.35 – 11.50, la 5 minute interval între patrule, asupra lizierei şi acoperirilor de la Est Dalnic, protecţia fiind făcută cu câte una patrulă I.A.R.-80. Bombele au căzut la Dalnic, pe fortificaţiile şi pe amplasamentele de la Est la localitate, cu efecte maxime[563].

Se impune a fi subliniat faptul că în toate aceste zile (2-5 octombrie 1941) aviaţia inamică a acţionat deosebit de intens în câmpul tactic, mitraliind şi bombardând trupele române la Vest Dalnic, în zonele Vacarjani şi Lenintal. Spre exemplu, numai în ziua de 5 octombrie 1941 au fost semnalate un număr de 13 ieşiri de vânătoare şi 21 ieşiri avioane de bombardament, care au atacat trupele terestre. În afară de acestea, circa 50 ieşiri avioane de vânătoare au patrulat în zona Armatei a 4-a şi au executat acoperirea dispozitivului inamic[564]. Totodată, luptele aeriene din

[561] *Ibidem*, fond 1377, dosar Jurnalul de Operaţii, f. 330.
[562] *Ibidem*, fond 803, dosar 2, f. 45.
[563] *Ibidem*, dosarul 1, f. 212.
[564] *Ibidem*, fond 1377, dosar Jurnalul de Operaţii, f. 336.

această zi au fost intense. În dimineața zilei s-a dat o luptă aeriană cu 8 avioane RATA, unul dintre acestea fiind doborât de locot.av.rez. Polizu Nicolae. O altă luptă aeriană s-a dat spre amiaza zilei cu 4 avioane RATA, din care unul a fost doborât în flăcări. În cursul zilei s-au mai dat alte două lupte aeriene, susținute de către echipaje din Flotila 2 Vânătoare[565]. Concomitent, informațiile culese din observarea câmpului de luptă au pus în evidență o tendință de repliere a forțelor inamicului. Comandamentul Armatei a 4-a a ordonat verbal M.U., inclusiv Aeronauticii, să fie gata să exploateze această situație[566].

Atât în aceste zile de respingere a intrândului inamic de la Dalnic, cât şi în cele următoare, Aeronautica a lucrat în conformitate cu Directiva Specială nr.48 din 15 septembrie 1941. Abia la 9 octombrie Ordinul de Operații nr.109 pentru Gruparea Aeriană de Luptă şi Aero Armata 4-a a adus elemente noi, rezultate din dinamica desfăşurării evenimentelor pe câmpul de luptă. Prin acest ordin se preciza între altele: 1) Corpul 1 Armată continuă înaintarea „pentru a lua contraatacul" cu poziția de rezistență a inamicului la Nord Neurubaiskoe. Corpul 11 Armată va ataca pentru a pătrunde cât mai mult în poziția de rezistență a inamicului: 2) Misiunea forțelor aeriene este de a sprijini operațiile C.11 A. În acest scop: va acoperi operațiile C.11 A., pe timpul înaintării; va ataca mişcările şi aglomerările de trupe care ar putea stânjeni sau împiedica C.11 A[567].

Sprijinite intens de către aviația Grupării Aeriene de Luptă, care a atacat aglomerările de trupe şi vasele din portul Odessa, trupele Armatei Române au înaintat ferm spre Odessa, pentru ca la 15 octombrie 1941 să respingă ultimele rezistențe, şi să intre victorioase în oraş[568].

*

La 16 octombrie 1941, Statul Major al Aerului, prin Directiva Specială nr.49 a dat dispoziţiuni pentru „retragerea forţelor aeriene în interiorul ţării şi pentru realizarea dispozitivului aerian în Ucraina"[569]. Până la 31 octombrie 1941 eşaloanele volante ale principalelor forţe aeriene române au fost aduse la bazele lor de la începutul campaniei, la dispoziția unor comandamente şi mari unități operative rămânând un număr relativ restrâns de forțe: 14 escadrile de aviație, din care 4 de observație, 3 de legături, 4 de vânătoare şi 2 de hidroaviație, precum şi unități de artilerie antiaeriană şi de geniu aeronautic (transmisiuni).

Înapoierea unităților române de Aeronautică la bazele lor de la începutul campaniei a fost o operație complexă, îndeosebi sub raport logistic. Eşaloanele volante

[565] *Ibidem*, fond 803, dosar 1, f. 213.
[566] *Ibidem*, fondul 1377, dosar Jurnalul de Operații, f. 335.
[567] *Ibidem*.
[568] *Ibidem*, f. 343.
[569] *Ibidem*, f. 361

ale unităților de aviație s-au deplasat pe calea aerului, iar eşaloanele rulante pe calea ferată sau cu mijloace hipo (căruțe). Tuturor transporturilor li s-a asigurat protecția împotriva eventualelor atacuri ale aviației inamice.

La 26 octombrie 1941 Jurnalul de operații al Statului Major al Aerului consemna înapoierea la bazele lor (eşalonul volant) a unor mari unități de aviație: Flotila 1 Bombardament la Braşov, Flotila 2 Bombardament la Tecuci; Flotila 1 Vânătoare la Bucureşti; Flotila 2 Vânătoare la Mizil; Flotila 3 Vânătoare la Galați; Grupul de Recunoaştere la Craiova; Escadrila 116 Legătură la Iaşi ş.a.m.d.[570].

Se încheia astfel prima etapă a participării Aeronauticii Române pe frontul de Est: eliberarea Basarabiei şi Bucovinei de Nord, cucerirea Odessei (campania militară a anului 1941).

Cu înapoierea în țară a principalelor forțe ale Armatei Române pe frontul de Est (la 1 noiembrie 1941, Armata a 4-a Română a sosit la Iaşi, unde a început demobilizarea efectivelor) se încheia cu succes campania anului 1941. Obiectivele politice ale campaniei au fost îndeplinite: eliberarea pământului românesc al Basarabiei şi Bucovinei de Nord de sub ocupația sovietică, precum şi obiectivele militare: alungarea dincolo de graniță (Nistru) şi de „spațiul de siguranță" (Odessa) a forțelor militare ale inamicului. Scopul final al războiului: „distrugerea armatei inamice" (sovietice) a necesitat eforturi importante şi de lungă durată, fără ca acesta să fi fost atins.

Anexa nr. 1

OPERAȚIA ARMATEI A 4-A ROMÂNE LA ODESSA

(08.08 – 16.10.1941)

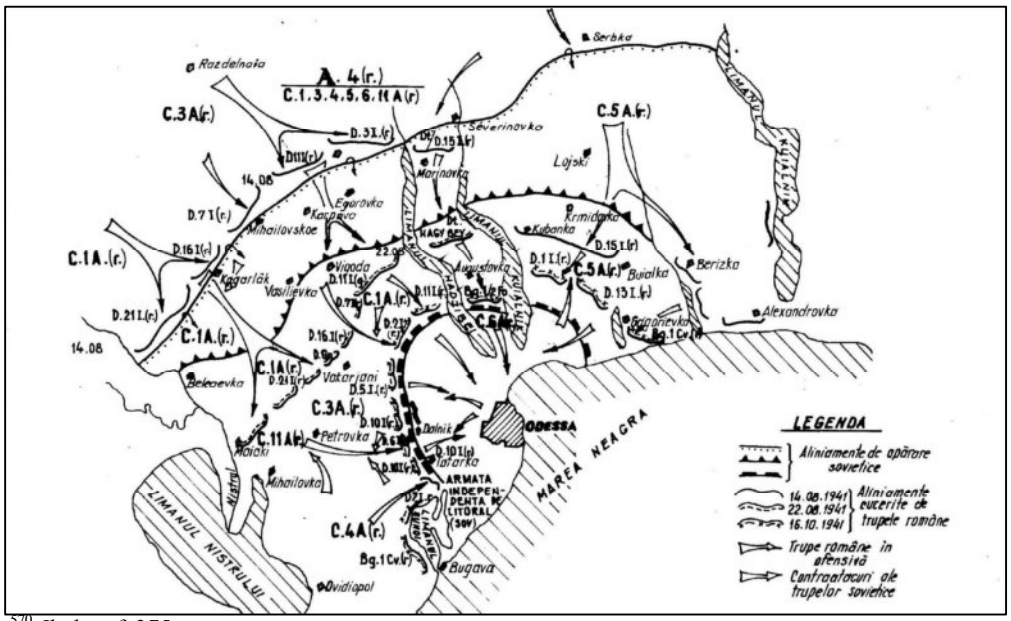

[570] *Ibidem*, f. 375.

AVIATORI BUZOIENI ÎN LUPTELE PENTRU ELIBERAREA BASARABIEI ŞI A BUCOVINEI DE NORD (IUNIE – IULIE 1941)

Autori: Conf. univ. dr. Constantin STAN[*]

Summary

The author first presents the first night of clashes of Romanian pilots, 21 to 22 June 1941 highlighting the courage, skill and spirit of sacrifice proven during military actions. It presents exciting moments of departure from the aerodrome runways and the happy return of the crew at their training bases.

The study did not neglect any Soviet aircraft raids to the rear emphasizing that in the beginning they had a low intensity but gradually increased.

Finally the material analyzed and the role of IT activities of the curvature Carpathians Soviet paratroopers who sought military information gathering and organizing sabotage behind the front.

Alături de trupele terestre au luptat cu multă abnegație, devotament, eroism şi spirit de sacrificiu pentru eliberarea Basarabiei şi Bucovinei de Nord importante forțe de aviație. Secția a treia din Statul Major al Aerului a ordonat aplicarea în practică a Directivelor operative nr. 33, 34 şi 35 potrivit cărora frontiera nedreaptă fixată în urma ultimatului sovietic din iunie 1940 a fost trecută la orele 4 dimineață de unitățile de bombardament şi vânătoare[571].

Unele formațiuni aeriene, în special cele de cercetare şi culegere de informații, au început misiunile de luptă încă din data de 21 iunie 1941. Comandant în cadrul Flotilei 2 Informații cu gradul de sublocotenent aviator, iar după 1990 general (r) Ioan I. Mogâldea susține în amintirile sale „spre deosebire de ceilalți am început războiul cu o zi mai înainte (...). Am intrat în Dobrogea printre Brăila şi Galați apoi pe la Măcin am pătruns în spațiul aerian sovietic la 4500 m, la stânga Prutului, am fotografiat până la Leova şi Huşi cu aparatură specială”[572]. Gruparea Aeriană de luptă a intrat în operațiune cu 26 de escadrile care au înglobat 240 de avioane.

Cea mai importantă unitate de aviație din GAL era Grupul 7 vânătoare camandat de locotenent comandorul Alexandru Popişteanu, el cuprindea trei escadrile: 56 condusă de căpitanul aviator Constantin Gheorghiu, 57 avea în frunte pe căpitanul

---

[*] Conferențiar universitar dr. Universitatea *„Dunărea de Jos”* – Galați.

[571] Arhivele Militare Române (în continuare vom cita A.M.R.), fond 5476, dosar 123, f. 106.

[572] General (r) Ioan Mogâldea, *Un aviator pe frontul de est*, Bucureşti, 1999, p. 16.

aviator Alexandru Manoliu şi 58 comandantă de căpitanul aviator Gheorghe Vasiliu[573]. Grupul 7 vânătoare făcea parte din Flotila 1 vânătoare înfiinţată la iunie 1940. El avea în dotare 12 avioane englezeşti de tip Hurricane, 30 Messerschmit, 7 Bf 109 E, iar restul până la 72 de I.A.R. 80 se utilizau, de asemenea pentru antrenarea piloţilor sau ca avioane şcoală, avioane mai puţin performante PZL 11[574].

Escadrilele Grupului 7 vânătoare au fost dislocate pe aerodromul din Rm. Sărat, respectiv Pogoanele, Buzău. Unele dintre ele au asigurat apărarea formaţiunilor de bombardament, altele aveau misiunea de a intercepta eventuale atacuri ale aviaţiei sovietice asupra Bucureştiului sau a zonei petroliere de pe Valea Prahovei[575]. Pe aerodromul din Rm. Sărat se afla gata pregătită o escadrilă de vânătoare comandată de căpitanul aviator Ion Marazov care a primit ordin să apere aerodromul propriu şi cel de la Boboc unde funcţiona şcoala de Pilotaj şi Instrucţie destinată formării piloţilor de vânătoare[576].

Prima misiune de luptă a zburătorilor Grupului 7 Vânătoare a început în zorii zilei de 22 iunie 1941. O formaţie din acest grup alcătuit din avioane Me 109 condusă de comandantul Escadrilei 57, căpitanul aviator Alexandru Manoliu a atacat lângă Chişinău la Iuloveni un aerodrom militar unde se aflau 14-15 avioane sovietice, care au fost distruse prin incendiere sau avariate. După două săptămâni de reparaţii, 5-6 avioane bolşevice şi-au reluat zborul. Aici s-a remarcat locotentul aviator Dan Scurtu şi adjutantul stagiar aviator Nicolae Iolu. Pentru curajul lor, căpitan Manoliu, cât şi locotenent Dan Scurtu au fost citaţi prin ordin de zi pe Armată[577].

Comandorul (r) Tudor Greceanu la 22 iunie 1941, sublocotenent aviator în Escadrila 56 vânătoare afirmă în memoriile sale că la acea dată istorică a primit misiunea de a bombarda importantul nod de cale ferată Romanaţi-Basarabeasca: „Am văzut pentru prima dată un baraj de artilerie antiaeriană infernal. Prima jertfă a fost bombardierul Henkel 111 pilotat de bravul locotenent aviator Petre Manciu, care a luat foc, fiind atins de proiectile, s-a desfăcut în trei bucăţi, dar pilotul reuşeşte să sară cu paraşuta fiind practic salvat. A fost însă prins de populaţia locală şi predat ruşilor care l-au îngropat în pământ până la gât şi l-au ucis cu pietre. Aşa a murit primul aviator român pe frontul de Est”[578]. Unele surse de arhivă ridică faptul că tânărul şi curajosul

---

[573] A.M.R., fond 5476, dosar 43, f. 26, Vasile Tudor, *Avioanele Mc-109 E în România*, Piteşti, 2008, pp. 36-37.
[574] A.M.R., fond 5476, dosar 123, f. 108.
[575] Idem, fond 3393, dosar 17, f. 108; cf. V. Tudor, *op.cit.*, pp. 35-36.
[576] Lt. Comandor Marius Adrian Nicoară, Buzău, *Centrul Naţional al învăţământului militar de aviaţie din România*, în „Mousaios”, VIII/2003, p. 418.
[577] A.M.R., fond 5746, dosar 43, f. 26.
[578] Tudor Greceanu, *Drumul celor puţini. Amintirile unui pilot de vânătoare ieşit din încercuirea de la Stalingrad*, ediţie de Marta Greceanu, Bucureşti, 2005, p. 99.

ofițer aviator a fost omorât mişeleşte cu focuri de armă imediat după capturare[579]. Istoricul Şerban Constantinescu aminteşte într-un studiu că pe lângă locotenentul P. Manciu a fost doborât şi avionul bravului sublocotenent aviator Constantin Ciobanu care nu s-a mai putut salva prin paraşutare[580]. La rândul său, comandorul Alexandru Demetrescu, abia ieşit la pensie, dar rămas printre aviatori ca reporter de război, înfățişează cu multă vervă şi talent într-un articol cu iz propagandistic publicat în paginile unei reviste militare la 13 iulie 1941, plecarea unei părți însemnate din piloții Grupului 7 vânătoare în felul următor: „Misiunea fusese pregătită din ajun: bombardarea nodului de cale ferată (Basarabeasca n.n.)- şi acum ei nu aşteptau decât ora decolării pentru ca în viteza celor 420 km pe oră să ducă ..... de oțel şi foc" acolo unde se ordonase. Comandantul grupului, cu figura lui întotdeauna încruntată, era parcă alt om (...). „Domnule comandor, totul este în ordine" a fost raportul scurt al comandantului secund. Nu mai rămâne decât să vă urez „noroc" şi „glorie".

În clipa următoare, erau ridicate şi încet, în ordine, în grupuri de 3 avioane se îndreptau către punctele de decolare de unde îşi luară zborul vioaie urmărite cu dragoste şi cu grijă de toți cei rămaşi (...). Cele 9 avioane în formație strânsă cocoare au plecat: „Este ora patru dimineața"[581].

Tot în prima zi a războiului, piloții Grupului 7 vânătoare au executat şi alte misiuni de protecție a bombardierelor, dar au făcut şi zboruri de recunoaştere aeriană în vederea descoperirii terenurilor de aviație inamică[582].

În cadrul unui raid asupra gării Basarabeasca, la 25 iunie 1941, s-a remarcat sergentul T. R. Constantin Dungulescu care a respins atacurile a două avioane sovietice I.16 (RATA) reuşind să doboare unul din ele[583]. Escadrila 56 vânătoare a Grupului 7 vânătoare a asigurat pe data de 23 iunie 1941 apărarea avioanelor care bombordau aerodromul de la Bulgaria, cele 16 avioane româneşti au făcut față unui număr de 25 aparate sovietice reuşind să doboare 6 dintre ele[584]. Acțiunile vânătorilor din Grupul 7 au continuat în zilele de 25, 26, şi 27 iunie 1941. În cadrul atacului din 27 iunie s-a remarcat buzoianul Ion Simionescu, sublocotenent aviator (r), care făcuse şcoala civilă de pilotaj Mircea Cantacuzino încă din 1938 şi şcoala de perfecționare pentru avioane militare de la Buzău. El a făcut față atacului a două avioane sovietice RATA reuşind să doboare unul dintre ele şi pe celălalt să-l avarieze. A aterizat forțat nemaiavând combustibil, la marginea oraşului Buhuşi[585].

---

[579] A.M.R., fond Marele Stat Major, Jurnalul de Operațiuni al Statului Major al Aerului, dosar 130, volum I, f. 10.
[580] Şerban Constantinescu, *Participarea eroică a grupului 5 Bombardament al Aviației Române în campania din anul 1941*, în „Muzeul Național" X/1998, p. 151.
[581] Alexandru Demetrescu, *Aripi româneşti în luptă, Bucureşti*, 1941, pp. 12-13.
[582] A.M.R., fond 5476, dosar 48, f. 429.
[583] *Ibidem*.
[584] V. Tudor, *op.cit.*, p. 41.
[585] *Ibidem*.

Concomitent, avioanele escadrilei 51 vânătoare din Rm. Sărat comandată de căpitanul aviator Virgil Trandafirescu au decolat în dimineața zilei de 22 iunie 1941, orele 3:35 de pe aerodromul râmnicean îndreptându-se către avioanele de bombardament care aveau ca obiectiv aerodromul Caraclea, lângă Ismail, în sudul Basarabiei. Aviatorii râmniceni au fost întâmpinați de o serie de aparate I.16 sovietice. Ultimul avion românesc al cărui echipaj compus din sublocotenentul aviator Theodor Moscu şi adjutantul aviator Pavel Constantin a abordat cu mult curaj un avion bolşevic „l-au atacat în picaj – nota Th. Moscu în raportul său – şi lovit în plin, în flăcări, face o piruetă şi cade în apa Dunării. Virez apoi spre direcția de degajare a escadrilei şi mă întâlnesc față în față cu un alt I-16, cu o fracțiune de secundă mai devreme declanşez focul cu tunurile de la babord şi proiectilele de 20 de mm lovesc în plin motorul avionului bolşevic care explodează pur şi simplu în țăndări continuându-mi cursa nebunească, degajez şi prind din nou în colimator un alt I.16, al treilea în numai câteva minute pe care îl „stropesc" copios cu o rafală de tun şi mitraliere. Lovit de moarte, „şobolanul" se înclină pe o aripă şi pică la verticală, lăsând în urmă o dâră de fum negru şi unsuros. În timpul luptei, adjutantul aviator Pavel Constantin mi-a asigurat spatele[586]".

Importante misiuni de luptă au îndeplinit şi aviatorii Grupului 8 vânătoare alcătuit mai ales din avioane I.A.R.-80, 18 dintre ele au decolat în dimineața zilei de 22 iunie 1941, la ora 3:45 pentru a asigura protecția aeriană a Escadrilei 72 Bombardament. Martor al tumultoaselor evenimente, sublocotenentul aviator Gheorghe Posteucă notează în raportul său înaintat superiorilor următoarele: „Ajunşi la Belgrad, un roi de puncte negre care se măresc uimitor de repede ne atacă de sus şi din față (…). Eram atacați din toate părțile şi din spate alte valuri de RATA veneau în grabă. Deodată, o explozie în parbriz m-a orbit şi o durere cumplită mi-a cuprins partea stângă a corpului. O dâră de sânge mi-a acoperit pe moment vederea, m-am retras imediat, mi-am şters fața şi din nou în luptă salvându-l pe comandantul Excadrilei 59 (căpitanul aviator I Marazan n. n.) tocmai în momentul în care era atacată de mai mulți dușmani. Am deschis focul cu cele 4 mitraliere şi i-am gonit pe vânători care s-au împrăştiat. Am reuşit să aterizez cu bine, dar prima misiune de război nu se uită niciodată[587]".

Remarcabile fapte de arme au fost evidențiate şi de adjutantul aviator şef Ştefan Puşcaş care se afla în spatele comandantului Grupului 8 vânători. El şi-a apărat şeful, căpitanul comandor Gheorghe Bordeanu care fusese înconjurat de cinci avioane de vânătoare sovietice[588]. Acelaşi Grup 8 vânătoare a participat cu patru aparate de

---

[586] Valeriu Avram, *Escadrile buzoiene în războiul de eliberare a Basarabiei şi Bucovinei de Nord*, în „Buletinul Ştiințific", supliment al revistei „Aripi Tinere", aprilie 2002, p. 42.
[587] *Ibidem*.
[588] *Ibidem*; A.M.R., fondul Marele Stat Major, Jurnalul de operațiuni ale Statului Major al Aerului, dosar 130, vol. I, f. 11.

zbor I.A.R. 80 pe 27 iunie 1941, pentru a escorta şase bombardiere Savoia Marchetti"-SM. 79 care aveau ca principal obiectiv distrugerea căii ferate între localităţile Slota şi Belimet pentru a întrerupe deplasarea trenurilor încărcate cu armament, muniţie, combustibil, echipament şi alimente destinate armatei roşii[589]. Pentru eroicele fapte de arme, aviatorii 5, 7 şi 8 vânătoare au fost citaţi prin Ordinul de zi nr. 1 din 14 iulie 1941 pe Gruparea Aeriană de Luptă, comandată de generalul de escadron Constantin Celăreanu. Documentul precizează că: 1) Grupul 5 vânătoare s-a distins în special în acţiunile din 8 iulie 1941 Cania – Porumbeşti – Lărguţa – Valea Tighegiului. 2) Grupul 7 vânătoare care s-a distins în special în atacurile la sol din zilele de 26 şi 27 iunie, 3 şi 5 iulie, când a răspândit în rândurile inamicului grele pierderi în avioane, coloane motorizate şi trupe de prima linie (...). 3) Grupul 8 vânătoare s-a distins în special în zilele de 27 iunie şi 3 iulie când dobora câte două avioane sovietice"[590]. Un rol extrem de important în cadrul operaţiunilor militare pe teritoriul dintre Prut şi Nistru l-au avut şi escadrilele de bombardament.

În iarna anilor 1940 – 1941, datorită nevoilor de a mări efectivele flotilei aeriene, din Flotila 1 Bombardament s-a desprins Flotila 2 Bombardament căreia i s-a ofertat drept teren de instrucţie şi antrenament aerodromul Ziliştea Buzău. Piloţii se mai antrenau pe aerodromul din vecinătatea Focşaniului sau în localitatea Sihlea situată la circa cinci km vest de oraşul Râmnicu Sărat[591].

Grupul 1 Bombardament avea în componenţa sa două escadrile gata de luptă: 74 şi 75 care au produs, cu prilejul deselor raiduri aeriene efectuate, mari pagube materiale şi umane, spaimă şi derută inamicului. Acesta a fost surprins de puternicele atacuri organizate din timp. Prima escadrilă, comandată de căpitanul aviator Gheorghe D. Popescu, a atacat furibund, cu mult curaj şi pricepere surprinzând adversarul staţionat pe aerodromul militar din Bolgrad situat în sudul Basarabiei.

Piloţii Grupului 1 Bombardament au distrus cu prilejul primei misiuni aproximativ 20 de avioane la sol. Martor al acestor bătălii aeriene, căpitanul aviator (r) Matei Timotin, pe front având gradul de adjutant aviator P.S.I., îsi aminteşte peste mai bine de cinci decenii, într-o serie de însemnări de război, că avioanele au plecat de pe aerodromul Ziliştea – Buzău pe 22 iunie 1941, orele 3:30 într-o misune de bombardament, ajungând deasupra obiectivelor la orele 4:00. Ele au provocat panică şi derută printre ostaşii roşii căci „Bombele cad şi găuresc câmpul de aterizare, avariază grav cazarma şi clădirile aferente, distrugând la sol avioane inamice care nu apucaseră să decoleze. Se ridică un fum gros din cauza exploziilor"[592].

---

[589] General (r) Vasile Baboi, General (r) Gheorghe Ionuţă, Colonel dr. Alexandru Duţu (editori), *Veterani pe drumul onoarei şi jertfei (1941-1944)*, *Spre cetăţile de la Nistru*, Bucureşti, 1996, p. 457.
[590] A.M.R., fond 5476, dosar 195, f. 26.
[591] Comandor dr. Eminescu Coşerea, locotenent comandor Marius Adrian Nicoară, *Şcoala aripilor româneşti la a 90 a aniversare*, Boboc-Buzău, 2002, pp. 90-91.
[592] General (Rz.) V. Bărboi, general (Rz.) Gh. Ioniţă, colonel dr. Al. Duţu (editori), *op.cit.*, p. 457.

Escadrila 75 avea în frunte pe căpitanul aviator Nicolae Balş, care va fi ulterior capturat de bolşevici. El s-a avântat cu elan şi spirit de sacrificiu în dese lupte. Aviatorii acestei unităţi au distrus ori avariat peste 22 de avioane sovietice de diferite tipuri, instalaţii de zbor, clădiri, baterii antiaeriene, în urma bombardamentelor efectuate deasupra aerodromului militar rus din localitatea basarabeană Bulgarica[593].

Grupul 1 Bombardament a acţionat totodată cu bune rezultate în zilele de 11-12 iulie 1941 pentru sprijinirea unităţilor române de infanterie care aveau dificultăţi în înaintarea spre Chişinău. Mărturiile vremii amintesc de acţiunile aviatorilor noştri în zona Călăraşi – Bucovăţ – Valea Bucovăţului unde erau concentrate importante forţe inamice. Aflat în centrul evenimentelor, generalul de flotilă aeriană în rezervă Ion Popescu (Oiţă), pe front având gradul de căpitan aviator, relatează în nişte însemnări după mai bine de cinci decenii comportamentul admirabil al camarazilor săi de luptă în felul următor: „Flotila noastră de bombardament a participat în cadrul acţiunilor organizate de către partea Americană de luptă în zona Călăraşi – Bucovăţ – Valea Bucovăţului la bombardarea unităţilor de infanterie, artilerie şi tancuri sovietice contribuind la restabilirea situaţiei Diviziei 35 Infanterie (...). Am participat la două mari acţiuni similare în ziua de 11 iulie 1941 în sprijinul Corpului 3 Armată Român şi asupra coloanelor inamice de care de luptă (tancuri n.n.) aflate în liziera pădurii Hânceşti – Lăpuşna, iar în ziua de 12 iulie 1941, situaţia corpului 5 Armată devenise gravă în urma contraatacurilor date de către trupele duşmane şi capul de pod de la Fălciu era ameninţat.

Intervenţia unui mare număr de avioane de bombardament a fost promptă şi deosebit de eficientă”[594]. În Ordinul de zi nr. 2. din 12 iulie 1941 al bombardamentului Armatei a IV-a Română, generalul Nicolae Ciupercă arată că „În ziua de 9 iulie, acţiunea aviaţie de luptă a oprit un atac periculos pregătit de inamic pe Valea Bucovăţului şi a permis Diviziei a 35-a să-şi poată continua rezistenţa.

În zilele de 9 si 10 iulie, aviaţia de luptă şi cea de observare transformată în unităţi de asalt împreună cu trupele Grupului 5 Armată au provocat pierderi la inamic ce se ridică din spusele prizonierilor la 40% din efectivul lor”[595].

Într-adevăr în zona de operaţii: Călăraşi Târg – Bucovăţ – Străşeni – Valea Bucovăţului s-au derulat bătălii aeriene de amploare. Aici au acţionat, potrivit documentelor vremii, cinci formaţiuni ale aviaţiei de bombardament cuprinzând 26 de avioane „Savoia Marchetti” S. M. 79, protejate de 40 aparate Messerchmit Bf 109 şi I.A.R. 80 de vânătoare; cu această ocazie au fost distruse sau avariate masive coloane auto inamice, care se deplasau pe soseau Bucovăţ – Chişinău, pe valea Bucovăţului împreună cu puternice unităţi de trupe de cavalerie, infanterie şi care de luptă pe

[593] *Ibidem*; Aurel Pentelescu, Florica Dobre, Cristian Crăciunoiu, *Gruparea Aeriană de luptă în eliberarea Basarabiei şi cucerirea Odessei*, Bucureşti, 1995, p. 12.
[594] General (r) V. Bărboi, general (Rz.) Gh. Ioniţă, colonel dr. Al. Duţu (editori), *op.cit.,* p. 457.
[595] A.M.R., fond 5476, dosar 195, f. 2; vezi şi V. Tudor*, op.cit.*, pp. 183-184, Anexa 1.

şoseaua Lozna – Vorniceni; Gările Călăraşi şi Bucovăţ împreună cu trenurile staţionate ori în mişcare au fost lovite din plin. Avioanele româneşti de bombardament au lansat aproximativ 22.250 kg bombe de diferite calibre asupra inamicului aflat staţionat sau în deplasare[596]. Aceste acţiuni aeriene de anvergură au contribuit la restabilirea situaţiei Diviziei 35 Infanterie. De altfel, comandamentul amintitei mari unităţi a expediat o telegramă generalului Nicolae Ciupercă aflat în fruntea Armatei a 4-a în care se arăta: „Am fost atacaţi de forţa a două regimente de infanterie şi artilerie mecanică în special acţiunilor aviaţiei de bombardament”[597].

În acelaşi timp a acţionat cu rezultate apreciabile şi Grupul 5 Bombardament format din trei escadrile: 78, 79, 80 care dispuneau fiecare de câte nouă aparate de zbor „Potoz 63” şi „Savoia Marchete” S.M. 79. Avioanele şi ostaşii se aflau gata de luptă pe pista aerodromului militar de bază Ziliştea - Buzău. Tot aici se găseau şi două flotile germane.

Comandantul Grupului 5 Bombardament a primit ordinul de luptă înainte de 22 iunie 1941. Documentul prevedea bombardarea bazelor aeriene sovietice din jurul Chişinăului, gara şi aerodromul militar din Tiraspol. Obiectivul principal îl constituia lansarea de bombe pe terenurile din zona Lăpuşna, Chişinău, Ialoveni-Hânceşti. Obiective erau eventualele terenuri ocupate din perimetrul Mingir – Chişinău Nemţeni[598]. Martor al acestor teribile încleştări, tânărul pilot de atunci Grigore Olimp Ioan consemnează peste mai bine de cinci decenii între altele: „în sala de informaţii comandamentul a dat următoarele indicaţii: <fiţi atenţi băieţi! Bombardăm Chişinăul. Primele trei patrule au ca obiectiv aerodromul Nord-Chişinău. Celelalte, terenul de Sud. S-a înţeles să nu uitaţi un lucru. Ţineţi cât mai strâs formaţia. Toţi cu ochii spre mine sunt în avionul din cap. Şi în chip de rămas bun, comandorul Paul Landmann a dat ultimul ordin: <Toată lumea în avioane şi cu Dumnezeu înainte!>”[599]. La rândul său, comandorul (r) Alexandru Demetrescu surprinde într-un articol publicat pe 13 iulie 1941 momentul decolării locotenent comandorului Paul Ladmann cu aviatorii săi astfel: „adorat de subalterni pentru calităţile lui de ostaş şi pentru înţelegerea sufletească de şef trece acum vesel în revistă fiecare avion îmbăcat gata de zbor purtat de <ataşul> grupului. Pleacă şi el în fruntea celor 36 de zburători ce formau echipajele unităţii sale (...). Câtă însufleţire, cât elan şi câtă tristeţe pentru cei care nu au putut fi trecuţi pe tabloul primei misiuni.> În noaptea aceea nimeni nu a dormit. Prea lungă li se păruse aşteptarea acestor clipe, prea mare era dorinţa de a străbate, din nou nişte plaiuri româneşti, hotărârea şi vrerea de a zdrobi un inamic odios”[600].

---

[596] A.M.R., fond 803, dosar 1, f. 48.
[597] *Ibidem*, f. 49 cf şi Aurel Pentelescu, Marius Adrian Nicoară, *Aeronautica română în anii celui de-al doilea război mondial (22 iunie 1941-12 mai 1945)*, Buzău, 2011, p. 63.
[598] *Ibidem*, p. 203, Anexa 2b.
[599] Grigore Olimp Ioan, *Bombardierele atacând. Jurnal de război 1941,* Bucureşti 1995, p. 18.
[600] Apud Al. Demetrescu, *op.cit,* pp. 12-13.

Fiecare aparat de zbor dispunea în lansatoarele sale de câte patru bombe, cântărind fiecare 250 kg şi alte 16 mai mici de doar 50 kg. Bombardierele grele Hc 111 au trecut Prutul conform planului dinainte stabilit la ora 4 dimineața, fiind însoțite pentru asigurarea apărării de 27 avioane de vânătoare Heinkel Hc 112, Messerchimitt (M.C.), 109 E şi I.A.R. 80. Avionul cu numărul 21 care avea un echipaj alcătuit din sublocotenentul pilot Ion Pădureanu, locotenentul Mircea Nicolae, comandant de bord şi sublocotenentul inginer Sorin Tulea, mitralior de bord a plecat voluntar în această primă misiune de luptă, a fost cel dintâi care şi-a lansat bombele asupra aerodromului militar bolşevic din Tiraspol, capitala Transnistriei, „cu toate că era încă întuneric, am văzut instalațiile şi hangarele prin vizor – nota tânărul ofițer S. Tulea într-un raport înaintat superiorilor – Am lansat jumătate din bombe aici fără să lovim pista deoarece trebuia să o folosim în curând, ne-am apropiat de Chişinău şi de la 500 m înălțime am bombardat triajul în care se aflau trenuri cu muniție şi trupe sovietice. Suflul exploziei a fost aşa de mare încât avionul sălta în sus, unda de şoc fiind foarte puternică”[601].

Succesul misiunii a fost deplin, căci la orele 5:20 toate bombardierele Grupului 5 s-au reîntors din fericire, întregi la bază. Aflat în centrul evenimentelor, dar din postura de observator atent al acestora, comandorul (r) Al. Demetrescu scria cu multă vervă articolul menționat mai sus între altele; „<vin!> În zare, un punct negru abia vizibil. Este ora 5:10. În curând se disting mai multe, apoi clar primul pluton. Numărăm cu grijă de mai multe ori până la aterizare avioanele. Adevărate <explozii> de bucurie şi <mceteng-uri> de şepci în aer numai contenesc: sunt toate noua”[602].

Aviatorii Grupului 5 Bombardament cantonați pe aerodromul militar din comuna Sihlea de lângă Râmnicu Sărat au intervenit cu deplin succes în sprijinul trupelor terestre aflate în dificultate atacând aglomerările de forțe terestre aparținând inamicului.

Astfel, pe data de 1 iulie 1941, bombardierele amintitului grup au aruncat bombe asupra unei puternice coloane de blindate ruseşti aflată lângă Chişinău, cărora potrivit unui participant la evenimente le-a provocat însemnate pierderi de oameni şi materiale de război[603]. Trei zile mai târziu, pe 4 iulie, Grupul Potoz 63 alcătuit din 12 avioane de bombardament protejate de o escadrilă de aparate de vânătoare I.A.R. 80, au atacat prin surprindere şi eficient o masivă coloană de autovehicule şi tancuri uşoare bolşevice camuflate la sud de localitățile Bujoreni şi Nisporeni. Tehnica de luptă sovietică a fost distrusă în cea mai mare parte[604]. Aici a acționat şi o formație de 6 avioane de bombardament Hc 111, în total fiind 18 aparate. Unitățile militare

---

[601] Valeriu Avram, *Escadrile româneşti pe cerul Basarabiei şi Bucovinei de Nord*, în „TOPGUN-special” II, nr. 30/1999, pp. 23-24.
[602] Al. Demetrescu, *op.cit.*, p. 14.
[603] *Ibidem*.
[604] T. Grecianu, *op.cit.*, p. 99.

inamice se deplasau către podul de la Criuleni (Nistru), au fost bombardate şi mitraliate de aviaţia română. De asemenea, podul a fost atins la unul din capete. Reacţia artileriei antiaeriene sovietice s-a dovedit a fi deosebit de puternică[605]. A doua zi, 11 avioane Potez 63 ale Grupului 2 Bombardament însoţite de două escadrile a 8 avioane de vânătoare I.A.R. 80 au atacat cu rezultate foarte bune coloanele inamice în deplasare spre Prut de pe şoselele Călăraşi Târg şi Orhei-Chişinău.

Tot pe 5 iulie au fost lovite în plin gările Căuşani şi Tighina unde se aflau numeroase garnituri de tren încărcate cu materiale de război şi trupe bolşevice[606]. Lupte aeriene destul de putenice s-au înregistrat pe 7 iulie 1941 la Dubăsari unde zburătorii Grupului 5 Bombardament, organizaţi în două formule, au bombardat şi mitraliat câteva regimente ale armatei roşii. Aici se afla o însemnată flotilă de avioane de vânătoare bolşevice. De aceea s-au dat bătălii aeriene violente între vânătorii români şi ruşi. În tumultul confruntărilor, un bombardier românesc a fost incendiat de un I. 16 (RATA) rusesc[607]. A doua zi, la 8 iulie 1941, Grupul „Potoz 63" a bombardat cu 6 aparate protejate de o escadrilă I.A.R. 80 depozitele de artilerie vrăjmaşe situate la sud de localitatea Lărguţa, apoi aglomerările de trupe din zona Tighina. Aici s-a acţionat cu trei avioane Bloch 210 între orele 18:35-20:30, obţinându-se efecte distructive apreciabile[608].

De asemenea, în data de 12 iulie 1941, când situaţia trupelor terestre române aflate în zona Ţiganca-Stoeşti devenise destul de dificilă ca urmare a unei impetuoase contraofensive inamice, avioanele de luptă aparţinând Grupului 5 Bombardament au intervenit cu succes în sprijinul infanteriştilor şi artileriştilor noştri. Adversarul a fost respins, iar pierderile lui s-au dovedit a fi însemnate. În timpul desfăşurării bătăliilor aeriene s-a remarcat prin curaj şi multă prezenţă de spirit tânărul aviator buzoian Octavian Roventa. El a reuşit să redreseze aparatul la manşa căruia se afla după ce fusese avariat de inamic. A aterizat forţat în cele din urmă la marginea aerodromului militar din Focşani[609].

Pentru eroicele lor fapte de arme, ostaşii Grupului 5 Bombardament au fost citaţi prin Ordinul de zi nr. 1 din 15 iulie 1941 pe întreaga armată română. Documentul semnat de generalul Ion Antonescu, comandantul de căpetenie al Forţelor Româno-Germane, arată că „Grupul 5 Bombardament din Flotila 1 Bombardament care a luptat în zilele de 22, 23, 25 şi 28 iunie a efectuat bombardamente asupra aerodromurilor, nodurilor de comunicaţii, scoţând din luptă numeroase formaţii inamice. Tot în amintitul ordin au fost citaţi şi aviatorii Grupului 2 Bombardament din Flotila 2 Bombardament, comandat de căpitan comandorul Ioan Cristescu care în

[605] A.M.R., fond 1377, dosar 130, f. 57, vezi şi A. Pentelescu, M. A. Nicoară, *op.cit.*, p. 62.
[606] A.M.R., fond 1377, dosar 130, ff. 54-55.
[607] Idem, fond 1736, dosar 1135, ff. 425-426.
[608] Idem, fond 803, dosar 1, f. 746; A. Pentelescu, M.A. Nicoară, *op.cit.*, p. 63.
[609] Cf. Şerban Constantinescu, op.cit., p. 151.

zilele de 22, 26 şi 28 s-au distins în mod cu totul deosebit prin bombardamente şi lupte aeriene susţinute, prin care a distrus aerodromuri importante de comunicaţie, materiale de război şi însemnate unităţi militare inamice”.[610].

Reacţia aviaţiei sovietice de bombardament nu s-a lăsat, din păcate, prea mult aşteptată, dar conform specialiştilor în domeniu ea s-a dovedit a fi relativ slabă.[611]. Potrivit amintirilor comandorului (r) T. Grecianu, la început ruşii aveau în dotare avioane de vânătoare primitive aşa numitele RATA care erau făcute din lemn „teribil de scurte, iar escamontarea trenului de aterizare se efectua pe bază de scripeţi”.[612].

Primele raiduri aeriene sovietice au avut loc în noaptea de 21/22 iunie 1941 între orele 23 şi 4 dimineaţa la curbura Carpaţilor. Ele s-au derulat în zona Buzău-Rm. Sărat unde se aflau numeroase aerodromuri şi baze aeriene. Aceste atacuri au avut o intensitate redusă, astfel prefectura judeţului Rm. Sărat informa autorităţile superioare de la Bucureşti pe data de 22 iunie 1941, că la ora 3 dimineaţa a acestei zile istorice un avion de bombardament inamic a lansat o bombă care a explodat pe islazul comunei Glodeanu fară a fi semnalate victime umane ori pagube materiale.[613]. O oră mai târziu conform aceluiaşi document „un bombardier duşman a aruncat două bombe pe locul intitulat Balta Albă din apropierea comunei râmnicene Boldu. Alte trei bombe au ajuns pe teritoriul comunei Măicăneşti. Aceste raiduri aeriene nu au produs, din fericire, morţi sau răniţi din rândurile civililor, ci pagube materiale neînsemnate”.[614]. Acest lucru se explică prin necunoaşterea zonelor de către pilotul bolşevic, iar atacurile nu fuseseră pregătite din timp.

Treptat, raidurile aeriene bolşevice din zona Buzău - Rm. Sărat cresc în intensitate. Astfel la 28 iunie 1941, aviatorii sovietici, potrivit unui raport al Legiunii de Jandarmi Buzău înaintat superiorilor, au lansat trei bombe care au explodat în apropierea fabricii de ţigle „Branischi” din comuna buzoiană Simileasca fără a produce pagube materiale sau victime umane.[615]. Alte şase bombe incendiare au căzut în noaptea aceleiaşi zile asupra cartierului „Regele Ferdinand” din Buzău (vezi Nicolae Titulescu) avariind o locuinţă, dar fără victime umane.[616].

După o scurtă pauză, aviaţia rusă revine în data de 1 iulie 1941 crescând forţa şi intensitatea bombardamentelor aeriene. Astfel, deasupra comunei râmnicene

---

[610]. A.M.R. fond Marele Stat Major, Statul Major al Aerului, dosar 195, f.408; vezi şi Vasile Tudor, *op.cit.*, p.182- 183, anexa nr. 1.
[611]. Vezi Vasile Tudor, Războiul aerian în România 1941- 1944, Bucureşti, 2006, pp. 22-23.
[612]. T. Grecianu, *op.cit.*, p.100.
[613]. Arhivele Naţionale Buzău (în continuare se va cita Arh. Nat. Buzău), fond Prefectura Judeţului Rm. Sărat, dosar 86/1941, ff. 13-14.
[614]. Ibidem , f. 16; vezi şi Viorel Gheorghe, *Războiul aerian la curbura Carpaţilor 1941- 1942*, în ”Mousaios”, VII/2001, pp. 259-260.
[615]. *Ibidem*.
[616]. Arh. Nat. Buzău, fond Legiunea de Jandarmi Buzău, dosar 14/1941, f. 20.

Costieni, conform documentelor vremii, piloţii bolşevici au lansat 13 bombe[617]. A doua zi, pe 2 iulie, aviatorii inamici au aruncat 10 bombe în porumbarul din marginea comunei Silişteanca fiind vizat aerodromul militar aflat aici. Din fericire, bombele inamice nu şi-au atins ţinta[618].

Aviaţia de vânătoare română a reacţionat imediat fiind păstrate forţe suficiente spre a intercepta şi doborî aparatele de zbor vrăjmaşe. Astfel, în data de 3 iulie 1941, avioanele de bombardament bolşevice au fost interceptate de vânătorii Escadrilei 59 staţionaţi pe aerodromul din Rm. Sărat. Cu acest prilej s-a remarcat adjutantul şef aviator Nicolae Telici care a reuşit să doboare unul din cele 3 bombardiere inamice aflate în plină acţiune[619]. Colegul său, adjutantul şef aviator Ştefan Puşcaş a doborât două avioane vrăjmaşe. Primul a căzut între comunele Amara şi Balta Albă, iar al doilea nu departe de localitatea Vâlcele. Piloţii sovietici s-au salvat prin paraşutare, dar au fost capturaţi de jandarmii sosiţi în zonă[620].

Probleme importante au apărut şi datorită paraşutiştilor desemnaţi de sovietici cu scopul de a culege informaţii. O astfel de acţiune de amploare s-a produs în data de 27 iunie 1941, la orele 22. Trei avioane sovietice sosite de la Tiraspol, din Transnistria, au apărut în zona comunei Poeni Bârnova din judeţul Iaşi, nu mai puţin de 45 de persoane originare din Basarabia ce erau îmbrăcate în uniformele Forţelor Regale Aeriene Române, dar s-au dovedit a fi suspecte întrucât toţi posedau trei ordine de serviciu purtând ştampila Regimentului 93 Infanteria Română[621].

Autorităţile militare române au aflat destul de târziu de acest eveniment, fapt care le-a permis să se răspândească relativ repede în toată Moldova şi sud-estul Munteniei. Marele Cartier General Român a expediat pe 28 iunie 1941, ordinul 103 diviziilor, corpurilor şi armatelor în care anunţau că deja bolşevici au început să lanseze în spatele frontului paraşutişti înarmaţi care au drept scop efectuarea unor misiuni de sabotaj şi spionaj[622]. O parte din ei au fost capturaţi de organele române de ordine. Unul dintre ei, Ion Severin originar din comuna Păpuşoi, jud. Cetatea Albă a reuşit să ajungă în Bucureşti unde s-a angajat la un antreprenor de materiale de construcţii având origine maghiară, pe numele Kasskemett aflat în cartierul Băneasa. Iarna anului 1941 – 1942 şi-a petrecut-o, potrivit declaraţiilor date anchetatorilor în pădurea Otopeni de lângă aeroportul militar strângând informaţii destinate armatei roşii. În primăvara anului 1942 a părăsit zona pentru a nu fi descoperit şi s-a deplasat spre Bacău. Aici s-a ascuns în podul unei case părăsite de proprietari. Pentru procurarea hranei şi deplasări a utilizat o parte din cei 60 de mii lei pe care îi primise

---

[617] Arhivele Naţionale Istorice Centrale (în continuare se va cita A.N.I.C), fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, dosar 20/1941, f. 68.
[618] *Ibidem*.
[619] V. Tudor, *Celula*, în „Aeronautica" nr. 3/1992, p. 26.
[620] *Ibidem*; V. Gheorghe, *op.cit.*, pp. 262- 263.
[621] Arh. Nat. Buzău, fond Legiunea de Jandarmi Rm Sărat, dosar 32/1942, f. 48.
[622] Idem, fond Legiunea de Jandarmi Buzău, dosar 11/1941, f. 101.

înainte de lansare din partea NKVD-ului sovietic. De la Bacău a plecat în data de 27 mai 1942 îndrepându-se către Iaşi. Abia pe 8 august acelaşi an, autoritățile române au reuşit să-l aresteze deferindu-l Curții Marțiale a Corpului IV Armată. Pentru intensa sa activitate în sprijinul sovieticilor I. Severin a fost condamnat la moarte[623].

Alți agenți paraşutați în 27 iunie 1941 au atacat conform documentelor vremii formațiuni militare în spatele frontului destinate apărării unor obiective ale armatei, poliției şi jandarmeriei cu scopul vădit de a crea panică şi dezordine. Noii veniți erau expediați de NKVD cu rol de sabotaj, spionaj şi agresiune în spatele fontului[624].

La începutul lunii iulie 1941, lansarea de paraşutişti este tot mai intensă. Un astfel de spion a fost găsit în regiunea Văii Prahovei el trecând inițial şi prin Buzău[625]. În 13-14 iulie 1941 la Pătârlagele, Buzău, au fost descoperite 2 persoane suspecte care probabil urmăreau să afle informații despre depozitul de Remontă Cislău al armatei române. Cei doi, Pavel Sicinski şi David Saborski, au pretins ca au evadat din lagărul de prizonieri Bălți, dar în urma cercetărilor s-a constatat că lucrurile nu stăteau aşa, ei fiind de altfel agenți de spionaj sovietic[626].

Ultimile confruntări aeriene purtate în vederea eliberării Basarabiei şi Bucovinei de Nord s-au desfăşurat în perioada 20-21 iulie 1941, în zona localității Cetatea Albă, bilanțul activității aviației române între 22 iunie - 28 iulie 1941 cuprinde 8706 ore de zbor în 5108 ieşiri avion din care 1032 aparținând aviației de bombardament şi 2162 celei de vânătoare şi informații. În cursul raidurilor aeriene au fost distruse 242 avioane bolşevice: 83 în lupte aeriene, 108 distruse prin atacuri la sol, iar 51 doborâte de Artileria Antiaeriană română. Aeronautica noastră a pierdut 43 de avioane de luptă. S-au înregistrat de asemenea 57 de morți, 108 răniți şi 87 dispăruți[627].

Aviatorii nu se vor opri însă la Nistru. Ei îşi vor continua acțiunile şi în Crimeea, Tansnistria, Stepa Calmuca, Stalingrad sau Cotul Donului, în condiții infinit mai grele. Despre aceste fapte de vitejie vom vorbi poate cu alt prilej.

---

[623] Idem fond Legiunea de Jandarmi Rm Sărat, dosar 32/1942, ff. 48; 57.
[624] Idem, Poliția oraşului Buzău, dosar 22/1942, f. 79.
[625] A.N.I.C., fond Inspectoratul General al Jandarmeriei, dosar 20/1941, f. 117.
[626] Alexandru Gaiță, V. Gheorghe, *Acțiuni informative si contrainformative la Buzău (1940 – 1941)*, în „Mousaios", VI/2001, p. 368.
[627] V. Avram, *op.cit.*, în „Buletin Ştiințific", supliment al revistei „Aripi Tinere", Boboc, 2002, p. 53.

AVIAȚIA SOVIETICĂ LA SFÂRŞITUL ANILOR '30, PERCEPȚII ROMÂNEŞTI

Autor: Prof. dr. Viorel GHEORGHE[*].

During the interwar period, the Soviet Union was seen by the decision factors in Bucharest as greatly endangered. Consequently, the military and economic evolution of the red empire was observed very attentively by the Romanian government.

The S.S.I, run by Mihail Moruzov with great mastery, managed to organize in the USSR, in spite of very difficult conditions, intelligence networks which provided precise and valuable data about the Red Army organization, about its equipment, weapon industry and battle techniques.

În perioada interbelică, Uniunea Sovietică a fost văzută de factorii de decizie de la Bucureşti ca un pericol foarte mare. În consecință, evoluția militară şi economică a imperiului roşu a fost urmărită cu mare atenție de guvernul român.

S.S.I.-ul, condus cu mare măiestrie de către Mihail Moruzov, a reuşit în condiții foarte dificile să organize în URSS rețele informative care au furnizat date precise, valoroase despre organizarea Armatei Roşii, despre dotarea acesteia, despre dezvoltarea industriei de armament şi tehnică de luptă.

Moruzov a fost foarte atent la evoluția industriei de aviație sovietice. Studiile şi informațiile pe care el le-a prezentat de-a lungul timpului guvernului sau regelui dovedesc din plin această preocupare.

În mai 1935, agenții S.S.I. informau că lucrările de extindere a Uzinei de Avioane nr.13 din Omsk au fost finalizate. La această fabrică erau prevăzute să fie produse, în licență, motoare Lorraine. Se mai adăugau producerea trenurilor de aterizare, a elicelor şi a echipamentelor electrice. În acel moment se produceau în serie avioanele militare de recunoaştere R-5, precum şi avioane de transport[628].

După numai o lună, sursele de informații din URSS comunicau că la Uzina de Motoare de Aviație din Alexandrovsk a început producția motoarelor cu reductor şi compresor, după licență Gnome-Rhone, dar şi a motoarelor M-36 cu turbină. La această uzină au fost angajați opt specialişti emigrați din Germania. Între aceştia erau trei ingineri evrei care au reorganizat complet producția fabricii. Aceştia au pus accentul pe calitatea producției şi nu pe cantitate. Una din primele lor decizii a fost înlocuirea în fabricația motoarelor a tuburilor de alimentare din cupru cu unele realizate din nichel crom[629].

---

[*] Profesor de istorie, Liceul cu program sportiv Buzău.

[628] A.N.I.C., Fond PCM-SSI, dosar 21/1935, f. 91.

[629] *Ibidem,* f. 134.

Tot în iunie 1935, oamenii lui Moruzov transmiteau informația că Tagonraj a construit un tunel de experiențe aerodinamice[630].

O informație interesantă a venit în septembrie 1935. Astfel, Institutul de Cercetări Ştiințifice al Direcției Nord a Aviației Civile a construit pentru testare o aripă de avion care işi schimba suprafața. Aceasta urma să fie montată la un avion pentru experimente. Informatorii lui Moruzov menționau că schimbarea suprafețelor de zbor se făcea datorită mobilității aripilor[631].

O altă informație a venit în octombrie 1935. La aerodromul central din Moscova, în data de 5 octombrie a fost testat un avion construit de inginerul B. Ceranovski. Acesta avea aripa în formă de parabolă, era construit integral din lemn, iar rezervoarele de combustibili se găseau în aripi. Avionul transporta cinci pasageri la o viteză de 250 km/h şi era propulsat de două motoare a 100 CP fiecare[632].

În toamna anului 1937, Mihail Moruzov elaborează un amplu studiu intitulat „Situația Forțelor Aeriene Militare ale URSS. Până la data de 1 august 1937". Acest material prezintă evoluția aviației militare sovietice după anul 1930. În deceniul precedent industria sovietică producea nu ce era necesar ci doar ceea ce putea. Ca urmare, aviația militară sovietică era formată în marea ei majoritate din avioane de recunoaştere şi observație, foarte simple din punct de vedere constructiv.

Lucrurile au evoluat în perioada primului cincinal. La 4 februarie 1934, la lucrările Congresului al XVII-lea al PC (b) al URSS, comisarul Apărării, Voroşilov recunoştea acest progres. „Noi am creat o aviație puternică de bombardament greu şi am îmbunătățit celelalte tipuri de avioane"[633].

În anii 1930-1934, conducerea sovietică a inițiat o serie de măsuri pentru consolidarea forței sale aeriene militare. Acestea au constat în construirea de rezervoare de combustibil, de uzine de avioane şi de motoare.

Rezervele de petrol ale URSS-lui erau pe atunci printre cele mai mari din lume. Se estima că aici se găseau o treime din rezervele mondiale. Această abundență de petrol nu se regăsea şi într-o abundență de benzină. Rafinăriile sovietice din totalul țițeiului extras nu reuşeau să producă decât maximum 12% benzină care să poată fi utilizată de motoarele cu ardere internă. O explicație a acestui procent scăzut consta în faptul că rafinăriile sovietice nu foloseau procedeul de "crakking". Pentru a creşte producția de benzină, sovieticii au luat în calcul producerea de combustibili sintetici. Uzina experimentală a Institutului pentru combustibili artificiali lichid şi gazos din Leningrad producea în 1937 aproximativ 100 kg de benzină sintetică prin diluarea cărbunelui. Experiența obținută aici i-a determinat pe conducătorii sovietici să realizeze un proiect pentru construirea unei uzine de benzine sintetice care să producă

[630] *Ibidem*, f. 84.
[631] *Ibidem*, f. 91.
[632] *Ibidem*, f. 107.
[633] A.N.I.C. Fond Casa Regală. Diverse, dosar 7/1937, f. 1.

anual 120.000 tone. Cu toate acestea, aviația militară sovietică avea o lipsă acută de benzină de calitate superioară[634].

Măsuri de reorganizare au fost luate şi în domeniul industriei de avioane şi motoare. Din 1936 toate fabricile au fost trecute în subordinea Direcției Principale a Industriei Aviatice care la rândul său ținea de Comisariatul Industriei pentru Apărarea Țării, condus de M. M. Kaganovici.

Un rol important îl avea Institutul Industriei Metalelor Aviatice ale URSS. Acesta se ocupa cu cercetarea, coordonarea experiențelor şi întocmirea metodelor de producție standardizată. Industria metalurgică sovietică, după eforturi serioase, a reuşit să reducă cu doar 0,03% impuritățile de suf şi fosfor din oțelul folosit în aeronautică[635]. Lipsa unor materii prime importante a obligat industria sovietică să folosească alte aliaje decât cele utilizate pe plan mondial în acel moment. A fost utilizat oțelul cromat pur, oțelul care conținea crom şi aluminiu şi oțelul cu crom şi mangan. Industria americană, de exemplu, folosea oțelul care conținea crom şi nichel precum şi oțelul cu crom şi molibden[636].

Aliajul cu tungsten, folosit la realizarea supapelor motoarelor, a fost înlocuit cu aliajul cu wolfram. Uniunea Sovietică importa pe scară largă oțelul american „Energ-7“ şi cel german „WF-100“. În anumite situații noile aliaje sovietice s-au dovedit a fi superioare celor occidentale. A fost cazul cu aliajul denumit „satelitul VIAM nr. 3 sovietic” folosit la construirea supapelor de motor. Era format din 60-65% cobalt, 27-30% crom, 4-5% wolfram[637].

Cercetarea şi producția de motoare de avion au fost şi ele reorganizate după 1934. În acel an se producea un singur motor de concepție sovietică şi anume „M-34“. Erau în probe, dar fără a obține performanțele dorite, motorul „M-8“ de 750 CP al inginerului Şvețov, „M-9“ de 600 CP al inginerului Kireev, „M-9“ cu pompă injectoare de 450 CP al inginerului Besonov, „M-13“ de 880 CP al inginerului Mikulin, „M-14“ de 500 CP şi „M-18“ de 750 CP ale inginerului Besonov.

După licențe occidentale se construiau următoarele motoare: „M-5“ după motoarele americane Liberty, „M-17“ după BMW-VI, „M-22“ după Ghome-Rhone Jupiter, „M-25“ după Wright Cyclon de 750 CP, ”M-100” după Hispano-Suiza U12 de 890 CP şi „M-85“ după Gnome-Rhone K 14 de 900 CP[638].

Motoarele „M-25“ se produceau la Uzina nr. 19 Stalin din Perm, motoarele „M-85“ la Uzina nr. 29 din Zaporojie. O fabrică foarte importantă, cunoscută cu numele de „V. N. Pavlov“ se găsea la Râbinsk şi producea motoarele „M-100“.

---

[634] *Ibidem,* f. 6.
[635] *Ibidem,* f. 9.
[636] *Ibidem,* f. 10.
[637] *Ibidem.*
[638] *Ibidem*, f. 14.

Serviciile româneşti estimau că aceste fabrici puteau produce anual aproximativ 20.000 de motoare. Cu toate acestea, în 1936 producţia de motoare de avion nu depăşise 10.000 de bucăţi. Multe dintre ele aveau grave defecte de fabricaţie[639].

În cazul proiectării şi producţiei de avioane, A. N. Tupolev era de departe cel mai important. Avioanele sale erau de mari dimensiuni şi în întregime din metal. Pentru necesităţile militare Tupolev proiectase avionul de recunoaştere R-3 şi avioanele de bombardament greu TB-1 şi TB-3.

În acea perioadă, aviaţia militară sovietică avea în dotare multe biplane de lemn, precum avionul de recunoaştere R-5, o copie după Potez 25 şi avionul de vânătoare I-5 o copie a avionului britanic Bristol Bulldog[640].

În anul 1936, după informaţiile serviciilor româneşti, în dotarea aviaţiei sovietice intraseră câteva aparate noi, printre care R-6, un monoplan metalic cu trei locuri, propulsat de două motoare „M-17" de 680 CP. Acest avion era mai mult unul de bombardament uşor decât de recunoaştere.

Pentru misiuni de bombardament uşor şi asalt erau construite aparatele L.B. şi L.S. Primul era un biplan metalic, cu două locuri. Avea un motor „M-34" de 830 CP, o viteză de 310 km/h şi un armament format din patru mitraliere şi 700 kg de bombe. Al doilea avion avea un fuselaj cilindric, era blindat, monoplan cu două locuri şi un motor „M-37"[641].

Aviaţia de vânătoare sovietică a primit la mijlocul anilor 1930, noi aparate. Primul era avionul I-15, un biplan cu un motor „M-25" de 750 CP. Era uşor de pilotat şi de aceea îndrăgit de piloţi. În 1936, după cum aflaseră serviciile româneşti, o brigadă de aviaţie din cadrul Districtului Militar Kiev fusese dotată cu acest avion. În 1937 au intrat în dotare avioanele I-16, monoplane metalice cu tren de aterizare escamotabil. Semănau foarte mult cu avionul francez Potez 35 şi cu avionul de vânătoare realizat de firma Boeing. Piloţii sovietici se plângeau că este greu de pilotat.

Tot în 1937, bombardierele TB-3 au primit noi motoare „M-34" de 830 CP. În consecinţă viteza avionului a crescut la 225 km/h, iar numărul mitralierelor la opt. Piloţii sovietici spuneau că acest avion este foarte uşor de pilotat cu excepţia picajelor, unde era greu de redresat[642].

Concomitent cu modernizarea bombardierelor grele, au intrat în dotarea aviaţiei sovietice bombardierele de viteză SB-3. Erau aparate metalice, monoplane, cu trei locuri şi două motoare „M-100".

Hidroavioanele erau şi ele în proces de modernizare şi înlocuire cu modele noi.

Organizarea aviaţiei militare sovietice este prezentată pe larg în studiul lui Moruzov. Nucleul de bază era reprezentat de un detaşament care avea 2-3 echipe a

[639] *Ibidem*, f. 15.
[640] *Ibidem*, f. 17.
[641] *Ibidem*, f. 18.
[642] *Ibidem*, f. 20.

câte trei avioane fiecare. Trei detaşamente formau o escadrilă, iar 3-5 escadrile compuneau o brigadă. Un număr variabil de brigăzi alcătuiau „Aviaţia Armatelor". În afara acestor unităţi mai erau organizate încă 100 de detaşamente independente[643].

Până în 1935 brigăzile de aviaţie erau mixte. A urmat o reorganizare masivă care s-a încheiat în 1937. Astfel, brigăzile au cuprins doar avioane de acelaşi fel. Numărul avioanelor dintr-o brigadă varia între 48 şi 120 de bucăţi. În august 1937, serviciile româneşti identificaseră 48 de brigăzi de aviaţie cu aproximativ 3.500 de avioane[644].

În iarna anului 1936-1937, serviciile româneşti au aflat de o reorganizare a aviaţiei de bombardament greu. Toate avioanele de acest tip au fost grupate într-o armată aeriană aflată sub ordinele comandantului de corp de armată Hripin. Această armată era compusă din 5 corpuri de armată aeriene, câte unul în districtele militare Moscova, Leningrad, Kiev, Harkov şi Extremul Orient. Armata aeriană era subordonată direct lui Stalin. În compunerea acesteia erau doar bombardierele grele precum şi câteva brigăzi speciale de transport pentru debarcări aeriene de trupe şi care foloseau o variantă a bombardierului TB-1[645].

Din punct de vedere al dislocării, S.S.I.-ul a stabilit că două treimi din forţele aviaţiei sovietice se găseau în partea europeană a URSS-ului, în Caucaz şi Turkmenistan, iar o treime în Extremul Orient.

Existau indicii că aviaţia sovietică avea probleme din cauza dezvoltării prea rapide. Analiştii români identificau la nivelul anului 1937 următoarele: benzină de calitate superioară insuficientă, motoare cu deficienţe de construcţie, un număr insuficient de specialişti capabili să exploateze o tehnică de aviaţie modernă, numărul redus de cadre capabile să conducă în mod eficient marile unităţi de aviaţie, o doctrină confuză de folosire a forţei aeriene şi mai ales a aviaţiei de vânătoare[646].

Informaţii cu caracter militar din URSS erau greu de obţinut. De aceea eforturile lui Moruzov de a obţine date cât mai corecte sunt cu adevărat remarcabile. Astăzi este foarte greu, dacă nu imposibil, de identificat sursele lui Moruzov din URSS. Totuşi anumite documente oferă indicii sau chiar nume de asemenea informatori. Printre aceştia pilotul de încercare Kazakov, unul dintre piloţii preferaţi ai constructorului de avioane A. Yakovlev. Alte informaţii au fost oferite de un lucrător cu mare calificare de la Uzina Nr. 68 Voronej. Multe informaţii au fost procurate din cercurile superioare ale aviaţiei sovietice[647].

Serviciile secrete româneşti au oferit informaţii pertinente despre U.R.S.S. Din păcate, conjunctura politică internaţională a devenit nefavorabilă României la sfârşitul anilor 1930, astfel că multe din aceste informaţii nu au mai putut fi exploatate în mod corespunzător.

---

[643] *Ibidem*, f. 22.
[644] *Ibidem*, f. 23.
[645] *Ibidem,* f. 25.
[646] *Ibidem,* f. 28.
[647] *Ibidem,* Fond PCM-SSI, dosar 21/1935, f. 22.

CU O ESCADRILĂ DE AVIOANE IAR-80 ÎN CRIMEEA

Autor: Prof. Tudor VASILE[*].

Meme si ils etaient des combattants monomoteurs avec roues, ils sont agit avec des bons résultats au-dessus de la Mer Noire. Malgré des conditions difficiles de combat, les pilotes d'escadron 49 de chasse ont réalisé dans le periode juin 1943-avril 1944 l'abattu des 15 avions ennemis surs, dont certains étaient d'origine americaine.

După prima campanie de război, cea a Basarabiei, la 10 noiembrie 1941, Flotila 3 Vânătoare împreună cu cele două Grupuri se găsea la Galați, de unde a trimis în concediu pe toți cei care luaseră parte la luptele purtate pe front. Însă nu toate unitățile s-au putut bucura de revenirea în țară. Unele au rămas să asigure paza litoralului la Odessa - Crimeea. După concedii, cei din țară, mai precis Gr. 4 Vt., la 1 iunie 1942 a înființat la Braşov o şcoală pentru trecerea piloților pe avioanele de vânătoare IAR-80, mai moderne. Comanda aceleia a avut-o lt.cdor Constantin Dumitriu, ajutat de cpt. av. Gh. Țifescu. Instructorul de zbor a fost cpt. av. Nicolae Bran, iar Escadrila 49 Vânătoare de care ne vom ocupa în continuare, a sosit la Braşov în 10 iulie 1942.

Printre cei rămaşi pe poziții de luptă dincolo de Nistru a fost şi Esc. 43 Vt., ce făcea parte din Fl. 3 Vt. şi care se afla deplasată la Kerci încă de la 1 octombrie 1942. Tot atunci a fost trimis cu aceeaşi misiune întreg Grupul 3 Vânătoare care, sub comanda cpt. av. Ion Sandu, a operat de pe terenurile de la Odessa, Jurilovca şi Cetatea Albă.

Având în vedere situația frontului în urma succeselor trupelor sovietice în 26 ianuarie 1943, Statul Major al Aerului a trimis Ordinul de operații nr. 53/1943,

referitor la apărarea litoralului dobrogean, basarabean şi transnistrean. Conştient de posibilitățile sovieticilor de debarcare pe litoralul Mării Negre între Mamaia şi Oceacov, cei care pregătiseră ordinul de operații de mai sus, nominalizaseră unitățile care urmau să acționeze împotriva acestora. În ordinul respectiv, se preciza în mod expres că Fl. 2 Vt. va concura cu Escadrila 49 Vânătoare, dotată cu avioane IAR-80. Inițial, escadrila urma a se deplasa pe terenul aviației civile de la Galați, fiind gata de plecare pe noul teren începând cu 12 februarie 1943[648]. Între timp, la 19 februarie 1943, Esc.43 Vt. aflată de mai multă vreme în Crimeea primise ordin de la comandamentul german să se deplaseze de la Kerci la Eupatoria cu misiunea de a apăra aerodromurile de la Sarabuz, Saki, Eupatoria, precum şi supravegherea coastei.

---

[*] Cercetător în domeniul aeronautic.

[648] AMR, fond 1736, dosar nr. 1145, p. 221.

În privința dotării escadrilelor româneşti aflate acolo, în urma atacurilor sovietice, care în 1943 au început să folosească intens avioanele torpiloare contra convoaielor maritime, se impunea înlocuirea grabnică a avioanelor PZL 11 F cu altele de tip „IAR-80" ori „Me-109". În vederea schimbării acestora, la începutul lunii aprilie a intervenit însăşi Comandamentul Marinei Regale Române, care se temea de pierderea navelor ce-i mai rămăseseră pe mare. De asemenea, Flota IV-a Germană, care luase sub comanda sa toate mijloacele aviației române de pe litoralul Mării Negre, voia să le înlocuiască chiar cu avioane Me-109, ceea ce nu s-a realizat.

Față de toate acestea, Fl. 3 Vt., prin Gr. 4 Vt., abia în zilele de 13 şi 14 mai 1943 a deplasat Esc. 46 Vt. la Cetatea Albă cu 14 piloți şi 13 avioane IAR-80 armate cu tunuri Ikaria, iar de la Esc. 49 Vt., ce făcea parte din acelaşi Grup, au trimis eşalonul rulant la Eupatoria mult mai târziu. Eşalonul volant al escadrilei, care avea şi ea în dotare avioane IAR-80 armate cu aceleaşi tunuri, urma să se deplaseze în zbor după sosirea eşalonului rulant şi a trupei. Merită a se preciza că instrucția de luptă şi tragerile nu fuseseră terminate la niciuna din escadrile. Pentru remedierea acelei situații s-a afectat muniție, încât pregătirea să continue pe noile terenuri. Poate tocmai de aceea Esc. 49 Vt. a ajuns cu avioanele în Crimeea numai la începutul lunii iunie. Iată care a fost ordinea de bătaie începând cu 24 iunie 1943: cpt. av. Nicolae Bran, comandantul escadrilei, iar mai târziu a ajuns acolo cpt. av. Constantin Enea, slt. av. Gh. Butnaru, adj. maj. Gh. Popa (pentru o scurtă perioadă), adjutanții aviatori Mircea I. Simion, Aurel P. Olaru, Mihail P. Mihordea, Şt. I. Dumitrescu, Pavel Vieru şi Gh. Glod, adjutanții stagiari av. Mihail Profir, Gh. I. Bucur, Mircea Mazilu, Iosif Ciuhulescu şi Eugen Taflan, serg. TR Dumitru Manu, precum şi slt. mec. Gh. Avramescu cu Dumitru Manu şi Dumitru Şosea smstr. cls. a II-a.

Odată cu trimiterea Escadrilei 49 Vânătoare, Statul Major al Aerului a intenționat ca cele două unități aeronautice române, adică Escadrila 20 Observare, aflată acolo cu mult mai înainte şi cea sosită ulterior să aibă o comandă unică, constituindu-se într-un eşalon botezat „E". Însă Comandamentul Aero din Marea Neagră nu dăduse ordinul până la 18 iunie, iar lipsa de armonie între comandanții celor două escadrile a făcut ca acel eşalon să nu-şi atingă curând scopul[649].

Principala misiune operativă pentru care fusese trimisă ultima escadrilă de vânătoare acolo, se poate observa cu uşurință dintr-un raport al Comandamentului Aeronauticii Germane în România, trimis ministrului SSA, generalul Gh. Jienescu cu nr. 244/26 iunie 1943, din care cităm:

"...Centrul de greutate al activității aeriene inamice contra convoaielor proprii se găseşte în momentul de față pe coasta de vest a Crimeeii. Astfel, la 17 iunie 1943 vasul „Bright" 2000 t a fost scufundat de avioanele sovietice, deşi acela era escortat de o celulă de vânătoare. O singură escadrilă nu va putea satisface în continuare nevoile cerute de protecția convoaielor..."[650].

[649] AMR, fond 5476, dosar nr. 558, p. 206.
[650] Ibidem, p. 298.

În Crimeea, Escadrila 49 Vânătoare a primit ordinele de la Corpul 1 Aerian German, ce avea sediul la Simferopol şi care a cerut echiparea avioanelor IAR-80 cu bombe pentru a le putea folosi contra navelor. Pe baza acelora, ea a trebuit să execute acoperirea aeriană a convoaielor, pe etaje, în zona Ak-Mecet – Sevastopol zilnic şi continuu cu câte o celulă. Etajele inferioare erau rezervate avioanelor noastre, iar cele superioare germanilor. Cel inferior era la 500 m altitudine. Ori altitudinea de 500 m era prea mică pentru atacul navelor de război care posedau o puternică apărare antiaeriană, iar ruta convoaielor fiind aproape paralelă cu ţărmul la 20-30 km în larg. De asemenea, acoperirea aeriană la alarmă în zona Ak Mecet – Simferopol – Sevastopol – Eupatoria, zilnic cu câte o patrulă la alarmă permanentă de la ora 3.00 la 20.30. Însă aşa cum se va vedea, acel lucru aerian intens urma să consume 10-12 celule zilnic, ceea ce echivala cu 20 – 30 ore de zbor/zi. Este interesant de reţinut în schimb că nici nu ajunseseră bine avioanele IAR-80 la Eupatoria că germanii voiau să le facem purtătoare de bombe pentru atacul vaselor inamice. Desigur că, ţinându-se cont de calităţile avioanelor respective, monomotoare, Comandamentele române au cerut ca aceasta să fie amânată până la găsirea unor avioane care să se preteze la asemenea cerinţe. Motivele principale au fost că echipajele care executau misiuni de acoperire aeriană nu puteau în acelaşi timp să supravegheze marea şi cerul, iar avionul IAR-80 încărcat cu bombe avea să-şi piardă calităţile de manevră[651]. Este cu atât mai interesantă cererea germanilor, dacă ne gândim că nici nu trecuse un an de când ne sfătuiseră să le aducem acasă de pe front, ca depăşite.

În ce priveşte activitatea Escadrilei 49 Vânătoare în Crimeea, documentele păstrate în arhivele militare dovedesc că s-a pornit nu tocmai comod în noile misiuni. Se pare că imensitatea apei a acţionat asupra piloţilor din plin, ei simţindu-se probabil mai bine cu pământul sub aripile avionului lor. Mai ales că avioanele le erau monomotoare, cu roţi şi nu cu flotoare, iar ei încă nu primiseră vestele de salvare strict necesare zborului peste mare. Ca dovadă, la puţine zile de la declanşarea misiunilor operative s-au înregistrat două accidente care au însemnat tot atâtea avioane lipsă.

Dar, spre bucuria generală, peste exact 13 zile de la ultimul accident, prezenţa vânătorilor români a fost marcată de un triplu succes. În 26 iunie, dimineaţa la ora 7.05, în largul portului Eupatoria, au fost doborâte trei din cinci avioane bimotoare sovietice tip „DB-3" care au atacat un convoi de vase germane. Cei care s-au înregistrat cu două victorii şi respectiv una au fost adj. stg. av. M. Mihordea şi adj. stg. av. Gh. Bucur. La scurt timp i-au urmat marinarii de pe distrugătorul „Mărăşeşti", care în drumul lor spre portul Sevastopol au doborât şi ei un avion inamic de acelaşi tip.

În luna iulie s-a zburat mult, străduindu-se cu toţii să facă faţă tuturor misiunilor. Dar şi atunci au avut parte de accidente la numai o zi diferenţă între ele. Astfel, în 29 iulie 1943, pe terenul de la Eupatoria a fost rândul avionului IAR-80 nr. 261. Pilotul acestuia primise misiunea de a escorta, în vederea protecţiei aeriene,

[651] Ibidem, p. 165.

un convoi de vase germane. După un rulaj pe teren până la „T”-eu, avionul a început manevra de decolare, însă în momentul desprinderii de sol s-a spart un cauciuc, ceea ce a făcut ca janta roții să frâneze pe sol. Adj. av. Aurel Olaru a oprit funcționarea motorului prin întreruperea contactului electric, dar avionul a continuat să ruleze încă pe o porțiune de teren, descriind o traiectorie curbilinie şi avariindu-se. În 30 iulie, avionul IAR-80 nr. 253 a venit din misiune avându-l la bord pe adj. av. Mihai Mihordea, care avea în acea vreme 380 ore de zbor, din care 85 pe avionul IAR-80. După ce a luat contact cu solul, în timp ce rula cu viteză mai mare şi la acesta a explodat camera uneia dintre roți, după care avionul s-a întors brusc la cca. 60 de grade față de direcția inițială, rupându-i-se trenul de aterizare.

Faptul că germanii au apreciat prezența Escadrilei 49 Vânătoare în Crimeea este confirmată şi de scrisoarea colonelului Gerstenberg, trimisă generalului Gh. Jienescu, ministrul SSA, la sfârşitul lunii iulie. Ținând cont de amploarea transporturilor pe mare, acela solicita încă o escadrilă de avioane IAR-80 în Crimeea, iar dacă nu se putea, insista ca măcar cele patru avioane trimise de curând, să rămână definitiv acolo. În răspunsul său, Gh. Jienescu a arătat că, într-adevăr, se trimiseseră ofițeri cu experiență de război la Escadrila 49 Vânătoare, dar alte avioane nu se puteau da. Escadrila de la Jibrieni, la care se refereau germanii, avea de apărat Delta Dunării şi zona Sulina. Dar, parcă pentru a-i linişti pe aceştia, la 1 august 1943, slt. av. Gh. Butnaru, care a pilotat avionul IAR-80 nr. 271, a doborât un avion sovietic de proveniență engleză, folosit de aceştia pentru misiuni de torpilare. El susținuse o luptă aeriană cu două dintre acestea. Păcat că nu peste mult timp aveau să accidenteze un alt avion. Acela a avut numărul 241 şi decolase la 10 august în jurul orei 15, în celulă cu avionul nr. 283. Ambele avioane, pilotate de adj. av. Gh. Bucur şi Iosif Ciuhulescu, au fost trimise să asigure escortarea unui convoi de nave de transport pe itinerarul Eupatoria – Sevastopol – Eupatoria.

Este posibil ca şi distanța până la care fuseseră trimişi să patruleze să fi fost una dintre cauze, deoarece comandorul av. Constantin D. Nicolau, deplasat acolo în acea perioadă, în nota sa informativă din 15 august 1943 către Statul Major al Aerului, scria: *„De la aproximativ 15 iulie 1943, Comandamentul german nu mai respectă convenția stabilită şi trimite avioanele noastre în largul mării, fapt pentru care starea piloților nu este bună din cauza acelor condiții de lucru…”* [652]. Ori asemenea intervenții s-au mai făcut şi ulterior. Dar, în ciuda acelora făcute la diverse nivele, prin care s-a încercat a se arăta că misiunile pe mare pentru un avion monomotor şi cu roți erau riscante, chiar dacă le-au restrâns distanțele, germanii nu au renunțat la ele. Dintr-un raport operativ ce se referă la activitatea Eşalonului „E” (Eupatoria) în perioada 1-15 august 1943, aflăm că ordinele de misiune pentru ambele escadrile s-au primit în continuare de la comandamentul german, telefonic sau în scris. Ordinele scrise veneau, în general, noaptea prin curier. Merită a se reține din acelaşi document că, în

[652] AMR, fond 5476, dosar nr. 559, p. 42.

perioada 1-15 august 1943, Escadrila 49 Vânătoare a executat 104 misiuni, din care 88 au fost pentru escorta convoaielor de pe mare şi 16 la alarmă, ceea ce erau totuşi cifre remarcabile[653].

Cum germanii nu au renunţat la amenajarea avionului IAR-80 şi ca avion de bombardament[654], tehnicienii escadrilei au trecut la confecţionarea cârligelor pentru acroşarea bombelor. Legat de aceasta, în 17 septembrie, slt. mec. Dumitru Antonescu a plecat cu un avion SET-7K, la Serviciul Tehnic al Comandamentului German aflat la Sarabuz, pentru a se documenta referitor la bombele ce urmau a fi folosite. La întoarcere, pilotul a aterizat normal, rulând apoi spre locul destinat staţionării, unde a încercat să se strecoare printre avioanele de vânătoare dispersate pe teren, lăzile cu bombe şi alte obstacole. Rulând însă cu viteză mare, cu toată frâna pe roţi acţionată în ultimul moment, a ciocnit avionul IAR-80 nr. 257, avariindu-i planul şi mitraliera din stânga. De asemenea, avionul SET a fost serios avariat. Vinovat a fost pilotul avionului de legătură, care s-a uitat numai pe partea dreaptă a carlingii. El nu auzise nici strigătele tehnicianului care, deşi aducea pe braţe o bombă sovietică de 100 kg, probabil că se uitase pe partea inversă şi văzuse că se îndreptau spre acel avion.

Problemele legate de posibilitatea lansării bombelor din avioanele IAR-80 C în Crimeea, nu au fost dintre cele uşoare, mai ales că germanii doreau numai folosirea acelora cu focoase de adâncime, care să întârzie explozia, necesare misiunilor de convoiere antisubmarină. Până la urmă, deşi câteva exerciţii s-au făcut, acţiunea nu s-a finalizat, iar de la jumătatea lunii septembrie, Statul Major al Aerului a intervenit limitând spaţiul de operaţii, atât pentru avioanele IAR-39 cât şi pentru IAR-80. El a precizat că acestea să execute numai misiuni de-a lungul litoralului şi la asemenea înălţimi încât să poată ateriza pe ţărm, în caz de pană la motor.

Greu de înţeles par însă cele întâmplate în 26 septembrie 1943, chiar dacă au avut loc în timpul unei alarme aeriene, când de pe acelaşi aerodrom au trebuit să decoleze două avioane IAR-80 la ordinul germanilor şi care s-au accidentat la decolare.

Nu aceeaşi situaţie s-a petrecut cu avionul IAR-80 C nr. 265, care în 10 octombrie, pilotat de serg. T.R. Radu Costache, se afla într-o misiune de însoţire a vaselor de transport. După 30 de minute de zbor la 1000 m altitudine deasupra Mării Negre, manometrul de presiune la admisie (boost-ul) a început să înregistreze scăderi şi creşteri progresive, fapt pentru care avionul pierdea din înălţime. Aceasta l-a determinat pe pilot să părăsească misiunea şi să se întoarcă la Eupatoria. Coborând tot timpul, a reuşit să se apropie cu bine de aerodrom, deoarece mai avea 50-60 m înălţime. Dar tocmai atunci presiunea la admisie a scăzut brusc, obligându-l să aterizeze pe un teren de culturi la marginea satului Popovca. Se înţepeniseră capsulele barometrice la limitatorul de admisie şi la aterizarea precipitată i-a cedat o jambă de la tren, lovind extremitatea aripii şi îndoind elicea. Deşi s-a reparat pe loc de tehnicienii

[653] AMR, fond 5476, dosar nr. 546, p. 250.
[654] AMR, fond 5476 dosar nr. 558, p. 164.

escadrilei, avionul a fost totuşi trimis la ASAM Galaţi, pentru o verificare şi reparaţie amănunţită. Opt zile mai târziu, acelaşi pilot a avut parte de un alt asemenea eveniment de zbor. Tocmai când se întorcea dintr-o misiune cu avionul IAR-80 C nr. 267, dintr-o misiune de protecţie a unor nave transportoare germane, având reductorul motorului gripat, a aterizat forţat. Spre bucuria tuturor, el a aterizat pe litoral în apropierea lacului Donoslav, fără a-i provoca prea mari stricăciuni, fapt pentru care şi acela a fost reparat acolo[655].

În ciuda acestor necazuri şi mai ales a faptului că până la 14 octombrie 1943, Escadrila 49 Vânătoare deplasată operativ la Eupatoria încă nu-şi primise drepturile de război, deşi până la acea dată înregistrase opt victorii aeriene, luptând aproape numai peste mare[656]. Din acea lună vremea începuse a se răci şi aproape toţi piloţii se gândeau ce ar mai fi avut de făcut în cazul unei amerizări impuse cu acel avion fără flotoare. Chiar dacă s-ar fi folosit de paraşută, recuperarea lor ar fi fost aproape imposibilă. Deoarece din cele verificate de ei, de la 25 km de ţărm, acesta nici nu se mai vedea, iar frigul le-ar fi fost fatal.

Este adevărat că piloţii Esc. 49 Vt. au obţinut rezultate demne de luat în seamă, aşa cum bine glăsuieşte Ordinul de Zi nr. 46/10 noiembrie 1943 al Statului Major al aerului. Prin acela s-au declarat omologate două avioane sovietice doborâte în luptele aeriene purtate în 31 octombrie 1943. Prima a fost susţinută la ora 14.05 de adj. av. (r) Petre Cojocaru şi de adj. stg. Mihai Momârlă, în largul mării, la cca. 70 km est-sud-est de Sf.Gheorghe. Acolo, ei au întâlnit două avioane tip „Boston 3", ce intenţionau să atace un convoi de nave germane ce transporta materiale de război, trimiţând pe unul în spuma valurilor. 15 minute mai târziu şi la cca. 100 km de Sf. Gheorghe, s-a dat o altă luptă aeriană însă cu mai multe avioane dintre care celula slt. av. Gh. Neagoe şi adj. av. Eugen Fulga a reuşit să doboare pe unul dintre ele. Restul de cinci au dispărut în larg la foarte mică înălţime.

Ţinându-se cont de împrejurări şi înăsprirea vremii, Statul Major al Aerului, încă din 14 octombrie 1943, a cerut generalului Gh. Jienescu să aprobe mutarea escadrilelor 49 şi 20 observare de pe terenul de la Eupatoria pe cel de la Saki. Acolo, pe un fost aerodrom civil, aveau la dispoziţie un hangar ce le putea adăposti toate avioanele, pistă betonată şi o cazarmă în bunăstare pentru trupă şi care se afla la numai 15 kilometri de Eupatoria[657]. Aprobându-se, chiar înainte de 1 noiembrie, cele două escadrile au început să acţioneze de acolo pentru aceleaşi misiuni. Convoaiele de vase pendulau fără încetare de la Constanţa şi Sulina la Odessa şi Sevastopol păzite de hidroavioanele române şi germane.

Accidentul petrecut pe terenul de la Eupatoria, în 22 noiembrie, dovedeşte cât de tolerante au fost totuşi avioanele IAR-80 C. Atunci, o mică formaţie alcătuită numai din două asemenea avioane au primit ca misiune escortarea unor avioane de

[655] AMR, fond CFA, dosar nr. 1145, p. 9.
[656] AMR, fond CFAL, dosar nr. 1220, p. 363.
[657] AMR, fond 5476, dosar nr. 559, p. 185.

transport Ju-52, cât mai adânc în largul mării. Cum s-a arătat, a fost o altă ocazie în care s-a depăşit fără intenţie autonomia avionului. Şi aceasta din cauza slabei vizibilităţi, ce i-a obligat să ocolească un mare val de ceaţă la întoarcere. Astfel că, după o oră şi 30 minute de zbor, a trebuit să aterizeze la Eupatoria şi nu la Saki, unde nu ar mai fi ajuns.

După o lună de zile, mai precis în 27 decembrie 1943, cei din Esc. 49 Vt., pe care o aproviziona cu combustibil Baza Fl. 3 Vt., au obţinut o nouă victorie aeriană prin adj. av. (r) Mircea Mazilu. Rezervistul, în timp ce asigura protecţia unui convoi de vase, a reuşit să doboare un avion sovietic tip „Boston", ce făcea parte dintr-o formaţie de şapte, hotărâte să-i atace vasele încredinţate. De reţinut că încă unul dintre acelea a trimis în apele mării şi adj. av. Mihordea, însă fără martori. Tot acesta, în 29 decembrie 1943 avea să înregistreze o frumoasă victorie de palmares, doborând deasupra mării, la sud de Ak-Mecet un avion de vânătoare tip „Airacobra", de provenienţă americană şi acela era mult superior avioanelor IAR-80.

De un nou accident au avut parte vânătorii noştri din Crimeea, în ziua de 1 ianuarie 1944, chiar pe pista de la Saki. Atunci, la orele 10, adj. av. Pavel Vieru a fost trimis de cpt. av. Stamatin Constantin, comandantul escadrilei, să execute cu avionul IAR-80 nr. 257 un exerciţiu de bombardament în picaj. După terminare, venind la aterizare, pilotul, care avea totuşi 453 ore de zbor, a uitat să scoată trenul de aterizare, avariind avionul.

În ianuarie 1944, cu ocazia unei deplasări a patru avioane pentru alarmă de pe terenul de la Saki pe cel de la Kunan, a avut loc un accident provocat din neatenţia ori indisciplina pilotului, destul de curios în felul său. Prima celulă care a fost formată din avionul cu nr. 263, pilotat de adj. av. Pavel Vieru şi cel cu nr. 254 ce-l avea la bord pe adj. atg. (r) Iosif Ciuhulescu, fiind gata de zbor, a decolat. După acea manevră, în primul tur de pistă, Vieru a observat că roţile avionului său nu se escamotaseră complet, probabil din cauza spargerii vreunei conducte de la instalaţia de aer şi a venit la aterizare. Văzându-l, coechipierul a dorit să afle ce s-a întâmplat trecând la joasă înălţime peste celelalte avioane. Nevăzând ce se petrecuse la sol, a făcut viraj strâns pe dreapta, angajându-se în pierdere de viteză de la 30-40 m înălţime. Redresat foarte aproape de pământ, avionul a lovit solul sub un unghi de 20-30 de grade, avariindu-se grav. S-a rupt mai întâi o pală a elicei, iar celelalte s-au îndoit, după care a continuat să zboare angajându-se iarăşi. În urma primului contact cu solul a rămas o gaură enormă, în care s-a îndoit batiul motorului şi din cauza şocului s-au rupt centurile de siguranţă cu care era legat pilotul. Avionul s-a mai ridicat în aer la vreo 15-20 m, străbătând cca 70 m, spaţiu în care s-a rotit 90 de grade. În urma lui au rămas piese şi resturi de tablă de duraluminiu, motorul, reductorul, toate smulse şi contorsionate. Pilotul Iosif Ciuhulescu a fost doar rănit uşor şi este greu să se explice cum de a scăpat numai cu atât.

Lăsând la o parte plusurile şi minusurile Escadrilei 49 Vânătoare, să vedem cât de mulţumiţi erau germanii în privinţa activităţii acesteia, ceea ce putem foarte bine

aprecia, redând doar câteva rânduri din cele scrise de generalul Alfred Gerstenberg, şeful Misiunii Militare Aeriene Germane din România în adresa nr. 132/1944 trimisă Statului Major al Aerului la 1 februarie 1944:

„...Escadrila 49 Vânătoare – Eupatoria, a dat rezultate extraordinare în apărarea convoaielor de vase la coasta de vest a Crimeii. Însă, împrospătarea cu avioane şi piese de schimb produce escadrilei dificultăți. Comandantul Flotei a IV-a Aeriene Germane v-ar fi deci foarte recunoscător dacă ați acorda acestei chestiuni o atenție deosebită…"[658].

Într-adevăr, germanii au purtat grija escadrilei noastre de multe ori, chiar şi atunci când nu a trebuit. Astfel, în 4 februarie 1944, în dreptul portului Ak Mecet, la ora 10.30, în timp ce se întorcea dintr-o misiune de protecție a unor avioane de transport, a fost doborât de AcA amic avionul IAR-80 C nr. 264, pilotat de adj. av. Aurel Olaru[659]. Când a fost lovit, avionul se afla pe la 4-500 m înălțime, într-o formație cu patru avioane germane şi încă unul românesc, căzând în mare la 200 m de țărm. Cu toate că avionul a tras rachetele de semnalizare, Flak-ul german aflat pe un back înarmat, a deschis focul. L-au scos scafandrii aliați după zece zile, constatându-se că fusese împuşcat în cap.

La numai două zile de la acest dureros deznodământ, cpt. av. Stamatin Constantin, probabil necăjit de cele întâmplate în Crimeea şi la Bucureşti, unde activitatea lor se pare că nu era just apreciată, a înaintat Statului Major al aerului raportul cu nr. 82/6 februarie 1944, considerat de noi un document de primă mână, fapt pentru care îl redăm în totalitate:

„Escadrila 49 Vânătoare, de la 1 iunie 1943 ia parte la apărarea coastei de vest a Crimeei. A executat până la 6 februarie 1944 un număr de 1517 misiuni cu 1706 ore de zbor. A purtat 17 lupte aeriene în care a obținut 15 victorii. A protejat 78 convoaie navale cu 742 vase şi zilnic a prestat alte misiuni aeriene. Natura misiunilor fiind legată de anumite condiții tactice ca ajungerea în porturi a convoaielor nestânjenite de aviația inamică, protecția formațiilor aeriene de transport până la 100-120 km în largul mării, care fac legătura între uscat şi Crimeea, precum şi inferioritatea ca viteză a avioanelor apărătoare IAR-80 față de cele atacatoare (Boston, Pe-2 şi Airacobra) impun ca rezultatele obținute să fie considerate că au depăşit aşteptările.

Faptul că întotdeauna grupurile de vase au fost salvate, se datorează curajului cu care piloții Escadrilei 49 Vânătoare au executat zborurile de interdicție deasupra lor. Mulțumirile verbale şi scrise ale Comandamentului german constituie probe evidente ale acestor fapte de arme.

Privind numărul de misiuni şi numărul de întâlniri cu inamicul s-ar părea că numărul misiunilor executate de fiecare pilot în parte (cca. 110 misiuni) a fost realizat cu uşurință. De aceea, în momentul în care piloții escadrilei au observat că misiunile lor formează un capitol special, fiind puse pe planul al doilea (alături de cele

[658] AMR, fond 5476, dosar nr. 552, p. 285.
[659] AMR, fond 5476, dosar nr. 855, p. 53.

executate la Constanţa) au cerut să fie mutaţi la orice altă escadrilă de pe front unde se pare a fi pericolul mai mare, pentru a face acolo adevărate misiuni de război.

Starea aceasta de spirit se datoreşte faptului că toate misiunile noastre se execută pe mare, acolo unde în afara pericolului aerian inamic, mai este şi apa. Cu un avion monomotor, zburând până la 120 km în larg, într-o atmosferă viciată de nori şi ceaţă, pe care marea o determină în orice anotimp şi în special iarna, orice pilot de vânătoare preferă să ducă o luptă aeriană în locul unei asemenea ieşiri.

Având în vedere cele de mai sus şi luând în consideraţie faptul că de la 1 noiembrie 1943 coasta Crimeeii de vest este mereu survolată nu numai de avioane de bombardament, dar şi de avioane de vânătoare inamice, este cazul a se da satisfacţia cuvenită acestor piloţi care îşi riscă viaţa în condiţii mai grele decât cei care execută misiuni deasupra solului. A cădea pe teritoriul inamic înseamnă prizonierat, pe când pe mare înseamnă moartea (sigură în timpul iernii, 80% vara)[660].

Şi, pentru că grija germanilor a continuat, un document din 7 februarie aminteşte aceloraşi foruri că datorită atacurilor aeriene asupra porturilor Ak Mecet şi Eupatoria, importanţa Escadrilei 49 Vânătoare a crescut considerabil şi ea trebuie să aibă cel puţin opt avioane disponibile şi că aceasta are numai două cu tunuri Ikaria. Analizând situaţia tehnică a escadrilei, se poate vedea că cele care nu făceau faţă erau atelierele de reparaţii de la Galaţi. Acestea aveau în lucru avioanele IAR-80 nr. 243, 245, 248, 248, 251, 254, 257, 2589, 259, 261, 267, 269, 274, şi 275, iar cele cu numerele 246, 248, 271 şi 276 erau gata reparate şi se aştepta doar o vreme bună pentru a fi transportate în Crimeea.

Nu este mai puţin adevărat că de la o vreme se simţea mult mai activă prezenţa sovieticilor care, în aceeaşi zi, au atacat cu succes portul Eupatoria cu şase avioane de bombardament şi şase de vânătoare. Aşa cum s-a văzut, Escadrila 49 Vânătoare, care avea disponibile doar două avioane, a intervenit, dar fără prea mulţi sorţi de izbândă. Sosise vremea să se deconteze Flotilei 3 Vânătoare faptul că nu putuse menţine forţa combativă a escadrilei: Acelaşi număr de avioane disponibile l-au avut întreaga lună februarie, deşi trebuia să facă instrucţia de bombardament în picaj[661]. Abia în 10 martie au avut nouă avioane disponibile. Dar, cât de curând, a trebuit să trimită alte trei în reparaţie, prilej cu care au avut un alt nedorit incident la câţiva kilometri de Ovidiopol. Astfel, în 20 martie 1944, cei trei piloţi numiţi de comandantul escadrilei au decolat la ora 13 cu misiunea de a le transporta de la Saki la Cotroceni. Au decolat în formaţie adjutanţii M. Profir, M. Simion şi Eugen Taflan, însoţiţi de un avion Me-110 şi un hidroavioan Do-24 germane, care urmau să asigure protecţia navigaţiei deasupra mării.

După 50 de minute, adj. av. M. Profir a observat scăderea presiunii uleiului din motor, care oscila între 4 şi 2 kg/cm pătrat. Timp de 7 minute a oscilat aşa şi apoi s-a

[660] AMR, fond 5476, dosar nr. 1059, p. 370.
[661] AMR, fond 5476, dosar nr. 868, p. 58.

stabilizat pe zero. A continuat să zboare la risc 3-4 minute, până ce în dreptul lacului Suhez de la sud-vest de Odessa, a ajuns deasupra uscatului. Atunci pilotul a virat la stânga pentru a putea să aterizeze pe terenul de la Cetatea Albă, încercând a trece limanul Nistrului peste partea cea mai îngustă (sud de Ovidiopol). Când a ajuns la verticala malului opus mai avea 600 m înălțime, însă motorul a scos un fum albicios şi s-a oprit. A aterizat la cca 6-7 km de Ovidiopol, celelalte două văzându-şi de drum spre Bucureşti, după ce au virat la verticala lui, asigurându-se că pilotul era teafăr.

Între 16-31 martie 1944, Escadrila 49 Vânătoare, cu 22 avioane a executat misiuni de alarmă aeriană, cu 6 protecția aviației de transport, cu încă 6 misiuni de vânătoare liberă, iar cu 3 acoperirea aerodromului. Au purtat 3 lupte aeriene, din care adj. av. M. Mihordea a doborât două avioane Boston, iar adj. av. E. Taflan un Il-2 lângă Ak Mecet. Tot atunci, avionul cu nr. 122 a fost avariat în lupta aeriană[662].

În ciuda celor de mai sus, situația frontului a devenit total nefavorabilă prezenței escadrilei de avioane IAR-80 în Crimeea, fapt ce a determinat pe cpt. av. Constantin Stamatin, comandantul escadrilei, ca în 5 aprilie 1944 să înainteze Eşalonului „E" următorul raport:

„…Activitatea aeriană din ultimul timp a demonstrat că avioanele IAR-80 nu mai pot face față *avioanelor de vânătoare inamice (Airacobra) care sunt superioare ca viteză, maniabilitate şi armament. Dovada elocventă o găsim în faptul că ori de câte ori este o misiune principală şi întâlnirea cu avioanele de vânătoare inamice este posibilă, suntem ajutați de o escadrilă întreagă de Me-109 G germane.*

Deci, rolul nostru important de până acum s-a micşorat simțitor şi reduce necesitatea prezenței noastre aici la o foarte mică valoare.

Prin această afirmație nu ştirbesc cu nimic valoarea şi temeritatea piloților din escadrilă, care s-au luptat vitejeşte (unul contra 13) în toate ocaziile şi au obținut numeroase victorii aeriene.

Logica şi prevederea mă îndeamnă să raportez cu un ceas mai din vreme pericolul de a pierde fără folos avioanele şi personalul. Dacă suntem dotați cu avioane Me-109 sau Fw-190 putem rămâne, altfel trebuie să deplasăm escadrila pe coasta de vest a Mării Negre sau acolo unde raza de acțiune o permite.

Posibilitatea de a înlocui aceste avioane după epuizarea orelor de zbor disponibile în ipoteza de mai sus este exclusă"[663].

Înaintarea trupelor sovietice a precipitat plecarea Escadrilei 49 Vânătoare din Crimeea. Ea şi-a întrerupt activitatea la 9 aprilie 1944, în timp ce inamicul bombarda masiv Cetatea Albă, ceea ce dusese la întreruperea legăturilor telefonice[664]. Totuşi, în perioada de la 1 aprilie şi până la plecare, ea a mai executat încă 9 misiuni de pază a

[662] AMR, fond 5476, dosar nr. 857, p. 9.
[663] AMR, fond 5476, dosar nr. 857, p. 178.
[664] Ibidem, p. 207.

coastei şi protecţia navelor, fără să mai poarte vreo luptă aeriană. În schimb, avionul IAR-80 C nr. 279 a fost aterizat forţat pe ţărm în regiunea Eupatoria, din cauza elicei care-i sărise deasupra mării[665]. Oricum, în 9 aprilie 1944, Escadrila 49 Vânătoare şi-a întrerupt activitatea şi câteva zile mai târziu era amplasată pe terenul de la Ciocârlia, având următorul bilanţ: de la 1 iunie 1943 la 9 aprilie 1944 executase 844 misiuni cu 1862 ore de zbor, doborând 15 avioane inamice, iar 7 rămânând confirmate doar „probabil”[666]. Cele sigur doborâte au fost: 9 avioane tip „Boston”, 2 tip „DB-3”, 2 tip „Pe-2, un avion „Il-2” şi unul tip „Airacobra”[667]. În 7 mai 1944, ajunsese pe Ianca, completându-şi piloţii cu cei sosiţi din Şcoala de Vânătoare.

[665] Ibidem.
[666] AMR, fond 5476, dosar nr. 1059. p. 379.
[667] AMR, fond 5476, dosar nr. 858, p. 227.

APĂRAREA ANTIAERIANĂ ROMÂNO-GERMANĂ ÎN ZONA PETROLIFERĂ A ROMÂNIEI

Autor: Col. (r) lector univ. dr. Gavriil PREDA[*]

The Roumanian petroleum had great strategic importance during the Second World War. Great powers have sought to gain the control over the Roumanian petroleum resources. In the years 1939-1940 has been a strong confrontation between Germany, France and Britain for the Roumanian oil. Romanian governments have rejected such pressure, they have acted to protect their resources and organized a complex defense system of this national resource.

În perioada interbelică, România s-a impus în strategiile marilor puteri datorită petrolului său. Mărimea zăcămintelor exploatabile, capacitatea de prelucrare a industriei petroliere au transformat România într-o sursă majoră de petrol, aptă să acopere într-o însemnată proporţie necesităţile consumului de produse petroliere ale marilor puteri militare europene. Declanşarea războiului mondial a amplificat brusc interesul marilor puteri pentru petrolul din România, iar în timpul celui de-al Doilea Război Mondial oraşul Ploieşti a devenit un obiectiv strategic important în logistica ambelor tabere beligerante datorită locul şi rolului de excepţie pe care îl ocupa în aprovizionarea cu produse petroliere a armatelor Axei.

Conflictele care au avut loc în diferite regiuni ale lumii în perioada interbelică au confirmat faptul că petrolul devenise „o materie în lipsa căreia armatele de azi sunt osândite la completă imobilitate şi în acest fel la înfrângere sigură, ca şi în cazul în care nu ar avea arme şi muniţii”[668].

Motorizarea masivă a armatelor a determinat schimbări fundamentale în conceperea şi ducerea operaţiilor de luptă, iar viitoarea conflagraţie între statele lumii se anunţa a fi un război al motoarelor. Preocuparea pentru aprovizionarea cu petrol şi produse petroliere a devenit o constantă în politica tuturor statelor lumii, având o mare influenţă asupra deciziilor politico-militare şi economice ale acestora[669]. După 1935 şi până la declanşarea celui de-al Doilea Război Mondial competiţia pentru materii prime s-a accentuat, iar cea pentru petrol a dominat în cadrul acesteia.

Mari puteri revizioniste, precum Germania, Italia şi Japonia, făceau intense pregătiri în scopul declanşării războiului, dar dispuneau pe teritoriul lor naţional de puţine materii prime strategice şi în cantităţi insuficiente pentru un război de durată. Lipsa totală sau parţială a unor materii prime strategice precum petrol, bumbac,

---

[*] Ofiţer în rezervă.

[668] Dr. Ferdinand Friedensburg, *Rolul materiilor prime în economia de război* în „Der deutsche Volkswirt”, 16 aprilie 1937.

[669] Gavriil Preda, *Importanţa strategică a petrolului românesc 1939-1947*, Editura Europrint, Ploieşti, 2001, p. 23.

cauciuc, platină, bauxită, minereu de fier, minereu de crom, nichel, cobalt etc. a constituit cea mai mare vulnerabilitate a puterilor Axei.

Importurile de materii prime ale marilor puteri occidentale europene se realizau în cea mai mare parte de pe alte continente. În cazul unui conflict cu Franţa şi Marea Britanie, Germania se confrunta cu o posibilă blocadă maritimă a porturilor sale şi întreruperea legăturilor comerciale cu ţările exportatoare din alte regiuni ale lumii. O asemenea situaţie punea probleme aproape insurmontabile economiei de război germane. Conducerea politică şi militară a celui de-al III-lea Reich a căutat o alternativă prin care putea să îşi asigure resursele de materii prime strategice necesare ducerii războiului de pe continentul european. Într-un discurs ţinut la 8 martie 1939 de către Adolf Hitler în faţa celor cei mai importanţi şefi din armată, din economie şi din partidul nazist, acesta descria foarte clar strategia celui de-al III-lea Reich pentru realizarea acestui obiectiv. „Avem nevoie de Praga ca mijloc de acces la materiile prime. Ordinul a şi fost dat ca trupele să ocupe Cehoslovacia în câteva zile, la 15 martie cel mai târziu. În continuare va fi rândul Poloniei. Nu trebuie să ne aşteptăm aici la vreo rezistenţă puternică. Dominaţia Germaniei asupra Poloniei este necesară pentru ca Germania să poată fi aprovizionată cu produse agricole şi cărbune polonez. În ceea ce priveşte Ungaria şi România, ele fac parte din ***spaţiul vital indispensabil*** al Germaniei. Căderea Poloniei şi o presiune corespunzătoare le vor face, fără îndoială, să se acomodeze. Vom controla, atunci, în întregime vastele lor resurse agricole şi zăcăminte petrolifere. Acelaşi lucru se poate spune în legătură cu Iugoslavia. Acest plan va fi realizat înainte de 1940. Şi atunci Germania va deveni invincibilă”.[670] În logica discursului liderului nazist era evident că importul german de produse petroliere de pe alte continente devenea extrem de dificil în condiţiile unui război generalizat. Drept urmare autorităţile de la Berlin au început să manifeste un interes deosebit pentru petrolul din România.

Referitor la amploarea, caracterul şi mobilurile acţiunilor desfăşurate de Germania împotriva României, în anii 1938-1940 trebuie evidenţiate locul şi rolul special pe care le-a avut petrolul românesc în politica generală a celui de-al III-lea Reich. Serviciile de informaţii germane au elaborat numeroase studii asupra stării şi resurselor economiei româneşti, mai ales a industriei petroliere. Studiile respective au evidenţiat importanţa excepţională pe care o acorda cel de-al III-lea Reich petrolului din România. „România era singurul producător mai mare de petrol, care şi în caz de război ar putea fi accesibilă cu oarecare certitudine pentru Germania” se arăta într-un astfel de document[671]. Factorii de decizie de la Berlin erau convinşi că stăpânirea terenurilor petrolifere româneşti şi a întregului spaţiu dunărean constituia condiţia preliminară a unei aprovizionări suficiente a Germaniei cu produse petroliere în cazul

[670] Eugen Preda, *Miza petrolului în vâltoarea războiului*, Editura Militară, Bucureşti, 1983, p. 24.
[671] Arhiva Naţională Istorică Centrală, fond Microfilme RFG, rola 12, M 108 *(Economia materiilor prime din România şi însemnătatea ei pentru Reichul German*). Document pus la dispoziţia noastră de regretatul istoric C. Botoran.

unui război de durată şi, drept urmare, a exercitat o puternică presiune economică, politică şi diplomatică (fără a fi exclusă şi varianta unei acţiuni militare împotriva statului român) asupra guvernelor de la Bucureşti, în scopul îndeplinirii obiectivelor urmărite.

În acest sens, Germania a exploatat cu abilitate şi cinism, în folosul său, pretenţiile revizioniste ungare, bulgare şi sovietice îndreptate împotriva României Mari, a influenţat viaţa politică internă românească, sprijinind material, moral şi politic personalităţile şi grupările politice favorabile politicii sale, a utilizat frecvent şantajul diplomatic şi militar în cadrul negocierilor bilaterale pentru a-şi impune controlul asupra spaţiului românesc. Acţiunea germană a fost favorizată şi de slaba capacitate de reacţie a Franţei şi Marii Britanii de a interveni în sprijinul ţărilor din centrul şi estul Europei care au intrat în sfera de control, fie a celui de-al III-lea Reich, fie a Moscovei.

Interesul marilor puteri europene pentru petrolul din România s-a datorat unor indicatori cu valoare economico-militară care i-au conferit acestuia valenţe strategice deosebite. Se avea în vedere potenţialul productiv al câmpurilor petrolifere româneşti, capacitatea de prelucrare a ţiţeiului extras, structura şi calitatea produselor petroliere obţinute, sistemul de transport etc. România făcea parte din rândul marilor producători şi exportatori de petrol de pe glob, ocupând locul şase în ierarhia mondială. În anul 1939 în România s-a realizat o producţie de peste 6,24 milioane tone, din care au fost exportate circa 4,177 milioane tone. Rafinăriile din România aveau capacitatea tehnologică de a produce întreaga gamă de combustibili necesari armatelor moderne ale timpului. Rafinăriile româneşti puteau prelucra anual o cantitate de 9.386.500 tone petrol brut. Cea mai mare parte din aceste capacităţi de prelucrare se aflau la Ploieşti (cele 14 rafinării din oraş aveau o capacitate totală de 7. 475.000 tone) şi Câmpina (1.000.000 de tone), ceea ce arată că aproape 90% din industria petrolieră era dispusă în regiunea Prahovei. România dispunea de un sistem diversificat de transport al produselior petroliere. Centrul petrolier Ploieşti era legat prin conducte de la schele la rafinării şi de la rafinării la marile porturi petroliere, special construite la Constanţa şi Giurgiu. Capacitatea de transport a conductelor ce asigurau legătura de la Ploieşti la Constanţa şi la Giurgiu era de circa 1.000.000 tone anual. De remarcat că transportul prin conducte era cel mai economic, cel mai rapid şi cu cel mai scăzut grad de vulnerabilitate în caz de război. Căile ferate române dispuneau de peste 10.500 vagoane-cisternă pentru transportul produselor petroliere şi al ţiţeiului către marii consumatori europenei sau către porturile petroliere[672]. Capacitatea de tranzit produse petroliere a portului Constanţa era de peste 5.000.000 tone anual, iar a portului petrolier de la Giurgiu depăşea 1.200.000 tone anual. Au fost construite spaţii de

[672] Gavriil Preda, *op.cit*., pp. 34-35.

depozitare, rezervoare pentru petrol brut şi derivate cu o capacitate totală de peste 3.161.337 tone[673].

Izbucnirea războiului, la 1 septembrie 1939, a transformat petrolul în „armă de război", într-un „element vital pentru mijloacele folosite în războiul modern"[674]. Autorităţile române au avut o percepţie corectă asupra rolului şi locului petrolului românesc în politica marilor puteri şi au înţeles că arealul geografic Valea Prahovei, cu centrul său petrolier Ploieşti, constituia o zonă strategică de maximum interes pentru beligeranţi.

Rivalitatea dură dintre marile puteri europene pentru a-şi asigura controlul deplin asupra petrolului românesc a consemnat o bătălie acerbă între serviciile de spionaj ale marilor puteri, România devenind terenul de confruntare între acestea. Serviciile speciale române - Serviciul Secret de Informaţii, Biroul 2 din Marele Stat Major, Corpul Detectivilor, Siguranţa Generală, Serviciul de informaţii al CFR - au acordat o atenţie specială activităţilor informative desfăşurate de serviciile germane, franceze, engleze, sovietice, ungare, bulgare şi ale altor state pe teritoriul românesc şi obiectivelor urmărite de către aceste structuri de spionaj. În domeniul petrolier, ofiţerii români de informaţii au constatat o intensificare a activităţii din partea serviciilor de spionaj franceze, britanice şi germane.

Numeroşi specialişti francezi şi britanici care îndeplineau importante funcţii de conducere şi execuţie în cadrul societăţilor petroliere din România colaborau sau erau ofiţeri acoperiţi ai serviciilor de informaţii străine, cu precădere, francez şi britanic. Serviciile speciale româneşti au obţinut informaţii despre existenţa unor planuri franceze şi britanice care vizau sabotarea zonei petrolifere din Prahova prin orice mijloace[675].

Dintre cele 161 de acţiuni directe de sabotaj documentate de serviciile speciale româneşti în perioada 1940-1941, 104 dintre acestea au vizat activităţile legate de industria petrolieră[676], ceea ce ducea la concluzia că astfel de evenimente nu aveau caracter izolat, ci reprezentau efectele unor acţiuni concertate şi bine coordonate. Aproape toate evenimentele s-au produs în regiunea Prahova - Dâmboviţa şi în oraşul Ploieşti, zonă petrolieră din care „se extrăgea şi prelucra 95,7% din producţia totală de petrol a ţării"[677]. În iulie 1940 guvernul român a dispus expulzarea unor persoane considerate periculoase, care lucrau în domeniul petrolier. După expulzarea

---

673. Ion Agrigoroaiei, *Industria extractivă între anii 1933 şi 1940. Dezvoltare şi modernizare*, în *Festung Ploieşti*, vol. I, Editura Printeuro, Ploieşti, 2003, p. 20.
674. *Zgomotul armelor a înlocuit acţiunea diplomaţilor*, în „Moniteur du Pétrole Roumain, anul XLIV, nr. 18, 1939, p. 1185.
675. Colonel dr. Aurel David, *Acţiuni ale Serviciului Secret (Special) de Informaţii pentru apărarea zonei strategice Valea Prahovei în perioada 1940-1945*, în *Festung Ploieşti*, vol. I, Editura Printeuro, Ploieşti, 2003, p. 154.
676. Horia Brestoiu, *Impact la paralela 45°. Incursiune în culisele bătăliei pentru petrolul românesc*, Editura Junimea, Iaşi, 1986, p. 301.
677. Arhiva Naţională Istorică Centrală, fond 10, dosar 12, f. 1.

specialiştilor francezi (9 persoane) şi britanici (36 persoane), efectuată între 3 şi 27 iulie 1940, numărul atentatelor în industria petrolului a scăzut semnificativ[678].

Ca urmare a consolidării prezenței germane în sud-estul european, Cabinetul de Război britanic a ordonat Special Operations Executive şi Royal Air Force să pregătească planuri de acțiune împotriva Germaniei în Balcani, în special în domeniul aprovizionării cu petrol, considerat punctul cel mai vulnerabil al celui de-al III-lea Reich. Au fost elaborate 6 planuri, dintre care primele trei planuri prevedeau atacuri aeriene asupra câmpurilor petrolifere şi a rafinăriilor, a sistemului de transport pe calea ferată şi a porturilor. Serviciul Special de Informații român a reuşit să controleze agentura utilizată de serviciile aliate occidentale, să oprească marile acțiuni de sabotaj atât în domeniul petrolier, cât şi al transporturilor strategice fluviale, apărând în acest fel interesele naționale ale statului român.

Politica externă revizionistă promovată de cel de-al III-lea Reich, obiectivele declarate ale acestuia referitoare la țările din centrul şi sud-estul continentului, a determinat serviciile române de informații şi contrainformații să acorde o atenție aparte acțiunilor de spionaj desfăşurate de serviciile speciale germane în România. În România au fost identificate 57 de rezidențe de spionaj germane, dintre care 14 îşi desfăşurau activitatea în regiunea petrolieră: 6 la Ploieşti, 6 la Câmpina, 2 la Moreni[679]. Interesul deosebit al celui de-al III-lea Reich pentru zona petrolieră a fost evidențiat de venirea amiralului Canaris la Bucureşti la 11 septembrie 1940, la doar 5 zile după preluarea puterii de către generalul Ion Antonescu. În baza înțelegerii dintre Moruzov şi Canaris[680] a fost creat la Ploieşti un serviciu de supraveghere şi contrainformații (cu centrul la Ploieşti şi cinci subcentre la Câmpina, Moreni, Băicoi, Urlați şi Gura Ocniței) compus din agenți profesionişti sosiți din Germania, care purtau nume conspirative româneşti[681].

Studiile făcute de către Marele Stat Major român în cursul anului 1939 referitoare la puterea militară şi situația strategică a țărilor europene au relevat gradul scăzut de pregătire a României pentru a face față unui război modern[682]. Specialiştii români considerau că, ținând cont de forța flotelor aeriene ale statelor ostile țării noastre şi de posibilitățile largi de manevră strategică ale acestei categorii de forțe armate, orice conflict declanşat împotriva României „putea fi precedat sau însoțit de puternice acțiuni aeriene de intimidare". Observația avea în vedere numărul mare de avioane moderne deținut de Germania (5.000 de aparate), Uniunea Sovietică

[678] Colonel dr. Aurel David, *op.cit*., p. 255.
[679] Gavriil Preda, *1939-1940. Aspecte privind serviciile speciale germane din România*, în *Festung Ploieşti*, vol. II, Editura Printeuro, Ploieşti, 2004, p. 71.
[680] Mihail Moruzov era şeful Serviciului Secret de Informații român, iar amiralul Wilhelm Canaris era şeful Abwehrului, Serviciul de Informații al Wehrmachtului.
[681] Colonel dr. Aurel David, *op.cit*., p. 153.
[682] A.M.R., fond 5418, dosar 11/1939, f. 36-37. Una dintre concluzii era aceea că România trebuia să „aibă 31 de divizii de infanterie (complet organizate şi dotate) şi să organizeze complet apărarea aeriană a teritoriului" pentru ca să poată „rezista cu succes într-un viitor război generalizat".

(aproximativ 6.000 de aparate de zbor), Italia (peste 2.600 de avioane), Ungaria (320 avioane) şi Bulgaria (circa 240 aparate de zbor)[683]. Aeronautica română avea în dotare tehnică de luptă de aviaţie şi artilerie antiaeriană provenită din diverse ţări (Franţa, Germania, Marea Britanie, Italia, Polonia, Suedia, România) şi într-o extrem de mare diversitate de tipuri (52 tipuri de avioane şi 36 tipuri de motoare), fapt care crea greutăţi de aprovizionare enorme. Dintre cele 621 de avioane aflate în dotarea unităţilor de aviaţie, un număr însemnat erau indisponibile din cauza uzurii morale (avioanele Bloch, P.Z.L.-37 LOS, I.A.R. -37, I.A.R. -39, Potez-63, Savoia-65), uzurii fizice sau lipsei pieselor de schimb[684]. În unele studii şi articole publicate de analiştii militari străini privitoare la stadiul de pregătire pentru război al armatelor europene, se considera că „forţele aeriene ale României sunt atât de slabe, încât pe ele nu se poate conta”[685], evaluare stânjenitoare, dar care reflecta în bună măsură realitatea. Agravarea continuă a situaţiei internaţionale a statului român în cursul anilor 1939-1940, presiunile continue exercitate asupra României de către statele revizioniste au creat pericolul iminent al unui conflict cu acestea, situaţie care a obligat Marele Stat Major român să adopte măsurile adecvate pentru apărarea zonelor de interes strategic de pe teritoriul naţional, între care regiunea petroliferă a ocupat un loc aparte.

Apărarea regiunii petrolifere Prahova împotriva atacurilor terestre, aeriene şi a sabotajelor a stat permanent în atenţia factorilor de decizie politico-militară de la Bucureşti. Preocuparea era pe deplin justificată de locul şi rolul deosebit de important pe care *aurul negru* îl avea în viaţa economică internă, în relaţiile economice cu alte state şi în strategia marilor puteri faţă de România. „Deoarece interesele statelor beligerante pot cere foarte curând o intervenţie bruscă pentru distrugerea surselor de producţie româneşti, în special a exploatărilor şi instalaţiilor de prelucrarea petrolului, este necesară o întărire a măsurilor şi activităţii organelor de pază din regiunea petroliferă” se arăta într-o notă a Serviciului Secret de Informaţii adresată Marelui Stat Major român. În documentul respectiv se evalua probabilitatea executării unui atac prin surprindere asupra rafinăriilor de la Ploieşti şi a regiunii petrolifere înconjurătoare de către armatele marilor puteri aflate în conflict şi erau făcute o serie de propuneri menite să îmbunătăţească capacitatea de luptă a forţelor destinate apărării zonei petrolifere[686].

Pe fondul agravării continue a situaţiei internaţionale şi pentru a preveni posibile atacuri asupra industriei petroliere (mai ales după înfrângerea Franţei, declanşarea „bătăliei Angliei” şi intensificarea acţiunilor de luptă în spaţiul mediteraneean), Marele Stat Major român a ordonat dislocarea în regiunea petroliferă

---

[683] Idem, f. 29.
[684] Aurel Pentelescu, *Aeronautica română pe Frontul de Est (1941-1944),* Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol”, Bucureşti, 2006, pp. 53-55.
[685] George Helliot, *Dacă mâine va fi război*..., „News Republic” din 24 mai 1939 (Arhivele Militare Române, fond 5418, dosar 11/1939, ff. 252-255).
[686] AMR, fond 5418, dosar 1877, ff. 1-2.

a Diviziei 2 Gardă pentru a asigura paza şi apărarea acestei zone de mare interes strategic.

Într-o notă-raport din 12 aprilie 1940 întocmită de către Secția 3-a Operații din cadrul Marelui Stat Major român se aprecia că apărarea regiunii petrolifere avea forțe insuficiente pentru a asigura paza nemijlocită a întreprinderilor petroliere, pentru a respinge un atac cu trupe desantate sau un atac aerian. Regiunea petroliferă ocupa o suprafață de circa 3500 km^2 , iar apărarea aeriană a acesteia era precară având în vedere mijloacele existente (7 baterii de artilerie antiaeriană şi o baterie şi jumătate de mitraliere antiaeriene calibru 13,2 mm).[687].

Generalul Nicolae Dăscălescu a executat un control în regiunea petroliferă pentru a evalua starea reală a sistemului de apărare a acestei zone de mare interes strategic. În raportul înaintat către şeful Marelui Stat Major, generalul Nicolae Dăscălescu arăta: „Apărarea contra aeronavelor cu mijloace specializate este insuficientă chiar şi pentru o apărare mediocră" din cauza marilor lipsuri constate în modul cum era organizată apărarea antiaeriană a diferitelor centre petroliere. La Ploieşti rafinăriile Vega şi Dacia erau slab apărate, rafinăriile Teleajen, Româno. Americană erau complet lipsite de apărare antiaeriană, iar rafinăriile Xenia, Vega, Redevența, Dacia şi Unirea nu aveau. La Boldeşti şi la Băicoi lipseau mijloace pentru apărarea antiaeriană la mică altitudine. Centrul sensibil Târgovişte era complet lipsit de apărare antiaeriană. O mare parte din tehnica de luptă din dotarea bateriilor de artilerie antiaeriană trebuia înlocuită fiind uzată moral şi fizic. Bateriile de artilerie antiaeriană nu aveau muniția completă, altitelemetrele şi mijloacele meteorologice necesare pentru îndeplinirea misiunilor de luptă. O mare dificultate o reprezenta lipsa unui sistem de transmisiuni propriu, întrucât mijloacele de transmisiuni folosite erau „prea modeste" în raport cu misiunea şi răspândirea forțele destinate apărarii regiunii petrolifere.[688].

Ulterior în zonă a început constituirea Detaşamentului Prahova, cu scopul de a înlocui Divizia 2 Gardă şi de a prelua misiunile acesteia de apărare a regiunii petrolifere.

La începutul lunii septembrie 1940 paza şi apărarea regiunii petrolifere erau asigurate de Divizia 2 Gardă, Detaşamentul Prahova, 7 baterii tunuri antiaeriene, 7 companii de jandarmi, 1 baterie proiectoare, 10 grupe mitraliere antiaeriene 13,2 mm şi peste 132 mitraliere antiaeriene de 8 mm.[689]. Forțele destinate nu puteau asigura îndeplinirea simultană a misiunilor complexe de pază nemijlocită a complexelor industriale, de apărare terestră şi de apărare aeriană a zonei petrolifere, ceea ce ducea la concluzia că un atac aerian de anvergură executat împotriva acestei zone putea să producă pagube considerabile industriei petroliere din România.

---

[687]. Idem, f. 21.
[688]. Idem, ff. 108-109.
[689]. Idem, fond 5418, dosar 1776, ff. 1-2.

După agresiunea sovietică din 28 iunie - 3 iulie 1940, soldată cu anexarea Basarabiei şi a Nordului Bucovinei, s-au luat măsuri suplimentare pentru întărirea apărării în regiunea petroliferă[690]. Compunerea de luptă a forţelor sovietice din Basarabia şi Nordul Bucovinei, dispozitivul operativ constituit, indicau posibilitatea executării unei acţiuni aeropurtate prin surprindere asupra regiunii petrolifere. Pericolul era evident, deoarece timpul de zbor al avioanelor sovietice dislocate pe aerodromurile din sudul Basarabiei până la Ploieşti era de 30-50 minute. Amputările teritoriale suferite de statul român în vara anului 1940 au impus reorganizarea dispozitivului strategic de apărare a ţării. Ca urmare, dispozitivul de apărare aeriană a ţării a înregistrat modificările adecvate la noua configuraţia teritorială. Majoritatea unităţilor de aviaţie au fost dislocate în sudul Moldovei şi estul Munteniei cu misiunea de a apăra Capitala, regiunea petroliferă Prahova, centrul sensibil Ploieşti[691], complexul de poduri de la Cernavodă, porturile Constanţa şi Giurgiu. Grupările de artilerie antiaeriană erau dispuse astfel: două în Ardeal (la Sibiu şi Braşov), una la Ploieşti, una la Bucureşti, una în sudul Moldovei şi una în Dobrogea. Concentrarea majorităţii forţelor şi mijloacelor de luptă din aeronautică în această zonă a ţării era impusă şi de faptul că Armata Roşie concentrase circa 1270 de avioane în apropierea graniţelor României[692].

Pericolul că un *atac rusesc s-ar putea produce oricând* l-a determinat pe generalul Ion Antonescu, devenit conducător al statului la 6 septembrie 1940, să urgenteze aducerea unei misiuni militare germane în România[693]. La 29 septembrie 1940, doar la patru zile după ce se înregistrase oficial cererea României, Adolf Hitler a aprobat trimiterea misiunii militare. Această decizie rapidă demonstra celorlalte mari puteri, mai ales Uniunii Sovietice, interesul prioritar al Germaniei pentru petrolul românesc. Chemarea Misiunii Militare Germane în România în toamna anului 1940 a reprezentat soluţia politică şi militară adoptată de statul român pentru a-şi ameliora situaţia geopolitică dominată de agresivitatea statelor vecine şi de starea de izolare internaţională în care s-a aflat după înfrângerea Franţei şi atacarea de către Germania a Marii Britanii[694]. Prezenţa forţelor germane a contribuit la întărirea substanţială a sistemului de apărare a zonei petrolifere, unde au fost dislocate numeroase baterii de artilerie antiaeriană şi o divizie de infanterie. Conform ordinelor date de către OKW şi aprobate de către Hitler, principala misiune a trupelor germane din România era

---

[690] Idem, dosar 1877, f. 175.

[691] Centru sensibil- prin acest termen erau desemnate în epocă localităţile, obiectivele şi lucrările de artă care prezentau importanţă deosebită din punct de vedere militar, economic, politic etc. şi pentru care se impunea organizarea apărării antiaeriene.

[692] Mark Axworty, Cornel Scafeş, Cristian Crăciunoiu, *Third Axis, Fourth Ally, Roumain Armed Forces in the European War. 1941-1945*, Edition Arms and Armour, London, 1995, p. 285.

[693] Gavriil Preda, *op.cit.*, pp. 225-227.

[694] După ocuparea Basarabiei şi a părţii de nord a Bucovinei, Uniunea Sovietică a concentrat în continuare importante efective militare la graniţa de est a României, forţele aeriene sovietice fiind evaluate la circa 1270 de avioane (*Idem*, p. 222).

„apărarea zonei petroliere”[695]. Prezența unei importante flote aeriene britanice în Grecia, capabilă să execute atacuri din aer asupra regiunii petrolifere, a produs îngrijorare diplomaților germani din România care au solicitat autorităților militare de la Berlin să urgenteze trimiterea de unități pentru apărarea antiaeriană a orașului Ploieşti[696].

Convenția militară între Marele Stat Major român şi Misiunea Militară Germană din România, încheiată la 12 februarie 1941, prevedea că „apărarea totală pe uscat, în aer şi pe mare a instalațiilor de producție petroliferă, rezervoarelor de petrol, rafinăriilor, conductelor de petrol, cisternelor şi trenurilor de petrol revine Marelui Stat Major, care este responsabil şi care va fi sprijinit în acest scop de trupe şi comandamente germane”. În documentul respectiv se preciza că generalul Hansen, şeful Misiunii Militare Germane era „însărcinat personal de către Führerul Marii Germanii cu supravegherea acestei apărări totale”, între trupele române şi germane nu exista decât o subordonare tactică pentru executarea misunilor primite. Pentru realizarea apărării totale a regiunii petrolifere, infrastructurii de transport şi a porturilor petroliere se constituiau „de comun acord” următoarele zone de apărare: zona de apărare A, care cuprindea regiunea petroliferă Ploieşti-Târgovişte-Câmpina; zona de apărare B, care cuprindea portul petrolier Constanța şi podul peste Dunăre de la Cernavodă; zona de apărare C, care cuprindea portul petrolier şi stațiile de încărcare de la Giurgiu. Convenția reflecta interesul deosebit acordat de conducerea celui de-al III-lea Reich asigurării cu petrol şi a ființat pe întreaga perioadă a alianței româno-germane.

În conformitate cu prevederile convenției mai sus amintite, la 10 februarie 1941 a fost înființat Comandamentul Militar al Regiunii Petrolifere, comandant fiind numit generalul Vintilă Davidescu. Prin Ordinul nr. 806/1941 al Marelui Stat Major se preciza că „Misiunea Comandamentului Militar al Regiunii Petrolifere este de a asigura o perfectă coordonare a tuturor mijloacelor care concură la apărarea terestră şi antiaeriană activă şi pasivă, precum şi a siguranței interne a regiunii petrolifere”[697]. Postul de comandă al Comandamentului Militar al Regiunii Petrolifere era la Ploieşti. Forțele şi mijloacele puse la dispoziție erau: a) Brigada 2 Mixtă, comandant generalul Gheorghe Ionescu-Sinaia, organizată pe 3 regimente grănicereşti, având în total 81 de ofițeri şi 2.981 trupă; b) Detaşamentul Special de Jandarmi, cu 23 ofițeri şi 962 trupă; c) Comandamentul Apărării Contra Avioanelor Ploieşti (ACA), comandant colonel Gerlok, format din: gruparea ACA germană (comandant locotenent-colonel von Grapov) având în compunere 4 divizioane cu 16 baterii antiaeriene calibru 88 mm, 7 baterii antiaeriene calibru 20 mm, 1 baterie antiaeriană calibru 37 mm, 82 ofițeri şi

[695] Andreas Hillgruber, *Hitler, Regele Carol şi Mareşalul Antonescu*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1994, p. 135.
[696] *Documents on German Foreign Policy 1918-1945*, doc. 15 (Telegrama nr. 1716 semnată de Gerstenberg şi Fabricius).
[697] AMR, fond 323, dosar nr. 5, f. 1.

2246 trupă şi din gruparea ACA română (comandant locotenent-colonel Gheorghe Turtureanu) având în compunere 2 divizioane cu 7 baterii antiaeriene calibru 75 mm, 1 baterie antiaeriană calibru 13 mm, 3 baterii de proiectoare, cu 30 ofiţeri şi 948 trupă; d) Batalionul de pompieri român cu 5 ofiţeri şi 141 trupă; e) Batalionul de pompieri german cu 6 ofiţeri şi 120 trupă; f) Compania de poliţie şi ajutor german cu 3 ofiţeri şi 120 trupă; g) Flotila 2 Vânătoare, comandant locotenent-comandor Alexandru Tănăsescu, cu 31 ofiţeri, 694 trupă şi 44 avioane”[698].

La începutul lunii februarie 1941 a fost publicat Decretul-lege nr. 856/11.02.1941 prin care s-a instituit starea de asediu pe întregul teritoriu naţional. Comandamentul Militar al Regiunii Petrolifere – cea mai înaltă instanţă de conducere cu responsabilităţi în domeniul pazei şi apărării zonei petrolifere – avea dreptul de a emite ordonanţe şi instrucţiuni care erau obligatorii pentru toate autorităţile militare, civile, organizaţiile şi instituţiile economice, politice, culturale, religioase şi populaţia civilă din zona sa de responsabilitate. La 27 februarie 1941 Comandamentul Militar al Regiunii Petrolifere a primit Ordinul nr. 19648 al Marelui Stat Major referitor la atribuţiunile care reveneau autorităţilor civile din judeţele Prahova şi Dâmboviţa pentru menţinerea ordinii interne şi pe timpul bombardamentelor aeriene. Ca urmare, Comandamentul Militar al Regiunii Petrolifere a emis, la 3 martie 1941, Ordonanţa nr. 2 prin care “zona judeţelor Prahova şi Dâmboviţa se declara zonă întunecată”, precizându-se măsurile de camuflaj necesare.

Prin Ordinul nr. 852 din 7 martie 1941 al Ministerului Aviaţiei şi Marinei referitor la misiunile date de către Misiunea Aero Germană unităţilor germane din subordine se preciza că toate forţele şi mijloacele de apărare antiaeriană din regiunea petroliferă, atât române, cât şi cele germane, acţionau în subordinea Comandamentului ACA Ploieşti, al cărui comandant era şi comandantul Regimentului 180 artilerie antiaeriană german. La 1 mai 1941, generalul Seifrit a fost numit comandantul ACA Ploieşti. La începutul lunii mai 1941, Comandamentul ACA Ploieşti avea în subordine următoarele forţe: Regimentul 229 artilerie antiaeriană german (dislocat în raionul Băicoi-Câmpina), Regimentul 22 artilerie antiaeriană german, Regimentul 180 artilerie antiaeriană german, Regimentul de pompieri moto “Sachesen”, şi gruparea ACA română, comandant locotenent-colonelul Gheorghe Turtureanu.

În urma unor recunoaşteri efectuate de mai multe comisii militare în regiunea petroliferă au fost stabilite zonele favorabile pentru desantare, gradul de pregătire pentru apărare terestră şi aeriană a zonei, starea căilor de comunicaţii etc. S-a constat că oraşul Ploieşti era centrul sensibil cel mai vulnerabil, în special în zona de sud a acestuia.

Realizarea de către armatele germană şi română a dispozitivului strategic în vederea declanşării războiului împotriva Uniunii Sovietice a provocat modificări în compunerea forţelor destinate pentru apărarea terestră şi aeriană a regiunii petrolifere.

---

[698] *Idem*, ff. 2-3.

La 22 aprilie 1941 a fost adusă în regiunea petroliferă Divizia 22 infanterie germană, comandant fiind generalul von Spanek, ale cărei regimente erau dislocate la Moreni, Câmpina şi Ploieşti[699].

La sfârşitul lunii mai 1941, Divizia 22 infanterie germană a fost înlocuită de către Divizia 4 infanterie română, operaţiune care s-a încheiat la 5 iunie 1941.

La 5 iunie 1941 gruparea ACA română din zona petroliferă (comandant locotenent-colonelul Gheorghe Turtureanu) a fost desfiinţată, iar bateriile din compunerea sa au fost trimise la grupările de artilerie antiaeriană organice. De la această dată, apărarea antiaeriană a regiunii petrolifere a fost asigurată numai de forţele comandamentului ACA german, aflat sub comanda generalului Seifrit. În subordinea comandamentului ACA Ploieşti din regiunea petroliferă se găseau numai regimentele de artilerie antiaeriană germane[700]. Armata română participa, în continuare, doar la apărarea terestră a regiunii petrolifere. Misiunea Diviziei 4 infanterie era de a apăra regiunea petroliferă Ploieşti, Câmpina, Târgovişte împotriva paraşutiştilor şi a trupelor aeropurtate[701], avându-se în vedere faptul că la momentul respectiv aviaţia sovietică avea resursele tehnico-tactice şi umane necesare pentru a executa o operaţie aeriană împotriva regiunii petrolifere.

În contextul pregătirilor pe care Germania le făcea în prima parte a anului 1941 pentru atacarea Uniunii Sovietice, problema petrolului a fost tema dominantă a tuturor întâlnirilor dintre liderii politici şi militari ai Reichului cu autorităţile de la Bucureşti. În luna martie 1941, generalul Ion Antonescu, conducătorul statului român, s-a întâlnit la Viena cu Reichmareşalul Hermann Goering, prilej cu care discuţiile s-au concentrat asupra problemei petroliere: locul şi rolul României în aprovizionarea Germaniei cu petrol; sporirea producţiei de petrol din România; posibilitatea unor atacuri aeriene britanice sau sovietice asupra regiunii petrolifere etc.[702]. La 18 iunie 1941, Adolf Hitler i-a adresat o scrisoare generalului Ion Antonescu prin care îl informa pe şeful guvernului român despre hotărârea luată de a ataca Uniunea Sovietică la 21 iunie 1941. În documentul respectiv, Adolf Hitler evidenţia fără echivoc rolul esenţial al petrolului românesc, care avea o importanţă vitală pentru Reichul nazist angajat într-un război general şi total. În cadrul operaţiunii „Barbarossa", misiunea iniţială a forţelor româno-germane aflate sub conducerea generalului Ion Antonescu (Armatele 2 şi 3 române, Armata 11-a germană şi forţele Misiunii Militare Germane din România) era de „a apăra teritoriul român contra invaziei forţelor ruseşti" acordându-se o „importanţă deosebită pazei contra atacurilor aeriene, contra paraşutiştilor şi a

[699] *Idem*, fond 323, dosar nr. 5, ff. 11-41.
[700] *Idem*, ff. 39-45.
[701] AMR, fond 5418, dosar 2071, f. 100.
[702] *Antonescu-Hitler, Corespondenţă şi întâlniri inedite (1940-1944),* I, Ediţie Vasile Arimia, Ion Ardeleanu, Ştefan Lache, Bucureşti, 1991, 226-227 (doc. 126, Minuta Schmidt asupra întrevederii din 5 martie 1941).

acțiunilor de sabotaj în regiunea petroliferă, vitală pentru conducerea comună a războiului, asupra portului Constanța şi asupra podului peste Dunăre”[703].

Ofensiva victorioasă desfăşurată de trupele germane şi române în vara şi toamna anului 1941 împotriva Armatei Roşii a limitat posibilitățile de lovire ale aviației sovietice asupra teritoriului românesc, inclusiv asupra zonei strategice Valea Prahovei.

Primul bombardament executat asupra oraşului Ploieşti după declanşarea celui de-al Doilea Război Mondial a avut loc în ziua de 13 iulie 1941, la orele 18,10 după amiază. Bombardamentul a fost executat la joasă înălțime de şase avioane sovietice. Avioanele sovietice s-au apropiat de oraş zburând de-a lungul căii ferate Bucureşti Ploieşti, au atacat din direcția Nord-Vest rafinăriile *Astra Română*, *Lumina* şi *Orion*, din partea de sud a oraşului, iar după lansarea bombelor şi mitralierea instalațiilor au dispărut în direcția Est la mare înălțime. Asupra rafinăriei *Astra Română* au căzut patru bombe care au aprins un rezervor de benzină, au distrus o locomotivă şi au avariat instalația de distilare a țițeiului. La rafinăria Lumina au căzut trei bombe care au provocat mici pagube. Rafinăria *Orion* a fost lovită de 15 bombe care au distrus parcul mare de rezervoare, instalația principală de țiței, instalația de ulei şi rampa de încărcare. În parcul de rezervoare au fost distruse şi avariate grav 16 rezervoare în care erau depozitate circa 1900 vagoane de produse petroliere (benzină, motorină, ulei, păcură, țiței). Incendiul de la rafinăria *Orion* a fost stins abia a doua zi, la orele19,12. Pagubele au fost estimate la circa 200.000.000 lei. Repunerea în funcțiune a instalațiilor avariate a durat între 2 şi 4 luni. Victimile bombardamentului au fost 5 morți (2 soldați români, 2 soldați germani şi 1 lucrător), 7 răniți grav şi 8 răniți uşor[704]. Atacul aerian a surprins apărarea antiaeriană germană. Comandamentul apărării contra avioanelor germane a dat alarma aeriană câteva minute mai târziu după începerea bombardamentului, fapt care a făcut ca artileria antiaeriană să reacționeze cu întârziere, disfuncționalități pe care partea germană nu le-a recunoscut la analiza privind modul de reacție al apărării aeriene[705]. Atacul aerian a demonstrat utilitatea zidurilor de protecție a rezervoarelor şi instalațiilor, iar unitățile de pompieri s-au comportat bine.

Cooperarea dintre armata română şi armata germană pentru apărarea industriei petroliere concentrată în Valea Prahovei şi a infrastructurii de transport şi depozitare a produselor petroliere de pe întregul teritoriu național s-a făcut pe baza unor acorduri, protocoale şi convenții semnate între cele două părți[706]. Deoarece avea o importanță

---

[703] I*dem*, p. 1048.
[704] AMR, fond 5418, dosar 2024, ff. 92-95.
[705] *Idem*, ff. 94-95.
[706] Vezi pe larg: Înțelegerea din 26 februarie 1941 dintre Subsecretariatul de Stat al Aerului Român şi Misiunea aeronautică Germană din România; Convenția din 12 aprilie 1941dintre Marele Stat Major român şi Misiunea Militară Germană din România; Protocolul din 30 ianuarie 1942 dintre Comandamentul Apărării Antiaeriene român şi Misiunea Militară Germană din România; Protocolul secret româno-german din 11 ianuarie 1943; Protocolul româno-german din 17 lulie 1943; Protocolul secret privind colaborarea economică de război între România şi Germania din 9 februarie 1944 etc.

strategică vitală pentru Axă, apărarea zonei petrolifere din Valea Prahovei împotriva atacurilor din aer, terestre şi a sabotajelor a fost o preocupare constantă a autorităţilor române şi germane pe întreaga desfăşurare a războiului.

Marele Stat Major român a început să pună în aplicare un plan de măsuri privind modernizarea structurilor întregii armate, ţinând cont de învăţămintele şi experienţa dobândită proprie şi din cea a armatei germane.

Până la sfârşitul anului 1941 au fost specializaţi în folosirea tehnicii de luptă germane, în centrele de instrucţie din ţară şi din Germania, peste 2.000 de militari români, dintre care 1.500 pentru aviaţie şi 500 pentru artileria antiaeriană, „acoperindu-se practic toate specialităţile şi nevoile de pregătire”.[707]. Lângă Ploieşti a fost înfiinţat un centru de pregătire pentru ofiţerii şi militarii din artileria antiaeriană care învăţau cu ajutorul instructorilor din cadrul Misiunii Militare Aero Germane folosirea în luptă a materialului de tragere, a proiectoarelor şi a tehnicii de radiolocaţie.

Se disting mai multe faze în evoluţia sistemului de apărare aeriană a regiunii petrolifere din anii 1939-1940 în funcţie de modificările pe care le-a înregistrat statutul internaţional al României în acest interval de timp. Până la sosirea Misiunii Militare Germane în România, apărarea aeriană s-a efectuat numai cu forţe proprii, dar cantitatea şi calitatea mijloacelor angajate în acest scop erau „insuficiente chiar şi pentru o apărare mediocră”. În perioada octombrie 1940-iunie 1941 apărarea aeriană a regiunii petroliere s-a realizat cu forţe române şi germane. Forţa combativă a apărării aeriene s-a îmbunătăţit în mod evident datorită prezenţei regimentelor germane de artilerie antiaeriană şi calităţii tehnicii de luptă din dotare. După începerea războiului antisovietic, apărarea antiaeriană a regiunii petrolifere s-a realizat numai cu forţe germane până în primăvara anului 1942. În acest interval de timp armata română a paticipat doar la apărarea din aer şi terestră a regiunii petrolifere.

Bibliografie:

1. Dr. Ferdinand Friedensburg, *Rolul materiilor prime în economia de război* în „Der deutsche Volkswirt”, 16 aprilie 1937;

2. Gavriil Preda, *Importanţa strategică a petrolului românesc 1939-1947*, Editura Europrint, Ploieşti, 2001;

3. Eugen Preda, *Miza petrolului în vâltoarea războiului*, Editura Militară, Bucureşti, 1983;

4. Ion Agrigoroaiei, *Industria extractivă între anii 1933 şi 1940. Dezvoltare şi modernizare*, în *Festung Ploieşti*, vol. I, Editura Printeuro, Ploieşti, 2003;

5. Colonel dr.Aurel David, *Acţiuni ale Serviciului Secret (Special) de Informaţii pentru apărarea zonei strategice Valea Prahovei în perioada 1940-1945*, în *Festung Ploieşti*, vol. I, Editura Printeuro, Ploieşti, 2003;

[707]. Aurel Pentelescu, *op cit,* p. 30.

6. Horia Brestoiu, *Impact la paralela 45º. Incursiune în culisele bătăliei pentru petrolul românesc*, Editura Junimea, Iaşi, 1986;

7. Gavriil Preda, *1939-1940. Aspecte privind serviciile speciale germane din România*, în *Festung Ploieşti*, vol. II, Editura Printeuro, Ploieşti, 2004;

8. Aurel Pentelescu, *Aeronautica română pe Frontul de Est (1941-1944),* Editura Universității Naționale de Apărare „Carol", Bucureşti, 2006;

9. Mark Axworty, Cornel Scafeş, Cristian Crăciunoiu*, Third Axis, Fourth Ally, Roumain Armed Forces in the European War. 1941-1945*, Edition Arms and Armour, London, 1995;

10. Andreas Hillgruber, *Hitler, Regele Carol şi Mareşalul Antonescu*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1994;

11. *Antonescu-Hitler, Corespondență şi întâlniri inedite (1940-1944),* I, Ediție Vasile Arimia, Ion Ardeleanu, Ştefan Lache, Bucureşti, 1991.

RĂZBOIUL ROMÂNIEI PENTRU REÎNTREGIRE NAȚIONALĂ (1941-1944)

Autor: Lt. col. Albert RĂPIȚEANU[*].

1. Cauzele îndepărtate, apropiate şi imediate ale Războiului de Reîntregire.

2. Pregătirea şi declanşarea războiului. Campania din est a armatei române.

3. Acțiunile armatei române în campania din est (22 iunie 1941 – 19 noiembrie 1942).

1. Cauzele îndepărtate, apropiate şi imediate ale Războiului de Reîntregire

Poporul român şi armata română au purtat războiul împotriva Rusiei Sovietice între anii 1941-1944, având la bază o solidă motivație istorică peste care a căzut ca un trăsnet invazia rusească şi raptul teritorial din iunie 1940.

De la Petru cel Mare la Stalin, Rusia a dezvoltat continuu o politică de agresiune imperialistă, fie sub haina panslavismului, fie sub masca ideologiei comuniste. Românii erau îngroziți de primejdia de la răsărit de se cutremurau la amintirea lungului şir de ocupații țariste, între care cea din 1940 era a douăsprezecea. (Cea de-a treisprezecea, cea mai cumplită, avea să se producă după 23 august 1944).

Prin urmare, au existat cauze îndepărtate, cauze apropiate şi cauze imediate ale războiului din anii 1941-1944. Chiar de la primul contact politico-militar al românilor cu ruşii – 1711 – deşi tratatul încheiat de Dimitrie Cantemir cu Petru cel Mare cuprindea numeroase garanții pentru Moldova, iar Rusia încă nu cucerise Ucraina, pentru a ajunge cu granița pe Nistru, apare teama de ruşi, iar faptul că la Stănileşti, ruşii nu au învins, a fost mai degrabă favorabil. Ruşii învingători „ar fi devenit stăpânul, nu numai economic, dar şi politic al Moldovei.

La scurt timp însă, a început seria invaziilor ruseşti în Țările Române. Prima s-a produs în 1739, când Rusia a pretins Turciei să acorde independența Moldovei şi Munteniei şi să recunoască punerea lor sub protectorat țarist. Deşi ruşii i-au învins pe turci, au trebuit să accepte o pace de compromis prin care Țările Române rămâneau în continuare vasale Porții.

Au ieşit însă în evidență tendințele de cotropire ale Rusiei.

---

[*] Şcoala de Aplicație pentru Forțele Aeriene „Aurel Vlaicu”.

Războiul ruso-austriac de la 1769-1774 aduce o ocupație țaristă de cinci ani asupra Țărilor Române, pe care le-a secătuit. Următorul conflict între cei trei (1787-1792) pune din nou pe tapet pretenția rusească de protector asupra Țărilor Române, iar o bună parte a operațiilor militare se desfășoară pe teritoriul Moldovei cu consecințe dezastruoase. Rusia, cucerind Crimeea şi teritoriile de la nord de Marea Neagră până la Nistru, prin cuceriri succesive, ajunge, pentru prima dată, în graniță comună cu Moldova, deschizând o perspectivă şi mai primejdioasă pentru Țările Române.

Războiul ruso-turc de la 1806-1812 a însemnat o nouă invazie a ruşilor în ambele principate, ocuparea pentru alți cinci ani a acestora cu acordul condamnabil al lui Napoleon Bonaparte. „Scopul cel mai evident şi cel mai important, aprecia ministrul de externe rus în numele împăratului, este alipirea celor două principate la Rusia. Nicio altă achiziție nu poate să le înlocuiască".

Sub presiunea ofensivei lui Napoleon, țarul a fost obligat să încheie pace cu turcii şi să se mulțumească doar cu teritoriul dintre Nistru şi Prut, adică Basarabia. Actul a fost săvârşit de Turcia prin cedarea acestui teritoriu românesc.

Războiul ruso-turc de la 1828-1829 înseamnă o altă perioadă de cinci ani de ocupație (1829-1834), timp în care au introdus Regulamentele Organice în principate, asigurându-se preponderența rusească până la 1856. Intervenția împotriva Revoluției de la 1848 aduce o ocupație de un an pentru ambele principate, după cum şi războiul Crimeei a adus numeroase consecințe nefericite. Pacea care i-a urmat a pus însă capăt protectoratului țarist asupra Țărilor Române şi a readus în componența Moldovei sudul Basarabiei.

După făurirea statului național român modern (1859) şi politica de cvasi independență promovată de Alexandru-Ioan Cuza şi Carol I, ruşii nu îşi mai permit să invadeze România.

În anii Primului Război Mondial, alianța României cu Rusia nu a împiedicat guvernul rus să negocieze în secret cu Puterile Centrale împărțirea României. Revoluția rusă şi destrămarea armatei țariste au împiedicat realizarea acestui proiect. Dacă, totuşi, Rusia nu a putut jefui nimic din teritoriul românesc, ea a refuzat să restituie tezaurul României, depus la Moscova pentru a fi salvat de invazia germană.

Instalarea regimului comunist sovietic a amplificat tendințele expansioniste ale Rusiei. Revenirea Basarabiei în componența României, prin voința românilor basarabeni din 1918, a generat alte numeroase fricțiuni, incidente şi atacuri în relațiile României cu Uniunea Sovietică, fapte care au culminat cu actul de brutalitate al răpirii Basarabiei şi Bucovinei de nord prin ultimatumul din 26 iunie 1940. Toate acestea au constituit „cauzele apropiate" ale războiului României contra Rusiei.

În iunie 1940, România, lipsită de aliați nu are nicio posibilitate de a împiedica Rusia să îşi pună în aplicare planurile agresive la vest de Nistru. Armata

nu avea muniție decât pentru două săptămâni de lupte, nu avea decât foarte puține blindate, iar garanțiile occidentale lipseau. Rusia, prin pactul secret sovieto-german din 23 august 1939, obținuse libertatea de acțiune în teritoriile românești vizate, iar din spate România se putea aștepta la un atac din partea Ungariei și Bulgariei, ceea ce ar fi însemnat un dezastru.

Singura soluție era acceptarea condițiilor Rusiei. Armata și autoritățile române din Basarabia au fost supuse unei umilitoare retrageri, sub o agresivă presiune a trupelor ruse. Ostașii români au acceptat situația de a se retrage fără luptă și de a nu răspunde la actele de provocare ale armatei ruse.

După ocuparea Basarabiei, a Bucovinei de nord și a ținutului Herței, Rusia a concentrat aici numeroase trupe, iar pe noua frontieră cu România au început o serie de incidente – focuri de armă nocturne, incursiuni peste Prut și capturarea de prizonieri, victime printre soldații români etc. La scurt timp, puterile fasciste au impus României Dictatul de la Viena. Oferta Germaniei de a garanta granițele sângerânde ale României a fost acceptată, mai ales că Rusia continua provocările pe Prut și Dunăre și ocupase cu trupe brațul Chilia. Amploarea primejdiei rusești și iminenta ei materializare sunt exprimate de Molotov, ministrul de externe sovietic astfel: „Astăzi problema este alta. Voi nu vă gândiți decât la frontierele voastre și nu vă dați seama că ceva cu mult mai prețios pentru voi este în joc: independența voastră și chiar existența țării voastre".

În acest context, României nu i-a rămas altă soluție decât să urmeze politica germană față de Rusia. Această profundă motivație a războiului contra Rusiei sovietice a fost răspicat explicată de conducătorul statului român, generalul Ion Antonescu, care a ordonat trupelor să treacă Prutul: „În zilele trăite de noi – se adresa el ostașilor printr-un ordin de zi – de noi și de părinții noștri în ultimii 120 de ani, de la 1829 la 1940, Țările Românești au fost de nenumărate ori invadate și ocupate, dominate și exploatate, sărăcite și umilite, jefuite și ciuntite de oștile rusești". În răspunsul mareșalului Antonescu la Declarația de război a Angliei, în decembrie 1941, se exprima regretul că o mare putere, care n-a cunoscut de secole tragedia și umilințele ocupației străine „nu poate înțelege micul dar bunul și necontenit brav încercatul și pe nedreptul lovitul popor român…, zbuciumul și tragedia în care de secole se zbate, numai pentru a-și apăra ființa și drepturile sale de viață și libertate, la liniște și la unire… Noi am trecut de 2000 de ani, nu numai în cursul veacurilor, dar și în cursul aceluiași veac, din ocupație în ocupație, din umilință în umilință, din tragedie în tragedie".

Cauzele imediate ale războiului românilor împotriva Rusiei sunt astfel exprimate de același om de stat: „Noi nu am fi atacat niciodată pe nimeni, dacă trei milioane de frați nu ar fi fost luați în robie și dacă Basarabia și Bucovina noastră nu ne-ar fi fost smulse într-un moment când Europa s-a găsit la o răspântie fatală, când nimeni nu ne-a putut sări în ajutor". Într-o scrisoare către generalul englez Maitland

Wilson, Antonescu scria: „Noi am fost atacaţi, deşi nu am atacat pe nimeni. Ceea ce a fost al nostru de secole, ei ne-au luat. Aliaţii şi prietenii noştri au fost obligaţi de evenimentele din 1940 să ne abandoneze total, lăsându-ne astfel să fim jefuiţi de laşii noştri vecini. Niciunul din marii noştri aliaţi de atunci nu putea să ne garanteze frontierele noastre reduse, ca răspuns la strigătul nostru de alarmă. Alături de Germania am fost nevoiţi să ne opunem Rusiei, care zilnic ne umilea şi ne ameninţa".

Opţiunea lui Ion Antonescu pentru război era impusă de starea conjuncturală internă şi internaţională. „Miniştrii au fost întru totul de acord cu hotărârea mea şi a lui Hitler de atacare a Uniunii Sovietice (cu) toate ordinele mele fără comentarii" – avea să declare Ion Antonescu. Războiul purtat de România a fost, după aprecierea analistului Nicolae Baciu: „un război de legitimă apărare pentru a-şi recuceri teritoriile căzute sub stăpânirea rusească, un război în care poporul român îşi apăra existenţa fizică şi naţională, un război în care poporul român, victimă a lui Hitler şi Stalin, a trebuit să lupte alături de unul împotriva celuilalt".

2. Pregătirea şi declanşarea războiului. Campania din est a armatei române

Eliberarea Basarabiei şi Bucovinei de Nord

Declanşarea războiului mondial, prin atacarea Poloniei şi masiva concentrare de forţe sovietice la graniţa poloneză, pe care au şi trecut-o la 17 septembrie 1939, au impus guvernului român să ia o serie de măsuri. urgente. Astfel, la 11 septembrie 1939 s-a constituit grupul de armate comandat de generalul Ilasievici, grup compus din armatele 3 şi 4 şi însărcinat cu siguranţa graniţei de est şi de nord-est.

Dar, rupturile teritoriale din iunie-septembrie 1940 au avut consecinţe grave asupra capacităţii de apărare a României. Disponibilul de mobilizare s-a diminuat cu 1/3 (de la 3,5 milioane în 1937 la 2,2 milioane în 1941), au fost abandonate numeroase amenajări genistice şi capacităţi industriale, s-au produs modificări defavorabile în configuraţia zonelor de operaţii prin pierderea unor aliniamente defensive fundamentale (spintecarea reductului transilvan, pierderea „porţii Someşului" şi pierderea aliniamentului Nistrului şi a adâncimii operative, la est).

În consecinţă, conducerea politică şi militară a procedat la o serie de măsuri de reorganizare a armatei române, în sensul reducerii cadrului organizatoric şi a efectivelor pentru „formarea unei armate mici, dar puternice", cu o „perfectă încadrare şi dotare, disciplină şi instrucţie". La 1 aprilie 1941 structura de pace a armatei române cuprindea: trei comandamente de armată (1, 3 şi 4), şase comandamente de corp de armată (1-5 şi 7), 20 comandamente de divizie, două brigăzi de fortificaţii, Corpul de Munte cu patru divizii. Marele Stat Major, prin directivele operative, a asigurat, până în iunie 1941, fiecare zonă de operaţii cu forţele şi mijloacele necesare unor misiuni defensive, în concordanţă cu estimările –

privind intenţiile forţelor adverse şi noul statut politic şi militar al României, având Germania ca aliat şi „garant” al noilor frontiere româneşti. Moldova dintre Carpaţi şi Prut urma să fie apărată de Armata 4 (din aprilie şi Armata 3), cu accent deosebit în sectorul de pe Prutul inferior şi Dunăre.

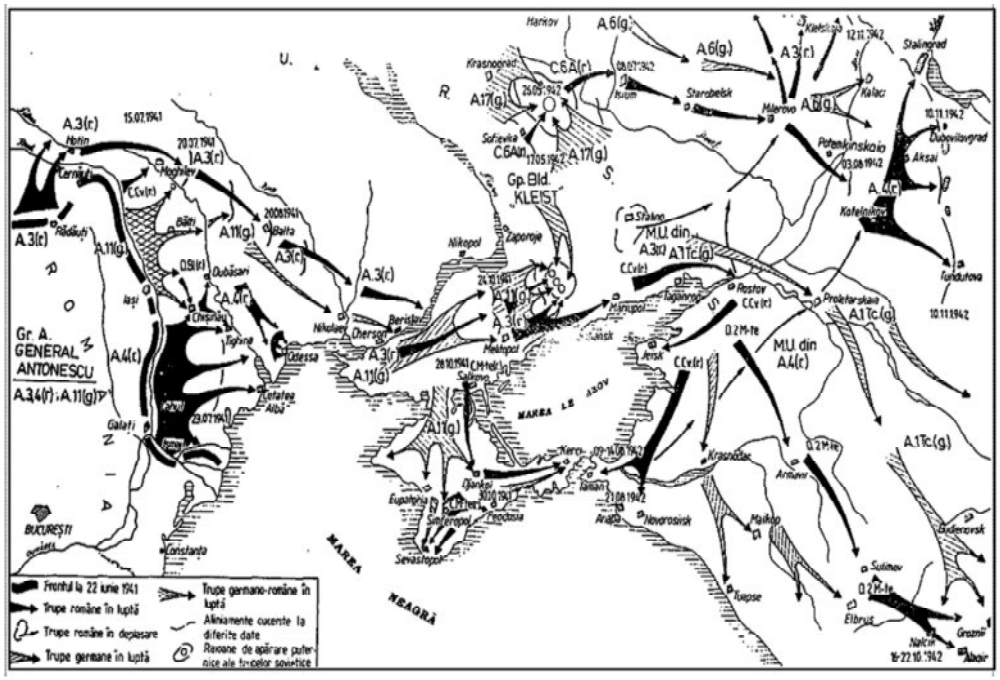

La operaţia strategică ofensivă a Werhmacht-ului contra Uniunii Sovietice, alături de Germania (152 de divizii), Ungaria (3 brigăzi), Slovacia (3 divizii), Italia (3 divizii) şi Finlanda (18 divizii), România participa cu Armatele 3 şi 4 Române (circa 15 divizii) care numărau 325.685 militari. Ele constituiau împreună cu Armata 1 Germană, Grupul de armate „general Antonescu”, al trupelor germane care atacau U.R.S.S, înaintând pe direcţia generală nord-est.

Primul obiectiv al acestor forţe era eliberarea Basarabiei şi a Bucovinei de nord.

Dispozitivul de luptă realizat pe frontul român a fost următorul: Armata 4 Română (general Nicolae Ciupercă), compusă din corpurile 2, 3, 4 şi 5 armată, cu un total de 8 divizii de infanterie şi o brigadă de cavalerie, care era dispusă între Gura Siretului şi Comarna (sud-est Iaşi), într-un dispozitiv de două eşaloane; Armata 11 Germană (general Eugen von Schobert), compusă din 3 corpuri de armată, cu un total de 7, apoi 9 divizii de infanterie germană şi 4 divizii de infanterie română era dispusă în continuare pe Prut până la Darabani; Armata 3 Română (general Petre Dumitrescu) învestită cu misiuni operative, doar de la 2 iulie 1941, era compusă din Corpul de Munte şi Corpul de Cavalerie, în total 6 divizii şi acoperea graniţa din

Bucovina până la Cârlibaba. Sectorul Dunării maritime era acoperit de forţe ale Corpului 2 Armată, dispus în Dobrogea. Marele Cartier General român mai avea două divizii la dispoziţie, care au intrat ulterior în subordinea germană, şi aviaţia de luptă, compusă din trei escadrile de bombardament, opt escadrile de vânătoare şi două de recunoaştere şi legătură.

3. Acţiunile armatei române în campania din est (22 iunie 1941 – 19 noiembrie 1942)

În faţa Grupului de armate „general Antonescu" se găseau trei armate sovietice care dispuneau de 30 de divizii de infanterie, 14 brigăzi motorizate şi 8 divizii de cavalerie.

La declanşarea ostilităţilor, în zorii zilei de 22 iunie 1941, ordinul de atac al generalului Ion Antonescu suna astfel: *„V-am făgăduit din prima zi a noii domnii şi a luptei mele naţionale, să vă duc la biruinţă, să şterg pata de dezonoare din CARTEA NEAMULUI şi umbra de umilire de pe fruntea şi epoleţii voştri.*

Azi a sosit ceasul celei mai sfinte lupte, lupta drepturilor strămoşeşti şi a bisericii, lupta pentru vetrele şi altarele româneşti de totdeauna."

OSTAŞI,

Vă ordon: Treceţi Prutul! Zdrobiţi vrăjmaşul din Răsărit şi Miazănoapte! Dezrobiţi din jugul roşu al bolşevismului pe fraţii voştri cotropiţi! Reîmpliniţi în trupul Ţării glia străbună a Basarabilor şi codrii voievodali ai Bucovinei, ogoarele şi plaiurile voastre...! „Ostaşi! Plecaţi azi pe drumul biruinţei lui Ştefan cel Mare, ca să cuprindeţi cu jertfa voastră ceea ce au supus strămoşii voştri cu lupta lor. Înainte! Fiţi mândri că veacurile ne-au lăsat aici strajă dreptăţii şi zid de apărare creştină. Fiţi vrednici de trecutul românesc!"

Întrucât frontul românesc era mai înaintat spre est decât restul frontului până la Marea Baltică, s-a prevăzut ca ofensiva pe Prut să înceapă mai târziu, atunci când celelalte forţe germane vor fi la acelaşi nivel de înaintare. Astfel, în intervalul 22 iunie – 1 iulie 1941, de-a lungul Prutului s-au desfăşurat acţiuni militare locale, incursiuni de pe un mal pe celălalt ale ambilor adversari, un bombardament foarte puternic al aviaţiei germano-române, care a distrus 400 de avioane ruse la sol, executarea de capete de pod la Ştefăneşti, Sculeni şi Ungheni, pe malul stâng al Prutului, bombardamente sovietice asupra centrelor urbane româneşti din Moldova şi Muntenia.

În etapa următoare (2-26 iulie 1941) urma să se desfăşoare ofensiva pentru eliberarea Basarabiei şi Bucovinei de Nord. Se preconiza forţarea Prutului, ruperea apărării sovietice şi înaintarea spre est până la Nistru. Lovitura principală trebuia să

o dea Armata 11 Germană, care trebuia să ajungă pe Nistru între Moghilev şi Vadul Rascu. Armata 3 Română urma să elibereze Bucovina de Nord, iar Armata 4 să execute acţiuni demonstrative pentru fixarea inamicului, urmând să înainteze mai târziu, după înaintarea frontului în nord şi la centru.

În zorii zilei de 2 iulie 1941, s-a trecut la ofensivă pe întreg frontul românesc. Diviziile de vânători de munte au atacat pe direcţia principală Rădăuţi-Cernăuţi-Hotin, determinând Armata 18 Sovietică să se retragă. La 4 iulie a fost eliberat oraşul Cernăuţi, apoi cele două corpuri de armată au trecut Prutul şi, după patru zile de urmărire, au atins linia Nistrului.

În cadrul acestor acţiuni, Divizia 2 Munte, comandată de generalul Ion Dumitrache, a fost vârful de lance. Împreună cu Divizia 8 Cavalerie, ea a forţat Prutul pe la Noua Sulita, îndreptându-se spre Hotin şi ajungând la periferiile acestuia la 6 iulie. Atacul din ziua următoare a obligat forţele sovietice să evacueze oraşul şi să se retragă la est de Nistru. În felul acesta, până la 9 iulie, marile unităţi române din Armata 3 au eliberat şi deţineau controlul asupra întregului teritoriu al Bucovinei de Nord. Pătrunderea adâncă în dispozitivul adversarului era de natură să pericliteze flancul stâng al frontului sovietic de sud-vest.

Marile unităţi germane şi române din Armata 11 Germană au atacat din capetele de pod de peste Prut, au înfrânt puternica rezistenţă a inamicului din masivul Corneşti şi au eliberat oraşul Chişinău la 9 iulie 1941. Până la 14 iulie, toate forţele armate erau pe Nistru. Astfel, în intervalul 2-15 iulie, divizii sovietice din compunerea Armatei 18 au fost alungate la est de Nistru, iar forţele româno-germane au ieşit pe cursul mijlociu al fluviului.

Forţele din Armata 4 Română, după ce au realizat la 2 iulie trei capete de pod (Costuleni, est-Huşi şi Fălciu), au înaintat simultan cu Armata 11 Germană, eliberând Basarabia de sud. Până la 26 iulie şi aceste forţe au atins Nistrul.

După 33 de zile de război, întreaga Basarabie şi Bucovina de nord erau eliberate. Comunicatul nr. 6 din 25 iulie 1941 al Comandantului frontului româno-german avea următorul conţinut: „Lupta pentru dezrobirea brazdei româneşti de la Răsărit s-a terminat. Din Carpaţi şi până la mare suntem din nou stăpâni peste hotarele străbune”.

Preţul eliberării a fost plătit de armata română cu 4.112 morţi, 12.120 răniţi şi 5.506 dispăruţi, ceea ce reprezintă aproximativ 60% din efectivele angajate în operaţiile din iulie 1941. Acest lucru dovedeşte că eliberarea Basarabiei şi a Bucovinei de Nord „nu s-a făcut prin plimbări demonstrative de oşti în ţinuta de război ci prin încleştări pe viaţă şi pe moarte”, că „au fost duse lupte dârze pentru cucerirea fiecărei poziţii, fiecărei linii de rezistenţă”, că a curs „mult sânge şi multe vieţi au fost aduse ca preţ statuării veşnice a dreptului românesc pe aceste ţinuturi”, după cum apreciază istoricul Gh. Margherescu.

Angajarea efectivă a armatei române, la trecerea Nistrului şi la acţiuni ofensive la est de Nistru, a fost oficializată de generalul Ion Antonescu, doar, după zece zile, adică la 27 iulie, când a răspuns favorabil cererii exprese a lui Hitler în acest sens.

Acţiunile armatei române peste Nistru, la Odessa şi în Stepa Nogai

Linia Nistrului, frontiera dintre România Mare şi U.R.S.S., fusese puternic fortificată în perioada interbelică, când se construise „linia Stalin", pe trei rânduri de cazemate în beton pe malul stâng al râului. Depăşirea Nistrului era dificilă şi impunea o grea bătălie. Armata română va participa la această bătălie cu Armata 3 Română, alături şi sub ordinele Armatei 11 Germane. În zilele de 17-20 iulie 1941 marile unităţi române de munte şi cavalerie au forţat Nistrul şi au luat parte la străpungerea „liniei Stalin", după care, la est de Nistru au făcut siguranţa flancului stâng al Armatei 11 Germană şi legătura ei operativă cu Armata 17 Germană.

Angajarea armatei române la trecerea Nistrului şi la ofensiva în est a fost oficializată de Antonescu doar după zece zile, adică la 27 iulie 1941, când a răspuns favorabil cererii exprese a lui Hitler în acest sens. A lipsit însă un tratat de alianţă şi o convenţie militară cu Germania.

La Nistru şi-a încetat existenţa şi Grupul de armate „general Antonescu". Armata 11 Germană a trecut direct sub ordinele Grupului de Armate „Sud" (mareşal Rundstedt), cu misiunea de a continua înaintarea până la Bug. Cele patru divizii române care îi fuseseră subordonate operativ la începutul operaţiunilor au fost trecute la Armata 4 Română. Armata 3 Română a fost pusă sub ordinele Armatei 11 Germane. Acest fapt marca o formă de integrare nemaiîntâlnită până atunci şi net dezavantajoasă pentru identitatea naţională a unei ţări mici: subordonarea unei armate de campanie unui eşalon străin de acelaşi nivel. Misiunea acestei armate era urmărirea inamicului spre est, până la Bug.

După trecerea Nistrului prin două capete de pod, Armata 4 Română s-a păstrat sub ordinele Marelui Stat Major român şi a primit misiunea să cucerească Odessa. A fost întărită şi cu două brigăzi de fortificaţie şi o brigadă blindată.

Oraşul Odessa dispunea de o puternică garnizoană militară şi de lucrări de fortificaţii în arc de cerc împins mult spre nord-vest şi cu flancurile sprijinite pe Marea Neagră. Lucrările genistice erau bine camuflate şi puternic apărate cu armament greu şi automat. Informaţiile comandamentului român erau sumare. Sistemul părea dezarticulat şi uşor de străpuns. Acest lucru l-a făcut pe generalul Ion Antonescu să respingă oferta germanilor de a sprijini atacul Odessei cu aviaţie şi trupe specializate. Primul atac asupra liniei de centură (18 august) aduce confirmarea că este vorba de o poziţie bine organizată pentru cucerirea căreia erau necesare multă artilerie, consum mare de muniţie, aviaţie de bombardament şi care de luptă.

Ruşii făceau apărarea Odessei cu forţe importante: Armata independentă de litoral, cu trei divizii, trupe de infanterie marină din compunerea Flotei Mării Negre, Regimentul 54 Infanterie, un regiment de grăniceri, aviaţie şi navele de război ale portului Odessa.

Atacurile succesive ale trupelor române asupra Odessei nu au reuşit decât să facă mici pătrunderi foarte greu plătite. Deşi s-au primit întăriri, lipseau în continuare mijloacele de distrugere necesare. La 25 septembrie, comandantul Armatei 4 Română, generalul Nicolae Ciupercă a fost înlocuit cu generalul Iosif Iacobici, fost ministru de război, având ca şef de stat major pe generalul Tătăranu, iar ca şef al artileriei armatei pe colonelul D. Petrescu. O schimbare insuficientă, deşi noua echipă era formată din oameni de mare valoare. Forţele şi mijloacele rămâneau însă, aceleaşi. În consecinţă, generalul Ion Antonescu a cerut intervenţia aviaţiei de bombardament şi a trupelor speciale germane pentru ruperea frontului. Noul comandant a organizat un puternic atac la aripa dreaptă a armatei, dar nu 1-a putut sprijini din plin cu artilerie, din cauza muniţiei insuficiente. Astfel, trupele speciale germane, neavând sprijinul de foc necesar atacului, „au renunţat să mai colaboreze la pregătirea atacului şi astfel ofensiva nu a mai avut loc".

Lucrurile s-au schimbat după ocuparea Crimeei de către trupele germane şi încercuirea Sevastopolului. La 10 octombrie, trupele române şi-au reluat înaintarea, intrând în Odessa. Au făcut puţini prizonieri pentru că, din puţinii ostaşi ruşi rămaşi, mulţi, în haine civile, s-au ascuns în oraş şi au început lupta de partizani.

Între 8 august şi 16 octombrie 1941, Armata 4 Română a înregistrat pierderi excesiv de mari: 17.729 morţi, 63.345 răniţi şi 11.471 dispăruţi. Aceste mari pierderi s-au datorat dotării insuficiente a trupelor române, angajării lor pe măsura sosirii, în dauna unei acţiuni concertate cu maximum de potenţial şi desigur, înverşunatei rezistenţe a trupelor sovietice.

Efortul disperat şi marile pierderi în cucerirea Odessei au obligat comandamentul român să retragă în ţară majoritatea forţelor Armatei 4 Române. Au rămas doar diviziile 1 şi 2 infanterie din Corpul 6 Armată comandat de generalul Dragalina, pentru paza şi supravegherea teritoriului. Ulterior, aceste divizii au fost trimise în zona Harkov, unde au luat parte la operaţiile de oprire a ofensivei ruse din februarie 1942 şi de unde, în iunie-august, au participat la marea ofensivă germană dintre Don şi Doneţ, spre Stalingrad şi Caucaz.

Odată cu căderea Odessei, întreg teritoriul dintre Nistru şi Bug a fost eliberat. Administrarea acestui teritoriu a fost preluată de către România. Germania a încercat să impună României acceptarea schimbului Transilvaniei de Nord, pierdută prin Dictatul de la Viena, cu Transnistria, schimb considerat de Antonescu inacceptabil. Guvernator al Transnistriei a fost numit prof. univ. Gh. Alexeianu.

În paralel cu acţiunile de la Odessa, unităţile Armatei a 3-a Române, după o oprire de circa zece zile au trecut râul Bug. Regiunea dintre Bug şi Nistru, ca urmare

a înaintării trupelor germane la est de Kiev, fusese evacuată de trupele ruse. Armata 3 Română a înaintat şi a luat poziţie pe Nipru la nord-est de Berislav, pentru a asigura flancul şi spatele Armatei 11 Germană, care trecea Niprul pe la Berislav. Timp de cinci zile, trupele române au respins trei încercări ale ruşilor de trecere peste Nipru.

Comandamentul german plănuia ca Armata 1 Germană, care trecuse Niprul inferior, să se îndrepte cu o parte din forţe (Corpul 54 Armată) spre Crimeea, iar cu cealaltă parte (Corpul 30 şi 49 Armată) spre est, urmărind cucerirea Stepei Nogai ca şi alungarea spre est a forţelor ruse. Generalul von Mannstein, noul comandant al Armatei 11, înţelegând miza Crimeii în contextul politico-strategic, dar şi dificultatea mare a cuceririi ei, a decis ca şi Corpul 49 Armată, plus o divizie din Corpul 30 Armată, să fie îndreptate spre Crimeea, solicitând generalului Petre Dumitrescu ca trupele române din Armata 3, să treacă pe la Berislav şi să ia în primire misiunea de urmărire a inamicului spre est, alături de Corpul 30 Armată.

În zilele de 19-21 septembrie 1941, trupele române au trecut Nistrul şi s-au îndreptat spre est. Inamicul şi-a oprit retragerea şi s-a instalat pe o linie orientată nord-sud: Mihailov-Melitopol, sprijinită la nord de Nipru şi la sud pe Marea de Azov, cu o lungime de circa 110 km. Trupele române trec de la urmărire în dispozitiv de luptă în faţa inamicului, pentru a acoperi spatele Armatei 11 Germane, care opera, cu grosul, înspre Crimeea. Dispozitivul cuprindea de la nord spre sud, Corpul de Munte, apoi Corpul de Cavalerie şi în flancul drept Corpul 30 Armată Germană. Toate batalioanele au intrat discret în linia întâi. Poziţia din Stepa Nogaica nu avea niciun punct de sprijin, niciun obstacol natural, nicio acoperire, în tot lungul ei. În faţă, inamicul avea Armatele 9 şi 11 Rusă, cu 12 divizii proaspete sau reconstituite. În ziua de 25 septembrie, a început seria atacurilor sovietice, prin care au reuşit să realizeze unele breşe în diverse sectoare ale dispozitivului româno-german. Infanteria rusă înainta în picioare la atac, soldaţii, unul lângă altul şi pe mai multe valuri. Regimente întregi au fost secerate de artileria şi mitralierele române. Mare parte din ei au fost găsiţi cu sticle de votcă în buzunar, apreciază un analist al operaţiilor. Cu eforturi deosebite, cu readucerea pe acest front a forţei Corpului 49 Armată şi a Diviziei Leibstandarte, orientate anterior spre Crimeea, trupele româno-germane restabilesc situaţia şi reuşesc să menţină linia frontului.

Rezolvarea definitivă a situaţiei create în Stepa Nogaica, pe acest front, s-a realizat prin ofensiva Grupului I Blindat, comandat de generalul von Kleist, aflat pe Nipru în zona Zaporojie-Dniepropetrovsk la nord de locul bătăliei. Aceste forţe au înaintat în direcţia sud-est şi au reuşit să încercuiască Armatele 9 şi 18 Ruse. În zilele de 1-3 octombrie, forţele sovietice au fost obligate să îşi înceteze atacurile şi să se retragă. Sunt apoi atacate şi din faţă şi din spate şi distruse în zona Bol. Tomak-Mariopol-Berdiansk. S-au capturat 65 mii de prizonieri, 500 tunuri şi 125 tancuri.

După bătălia din Stepa Nogaica, Armata 3 Română a primit misiunea să asigure protecția litoralului de nord al Mării de Azov, cu brigăzile 5 şi 6 cavalerie, iar brigăzile 8 cavalerie, 1 şi 4 munte au fost puse la dispoziția Armatei 11 Germane, pentru paza coastei orientale a Crimeei şi a opera în contra partizanilor din munții Crimeei. Divizia 2 Munte, profund marcată de luptele din Stepa Nogaica, redusă la 54% din efectivul de război, a fost retrasă de pe front în țară pentru refacere.

Participarea românilor la luptele din Crimeea

Marile unități române trecute în Crimeea au luat parte, în iarna 1941-1942, la operațiile de oprire a înaintării inamicului debarcat la Feodostia pe coasta orientală a peninsulei şi apoi la ofensiva pentru distrugerea lui. Atacul inamicului debarcat la Feodostia a început la 15 ianuarie 1942, cu două corpuri de armată germane şi Corpul de Munte român, iar la 17 ianuarie, inamicul era aruncat în mare, lăsând capturați 10.000 prizonieri, 177 tunuri şi 85 care de luptă.

La sfârşitul lunii ianuarie 1942, la cererea generalului von Mannstein, comandantul tuturor forțelor germane şi române din Crimeea, mareşalul Ion Antonescu a mai trimis în Crimeea diviziile 10 şi 18 infanterie. Divizia 10 a primit misiunea să asigure coasta apuseană a Crimeei, în special portul Eupatoria, unde inamicul eşuase în încercarea de a realiza un cap de pod, iar Divizia 18 Infanterie a intrat în dispozitiv pe frontul din peninsula Kerci. În aprilie 1942 au mai fost trimise pe front Divizia 19 Infanterie şi comandamentul Corpului 7 Armată, cu toate unitățile neindivizionate, între care şi Regimentul 7 Artilerie Grea.

În iarna şi primăvara anului 1942 în peninsula Kerci s-au desfăşurat acțiuni de mare amploare. Mai întâi au fost respinse două puternice ofensive, pornite din peninsula Kerci spre vest şi o ofensivă pornită din Sevastopol. Deşi superior numeric, inamicul nu a reuşit nici să iasă din peninsula Kerci, nici să rupă dispozitivul de încercuire de la Sevastopol.

La începutul lunii mai 1942, au trecut la ofensivă trupele germane şi române pe frontul de la Parpaci în peninsula Kerci. Pe un front de 18 km ruşii concentrează două armate, cu 26 de mari unități, din care 17 divizii de infanterie şi 4 brigăzi blindate. Armata 11 Germană avea 5 divizii germane de infanterie, o divizie blindată germană şi Corpul 7 Armată Român cu diviziile 10 şi 19 infanterie şi Brigada 8 cavalerie. Acțiunea ofensivă a reuşit pe deplin prin ruperea frontului inamic în flancul său stâng şi apoi prin încercuirea grosului forțelor aflate în adâncime la flancul drept. „În cinci zile întreaga peninsulă Kerci era curățată de inamic. Şase divizii germane şi trei divizii române au distrus 26 de mari unități ruse... Planul ofensiv a fost magistral întocmit, iar execuția impecabilă. A fost o bătălie de concepție napoleoneană. S-au capturat 770.000 prizonieri, 1.133 tunuri, şi 258 care de luptă".

Cel de-al doilea punct al teatrului de luptă din Crimeea a fost fortăreaţa Sevastopol. La operaţia pentru cucerirea Sevastopolului au luat parte 7 divizii germane şi Corpul de Munte român, comandat de generalul Avramescu şi având în compunere diviziile 1 şi 4 munte, 18 infanterie şi trei divizioane de artilerie grea, dispuse pe un front de 35 km. Adversarul făcea apărarea cu o armată compusă din 7 divizii de infanterie, o divizie de cavalerie, luptând pedestru şi trei brigăzi de marinari, beneficiind de considerabile lucrări de fortificaţii completate cu zone naturale defensive. La un raport de forţe echilibrat, germanii şi-au asigurat superioritatea cu numeroasa lor artilerie grea. Au fost aduse în faţa Sevastopolului tunuri de 190 mm, mortiere şi obuziere de 305, 350 şi 420 mm, plus două piese speciale de calibrul 600 mm, ca şi celebrul tun de 800 mm „Dora", cu ţeava de 30 mm şi un afet cât o clădire cu două etaje. Atacul general a început cu un masiv bombardament de aviaţie şi artilerie, pe durata a cinci zile, asupra întregului dispozitiv sovietic. La 7 iunie 1942, a început atacul infanteriei. Luptele au fost de o violenţă extraordinară şi au durat aproape trei săptămâni. „În acest timp fiecare adăpost, fiecare cuib de rezistenţă, fiecare construcţie betonată, sau nu, a fost cucerită prin luptă. Trupele ruse aveau ordin să moară pe loc. Sub conducerea fanatică a comisarilor comunişti, soldaţii ruşi au depus o rezistenţă nezdruncinată, apărând fiecare fortificaţie cu o tenacitate extraordinară".

La 1 iulie, trupele germane au intrat la ora 5, dar bătălia a mai continuat până la 4 iulie în peninsula Herson, unde ruşii au încercat să rupă frontul german ca să ajungă în munţi. Pierderile au fost extrem de mari (90.000 prizonieri ruşi şi un număr extrem de mare de morţi şi răniţi), iar epuizarea trupelor era totală.

Prezenţa românilor în bătălia de la Stalingrad

Simultan cu acţiunile din Crimeea, comandamentul german a dezvoltat ofensiva în spaţiul dintre Doneţ şi Don spre Stalingrad şi Caucaz. Obiectivul lui Hitler era să ajungă pe Volga ca să oprească aprovizionările ruseşti pe fluviu şi să cucerească regiunea petrolieră din Caucaz.

La începutul lunii august 1942, Grupul de Armate „A" a trecut Donul pe la Rostov şi a început înaintarea spre Caucaz. Grupul de Armate „B" a început atacul spre Stalingrad. Noul plan ducea la o lungire considerabilă a frontului la aripa lui de sud. În consecinţă, mareşalul Ion Antonescu este solicitat şi pune la dispoziţia comandamentului suprem german două armate române: Armata 3 Română (general Petre Dumitrescu) cu 11 divizii, grupate în patru corpuri de armată şi Armata 4 Română (generalul Constantinescu Claps) cu patru divizii, grupate în 2 corpuri de armată. Ambele armate sunt puse sub ordinele Grupului de Armate „B" şi, până la 15 octombrie 1942 au ajuns pe front. Armata 3 a preluat, de la trupe italiene şi germane, un sector de front în lungime de 110 km pe braţul de nord al Cotului Donului, la vest de Stalingrad. Armata 4 a fost dispusă într-un sector excesiv de larg

pentru forţele de care dispunea (peste 200 km), la sud de Stalingrad, în Stepa Kalmuca, într-un teren uscat, nisipos şi sărac, dispozitiv sprijinit pe o linie de lacuri de stepă.

O mare dificultate pentru dispozitivul Armatei 3 Române era prezenţa pe malul de sud al Donului a trei capete de pod ruseşti, din care cel de la Deviatkin era foarte mare şi foarte periculos. De la intrarea în dispozitiv, generalul Petre Dumitrescu a cerut aprobarea de a elimina aceste capete de pod, punându-se la dispoziţie aviaţie, tancuri şi artilerie grea necesare. Comandamentul german nu a aprobat această operaţie şi niciun atac cu forţe mai mari de un batalion. Din ordinele aceluiaşi comandament, Armata 3 Română şi-a plasat toate forţele în linia întâi, rămânând fără nicio rezervă, pe un front care era de două ori mai lung decât puteau acoperi, normal, trupele române. Primise, în schimb promisiunea că i se vor asigura rezerve germane. Din capul locului cele două armate române au fost puse într-o stare de inferioritate faţă de un inamic înzestrat cu puternice şi moderne mijloace de luptă. Ele erau lipsite de armament antitanc pe măsura tancurilor ruseşti. Cel care exista era la nivelul Primului Război Mondial, iar infanteria nu dispunea decât de sticle cu benzină şi şomoioage de paie, mijloace improvizate cu efecte minime. Armamentul antitanc al trupelor române era de tip vechi, calibre 37-47 mm, cu muniţie care nu străpungea blindajul tancurilor sovietice. Artileria grea era foarte puţină, iar cererile la germani nu au fost onorate. În sectorul Armatei 4 fâşiile diviziilor erau mari (25-40 km), în rezervă existau doar câteva escadroane de cavalerie la nivelul diviziei, iar la regimente doar câte 4-5 oameni. Corpul 6 armată dispunea doar de 4 tunuri antitanc de 88 mm. La 19 noiembrie, când începea ofensiva sovietică, Armata 3 avea 152.492 de militari, iar Armata 4 doar 75.580.

Inamicul avea în faţă trupe considerabile. Faţă de cele trei armate româno-germane ruşii aveau 11 armate cu un total de 80-86 divizii de trăgători, 19 brigăzi de infanterie, 51 de brigăzi blindate, 7 divizii de cavalerie şi 4 flote aeriene.

În ziua de 19 noiembrie, ruşii au trecut la ofensiva de mari proporţii la vest şi sud de Stalingrad. În sectorul Armatei 3 Română, ofensiva rusă a început din două capete de pod, la centrul şi în flancul drept al armatei, cu forţe mult superioare în tancuri şi cavalerie. Frontul a fost rupt pe două direcţii între care au fost încercuite trei divizii române (grupul Lascăr, diviziile 5, 6 şi 15 infanterie). Până în seara de 19 noiembrie, pe lângă cele trei divizii încercuite, diviziile 9 şi 14 fuseseră distruse, iar divizia 1 cavalerie intrase în sectorul Armatei 6 Germane. Până la 25 noiembrie Grupul Lascăr, deşi a încercat să se salveze nu a putut fi ajutat nici pe calea aerului, nici prin atacuri terestre şi a fost lichidat.

Începând cu 20 noiembrie, inamicul a dezlănţuit o ofensivă puternică şi în sectorul Armatei 4 Română, la sud de Stalingrad. Ruşii au reuşit să rupă frontul între diviziile 1 şi 20 infanterie, au împins-o pe aceasta din urmă spre nord şi au prins-o în încercuire alături de Armata 6 Germană, au distrus Divizia 2 infanterie şi au aruncat

de pe poziție toate trupele armatei. La 22 noiembrie, cele două ofensive sovietice au închis cleştele încercuind Armata 6 Germană.

Corpul 1 armată român (diviziile 7, 9, 11 infanterie) cu o redusă capacitate operativă, la 19/20 decembrie a fost trimis să limiteze efectele ofensive sovietice de la 16 decembrie în sectorul Armatei 8 Italiene, dar la 21 decembrie 1942 majoritatea forțelor lui au fost încercuite. De asemenea, Corpul 7 armată a fost puternic lovit la începutul lunii decembrie 1942.

Operațiunea de despresurare a Armatei 6 Germane din zilele de 12-22 decembrie 1942 n-a reuşit. La ea a fost angajat şi Corpul 6 Armată Român. La 26 decembrie 1942 s-a declanşat o nouă contralovitură sovietică ceea ce a însemnat eşuarea tuturor tentativelor de restabilire a situației.

Înfrângerea din Cotul Donului a generat încordarea relațiilor româno-germane şi acuzații la adresa militarilor români care nu au vrut să lupte şi s-au făcut vinovați de situația tragică ce s-a creat Armatei 6 Germane.

În realitate românii au luptat ca la Mărăşeşti, au suportat bombardamentele de artilerie de o duritate extremă, au primit atacul unei mari mase de tancuri, care au trecut peste ei, românii neavând armamentul necesar pentru a riposta. Mareşalul Manstein aducea grave acuzații românilor. În scrisoarea de răspuns a mareşalului Ion Antonescu către mareşalul Manstein, la scrisoarea memoriu, care aducea grave acuzații românilor, şeful armatei române face dovada clasică de ceea ce înseamna mândria şi demnitatea unui comandant dăruit, obligat să suporte învinuiri nedrepte, ce atingeau onoarea unei armate loiale, sacrificată din vina comandamentului german. Mareşalul român „trimisese repetate avertismente OKW-ului asupra comportării trupelor sovietice..., ceruse întărirea frontului defensiv prin armament şi muniție, dovedise ineficiența rezistenței liniare, slabe peste tot, statice, fără rezerve şi fără posibilitatea de intervenție a comandamentului. Nu se luase nicio măsură.

Mareşalul Manstein este obligat să recunoască partea de vină a comandamentului german şi „serviciile aduse cauzei comune de către România".

Apoi, generalul von Hauffe, în raportul întocmit asupra operațiilor din sectorul Armatei 3 Române, aprecia „că de la 19 la 27 noiembrie, trupele române, s-au luptat cu vitejie şi au consimțit sacrificii eroice", iar generalul Hans Doerr, fost şef al detaşamentului de legătură cu Armata 4 Română în timpul acestei bătălii scria: „Prăbuşirea frontului român în Cotul Donului şi în Stepa Kalmuca este vina conducerii supreme germane, care în nemărginita ei îngâmfare dădea aliaților misiuni la care nu puteau face față".

Bilanțul pierderilor la Stalingrad este grav: din cele 14 divizii române participante, patru divizii de infanterie şi o divizie de cavalerie au fost încercuite, patru divizii de infanterie şi divizia blindată au suferit pierderi grele, iar patru divizii au rămas în aceeaşi formă combativă. Armatele 3 şi 4 Române, care avuseseră la 19 noiembrie 1942 un efectiv de 228.072 oameni, mai aveau la 7 ianuarie 1943 doar

73.062 de militari valizi. Factorii dezastrului de la Stalingrad pot fi consideraţi: presiunea germană privind angajarea forţelor „oricum şi oriunde", folosirea abuzivă a trupelor române şi despărţirea trupelor de comandamentele organice; folosirea artileriei grele, a aviaţiei etc. doar în folosul trupelor şi sectoarelor germane, fără a ţine cont de nevoile sectoarelor româneşti; atribuirea de misiuni trupelor române care le depăşeau capacitatea tactică şi operativă; comportamentul inadecvat faţă de militarii români şi nerespectarea regulilor elementare ale unui război de coaliţie.

După bătălia Stalingradului, Armata 3 Română a mai rămas pe front cu doar patru divizii de infanterie de la aripa ei stângă. Armata 4 Română a fost retrasă pe un aliniament mai înapoi, după ce pierduse Corpul 6 Armată şi a fost întărită cu Corpul de Cavalerie (Diviziile 5 şi 8 Cavalerie). Ea a luat parte la operaţiile Grupului de Armate Hoth, între 12 şi 23 decembrie, în scopul salvării trupelor încercuite la Stalingrad. Dar respectivul grup, epuizat de grelele pierderi suferite, după trei zile a fost puternic atacat şi după alte trei zile de lupte îndârjite, a fost desfiinţat. Armata 4 Română şi-a pierdut, astfel, orice valoare operativă.

Pe frontul Armatei 3 Română şi al Armatei 8 Italiene, la 16 decembrie 1942, ruşii au reluat ofensiva în Cotul Donului, înaintând vertiginos spre vest. Armata 3 Română a fost scoasă definitiv din luptă.

Astfel, rămăşiţele celor două armate române au fost trimise în ţară pentru refacere şi organizare.

Participarea trupelor române la luptele din Caucaz

Un sector distinct al frontului de est unde au luptat şi câteva mari unităţi române, simultan cu acţiunile din Cotul Donului, a fost cel din Caucaz. Conform Directivei nr. 41 a lui Hitler pentru campania de vară 1942, planul german viza: lichidarea trupelor sovietice din Crimeea; ocuparea Voronejului, ceea ce ar fi expus atât partea centrală a Rusiei la sud-est de Moscova, cât şi Stalingradul; încercuirea şi lichidarea principalelor forţe sovietice din Cotul Donului; ocuparea Stalingradului. După aceea forţele germane urmau să fie orientate spre Caucaz, pentru a pune stăpânire pe zona petrolieră Maikop-Groznîi Baku şi de a ajunge la graniţa Turciei pentru a o forţa să intre în război alături de puterile Axei.

Oprirea germanilor la Voronej de către ruşi, eşecul preconizatei încercuiri a sovieticilor în Cotul Donului ca şi succesul facil al nemţilor în ocuparea Rostovului, l-au determinat pe Hitler să-şi schimbe planul iniţial. În loc să dezvolte succesiv operaţiile, să ocupe Stalingradul cu grosul forţelor şi apoi să trimită acele forţe în Caucaz, Hitler s-a hotărât să execute simultan două operaţii: ocuparea Stalingradului şi ofensiva spre Caucaz. El spera că astfel, prin tăierea căii de aprovizionare a Rusiei pe Volga şi ocuparea celei trei centre ale industriei petroliere, din Caucaz, în foarte scurt timp să distrugă complet economia sovietică. Ocuparea oraşului Baku era prevăzută pentru sfârşitul lunii august 1942.

Dacă întregul plan german pentru 1942 în sud-estul Rusiei era ambiţios şi hazardat, presupunând dispunerea forţelor pe două direcţii diferite, aceleaşi trăsături le avea şi planul de cucerire a Caucazului. El subaprecia capacitatea de rezistenţă a ruşilor şi îşi propunea să realizeze în Caucaz prea multe directive deodată.

Conştient de pericolul pătrunderii germanilor spre Baku, comandamentul sovietic şi-a pregătit defensiva: 90 mii civili, zi şi noapte, în august şi septembrie 1942, au construit fortificaţii, amplasamente de artilerie, sanţuri antitanc. În jurul oraşului Baku au fost construite zece linii de apărare. Armata Roşie dispunea în Caucaz de suficiente rezerve, constituite în Frontul Transcaucazian, comandat de generalul Tiulenev. În plus exista şi posibilitatea aprovizionărilor pe Marea Caspică de la Krasnovodsk la Baku.

După o retragere grăbită din Kuban şi Caucazul de nord, regiunea agricolă cea mai bogată care mai rămăsese Uniunii Sovietice în partea ei europeană, sovieticii au reuşit să oprească ofensiva germană prin dârzenia deosebită a trupelor, prin aliniamentele naturale de apărare şi prin uriaşa muncă pregătitoare depusă de soldaţi şi populaţia civilă la realizarea liniilor de fortificaţii. Au fost realizate 100 mii de amplasamente pentru tehnica de luptă, 800 km şanţuri antitanc, obstacole antiinfanterie pe o lungime de 300 km şi 1600 km tranşee.

Oprirea efectivă a înaintării coloanelor de tancuri germane s-a produs la câţiva kilometri vest de Vladicaucaz, printr-o lovitură nimicitoare dată de trupele sovietice. După aprecierile sovieticilor, germanii au pierdut în cinci zile de luptă 140 tancuri, 2.500 autovehicule, o mare cantitate de armament şi 5.000 de oameni socotindu-i numai pe cei morţi găsiţi pe câmpul de luptă.

Din acest moment, germanii nu au mai întreprins acţiuni ofensive, sperând să reia înaintarea în primavara următoare. Cum, însă, lucrurile evoluau pe dos la Stalingrad, sovieticii preiau iniţiativa şi plănuiesc închiderea coridorului de retragere a germanilor spre Rostov şi izolarea trupelor din Caucaz şi peninsula Taman – drumul pe care trupele germane şi române se puteau retrage în Crimeea. Din mai multe motive sovieticii nu au putut realiza acest plan şi înaintarea lor a fost încetinită de retragerea organizată a adversarului.

Situaţia de la Stalingrad a impus ca Grupul de Armate „A” (von Kleist), care ajunsese pe pantele de nord ale munţilor Caucaz până în zona Groznîi, să se retragă cu Armata 1 Blindată pe la Rostov şi ca Armata 17 Germană prin Kuban. În cadrul acesteia din urmă armate se aflau şi diviziile 1, 2 şi 3 munte române, 10 şi 17 infanterie şi 6 şi 9 cavalerie. La începerea retragerii, Armata 17 se afla pe aliniamentul Novorosisk (pe coasta Mării Negre) până la Nalcik unde se găsea Divizia 2 Munte. În faţa acestei armate se afla Grupul de armate Ieremenko, compus din 5 armate cu un total de 36 divizii infanterie, 37 brigăzi de trăgători, mai multe brigăzi blindate şi două flote aeriene. Condiţiile retragerii au fost foarte grele din cauza drumurilor desfundate. Forţele româno-germane s-au retras spre aliniamente

succesive, pivotând spre dreapta la Novorosisk, până la linia aleasă pentru rezistență în capul de pod Kuban. Inamicul, foarte activ şi pe timp de iarnă, încerca prin toate mijloacele să împiedice trupele germane şi române să se stabilizeze pe o poziție şi să le împingă direct în Crimeea. Superioritatea sa numerică îi permitea realizarea acestui lucru. Ruşii s-au străduit prin atacuri masive repetate (sfârşitul lui aprilie 1943, 26 mai-6 iunie 16-22 iulie, 7-12 august) să îşi realizeze planul. Germanii rezistau, Hitler voind să mențină capul de pod Kuban ca bază de plecare a ofensivei de vară. Ruşii şi-au dovedit superioritatea şi nu mai putea fi vorba de reluarea ofensivei germane. Retragerea nemților din zona de nord a Mării de Azov l-a obligat pe Hitler, solicitat în acest sens şi de Ion Antonescu, să ordone la 4 septembrie 1943 retragerea din Kuban. Ariergarda a trecut la Kerci în noaptea de 9/10 octombrie 1943. S-a terminat, astfel, bătălia defensivă din Kuban, care a durat şapte luni şi jumătate şi în care trupele române au avut o comportare onorabilă. Armata română a luptat în Caucaz cu 64.606 militari, din care a pierdut 1.598 morți, 7.264 răniți şi 806 dispăruți.

Luptele din Crimeea (octombrie 1943-mai 1944)

Începând cu 9 octombrie 1943 şi până la 12 mai 1944, Crimeea avea să fie din nou teatrul unei confruntări de mari proporții între cei doi adversari. Partea germano-română avea în Crimeea Armata 1 Germană, formată din două divizii germane şi şapte române, din care niciuna blindată, cu care nu se putea realiza o apărare eficientă în folosul aripii de sud a frontului de est. În Stepa Nogaica, ruşii înaintau rapid amenințând să închidă istmul Perekop, iar în Marea Neagră dețineau superioritatea navală. O evacuare pe mare risca mult. În consecință, comandanții Armatei 17 şi ai Grupului de Armată „A" au pregătit retragerea din Crimeea, dar Hitler nu a aprobat, şi la 1 noiembrie 1943 Armata 17 a fost încercuită în Crimeea, fără alte legături decât pe apă şi în aer cu restul trupelor. Generalul Ion Antonescu este şi el îngrijorat de soarta trupelor române din peninsulă, înțelege inutilitatea rezistenței şi propune în scris lui Hitler evacuarea imediată. Refuzând, Hitler promite sprijin cu blindate, amiralul Doenitz asigură că dispune de mijloace în Marea Neagră pentru ca în 40 de zile să evacueze pe cei 200 răniți luptători şi materialul militar.

La sfârşitul lui octombrie şi începutul lui noiembrie, ruşii au atacat la Perekop şi la Kerci, reuşind să realizeze capete de pod amenințătoare. Diviziile române au participat astfel, în dispozitivul inițial de apărare: Diviziile 10 şi 19 infanterie erau dispuse la nord şi nord-est în istmul Perekop; Divizia 9 cavalerie la vest de Perekop, pentru supravegherea litoralului; în peninsula Kerci se aflau Diviziile 6 cavalerie şi munte, ultima în rezerva frontului de aici în munții Yalta şi pe coasta de sud se aflau exclusiv Corpul de Munte cu Diviziile 1 şi 2 munte române. După ce criza de la

începutul lunii noiembrie a fost depăşită, presiunea rusă a scăzut şi trupele româno-germane au atacat capetele de pod realizate de ruşi.

Dar s-a întâmplat ca Armata 6 Germană, aflată la nord de Niprul inferior, să fie respinsă la 31 ianuarie 1944 spre vest şi astfel să se spulbere ultima speranţă pentru trupele din Crimeea de a fi eliberate pe uscat. Ion Antonescu considera că nu mai exista niciun motiv ca trupele române să mai rămână în Crimeea, dar Hitler refuza să accepte o evacuare. A făcut-o şi în februarie 1944, când Ion Antonescu 1-a vizitat în Germania şi la sfârşitul lui martie, când printr-o scrisoare Ion Antonescu solicita să admită evacuarea „de bună voie". Soarta trupelor din Crimeea era astfel definitiv pecetluită. Raportul de forţe era favorabil ruşilor. Ei aveau la Perekop Frontul 4 Ucrainian care dispunea de 18 divizii de trăgători şi două corpuri de armată blindate. Trupele româno-germane numărau trei divizii, iar în rezervă o parte din Divizia 3 Germană. La Kerci, ruşii aveau 10 divizii de trăgători şi 100 care de luptă, iar apărarea avea 4 divizii, din care 2 române, iar în rezervă restul Diviziei 3 Germană.

Ofensiva rusă în istmul Perekop a început la 7 aprilie cu o largă pregătire de artilerie urmată de atacurile masive cu tancuri şi apoi de infanterie. Trupele germane şi române, două divizii, rezistau şi „valuri de atac ruse erau transformate în mari grămezi de morţi şi răniţi". Totuşi, în noaptea de 9/10 aprilie, ruşii au debuşat în câmpia Crimeei. Situaţia operativă în peninsulă se complica rapid, Armata 17 Germană nu mai poate contraataca şi se impune retragerea tuturor forţelor germano-române din Crimeea. Are loc, mai întâi, retragerea lor spre Sevastopol, sub presiunea tot mai puternică a inamicului. Până la 18 aprilie, toate forţele româno-germane s-au concentrat în zona Sevastopol, înregistrând însă, pierderi însemnate. În intervalul 9-18 aprilie 1944, Armata 17 a pierdut 111.000 oameni, rămânând doar 78.000 de germani şi 46.000 români.

Ion Antonescu continua să solicite retragerea trupelor din Crimeea şi dispunerea lor în faţa cavaleriei ruseşti care se apropia de teritoriul românesc. Totuşi trupele române au rămas în dispozitivul Sevastopol cu diviziile 1 şi 2 munte, 10 infanterie şi unităţi ale Corpului de Munte în sectorul de nord şi cu Diviziile 3 munte, 19 infanterie, 6 şi 9 cavalerie şi unităţi ale corpului de cavalerie în sectorul de sud. Toate aceste trupe române au fost subordonate comandanţilor de corpuri de armate germane.

Inamicul avea în zona Frontul 4 Ucrainean trei armate şi un total de 24 divizii de trăgători, un corp de blindate, 2-3 divizii de artilerie etc. Era clar că Armata 17 Germană nu putea rezista şi s-a cerut din nou acordul lui Hitler pentru retragere. Acesta cerea Armatei 17 să reziste până când aşteptata debarcare de vest va fi zdrobită, timp în care Turcia va fi menţinută neutră. El punea în cumpănă şi marea importanţă politică şi economică a Crimeei, precum şi speranţa că urmau să apară

armele noi şi până atunci Crimeea trebuia menţinută. Pe de altă parte cele 25 divizii ruseşti trebuiau tinute pe loc la Sevastopol cât mai mult timp şi cu cât mai multe pierderi, altfel ruşii le deplasau în scurt timp în alt punct al frontului.

Între 25 aprilie şi 3 mai, la noi insistenţe ale lui Ion Antonescu sunt aduse în patrie ca să apere acolo locurile lor de naştere inundate de inamic: 29.000 români dar şi 13.400 germani (600 răniţi germani, 2.000 răniţi români, 15.000 voluntari ruşi, 700 soldaţi slovaci, 4.500 prizonieri şi 3.000 civili).

În zilele de 5-7 mai 1944, ruşii au atacat în ambele sectoare de la Sevastopol cu o forţă formidabilă, reuşind să distrugă sectoarele a două divizii germane şi să pătrundă adânc în spatele frontului. În seara zilei de 7 mai, Hitler a aprobat evacuarea regiunii Sevastopol. Ea s-a făcut cu foarte mari greutăţi sub atacurile şi bombardamentele de aviaţie şi artilerie ale ruşilor. Au fost scufundate vasele „Totila", cu 4.000 oameni, „Teja", cu 5.000 oameni, vasele „România", „Danubius", „Helga" şi „Gneisenan". În nopţile de la 9 până la 11/12 mai au mai fost evacuaţi 25.697 luptători, 6.011 răniţi, iar în afară de aceştia 8.100 s-au înecat.

În total între 12 aprilie şi 13 mai, au fost evacuaţi 130.000 de germani şi români din 230.000; aviaţia a transportat şi ea 21.457; 57.500 au fost morţi şi dispăruţi iar la 20.000 nu li se cunoaşte soarta. Românii au pierdut 22.522 de militari, ceea ce înseamnă 34% din efectivul aflat în Crimeea.

Apărarea teritoriului naţional. Bătălia din Moldova

În sectorul Grupului de Armate Sud, superioritatea rusă a devenit copleşitoare şi a obligat armatele germane la o retragere continuă pe tot întinsul Rusiei vestice, până când frontul a ajuns pe teritoriul românesc.

În februarie 1944, linia frontului a ajuns pe teritoriul românesc al Moldovei şi Basarabiei, unde au intrat masiv în dispozitiv de luptă şi trupele române, cu ajutorul lor, oprindu-se înaintarea ruşilor şi consolidându-se aripa de sud a frontului de est. Bătălia din Moldova şi Basarabia, din vara anului 1944, pentru apărarea pământului românesc, avea să fie ultima mare bătălie a armatei române pe frontul de est.

Linia frontului urma înălţimile de la vest de Siret, din Bucovina până la sud de Paşcani, apoi linia Tg. Frumos - Podul Iloaiei - masivul păduros Corneşti - nord Chişinău – Tighina - Nistru până la vărsarea în Marea Neagră, cu un cap de pod rusesc la nord de Liman. Din acest front, lung de 650 km, 300 km erau acoperiţi de trupele române, incluse Grupului Armate „Ucraina de sud", comandat, începând cu 24 iulie 1944, de generalul Friessner şi cuprindea Grupul Wohler, cu Armata 80 Germană (generalul Wohler) şi Armata 4 Română (generalul Racoviţă) dispus din Bucovina până la Prut; Grupul Dumitrescu, cu Armata 3 Română (generalul P. Dumitrescu), Armata 6 Germană (general Fretter-Pico), dispus pe frontul basarabean. În total, pe acest front, erau puse 21 de divizii germane şi 23 de divizii române (inclusiv 4 brigăzi de vânători de munte). În rezervă se aflau 4 divizii germane şi 3 divizii române.

Dispozitivul de luptă şi poziţia erau destul de tari, cu excepţia sectorului Tg. Frumos-Iaşi, unde inamicul domina de pe poziţie mai înaltă, şi a zonei Nistrului de jos, unde capul de pod pe malul drept, pe o lungime de 15 km, primejduia flancul drept al frontului. Configuraţia de ansamblu a acestei poziţii avea pronunţate asemănări cu cea a frontului de la Stalingrad. În concepţia lui Friessner, chiar în mometele preluării comenzii, s-ar fi impus retragerea apărării pe Prut tocmai pentru a evita o situaţie similară. Hitler şi Ion Antonescu nu au înţeles similitudinea cu Stalingradul şi nu au acceptat ideea lui Friessner. Comandamentul sovietic avea în Moldova şi Basarabia Frontul 2 Ucrainian (generalul Malinovs), dispus în sectorul de vest de Prut şi Frontul 3 Ucrainian (general Tolbuhin), dispus în sectorul basarab al frontului. Ruşii dispuneau de circa 94 divizii de trăgători, 7 corpuri blindate, un corp de cavalerie şi două armate aeriene. Comanda supremă a tuturor acestor forţe o avea mareşalul Timoşenko.

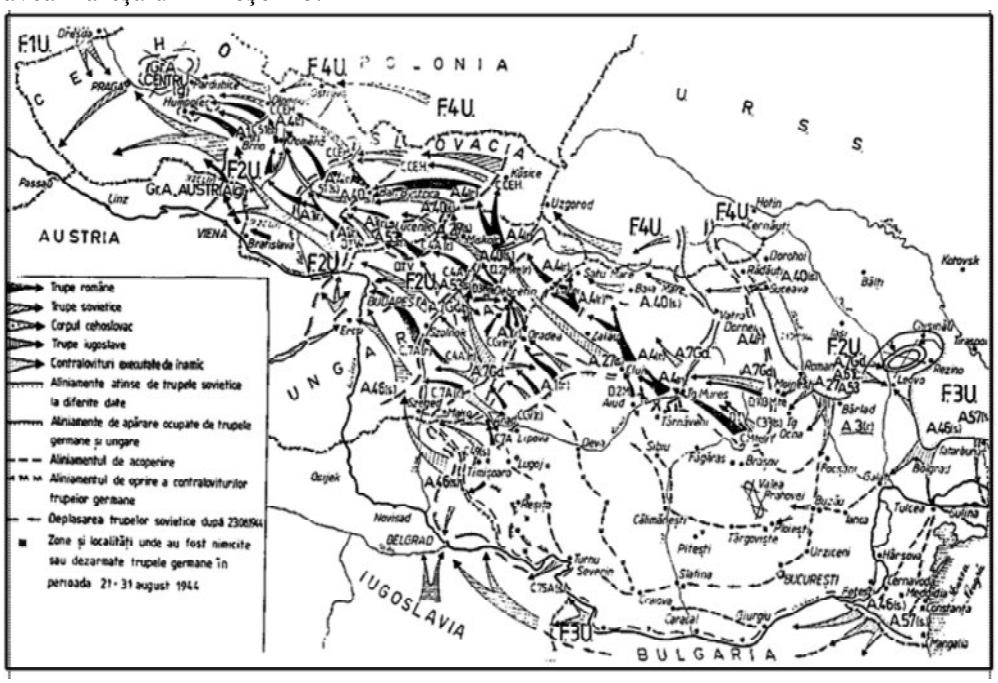

Ofensiva sovietică pregătită minuţios şi cu realizarea unei densităţi de foc pe care germanii nu o putuseră realiza niciodată pe toată durata războiului, a început la 20 august 1944 pe întregul front dintre Siret şi Nistru, dar în două zone cu presiune maximă: zona Podul Iloaiei-Iaşi şi zona capului de pod Nistru-nord Liman. În aceste sectoare se apărau exclusiv trupe române: Diviziile 5 Cavalerie şi Infanterie la vest de Prut şi 4 Munte, 21 Infanterie în Basarabia. La început s-a executat o pregătire de artilerie cu intensitate formidabilă de o oră şi jumătate, care a impus unor divizii române să se retragă chiar din timpul pregătirii de artilerie. Ofensiva infanteriei şi

tancurile au dus încă din prima zi la realizarea a două pătrunderi în frontul româno-german. Era de aşteptat ca înaintarea ruşilor să continue a doua zi şi să arunce armata din Moldova spre vest, iar Grupul general Dumitrescu să fie încercuit în sudul Basarabiei. În consecinţă, în acord cu Ion Antonescu, aflat pe front la 20-21 august, generalul Friessner a hotărât oprirea înaintării inamicului pe linia Carpaţilor Orientali şi linia fortificată Focşani-Galaţi. Dar nu a mai apucat să o facă, fiind arestat la 23 august 1944, în Palatul regal, din ordinul Regelui Mihai.

S-a produs, astfel, o cotitură de mari proporţii în desfăşurarea războiului şi în istoria poporului român. În seara zilei, Regele a anunţat la radio un armistiţiu inexistent şi a ordonat armatei române să înceteze războiul contra armatelor sovietice. Ruşii însă, nu ştiau de vreun armistiţiu şi au continuat operaţiunile contra armatelor române, făcând prizoniere toate trupele române din Moldova şi Basarabia, ajunse din urmă de către ruşi. Au împărtăşit această soartă, luând calea lagărelor de prizonieri din Rusia 114.000 militari români, capabili încă de luptă. Astfel, s-a consumat ultima mare bătălie pentru salvarea neamului, împotriva monstrului răsăritean. „O politică de o uşurinţă fără precedent în istorie, politica unor partide din opoziţie, arestarea mareşalului în Palatul regal şi ordinul regelui de a înceta razboiul contra Rusiei, au permis trupelor ruseşti să treacă peste linia Focşani-Galaţi fără nici o luptă" – spunea Gh. Margherescu.

Bibliografie:

1. Gheorghe Buzatu – *Din istoria secretă a celui de-al Doilea Război Mondial*, Bucureşti, 1988;

2. Gheorghe Buzatu – *Mareşalul Antonescu în faţa istoriei*, Iaşi, 1990;

3. * * – *23 august 1944*, Documente, vol. I-IV, Bucureşti, 1984-1985;

4. A Duţu, L. Loghin, F. Dobra – *Armata română în al Doilea Rrăzboi Mondial. Dicţionar enciclopedic*, Bucuresti, 1999;

5. *** – *Istoria militară a românilor*, vol. 2, Bucureşti, 1992;

6. *** – *România în anii celui de-al Doilea Război Mondial*, vol. 1-3, Bucureşti, 1989;

7. Simion – *Preliminarii politico-diplomatice ale insurecţiei române din august 1944*, Cluj, 1979.

UN BRAV MITRALIOR DE BORD PE FRONTUL DE EST. ADJUTANTUL MAJOR AVIATOR IACOB IVANOV (1914-2009)

Autor: Benoni DÎNCĂ[*].

The constellation of ellite Romanian non-commissioned officers rightfully comprises another great aviator, Senior Master Sergeant Iacob Ivanov.

În pleiada subofițerilor de elită ai armatei române se înscrie cu deplina îndreptățire şi adjutantul major aviator IACOB IVANOV.

S-a născut pe plaiurile Vasluiului la 14 martie 1914, în oraşul Vaslui, ca fiu al Feclei şi al lui Vasile, familie de lipoveni. După absolvirea în 1928 a celor 7 clase elementare, apoi a şcolii de meseriaşi din Iaşi, lucrează ca electrician stagiar la Uzina de Electricitate din Vaslui. Este încorporat la 03.03.1936 ca puşcaş în Regimentul 4 Infanterie Huşi. Fără a primi acceptul părinților se înscrie la Şcoala Militară de Pilotaj Tecuci la 01.07.1937, la cursul de trăgător de bord (mitralior). După absolvirea cursului este repartizat la Flotila 3 Informații Galați, Escadrila 17 Observație. Aici, alături de noii camarazi caută să-şi însuşească şi mai bine deprinderile pe care le cere arma aviației.

Adjutant major aviator Iacob Ivanov, în anul 1943

Cariera militară cunoaşte o nouă dezvoltare odată cu venirea la comanda Flotilei 3 Informații a comandorului Emanoil Ionescu, zis Pipițu, care aduce această flotilă în poziția de unitate de frunte a Aviației Române, în perioada 01.04.1937-01.10.1938. Participă alături de Escadrila 17 Observație la tragerile reale cu armamentul din dotare la Şcoala de tir şi bombardament Mamaia, dar şi la Şcoala de război de la Buzău, care ulterior va fi pentru un timp şi noua bază a Flotilei 3 Informații.

Îşi însuşeşte cu temeinicie toate subtilitățile tehnice ale armamentului din dotare, fiind apreciat cu calificative bune şi foarte bune. Pe terenul Flotilei aterizează, în a doua decadă a lunii septembrie 1939, câteva avioane de bombardament poloneze PZL-Loss, refugiate din Polonia, cotropită de trupele germane. Echipajele poloneze sunt tratate cu prietenie, îndrumate către popotă unde li se distribuie hrană,

[*] Cadru activ în Ministerul Administrației şi Internelor.

comunicându-se cu ei în limba lui Voltaire. Are posibilitatea de a auzi în viu grai ravagiile făcute de binomul tanc-avion în campania poloneză. Se trag învățăminte.

Aterizarea avioanelor de bombardament poloneze îi aminteşte de avioanele de bombardament româneşti din hangarele de la Tecuci, pe care le spăla şi lustruia la începutul perioadei de învățăcel, la Şcoala de la Tecuci.

Escadrilele de aviație româneşti sunt detaşate în urma evenimentelor din Polonia, în alte locații, Escadrila 17 Observații, având terenul de lucru la Ismail, în Basarabia. Aici îl surprinde cedarea Basarabiei impusă de URSS şi este capturat de paraşutiştii sovietici care nu au respectat termenii cedării acestei provincii româneşti. Reuşeşte să scape şi să treacă Prutul la Leova, revenind la escadrilă, cu gând de revanşă. Escadrila de la Galați este deplasată pe terenul de la Matca, lângă Tecuci, executând misiuni de supraveghere a graniței pe linia Prutului. Nu erau misiuni deloc uşoare, aviația de vânatoare sovietică fiind deosebit de activă şi nu de puține ori trecând granița ataca avioanele româneşti. Ulterior Flotila 3 Informații este mutată în Transilvania pe aerodromul de la Cluj, iar în urma cedării nord-vestului Transilvaniei prin Dictatul de la Viena, este mutată pe aerodromurile de campanie de la Zalău, Ciucea şi Blaj. În tot acest timp se execută misiuni de observație a graniței şi de supraveghere a înaintarii trupelor maghiare.

În toamna lui 1940, adj.aviator Ivanov Iacob este brevetat ca paraşutist la Pipera, instructor fiind renumita paraşutista Smaranda Brăescu. Participă la un curs de instruire cu instructorii germani.

Al Doilea Război Mondial în care intra România la 22.06.1941 prinde Escadrila 17 Observație pe terenul de la Vaslui. Participă din prima zi la misiuni cu escadrila, avioanele IAR-39 executând atât misiuni de bombardament cât şi misiuni de propagandă, aruncând manifeste prin care anunță populația de iminenta sosire a armatei române.

Cu devotament şi seriozitate a participat la misiunile de la cota 308 atunci când cu avionul a mitraliat trupele adverse şi la misiunile de la Hânceşti, Tarutino, mitraliând o coloana mixtă inamică, în patru treceri succesive. Pentru toate aceste fapte de arme, dar şi pentru cele 45 de misiuni pe front este decorat cu Medalia Aeronautică clasa a III-a, cu spade.

Trebuie menționat că avionul IAR-39 nu era conceput ca avion de asalt, el fiind destul de fragil, structura metalică fiind acoperită cu pânză emailată. Motorul nu era blindat făcându-l vulnerabil inclusiv la armamentul uşor al infanteriei. Deşi s-a încercat achiziționarea, din Germania, a avionului JU-87 Stuka, germanii ne-au refuzat comanda fiindu-le frică că le-am putea folosi împotriva Ungariei. Ulterior am primit aceste aparate în dotare, în 1943, cu condiția de a le folosi pe front. Pentru merite deosebite în campania anului 1941 adjutantul Iacob Ivanov va fi decorat şi cu medalia Virtutea Militară de Război, clasa a II-a „pentru eroismul şi spiritul de sacrificu de care a dat dovadă în războiul contra Rusiei Sovietice în anul 1941“.

Se ştie, al Doilea Război Mondial a consacrat şi un alt tip de confruntare militară - acela dintre unităţile militare şi elementele inamice lăsate sau infiltrate în spatele frontului pentru a acţiona suversiv. Acestea aveau ca scop şi uciderea militarilor inamici izolaţi, identificarea şi asasinarea celora care colaborau cu inamicul. Adjutantul Iacob Ivanov a capturat partizani, a asistat la numeroase fărădelegi şi excese comise de ambele părţi implicate în conflict. Toate acestea i-au lăsat un gust amar.

După terminarea campaniei, anului 1941, odată cu cucerirea Odessei, pe care a vizitat-o cu ceilalţi membri ai escadrilei, fotografiindu-se în faţa operei din oraş (o clădire cu o arhitectură deosebită şi un interior aparte) este selecţionat şi trimis la cursuri în Germania, lângă Hamburg. Aici îşi desăvârşeşte pregătirea profesională, ca mitralior, pe avioane ca JU-52 şi JU-88.

După revenirea în ţară este repartizat la Escadrila 105 Transport dotată cu avioane JU-52. Mascota escadrilei este un elefant alb, pictat pe botul avionului.

Are deosebita onoare de a face parte din echipajul avionului care îl transportă pe Mareşalul Antonescu pe Frontul de Est, la întâlnirea cu Mareşalul Enric Von Manstain în Crimeea, în vara lui 1942. În calitate de mitralior pe JU-52 cutreieră toate teatrele de operaţiuni militare din URSS, unde acţiona armata română.

Din misiuni se întoarce întotdeauna cu răniţi pe care îi evacuează în spitalele din spatele frontului. Cele mai periculoase misiuni le execută la Cotul Donului şi Stalingrad. Face parte din echipajele care au reuşit să aterizeze la Golovoschi şi să aprovizioneze cu combustibil şi muniţie Divizia Blindată Română, salvând astfel o parte din tancurile diviziei române şi germane. Pentru această misiune când „atacat de 12 avioane inamice a reuşit să le ţină la distanţă salvând prin aceasta materialul şi echipajul“ va fi decorat cu Ordinul „Virtutea Aeronautică“ cu spade clasa Crucea de Aur. Tot pentru activitatea din 1943 pe JU-52 va primi Medalia „Bărbăţie şi Credinţă“.

Pe măsură ce victoriile militare ale Armatei Roşii contra Wehrmact-ului s-au înmulţit s-a oferit voluntar ca mitralior la un grup de bombardament. Este repartizat la Grupul 6 Bombardament, ulterior transferat la Grupul 5 Bombardament, participând la diferite misiuni.

Pierderile sunt mari, pier oameni şi sunt distruse avioane. La data de 27 iulie 1943, face parte din echipajul avionului JU-88 nr.119, care doboară un avion de vânatoare IAK sovietic. La data de 04.10.1943 participă la misiunea cu avionul JU-88 nr.130 şi doboară un avion de vânătoare Laag, victorie care îi este omologată la data de 05.11.1943 prin ordinul 119 al CORPULUI AERIAN ROMÂN.

Pentru cele două victorii aeriene este decorat de germani la data de 26.06.1943 cu medalia CRUCEA DE FIER. Ulterior este rănit destul de grav într-o misiune de război. Este internat la Simferopol apoi transferat în ţară.

Evenimentele de la 23 august 1944 îl găsesc pe aerodromul de la Iveşti. Este demobilizat în octombrie 1944. Ulterior va fi arestat de două ori reproşându-i-se

activitatea pe frontul de Est dar şi faptul că a fost membru PNȚ. Pentru a se întreține lucrează ca muncitor necalificat, apoi ca merceolog, în Vaslui, până în anul 1977 când se pensionează.

După 1989 participă la întâlnirile foştilor combatanți din al Doilea Război Mondial.

Se stinge din viața, la Vaslui, la data de 26 februarie 2009 la vârsta de 95 de ani.

Noi cei de azi ne manifestăm admirația față de aviatorul Ivanov Iacob şi îi aducem un respectuos omagiu.

Notă: Brevete de decorații şi fotografii din arhiva personală Benoni Dîncă (Iaşi).

Anexele sunt puse în ordinea cronologică a emiterii lor.

Posesorul brevetelor de decorații (Adjutant aviator Iacob Ivanov) a modificat gradul său de militar la primirea brevetului.

Regatul României

MINISTERUL APĂRĂRII NATIONALE

Brevet

Noi Ministrul Secretar de Stat la Departamentul Apărării Naționale adeverim că prin Înaltul decret N° 1732 din 13 Iunie 1942 Majestatea Sa Regele a binevoit a conferi Medalia Aeronautică clasa III-a cu spade

ADJUTANTULUI MAJOR AVIATOR

IVANOV IACOB din

Flotila 3 Informați

la parte la mitraliere a 4 baterii dela Hâncești, cota 308 în trei sîndori cu avionul. La Tarutino mitraliere o cutoană morta înpuștind-o, executând 4 lucrări. Acrecutat un număr de 45 misiuni pe front.

Ministrul Apărării Naționale

General de Divizie

Șeful Serviciului Personalului S.S. Aerului

Comandor Aviator

N° 749

anul 1942 luna Iunie ziua 15.

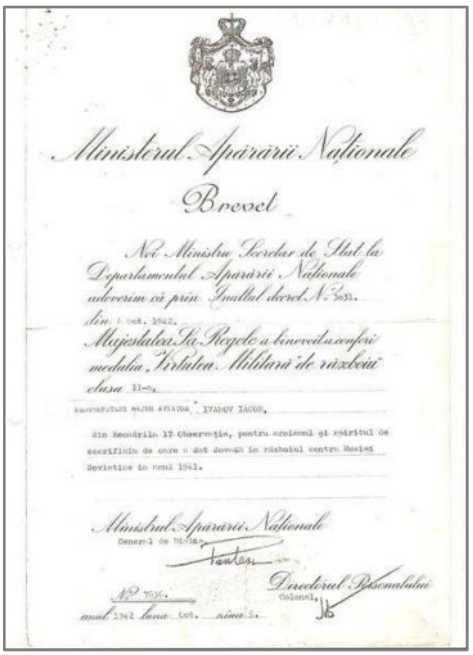

Ministerul Apărării Naționale

Brevet

Noi Ministru Secretar de Stat la Departamentul Apărării Naționale adeverim că prin Înaltul decret N° 3031. din 1 Oct. 1942. Majestatea Sa Regele a binevoit a conferi medalia „Virtutea Militară" de războiu clasa II-a,

ADJUTANTULUI MAJOR AVIATOR IVANOV IACOB,

din Escadrila 17 Observație, pentru eroismul și spiritul de sacrificiu de care a dat dovadă în războiul contra Rusiei Sovietice în anul 1941.

Ministrul Apărării Naționale

General de Divizie

Directorul Personalului

Colonel,

N° 7636.

anul 1942 luna Oct. ziua 5.

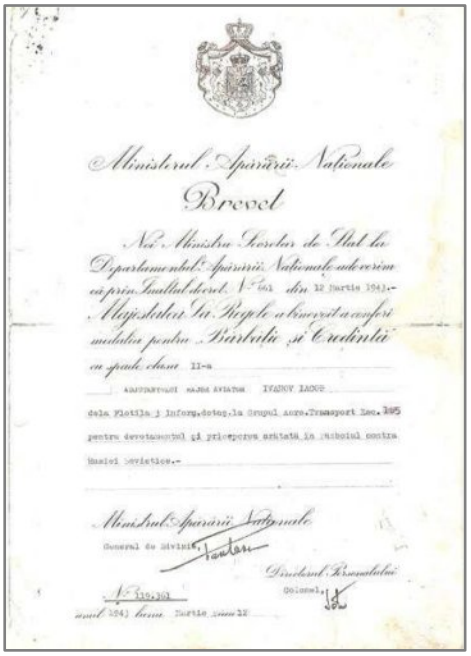

Ministerul Apărării Naționale

Brevet

Noi Ministru Secretar de Stat la Departamentul Apărării Naționale, aducem la prin Înaltul decret N° 661 din 22 Martie 1941.- Majestatea Sa Regele a binevoit a conferi medalia pentru Bărbăție și Credință cu grade clasa II-a

AMĂNTORULUI MAJOR AVIATOR IVANOV IACOB

dela Flotila 3 Inform. detaș. la Grupul Aero. Transport Nr. 905 pentru devotamentul și prinderea arătată în războiul contra Rusiei bolșevice.-

Ministrul Apărării Naționale

General de Divizie [illegible]

Directorul Personalului

Colonel [illegible]

N° 139.303

anul 1941 luna Martie ziua 22

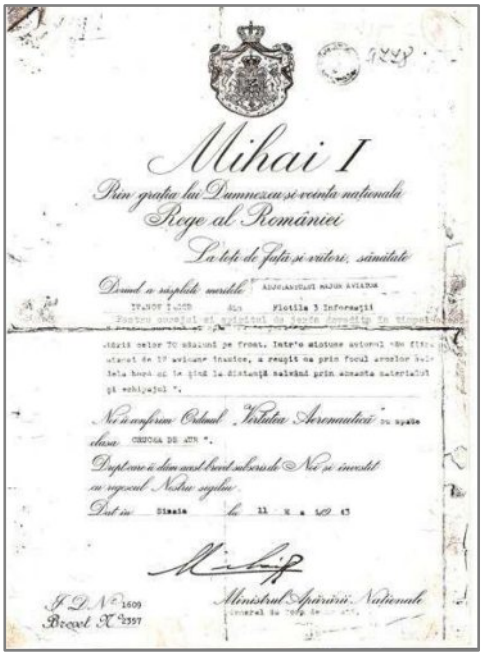

Mihai I

Prin grația lui Dumnezeu și voința națională

Rege al României

La toți de față și viitori, sănătate

Dorind a răsplăti meritele AMĂNTORULUI MAJOR AVIATOR

IVANOV IACOB Flotila 3 Informații

Pentru conduita ei eroică dovedită în timpul [illegible]

[illegible] atacuri ale [illegible] avioane inamice, a reușit ca prin focul armelor [illegible] bine țintit să le pună la distanță salvând prin aceasta materialul și echipajul ".

Noi înaintăm Ordinul "Virtutea Aeronautică" cu gradul clasa CRUCEA DE AUR ".

Dispunem ca dânsul acest Brevet să-l deținătă. Noi să-l înmânăm cu regretul Nostru regulat.

Dat în Sinaia la 11 X a 1941

M. D. N. 1609

Brevet N° 2397

Ministrul Apărării Naționale

(general de [illegible])

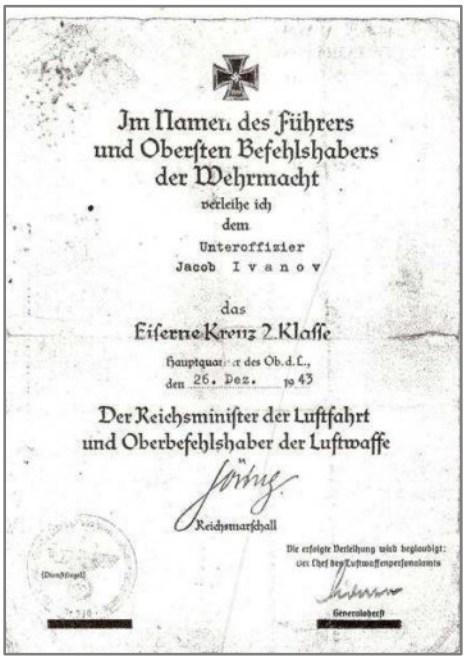

Im Namen des Führers
und Obersten Befehlshabers
der Wehrmacht
verleihe ich
dem
Unteroffizier
Jacob Ivanov

das
Eiserne Kreuz 2. Klasse

Hauptquartier des Ob.d.L.,
den 26. Dez. 1943

Der Reichsminister der Luftfahrt
und Oberbefehlshaber der Luftwaffe

Göring

Reichsmarschall

Die erfolgte Verleihung wird beglaubigt:
Der Chef des Luftwaffenpersonalamts

Generaloberst

(Dienstsiegel)

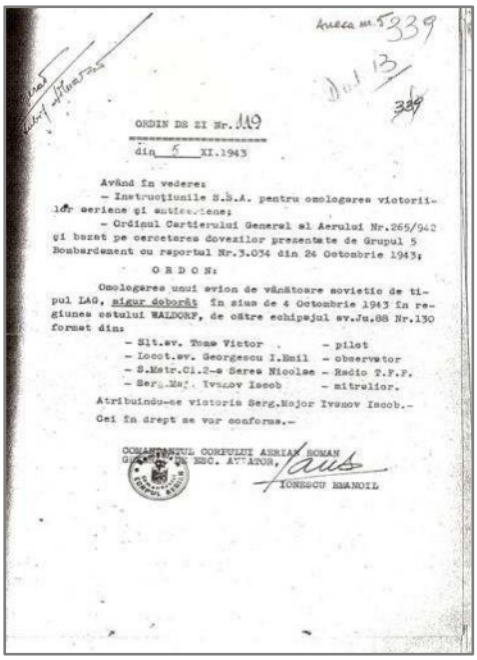

Anexa nr. 5339

Dul 13

339

ORDIN DE ZI Nr. 119

din 6 XI.1943

Având în vedere:

- Instrucțiunile S.S.A. pentru omologarea victoriilor aeriene și antiaeriene;
- Ordinul Cartierului General al Aerului Nr.265/942 și bazat pe cercetarea dovezilor prezentate de Grupul 5 Bombardement cu raportul Nr.3.034 din 24 Octombrie 1943;

O R D O N:

Omologarea unui avion de vânătoare sovietic de tipul LAG, sigur doborât în ziua de 4 Octombrie 1943 în regiunea estului WALDORF, de către echipajul av.Ju.88 Nr.130 format din:

- Slt.av. Tome Victor - pilot
- Locot.av. Georgescu I.Emil - observator
- S.Mstr.Cl.2-a Seres Nicolae - Radio T.F.F.
- Serg.Major Ivanov Iacob - mitralior.

Atribuindu-se victoria Serg.Major Ivanov Iacob.-

Cei în drept se vor conforma.-

COMANDANTUL CORPULUI AERIAN ROMAN
GEN. DE BRIG. AVIATOR,

IONESCU EMANOIL

Sarabuz - Crimeea, 1942. Mareşalul Ion Antonescu în vizită pe front, coborând din avionul de transport Ju-52. În partea de sus a avionului, dând onorul, Adj. av. Ivanov Iacob, mitraliorul de bord.

Escadrila 105 Transport Greu pe frontul de Est. Echipajul avionului Ju-52, pe aripa (planul) avionului, şezând, Adj. av. Iacob Ivanov.

Kalinovca, 25 mai 1943. Unul din cel 12 avioane Ju-88 destinate Grupului 6 Bombardament, purtând încă însemnele germane. Adj. av. Iacob Ivanov, al doilea din stânga.

CU DUMNEZEU ŞI SLUJITORII SĂI PE FRONTUL DEZROBIRII SPIRITUALE

Autor: Preot militar Constantin NEAGU[*].

The faith and love for ancestors was for us the Romanians candle that burnt in the darkness of time light from the light of Crucified and resurrected Christ. Centuries after centuries, the Church and the army, the sward and the cross joined and succeeded to mountain in this area blessed by God Himself in which we were brothers with the forest from whose bodies we rebuilt and destroyed churches, we rebuilt our homes and we stubborn to live on. For centuries this people "both enigma and historical miracle" being at the crossroad of great powers, found itself in the situation of defending its national entity with the weapon in hand and the faith in God in our heart.

PRELIMINARII

Credința şi dragostea de neam ne-au fost nouă românilor candelă ce a ars în întunericul timpului, lumină din Lumina cea neînserată - Hristos Cel Răstignit şi Înviat. Veacuri de-a rândul Biserica şi Oastea, Crucea şi Sabia s-au unit şi au reuşit să ne mențină în acest spațiu binecuvântat de Dumnezeu, în care ne-am înfrățit cu codrii din al căror trup ne-am reclădit bisericile distruse, ne-am refăcut vetrele satelor şi „ne-am încăpățânat" a dăinui. Vreme de sute de ani, acest popor, „ *enigmă şi miracol istoric*"[708], aflat la răscrucea marilor puteri, a fost în situația de a-şi apăra ființa națională, cu arma în mână şi credința în Dumnezeu în inimă.

Veacul al XX-lea l-a supus la cele mai grele încercări. Primul Război Mondial a însemnat o trecere prin toate ipostazele: neutralitate, pericolul dispariției ca stat, pentru ca în final să aducă împlinirea visului de secole – Unirea în memorabilul an 1918 a tuturor fraților, în aceleaşi granițe care au constituit pentru mai bine de două decenii România Mare.

Greu se poate imagina un an care să stea sub pecetea tragicului, aşa cum a fost 1940, an ce a adus „nori negri" deasupra României. Ungaria, Uniunea Sovietică şi Bulgaria, sprijinite de Germania hitleristă şi Italia fascistă, au solicitat revendicări teritoriale pe seama României, acționând pentru dezmembrarea ei. În doar trei luni, sub amenințarea că în caz de rezistență va fi radiată din istorie, România a fost

[*] Şcoala de Aplicație pentru Forțele Aeriene „Aurel Vlaicu".

[708] În 1937, Gheorghe I. Brătianu (1898-1953), unul dintre cei mai mari istorici pe care i-a avut țara noastră, a publicat în limba franceză: *Une enigme et un miracle historique*. Trei ani mai târziu, lucrarea a fost tiparită şi în limba română, cu titlul *O enigmă şi un miracol istoric: poporul român*.

obligată să cedeze părţi însemnate din teritoriul ei, cu o populaţie majoritar românească: Basarabia şi nordul Bucovinei, Transilvania de nord-vest şi Cadrilaterul[709]. *„Cu foarte mare greutate se pot afla, în analele trecutului românesc perioade mai dureroase, mai grave şi mai primejdioase, pline de consecinţe incalculabile, decât aceea din vara şi toamna anului 1940... România a ajuns în postura unui pacient şi a fost pusă pe masa de operaţie şi, în ciuda tuturor evidenţelor contrare, în ciuda tuturor protestelor şi dezacordurilor, amputată, fără nici o şovăire"* [710]- afirma, pe bună dreptate, istoricul Gheorghe Buzatu.

După ultimatumul sovietic din iunie 1940, *Arma Cuvântului*[711] - revista clerului militar, titra pe prima pagină, *Doliu Naţional* şi vestea că *„o grea şi neaşteptată încercare a venit zilele trecute asupra ţării noastre (...). Ni se înstrăinează două din cele mai iubite şi din cele mai româneşti ţinuturi. Trupul ţării româneşti a fost amputat (...), bravii noştri ostaşi scrâşnind din dinţi în tăcută mânie au trebuit să se retragă, lăsând pământul Basarabiei şi al Bucovinei de sus în mâna ruşilor bolşevici. Grozavă situaţie, grea încercare"*[712]. *„Să ne păstrăm întregul cumpăt, să nu ne pierdem cu firea. «Dumnezeu pe cine iubeşte, îl ceartă»"* (Pilde, 3,12)[713]. În partea de final a articolului se întrezăreşte o licărire de nădejde, care rămâne şi azi memorabilă, actuală, tăiată în granitul eternităţii[714]: *„Poporul românesc face parte din acele neamuri altoite pe stânca veşniciei. Multe ape ale întâmplării a văzut el trecând; multe evenimente istorice s-au învechit înaintea lui, dar el a rămas. Potopul hoardelor barbare a trecut peste român, seminţii peste seminţii i-au cotropit plaiurile, dar românul a rămas. A avut mult de suferit, a cunoscut zile de amară restrişte, el a rămas. Taina aceasta a permanenţei neamului nostru se întemeiază în credinţa noastră. Această credinţă ne-a fost scăparea (...) în ceasurile de primejdie"*[715].

După vara dramatică prin care a trecut România, când hărţile şi hotarele dureau, a venit Ziua Dreptăţii - 22 iunie 1941-, pe care o vestea şi revista Episcopiei Militare.

---

[709] Cele trei amputări succesive au redus cu o treime atât teritoriul ţării, cât şi numărul locuitorilor ei.
[710] Gh. Buzatu, *România şi Războiul Mondial din 1939-1945*, Centrul de istorie şi civilizaţie europeană, Iaşi, 1995, p. 11.
[711] *Arma Cuvântului* (A.C.), - oficial al Episcopiei Armatei apărut între anii 1940-1944, una dintre cele mai reprezentative reviste române de pe Frontul de Est. Cele 19 fascicule ale revistei, cuprinzând 48 de numere şi 1053 pagini, rămân o mărturie fidelă, o cronică excepţională, a participării la război a preoţilor militari. „Prin extensie, avem, datorită Armei Cuvântului, o imagine corectă a participării întregii armate a României la război". (Comandor (r) dr. Ilie Manole, *Preoţii şi oştirea la români (1830 -1948)*, Editura Daniel, Târgovişte, 1998, p. 118).
[712] A.C., nr. 2-3/1940, p. 1.
[713] *Ibidem*, p. 3.
[714] Comandor Ilie Manole, *Publicaţii religioase pentru insituţia clerului militar*, în **Armata şi Biserica**, Bucureşti 1996, p.1 91.
[715] *A.C.*, nr. 2-3/1940, p. 3.

Trecerea Prutului de către Armata română a fost „*ca un balsam peste nişte răni adânci şi dureroase*”[716].

La 22 iunie 1941, România a intrat în război alături de Germania şi de aliaţii săi contra statului sovietic. Ca urmare a ordinului dat de generalul Ion Antonescu: *Ostaşi,Vă ordon: treceţi Prutul*![717], Armata română a intrat în război pentru a readuce la trupul ţării plaiurile însorite ale Basarabiei şi codrii voievodali ai Bucovinei.

Intrarea României în războiul de reîntregire naţională a adus aviatorilor[718] de pe aerodromul Zilişstea-Boboc, onoarea de a intra primii în luptă, într-o misiune de bombardament asupra nordului şi sudului Chişinăului şi de a da tonul Simfoniei Eroica, în variantă românească.

Aflat pe buzele ostaşilor, Imnul *Marşul Basarabiei* evoca astfel neuitatele clipe ale nopţii de 21 - 22 iunie 1941:

Azi noapte la Prut, războiul a -nceput,
Românii trec dincolo iară,
Să ia înapoi prin arme şi scut,
Moşia pierdută astă vară.
Mergem în Câmpia Basarabilor,
Plină de grâne, plină de dor
Şi-n Bucovina cu mănăstiri şi brazi,
Mergem la luptă, dragi camarazi…
Azi Prutul uneşte pe fraţii români
Şi Nistrul al nostru e iară,.
Iar Bugu-i hotar, între noi şi păgâni,
Din Tisa la Bug vrem hotare.
Traiască Românul şi Patria sa

---

[716] *AC*., nr. 5-7/1941, p. 1

[717] *„Ostaşi, Vă ordon: treceţi Prutul! Sdrobiţi vrăjmaşii din răsărit şi miazănoapte. Desrobiţi din jugul roşu al bolşevismului pe fraţii noştri cotropiţi. Reîmpliniţi în trupul ţării glia străbună a Basarabilor şi codrii voievodali ai Bucovinei, ogoarele şi plaiurile voastre. Ostaşi, Plecaţi azi pe drumul biruinţelor lui Ştefan cel Mare ca să cuprindeţi cu jertfa voastră ceea ce au supus strămoşii noştri cu lupta lor. Înainte. Fiţi mândri că veacurile ne-au lăsat aci strajă dreptăţii şi zid de cetate creştină. Fiţi vrednici de trecutul românesc… Ostaşi, Înainte. Să luptaţi pentru gloria Neamului. Să muriţi pentru vatra părintilor şi a copiilor voştri. Să cinstiţi prin vitejia voastră amintirea lui Mihai Vodă şi a lui Ştefan cel Mare, a martirilor şi eroilor căzuţi în pământul veşniciei noastre cu gândul ţintă la Dumnezeu. Să luptaţi pentru desrobirea fraţilor noştri, a Basarabiei şi Bucovinei, pentru cinstirea bisericilor, a vieţii şi a căminurilor batjocorite de păgâni cotropitori. Să luptaţi pentru a ne răzbuna umilirea şi nedreptatea. V-o cere Neamul, Regele şi Generalul Vostru. Ostaşi, Izbânda va fi a noastră. La luptă. Cu Dumnezeu înainte!”.*

[718] În noaptea de 21 - 22 iunie, în toate formaţiunile de aviaţie, de-a lungul frontului, zburătorii au fost adunaţi în jurul comandanţilor, care le-a citit Mesajul Subsecretarului de Stat al Aerului-General de Escadră aviator Gheorghe Jienescu, în care se arăta că duşmanul profitând de împrejurări vitrege, ne-a răpit unul dintre cele mai frumoase şi roditoare ţinuturi, leagăn de voievozi şi de vestigii ale unui trecut glorios. Mesajul se încheia cu îndemnul *„Ţineţi zburători! Sună buciumele şi codrii răsună, uruie cerul în cântec de motoare, la arme, la manşă, cu Dumnzeu înainte!”* apud *Aviaţia română pe frontul de est şi apărarea teritoriului,*vol.I, Editura Tehnoprod, Bucureşti, 1993, p. 25.

Ca -n vremuri de odinioară,
Nimic nu vom da, pe veci vom jura,
Credință în Rege şi Țară.[719].

Întrucât Biserica Ortodoxă Română *„s-a identificat în permanență cu idealurile spirituale şi naționale ale poporului pe care-l păstorea”*.[720], aceasta nu putea rămâne deoparte când fiii ei duhovniceşti au fost chemați la arme.

În Primul Război Mondial, preoții, atât cei militari, cât şi cei mobilizați din eparhii, arătaseră *„pilde de virtute militară“,* cum se aprecia într-o Foaie calificativă păstrată în arhivele militare[721]. Pentru faptele lor, 68 de preoți militari au fost răsplătiți cu decorații de război româneşti, cum ar fi: „Avântul Țării”, „Serviciul Credincios”, „Răsplata Muncii pentru Biserică”, „Meritul Sanitar”, „Coroana României”.

Studiul de față îşi propune să realizeze o retrospectivă secvențială a ceea ce a reprezentat instituția clerului militar pe frontul dezrobirii spirituale al Campaniei din Est[722].

Activitatea clerului militar pe Frontul de Răsărit a fost prodigioasă şi bine consemnată în arhivele militare, devenind un veritabil tezaur[723]. O parte din rapoartele înaintate de către preoți Inspectoratului Clerului Militar au fost scoase la lumină şi puse în valoare fiind publicate de un colectiv de autori (Gh. Nicolescu, Gh. Dobrescu şi Andrei Nicolescu) sub titlul *Preoți în tranşee (1941-1945)*, Bucureşti, 1999, „prima lucrare de acest fel din țară şi din străinătate”, aşa după cum remarcă cei care s-au ostenit la elaborarea ei. Aceste documente aduc mărturii prețioase despre modul în care preoții militari şi-au desfăşurat activitatea structurată pe două coordonate: asigurarea asistenței spirituale a soldaților armatei române şi lupta pentru renaşterea vieții religioase în spațiul de la est de Nistru, lovit timp de aproape două decenii şi jumătate de prigoana atee.

ÎN AVANGARDA RĂZBOIULUI SFÂNT

Instituția clerului militar - care în Primul Război Mondial se arătase a fi *„mai presus de orice laudă”*, cum aprecia însuşi ministrul de război, general Ioan Răşcanu[724] - şi-a demonstrat, încă o dată, utilitatea.

---

[719] Gh. Buzatu, *op.cit*., pp. 20-21.
[720] P.F. Părinte Teoctist, *Prefață*, în **Istoria Bisericii Ortodoxe Române**, Bucureşti, 1991, p. 5.
[721] Iconom Constantin Nazarie, *Activitatea preoților de armată în campania din 1916-1918*, Bucureşti, 1920, p. 96.
[722] Campania din Est (22 iunie 1941 - 23 august 1944), în cursul căreia România, aliată cu Germania şi sateliții săi, a acționat inițial pentru eliberarea Basarabiei şi nordului Bucovinei, iar în continuare şi-a trimis forțe într-o poziție foarte avansată în teritoriul U.R.S.S., fapt care a situat-o într-o postură beligerantă cu toate puterile marcante ale Națiunilor Unite.
[723] Mr. Cezar Mâță, *Arhivele militare româneşti privind activitatea confesională pe Frontul de Est*, în **Armata şi Biserica**, ed. cit., p. 205.
[724] *Monitorul Oficial* nr. 99 din 6 august 1921.

Intrarea României în cel de-al Doilea Război Mondial a găsit clerul militar gata să îşi îndeplinească misiunea: deşteptarea iubirii de neam şi apărarea drepturilor sfinte - cum va cere la sfârşit de septembrie 1940 generalul Ion Antonescu, printr-un vibrant *Apel către slujitorii altarelor*: *„Am pornit de la Icoane şi de la Altare. Să ne întoarcem la ele. Propovăduiţi şi răspândiţi de acolo lumina care trebuie să întreţină nestinsă flacăra focului nostru sacru. Fără această încălzire continuă a sufletelor credincioşilor voştri nici eu nici nimeni altul - nu va putea îndrepta acest blând şi înţelegător popor pe calea binelui"*.[725].

Parametrii Campaniei din Răsărit fuseseră stabiliţi deja de către responsabilii Episcopiei Militare încă din 1940, regăsindu-se şi în numărul 6-7 al revistei *Arma Cuvântului*, care preciza că viitoarea luptă se va da pentru: „*pentru cruce, pentru civilizaţie, pentru libertate, pentru a face ca Europa să răsufle uşurată de ameninţarea permanentă a Rusiei bolşevice. (...) Cu noi este Dumnezeu. Pentru aceasta războiul ce-l purtăm este sfânt"*.

Proclamat din start ca Război Sfânt, acesta a căpătat cu sau fără intervenţia oficială caracterul unei cruciade pentru salvarea ţării şi credinţei, pentru reintrarea în drepturile istorice româneşti la Est şi pentru zdrobirea comunismului, în varianta sa bolşevică.

Prea Sfinţitul Partenie Ciopron, episcopul Armatei reitera acest aspect în Pastorala de Paşti a anului 1943: *„Războiul pe care-l purtăm azi este un război sfânt (..,), ne batem pentru apărarea credinţei strămoşeşti. Iată azi a sosit vremea când apărându-ne ţara trebuie să ne apărăm şi credinţa, pe care cei fără de lege încearcă să o nimicească din sufletul lumii creştine"*.[726]. În acelaşi registru cu cele spuse anterior, preotul militar Iustin Deica, afirma că războiul nostru este *„războiul sfânt pentru adevăr şi dreptate. Purtăm războiu sfânt contra acelor care au ars şi au pângărit bisericile, au ars cruci sfinte şi icoane şi au profanat sfintele odoare şi au ucis pe slujitorii sfintelor altare"*.[727].

Considerăm interesantă şi atitudinea celor păstoriţi în haină militară, vis-a-vis de problematica acestui război. Pentru exemplificare vom folosi ca sursă lucrarea scriitorului Al. Lascarov Moldovanu[728], intitulată Scrisori din războiu (Din anul vitejiei româneşti 1941)[729]. Ne reţin atenţia gândurile comunicate, sub formă epistolară, de

---

[725] Apud Lt.col. Eugen Ichim, *Ctitorul Bisericii din Iveşti, generalul Nicolae Şova*, în **Armata şi Biserica**, ed.cit., p. 221.
[726] *AC*. Nr.1-4/1943, p. 8.
[727] *Ibidem*, p. 28.
[728] Între 22 iunie şi 12 decembrie 1941, Al. Lascarov Moldovanu şi-a efectuat cercetările la cenzura militară. Acolo, scriitorul a cercetat mii de scrisori şi cărţi poştale, poezii de război, cazone, de dragoste sau cu tematică religioasă trimise/sosite de pe/pe front reţinând 1290 misive. (apud Dr. Gheorghe Buzatu, *România pe Frontul de Est(1941). Dimensiuni Religioase,* în **Armata şi Biserica**, ed. cit., pp. 211-220.
[729] A fost epurată la 1 iunie 1946, când Ministerul Informaţiilor, sub pretextul că ar fi aplicat Convenţia de Armistiţiu din 1944 (art.16) a editat o listă a publicaţiilor interzise în România, lucrarea menţionată anterior ocupând, după criteriul strict - alfabetic, locul 377, consecinţa fiind nu doar imediata „ scoatere din circulaţie", ci chiar arderea ei. (apud *Ibidem*).

sublocotenentul S.M. tatălui său din comuna Vama Buzăului, județul Brașov*: „(...) Aici, pe front, moralul este foarte ridicat, nimeni nu dorește altceva decât victoria deplină a cruciadei sfinte împotriva pângăritorilor credinței străbune. Am pornit la luptă cu credința-n Dumnezeu, pentru apărarea Sfintei Cruci și suntem siguri că vom învinge. Am stat de vorbă cu oamenii de prin satele de aici (din Basarabia) care, cu lacrimi în ochi povestesc cele ce au pătimit în anul de ocupație bolșevică"*[730]. Căpitanul E. M. comunica mamei sale din București*: „Facem operă de creștinătate"*[731]. Alte exemple, în aceeași notă*: „Dacă întreabă cineva de mine spune-le că sunt sănătos și că mă găsesc în marea cruciadă a creștinismului"*[732]; *„Smarando dragă (...) Sunt fericit că voi lua și eu parte la cruciada contra bolșevismului și pentru apărarea Crucii și a Țării"*[733].

ALĂTURI DE ENORIAȘII ÎN UNIFORMĂ

Începând cu 22 iunie 1941, toate comandamentele de mari unități, unități și formațiuni independente aveau cel puțin un preot. Clerul militar activ totaliza 108 preoți: un episcop general de brigadă, un protopop colonel, 18 preoți de corp de armată cu gradul de locotenent colonel sau maior și 88 de preoți de garnizoană, căpitani [734]. Trebuie făcută precizarea că, alături de clerul militar activ, Armata regală includea și aproximativ 200 de preoți mobilizați, care au fost repartizați la unități și garnizoane, fără ca aceștia din urmă să fie incluși în structura militară permanentă.

Seria iunie 1941 a preoților militari.
În mijloc P.S. Episcop general de brigadă dr. Partenie Ciopron

[730] Al. Lascarov-Moldovanu, Scrisori din războiu.(Din anul vitejiei românești.1941), București, 1942, p. 59 (nr. 199).
[731] *Ibidem* (nr. 200).
[732] *Ibidem,* p. 60 (nr. 204), lt. D.C. către S.V. din București.
[733] *Ibidem* (nr. 205), soldatul I.A. către d-na S.B.
[734] *Anuarul ofițerilor activi din armată*, 1944, pp. 1209 - 1212.

Misiunea sacră a clerului de pe front a fost foarte bine evidențiată de protopopul colonel Ioan Dăncilă: *„Am îmbrăcat şi noi haina ostăşească, dar nu purtăm cu noi nici o armă ucigătoare. Arma noastră este cuvântul Țării”*.[735].

La 20 iulie 1941, Episcopul Armatei, Partenie Ciopron, adresa preoților militari activi *Ordinul circular nr. 35*.[736], un echivalent pe linie bisericească al faimosului ordin „Ostaşi, vă ordon, treceți Prutul!”, în care li se reaminteau acestora sarcinile de îndeplinit pe front alături de unitățile combatante. *„Episcopul militar, cu statul său major, se află pe front încă din primele zile ale mobilizării, cercetând pe ostaşii răniți de prin spitale şi binecuvântând trupele care urmează să intre în luptă. Țin să vă reamintesc cu această ocazie ordinul nostru anterior cu privire la datoriile atât de însemnate ce le aveți ca preoți militari. Fiți cu toată luarea aminte şi executați cu sfințenie ordinele ce vi le dau. Fiți cât mai des în contact cu corpul ofițeresc şi cu trupa. Cei de pe front, interesați-vă zilnic de starea sufletească a ostaşilor. Pretutindeni să se simtă prezența preotului militar. Încurajați şi entuziasmați pe ostaşi. Arătați-le că războiul de azi e o cruciadă a creştinismului contra păgânismului. Rezultatele strălucite obținute până acum de armata noastră dovedesc cu prisosință că suntem bine pregătiți şi luptăm pentru o cauză dreaptă şi sfântă. Predicile şi serviciile divine, pe care aveți ocazia să le oficiați, să fie scurte, cu mult fond şi mult avânt. Cuvântul preotului militar să meargă direct la inima ostaşului… Doresc şi aştept să primesc numai veşti frumoase despre activitatea iubiților mei preoți militari, pentru a căror soartă am luptat şi în care astăzi îmi pun în chip deosebit toată încrederea…*

Fiți sănătoşi şi binecuvântați de Dumnezeu”.

Preoții militari români au simțit că sunt angajați într-un eveniment istoric cu totul aparte, care punea în balanță destinul națiunii române, dar şi al credinței creştine. Această convingere, combinată cu suferințele îndurate pe câmpurile de luptă, a creat o puternică motivație acestor oameni, dedicați cu tot sufletul misiunii lor.

Preotul trebuia să dispună de curaj şi de sângele rece necesar în situații limită; trebuia să fie prezent la datorie, în prima linie sau la trenul regimentar, după caz; să spovedească şi să împărtăşească ostaşii răniți, muribunzi sau în viață, să țină cuvântări de întărirea moralului trupei, să aibă mereu grijă ca desfăşurarea serviciului religios să nu interfereze cu acțiunile de luptă. Datoria cerea preotului să joace rolul de liant spiritual între eşalonul de comandă şi trupă, astfel încât, în timpul luptelor, să nu existe scurtcircuite în relaționare.

„Preotul, încălzit de focul patriotismului şi al sarcinii sale de îndemnător la luptă cu vitejie ostăşească până la jertfă de sânge, va găsi pentru fiecare împrejurare putere şi mijloace cât mai potrivite spre a întări şi înflăcăra sufletul ostaşului luptător. El nu va uita să pună înaintea ostaşilor pilda şi tăria de voință de

[735] *AC* nr. 1-3/1942, p. 135.
[736] Arhivele Militare Române (A. M. R.), fond Inspectoratul Clerului Militar, dosar 283, ff. 397-404.

a învinge a Apostolilor şi a Mucenicilor care, prin credinţă şi puterea lor de voinţă, au învins omenirea întreagă, cum şi vitejia ostaşilor lui Ştefan cel Mare, a lui Mihai Viteazul, ai Regilor Carol şi Ferdinand, care au biruit pe vrăşmaşii neamului nostru"[737].

Pe bună dreptate preotul căpitan Barbu I. Gheorghe, confesorul Regimentului 82 Infanterie *„Preotul militar are una din cele mai grele misiuni şi răspunderi de a fortifica sufletul ostaşului cu blindajul celor mai curate virtuți şi celei mai nobile credințe şi aspirații"*[738].

Preotul aflat în campanie trebuia să poarte mereu asupra sa micul *echipament necesar îndeplinirii serviciului religios*, format dintr-o geantă din piele compartimentată, prevăzută cu tapițerie interioară protectoare, în care se găseau: epitrahilul, cutiuța de metal cu Sfânta Împărtășanie, Crucea, Agheasmatarul şi Panihida sau Molitvelnicul, două procovețe mici, linguriţa, o sticlă de vin, o farfurioară metalică, o sticluță de spirt şi chibrituri pentru dezinfectarea linguriței, pachetul individual de pansament, carnetul în care îşi nota datele individuale referitoare la decese şi alte rechizite. Capela de campanie consta dintr-o ladă din lemn în care se păstrau toate accesoriile necesare slujirii, liturgice: stihar, felon, epitrahil, brâu, mânecuțe, antimis, potir, disc, steluță, copie, linguriță, trei procovețe, disc de anafură, lingură, Evanghelie, Liturghier, Apostol, Octoihul Mic, Carte de Te-Deum-uri, lumânări, tămâie, mănunchi de busuioc pentru stropire, castron metalic pentru aghiazmă.

Trusă folosită pe front de preoții militari

[737] Gh. Nicolescu, Gh. Dobrescu şi Andrei Nicolescu *Preoți în tranşee (1941-1945)*, Bucureşti, 1999, pp. XI–XII.
[738] A. M. R., fond Inspectoratul Clerului Militar, dosar 293, ff. 77-83.

Din punct de vedere practic, această ladă s-a dovedit a fi deosebit de utilă în condiţiile de campanie, deoarece, în foarte multe cazuri, serviciile religioase se desfăşurau în aer liber sau într-un cort special pus la dispoziţie de unitate cu rol de capelă.

Rapoartele preoţilor militari din anii marelui război consemnează toate formele de expresie a conduitei lor alături de trupele aflate în marş, de la ajutorarea celor prea obosiţi să-şi mai ducă echipamentul până la rânduielile cuvenite pentru cei morţi, făcute sub bătaia gloanţelor.

Menirea de bază a clerului militar a fost grija creştinească faţă de soldaţii români. Modelând sufletele acestora, slujitorii lui Dumnezeu în uniformă militară au desfăşurat o operă complexă, ce necesita o atenţie mereu trează, tact şi o bună cunoaştere a firii omeneşti. Nu trebuiau doar să întărească moralul trupei, ci şi să şi o educe pentru evitarea unor acţiuni necugetate, generate de condiţiile vitrege existente pe front.

În relaţiile cu soldaţii, un preot militar, îndeplinea mai multe îndatoriri. El era slujitorul rânduielilor sacre, duhovnicul ce le asculta păsurile şi durerile şi spre care-şi deschideau sufletul, părintele ce se ocupa de educaţia lor spirituală, prietenul lor.

Serviciile religioase reprezentau ocazii deosebite prin intermediul cărora fiii duhovniceşti ai preoţilor militari puteau simţi căldura căminelor de acasă, aceştia din urmă încercând să inducă o stare de normalitate. Marile sărbători din calendarul ortodox şi tradiţiile, datinile şi obiceiurile strămoşeşti legate de acestea erau tratate cu respectul cuvenit. Confesorul Ambulanţei divizionare Nr. 2, preot Gheorghe N. Bălana raporta: *„În ziua de 18 decembrie am făcut un raport la divizie şi am propus ca, cu începere de sâmbătă, 20 decembrie, până miercuri, 23 decembrie, toţi ostaşii să postească. 22 decembrie şi marţi, 23 decembrie, să vină la biserica Preobrajenska - unde se va oficia Sf. Liturghie, să fie sprovediţi şi împărtăşiţi. Raportul a fost aprobat şi s-au da ordine de urmare. În acest sens în zilele de 22 şi 23 decembrie am oficiat Sf. Liturghie şi am împărtăşit pe toţi ostaşii”*[739].

De la Confesorul Regimentului 18 Dorobanţi, preot căpitan Floroiu Nicolae, aflăm următoarele: *„Între 3 şi 5 decembrie, împreună cu comandantul companiei 1 şi un grup de ostaşi, am căutat şi am amenajat o sală pentru serviciile religioase. Tot în acest timp am adunat material pentru confecţionarea unei stele, stând în mijlocul ostaşilor care se arătau foarte bucuroşi că vor putea să sărbătorească Naşterea Domnului cu toate obiceiurile din satele lor...*

De la 17 la 19 decembrie am pregătit cu batalionul „colindele”, iar cu un grup de ofiţeri şi gradaţi T.R. am pregătit răspunsurile pentru Sfânta Liturghie.

În ajunul Naşterii, seara, grupuri de ostaşi mergeau cu steaua pe la cantonamentele ofiţerilor, ale camarazilor lor şi pe la civili, vestind Naşterea Domnului.

[739] A. M. R., fond Inspectoratul Clerului Militar, dosar 286, f. 817.

Ziua de 25 decembrie, ziua Naşterii Domnului, a fost cinstită prin slujba Sfintei Liturghii, la care participă întreg batalionul 1 cu d-l colonel şi ofiţeri, precum şi populaţie civilă în număr foarte mare. Răspunsurile la Sfânta Liturghie au fost date de corul compus din ofiţeri şi gradaţi T.R. S-a predicat despre „Naşterea Domnului". După amiază s-a dat o serbare cu un bogat program de cântece patriotice, populare, colinde, cântece de stea, revistă cu scene din războiul actual şi faptele de arme ale regimentului, compoziţie a batalionului 1".[740].

„Ziua Anului Nou 1942 ne-a găsit în marş spre frontul din Crimeea... în seara anului nou, ostaşii, pe care-i îndemnam să nu-şi uite de obiceiurile poporului nostru cu ocazia acestui început de an, porneau în grupuri cu sorcova, pluguşorul, capra, pe la cantonamentul comandanţilor, al camarazilor lor, silindu-se să procure pentru ei şi pentru ascultători o clipă de uitare a vremurilor de război".[741].

Informaţii preţioase despre o altă sărbătoare importantă a creştinătăţii şi anume Floriile şi despre Joia Mare, găsim în Darea de seamă cuprinzând activitatea pastorală moral-patriotică desfăşurată în zona de operaţiuni cu prilejul Sfintelor Patimi şi Sfintelor Paşti, de către preotul căpitan activ Barbu I. Gheorghe, confesorul Regimentului 82 Infanterie, care relata următoarele: *„În dimineaţa zilei de 29 martie a.c., ora 3,30 am debarcat în Odessa. Fiind sărbătoarea Floriilor, iar trupa fiind ocupată cu debarcarea, împreună cu câţiva ofiţeri am mers la o capelă din apropierea staţiei cu rampa noastră de debarcare. Am oficiat un scurt serviciu religios şi am împărţit ostaşilor şi ofiţerilor ramuri de salcie luate de la sfânta biserică... Joi, 2 aprilie a,c., între orele 6-11, am oficiat Sfânta Liturghie în altarul instalat în colhozul 1 Mai, Spiridonovka. După ce am predicat ostaşilor despre importanţa misiunii noastre istorice pe aceste meleaguri, reîncreştinate cu jertfa bravului ostaş român, fiecare ofiţer şi ostaş a primit Sfânta împărtăşanie în timp ce, cu toţii, se închinau şi cântau imnul Cu noi este Dumnezeu, înţelegeţi neamuri şi vă plecaţi.*

În această zi au fost împărtăşiţi: compania comandă, trenul de luptă regimentar şi Batalionul I/82 Infanterie.

După masă am mers în satul Bujalik, la Batalionul III/82.

În seara zilei de 2 aprilie a.c. am slujit denia cu cele 12 evanghelii, în biserica satului Bujalik, luând parte toţi ofiţerii şi ostaşii din Batalionul III/82 Infanterie, în frunte cu comandantul şi primarul satului.

A fost un serviciu divin înălţător. Biserica, cu cupola prăbuşită de hoardele bolşevice, răsuna de imnurile divine cântate de ostaşi şi ofiţeri.

După ce ostaşii noştri mai înainte aranjaseră mormintele şi sfintele cruci ale eroilor, din jurul acestei biserici, s-au mărturisit cu toţii în această seară, ascultând predica".[742].

---

[740] A. M. R., fond Inspectoratul Clerului Militar, dosar 293, ff. 262-264.
[741] *Ibidem*, ff. 348-350.
[742] *Ibidem* ff. 77-83.

Din raportul aceluiaşi preot, din ziua de 19 aprilie 1942, aflăm despre activitatea desfăşurată de acesta cu ocazia Sfintelor Paşti. Niciun moment specific acestei sărbători nu a fost omis, cu toate că unitatea pe care o îndruma spiritual, Regimentul 82 Infanterie, se afla în marş. Au fost spovediţi toţi ostaşii şi ofiţerii unităţii şi au fost pregătiţi pentru momentul înălţător al Învierii Domnului Iisus Hristos. Cuvintele sale sunt impresionante: *„Era prima înviere pe pământul Ucrainei, după 25 de ani de prigoană şi teroare bolşevică, a Evangheliei lui Hristos. Serviciul liturgic s-a desfăşurat în toata splendoarea, întocmai ca şi cum am fi fost în ţară. Am voit să creăm în sufletele ostaşilor, cu acest prilej, atmosfera duhovnicească şi bucuria creştină pe care o simte fiecare în noaptea învierii, ca şi cum ar fi sărbătorit-o în chiar bisericuţa din satele lor; în plus am voit să realizăm, cu acest prilej, şi forţa dinamică spirituală care întăreşte şi fortifică pe ostaş"*[743].

Din Darea de seamă asupra activităţii preotului căpitan Nariţa Gheorghe, confesor al Diviziei 8 Cavalerie, în intervalul de la 1-30 aprilie 1942, aflăm amănunte legate de modalitatea sărbătoririi Săptămânii Patimilor şi a Sărbătorii pascale. *„...Joi, 2 aprilie seara am oficiat slujba Sfintelor Patimi la care au participat ostaşii şi ofiţerii din garnizoană, precum şi populaţia civilă. Am vorbit mulţimii despre Patimile Mântuitorului... Vinerea Patimilor, seara, am oficiat Prohodul la Ocreci, vorbind celor prezenţi despre Suferinţele Mântuitorului pentru omenire.*

Sâmbătă spre duminică (4 către 5 aprilie), orele 12 noaptea, am oficiat Învierea la Ocreci, la care a dat răspunsurile în ruseşte corul din Scheliabowka, adus cu maşina în acest scop. Frumuseţea răspunsurilor a impresionat profund auditoriul.

Duminică, 5 aprilie, ziua I de Paşti, după învierea săvârşită la Ocreci, am plecat cu corul la Satkin, unde am săvârşit iarăşi învierea la orele 7 dimineaţa, sfinţind şi aici Pasca credincioşilor, lucru ce l-am făcut şi la Ocreci. Am vorbit şi aici ostaşilor şi populaţiei despre Credinţa în înviere ca mijloc de mântuire. Am cântat cu toţi ostaşii Hristos a înviat, iar poporul Cristos voscresi..."[744].

În repetate rânduri, serviciile religioase au fost oficiate în prima linie a frontului, preoţii făcându-şi datoria în ciuda tuturor vicisitudinilor vieţii de campanie. Prezenţa preotului în primele rânduri a avut un efect benefic asupra moralului ostaşilor, lucru recunoscut de către ofiţerii combatanţi.

Convorbirile duhovniceşti au reprezentat un segment important din activitatea clericilor militari. Sufletul soldaţilor, în majoritate oameni simpli, de la ţară, avea nevoie de o eliberare prin intermediul Sfintei Taine a Spovedaniei. Confesorul Ambulanţei divizionare nr. 2, preot Gheorghe N. Bălana, consemna următoarele: *„Seara aveam obiceiul să mă duc prin dormitoarele ostaşilor şi în mod mai intim să stau cu ei de vorbă, să le cunosc durerile şi să le mai spun câte un cuvânt de mângâiere"*[745].

---

[743] *Ibidem*.
[744] *Ibidem* , ff. 348-350.
[745] *Ibidem* , f. 817.

Preoţii militari s-au comportat ca adevăraţi părinţi sufleteşti. Discuţiile purtate sub bombardamentul inamic şi în apropierea momentului unui atac au devenit chestiuni cotidiene. Rapoartele preoţilor militari, rezultate din amplele discuţii purtate cu ostaşii, au avut o mare contribuţie la conturarea unei imagini realiste asupra moralului armatei. Prin apelul clericilor către forurile în drept şi-au găsit rezolvarea şi probleme ce nu ţineau de domeniul lor de activitate (aprovizionare cu hrană, echipament etc.), dar care influenţau starea de spirit a oştirii, stare ce era cel mai bine cunoscută de către preoţii militari. Un tablou perfect conturat al importanţei pe care o avea apropierea de sufletul ostaşului îl găsim în Darea de seamă din 27 martie 1943 a preotului căpitan activ Friciu Octavian, confesorul Ambulanţei Diviziei 20 Infanterie: *„Aici, în faţa Rusiei imense şi a Volgăi cu apele întinse în zare, între orizonturile ostile, ostaşul nostru nu se crede niciodată singur. Şi pe toate drumurile de pulbere sau de troiene ale stepei, se înalţă sufletul lui, văzând că n-a fost uitat, ci dimpotrivă, în lupta ce o desfăşoară pe culmi de glorie şi de răsunet, se află lângă el şi sprijinul cel mai mare, sprijinul spiritual: părintele său sufletesc. Iată misiunea preotului. E de ajuns ca să vadă ostaşul lângă el pe preotul care l-a învăţat primele buchii ale credinţei creştine, pentru a înfrunta cu tărie şi bărbăţie arşiţa nămiezilor, glodul prăfos al drumurilor şi urgia duşmanului”*[746].

Educaţia religios-morală desfăşurată prin intermediul predicilor, catehezelor, conferinţelor, cuvântărilor ocazionale ş.a. a constituit o permanentă preocupare a preoţilor în această campanie, îmbogăţind bagajul duhovnicesc şi cultural al celor păstoriţi şi reprezentând un aport valoros în profilaxia unor boli sau infracţiuni specifice frontului (automutilări, dezertări, furturi şi scandaluri). Tematica abordată a fost diversă şi a atins subiecte din domeniul religiei, istoriei, cultural, medical, juridic. Inspectoratul Clerului Militar s-a îngrijit de tipărirea mai multor cărţi cu conţinut moralizator şi religios ce au fost distribuite ostaşilor, sprijinind în acest fel misiunea educativă a preoţilor.

O acţiune demnă de a fi semnalată o găsim în memoriul preotului căpitan de rezervă Andreescu I, Constantin, confesorul Spitalului de Campanie nr. 4 şi al garnizoanei Odessa, din 28 martie 1942: *„Am cerut şi mi s-a dat gratuit, de către Casa Şcoalelor, o frumoasă bibliotecă ambulantă din 250 volume cu conţinut ales de subsemnatul şi potrivit gradului de cultură şi împrejurarea în care se găsesc cititorii, adică răniţii. Această bibliotecă a fost adusă personal, cu multe greutăţi de transport, din ţară”*[747].

Educaţia religioasă a prizonierilor a constituit o altă latură a activităţii serviciului religios, autoritatea Episcopiei Armatei extinzându-se treptat şi asupra lagărelor militare de prizonieri, unde au fost trimişi preoţi cunoscători de rusă şi ucraineană. Impresionant este faptul că asistenţa religioasă a fost acordată la cerere unor soldaţi

[746] A.M.R., fond Inspectoratul Clerului Militar, dosar300, f. 6-14.
[747] A. M. R., fond Inspectoratul Clerului Militar, dosar 292, ff. 72-74.

ce aparţineau armatei bolşevice, atee prin definiţie. În acest sens menţionăm, printre alte documente, un proces-verbal din luna august 1941, încheiat de confesorul garnizoanei Brad, preotul S. Dascălu, în care se spune: *„Noi, preotul căpitan Sextil Dascălu, confesorul garnizoanei Brad, de faţă fiind colonelul Gh. Iliescu, comandantul garnizoanei Brad, şi sergentul major de jandarmi, Ieremia, comandantul lagărului de prizonieri, am procedat la botezul prizonierilor din anexatul tabel nominal (lagărul Lunceeul de Jos). Botezul s-a făcut cu libera lor voinţă, neforţaţi şi după ce fiecare în parte a fost interogat dacă vrea a intra în Biserica Creştină Ortodoxă, arătându-li-se totodată deosebirea dintre comunism şi creştinism”*[748].

Un *ajutor* preţios a fost *oferit* de către clerul militar *Serviciului sanitar al Armatei*, mergând fără ezitare în prima linie alături de brancardieri şi ajutând la recuperarea răniţilor, la acordarea primului ajutor şi transportarea lor la spitalele de campanie.

Pe lângă atenuarea durerilor fizice ale celor aflaţi pe patul spitalelor de campanie, preoţii militari nu au pregetat să se ocupe şi de frământările sufleteşti ale celor care se aflau în pragul morţii. Această delicată misiune de îmbărbătare şi alinare a unor oameni chinuiţi de suferinţele fizice şi de teama morţii, a fost îndeplinită cu grijă şi dragoste creştinească. O semnalare a acestei preocupări o găsim în propunerea pentru decorarea cu „Meritul Sanitar” clasa I a preotului căpitan activ Vasile I. Bondrea din Regimentul 2 Căi Ferate, în care se spunea: *„Pentru devotamentul fără margini, stând mereu în mijlocul răniţilor, fie efectuând mici slujbe religioase, fie ţinându-le predici ocazionale şi alinându-le suferinţele prin cuvinte blânde şi fapte evanghelice şi pentru oboseala de a înmormânta la un cimitir departe, la 4 km nu numai ostaşii căzuţi, şi [pe] cei de la spitalul din Ţigleanca, plus cei care veneau direct de pe front”*[749].

Grija manifestată de preoţii militari faţă de cei în suferinţă a modificat starea de spirit a răniţilor şi a ajutat mult procesul de vindecare şi refacere fizică şi morală a acestora.

Suferinţele câmpului de luptă, pe care preoţii au încercat să le aline, au fost în multe cazuri cumplite. Cu totul remarcabilă este relatarea preotului căpitan Friciu Octavian, confesor al Ambulanţei Diviziei a 20-a Infanterie, care a fost printre ultimii soldaţi care au putut fi evacuaţi pe calea aerului din infernul de la Stalingrad: *„Dimineaţa, văzându-ne înconjuraţi de ruşi, ne-am adunat toţi ostaşii români de la ambulanţă, trenuri regimentare, poştă şi tezaur şi le-am făcut un mic serviciu divin,* mărturisind şi împărtăşind foarte mulţi ofiţeri şi trupă, care, din iniţiativă proprie, mi-au *cerut, ştiind că numai o minune dumnezeiască ne poate salva din situaţia în care ne aflam în punga de la Stalingrad, din 23 noiembrie – 14 ianuarie 1943. În ziua de 23 noiembrie, ruşii presau cu tot felul de arme spre oraşul Kalaci. Din învălmăşeala*

[748] Idem, dosar 283, f. 603.
[749] A. M. R., fond Biroul decoraţii, dosar 250 Est, f. 237.

şi panica de nedescris ce s-a produs în oraş, când ruşii trăgeau din tancuri, a trebuit să fugim, care cum am putut, rămânându-ne toate bagajele şi tot materialul sanitar la ruşi. Eu m-am salvat pe jos, printre tancurile ruseşti. Cea mai mare parte a armatei noastre s-a salvat în punga ce se formase în faţa Stalingradului. Fiind singurul preot al Diviziei 20 în această pungă, care puteam să mai activez, am avut foarte mult de lucru. Fără cărţi liturgice, fără veşminte preoţeşti, a trebuit să-mi improvizez veşminte, adică epitrahil şi să-mi scriu rugăciunile de la slujbele religioase. Astfel, supuşi tuturor privaţiunilor, foamei, vântului, frigului mare, drumurilor grele, a trebuit ca să merg kilometri pe jos ca să-mi îndeplinesc datoria şi să satisfac pe toţi ostaşii, făcându-le slujbe religioase, ducându-le cuvinte de îmbărbătare şi speranţă mare pentru salvarea noastră din acest cerc… În zilele de duminică şi sărbători, când ne mai slăbeau ruşii, făceam slujbe pentru toţi ofiţerii şi trupa ambulanţei şi a diviziei…Nu ştiu care scrib, înmuind tocul în cerneala neagră, va fi vreodată în stare să facă dâre pe hârtie şi să eternizeze viaţa luptătorilor din faţa oraşului Stalingrad. Ostaşii noştri, care au ajuns nişte umbre, căci frigul le îngheaţă faţa, le plezneşte vinele şi trupurile le sunt istovite, doar sclipirea ochilor nu cedează, mai arată că mai licăreşte viaţă în ei. Aici am luat parte şi am făcut adevăratele studii ale vieţii omeneşti, la şcoala suferinţelor, unde nu se dau examene…Supus şi eu acestor privaţiuni, n-am fost fericit cu o moarte eroică, decât cu o boală foarte gravă, din cauza căreia am fost evacuat cu avionul, prin aeroportul Pitomnik, în noaptea de 14 ianuarie 1943"[750].

Preoţii au antrenat şi alte autorităţi militare care, la îndemnul şi sub îndrumarea acestora, au organizat colecte printre soldaţi şi ofiţeri, obţinându-se produse ce au fost distribuite răniţilor. Darea de seamă asupra activităţii confesorului militar al garnizoanei Cernăuţi, preot-căpitan Cârlogea Marin din Regimentul 74 Infanterie, conţine următoarea informaţie: *„Pe data de 3 august a.c. [1941 - n.n.], am dus împreună cu domnul maior Dinescu, comandantul Batalionului 1/74, căpitan Păltineanu şi sublocotenent Preotu, daruri ostaşilor răniţi din spitalul militar"*[751].

În urma unor elogioase propuneri venite din partea medicilor militari, numeroşi slujitori ai Domnului aflaţi în postura Samariteanului milostiv au primit distincţia „Meritul Sanitar".

Preoţii militari au avut şi *datoria sfântă de a încredinţa pământului pe eroii neamului românesc* căzuţi la datorie. Jertfa militarilor pe câmpurile de luptă era percepută ca fiind *„Golgota pe care neamul nostru trebuie s-o urce pentru mântuirea şi înălţarea sa"*[752].

Au fost depuse toate eforturile posibile ca aceştia să fie înmormântaţi creştineşte, cu slujbă religioasă şi cruce la căpătâi. De asemenea, a fost acordată o mare importanţă

[750] Idem, dosar 300, ff. 6-14.
[751] Idem, dosar 283, ff. 652-657.
[752] *Biserica Ortodoxă Română*, nr. 61/1943, p. 151.

identificării celor ce s-au jertfit pentru patrie, pentru ca durerea familiilor din țară să nu fie amplificată de necunoaşterea adevărului. Preotul maior Theodor C. Gheorghiu, confesorul Diviziei 6 Infanterie, raporta la 12 noiembrie 1941: *„Am întocmit procese verbale de identificare a celor morți după fişele medicale sau după acte găsite la ei. Am adunat toate lucrurile găsite la cei morți, în prezența a doi martori şi am făcut pachete separate, cu acele obiecte personale (scrisori, acte, fotografii de familie) pe care le-am etichetat şi depus într-o ladă spre a fi înmânate familiilor - ca lucruri de mare însemnătate simbolică ..."*[753].

Sub focul inamicului şi periclitându-şi propria viață, clericii militari au oficiat ultimul serviciu religios pentru aceşti martiri ai neamului. Ne sunt prezentate scene impresionante, de risc maxim, dar care nu i-au împiedicat să-şi facă datoria. Într-o dare de seamă a preotului căpitan Mihăilă Constantin, confesorul Regimentului 5 Grăniceri, din 31 august 1941 este descrisă o situație deosebită prin care a trecut acesta: *„În timpul slujbei, după Evanghelie, am fost atacați de avioane. Ne-am băgat în groapa morților şi-am continuat slujba pentru ostaşii: caporal Sârbu Ion, Regimentul 54 Artilerie, soldat Alexandru Dumitru, soldat Dima Florea. Erau aidoma cuvintele Scripturii: «vor ieşi cei morți ca să facă loc celor vii». După slujbă alte avioane, alt bombardament. Cu greu se pot uita clipele trăite în acest sat din spatele frontului"*[754].

Ridicarea unor însemne cu valoare de simbol, care să amintească posterității de jertfa ostaşilor români, a reprezentat o caracteristică generală a activității duhovnicilor militari, semnalată în rapoartele şi dările de seamă. Teritoriile străbătute prin lupte de Armata română au fost presărate cu monumente, troițe şi cruci. De asemenea, au fost amenajate şi îngrijite, cu atenție deosebită, cimitirele risipite pe mii de kilometri în care îşi dorm somnul de veci, fiii bravi ai acestui neam, adormiți întru nădejdea învierii şi a vieții de veci.

MISIONARI CREŞTINI

Înaintarea Armatei române pe teritoriul Rusiei Sovietice a pus trupele în contact cu populația din zonă. Clericii militari, ca şi ostaşii români, au descoperit în acele regiuni „opera" de distrugere a vieții religioase şi de descreştinare, desfăşurată timp de aproape 25 de ani de către autoritățile comuniste, dar şi urmele încă proaspete ale prigonirilor suferite de oamenii simpli, care nu aveau altă vină decât aceea de a crede în Dumnezeu. Datorită acestor realități dureroase, preoții militari au activat şi ca *misionari creştini* pentru populația civilă, o sarcină pe cât de nobilă, pe atât de complexă.

Preotul căpitan Năstase Gheorghe scria: *„ Aceşti slujitori ai Domnului au fost cei dintâi care au păşit pe pământurile desrobite (...). Şi au lucrat şi lucrează cu râvnă la restaurarea bisericilor, la săvârşirea dumnezeeştilor slujbe în sate şi oraşe, în*

[753] A.M.R., fond Inspectoratul Clerului Militar, dosar 286, ff. 768-773.
[754] Idem, ff. 860-870.

Basarabia, în Transnistria, în Crimeea, ca şi pe Doneţ. Restabilirea vieţii religioase în ţinuturile desrobite s-a făcut în mare măsură de către preoţii militari"[755]. Această realitate o reflecta şi ziarul „Curentul" din 8 iulie care dezvăluia: *„Ziarul «Slovo», care apare la Sofia, a publicat un articol semnat de domnul Simeonoff în care se ocupă de restabilirea vieţii religioase în Transnistria şi de acţiunea religioasă a misionarilor români.* După ce arată că România a trimis o misiune bisericească (între Nistru şi Bug - n.n.), domnul Simeonoff scrie că *primii misionari ortodocşi au fost preoţii militari români (...): «Românii au arătat tuturor cum trebuie să se lucreze în această direcţie şi prin aceasta şi-au înscris numele cu litere de aur în paginile credinţei»"*[756].

Politica autorităţilor comuniste a condus la deportarea majorităţii preoţilor locali, fapt ce a lipsit populaţia de păstorii săi şi de serviciile divine tradiţionale. Situaţia a fost remediată de către duhovnicii militari români.

După intrarea trupelor în localităţi, populaţia civilă se interesa imediat de existenţa unui preot, fapt semnalat în foarte multe rapoarte. În darea de seamă întocmită de preotul căpitan, de origine buzoiană, Nicolae Petrache de la Brigada l Mixtă Munte, pe perioada 20 iulie - 10 august 1941, se semnala faptul că *„locuitorii satului au cerut ca preotul ce însoţeşte comandamentul să oficieze slujba religioasă"*[757].

Pentru a distruge germenii credinţei creştine, bolşevicii au pângărit sfintele lăcaşuri, dându-le o întrebuinţare laică. În multe sate sau oraşe, bisericile au fost transformate în cămine culturale, cinematografe, depozite de materiale etc. Multe dintre edificiile spirituale au fost însă dărâmate, creştinii fiind obligaţi de împrejurări să salveze şi să ascundă obiectele de cult, unele dintre ele având, în afara unei încărcături spirituale deosebite şi o valoare de patrimoniu. Venirea Armatei române le-a oferit ocazia să scoată la lumină, icoane şi cruci care au stat îngropate mai bine de 20 de ani, fără teama de a mai fi pedepsiţi.

Cu o râvnă ce le-a făcut cinste şi prin implicarea directă a trupei, clericii militari români au *redeschis*, *renovat* sau *construit* zeci de *lăcaşuri de cult*, în diverse localităţi din Basarabia, Bucovina şi Transnistria. Această activitate laborioasă a fost sugestiv sintetizată de către preotul căpitan S. Coman, din Ambulanţa 46 a Diviziei 9 Cavalerie: *„Suntem mereu neabătuţi pe drumul destinului neamului nostru care, de la început, a fost să lupte pentru salvarea fiinţei sale ca popor şi să ridice altare sfinte. Ne luptăm şi noi, iar în zilele de linişte sfinţim altare şi înălţăm troiţe. E tradiţia lăsată nouă moştenire de marii voievozi. Noi o continuăm cu râvna de a ne dovedi urmaşi vrednici ai lor"*[758].

---

[755] *A. C.* nr. 1-3/1942, p. 140.
[756] *Ibidem*, nr. 7-9/1942, p. 143.
[757] A.M.R., fond Inspectoratul Clerului Militar, dosar 283, ff. 397-404.
[758] Idem, dosar 293, ff. 1083-1085.

Biserică distrusă de bolşevici

În zilele de 30 şi 31 decembrie 1942, preotul căpitan Pătroiu Florea a botezat câţiva copii în orăşelul Snigerevka, unde *„Măreaţa biserică transformată în teatru* (de către bolşevici - n.n.) *a redevenit lăcaş de rugăciune pentru mulţumirea şi înălţarea sufletească atât a ostaşilor, cât şi a populaţiei civile”*[759].

Din însemnările preotului căpitan Petrache Nicolae (Divizia 1 Vânători de Munte), aflăm următoarele: *„Sub bombardamentul aviaţiei şi sub traiectoriile artileriei inamice am terminat renovarea bisericii Kirilovka (Cuban). În ziua de 12 septembrie, în prezenţa domnului general C. Vasiliu Răşcanu şi a locotenent - colonelului Comişel Pantelimon, am sfinţit acest altar de credinţă creştină a vânătorilor de munte. În această zi, bombardamentul de aviaţie şi artilerie inamică a fost aşa de intens încât în câteva momente glasul de rugă a fost complet acoperit de zgomotul asurzitor al proiectilelor şi bombelor (...). Biserica din Kirilovka va vorbi viitorului despre urme româneşti în Caucaz. La plecarea diviziei, pe uşă a fost lăsat mesajul „Respectaţi acest sfânt lăcaş”*[760].

În darea sa de seamă, preotul căpitan Barbu I. Gheorghe, confesorul Regimentului 82 Infanterie, consemna între altele că, după o recunoaştere a satului Spiridonovka - unde au avut loc lupte de durată şi destul de crâncene - lipsa bisericii şi, în ciuda celor circa 25 de ani de teroare şi persecuţie religioasă, menţinerea sentimentului religios al populaţiei ucrainene, dornică de o viaţă sufletească creştină, l-au îndrituit să organizeze într-o remiză de colhoz un altar cu icoane şi candele. Cu sprijinul primarului, a împrumutat din sat şi câteva icoane ucrainene, aşezându-le în acest altar improvizat şi, sfinţindu-l, a început serviciul divin la care au luat parte atât ostaşii, cât şi sătenii[761].

---

[759] *A. C.* nr. 1-3/1942, p. 110.
[760] A.M.R., fond M. St. M., Microfilme, F. 4.1579, D 639.
[761] Idem, F.4. 1576, D 293, c 279.

Un exemplu de înaltă apreciere acordată acestei activități îl găsim într-un raport al maiorului Gh. Mareş, comandantul Batalionului 23 Vânători de Munte, din 12 mai 1942: *„Sunt fericit a vă raporta că ne-am învrednicit să terminăm opera de completă renovare a bisericii din statul Tschujuntscha - Crimeea, 12 km de Simferopol, ce fusese pustiită şi batjocorită de sălbăticia comunistă. Cu suma de 160.000 lei, adunată din contribuția ofițerilor, subofițerilor şi trupei acestui batalion (...) am izbutit să redăm cultului divin această biserică (...). Şi acum, găsindu-se la sfârşitul şi în fața acestei frumoase şi mult grăitoare opere, permiteți-mi, vă rog, să fac câteva aprecieri şi la adresa aceluia din inițiativa căruia s-a făcut, unde s-a străduit şi a pus mult suflet pentru realizarea ei, preotul căpitan Stăvar Popoiu, confesorul batalionului nostru”*[762].

Impresionați puternic de o acțiune similară celor expuse anterior, localnicii şi-au manifestat recunoştința prin intermediul unei adrese a Bisericii Autocefale Ortodoxe Ucrainene din 27 noiembrie 1941, către părintele Traian Petrica, confesorul Diviziei I Infanterie: *„Comitetul bisericesc din Kriwoj-Rog vă mulțumeşte, părinte, pentru ajutorul dat unui şir de biserici ortodoxe în oraşul Kriwoj-Rog, precum şi în împrejurimile lui. Ajutorul dat de sfinția voastră mult timp se va păstra în inimile credincioşilor şi ale comitetului bisericesc. În drumul trecut de sfinția voastră prin meleagurile eliberate de bolşevism ați văzut completa distrugere a sfintelor biserici şi numai un mic număr de biserici, care prin minune au rămas. Ați văzut bucuria mare a credincioşilor, manifestată la renaşterea bisericilor... ”*[763].

Botezul, act sacramental sine-qua-non de intrare în creştinism, nu fusese efectuat în acele zone de mai mulți ani, iar apariția unor preoți ortodocşi a entuziasmat populația locală. *„În Transnistria am botezat 636 copii, între care 40 copii din familii catolice”*[764] - mărturisea preotul căpitan Fărtăiş Zaharie.

La rândul său, preotul căpitan Grigore Alexandru din Regimentul 23 Infanterie sintetiza în Registrul de activitate că, în timp de cinci luni a oficiat 101 servicii divine, a ținut 66 predici în română şi rusă şi două în germană. A botezat 1904 copii de vârste cuprinse între o săptămână şi 22 de ani (885 băieți şi 1019 fete), adăugați la cei 487 botezați şi în Odessa (total, 2391 creştinați)[765].

Preotul Veron Muşatescu, confesorul Regimentului 22 Infanterie, face o descriere sugestivă a condițiilor în care se desfăşurau slujbele de botez: *„ Am observat cu acest prilej dorința arzătoare a ucrainenilor de a se creştina (...). Era suficient să te vadă îmbrăcat în reverendă, ca să-ți dea tot respectul preotului. Când te vedeau oficiind serviciul divin, ochii lor, numaidecât, se umezeau şi erau scăldați în lacrimi.*

[762] A.M.R., fond Inspectoratul Clerului Militar, dosar 293, ff. 365-368.
[763] Idem, dosar 286, f. 627.
[764].A.M.R., fond M. St. M., Microfilme, F.4. 1579, D 639.
[765] Idem, F.4. 1577, D 184.

Botezurile săvârşite au fost cerute de ei; când auzeau de slujbă veneau în număr mare şi cu lacrimi în ochi îşi învăţau copiii de a face semnul sfintei cruci"[766].

Tot el consemna un fapt deosebit şi anume vârsta celor care se botezau la 16, 19 sau 32 ani. Impresionantă este şi participarea trupelor române la această operă de încreştinare. De multe ori soldaţi şi ofiţeri români au devenit naşii copiilor ce erau botezaţi de către clericii militari. La un astfel de ritual a participat chiar generalul I. Şteflea care, împreună cu soldaţii şi ofiţerii din Divizia a III-a Infanterie pe care o comanda, au devenit naşi pentru aproape 4000 de copii. Sunt pomenite, de asemenea, darurile substanţiale pe care copiii le primeau din partea naşilor lor.

Preot militar oficiind Taina Sf. Botez

Prin îndepărtarea preoţilor autohtoni de către autorităţile sovietice, familiile nou înfiinţate au fost lipsite de binecuvântarea lui Dumnezeu primită prin intermediul Sfintei *Taine a Cununiei*. Pentru a înlătura acest neajuns, multe cupluri ce domiciliau în zona de acţiune a Armatei române şi care se căsătoriseră cu mulţi ani înainte, au solicitat clericilor militari să oficieze această Sfântă slujbă.

În cazul botezurilor şi cununiilor, preoţii militari eliberau documente care le certificau valabilitatea.

În repetate rânduri prelaţii militari au fost solicitaţi să oficieze *slujbe pentru persoanele decedate* cu mult timp înaintea venirii Armatei române. O astfel de situaţie ne este prezentată de către confesorul garnizoanei Rădăuţi, preotul căpitan Fărtăiş Zaharie care, în raportul pe perioada l iunie - 15 noiembrie 1941, consemna: *„Cu ocazia înmormântărilor făceau panahive şi pecetluiau mormintele celor care muriseră*

[766] A.M.R., fond Inspectoratul Clerului Militar, dosar 283, ff. 712-713.

fără să aibă parte de slujbă religioasă"[767]. Despre slujba de înmormântare a şapte morţi aduşi cu săniile, printre care şi un ofiţer, sublocotenent din Regimentul 31 Calafat, preotul căpitan Marinescu Uda nota: *„Sosesc câteva femei, intră în casă timide, adunându-şi lăcrămile în năframe. Plângeau sincere, îndurerate, căci soldaţii români, cât stătuseră încartiruiţi la ele, se purtaseră atât de frumos şi le încurajaseră cu cuvinte pe cât s-au putut înţelege, vestindu-le o viaţă nouă, descătuşată de lanţurile tiraniei bolşevice care le ferecase grumazul de un sfert de veac"*[768].

Desfăşurată pe durata a doi ani şi jumătate, activitatea preoţilor militari în Est, *„operă vastă de reîncreştinare a teritoriilor dezrobite"*[769], s-a dovedit a fi benefică atât pentru moralul Armatei române, cât şi pentru natura relaţiilor stabilite între militarii români şi civilii localnici. Calitatea lor de misionari creştini a îmbunătăţit relaţiile cu populaţia autohtonă, cu reale avantaje pentru situaţia armatei române în spatele frontului. S-a observat o reducere semnificativă a „mişcării de partizani" în regiunile unde activităţile acestor confesori militari erau mai intense, iar acest lucru a permis mobilizarea unui număr mai mare de trupe pe front, altfel implicate în vânătoarea de partizani, acţiune ce slăbea capacitatea combativă a trupelor din prima linie.

Substituţia de către români, prin intermediul preoţilor militari, a pistolului cu crucea a asigurat pe termen lung spatele frontului trupelor române, mult mai sigur faţă de spatele frontului aliaţilor germani[770]. Au fost, astfel, măcar parţial, evitate sabotajele care afectau transporturile de materiale pe linia frontului, în timp ce pentru aliatul german lupta contra partizanilor făcea parte din „fişa postului" unui combatant pe Frontul de Est.

CHIPURI EMBLEMATICE DIN GALERIA CLERICILOR MILITARI, PARTICIPANŢI PE FRONTUL DE RĂSĂRIT

Din cuprinsul unei galerii virtuale împodobită cu portretele emblematice ale unor clerici militari de pe Frontul de Est, zugrăvite cu ajutorul penelului înmuiat în verbum, nu poate lipsi cel al *episcopului general de brigadă dr. Partenie Ciopron*, cel ce a fost şeful „Statului Major al Sufletelor", arhiereul cel mai dinamic, priceput, eficient şi

[767] Idem, dosar 286, ff. 643-645.
[768] *A. C.* nr. 1-3/1942, p. 140.
[769] *Ibidem*, p. 11.
[770] În Ucraina, în perioada anilor 1941-1942, trupele Axei au fost primite ca adevărate trupe eliberatoare, dată fiind sângeroasa politică stalinistă în privinţa colectivizării, cu „Holodomorul" celor 7.000.000 de morţi de inaniţie. Aplicarea de către germani în mod riguros a programelor de extincţie a raselor socotite inferioare (evrei şi ruşi), a determinat recurenţa mişcărilor de partizani în partea a doua a Campaniei Estice.

cunoscut în structurile Armatei române[771]. Biografia sa debutează cu ziua de 30 septembrie 1896, data naşterii sale, în comuna Păltiniş din judeţul Dorohoi pe atunci, azi judeţul Botoşani, într-o familie cu şase copii (cinci băieţi şi o fată), primind la Botez numele de Ştefan.

După clasele primare frecventate în satul natal, a luat drumul Iaşilor, înscriindu-se la Şcoala de cântăreţi bisericeşti. Începând cu data de 1 noiembrie 1916, a fost încorporat şi a luptat în Primul Război Mondial, alături de camarazii din Regimentul 29 Infanterie Dorohoi, fiind rănit la Oituz, la 29 iunie 1917[772]. Pentru faptele sale de arme a fost decorat cu „Crucea comemorativă", cu baretele Oituz şi Carpaţi.

Demobilizat în aprilie 1920, după ce a participat eroic la luptele din Moldova şi din Ungaria, a ales viaţa monahală, primul gând fiindu-i acela de a se ruga într-o mănăstire pentru pomenirea celor căzuţi pe câmpurile de bătălie. A ales Sfânta Mănăstire Slatina din fostul judeţ Baia, fiind călugărit la 21 mai 1921, sub numele de Partenie.

În acelaşi an, la 22 iulie, a fost hirotonit ierodiacon de către mitropolitul Pimen Georgescu al Moldovei şi numit slujitor la Catedrala Mitropolitană din Iaşi. În paralel a făcut studii la Seminarul *Veniamin Costachi* din Iaşi (1922-1929), absolvindu-l ca şef de promoţie şi la Facultatea de Teologie din Cernăuţi (1929-1933), susţinându-şi examenul de licenţă cu teza „Despre castitate".

După finalizarea studiilor universitare, la 20 aprilie 1934 a fost hirotonit ieromonah pe seama aceleiaşi catedrale, apoi hirotesit arhimandrit (25 aprilie 1934) şi numit exarh al mănăstirilor din Arhiepiscopia Iaşilor (1934-1935). În anul 1937 a obţinut titlul ştiinţific de doctor în teologie la Universitatea din Cernăuţi, cu teza „Arhieria Mântuitorului Iisus Hristos după rânduiala lui Melchisedec. Studiu exegetic şi istoric". Între 1936-1937 a fost profesor de Religie la faimosul Liceu de fete Notre Dame de Sion din Iaşi.

În această perioadă a publicat numeroase articole în revista „Viaţa monahală" – tipărită la Iaşi, cu sprijinul lui şi în gazeta „Mitropolia Moldovei şi Sucevei".

La data de 17 iunie 1937, Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a propus Ministerului de Război o listă de 3 candidaţi pentru demnitatea de episcop al Armatei. Cei trei candidaţi propuşi erau: arhimandritul Iuliu Scriban, profesor la Facultatea de Teologie din Chişinău, preotul Anton Angelescu de la Galaţi (viitorul episcop de

[771] Ilie Manole, Andrei Nicolescu, Studiu Introductiv, apud Gh. Nicolescu, Gh. Dobrescu şi Andrei Nicolescu, *op. cit.*, p. IX.
[772] Arhivele Ministerului Apărării Naţionale, fond Inspectoratul General al Armatei, dosar 2, f. 80.

Buzău Antim Angelescu) şi arhimandritul Partenie Ciopron, de pe lângă Mitropolia Moldovei.

Ministerul de Război l-a recomandat Regelui Carol al II-lea al României pe arhimandritul Partenie Ciopron, acesta fiind hirotonit arhiereu la 25 septembrie 1937 în Paraclisul Palatului Patriarhal din Bucureşti, cu cinci zile înainte de împlinirea vârstei de 41 de ani.

A fost înscăunat ca episcop la 8 octombrie 1937, la Castelul Peleş, fiind înălţat cu acest prilej la gradul de general de brigadă şi numit în funcţia de inspector al clerului militar. La învestirea sa ca episcop al Armatei, PS Partenie afirma: *„Învestirea noastră în scaunul de Episcop al Armatei înseamnă reluarea unei activităţi trăite acum douăzeci de ani în urmă, pe câmpul de luptă. Ostaşul, prin situaţia specială la care este chemat, se deosebeşte de restul lumii laice. Pe umerii fiecărui ostaş stă o părticică de răspundere a bunei propăşiri naţionale. Biserica şi Armata sunt două instituţii înfrăţite care formează temelia fiinţării organizaţiei de stat*[773]*. ... Pe front, cu arma am alungat pe duşman; de azi înainte, cu arma cuvântului evanghelic - secondat de preoţii militari - voi predica ostaşilor români, de la un capăt la altul al ţării: credinţa în Dumnezeu, credinţă şi supunere Regelui, iubirea de patrie, disciplină necondiţionată”*[774].

Iată cum definea el datoria preoţilor militari: *„Pe umerii noştri stă întreaga răspundere a pastoraţiei sufletelor pe calea dragostei creştine şi cea a mântuirii întru Hristos. În atenţiunea noastră stă ca ideal nestrămutat datoria de a sădi în sufletele ostaşilor virtuţile strămoşeşti: credinţa în Dumnezeu; credinţă şi respect desăvârşit faţă de tron; caldă iubire de neam; disciplină necondiţionată şi încoronarea vieţii zilnice prin practicarea virtuţilor creştine”*[775].

Păstorind Episcopia Armatei cu râvnă, pricepere şi tenacitate, în scurt timp, *„i-a refăcut autoritatea şi stima în conştiinţa organelor de conducere ale Oştirii”*[776]. Aşa cum remarca un apreciat istoric militar contemporan, fascinat de uriaşa personalitate a ierarhului, *„P.S. Partenie Ciopron, este primul Episcop Militar în înţelesul adevărat al cuvântului, tânăr energic, destoinic, bine pregătit, cu prestanţă, aşa cum se cere unui militar, cu voinţă hotărâtă de a realiza şi gata să facă orice sacrificiu pentru Instituţia ce i-a fost încredinţată”*[777].

---

[773] *Ibidem*, f. 79.
[774] *B.O.R.*, nr.11/ 1937, p. 583.
[775] Arhivele Ministerului Apărării Naţionale, fond Inspectoratul General al Armatei, dosar 2, f. 79.
[776] *A.C.*, nr. 6-7/ 1940, p. 6.
[777] Comandor (r) dr. Aurel Pentelescu, *Înfiinţarea Episcopiei Armatei. Episcopii militari*, în **Armata şi Biserica**, ed. cit., pp. 172-185.

Numeroase şi remarcabile au fost realizările sale, în cei 11 ani de pastoraţie în slujba Oştirii. Dintre acestea amintim doar câteva.

„Până în toamna anului 1937 nu existau decât 30 preoţi confesori ai oştirii - se arăta într-un articol din revista *Arma Cuvântului. Astăzi,* adică în toamna anului 1941, *suntem 108 preoţi militari. În decurs de patru ani au avut loc cinci examene de concurs*[778]*, recrutându-se elemente de valoare din generaţia de preoţi tineri, ieşiţi cu toţii de pe treptele facultăţilor de teologie şi având o pregătire cât mai bună"*[779].

A reorganizat şi administrat optim Episcopia Armatei, pe criterii moderne (evidenţă contabilă, consiliu economic etc.), metode aplicate în toate garnizoanele unde funcţionau confesori militari şi biserici (capele) aferente. Pe căi legale, a reuşit să îmbunătăţească suportul logistic al lăcaşelor militare de cult: clădiri, mobilier etc., precum şi obiecte necesare slujirii liturgice (cărţi , veşminte preoţeşti, capele de campanie etc.).

Socotim că cea mai importantă reuşită a episcopului Partenie Ciopron a fost aceea a consolidării unei legături permanente a acestuia cu preoţii militari, realizată prin: a) vizite canonice şi inopinate (cu caracter de inspecţie administrativă) în toate garnizoanele de pe întreg cuprinsul ţării; b) ordine circulare emise de către Episcopul Armatei pentru îndrumări canonice şi administrative şi, ca răspuns, dările de seamă periodice (lunare, trimestriale, semestriale) ale preoţilor militari asupra activităţii desfăşurate şi adresate Inspectoratului Clerului Militar; c) înfiinţarea organului de presă al Episcopiei Armatei - revista lunară *Arma Cuvântului*.

„Memorabile vor rămâne vizitele canonice în diferite garnizoane, pe zonă şi sfinţiri de biserici militare - se arăta în editorialul *Trei ani* din revista *Arma Cuvântului. Cât timp a ţinut epoca concentrărilor, în permanenţă vedeai pe Episcopul Armatei în mijlocul ostaşilor, oficiindu-le Servicii divine şi îmbărbătându-i cu cuvântul Domnului. Şi cu toată această muncă obositoare şi deplasările pe vreme rea,- îl vezi totuşi în fiecare duminică şi sărbătoare oficiind Sf. Liturghie la catedrala episcopală din Alba Iulia, ascultat cu multă evlavie de mulţimea credincioşilor militari şi civili, Într-adevăr, cine asistă la o slujbă oficiată de Vlădica Armatei, n-o poate uita. P.S. Sa a făcut din această Catedrală simbolică o biserică vie, unde se oficiază zilnic vecernia, utrenia şi Sf. Liturghie, respectându-se întru totul tipicul mănăstiresc. Un sobor de 10 călugări cari formează chinovia de la Catedrală, veghează ca biserica să fie deschisă toată ziua, iar slujbele să fie, săvârşite cu toată punctualitatea"*[780].

Imediat după izbucnirea celui de-al Doilea Război Mondial, prin Ordinul Circular nr. 10 din 16 septembrie 1939, episcopul Partenie Ciopron, după ce arăta evenimentele tragice pe care le trăia omenirea, cerea preoţilor militari să fie zilnic în

[778] În iulie 1939 (11 preoţi), februarie 1940 (9 preoţi), noiembrie 1940 (20 preoţi), iunie 1941 (13 preoţi), noiembrie 1941 (20 preoţi) şi ulterior, decembrie 1943 (10 preoţi).
[779] *A.C*., nr. 8-9/ 1941, p. 21.
[780] *Ibidem,* p. 2.

mijlocul ostaşilor, să le binecuvânteze mesele, să asculte necazurile lor, să le explice clar că ţara se pregăteşte pentru a-şi apăra hotarele cu orice sacrificii, dacă acestea vor fi atacate.

Amputarea graniţelor ţării în vara anului 1940, a afectat în mod firesc şi activitatea Episcopiei Armatei, aducând noi provocări clerului militar. Una din ele a fost cea a ostaşilor români din Basarabia şi din nordul Bucovinei care trebuiau, în funcţie de opţiunea lor, să se întoarcă pe meleagurile natale. Partenie Ciopron, prin Ordinul Circular nr. 58 din 27 iulie 1940, cerea preoţilor să procedeze cu tact şi prudenţă spre a nu forţa sentimentele şi dorinţa lor. Se va prezenta însă atitudinea autorităţilor sovietice faţă de proprietate, credinţa creştină, libertatea individuală. Celor care vor dori totuşi să plece, li se va cere să-şi păstreze „cu sfinţenie credinţa şi naţionalitatea, oricare vor fi greutăţile ce vor întâmpina”.[781] sub ocupaţia sovietică.

Odată cu intrarea României în război la 22 iunie 1941, episcopul Armatei a dispus ca fiecare preot militar activ să fie încadrat la o unitate operativă. Într-un alt Ordin Circular, nr. 877 din 25 iunie 1941, el cerea preoţilor militari să fie în primele rânduri pentru a îmbărbăta ostaşii, să aibă grijă de răniţi, să-i pomenească pe cei care au căzut pe câmpul de onoare. Începând cu 30 iunie, el însuşi a făcut inspecţii pe front, căutând să îmbunătăţească asistenţa religioasă. S-a ocupat de îndrumarea spirituală a ostaşilor, oficiind slujbe religioase, susţinând conferinţe, îndrumându-i pe preoţii militari şi tipărind cărţi de rugăciuni etc. Din documentele existente, rezultă că în perioada derulării Campaniei din Est (1941-1944), Partenie Ciopron a fost pe front timp de 5 luni de zile.[782].

Episcopul Partenie n-a fost niciodată un om de birou, ci un om de teren, care, concomitent cu inspectarea trupelor pe câmpul de luptă, îşi dădea silinţa să retrezească sentimentul credinţei în sufletele basarabenilor, cărora după revoluţia bolşevică din 1917, li s-au închis bisericile, le-au fost izgoniţi preoţii şi li s-a confiscat dreptul la credinţă, aşa cum am văzut anterior.

A trecut Nistrul împreună cu Armata Română şi intrând în oraşul Tiraspol, unde nu mai fusese nici un episcop de 23 de ani a împărţit locuitorilor români şi ruşi cruciuliţe, iconiţe şi cărţi de rugăciuni, fiind asaltat de către mulţime, *„încât rupând cordoane şi balustrade – notează subinspectorul Ioan Dăncilă – l-au asaltat pe P.S. Episcopul Partenie al Armatei frângându-i şi cârja arhierească”.*

Sunt memorabile cuvintele rostite la înmormântarea eroilor căzuţi prin aruncarea în aer a clădirii în care se afla Comandamentul Militar Român din Odessa: *„Nimic din lume nu te poate reface şi reculege în mijlocul durerilor vieţii şi al loviturilor sorţii decât rugăciunea”.*

---

[781] Arhivele Ministerului Apărării Naţionale, fond Inspectoratul General al Armatei, dosar 2, f. 79.
[782] Colonel dr. Petru Otu, *Din activitatea episcopului general de brigadă dr. Partenie Ciopron în anii 1940-1948*, în **Armata şi Biserica**, ed. cit., pp. 232-238.

După eliberarea teritoriului Basarabiei de sub ocupația sovietică, P.S. Partenie a

îndeplinit şi funcţia de locotenent de episcop al Hotinului, cu sediul la Bălți (1941-

1944), ocupându-se de coordonarea vieții bisericeşti, cu misiunea de reîncreştinarea ortodoxă în spațiul eliberat de sub bolşevici şi tipărind o revistă cu titlul *Biserica basarabeană*. Pentru activitatea desfăşurată, a fost decorat cu Ordinul „Coroana României" cu spade, în grad de Mare ofițer.

După 23 august 1944, activitatea Episcopiei Armatei a stat sub semnul trecerii la comunizarea țării şi a Armatei sale ca urmare a ocupației sovietice. Activitatea depusă de episcopul Partenie pe Frontul din Est a influențat în mod hotărâtor biografia sa după 1945. De altfel, chiar desființarea Episcopiei Armatei, la ordinul lui Emil Bodnăraş, ministrul Apărării Naționale la vremea aceea, în august 1948, a fost legată indestructibil de atitudinea luată de Partenie Ciopron împotriva comunismului în timpul războiului, plus comportamentul său, lipsit de amiciție, la adresa regimului comunist instaurat după 1945.

Pe cât i-a stat în putință, el s-a opus aşa-zisei „democratizări a armatei" şi influenței preponderent negative a aparatului pentru Educație, Cultură şi Propagandă (E.C.P.), introdus, precum se ştie, la 8 mai 1945. O notă informativă semnată de căpitan Breazu Nicolae, ajutor secund E.C.P. la Regimentul 6 Pionieri, aprecia că episcopul general are o *„atitudine antidemocratică şi aproape tot clerul şi toți călugării de la Episcopie formează un cuib reacționar"*.[783]. La 12 mai 1947, organul de E.C.P. al Regiunii militare Cluj constata din nou atitudinea „reacționară" a P.S. Partenie Ciopron, care evita să vorbească de guvern, de URSS, păstrându-se în conferințele sale strict pe linie bisericească. Documentul propunea schimbarea episcopului, mutarea celor mai apropiați colaboratori în alte garnizoane şi introducerea la Episcopia Militară ca organ al E.C.P. a căpitanului preot Paiu Constantin, adjunct al E.C.P. la Batalionul pontonieri din Alba Julia.

Foarte interesantă este şi caracterizarea făcută de organul de E.C.P., episcopului Armatei, la 12 septembrie 1947, din care redăm principalele idei: *„În timpul regimului antonescian făcea prin presă, prin vizite la unități, în interior şi pe front, propagandă intensă pentru regim. După 23 august şi-a temperat activitatea (...) Pastoralele care le-a dat în presă, precum şi cuvântările ținute sunt mai mult pe linie bisericească evitând politicul"*.[784].

[783] *Ibidem*, p. 235.
[784] Arhivele Ministerului Apărării Naționale, fond Inspectoratul General al Armatei, dosar 2, f. 6.

La 6 august 1947, cu prilejul comemorării bătăliei de la Mărăşeşti, i s-a cerut textul scris al cuvântării pe care urma să o ţină. După presiuni şi ameninţări a fost obligat să redacteze textul pe care organele E.C.P. 1-au cenzurat. Fără a ţine seama de aceasta, P.S. Ciopron a rostit textul integral, nesupunându-se cenzurii[785].

Caracterizarea făcută de organul de E.C.P. recunoştea însă faptul că este bine pregătit şi cu o frumoasă cultură generală. Din punct de vedere politic, episcopul Armatei era considerat un antidemocrat, care nu vedea bine „democratizarea armatei" şi nici noul regim instaurat la 6 martie 1945. În concluzie, se aprecia că fiind inadaptabil nu se poate conta pe el[786].

În perioada septembrie - decembrie 1947, a îndeplinit funcţia de locotenent de episcop al Romanului.

Între acţiunile „antidemocratice" ale episcopului Partenie, figura şi faptul că, după o slujbă religioasă a trecut pe la fiecare ofiţer şi subofiţer spunând: „Aşa să vă ajute Dumnezeu". *„Episcopia*, concluziona raportul, *e un obstacol serios în democratizarea întregii atmosfere din judeţ"*[787].

Şi, în sfârşit, mai relevăm un alt aspect. La începutul anului 1948, episcopul Ciopron a răspândit în armată o carte de rugăciuni tipărită în 1943. Direcţia Superioară Politică a Armatei (D.S.P.A.), sub semnătura locotenent-colonelului Corneliu Mănescu, şeful acestui organism propunea ministrului Apărării Naţionale, la 21 mai 1948, scoaterea din uz, deoarece avea un caracter reacţionar şi regalist. Emil Bodnăraş, ministrul de atunci al armatei, a fost de acord cu propunerea, dispunând ca de acest caz să se ocupe şi serviciul de informaţii militar.

În timpul ocupării postului de episcop al Armatei, Partenie Ciopron era caracterizat astfel de poliţia politică comunistă, într-o notă a Serviciului de Informaţii al Armatei din 16 iunie 1948: „ Partenie Ciopron nu a luat parte la niciun meeting, la nicio şedinţă sau conferinţă cu caracter democrat; nu a ţinut nicio conferinţă şi nici nu a vorbit vreodată cadrelor sau trupei, fie pe unităţi, fie pe garnizoane, din care să se întrevadă câtuşi de puţin o tendinţă de apropiere faţă de regimul democrat. S-a mărginit a se închide în localul Episcopiei, ca într-o cetate, unde nu pot pătrunde decât subalternii săi. (…) În schimb, în timpul campaniei (militare, n. red.) dusă împotriva URSS, episcopul Partenie Ciopron a luat parte activă la propagandă, ducând în unităţile luptătoare iconiţe şi cărţi de propagandă antisovietică. Astfel, se poate situa printre persoanele ostile regimului"[788].

Sistemul care se edifica a dus la eşecul eforturilor episcopului general de brigadă dr. Partenie Ciopron îndreptate spre menţinerea instituţiei clerului militar. Neprimind fondurile cuvenite, el a insistat ca preoţii din unităţi şi garnizoane să

[785] *Ibidem*, ff. 20, 7.
[786] *Ibidem*, f. 19.
[787] *Ibidem*, f. 10.
[788] ACNSAS, fond Informativ, dosar 2252, vol. 1, f. 14.

asigure asistența religioasă fără a fi retribuiți de Armată. Cu toate acestea ultimul episcop militar a fost trecut în rezervă împreună cu numeroşi ofițeri şi clerici, la data de 22 august 1948, prin Ordinul nr. 946426 al Regiunii a III-a Militară Cluj, când au fost desființate Episcopia Armatei şi Inspectoratul Clerului Militar. A rămas însă Testamentul său: „Biserica Ortodoxă Română are nevoie de o carte de aur a slujitorilor ei ce au murit mărturisind eternitatea Evangheliei şi românitatea pământului pe care l-au stropit cu sângele lor".

După desființarea Episcopiei Armatei, Partenie Ciopron a fost chemat la București de către patriarhul Justinian Marina în dorința de a-l numi, de la 1 februarie 1949, director al Seminarului monahal de la Mănăstirea Neamț. Însă aici va sta o foarte scurtă perioadă, deoarece în aprilie acelaşi an a ocupat funcția de vicar patriarhal, alături de arhimandritul Benedict Ghiuş.

În postul de vicar patriarhal nu a stat prea mult (aprilie 1949 - martie 1950), deoarece în urma uneltirilor unor clerici apropiați puterii politice şi dornici de a urca cât mai sus în treapta preoțească, Partenie Ciopron a fost trimis în recluziune monastică, la 12 martie 1950, ca stareț al Mănăstirii „Sf. Ioan cel Nou" de la Suceava.

Pentru activitatea sa din timpul războiului antisovietic, a fost urmărit îndeaproape de Securitate, prin deschiderea, la 4 martie 1952, a unei „acțiuni de verificare". Ca urmare a acestei acțiuni, Securitatea stabilea că episcopul „are o serie de manifestări ostile împotriva regimului şi întreține legături cu unele elemente suspecte", situație care a determinat ca, la 11 septembrie 1953, să se ia măsura „transformării dosarului de verificare în acțiune informativă". Aceasta presupunea încadrarea informativă, adică dirijarea unor informatori ai Securității în jurul său, interceptarea corespondenței, filarea-urmărirea pas cu pas, ascultarea telefoanelor, verificarea informativă a tuturor celor cu care intra în contact. Numai în anul 1955 i-au fost interceptate 58 de scrisori expediate sau în calitate de destinatar.

În perioada 1956-1957, patriarhul Justinian l-a chemat din nou la Bucureşti, de data aceasta cu gândul de a-i propune candidatura pentru postul de episcop al Clujului, apoi la Sibiu, de mitropolit al Ardealului. Episcopul Partenie a refuzat, motivând că nu e de-al locului, şi că prin urmare nu cunoaşte adevăratele probleme religioase.

Acelaşi patriarh l-a solicitat din nou, în 1961, pentru postul de episcop la Roman, solicitare de data aceasta acceptată, mai întâi în calitate de vicar apoi de episcop eparhiot. După alegerea din 18 februarie şi întronizarea de la 4 martie 1962, a condus timp de 16 ani Eparhia Romanului şi Huşilor.

În iunie 1963, P.S. Partenie a făcut parte din delegația Bisericii Ortodoxe Române la serbarea mileniului Muntelui Athos, prilej cu care au fost restabilite relațiile Patriarhiei Române cu aşezămintele monahale de la Muntele Athos.

Nici în postul de episcop la Roman, nu a scăpat de ochiul vigilent al Securității, aceasta urmărindu-i activitatea sa pastorală şi propunând pensionarea de „urgență a

ierarhului“, deoarece acesta era „bătrân, bolnav, neputincios, inactiv si nefolositor”, după cum reiese din nota informativa nr. 304/1/23.03.1967, sursa „Tudoran”.

La 21 ianuarie 1971, un informator al Securității spunea despre episcopul Partenie Ciopron că este *„un om extrem de periculos pentru regimul nostru socialist de azi, căci prin anumiți preoți care sunt chemați special la el îi pune la cale să predice poporului - de la om la om - nu în biserică, să rabde, că «va veni şi pentru noi o zi mai bună, mai fericită; că va învinge tot dreptatea poporului şi nu a celor care l-au dus la ruină» “*[789]. (ACNSAS, fond Informativ, dosar 2252, vol. 3, f. 135).

Din cauza vârstei înaintate şi a sănătății precare, episcopul Partenie Ciopron s-a retras din scaunul episcopal la 1 ianuarie 1978, stabilindu-se la la Mănăstirea Văratec, trecând la cele veşnice la 28 iulie 1980.

A fost înmormântat în cimitirul mănăstirii Văratec la 30 iulie 1980, slujba de prohodire fiind oficiată de către un sobor de ierarhi în frunte cu IPS mitropolit Teoctist Arăpaşu al Moldovei şi Sucevei, viitorul patriarh al României (1986-2007).

Partenie Ciopron a fost o personalitate complexă şi completă am putea spune, pentru multitudinea însuşirilor fizice, intelectuale şi morale cu care a fost înzestrat şi pe care le-a dăruit cu folos Bisericii şi neamului.

Printre cei care au luptat cu vrednicie ostăşească în acest război sfânt pentru apărarea credinței străbune şi pentru reîntregirea hotarelor vremelnic cotropite, aflate sub cizma ateo-comunistă a „tătucului” Stalin s-au numărat şi preoți militari originari de pe meleagurile buzoiene.

În rândurile ce urmează vom evoca chipul memorabil al *preotului Nicodim Ioniță*, care a avut o prestație duhovnicească remarcabilă şi chiar eroică. Dinu Botez Nicolae, s-a născut în comuna Vintilă Vodă, jud. Buzău, din părinții Moise şi Măria Ioniță, la 31 iulie 1905[790]. În anul1917 a fost admis la Seminarul Teologic din Buzău, iar în 1925, după absolvire, în loc să urmeze hirotonia în preot, a devenit învățător în Basarabia, în satul Chițcani, la şcoala primară care funcționa pe teritoriul mănăstirii Noul Neamț. În toamna anului 1926 s-a înscris la Facultatea de Teologie înființată la Chişinău.

În 1930 a debutat în revista *Luminătorul* cu teza de licență *Convertirea Sf. Ap. Pavel*, un studiu istorico-exegetic remarcabil. Tot atunci a obtinut, în urma susținerii unui concurs, o bursă la Strasbourg. După doi ani de studii a mers în Belgia, apoi la Paris, unde a urmat cursuri la Institutul Teologic înființat de celebrii N. Berdiaev şi S. Bulgakov. Călătoriile de studii din străinătate ale lui N. Ioniță nu se puteau încheia fără o vizită la Muntele Athos, unde a fost tentat să se călugărească. N-a vrut însă niciodată să fie un dezertor din viața socială şi națională a poporului său[791], crez afirmat în cartea sa *Voluntarii Domnului* (1936) tipărită la Chişinău în *Biblioteca misionarului*

[789] *Idem*, vol. 3, f. 135.
[790] A.M.R., fond Biroul decorații, dosar 236, f. 155.
[791] Nina Negru, *Misionarul Nicodim Ioniță*, în **Gazeta bibliotecarului** nr. 6/2005, p. 5.

ortodox, alături de lucrarea *Ortodoxia în Occident*. Aşa se explică, hotărârea lui de a intra în monahism la Noul Neamț.

În anul 1938 se afla în postura de protosinghel şi superior al Mănăstirii Antim, iar trei ani mai târziu, îi apărea la aceeaşi mănăstire, cartea *Formarea preotului după hirotonie*.

În 1940, tot în colecția *Biblioteca misionarului*, nr. 20 de la Chişinău, i-a ieşit de sub tipar lucrarea *Îndrumări pentru viața creştină* şi studiul *Vechiul Testament îşi mai are loc în Biblie?*.

„Era mare şi puternic până a fi exemplu celor mici, plin de gânduri şi fapte frumoase, încât uimea pe cei mari”, scria S. Turcu în *Luminătorul* (1943), iar istoricul bisericesc Mircea Păcurariu îl consideră pe Nicodim Ioniță, „o mare speranță a teologiei româneşti”.

Avea 36 de ani, când la 19 septembrie 1941 a plecat pe front în calitate de confesor pe lângă Regimentul 38 Artilerie, condus de colonelul Traian Tetrat. A fost un vrednic slujitor al Domnului, readucând la Sf. Biserică, mii de suflete, botezând prin toate oraşele şi satele pe unde a trecut. A fost decorat cu Ordinul „Coroana României” cu spade, cls. a V-a, pentru *„frumoasa activitate duhovnicească ce a desfăşurat-o în mijlocul ostaşilor, pe front, pe timpul acțiunilor din 29.IX şi 1-16. X.1941, de la Nov-Dufinka şi Odessa”*, aşa cum menționa comandantul Diviziei 1 Infanterie, general Bârzotescu[792].

Revista *Arma Cuvântului*, nr. 4-6 din 1942, ce apărea la Bălți, ne oferă mai multe detalii despre moartea sa eroică, în articolul *Protosinghelul Nicodim Ioniță, mort pentru patrie*, semnat de diac Costache I. Paiu. La 21 martie 1942, pe un ger de minus 29 de grade a fost înmormântat în oraşul Pavtograd. *„Ruşii se închinau ca la moaşte sfinte în fața sicriului. Era atâta lume, încât a trebuit să luăm măsuri de ordine”*, scria preotul Tănăsoiu. Un minunat cor, alcătuit din doi preoți ruşi, un diacon şi un preot român au oficiat slujba de prohodire. Au rostit cuvântări preotul rus şi colonelul T. Tetrat, preotul rus, mulțumindu-i pentru îndrumări şi pentru străduința protosinghelului la reînființarea grabnică a Mitropoliei Ortodoxe din Kiev. A fost înmormântat în cimitirul bisericii, în partea rezervată ctitorilor. Articolul necrolog semnat de diaconul C. Paiu conține o expresie care aminteşte de fenomenul spiritual *Rugul Aprins*, declanşat la Mănăstirea Antim după 1945: *„În slujba crucii, Nicodim ardea ca un rug viu. Când mă gândesc la viața lui nici nu-mi pot închipui că ar fi putut muri altfel, decât ca un martir”*.

[792] *Ibidem*.

Însemnările preoților militari, participanți la acest război, au devenit veritabile cronici, conținând date esențiale despre tragediile acestuia, despre suferințele, şi eroismul oamenilor. În cele două campanii la care a participat pe frontul de Est, *preotul militar Marin H. Dumitrescu*, pe care îl vom evoca în rândurile următoare, a consemnat într-un impresionant *Jurnal*, zi şi noapte, cu perseverență, situațiile de tot felul, unele de domeniul incredibilului.

Scris de mână, în două „volume", acesta debutează cu o scurtă prezentare a sa şi a familiei sale, după care notează circumstanțele în care a ajuns să fie trimis pe front, în 1941.

Marin H. Dumitrescu, s-a născut la 6 martie 1909, în comuna Smârdioasa, jud. Teleorman, părinți fiindu-i Hariton şi Ioana Dumitrescu. Mai târziu, familia s-a mutat în comuna Atârnați, situată la 11 kilometri de Alexandria. A urmat cursurile Liceului *Alexandru I. Ghica* din Alexandria, ale seminariilor din Curtea de Argeş şi *Nifon Mitropolitul* din Bucureşti (1930), iar în 1937 a absolvit, printre primii din promoție, Facultatea de Teologie (Bucureşti). S-a căsătorit cu Georgeta Negulescu şi a fost numit preot paroh la Adameşti (lângă Alexandria). În deceniul patru li s-au născut trei fiice: Valeria, Eugenia şi Felicia.

În iunie 1941, preotul Marin Dumitrescu a suferit o dezamăgire în relația cu autoritățile bisericeşti, acest eveniment determinându-l să intre în rândurile clerului militar, la data de 15 iunie 1941, prin concurs, reuşind al doilea, în ordinea mediilor şi fiind repartizat la Comandamentul Brigăzii 2 Vânători Munte, cu gradul de căpitan. Contextul nu era cel mai fericit. După cum mărturiseşte în jurnalul său, în țară era un „haos general", unde domnea neîncrederea şi nesiguranța generală: *„Eram conştient că am greşit intrând în clerul militar activ, căci războiul bătea la uşă însă era prea tîrziu. Scumpul meu frate Mircică aflat sub arme încă din 1937, venit în concediu, întâlnindu-mă în Alexandria, mi-a zis: «Ce-ai căutat D-ta în armată, fir-ar a dracului şi nu stai lîngă soție şi copii? Nu vezi că războiul e la uşă?» N-am putut să-i răspund, ne-am îmbrățişat şi sărutat pentru ultima oară, căci am fost rechemat la unitate (Reg. 9 Vânători Gardă-Buc.), s-a declanşat războiul şi a pierit în luptele pentru cucerirea Odessei la data de 6 septembrie 1941".*[793]

Pe 3 iulie 1941, preotul căpitan Marin H. Dumitrescu a primit ordin telegrafic de la Marele Stat Major să se prezinte în zona operativă *„astfel că, după intrarea României în război alături de Germania contra URSS, în noaptea de 21 spre 22 iunie 1941, prin Ordinul Conducătorului Statului – General Ion Antonescu adresat armatei – Ordon treceți Prutul! – nimic n-a mai fost de făcut decât să-mi urmez soarta-destinul".*[794]

Anunțați, au venit la Adameşti: părinții, sora, fratele, cumnata şi foarte mulți enoriaşi. A fost o despărțire dramatică. *„Numai lacrimi şi jale"* - mărturiseşte

[793] Colecția Manuscrise, Muzeul Militar Național *Regele Ferdinand I*, nr. Inv. 820.
[794] *Ibidem.*

părintele Dumitrescu. *„Plecam la război, drum de pe care nu se mai întorc toţi cei plecaţi, iar crunta realitate ne-a dovedit aceasta, căci scumpii mei fraţi: Mircică, încorporat încă din 1937 la regimentul 9 Vânători de Gardă Bucureşti, a murit în luptele de la Com. Freudental-Ucraina şi l-am găsit eu înmormîntat la liziera de salcâmi de pe marginea şanţului antitanc din apropierea Com. Dalnic (Odessa). Decesul lui Mircea a fost în ziua de 07 sept. 1941, iar Viorel a murit la data de 13.08.1942 în luptele de la Don”*.[795]

La Bucureşti, într-o zi de sâmbătă (5 iulie 1941), Marin Dumitrescu a mai rezolvat câteva probleme personale: îşi cumpără bocanci de la Casa Oştirii (notează chiar şi preţul – 880 de lei), reînnoieşte abonamentul la ziarul „Universul” pe adresa din Alexandria a soacrei sale, iar apoi petrece noaptea la fosta sa gazdă din timpul studenţiei, familia Vasilescu.

A doua zi, duminică 6 iulie 1941, ia trenul de la Gara de Nord, călătorind pe traseul: Ploieşti, Buzău, Râmnicu-Sărat, Focşani, Adjud, Bacău, Roman, Paşcani, Suceava, Vereşti, Dărmăneşti. După aceea, schimbă trenul, luând tot un personal pe ruta Dărmăneşti, Vatra-Dornei, Câmpulung Moldovenesc. Ajuns aici, se cazează la un hotel de lângă gară pentru a se spăla şi odihni, iar apoi se prezintă la comandantul garnizoanei locale pentru a primi foile de drum şi indicaţiile necesare referitoare la locul unde se găsea Divizia 2 Vânători de Munte şi cum putea ajungea la aceasta. Seara se plimbă puţin prin oraş şi admiră catedrala. În ziua următoare merge la gară,

---

[795]Rămânând în aceeaşi tonalitate gravă, este tulburător şi cazul pe care îl prezentăm mai jos şi care personal m-a impresionat profund, în calitate de smerit slujitor al ostenitorilor Aripilor româneşti: Ziua de 20 august 1943, a marcat primul tribut de sânge plătit de Grupul 5 Bombardament. în timp ce bombarda localitatea Bogoroditjnoie, puternic apărată de A.c.A. Avionul Ju-88 nr. 115 din Esc. 77 a fost lovit şi incendiat în motorul stâng, iar pilotul, slt. av. Vasiloschi Florin, grav rănit de o schijă. Comandantul şi prietenul lui, căpitanul aviator Gheorghe Stroici, a încheiat carnetul de zbor al lui Florin cu următoarele cuvinte*:* „ *Plecat în a 25-a misiune de bombardament la inamic, slt. av. Florin Vasiloschi cade în floarea vârstei, marcând prin jertfa sa spiritul de sacrificiu şi nezdruncinata credinţă în victorie a aviatorului român ce luptă pe frontul de răsărit*”. Tot căpitanului Stroici i-a revenit sarcina de a înştiinţa pe tatăl eroului, părintele Emil Vasiloschi, despre moartea eroică a fiului său:

1 Septembrie 1943

Prea cucernice Părinte

Cu nespusă durere în suflet, mă văd obligat a aduce la cunoştinţă căderea celui mai bun zburător din mijlocul nostru, slt. Vasiloschi Florin.

Pornit într-o misiune de bombardament pe Donet, în dimineaţa de 20 August a.c., nu s-a mai înapoiat la teren.

Ulterior, ni s-a comunicat telefonic că a reuşit, dar numai cu preţul vieţii sale, să-şi aterizeze forţat avionul în liniile noastre, salvând viţile celor trei camarazi din echipaj, în braţele cărora şi-a dat sufletul, imediat după aterizare. Bunul nostru Florin este îngropat creştineşte, prin grija Corpului Aerian Român, în cimitirul eroilor din Kramatorskaia.

Rugând pe bunul Dumnezeu ca să vă dea tăria de a suporta marea durere cu care aţi fost încercat, vă rog să primiţi asigurarea respectului ce vă păstrez.

Cpt. av. Stroici Gh. Comand. Esc. 77 Bombardament

apud *Aviaţia română pe frontul de Est şi apărarea teritoriului. 1 ianuarie 1943 -23 august 1944*, vol.II, coordonator cdor ing. prof univ. Ion Bucurescu, Ed. Fast Print, 1994, pp. 110-111.

într-una dintre stațiile de pe traseu întâlnește și alți militari care căutau aceeași brigadă, iar în cele din urmă ajunge la Dorohoi în data de 9 iulie 1941. Aici, cu un autocamion al batalionului 16 din Brigada 2 Vânători de Munte, venit în gara Dorohoi după aprovizionare, pleacă împreună cu alți ofițeri în direcția Sulița Nouă.

Pe traseu, preotul notează conștiincios în jurnal: *„În drum am văzut mai multe locuri unde s-au purtat lupte grele, cazemate distruse sau părăsite, șanțuri antitanc, drumuri distruse prin bombardamente de aviație și de artilerie, căi rutiere minate, sate, orașe și păduri distruse. (...) Menționez că autocamionul venit la Dorohoi transportase răniți evacuați de pe câmpul de luptă, pe care, văzîndu-i, mi-a venit rău și, printre lacrimi, mi-am dat seama cât de mare greșală am făcut prin trecerea, la cerere, în clerul militar activ, greșală care ar fi putut să mă coste viața, iar draga mea Georgeta să rămână văduvă, cu greaua sarcină de a crește și face rosturi în viață scumpelor noastre copile..."*[796].

În Cernăuți, preotul remarcă numărul mare de militari, dar și faptul că orașul era unul mare și frumos. Războiul își pusese însă amprenta asupra așezării*: „Reședința mitropolitană a fost devastată complect de către trupele ruseşti şi de populația civilă. Vasta bibliotecă a fost incendiată. Cărțile erau fie arse, fie aruncate prin curte. Catedrala pângărită... În curte era locul de execuție al celor indezirabili. Se cunoșteau pe zid urmele gloanțelor trase în timpul execuțiilor. Am stat în Cernăuți pînă în data de 12.07.1941, când, pe un pod improvizat, am trecut Prutul în orașul Sulița Nouă -Basarabia"*[797].

Evenimentele se succed rapid pentru preotul Dumitrescu:

13.07.1941 (duminică). Ora 01. „Ne continuăm călătoria cu un autocamion al Diviziei a II-a V. M-te, iar la orele 02.45 ajungem în or. Lipcani (40 Km. Sulița Nouă-Lipcani). Suntem frînți de oboseală și plini de praf peste tot. În fine, la orele 13.00 ajungem în localitatea Romîncăuți, în care se afla sediul Diviziei II V. M-te. După ce mă spăl și curăț hainele de praf mă prezint la dl. General Dumitrache Ion – comandantul Diviziei a II-a V. M-te, îl salut după formula militară, spunînd cine sunt și cu ce misiune am fost trimis aci confesor al Diviziei a II-a V. M-te Z.O., iar domnia sa f. rece îmi răspunde numai «bine ai venit», fără niciun fel de indicație"[798].

În dimineața zilei de 14 iulie 1941, trupele române pleacă în marș din localitatea Romîncăuți în direcția Clocușna, drumul fiind dificil. Aici, casa preotului din localitate este destinată a fi sediul comandamentului diviziei, generalul I. Dumitrache instalându-se într-una dintre camere. Preotul Dumitrescu notează: *„Port discuții ample cu vrednicul preot local căruia ruşii îi răpiseră singurul copil pe care îl avea"*. În zilele următoare, preotul Marin Dumitrescu face mai multe vizite la alte unități, între

[796] Colecția Manuscrise, Muzeul Militar Național Regele Ferdinand I, nr. Inv. 820.
[797] *Ibidem.*
[798] *Ibidem.*

care Batalionul 15 Vânători de Munte, batalionul 16 Vânători de Munte şi batalionul 10 Vânători de Munte unde întâlneşte alți preoți militari, unii dintre ei cunoscuți încă din vremea studenției.

În ziua de 17 iulie 1941, într-o joi, preotul Dumitrescu este mutat de la Comandamentul Diviziei a 2-a Vânători de Munte la batalionul 7 Vânători de Munte, în locul preotului căpitan activ Grosu Valeriu, care fusese solicitat de generalul I. Dumitrache, întrucât era *„basarabean şi cunoscând şi vorbind limba rusă era necesar ca translator”*. Se prezintă la batalionul cu pricina, iar comandantul lt. col. Ciobotaru Nicolae îl primeşte foarte frumos. La ora 2 noaptea se ordonă înaintarea, trupele părăsind localitatea Secureni. *„(...) avînd încălțămintea ruptă, medicul batalionului Vrăjitorul Gheorghe mi-a împumutat calul său ca să merg călare. După un marş forțat, pe drumuri foarte rele (gropi şi noroaie mari), am ajuns şi am cantonat într-o mare pădure. Aci mi s-a dat o pereche de bocanci noi. Însoțit de ordonanța personală, soldat Deimut Mihai din comuna Bolcaci, jud. Tîrnava Mică, am mers în întâmpinarea trelor V. M-te”*[799]. Pe măsură ce prima linie a frontului era tot mai aproape, episoadele dramatice nu întârzie să apară: *„În valea Nistrului am întîlnit doi ostaşi care, pe o targă sanitară, transportau un sublocotenent mort în luptele cu ruşii din ziua precedentă (18.07.1941), când unitățile ruseşti au fost silite să se retragă dincolo de Nistru, lupte în care un alt ostaş purtat pe brațe fusese grav rănit la piciorul drept. Moment şi privelişte cutremurătoare pentru mine, care, nejustificat valabil, mi-am părăsit liniştea şi siguranța vieții trăite normal în mijlocul familiei şi a tuturor celor dragi sufletului meu şi-am venit pe front unde viața îmi este expusă morții în orice clipă!?...”*[800].

Un moment important este, în viziunea sa, trecerea Nistrului: *„La capătul podului militar construit special pentru trecerea Nistrului de către trupele române... se aflau generalul Avramescu, comandant Corp de armată V. M-te, şi general maior Dumitrache Ion, comandant Brigada a 2-a V. M-te, care permanent încurajau ostaşii zicându-le «Băieții noştri dragi, fiți mândri că ardelenii trec primii Nistrul. Nu după mult timp vom reveni în țară, de unde vom porni spre alți prieteni, pe care nu-i numim acum dar pe care voi îi ştiți!». Era vorba de unguri, care prin Dictatul de la Viena impus României de Hitler cotropiseră o mare parte din trupul Ardealului. Nouă preoților militari de față ne-a ordonat să mergem fiecare în fruntea unității respective ...cu Sfînta Cruce în mână. În încheiere ne-a zis tuturor: «Cu Dumnezeu înainte vitejilor!» Era ora 7.10 când treceam Nistrul cu Bat. 7 V. M-te.... Momente*

[799] *Ibidem.*
[800] *Ibidem.*

zguduitoare! Permanent îmi plînge sufletul, iar gîndul îmi este permanent la Georgeta şi scumpele noastre Valy, Jeny şi Fely, care în orice moment pot rămîne fără mine, căci canonada infernului creiat de tirurile proiectilelor de artilerie, de aviație... ne torturează permanent, iar moartea poate să lovească în orice clipă. Singura nădejde «Ocrotirea celui Atotputernic, Dumnezeu!»"[801].

Începea pentru preotul Dumitrescu o perioadă mai grea, plină de neprevăzut şi privațiuni de tot felul.

Pentru a ne face o idee despre activitatea desfăşurată de acest vrednic preot al Oştirii române, prezentăm în continuare o „radiografie" extrasă dintr-un Raport de activitate trimis Inspectoratului Clerului Militar.

Tablou[802]

anexat raportului Nr. 24/1941, din care să se poată vedea activitatea preotului căpitan Marin Dumitrescu, confesorul Ambulanței 38 Munte, în legătură cu asistența religioasă acordată populației civile din Ucraina.

Nr. crt.	Comuna	Botezați	Împărtăș.	Bis. desch.	Capele des.	Molitven	Trisaghion	Parastase	Masluri	Înmormânt.	Sf. Lit.	Sf. Apei
1.	Vosnesensk	72				40						1
2.	Şerbani	12				7						1
3.	Milowka	4										1
4.	Achimowka	63	18			37	26	32		2		1
5.	Liubarka Nr.l	17	6			8						1
6.	Baschtanka	34				21						1
7.	Selionyjkli	8										2
8.	Brunskinskii	48	25			21	14			3		1
9.	Nowo-Raisa	46	39		1	17	28			3	2	1
10.	Monast. Grigorjwsky	62	50	1		34		6		2	1	1
11.	Lijubimow	34	16	1		16						1
12.	Konstantinowa	16		1		8						1
13.	Gornostajewskije	28		1		16						1
14.	Rubanowka	25			1	11	16			1		1
15.	Nowo-Alexandrowka	4	12		1		10			1	1	1
16.	Kalinika	2	2									
17.	Nowo-Wasiliewka	28	45		1	16	48	15		3		2

[801] *Ibidem.*
[802] A. M. R., fond Inspectoratul Clerului Militar, dosar 293, f. 1177.

Nr. crt.	Comuna	Botezaţi	Împărtăş.	Bis. desch.	Capele des.	Molitven	Trisaghion	Parastase	Masluri	Înmormânt.	Sf. Lit.	Sf. Apei
18.	Nowo-Alexandrowka	43	60		1	32		50				1
19.	Pokrowka	142	250		1	75	45	280		3	3	2
20.	Melitopol	22	14			12			35			
21.	Tischeni	82	48			39	60	160	14	2	1	2
22.	Cicrak	37	14		1	16	10	38	3	1		2
23.	Alşin	14	7			8	15	25	2	1		1
	Total	843	574	4	7	434	262	606	55	22	8	27

Considerăm că este util a afla câte ceva şi despre atmosfera de bucurie împletită cu tragism a marilor sărbători creştine, care nu erau trecute cu vederea nici de slujitorii lui Dumnezeu nici de păstoriţii lor, chiar în condiţiile mai puţin ospitaliere ale frontului. Dăm din nou cuvântul părintelui Marin Dumitrescu, care ne vorbeşte prin intermediul *Jurnalului* său despre modul în care a petrecut Ajunul Crăciunului, Crăciunul şi Anul Nou, tocmai pe frontul din îndepărtatul Caucaz[803].

25 decembrie 1942 (vineri). CRĂCIUNUL.

Noaptea artileria grea inamică bombardează satul. Totuşi, obişnuiţi cu asemenea muzică sinistră, ne culcăm şi dormim chiar binişor, însă complet îmbrăcaţi. La ora 05.00 bombardamentul inamicului asupra satului şi împrejurilor s-a intensificat mult, astfel că toată lumea ne-am sculat şi am intrat în adăposturile mai dinainte săpate.

Felicit pe căpitanul Eugen Balint şi prin el pe toţi ofiţerii cu prilejul Sfintelor Sărbători ale Naşterii Domnului şi Mântuitorului Hristos, rugându-l, totodată, să-mi comunice dacă şi când este posibil să slujesc un serviciu divin la trupa Batalionului 9 Vânători Munte. Nu mi s-a putut răspunde căci, între orele 9.00 – 13.20, ruşii au dezlănţuit un groaznic atac asupra poziţiilor ocupate de trupele române şi germane, încât pe tot întinsul frontului se reinstalase „infernul" şi „moartea". Valea Uruchului dădea un ecou îngrozitor, atunci când explodau proiectilele artileriei grele, aviaţiei, brandurilor „katiuşei" etc. Caporalul Zota îmi spune că Cicola a fost bombardată îngrozitor – distrusă.

[803] Pr. militar Alexandru Tudose, *Crăciunul şi Anul Nou pe frontul din Caucaz*, extras din *Jurnalul de război* al pr.col.(r) Marin H.Dumitrescu, în ***Străjer în calea furtunilor***, nr.2/2007, pp. 29-31.

Atât trupa cât şi ofiţerii nu au pic de pâine. Noi însă la ora 15.00 frigem restul din jumătatea de purcel, facem mămăligă din mălai alb şi rezolvăm problema, însă trupa a mâncat puţinul ce i s-a dat „ fără pâine sau mămăligă". La masa noastră au fost: eu, căpitanul Leucă (care plânge), locotenentul Tănase, sublocotenentul Ştefănescu – casierul Batalionului 9 Vânători Munte, plutonierul major Jurj, plutonierul major Maftei, plutonierul Pleşuvu, sergentul major Popa R. şi caporalul Zota Nicolae – colaboratorul meu (cântăreţ şi ordonanţă).

Înainte de servirea mesei, în deplin acord, am citit în faţa trupei şi a ofiţerilor „Rugăciunea şi binecuvântarea mesei", după care am grăit (eu, un scurt cuvânt în legătură cu marele praznic creştin „ Naşterea Mântuitorului Hristos" – prăznuit în condiţii atât de grele şi atât de îndepărtate de Ţară şi familiile noastre, însă cu ajutorul milostivului Dumnezeu vom ajunge iarăşi în Ţară, alături de toţi cei dragi din casa, din sufletul fiecăruia dintre noi. Cu mare greutate mi-am putut stăpâni emoţia sufletească de care eram cuprins şi lacrimile. Apoi a luat cuvântul locotenentul Tănase de profesie învăţător. Sublocotenentul Ştefănescu a fotografiat.

Surpriză: ni se dă 200 g vin şi 100 g coniac fiecăruia! După servirea dejunului, revenim fiecare la „culcuşul său". Mă restăpânesc sinistre gânduri, căci „situaţia este disperată", astfel că este f.f. posibil să nu-mi mai văd soţia dragă şi scumpele mele copile, alăturându-mă cu sufletul lângă Viorel şi Mircică. Seara beau un ceai (fără pic de pâine).

În timpul nopţii sosesc trupele germane, iar imbecilul de căpitan Coph, sub comanda căruia ne găseam, ne-a făcut f. mare supărare, pretinzând să părăsim camerele unde eram cartiruiţi spre a fi date nemţilor. Însă obrăznicia şi îngâmfarea acestui nemernic nu a dat roadele scontate, căci fiecare am rămas „ la patul nostru".

31 decembrie 1942 (joi). RETRAGERE.

Zi cu soare foarte frumos şi temperatură moderată, dar ce folos căci canonada morţii pustiitoare urlă neîncetat, iar oamenii nevinovaţi mor sfârtecaţi de obuze cu nemiluita, în ambele tabere beligerante. Plutonierii majori stau cu toţii în jurul meu, căci atât bucătăriile cât şi căruţele companiilor au plecat la trenurile respective, iar acestea (trenurile) s-au deplasat pe timpul nopţii la o destinaţie necunoscută de către ei (plutonierii majori).

Eu am fost iarăşi invitatul d-lui Vasile Cîrlan la dejun! ... Mi se dă voie să merg la trenul batalionului. Eram informat că la ora 19.00 batalionul urma să se retragă în Cicola, cedând inamicului poziţiile. Călare, în fuga mare, caut şi reuşesc să ies din sat, trecând chiar prin zona unde se aflau amplasate tunurile artileriei grele române, care erau în plină activitate şi totodată, ţinta artileriei inamice, de asemenea în plină activitate. Au fost momente şi situaţii „de groază, de disperare", căci proiectilele ambelor tabere se încrucişau şi şuierau pe deasupra mea, până ce Dumnezeu mi-a ajutat şi am reuşit să depăşesc „viu şi nevătămat" acestă zonă infernală.

Caporalul Zota Nicolae şi soldatul Avram Nicolae, colaboratorii mei, au rămas să vină în urma mea cu bagajele personale, descurcându-se cum or putea (cu mijloc de ocazie). În fine, ajung trenul de luptă şi cel regimentar în comuna Stredih Uruch, care erau gata încolonate pentru continuarea „retragerii". Istovit sufleteşte şi trupeşte cer şi mi se dă într-o gamelă o aşa-zisă „supă" mizerabilă la gust şi puţină pâine neagră uscată (veche). Totuşi, am mâncat, căci de 24 de ore n-am mâncat absolut nimic!

La ora 24.50, după ce trecem prin comunele Stari Uruch, Stari Lesken şi Argudan, ajungem în comuna Stari Cerek, unde cantonăm. Împreună cu căpitanul Balint Eugen şi locotenentul Tănase dormim jos pe pământ într-o cameră în care existau 4 paturi mici, în care dormeau însă 4 femei cu 7 copii, refugiate finlandeze, din Leningrad. Copiii, toţi blonzi şi foarte drăguţi – frumoşi.

La trecerea maşinilor (autocamioane) prin Argudan au fost atacate de către partizani, care însă la trecerea trupei şi a trenurilor n-au apărut, pentru că „probabil" noi eram înarmaţi şi numeroşi. Primesc scrisori de la Dorina şi preotul Jura.

01 ianuarie 1943 (vineri). ANUL NOU.

Obosiţi dormim tun. Soseşte întreg Batalionul 9 Vânători Munte şi locotenent-colonelul Boldişor. Se ordonă adunarea tuturor ofiţerilor spre a li de vorbi de către generalul Dumitrache Ion, care însă nu vine. Merg la Grupul 5 Vânători Munte numai comandanţii de unităţi, care la reîntoarcere ne aduc numai veşti rele. Se continuă retragerea pe întreg frontul.

***Etapa a II-a: Urwan, Nalcik, Kisburun 3,** unde cantonăm. Servim dejunul: eu, locotenent-colonelul Boldişor, locotenentul Tănase, doctorul Vlad şi căpitanul Eugen Balint. Surpriză: Boldişor ne cinsteşte cu şampanie, aniversând 4 ani de la căsătorie, iar fiica părintelui Dumitrescu, Valeria împlineşte, tot astăzi, etatea de 11 ani. Veselie, bună dispoziţie şi multe urări pentru cei sărbătoriţi.*

***P.S. Etapa a II-a: Urwan, Nalcik, Cegem 1, Cegem 2, Kisburun 3.** După amiază prohodesc şi este înmormântat soldatul Stan Constantin din compania 4, Batalionul 9 Vânători Munte (Kisburun 3). Domnul locotenent-colonelul Boldişor ne aduce la cunoştinţă că de aici ne retragem la Malka unde vom ocupa poziţie în zona dinspre muntele Elbrus. Tristeţe şi demoralizare maximă, generală.*

În legătură cu părintele Marin Dumitrescu mai reţinem următoarele:

Stagiul pe Frontul de Est: de la 3 iulie 1941 până la 5 decembrie 1941; de la 1 martie 1942 până la 31 martie 1943. După aceasta a fost reţinut în zona interioară.

Notări de serviciu: 1941/1944 - Foarte bun preot militar; 1944/1945 - Eminent preot militar; 1945/1947 - Foarte bun preot militar.

Decoraţii de război: Ordinul Coroana României cu spade şi Panglică de Virtute Militară clasa a V-a; Crucea Meritul Sanitar cu spade.

Ranguri bisericeşti: Iconom-stavrofor. Distincţii ecleziastice: „Brâu Roşu", „Bederniţa" şi „Sfânta Cruce".

*Funcţii pe front***:** - preot militar la Batalioanele 7 şi 9 Vânători Munte. În zona interioară: confesorul garnizoanelor Petroşani şi Buzău. La 16 iunie 1944 a fost avansat la gradul de maior.

A fost arestat de securitate în anii 1948 şi 1959. În august 1948 a fost ridicat cu mandat de arestare şi dus la Curtea Marţială din Bucureşti, fiind acuzat de activitate antistatală. Piesa principală la dosar era un raport infam întocmit de căpitanul Atanase Ţuculescu, Şeful Serviciului Educaţie, Cultură şi Propagandă de care aparţineau preoţii militari. A fost achitat, folosind în apărarea sa *Jurnalul de război* şi notarea de serviciu, cu calificativul Excepţional, semnată de acelaşi căpitan cu o jumătate de an în urmă! Fiind exclus din clerul militar activ (1948), şi-a continuat activitatea pastoral misionară, ca preot civil, la Biserica Eroilor din Buzău, fostă militară, cu hramul *Tuturor Sfinţilor*.

În 1959, sublocotenentul Uţă, care a ajuns ulterior comandantul Miliţiei Buzău, l-a arestat din nou. Ridicat de pe strada Spiru Haret din Buzău (fostă Karl Marx), a stat câteva luni în arestul securităţii, fiind hărţuit şi interogat cu brutalitate. În tot acest timp familia nu a ştiut nimic de dânsul.

La 1 februarie 1981, după 50 de ani de activitate preoţească neîntreruptă, a ieşit la pensie, retrăgându-se în Bucureşti. A locuit într-un apartament modest, situat vis-a-vis de Regimentul de Gardă *Mihai Viteazul*. După revoluţia din 1989 a primit, consecutiv, gradele de locotonent-colonel şi colonel în rezervă.

În ziua de joi, 29 martie 2007, orele 13.00, după o îndelungată suferinţă, inima părintelui Dumitrescu s-a oprit la vârsta de 98 de ani. Înhumarea s-a desfăşurat în oraşul Buftea, în Sâmbăta lui Lazăr (31 martie).

Un preot militar martir, o minte luminată, un model de rectitudine şi de trăire creştină a fost *părintele Dimitrie Bejan* născut pe 26 octombrie 1909, la Hîrlău – Iaşi, ca singurul băiat al unei familii cu şase copii. Îşi amintea că tatăl său chema străini de pe drum şi îi punea la masă, iar mama lui se ruga foarte frumos. A urmat cursurile Seminarului Teologic Ortodox *Veniamin Costachi* din Iaşi (1923-1931), apoi Facultatatea de Teologie şi în paralel, Facultatea de Istorie din Bucureşti(1931-1936). A avut parte de mari dascăli, ca Nichifor Crainic şi Nicolae Iorga. A avut onoarea de a aduce la Academia Româna, pergamentul pe care Sfântul Ştefan cel Mare semnase libertatea înaintaşilor săi răzeşi.

După absolvirea celor două facultăți, a avut burse de studii postuniversitare la Ierusalim şi Atena. La întoarcere, a devenit asistent universitar la catedra lui Nicolae Iorga şi, în acelaşi timp, a predat istoria la Liceul de fete Carmen *Silva* din Bucureşti.

Dornic de o mai bună cunoaştere a poporului român, s-a înscris în echipele de cercetare sociologică ale profesorului Dimitrie Gusti, pe care l-a însoțit în Basarabia.

A fost hirotonit în anul 1938, dar pentru că începuse cel de-al Doilea Război Mondial a fost trimis pe front ca preot militar, cu gradul căpitan, apoi de maior şi s-a reîntors în Basarabia, de această dată pentru a-i apăra pe românii de acolo. A ajuns cu frontul până la Stalingrad[804].

Prezentăm în continuare întrebările adresate părintelui de un grup de preoți şi răspunsurile acestuia, despre experiența misionară a frontului, pâinea amară a prizonieratului siberian, detenția din faimoasele închisori comuniste din țară.

Ca preot militar pe Frontul de Est, ce misiune ortodoxă mai deosebită ați făcut?

- Am botezat foarte mulți ruşi în urma frontului, începând de la Prut până la Stalingrad. Într-o singură zi, într-un sat de cazaci, aproape de Kiev, am botezat peste 300 de ruşi într-un iaz, fără mirungere, că nu aveam atunci la mine Sfântul şi Marele Mir.(...) Cred că am ajuns de am botezat peste 100.000 de ruşi.

- Cum spovedeați şi împărtăşeați soldații şi răniții pe front?

- Răniții, totdeauna individual; soldații, o singură dată în masă; restul individual. În spatele frontului ofițerii şi soldații îşi spuneau cu multă încredere toate păcatele, căci se temeau de moarte, fiind la ora aceea în fața morții. Când eram în spatele frontului, slujeam Sfânta Liturghie, căci eram dotați de Episcopia Militară cu Altar portabil, o măsuță cu vasele de slujbă, antimis, vin, o pâine soldățească şi cărți. Cântăreți erau destui. Eram foarte bine dotați pentru slujbe. Pe front, când era linişte, le duceam soldaților, chiar în tranşee, agheasmă şi anaforă. Le primeau cu mare atenție şi bucurie, căci erau la un pas de moarte. Era pregătirea lor să accepte moartea. Asta, de la general în jos. În Crimeea l-am împărtăşit pe Regele Mihai şi altădată pe Mareşalul Antonescu. Şi ei erau în buza tunului. Eu însumi am fost rănit la Vadul Nistrului, în dreptul Chişinăului şi, având împărtăşania în buzunar, imediat m-am împărtăşit. Apoi am leşinat şi m-am trezit la spital[805].

- Cum pregăteați ostaşii creştineşte, înainte de a merge pe front?

În spatele frontului în fiecare Duminică se făcea slujbă, Sfânta Liturghie ori Sfânta Agheasmă, cu predică şi cu împărțire de anaforă şi agheasmă şi cu broşuri religioase date nouă de Episcopia Militară. Mai aproape de front făceam numai

[804] Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, București, 2002, p. 44.
[805] Pr. Dimitrie Bejan, *Bucuriile suferinței*, vol. I, Ed. Cartea Moldovei, Chişinău, 1995, pp. 7-8.

agheasmă şi aceasta foarte prescurtată… Odată, la un Paşti, într-o zi am împărtăşit un regiment întreg în Basarabia, într-un sat răzeşesc.

Erau 3.600 de oameni. Toţi, cu colonelul în frunte, până la ultimul soldat.

În cartea de mărturii *Bucuriile suferinţei*, părintele povesteşte despre *Via Dolorosa* prizonieratului său. *De foame, prizonierii îşi puneau pe foc centurile şi bocancii şi le mâncau.*

- Ce amintiri deosebite v-au rămas din marea închisoare militară de la Mănăstirea Oranki?[806]

- În acest lagăr situat în pădurile de pe Volga, nu departe de oraşul Gorki, azi Nijni Novgorod, erau adunaţi în trei lagăre 10-15000 de ofiţeri din toate naţiile Europei, ba şi din Japonia. Eram organizaţi în formaţii militare pentru muncă şi încartiruiţi în clădiri şi bordeie. În Oranki a fost o mănăstire de călugări, toţi de viţă nobilă, toţi intelectuali, cu bibliotecă, tipografie şi viaţă de obşte. Tipăreau numai cărţi de mare preţ în serviciul Bisericii. Sovieticii au desfiinţat mănăstirea. Pe călugării şi preoţii adunaţi de la mai multe mănăstiri şi schituri, în număr de 11.000, în fruntea cărora era un episcop, i-au împuşcat mortal prin anii 1919-1920, şi i-au aruncat unii peste alţii într-o văgăună din curtea mănăstirii, acoperindu-i cu pământ. Când am venit noi, românii, la Oranki, făcând nişte săpături necesare lagărului, am dat peste nişte cadavre descărnate – ca-n Profetul Ezechiel. Un lung şanţ plin de moaşte. Toţi erau împuşcaţi în cap, pentru că, la sfatul episcopului, n-au vrut să colaboreze cu ateii. În mijlocul lor stătea pe un scaun, neputrezit, un arhiereu ce purta la piept engolpion şi icoana Maicii Domnului. Cu aprobarea conducerii lagărului i-am acoperit din nou cu pământ, stropindu-i cu agheasmă sfinţită de mine[807].

Apoi, cu aprobarea comandantului lagărului de la Oranki, am scos moaştele întregi ale sfântului episcop dintre miile de călugări martiri, le-am aşezat într-un sicriu făcut de noi românii şi l-am îngropat lâng-o fântână din incinta acelei mănăstiri, un izbuc; adică o fântână unde izbucneşte apa în sus, după cum este de curată viaţa aceluia ce vine să scoată apă, unde sunt şi astăzi. Am văzut atunci o mare minune, că trupul sfântului, s-a întins cu uşurinţă, ca şi cum abia ar fi murit![808]

Despre chinurile din Siberia a povestit părintele şi în volumul *Viforniţa cea mare*[809]: *„Noi am fost puşi la sănii. Patru înainte, la oişte, alţi patru la ţepuşe; o sută, două sute de sănii - poate mai multe şi-n jur escorta şi câinii lupi. Legaţi cu odgoane încrucişate pe piept, trăgeam sania după noi încărcată până sus, un*

[806] Căzut prizonier la ruşi, în 1943, împreună cu alţi 17.000 de români, a fost deportat în Siberia, la Oranki, într-o fostă mănăstire ortodoxă transformată în închisoare.
[807] *Ibidem*, p. 9.
[808] *Ibidem*.
[809] Pr. Dimitrie Bejan, *Viforniţa cea mare*, Ed. Tehnică, Bucureşti, 1996.

kilometru, zece, douăzeci de kilometri. Şi asta în fieacre zi fără repaos. (...) şi asta în fiecare iarnă; un an, doi, trei, patru".

Paradoxal, părintele Bejan nu a considerat acei ani din viaţa sa un iad: *„Aceasta a fost crucea bucuriei! Asta vreau să scriu. Cine primeşte bucuria ca din mâna lui Dumnezeu, crucea vieţii se transformă în bucurie. Bucuria mântuirii! Simţi o bucurie, mai ales când suferi pe nedrept"*.

După cinci ani de detenţie, a fost judecat de un tribunal militar moscovit şi condamnat la moarte, pentru că a susţinut că Basarabia este pământ românesc.

Părintele Dimitrie a contestat sentinţa şi a cerut să i se acorde dreptul de a fi judecat de un tribunal din ţara natală. Surprinzător, ruşii, altminteri deloc sensibili la drepturile omului, l-au repatriat. În documentele însoţitoare ale deţinutului, ruşii atrăgeau atenţia autorităţilor române să fie vigilente cu părintele Dimitrie, pentru că *„are mare putere de convingere, fiind un mare duşman al comunismului"*. Tribunalul militar din Bucureşti l-a condamnat la detenţie pe viaţă. A fost eliberat de la Aiud pe 23 august 1964, cu decretul de amnistie generală, după 25 de ani de închisoare. A suferit în lagărele şi închisorile Jilava , Văcăreşti, Aiud, Canal, Minele Cavnic (1948 - 1956), Bărăgan, Răchitoasa. În detenţie, s-a împrietenit cu câţiva din marii noştri intelectuali interbelici închişi: Nichifor Crainic, Radu Gyr, Mircea Vulcănescu, Paul Zafiropol şi cu părinţi duhovniceşti ca Benedict Ghiuş, Arsenie Papacioc şi Dumitru Stăniloae.Vecin de celulă la Aiud cu părintele Benedict Ghiuş, faţă de care avea mare respect, părintele Bejan îşi aduce aminte de perioada puşcăriei: *„Făceam toţi rugăciuni comune, agheasmă mică, spovedanie. De altfel, cu o spovedanie completă, cu formula ei spusă corect, cu punerea mâinilor pe capul penitentului, credeam că raiul ne este deschis. Eu cred şi acum acelaşi lucru (...) Iată, eu aveam împărtăşanie. O ţineam ascunsă în gulerul cămăşii şi, când mă pregăteam, mă împărtăşeam. Iar dacă vreunul dintre deţinuţi era bolnav sau era pe moarte, îl spovedeam şi-l împărtăşeam pe ascuns şi aşa pleca la Hristos"*.

Împărtăşania i-o aducea un miliţian, care nu a bătut niciodată pe nimeni, scria părintele. Nu ar fi putut să-i răsplătească vreodată binele de a-i aduce împărtăşania, aşa încât bătăile, umilinţele pe care le primea de la gardienii care îşi făceau treaba apăreau drept lucruri minore. *„Cei mai persecutaţi am fost noi, preoţii ortodocşi... Ne băteau cu ciomege pe toţi la rând, ca barbarii, (...) şi la a treia bătaie am simţit pe cineva, ca o mână nevăzută pe umăr. Era un înger. Îngerul meu de pază pe care l-am primit la botez. Da. Bătăi, păduchi, râie, munci supraomeneşti, dar eu eram fericit"*.

Pare incredibilă mărturisirea aceasta şi totuşi este adevărată: *„Mie niciodată nu mi-a fost foame la puşcărie. Nu mi-a fost foame nici în lagăr. Am plutit pe deasupra acestor greutăţi din lagăr sau puşcărie cu ajutorul lui Dumnezeu! Am avut un învăţător care nu se sătura niciodată. Îi dădeam o jumătate din porţia mea şi eu mă simţeam sătul. Ce te miri? De ce te miri? Nu-i nimic de mirare. Era cine să*

suplinească lipsurile astea! (..) Şi am ieşit din puşcărie perfect sănătos. Şi din lagăr din Rusia am venit tot perfect sănătos. N-am avut nici o boală". Lipsurile din închisoare le împlinea Hristos în care a crezut, care i-a trasformat chinurile în rai, iar gratiile în zări de infinită libertate.

După eliberare, autoritățile au încercat să-l câştige de partea lor şi i-au oferit o parohie la Ghindăuani – jud. Neamț, unde a stat însă numai cinci ani (1965-1970), iar apoi parohia Buhăceni - jud.Botoşani (1971). Furioşi că a rămas ferm în crezul său creştin şi că a refuzat colaborarea, comuniştii, au încercat să-l otrăvească în câteva rânduri şi, în cele din urmă, i-au organizat un simulacru de proces, în urma căruia i s-a interzis să mai slujească şi a fost arestat la domiciliu (la Hîrlău) până în decembrie 1989.

În noaptea de 22 decembrie 1989, părintele a făcut un act pilduitor: l-a salvat de la linşaj pe securistul care îl păzea. După revoluție, părintele Dimitrie şi-a continuat mărturisirea cu un mai mare patos şi pe mulți i-a adus la calea credinței. În timpul vieții i-au apărut lucrarea *Bucuriile suferinței* (2 vol. 1995-1996) , iar postum, cărțile: *Oranki. Amintiri din captivitate* (1995), *Viforniţa cea mare* (1996), *Hotarul cu cetăți* (1995), *Satul Blestemat* (1998) şi *Simple povestiri* (2008).

S-a mutat la cele veşnice pe 21 septembrie 1995, lăsând cu limbă de moarte să nu se rostească discursuri la catafalcul său şi să nu i se pună flori pe mormânt. O ultimă dovadă de smerenie.

❖

Actul de la 23 august 1944 şi eliberarea teritoriului național au schimbat radical activitatea preoților militari. Din acel moment se poate spune că opera misionară a fost întreruptă, armata română acționând pe teritorii ce nu aveau populație ortodoxă, fapt ce a împiedicat stabilirea unor legături religioase. Aceasta nu a însemnat reducerea importanței preoților militari privind relațiile între soldați şi autohtoni, ei având grijă în continuare să nu se producă abuzuri şi silnicii din partea unor soldați scăpați de sub control, în acest fel au apărat onoarea şi prestigiul armatei române[810].

Între anii 1944-1948, clerul militar a cunoscut aceleaşi momente grave pe care le-au trăit armata, societatea românească. Din cei 64 confesori militari activi nominalizați în 1944 şi din cei 92 mutați în diferite unități, puțini la număr au ajuns la parohii; mulți au trăit drame prin înscenări judiciare (au fost judecați ca şi „criminali de război" sau scoşi din rândul cadrelor active, pentru „naționalism bolnăvicios"), arestări, închisori, lagăre de muncă, domicilii forțate, aşa cum am văzut şi în cazurile prezentate mai sus. Invocând o nouă reglementare juridică - Legea cultelor nr. 177/3 august 1948, potrivit căreia preoții militari nu mai făceau parte din cadrele active ale Armatei, ministrul Emil Bodnăraş se adresa, la 30 august 1948, înaltului Prezidiu al Marii Adunări Naționale a R.P.R. şi propunea, retroactiv, ca începând cu 4 august 1948

[810] Gh. Nicolescu, Gh. Dobrescu şi Andrei Nicolescu *Preoți în tranşee (1941-1945)*, ed. cit., p. XIX.

să se aprobe „ştergerea din controalele armatei a episcopului". Prezidiul a legalizat la 31 august excluderea episcopului armatei „din categoria Clerul Militar". De asemenea, ca urmare a raportului înaintat de acelaşi ministru, acelaşi prezidiu decreta, la 30 august 1948, trecerea în rezervă a următorilor: un preot de corp de armată, colonel; 20 de preoţi de corp de armată, asimilaţi gradului de locotenent-colonel; 33 de preoţi de divizie, maiori; doi preoţi de garnizoană, căpitani.

Demersul de „ştergere din controalele Armatei" a preoţilor militari şi a ierarhului lor a avut o urgenţă inexplicabilă: raportul ministrului apărării naţionale a fost trimis pe 30 august şi în aceeaşi zi s-a emis decretul Prezidiului Marii Adunări Naţionale; documentele pentru scoaterea episcopului din structurile militare au fost finalizate în două zile. Inexplicabil este şi faptul că Regiunea a IlI-a Militară emisese cu opt zile înainte ordinul de desfiinţare a Episcopiei Armatei.

Astfel, după circa 100 de ani de existenţă, asistenţa religioasă a fost înlăturată din structurile armatei române. Ateismul a înlocuit religia în cazărmi, şcoli şi spitale militare, garnizoane, Armata fiind separată de Biserică, oficial[811].

Purtând pecetea hotărârii Providenţei divine, în iconomia căreia nimic nu este întâmplător, după 1990, asistenţa religioasă a revenit în garnizoane, reînnoindu-se o frumoasă şi fructuoasă tradiţie istorică a colaborării dintre Biserică şi Armată.

[811] *Ibidem*, p. XXVII.

GENERALI COMANDANȚI AI FORȚELOR AERIENE REGALE ROMÂNE, ÎN CEL DE-AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL

Autor: Cdor dr. Marius-Adrian NICOARĂ[*].

During the campaign from 1941 led to free Basarabia, the north of Bucovina, and to conquer Odessa, the Romanian Air Force was under the command of Romanian Headquarters, which cooperated with the German 4th Aviation Fleet by means of the German-Romanian Air Force Liaison Section. The Subsecretary of The Air Force was general Gheorghe Jienescu, and the commanders of the Romanian Air Force Headquarters were the generals: Ramiro Enescu (01.10.1940-08.09.1943; 22.11.1944- September 1946) Ermil Gheorghiu (08.09.1943-24.08.1944), Gheorghe Gârleanu (2.08.144-22.11.1944).

În campania anului 1941, de eliberare a Basarabiei, Bucovinei de Nord şi de cucerire a Odessei, Aeronautica Română a acționat sub comandament românesc, Statul Major al Aerului, a cooperarat cu Flotila 4 Aeriană Germană prin Secția de Legătură Aero româno-germană. Subsecretar de stat al aerului a fost generalul comandant aviator Gheorghe Jienescu, iar şefi ai Statului Major al Aerului au fost generalii aviatori: Ramiro Enescu (1 octombrie 1940 – 8 septembrie 1943; 22 noiembrie 1944 – septembrie 1946), Ermil Gheorghiu (8 septembrie 1943 – 24 august 1944), Gheorghe Gârleanu (25 august 1944 – 22 noiembrie 1944).

În acest material, încercăm să readucem în atenție subsecretarii de stat ai aerului ce au comandat Aeronautica Regală Română în cel de-al Doilea Război Mondial. Aceştia au fost: generalul comandant aviator Gheorghe Jienescu (27 ianuarie 1941 - 23 august 1944), generalul comandant aviator Ermil Gheorghiu (23 august 1944 - 4 noiembrie 1944), generalul comandant aviator Gheorghe Vasiliu (4 noiembrie 1944 - 5 martie 1945), generalul aviator Emanoil Ionescu (6 martie 1945 - 12 mai 1945).

Generalul comandant aviator Gheorghe Jienescu s-a născut la 16 septembrie 1895, în localitatea Rast, județul Dolj şi a decedat la data de 3 aprilie 1971 la Bucureşti. Tatăl său Ion Jienescu era un om gospodar ce a fost desemnat chiar şi primar în comună, mama casnică ce a născut şi crescut patru copii, pe Gheorghe , Iancu, Florica şi Ştefan[812].

Cursurile şcolare le începe în satul natal sub îndrumarea învățătorului Bălăcescu, având rezultate bune.

[*] Comandantul Centrului de Instruire pentru Forțe Aeriene din Şcoala de Aplicație pentru Forțele Aeriene „Aurel Vlaicu".

[812] Pentelescu, comandor (r) Aurel, *"Generalul comandant aviator Gheorghe Jienescu,"* în Revista de Istorie Militară, nr. 2 (36), S.C. Național Imprim S.A., Bucureşti, 1996, p. 38.

După terminarea şcolii primare a urmat cursurile Şcolii Normale din Craiova (azi Colegiul Național *„Ştefan Velovan”* pe care l-a urmat şi fratele Ştefan), unde va absolvi în anul 1914.

S-a întors în satul natal unde s-a dedicat carierei de învățător, însă odată cu intrarea României în război, Gheorghe Jienescu a fost mobilizat la Regimentul 1 Infanterie Dolj. Pe câmpul de luptă al Ardealului, tânărul sublocotenent a dovedit curaj şi destoinicie. Soarta schimbătoare a războiului îl duce pe Jienescu în vara lui 1917 în focul bătăliilor de la Mărăşti şi Mărăşeşti. Făcea parte din Divizia a II-a Infanterie. Pentru meritele sale, Jienescu a fost decorat cu *„Steaua României cu panglică de Virtute Militară”*.[813]

După încheierea armistițiului, mai mulți tineri ofițeri printre care şi Jienescu au fost trimişi pentru a urma pilotajul, mai întâi în Anglia la Oxford pentru instrucție şi specializare la Şcoala Tehnică de Zbor, apoi în Franța la Miramas şi Pau, unde s-a specializat ca pilot de vânătoare, în vederea completării nevoilor de încadrare ale aviației. După doi ani petrecuți pe băncile şcolilor speciale de aviație, a obținut cu succes brevetul de pilot nr. 164, la 1 septembrie 1919.

A fost avansat la gradul de locotenent şi numit pe rând instructor de zbor, şef de pilotaj şi director la Şcoala de aviație de la Tecuci în perioada 1923 - 1926. În aceste funcții Jienescu a format un număr mare de piloți, care au devenit ulterior personalul de bază necesar unităților de aviație.

În perioada 1926-1928, a urmat Şcoala Superioară de Război, absolvind-o cu gradul de maior, în cea de-a 34-a promoție a acesteia, fiind brevetat ca ofițer de stat-major aero. Anul 1928 a fost şi primul an în care mareşalul Antonescu a activat ca director în fruntea Şcolii Superioare de Război, când cei doi s-au cunoscut. Acesta, în 1916, în gradul de căpitan obținuse brevetul de observator aerien cu nr. 38,[814] înțelegea pe deplin conceptul de război în mişcare pe care chiar îl teoretiza în lecțiile din această perioadă, apreciind că: *„Aeronautica trebuie astfel organizată încât să răspundă unor execuții prompte şi adaptate nevoilor, având în organica sa totalitatea elementelor necesare exercitării rolului ca armă de luptă principală”*.[815]

În istoria aviației române a urmat o perioadă lungă de reorganizare. Lui Jienescu i s-au încredințat mai multe funcții precum: ofițer de stat-major aero la Biroul Instrucție din Inspectoratul Aeronauticii; şef de stat-major la Divizia Aeriană, comandant al Grupului de avioane de vânătoare care în 1934 a devenit *„Flotila de avioane de vânătoare”* cu gradele de locotenent-colonel, ulterior colonel.

În plan personal, în anul 1930 s-a căsătorit cu Maria Vlădescu, stabilindu-se în casa dotală, în aceeaşi curte cu socrii, pe strada Muzelor nr. 13 din Bucureşti, unde a locuit până în anul 1948. Aici s-a născut singurul copil, Ileana, la 31 martie 1931.

---

[813] Ibidem.

[814] Decizia ministerială nr. 119 din 26 martie 1916, publicată în Monitorul Oficial nr 16/1916, cf. lui Valeriu Avram, în *Istoria aeronauticii militare române (1910 – 1916),* Tiparg, Bucureşti, 2003, p. 152.

[815] Arhivele Militare Române (în continuare A.M.R.), Fond 1376, Dosar 1.375, f. 3.

Jienescu a figurat la loc de cinste printre zburătorii noştri, ce s-au avântat cu îndrăzneală, pasiune şi abnegaţie în cucerirea înălţimilor şi depărtărilor, iar la nevoie au apărat, cu preţul vieţii lor spaţiul aerian al ţării. În anul 1929, a ocupat locul I la concursul Micii Antante şi Poloniei. Aici, România a participat cu avioane monoloc de vânătoare pilotate de maiorul Gheorghe Jienescu, locotenenţii Constantin Tănăsescu, Eugen Pârvulescu şi Gogu Ştefănescu. Itinerariul stabilit pentru concurs a fost Bucureşti – Iaşi – Varşovia – Praga – Belgrad – Bucureşti. Din cele 24 de avioane ale celor patru ţări participante la concurs, din cauza timpului extrem de nefavorabil, au termint concursul aterizând la Bucureşti numai zece avioane, din care patru erau româneşti.

Nu a fost străin nici faţă de raidul aerien executat în anul 1935, cu câte o formaţie de trei avioane româneşti, pe traiectoria Bucureşti – Capetown – Bucureşti. Calităţi extraordinare l-au recomandat pe Gheorghe Jienescu, pentru acest raid. *„Măiestrie în ale zborului, curaj şi avânt în văzduh; seriozitate şi viaţă ordonată la pământ”,* sunt în rezumat, calificativele cu care pe atunci, superiorii îl defineau pe tânărul ofiţer aviator.”

Anvergura şi complexitatea raidului declanşat la 14 aprilie 1935, sunt evidente, iar dificultăţile legate de străbaterea acum 77 de ani, cu trei avioane de şcoală, a continentului african, ce prezintă condiţii specifice, particularităţi de climă, relief sau meteorologice, reies de la sine. Echipajele au făcut însă faţă tuturor situaţiilor, s-au dovedit la înălţimea misiunii şi au reuşit să ducă la îndeplinire această misiune, fără pierderi sau accidente, ceea ce reprezintă elementul calitativ al performanţei, iar faptul că *„nu s-a întâmplat nimic”*, a constituit marele merit al celor care au organizat şi executat raidurile.

Pregătirile pentru raidul desfăşurat în lunile aprilie - mai 1935 au început încă din 1934. În legătură cu scopul raidului se menţiona: *„Beneficiind de experienţa trecută, reluarea raidului în Africa va fi o manifestare a pregătirii şi antrenamentului piloţilor militari (...) Executarea unui asemenea raid ar fi de un imens profit din punct de vedere al instrucţiei profesionale, dată fiind varietatea teritoriilor şi condiţiilor meteorologice în care se va desfăşura.”* Fondurile necesare au fost asigurate în cea mai mare parte de Primăria Bucureşti, care s-a simţit obligată să patroneze un raid de o asemenea anvergură, în cadrul căruia oraşul Bucureşti figura atât ca punct de plecare cât şi ca punct de sosire. Subsecretariatul de Stat al Aerului a asigurat ceea ce era mai important şi anume avioanele, motoarele, piesele de schimb etc. În ceea ce priveşte materialul volant din cele două tipuri de avioane propuse de organizatorii raidului (Fleet F-10 şi I.C.A.R. – Universal 7) şi S.E.T. 7 K pentru care optase Comandamentul Forţelor Aeriene, subsecretarul de stat al Aerului a aprobat pe cel de-al doilea, I.C.A.R. – Universal. Echipajele au fost constituite astfel încât la bordul fiecărui avion să fie unul dintre participanţii la primul raid, unul nou venit în echipă astfel: avionul YR-ACK locotenent-comandorul George Davidescu şi căpitan-

comandorul Gheorghe Jienescu; avionul YR-ACL locotenent-comandorul Alexandru Cernescu şi căpitanul Gheorghe Olteanu; avionul YR-ACM locotenent-comandorul Mihail Pantazi şi maistrul mecanic Anton Stengher.

Reîntoarcerea în ţară s-a făcut pe aerodromul Băneasa unde au fost întâmpinaţi de o mulţime de oameni. Eroii au fost întâmpinaţi de înalte personalităţi ale vremii: miniştrii Apărării şi ai Aerului, preşedintele Federaţiei Aeronautice Internaţionale, primarul capitalei, comandantul aviaţiei militare etc. Pentru aceste fapte echipajul care a realizat raidul Bucureşti – Capetown a fost decorat cu ordinul *„Virtutea Aeronautică”*.

Calităţile sale excepţionale au determinat promovarea lui la conducerea aviaţiei româneşti cu toate că avea doar gradul de comandor, mai târziu fiind avansat la gradul de general de escadră. În 1940 a fost numit şef de stat – major, al Comandamentului Forţelor Aeriene, iar la 14 septembrie 1940 a fost desemnat în guvern de generalul Ion Antonescu, ca subsecretar de stat pe lângă Departamentul Apărării Naţionale. Din 27 ianuarie 1941 a fost ministru secretar de stat la Subsecretariatul de Stat al Aerului, în guvernul mareşalului Ion Antonescu (1941-1944). Ca subsecretar de stat al aerului, a îndeplinit atribuţiunile a ceea ce cunoaştem astăzi ca fiind comandantul Forţelor Aeriene Române, pe timpul Campaniei din Est a Armatei Române, în cel de-al Doilea Război Mondial.

În fruntea Aeronauticii a avut realizări remarcabile, valorificându-şi la maximum experienţa profesională. Totodată a fost promotorul unor concepţii moderne de întrebuinţare a forţelor aeriene, bazate pe o organizare suplă şi instruire pragmatică, practic-aplicativă. Generalul comandant Gheorghe Jienescu aprecia că *„Aeronautica este armă de război foarte economică în mâna conducerii superioare a războiului, judecându-se aceasta prin încadrarea sa în raport de rezultatele celorlalte arme. Cu zece echipe de bombardament (una escadrilă) se obţine o putere de foc reprezentată prin 13 tone exploziv, în timp scurt, iar unei baterii de artilerie* (terestră n.n.) *spre a arunca acest tonaj îi trebuie circa 24 ore”*[816]. Concluziona apoi: *„Aeronautica reclamă o încadrare superioară celorlalte arme. Această superioritate este necesitată atât numerică cât mai cu seamă calitativă. Superioritatea numerică este satisfăcută de prevederile organizării armei, încadrarea calitativă – cu deosebire de aviaţie – nu poate fi satisfăcută decât prin exemplul viu al împlinirii datoriei de către toţi şefii din ierarhia armei, precum şi printr-o robusteţe fizică perfectă care să dea accentul de tinereţe necesar armei şi fără de care Aeronautica nu poate să-şi dea maximum de randament în război”*[817].

[816] A.M.R., Fond 1376, Dosar 1.375, f. 4.
[817] Ibidem.

În data de 23 august 1944, generalul de escadră Gheorghe Jienescu a dat Ordinul 44.604, Batalionului de paraşutişti, din Flotila de aerostaţie a Forţelor Aeriene Regale Române, comandat de maiorul Teodor Dobre, cu misiunea de a se reconstitui la Pantelimon-Bucureşti, pentru a primi noi ordine[818]. Când a aflat de arestarea mareşalului Ion Antonescu şi a principalilor săi colaboratori, generalul Jienescu a cerut subsecretarului de stat Petre Strihan de la Ministerul de Interne, permisiunea de a-i elibera pe aceştia, cu unitatea de paraşutişti. Consimţământul nu i-a fost acordat,[819] mai mult, chiar el a fost ulterior destituit şi arestat.

Schimbarea regimului politic a atras după sine condamnarea lui Jienescu, în procesul grupului de 17 miniştri ai guvernelor Antonescu. La 29 ianuarie 1945 a fost inclus pe lista celor 65 de persoane *„bănuite de dezastrul ţării şi deferite acuzatorilor publici spre cercetare şi instrucţie”*. Arestat pe 23 august 1944, a primit o pedeapsă de *„numai 20 de ani temniţă grea”* deoarece *„are circumstanţe atenuante pentru că a dispus ca medicii români să dea asistenţă şi populaţiei civile de peste Nistru.”* (şedinţa din 6 februarie 1948). A fost închis în perioada 12 februarie 1946 - 18 aprilie 1964, în penitenciarele: Aiud, Văcăreşti, Râmnicu-Sărat şi Gherla.

A fost eliberat cu puţin înainte de împlinirea vârstei de 70 de ani. În ultima perioadă a vieţii, bolnav, evacuat din propria casă, şi-a dus cu demnitate viaţa alături de familia pe care o iubea şi care l-a sprijinit până la sfârşit.

Generalul comandant aviator Ermil Gheorghiu s-a născut în data de 13 februarie 1896, la Botoşani şi a decedat la data de 14 ianuarie 1977, la Bucureşti.

A urmat Şcoala Militară de Ofiţeri de Artilerie, Geniu şi Marină (1913 – 1915) şi Şcoala Superioară de Război (1924 – 1926),[820] confirmându-se în arma aviaţie la 31 august 1931.

A obţinut următoarele grade militare: sublocotenent – 1915; locotenent. – 1917; căpitan – 1919; maior – 1927; locotenent-comandor – 1931; căpitan comandor – 1934; comandor – 1937; general de escadră – 1941; general comandant – 1944, fiind trecut în cadrul disponibil la 9 august 1946 şi în rezervă la 9 august 1947[821].

---

[818] A.M.R., Fond de documentare Biblioteca A.M.R., Dosar 36, f. 93.
[819] A.M.R., Fond S.M.A, Dosar 102, f. 95-100, cf. Mircea Tănase, în lucrarea *Salt în istorie. Paraşutiştii din România în anii celui de-Al Doilea Război Mondial,* Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 2003, p. 96.
[820] XXX, *„Anuarul Ofiţerilor Activi în Aeronautică în anul 1941”,* p. 13.
[821] Duţu Alexandru, Dobre Florica, Loghin Leonida, *„Armata Română în cel de-al Doilea Război Mondial (1941 1945). Dicţionar Enciclopedic.”,* Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1999, p. 226.

La debutul campaniei din anul 1941, generalul de escadră Ermil Gheorghiu a fost comandantul Regiunii Aeriane Înaintate[822] până la 6 septembrie 1942, (urmat de comandor aviator Pădure Eugen)[823].

La 1 septembrie 1942, Subsecretariatul de Stat al Aerului a emis Ordinul nr. 537/C cu privire la angajarea forţelor Aeronauticii pe frontul de la Stalingrad şi constituirea dispozitivului Operativ al acestora până la 16 septembrie 1942[824]. La 6 septembrie 1942, în baza ordinului Statului Major al Aerului nr. 9423 a fost înfiinţată Gruparea Aeriană de Luptă (mare unitate operativă a Aeronauticii Române pe frontul de Est, similară celei care a funcţionat în campania anului 1941, ca element organizatoric nou faţă de anul 1941) comandantă de generalul de escadră aviator Ermil Gheorghiu, iar şef de stat major a fost comandorul aviator Vasile Constantinescu[825].

A avut aprecieri excelente din partea aliatului german. De exemplu, la 15 septembrie 1942, comandantul Corpului 8 Aerian German, generalul de divizie Viebig a trimis comandantului Grupării Aeriene de Luptă, o amplă telegramă de mulţumire în care se preciza: *„Unităţile de aviaţie Stuka, care au acţionat astăzi asupra Stalingradului mi-au raportat în repetate rânduri că aviaţia de vânătoare română le-au susţinut printr-o protecţie deosebită contra atacurilor inamice“*[826]. În Jurnalul de operaţii al Grupării Aeriene de Luptă se consemna că germanii: *„au manifestat o deosebită admiraţie şi încredere piloţilor noştri de vânătoare care prin curajul şi tenacitatea de care au dat dovadă în executarea misiunilor de protecţie, au asigurat lucrul avioanelor în cele mai bune condiţiuni“*.

Constituirea Corpului 1 Aerian Român, cu material german, în prima parte a anului 1943, marchează un moment important, am putea spune *„de vârf“,* în evoluţia relaţiilor româno-germane în domeniul Aeronauticii. La 6 februarie 1943, generalul Alfred Gerstenberg prezenta mareşalului Ion Antonescu propunerile feldmareşalului von Richtoffen pentru reorganizarea şi dotarea Corpului Aerian Român[827]. Răspunzând, în aceeaşi zi, comandantului Flotei 4 Aeriană Germană, mareşalul Ion Antonescu se declara de acord cu planul prezentat, desemnând pe generalul de escadră

---

[822] Regiunea Aeriană Înaintată a fost un element organizatoric cu totul nou în evoluţia Aeronauticii Române pe frontul de Est, constituită după model german, dar cu forţe umane şi materiale proprii. A funcţionat până la 1 februarie 1943, dovedindu-şi utilitatea şi eficienţa. Numai din analiza misiunilor iniţiale se poate distinge complexitatea activităţilor de tip logistic ce au revenit Regiunii Aeriene Înaintată. De la data de 1 februarie 1943 serviciile Regiunii Aeriene Înaintată au fost preluate de către Corpul Aerian Român. Statul Major al Aerului dispunea, dată fiind depărtarea mult prea mare de bazele de aprovizionare din ţară, organizarea şi funcţionarea pe frontul de Est a unei mari unităţi de aeronautică cu specific logistic, Vezi A.M.R., Fond 803, Dosar 3, f. 319.

[823] Ibidem, f. 70.

[824] Ibidem, dosar 133, f. 2.

[825] Ibidem, fond 803, dosar 3, f. 2.

[826] Ibidem, f. 15.

[827] Arhivele Istorice Centrale (în continuare A.I.C.), fond Preşedenţia Consiliului de Miniştri Cabinetul Mareşalului (în continuare P.C.M.C.M.), dosar 150/1943, f. 5.

Ermil Gheorghiu pentru perfectarea detaliilor, în calitate de viitor comandant al Corpului 1 Aerian Român[828].

La începutul Campaniei din Vest a armatei române, s-au hotărât importante numiri la comanda Forţelor Aeriene Regale Române. Astfel, la Subsecretariatul de Stat al Aerului, la 23 august 1944 a fost numit generalul aviator Ermil Gheorghiu, urmat la 5 noiembrie 1944 de generalul aviator Gheorghe Vasiliu, iar la 5 martie 1945 de generalul aviator Emanoil Ionescu. Ca secretar general, la 31 noiembrie 1944, comandorul Vasile Marcu a fost înlocuit cu generalul aviator Gheorghe Pârvulescu, iar ca şef al Statului Major al Aerului, la 22 noiembrie 1944, generalul Gheorghe Gârleanu a fost înlocuit de generalul Ramiro Enescu.

Principala provocare pentru generalul aviator Ermil Gheorghiu a fost depăşirea cât mai uşor a noii situaţii politico - militare, realizarea cu succes a misiunilor Forţelor Aeriene Regale Române, cunoaşterea exactă a situaţiei propriilor efective de militari şi a materialelor (avioane, autovehicule, piese de schimb, efecte ş.a.) ce reveniseră de pe front.

Iniţial constatarea generalului comandant aviator a fost alarmantă, deoarece foarte mulţi militari români până la semnarea Convenţiei de Armistiţiu au fost arestaţi, deşi au aşteptat pe militarii sovietici ca aliaţi, şi în consecinţă, nu au ripostat în niciun fel pentru că ei credeau că actul juridic fusese semnat, după cum lăsa să se înţeleagă mesajul radiodifuzat al regelui Mihai. Ministrul Subsecretar de Stat al Aerului, generalul Emil Gheorghiu a făcut cunoscut Statului Major al Aerului cu privire la momentul la care ne referim, ordinul în rezoluţie „*Unităţile nu trebuie să ia lucrurile în tragic. Ne aflăm într-o situaţie ce era de aşteptat şi pentru care moral şi disciplinar trebuie să fim pregătiţi. Rămânem fiecare la locurile unde ne aflăm, ne grupăm sau dispersăm materialul, după aprecierile şi iniţiativele fiecărui comandant, păzim totul, camuflăm şi discutăm cu autorităţile ruse arătându-le situaţia noastră de prietenie a căror colaborare este acceptată de Guvernul Rus. Autovehiculele ce nu servesc se fac indisponibile, li se scot cauciucurile, se adăpostesc în locuri mai puţin vulnerabile. Armamentul nu se predă: nu suntem dezarmaţi*”[829].

Generalul de escadră Ermil Gheorghiu a trebuit să ia măsuri extrem de grele pentru un comandant aviator. Astfel a stopat colaborarea cu forţele aeriene germane pe 25 august 1944, oprind demersurile căpitanului aviator german Spiegel care fusese ofiţer de legătură al aeronauticii germane cu cea română. Acesta venise la comandamentul Corpului 1 Aerian Român la ora 18^{00}, să vadă starea de spirit a aviatorilor români, sub motiv că se interesa de bagajele personale de la Titu,[830] şi să informeze că *„Flota 4 Germană este de părere să se restituie avioanele române blocate, cu condiţia ca să nu fie întrebuinţate împotriva Armatei Germane”*[831].

[828] Ibidem, f. 7.
[829] A.M.R., Fond 360, Registru istoric 1 – 30 septembrie 1944, f. 12.
[830] *Ibidem*, f. 6.
[831] *Ibidem*, f. 7.

Aşadar negocierile urmau să fie continuate cu reprezentanţii germanilor la Punctul de Comandă al Corpului 1 Aerian Român. Numai lipsa de realism a generalului Alfred Gerstenberg a făcut ca aceste negocieri să eşueze.

Misiunile de luptă ale aeronauticei au continuat, ministrul subsecretar de stat al aerului, generalul aviator Ermil Gheorghiu, a dat comandantului Corpului 1 Teritorial, generalul Marin Manafu ce solicitase sprijin aerian din partea Flotilei 3 Bombardament Craiova, în zilele de 30, 31 august şi 1 septembrie 1944,[832] soluţia unui atac aerian a peste 260 de vase fluviale inamice, care în zona Islaz – Turnu Severin bombardau şi mitraliau oraşele şi porturile riverane române, cu zece avioane zilnic, din disponibilul aeronavelor rămase în ţară,[833] deoarece avioanele folosite până atunci aparţineau Corpului 1 Aerian Român ce primise ordin de dislocare în Transilvania.

Ministrul subsecretar de stat al aerului generalul comandant aviator Ermil Gheorghiu, a dat deseori dovadă de tact mergând pe front ori de câte ori era nevoie, singur sau însoţit de generali sovietici, pentru a inspecta unităţile marii unităţi aeronautice române,[834] întâlnindu-se cu personalul Corpului 1 Aerian Român pentru rezolvarea problemelor corpului aerian şi a ruga să se treacă peste incidentele nedorite, pentru a se lupta cu toată energia alături de aliatul sovietic[835].

Generalul comandant Ermil Gheorghiu a avut un rol important şi în revenirea corpului aerian în ţară. Pentru aviatorii români întoarcerea acasă cu tehnica din dotare a însemnat o ultimă misiune. Subsecretarul de stat al aerului generalul comandant Emanoil Ionescu şi şeful Statului Major al Aerului generalul comandant Ermil Gheorghiu, care pe 8 iulie 1945 au sosit în garnizoana Piestany, au prezentat planurile de dislocare a Corpului 1 Aerian Român în ţară la Armata 2 Aeriană Sovietică, obţinând aprobările necesare pentru aceasta. S-au întâlnit apoi cu personalul şi trupa corpului aerian, vorbind acestora despre dislocarea din interior şi reorganizarea Aeronauticei[836]. Deplasarea detaşamentelor precursoare prin eşalonul rulant a început la 11 iulie 1945, în coloană întrunită începând cu ora 6^{00}, pe şoseaua din faţa aerodromului Piestany preconizându-se etape zilnice de 200 km cu o viteză medie de 30 km/oră, cu un număr de 32 de maşini.

În evident contrast cu clauzele distructive ale Tratatului de Pace şi în pofida valurilor de disponibilizări operate de guvernul dr. Petru Groza, optimismul ofiţerilor şi generalilor Armatei Române (care mai era Armata Regală Română, deci nu încă o armată, de tip *„popular”!*) se manifesta debordant, cu încredere în vigoarea instituţiei militare. Semnificativ în acest sens este un document al Marelui Stat Major (şef: generalul de corp de armată Costin Ionaşcu) din 15 ianuarie 1947, în care, sub primul

---

[832] *Documente privind istoria militară a poporului român 1 – 3 septembrie 1944*, Editura Militară, Bucureşti, 1980, p. 103.
[833] *Ibidem* p. 209.
[834] *Ibidem*, f. 98.
[835] *Ibidem*, f. 26.
[836] *Ibidem*, f. 166.

capitol, *„Factorii care stau la baza structurii şi doctrinei viitoarei armate,”* se preciza: *„Viitoarea armată a ţării va trebui să aibă o structură şi o doctrină condiţionate de o serie de factori, între care mai importanţi sunt: stipulaţiunile Tratatului de Pace; experienţa de război; caracterul probabil al viitorului război; situaţia politico-socială; situaţia economico-financiară a ţării; potenţialul uman (...) ”*[837]. O structură distinctă în cadrul Marelui Stat Major, *„Secţia de studii şi doctrină,”* înfiinţată la 10 martie 1947, avea ca misiune să pună în operă cerinţele arătate[838]. Mai mult, câteva acte normative adoptate de forul legislativ al ţării, Adunarea Deputaţilor, încerca revigorarea organismului militar al ţării după *„lovitura de pedeapsă”* operată de Tratatul de Pace din 10 februarie 1945. Este vorba de *„Legea nr. 205 pentru organizarea şi funcţionarea Ministerului Apărării Naţionale din 10 iunie 1947”* şi *„Legea nr. 206 pentru organizarea armatei din 11 iunie 1947”*[839].

Acestor încercări li se alăturase şi generalul aviator Ermil Gheorghiu, arestat pentru prima dată datorită studiului *„Necesităţile reînfiinţării Subsecretariatului de Stat al Aerului“* elaborat la începutul anului 1947 şi predat lui Iuliu Maniu, cu scopul de pledoarie pentru Forţele Aeriene Regale Române la Conferinţa Păcii.

Au fost încercări viguroase în condiţii nefaste. La 23 decembrie 1947, regele Mihai I a semnat ultimul său Înalt Decret privitor la armata română, în care (articol unic) se stipula: „*Domnul Ermil Bodnăraş se numeşte ministru secretar de stat la Departamentul Apărării Naţionale, în locul domnului general de armată Mihail Lascăr, demisiona.*”[840] Şapte zile mai târziu, la 30 decembrie 1947, avea loc abdicarea silită a regelui Mihai I, şef al statului şi comandant suprem al armatei române, înlăturarea monarhiei, ca formă de stat în România şi proclamarea Republicii Populare Române.

Generalul comandant Ermil Gheorghiu a fost arestat prima dată în perioada 6 august 1947 - mai 1947 pentru că a dat lui Iuliu Maniu studiul amintit, iar a doua oară în perioada 6 mai 1950 - 30 noiembrie 1955 pentru *„activitate intensă contra clasei muncitoare“*[841]. Până la sfârşitul vieţii a luptat pentru o reabilitare civică de care astăzi înţelegem că nu avea nevoie decât în viaţa imediată, deoarece posteritatea îl stimează aşa cum merită.

Generalul comandant aviator Gheorghe Vasiliu a urmat la Subsecretariatul de Stat al Aerului, între 5 noiembrie 1944 - 6 martie 1945, în guvernul condus de generalul Rădescu.

[837] *Ibidem*, p. 335.
[838] *Ibidem*, p. 364.
[839] *Ibidem*, pp. 386-399.
[840] *Ibidem*, p. 447.
[841] Duţu Alexandru, Dobre Florica, Loghin Leonida, *„Armata Română în cel de-al Doilea Război Mondial (1941-1945). Dicţionar Enciclopedic.”,* Editura Enciclopedică, Bucureşti 1999, p. 545.

S-a născut la 24 februarie 1892 în localitatea Plopana județul Tutova şi a decedat la 20 septembrie 1954 în Spitalul Penitenciarului Sighet[842].

A urmat Şcoala Militară de Ofițeri de Artilerie, Geniu şi Marină (1911 – 1913) şi Şcoala Superioară de Război (1921 – 1923),[843] confirmându-se în arma aviație la 31 august 1931.

A obținut următoarele grade militare: sublocotenent – 23 iunie 1913; locotenent – 1 iulie 1916; căpitan – 1 septembrie 1917; locotenent comandor – 24 noiembrie 1923; căpitan comandor – 1 aprilie 1932; comandor – 1 ianuarie 1937; general de escadră – 6 iunie 1940; general comandant – 6 iunie 1943 fiind trecut în rezervă la 27 martie 1945[844].

În anul 1951 a fost arestat în lotul foştilor demnitari şi închis la Sighet, unde s-a prăpădit[845].

Generalul aviator Emanoil Ionescu s-a născut la 17 martie 1892 şi a decedat la 13 iulie 1949, la Bucureşti.

A urmat Şcoala Militară de Ofițeri de Infanterie de rezervă – 1915, Şcoala Militară de Ofițeri de Aviație (1916 – 1918), Şcoala de Aplicație a Aeronauticii la Versailles (1925 – 1926) şi Şcoala Superioară de Război (1928 – 1930),[846] confirmându-se în arma aviație la 31 august 1931[847].

A obținut următoarele grade militare: sublocotenent – 1915; locotenent – 1917; căpitan – 1920; locotenent comandor – 1928; căpitan comandor – 1934; comandor – 1937; general de escadră – 1941; general comandant – 1944, general inspector – 1946[848].

A fost personalitatea centrală a conducerii Forțelor Aeriene Regale Române în cel de-al Doilea Război Mondial, datorită faptului că a comandat marile unități operaționale aeronautice române în ambele campanii militare. Alintat *„Pipițu”* a fost extrem de iubit de subordonați şi de şefi, pe care la rândul său i-a respectat. Desăvârşit profesionist, pilot de excepție, plin de omenie, şi-a păzit oamenii cu toate puterile sale, dincolo de obişnuit şi ierarhia militară.

Generalul-comandant aviator Emanoil Ionescu, aprecia unitățile şi personalul ca fiind cu suficientă experiență, încât *nu se mai poate face nicio deosebire între unitățile române şi cele germane* (subl.n.)”[849].

---

[842] XXX, *„Anuarul Ofițerilor Activi în Aeronautică în anul 1941”,* p. 13. Vezi şi Constantin Ucrain, *Personalități ale aviației române,* Editura Geneze, Bucureşti, 1998, pp. 183 – 186.

[843] Duțu Alexandru, Dobre Florica, Loghin Leonida Loghin, *„Armata Română în cel de-al Doilea Război Mondial (1941 1945). Dicționar Enciclopedic.”,* Editura Enciclopedică, Bucureşti 1999, p. 545

[844] Avram,Valeriu *„Generalul aviator inginer Gheorghe Negrescu – Amintiri necenzurate. Aviația să fie a zburătorilor”* Editura AVAROS, Bucureşti 2011, pp. 335 – 336.

[845] Duțu Alexandru, Dobre Florica, Loghin Leonida, *„Armata Română în cel de-al Doilea Război Mondial (1941 1945). Dicționar Enciclopedic.”,* Editura Enciclopedică, Bucureşti 1999, p. 244.

[846] XXX, *„Anuarul Ofițerilor Activi în Aeronautică în anul 1941”,* p. 13.

[847] Duțu Alexandru, Dobre Florica, Loghin Leonida, *„Armata Română în cel de-al Doilea Război Mondial (1941 1945). Dicționar Enciclopedic.”,* Editura Enciclopedică, Bucureşti 1999, p. 245.

[848] A.I.C., fond P.C.M.C.M., dosar 5/1944, f. 149.

[849] *Ibidem*, f. 7.

Extrem de apreciat de camarazii germani, generalul-comandant aviator Emanoil Ionescu după cum am văzut fusese ales de aceştia ca *„interlocutor al aeronauticii române”*[850].

A colaborat excelent şi cu sovieticii, de exemplu atunci când aviatorii români au fost primiți cu ostilitate de sovieticii aflați pe aerodromul Someşeni şi puşi sub stare de arest până la sosirea sa, a ştiut să rezolve problema venind însoțit de mai mulți ofițeri superiori sovietici,[851] cu statul major al aviației sovietice, cu generalul de divizie aviator Podgorni, pentru a aduce 700 de avioane de vânătoare şi 100 de avioane de asalt sovietice[852].

Pleca deseori de la Bucureşti la Punctul de Comandă al Corpului 1 Aerian Român, unde discuta despre operațiunile în desfăşurare. De asemenea, a cooperat foarte bine cu generalul Komanici, pentru misiunile în sprijinul forțelor terestre sovietice[853].

Generalul Emanoil Ionescu a avut o legătură sufletească specială cu toți luptătorii din forțele aeriene, mergând pe front de exemplu şi în seara de Crăciun, într-un scurt moment de relaxare, cu cântece şi urări de sărbători ale grupurilor,[854] deşi în ziua următoare, ziua de Crăciun, s-au executat din nou misiuni[855]. De altfel şi sărbătoarea anului nou a luat un anumit caracter de normalitate, făcându-se schimburi de urări de sărbători prin telegrame adresate în numele Corpului 1 Aerian Român de comandantul său, regelui Mihai, ministrului subsecretar de stat al aerului, şefului de stat major al aerului, şefului Marelui Stat Major, ministrului de război, comandantului aviației[856]. S-a ascultat slujba la biserica grecească din Miskolc (ca de altfel şi Te - Deumul din ziua de 1 ianuarie 1945) şi s-a mers cu pluguşorul, iar generalul Emanoil Ionescu a participat pe rând la masa de la comandamentul corpului, la ora 24^{00}, la Regimentul 6 Artilerie Antiaeriană, apoi pe rând la Grupurile 8 Asalt, 2 şi 9 Vânătoare şi, în final, la Escadrila 2 Recunoaştere.[857] Schimburi de telegrame s-au făcut şi cu Armata 5 Aeriană Sovietică, prin generalii Gorionov, Selesniov şi Smirnov. La aceeaşi biserică ortodoxă s-a mers pe 6 ianuarie 1945, în ziua de Bobotează, când s-a oficiat un Te-Deum, iar seara s-a organizat o masă camaraderească[858].

În ziua de 6 martie 1945 a fost instaurat, în țară, guvernul Petru Groza, funcția de ministru secretar de stat al aerului a fost preluată de generalul Emanoil Ionescu, iar funcția de comandant al Corpului 1 Aerian Român a fost luată în primire de comandorul (ulterior, generalul) Traian Burduloiu,[859] pilot de bombardament[860].

---

[850] Valeriu Avram, *Aviația de asalt – Grupul 8*, Editura Modelism Internațional, Bucureşti, 1994, p. 23.
[851] *Ibidem*, f. 75.
[852] A.M.R., Fond 359, Dosar 18/1994, f. 123.
[853] A.M.R., Fond 359, Dosar 19/1944, f. 62.
[854] *Ibidem*, f. 66.
[855] *Ibidem*, f. 74.
[856] *Ibidem*, f. 75.
[857] *Ibidem*, f. 89.
[858] *Istoria aviației române,* Editura Ştiințifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1984, p. 340.
[859] *România în războiul antihitlerist*, Editura Militară, Bucureşti, 1966, p. 492.

De importanță deosebită a fost şi dorința generalului comandant de a aduce marea unitate operativă aeronautică română acasă întreagă pe cele două eşaloane de bază volant şi rulant. Pe data de 15 iunie 1945, generalul Emanoil Ionescu ordonă să se ia legătura cu Frontul 2 Ucrainean, prin Armata 5 Aeriană Sovietică, pentru întoarcerea în țară[861]. Sosit din permisia în țară, generalul Burduloiu a solicitat confirmarea aerodromurilor de reîntoarcere în patrie a Corpului 1 Aerian Român, indicate de generalul Emanoil Ionescu şi aprobate de generalul Selesniov[862]. Pentru executarea acesteia din urmă misiuni, pe 8 iulie 1945 au sosit în garnizoana Piestany, subsecretarul de stat al aerului generalul comandant Emanoil Ionescu şi şeful Statului Major al Aerului generalul comandant Ermil Gheorghiu. Aceştia au prezentat planurile de dislocare a Corpului 1 Aerian Român în țară.

Totuşi, a apărut o nouă piedică atunci, când a trebuit să se obțină aprobarea autorităților aeronautice sovietice aflate în România. În ceea ce priveşte eşalonul volant, pe 11 iulie 1945, prin radiograma nr. 52.252 de la Statul Major al Aerului[863] colonelul Istrov de la Comisia Aliată de Control arăta că din discuțiile generalului Emanoil Ionescu cu generalul sovietic Sudeț se hotărâse numai chestiunea terenului principal, fără a se avea în vederea celelalte terenuri ale aeronauticii. Astfel, terenurile Tîrguşor, Braşov, Ghimbav şi Craiova nu erau disponibilizate de Comisia Aliată de Control, rămânând ca discuțiile să se reia pe 12 iulie 1945. Mai mult decât atât, prin Ordinul 13.802/11 iulie 1945[864] se hotărăşte oprirea eşaloanelor rulante la Sibiu şi aşteptarea de noi ordine.

La încheierea războiului, generalul aviator Emanoil Ionescu, aprecia că *„personalul care a încadrat unitățile era de primă calitate, echipajele războite în condiții din cele mai grele şi cu o bogată experiență, moralul însă era cam scăzut din cauza stării de nesiguranță”*[865].

Generalul Emanoil Ionescu a influențat prin concepțiile şi experiența sa şi mişcarea ideilor şi principiilor artei militare aeronautice, a făcut ca aceasta să evolueze, să se modernizeze. Iată, de exemplu, *lovitura aeriană* pentru generalul Emanoil Ionescu însemna acțiuni aeriene izolate asupra forțelor terestre şi fluviale adverse, executate de regulă sub forma unor raiduri, cu forțe puține dar suficient de puternice, având în componență avioane de vânătoare sau bombardament, atacuri aeriene efectuate prin surprindere, după o cercetare riguroasă, la intervale de timp diferite, reluate atunci, când obiectivul nu a fost distrus.

---

[860] *Ibidem*, f. 154.
[861] A.M.R., Fond 359, 19/1944, f. 157.
[862] *Ibidem*, f. 171.
[863] *Ibidem*, f. 171.
[864] A.M.R., Fond 1377, Dosar 854, f. 317.
[865] *Ibidem*.

Toți cinci ar merita lucrări monografice de amploare, ce pot constitui teme serioase de cercetare. Până atunci nu ne rămâne decât să apreciem profesionalismul şi curajul de e au dat dovadă în vremuri de război, sau demnitatea pe care o constatăm pe parcursul întregii vieți a celor cinci generali comandanți aviatori.

Generalul comandant (aviator) Alexandru Sahini, s-a născut la 24 iulie 1897, la Botoşani şi a decedat la 21 aprilie 1974, la Bucureşti, fiind înhumat la Cimitirul Ghencea.

A urmat Şcoala Militară de Ofiţeri de Artilerie, Geniu şi Marină (1915-1916), Şcoala Militară de observatori aerieni – 1919, Şcoala Militară de Pilotaj – 1920 şi Şcoala de Război Aerian – Roma, Italia (1938-1939)[866].

A obţinut următoarele grade militare: sublocotenent – 1916; locotenent – 1917; căpitan 1923; locotenent-comandor – 1934; căpitan comandor – 1937; comandor – 1940; general de escadră – 1944; general comandant – 1946 fiind trecut în rezervă la 9 august 1947.

Generalul comandant Alexandru Sahini

Mareşalul Ion ANTONESCU, împreună cu generalii comandanţi Gheorghe JIENESCU şi Alexandru SAHINI, într-o vizită la structurile aeronautice române.

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial a îndeplinit următoarele funcţii: comandant al Flotilei 1 Bombardament – 1 apr. – 1 dec. 1941; şef Secţie la Statul Major al Aerului – 1 dec. 1941 – 20 sept. 1943; comandant al Şcolilor şi Centrelor de instrucţie ale aeronauticii – 20 sept. 1943 – 1 apr. 1945; comandant al Regiunii 3 Aeriană – 1 apr. – 1 dec. 1945.

A fost decorat cu Virtutea Aeronautică în grad de cavaler – 1941, deoarece *„În campania anului 1941 a servit subordonaţilor săi cel mai frumos exemplu de însufleţire şi dispreţ faţă de moarte”*.

A scris *„Doctrina de întrebuinţare în luptă a Forţelor Aeriene”*, *„Arma Aerului în Arta militară”*, Bucureşti, 1943, acte normative specifice şi numeroase articole în reviste, precum *„Aeronautic”*.

În semn de preţuire faţă de acest teoretician valoros al Aeronauticii Române, urmare a analizei desfăşurate în Consiliul de Învăţământ al Şcolii de Aplicaţie pentru Forţele Aeriene, biblioteca pentru documente cu specific militar poartă numele de *„General Comandant (Aviator) Alexandru Sahini”*.

[866] ***, *„Anuarul Ofiţerilor Activi în Aeronautică în anul 1941”,* p. 13.

JERTFE ALE AVIATORILOR ROMÂNI ÎN CAMPANIA MILITARĂ A ANULUI 1941

Autor: Ionuț-Constantin PETCU[*].

Mankind has confronted a basic truth for ages: nothing lasting can be founded unless there is a sacrifice understood both as self-offering and supreme tribute. Both of these can be recognized or not by the humankind for which the sacrifice was made. The awareness of the sacrifice depends on a great variety of factors: social, psychological, political, cultural, etc.

Câteva observații despre jertfă

De mii de ani omenirea se confruntă cu un adevăr fundamental: nimic trainic nu se poate întemeia decât pe jertfă. Jertfa înțeleasă în cele două ipostaze ale ei: jertfa ca dăruire de sine şi jertfa ca sacrificiu suprem. Ambele ipostaze pot fi recunoscute sau nu de către comunitatea umană pentru care jertfa s-a săvârşit. Recunoaşterea sau nu a jertfei depinde de foarte mulți factori: sociali, psihosociali, politici, culturali etc. Literatura de specialitate – fie aceasta patristică sau nu – pune pregnant în evidență, printre factorii recunoaşterii jertfei, atât a jertfei ca dăruire de sine, cât şi a jertfei ca sacrificiu suprem, *spiritul jertfei*. Spiritul jertfei este un produs al psihologiei colective, rezultat al cultivării acestuia de către comunitatea umană. Cu cât spiritul jertfei este mai adânc cultivat în rândul unei comunități umane, cu atât jertfa, sub cele două ipostaze arătate, va fi săvârşită mai profund, atât ca frecvență, dar mai ales ca scop, ca ideal – care este impulsul declanşării jertfei adică a unor fapte săvârşite de indivizii pătrunşi de spiritul jertfei. De aici, în cazuri, de regulă imperative, se naşte eroismul muncii pentru semeni, eroismul în timp de război etc. Nimeni nu se naşte erou. Nimeni nu îşi propune să fie erou. Devine însă erou, în condiții deosebite, doar acela care este pătruns de spiritul jertfei, de spiritul sacrificiului pentru semeni. Idealul colectiv este izvorât din trebuințele fireşti ale unei comunități umane: prosperitatea țării, unitatea națională etc. De aici, răspunderea enormă a celor care se află în fruntea unui stat, a unei națiuni, a unui popor pentru a promova idealul colectiv, care nu este fenomen, adică vizibil, la îndemâna oricui, ci este esența fenomenului social la un moment dat sau pe durate, de regulă, îndelungate în timp. În timpul istoric, evident. Fără ideal colectiv nici spiritul de jertfă nu poate fi cultivat. Propagarea idealului colectiv este un atribut al conducătorilor din timpul dat spre analiză. Este limpede că atunci când, ca tribun, îți alungi semenii de lângă tine sau chiar îi îndemni să plece care încotro, dezbinând în loc să unifici, spiritul de jertfă este anulat *ab initio* şi, în mod firesc, faptele jertfelnice: de muncă, de iubire de țară ş.a.m.d. Poporul moare. Lent. Se destramă, fără ideal...

[*] Student Facultatea de Teologie, Bucureşti.

Jertfă şi eroism în timp de război

Fără îndoială, războiul este o confruntare dură între beligeranți – militară în primul rând, apoi economică, diplomatică, morală etc. al Doilea Război Mondial, timp de aproape şase ani, septembrie 1939 - mai 1945, a dovedit din plin această situație. Românii au avut neşansa sau, mai corect, soarta, tragedia soartei, ca pe parcursul a aproape cinci ani, 22 iunie 1941 - 12 mai 1945, să se afle, prin lovitura de stat de la 23 august 1944, în tabere beligerante diferite. În prima parte, în alianță cu Germania, împotriva U.R.S.S. În a doua parte, în alianță cu U.R.S.S., care făcea parte din Națiunile Unite, împotriva Germaniei. În ambele situații nu au lipsit, din partea românilor (fie aceştia militari sau civili), faptele de eroism, de jertfă, în numele unui ideal colectiv mai mult sau mai puțin impus. La 22 iunie 1941, Conducătorul statului, generalul Ion Antonescu (din 22 august 1941 mareşal) a ordonat: „Ostaşi, ordon treceți Prutul!" Şi Prutul a fost trecut, mai întâi, în dimineața zilei, de aviația de bombardament, însoțită de cea de vânătoare, realizând surprinderea, apoi, după lupte grele, de trupele terestre, în partea sudică a Basarabiei, cât şi în partea de nord a țării, spre Cernăuți. În partea de mijloc, pe direcția Masivul Corneşti-Chişinău acționa Armata 11 Germană.

Idealul colectiv, scopul acțiunilor militare era eliberarea teritoriilor româneşti – Basarabia, nordul Bucovinei, Ținutul Herța – răpite de sovietici în vara anului 1940, prin ultimatum-urile din 26 şi 28 iunie. Prin ordinul Conducătorului statului şi a altor ordine derivate din acesta spiritul de jertfă al ostaşilor români au fost activat la valoarea sa maximă – sacrificiul suprem. Subsecretarul de Stat al Aerului pe lângă Ministerul Apărării Naționale, Generalul de Escadră aviator Gheorghe Jienescu, la 22 iunie 1941, a dat Ordinul de zi nr. 1, în care se preciza:

„Camarazi sburători şi ostaşi ai Aerului,

Un neam întreg pălmuit şi martirizat fără motiv a aşteptat cu înfrigurare ziua izbăvirii. Vă amintiți?

Ne amintim cu toții cum anul trecut, profitând de împrejurări vitregi, dușmanul ne-a rupt din trupul țării cel mai frumos colț – leagăn de voievozi al unui trecut glorios.

În răbdare am aşteptat clipa izbăvirii. Clipa a sosit.

Sburători,

Onoarea de a purta la biruință, pe cerul românismului, crucea tricoloră vă aparține vouă. Consemnul zilei este: *echipajul care termină muniția şi în încleştarea luptei nu-şi vede victoria se proiectează cu maşina în pasărea dușmană* (subl. n.).

Tineret sburător,

Țara aşteaptă de la noi întregul sacrificiu. A sosit ziua marilor înfăptuiri. Dați faptelor voastre motiv de legendă – le-ați făcut şi în timp de pace. Sunt sigur şi convins că le veți face fără şovăire şi în timp de război, pentru a merita încrederea pe care Regele, Conducătorul şi Țara a avut-o întotdeauna de la voi.

Sună buciumele şi codrii răsună... Uruie cerul în cântec de motoare. Cântecul Națiunei.

La arme! Cu Dumnezeu înainte!”[867].

În fața unui astfel de vibrant Ordin de zi, emoționant şi milităresc, de luptă, totodată, şi astăzi te regăseşti cutremurat. Cum să înțelegi şi să comentezi, azi, consemnul zilei din acel ordin? Ca expresia maximă a spiritului de sacrificiu sau un îndemn fățiş la sinucidere? Nu, niciodată, în acele condiții de război, un îndemn la sinucidere! Ci exact ceea ce s-a precizat imediat: „Tineret sburător, Țara aşteaptă de la voi întregul sacrificiu”.

Şi acest sacrificiu a fost dat, inclusiv sub forma concretă cerută de consemnul zilei, la 22 iunie 1941. Prin Înaltul Decret 2844 din 11.10.1941, publicat în „Monitorul Oficial” nr. 250 din 21.10.1941, p. 6496, sublocotenentul aviator Claru Vasile, a fost decorat post-mortem cu Ordinul „Mihai Viteazul”, clasa a III-a, „pentru curajul şi spiritul de sacrificiu de care a dat dovadă în ziua de 12 iulie 1941, când, fiind în luptă cu 6 avioane inamice şi terminând muniția, a înțeles să-şi îndeplinească misiunea intrând în plin cu avionul său într-unul din avioanele inamice, afirmând (cu sensul de a arăta – n.n.) față de camarazii zburători că în trupul său tânăr s-a stins un suflet de erou”[868].

Orice alt comentariu prisoseşte.

În campania militară a anului 1941, în rândul aviatorilor români, s-au săvârşit şi alte mari jertfe supreme. Cel puțin două, în ordinea cronologică, distinse post-mortem cu Ordinul „Mihai Viteazul”, clasa a III-a, astfel:

1. Locotenentul aviator de rezervă Lascu Ioan: „pentru devotamentul şi spiritul de jertfă de care a dat dovadă pe câmpul de luptă. Fiind inginer şi scutit de mobilizare a cerut să lupte alături de camarazii săi pe front. În ziua de 12 iulie 1941, întors dintr-o misiune în regiunea Țiganca (lângă Prut, în partea de sud a Basarabiei – n.n.), a refuzat înlocuirea ca să desăvârşească personal distrugerile asupra inamicului. În executarea acestei misiuni fiind străpuns de un proiectil inamic, cade eroic la datorie”[869].

2. Prin Înaltul Decret 40 din 07.01.1942, publicat în „Monitorul Oficial” nr. 12 din 15.01.1942, comandantul Grupului 7 Vânătoare Locotenent-comandor aviator Popişteanu Alexandru este distins post-mortem cu Ordinul „Mihai Viteazul”, clasa a III-a „pentru eroismul neîntrecut cu care şi-a comandat Grupul în luptele aeriene din Basarabia şi Ucraina. În ziua de 21 august 1941, în fruntea a 10 avioane, a atacat o formație inamică mult superioară ca număr, doborând 6 avioane inamice, dar cade ca un erou luptând contra a 3 avioane”[870].

Să observăm, din cele trei exemple de jertfă supremă, primele două au fost în luptele pentru eliberarea Basarabiei, săvârşită la 26 iulie 1941, iar al treilea în luptele pentru cucerirea Odessei, care s-a înfăptuit la 16 octombrie 1941. Cucerirea Odessei

---

[867] Vezi Aurel Pentelescu ş.a., *Gruparea Aeriană de Luptă la eliberarea Basarabiei şi cucerirea Odessei (22.06-16.10.1941)*, Editura Modelism, Bucureşti, 1995, p. 37.
[868] *Idem*, p. 25.
[869] *Ibidem*.
[870] *Ibidem*.

era strict necesară în desfăşurarea acţiunilor militare din campania anului 1941 pentru a consolida eliberarea Basarabiei de sub ocupaţia sovietică. Locotenent-comandorul Alexandru Popişteanu a căzut eroic în lupta din zona Dalnik, aproape de Odessa. Potrivit unei fotografii de epocă, pe locul unde a căzut s-a ridicat o cruce masivă din lemn cioplit pe care s-a scris cu gudron: „IN/ AICI A CĂZUT/ EROUL/ Lt. Cdor ALEXANDRU POPIŞTEANU/ ÎN DATA DE/ 21 VIII 1941/ RI”[871]. Un tub de obuz, plasat la baza crucii, în faţă, va fi servit ca vas pentru flori sau candelă. O ramă de ciment, sub formă de pătrat, în jurul crucii, marca vizibil din avion, în mijlocul câmpului, locul jertfei. După recucerirea de către sovietici, în anul 1944, a Basarabiei, în mod cert acest îndemn, ca şi atâtea cimitire ale eroilor români şi germani, aflate dincolo de Prut şi de Nistru, a fost distrus.

Mormântul bravului comandant al Grupului 7 Vânătoare se află în Cimitirul Militar Ghencea 1 din Capitală, lângă aleea principală, în partea dreaptă, spre capela nouă, în parcela familiei (Generalului medic Popişteanu). Pe marmura pietrei tombale s-a dăltuit următoarea înscripţie: „Eroul aviator/ Căpitan-comandor/ ALEXANDRU POPIŞTEANU/ Căzut în luptele de la Odessa/ 21 august 1941/ Cavaler al Ordinului Mihai Viteazul// *„Comandantul este primul care/ are dreptul să moară/ Ştii ce înseamnă să mori pentru Ţară?/ Cum să comanzi pe alţii dacă nu eşti tu însuţi pildă?”*/ Pildă a fost. Pildă rămâne”.

Mai precizăm că, în baza Ordinului de zi nr. 7 din 22 august 1941 al Grupării Aeriene de Luptă (comandant: General de Escadră Celăreanu Constantin) Grupul 7 Vânătoare din Flotila 1 Vânătoare a primit denumirea fostului comandant jertfit pentru Patrie – Grupul 7 Vânătoare „Locotenent-comandor aviator Alexandru Popişteanu”[872].

Facem următoarea observaţie amară: mormântul acestui erou din Cimitirul Militar Ghencea 1 din Capitală se află în cumplită paragină, nemaifiind nimeni din familie care să-l îngrijească. Aflu că un nepot, rezident în Florida (S.U.A.), ar fi fost, după evenimentele din decembrie 1989, în România, dar cu strictul scop de a reglementa nişte drepturi de moştenire[873]. Fiind în vârstă, la acea dată, sigur a decedat între timp.

Eroul Alexandru Popişteanu s-a născut la 3 ianuarie 1904. A intrat elev la şcoala militară de ofiţeri la 24 octombrie 1920. A fost înălţat la gradul de sublocotenent la data de 1 iulie 1922, adică la 18 ani şi jumătate! Alte grade militare: locotenent (28.09.1926); confirmat în Aeronautică (31.08.1931); căpitan (01.04.1932);

[871] *Ibidem*, p. 2.
[872] Arhivele Militare Române (sigla AMR), fond 803, dosar nr. 1, f. 141; apud *ibidem*, p. 2.
[873] Informaţie orală de la Ion Ţarălungă (1928-1999) via Aurel Pentelescu, în 2011.

locotenent-comandor (08.11.1938)[874]. În anul 1938, pentru activitatea militară depusă era posesor a două importante decorații: Ordinul „Coroana României", clasa a V-a (din 1933); Ordinul „Virtutea Aeronautică", clasa Crucea de Aur (din 1932)[875].

Pe piatra tombală de la mormânt se află un citat, care chipurile ar trebui să fie atribuit locotenent-comandorului Alexandru Popişteanu: „Comandantul este primul care are dreptul să moară..." Acest citat exprimă o stare de spirit care, înclin să cred că a dominat întreaga campanie militară a anului 1941 în luptele pentru eliberarea Basarabiei, a nordului Bucovinei şi a Ţinutului Herţa: să te jertfeşti, prin sacrificiul suprem, în primul rând! Adică o viziune esenţialmente romantică. *Dulce et decorum est pro patria mori* (E plăcut şi frumos să mori pentru patrie). Se ştie, acesta este un îndemn adresat de Horaţiu (*Odae*, 3, 2, 13) tinerilor de a urma exemplele de vitejie şi curaj ale strămoşilor:

„E dulce, mândră moartea când pentru țară mori,
La cei ce fug de luptă le iese Moartea-n cale
Şi-n pulpele frucoase şi-n şubredele şale
Loveşte ea pe junii de spaimă prinşi dosind"[876].

Numai că duritatea războiului, în mod necesar, a distrus această viziune desprinsă parcă din tablourile cu temă războinică a lui Delacroix. Pragmatismul german a impus şi pentru militarii români viziunea: să trăieşti şi să lupți în continuare e mai important pentru Victorie, decât să mori tu primul, în primele rânduri... . Din câte ştiu, zburătorii Grupului 3 Stukas din Crimeea, în anii 1943-1944, se salutau la plecarea în misiune cu expresia: „Să ne trăieşti!" care era prima din cele zece „porunci" pentru piloții şi mitraliorii de pe avioanele Junkers 87D, supranumite Stukas (bombardament în picaj). „Brusc, în fața morții a apărut crezul: *să trăieşti*. A fost acest crez poate cea mai importantă descoperire pe frontul de Est, după jertfele de la Stalingrad: să trăieşti – ca formă supremă a eroismului, a jertfei, înțeleasă altfel decât jertfa fizică"[877].

Un bilanț al demnității şi onoarei

Cum până la evenimentele din decembrie 1989, acțiunile militare ale armatei române pe frontul de Est (22 iunie 1941-23 august 1944) au fost un subiect istoriografic tabu, puține sunt încă lucrările de specialitate din ultimele două decenii care să dezvolte tema marilor jertfe săvârşite de ostaşii români, inclusiv de aviatori, în luptele de dincolo de Prut şi Nistru[878].

---

[874] Cf. *Anuarul ofițerilor activi din Aeronautică pe anul 1939*, Bucureşti, 1939, p. 48. În mod evident, cercetarea *Memoriului Personal* aflat în A.M.R. va oferi, prin *Foaia Matricolă*, *Foile calificative* şi alte documente conexe informațiile ce acoperă cei 37 de ani de viață ai eroului (1904-1941).
[875] *Idem*, p. 211.
[876] *Apud* Virgil Matei, *Dicționar de maxime, reflecții, expresii latine comentate*, Editura Scripta, Bucureşti, 1998, p. 69.
[877] Vezi Aurel Pentelescu, *Destinul unui zburător. Căpitanul aviator Mircea T. Bădulescu (1917-1967)*, Editura Modelism, Bucureşti, 2002, pp. 113-114.
[878] Câteva titluri, în afara celor citate deja: la Editura Fundației Culturale Române, Bucureşti: *Eliberarea Basarabiei şi a nordului Bucovinei (22inie-26 iulie 1941)*, în 1999; *Pe țărmul nord pontic (17 iulie 1941-*

Datele de bilanţ puse de specialiştii militari în circuitul ştiinţific, prin prelucrarea documentelor din arhive, atestă, spre exemplu, că în campania din Est, Aeronautica Română a pierdut 2.977 oameni, din care: 399 ofiţeri, 379 subofiţeri, 2199 trupă; morţi – 972 (175 ofiţeri, 157 subofiţeri, 640 trupă); răniţi şi bolnavi (de tifos exantematic etc.) – 1.167 (123 ofiţeri, 124 subofiţeri, 920 trupă); dispăruţi – 838 (101 ofiţeri, 98 subofiţeri, 639 trupă). Toate aceste date, în condiţiile în care totalul pierderilor umane în campania din Est (1941-1944) s-a cifrat la 624.740 oameni, din care morţi – 71.585, răniţi şi bolnavi – 243.622, dispăruţi – 309.533[879].

În campania anului 1941 (22 iunie-16 octombrie 1941), situaţia procentuală la morţi şi răniţi, pentru Aeronautică, faţă de efectivele trimise pe front, se prezintă astfel: 10% ofiţeri, 8,5% subofiţeri, 2% trupă. În timp ce, spre exemplu, la Infanterie situaţia era, la morţi şi răniţi: 38% ofiţeri, 24% subofiţeri, 35% trupă[880].

La 29 iunie 1941 jertfele personalului navigant din Aeronautică erau: ofiţeri – 46 (9,5%) din 483 totalul trimis pe front; subofiţeri – 25 (2,7%) din 619; maiştri de bord – 9 (6,5%) din 135; trupă – 37 (7%) din 524. Personalul navigant rămas în urma campaniei din Basarabia: 1644 (93,2%) din totalul de 1761 oameni personal navigant. Aşadar, 117 (6,8%) navigaţi, din care 35 (2%) morţi, 82 (4,8%) răniţi[881]. Mult? Puţin? Destul de mult, la urma urmei, fără a glosa mai departe pe temă. Totalul jertfelor umane din Aeronautică pe perioada 22 iunie-26 iulie 1941: 252 oameni, din care: 86 – ofiţeri (24 morţi, 33 dispăruţi, 29 răniţi); 61 – subofiţeri, maiştri (10 morţi, 24 dispăruţi, 27 răniţi); 105 trupă (23 morţi, 30 dispăruţi, 52 răniţi)[882].

În întreaga campanie a anului 1941 numai Gruparea Aeriană de Luptă a pierdut 108 oameni (44 ofiţeri, 30 subofiţeri şi maiştri, 34 trupă morţi sau dispăruţi)[883].

Evident, cifrele statistice au valoarea lor incontestabilă. Dar în spatele lor se află oamenii –vii, morţi, răniţi, dispăruţi –, cu destine individuale distincte, cu destine colective remarcabile. Încă istoria acestor destine nu s-a scris, jertfa lor cere, prin noi cei de azi, recunoştinţa binemeritată. Pe toţi, Dumnezeu să-i aibă în grija Sa!

---

4 iulie 1942), în 1999; *Golgota Estului (iulie 1942-martie 1944)*, în 2000; Mihail Vasile-Ozunu, Petre Otu, *Înfrânţi şi uitaţi. Românii în bătălia de la Stalingrad*, Editura „Ion Cristoiu" S.A., Bucureşti, 1999; Aurel Pentelescu, *Aeronautica Română pe frontul de Est (1941-1944)*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2006; Dan Antoniu, George Cicoş, *Aviaţia Română în prima zi de război, 22 iunie 1941*, Editura Phoebus, Galaţi, 2007, ş.a.

[879] Vezi pe larg, pierderile Armatei Române în campaniile anilor 1941-1945, în Alesandru Duţu, Florica Dobre, Leonida Loghin, *Armata Română în al Doilea Război Mondial (1941-1945). Dicţionar enciclopedic*, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 1999, pp. 319-320.

[880] *Idem*.

[881] Vezi pentru aceasta *Eliberarea Basarabiei şi a nordului Bucovinei (22 iunie-26 iulie 1941)*, Editura Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 1999, p. 323.

[882] *Cf.* Aurel Pentelescu, *Aeronautica Română pe frontul de Est (1941-1944)*, Editura Universităţii Naţionale de Apărare „Carol I", Bucureşti, 2006, p. 71.

[883] *Idem*, p. 85.

BAZA DOCUMENTARĂ A ÎNFIINȚĂRII ŞI FUNCȚIONĂRII ŞCOLII CIVILE DE AVIAȚIE ÎN CADRUL ŞCOLII SUPERIOARE DE AVIAȚIE „AUREL VLAICU”

Autor: Cdor (r) Aurel PRUIA[*]

During the inter-war period, the Romanian aviation developed to a great extent after the founding of the civil aviation in 1920, as well as by the settlement of the aeronautical construction industry.

Vă mulțumesc pentru invitație şi vă mărturisesc că am asistat cu atenție la aceste dezbateri, eu participând pentru a doua oară, dar în cel de-al treilea an, la sesiunea de comunicări ştiințifice a Şcolii de Aplicație pentru Forțele Aeriene *„Aurel Vlaicu.”* Remarc participarea unor personalități de recunoscută valoare ştiințifică pentru cercetarea aplicativă nu numai pentru arma aviație, dar şi pentru radiolocație şi artilerie şi rachete sol-aer.

Omagierea foştilor comandanți, instructori de zbor, profesori, camarazi de arme, care şi-au adus contribuția la ridicarea prestigiului învățământului militar aeronautic înseamnă extrem de mult pentru noi. Vreau să mulțumesc domnilor comandori Cimpoca, Nicoară şi Popa pentru invitație, deoarece mi-a făcut o foarte mare plăcere.

Şi pe timpul activității mele, şcoala de aviație *„Aurel Vlaicu”* era una din cele mai apreciate instituții de învățământ la nivel național. De aceea s-a pus problema unei şcoli civile de aviație care să funcționeze alături de şcoala militară, iar eu aduc astăzi cu mine baza documentară a înființării şi funcționării acestei şcoli civile de aviație.

În perioada interbelică, aviația română a cunoscut o importantă dezvoltare prin înființarea aviației civile în anul 1920, Maiorul av. Ioan Peneş, din aprilie 1929, a funcționat în echipa de conducere a Companiei Internaționale de Navigație Aeriană (viitoarea Air France), fiind numit în funcția de director pentru România, numele său fiind bine cunoscut în cercul aviatorilor francezi. Şi-a îndeplinit misiunea în cele mai bune condiții, fiind apreciat pentru activitatea sa de conducătorii acestei companii aeriene. A reuşit să obțină fonduri şi să modernizeze aeroporturile civile internaționale de la Arad şi Băneasa.

Aviatorul Tase Rotaru fost pilot-instructor la Şcoala Militară de pilotaj de la Tecuci şi Şcoala de Perfecționare pentru Piloți de Război de la Buzău, iar în perioada 1938-1942 a fost comandant în aviația civilă.

[*] Ofițer aviator în retragere, primul director al *Şcolii superioare de aeronautică civilă* de la Boboc-Buzău.

După cel de-al Doilea Război Mondial, importante sume de bani au fost disponibilizate pentru înzestrarea aviației civile şi militare cu avioane moderne. De aceea, autoritățile civile şi militare au pus problema pregătirii personalului aviației civile, găsindu-se soluția eficienței prin pregătiri împreună cu aviatorii militari.

La 1 octombrie 1971, deschiderea anului de învățământ însemna şi deschiderea anului 1 al *Şcolii superioare de aeronautică civilă*. Înființarea şi funcționarea au fost statuate de Decretul 379/1971 publicat în Buletinul oficial al Republicii Socialiste România nr. 148 din 6 decembrie 1971.

Eu felicit pe organizatori şi donez sălii de tradiție a Şcolii de Aplicație pentru Forțele Aeriene *„Aurel Vlaicu”* copii ale acestui document şi voi continua să sprijin după posibilități asemenea manifestări culturale.

17.06.2011

ÎN PLEN, ÎN SALA DE DOCTRINE „CĂPITAN AVIATOR ALEXANDRU ŞERBĂNESCU”

Moderatori: Cdor Nicolae GRIGORIE
Cdor dr. Emil CIMPOCA
Cdor dr. Jănel TĂNASE

DISCUTAREA PROIECTULUI STATUTULUI SOCIETĂȚII CERCETĂTORILOR AERONAUTICI „ZILIŞTEA-BOBOC”

PROPUNERE PRIVIND SOCIETATEA CERCETĂTORILOR AERONAUTICI „ZILIŞTEA-BOBOC”.

Prof. Tudor VASILE[*], despre

O VIITOARE SOCIETATE A CERCETĂTORILOR DE AVIAȚIE

Pentru declanşarea acțiunii s-ar cuveni, în primul rând, alcătuirea unui comitet restrâns de inițiativă şi consultarea unor juriști. Comitetul de inițiativă ar trebui să cuprindă pe câțiva dintre cei aflați în sala „Al. Şerbănescu” a Centrului de Instruire pentru Forțe Aeriene de la Boboc, cu ocazia simpozionului dedicat celor 100 de ani de zbor în România.

Comitetul de inițiativă va întocmi primul proiect de statut care va fi pus în discuția istoricilor cu ocazia primei şedințe de constituire-înființare a Societății istoricilor de aviație din România.

Societatea va fi deschisă tuturor celor amatori şi avizați în problemele unei asemenea societăți cu un riguros caracter ştiințific. Condiția admiterii ar urma să se facă în urma unei hotărâri a inițiatorilor pe baza activității istorice, adică să fi editat cel puțin o lucrare despre istoria aviației române, ca autor. Nu este indicat să fie coautor sau redactor la vreo publicație neaviatică.

Primirea ar trebui făcută în urma unei cereri la care se va ataşa una sau două lucrări ce vor rămâne la biblioteca societății, precum şi o fişă cu întreaga activitate ştiințifică, prezentată în plenul adunării de un numit al comitetului de inițiativă.

Societatea va avea un comitet ştiințific care să coordoneze activitatea acesteia.

---

[*] Cercetător în domeniul aeronautic.

Membrii vor fi informaţi de comitet cu problemele ce le va considera acesta, adică noi membri, lucrări ce se vor publica, contacte cu alte societăţi şi alte acţiuni înşirate într-un Buletin Informativ foarte scurt. De asemenea, la începutul fiecărui an, cei care doresc să se documenteze sau să publice lucrări este recomandabil să informeze societatea care să amintească în „BI" pomenit tocmai pentru a se elimina lucrul şi publicaţiile în paralel.

Să se facă propuneri de lucrări vechi în vederea reeditării şi chiar de lucrări noi, propunându-se colective de cercetători.

O dare de seamă anuală şi instituirea unor premii.

Nu ar fi rău dacă se va putea obţine statutul altor asemenea societăţi pentru a ne inspira.

O cotizaţie mică pentru cheltuieli curente, ca poştă, cerneală, hârtie etc. hotărâtă în adunarea anuală a societăţii. De apreciat oportunitatea membrilor onorifici ca doctori în ştiinţe, profesori universitari şi alte categorii de intelectuali.

Sărbătorirea unor evenimente şi succese.

Să propună şi să avizeze atribuirea de nume de aviatori pentru şcolile care doresc aceasta, de asemenea numele unor străzi şi localităţi.

Să aprecieze organizarea unei sesiuni ştiinţifice anuale şi a Balului anual al societăţii.

Proiectul Statutului Societăţii Cercetătorilor din Domeniul Aeronauticii *„Ziliştea - Boboc",* propus Şcolii de Aplicaţie pentru Forţe Aeriene *„Aurel Vlaicu",* a rămas în dezbaterea participanţilor fiind publicat în volumul coordonat de general locotenent dr. Ion-Aurel STANCIU, comandor dr. Emil CIMPOCA, comandor dr. Marius-Adrian NICOARĂ şi căpitan Daniel STAN, *SĂRBĂTOAREA ARIPILOR ROMÂNEŞTI: O SUTĂ DE ANI DE ZBOR ÎN ARMATA ROMÂNIEI (17 iunie 1910 – 17 iunie 2010)* publicat la Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, Bucureşti, 2011.

ÎN PLEN, ÎN CLUBUL UNITĂȚII CU PERSONALUL ŞCOLII DE APLICAȚIE PENTRU FORȚELE AERIENE

Moderatori: Gl.fl.aer. dr. Florian RÂPAN
Cdor. Nicolae GRIGORIE

AMINTIRI DIN RĂZBOI – AM FOST PILOT DE BOMBARDAMENT

Autori: Cdor (rtr.) Iuliu BLAGA[*]
Cdor (r) Marcel SMOLEANU[**]

Cdor (r)
Iuliu BLAGA

Cdor (r)
Marcel SMOLEANU

I am under Soviet anti-aircraft direct fire and I miraculously survive: due to the fact I forgot to tie the cable for the automat opening of the parachute, and this doesn't open immediately, while the airplane becomes a ball of fire. I am ejected because of the explosion. I descend from 5000 m, at a speed of 3 m/s, then I open the parachute. I can see Iasi city and I try to fly towards it, but it is in vane. Suddenly I notice that one of my hands and my face are burnt. Practically, the uncovered skin is burnt. Getting close to the ground, under the gun fire, I can hear bullets pinging around me. A bullet penetrates my right arm and I thank God I am still alive.

În dimineața zilei de 22 iunie 1941, am aflat de la radio că Mareşalul Ion Antonescu a dat ordinul ***„Ostaşi, vă ordon treceți Prutul!".*** Începuse şi pentru România cel de-al Doilea Război Mondial.

Mă aflam la Turnu Severin, elev în anul doi al Şcolii de Ofițeri de Aviație – secția naviganți, unde ne pregăteam să zburăm. Am fost şocați şi ne puneam problema dacă vom apuca să participăm şi noi la misiuni pe front. Am sperat că se va termina până terminăm noi şcoala şi perioadele de perfecționare în zbor, dar ne-am înşelat.

La 10 mai 1942, am fost avansat sublocotenent aviator. A urmat o perioadă de pregătire, cu toți colegii, la Călăraşi, unde am zburat pe avionul NARDY. Aici ne-am

[*] Membru ARPIA Buzău, veteran din cel de-al Doilea Război Mondial.
[**] Ofițer în rezervă, instructor în şcoala militară de aviație.

despărțit, după opțiuni, pe categorii: vânători, bombardieri, asalt, vânătoare, de noapte. Eu, împreună cu cei care am optat pentru bombardament, am plecat la Ziliștea (cum i spunea pe vremea aceea satului Boboc).

În 1942-1943, Războiul ajunsese până la Stalingrad, după care începe declinul armatei germane şi al aliaților săi, printre care şi noi. În acest timp, după terminarea şcolii de bombardament, urmează pregătirea în zbor fără vizibilitate. În sfârşit, suntem apți pentru a ne repartiza la unități. Majoritatea colegilor care am terminat aceste cursuri, nu toți, suntem repartizați la Flotila 2 Bombardament Tecuci. Această unitate se află în refacere, după ce acționase pe front.

În primăvara anului 1944, când armata sovietică s-a apropiat de țara noastră şi a trecut Prutul, primesc *„botezul focului”,* participând la prima misiune. Am ca obiectiv bombardarea podului peste Prut, la Soroca. În martie şi aprilie execut câteva misiuni de bombardament, asupra aglomerărilor de trupe şi tancuri, până în ziua de 25 aprilie 1944, când am misiunea de a bombarda o pădure, între localitățile Cârpiți şi Stânca. Sunt lovit în plin de antiaeriana sovietică şi scap cu viață ca prin minune: din cauza faptului că am uitat să leg cablul pentru deschiderea automată a paraşutei, aceasta nu se deschide imediat şi nu se aprinde, avionul fiind o sferă de foc. Sunt aruncat afară, din cauza exploziei. Cobor de la înălțimea de 5.000 de metri, cu 3 metri pe secundă, apoi deschid paraşuta trăgând mânerul care comandă deschiderea paraşutei.

Văd Iaşul şi caut să manevrez paraşuta spre el, dar este zadarnic. Abia acum văd că sunt ars la mână şi pe față. Propriu-zis, toată pielea descoperită s-a ars. Când mă apropii de pământ, cam la bătaia puştilor, aud şuierând pe lângă mine gloanțele. Un glonț îmi perforează brațul drept şi mulțumesc Cerului că nu m-au lovit din plin.

Unde este sentimentul de umanitate din Primul Război Mondial?

Aterizez pe o arătură şi imediat sunt înconjurat de militari sovietici fioroşi, care mă întreabă: *„Nemețchi?” „Niet”,* răspund, *„Rumânschi”*. Încep să mă lovească cu mâinile, cu picioarele şi cu patul armei. Am noroc de sosirea unui ofițer, care mă apără de furia lor. Ne îndreptăm spre un camion, care aşteaptă pe un drum apropiat. Primesc multe lovituri în spate. În final, când ajung la camion, sunt izbit în cap cu patul unei arme care se descarcă şi, când îmi văd degetele pline de sânge, cred că fusesem împuşcat în cap. Realizez însă că nu am murit şi mă urc în camionul care porneşte imediat spre interiorul frontului.

Cei trei militari (nu le cunosc gradele) care sunt cu mine în camion încep să mă percheziționeze: îmi iau pistolul din buzunarul combinezonului de zbor, apoi ceasul şi tot ce mai am prin buzunare. Rămân doar în pantaloni şi în puloverul pe care îl am sub haină. Ajungem la un post de transmisiuni din spatele frontului, lângă Prut. Mă aşez. Vine o sanitară, care îmi pansează cu mult calm fața şi mâinile arse. *(Nu-mi luasem mănuşile de „muşchetar” şi am pilotat cu nişte mănuşi subțiri, care nu mi-au acoperit toată mâna...)*

Ofițerul (un maior) îmi aduce să mănânc o bucată de friptură, dar o refuz. Numai de mâncare nu-mi arde în acest moment. *(Rău am făcut, pentru că, de atunci, timp de doi ani şi şapte luni, nu am mai avut ocazia să mănânc friptură...)*

Stau aici, pe malul Prutului, până după-amiază când vine o maşină. Sunt transportat în localitatea Făleşti. Aici, spre seară, sunt interogat de câțiva ofițeri însoțiți de un translator. Fel de fel de întrebări, printre care una adresată mai târziu şi de mai multe ori: *„Ce cauți tu cu arma în mână contra paşnicului popor sovietic?" (Nu ştiu ce le-am răspuns atunci, dar, ulterior, am avut ocazia să le spun că nu am venit cu arma, ci cu avionul...)*

Urmează vreo cinci zile grele, fiind transportat cu o căruță. Sunt însoțit numai de un soldat şi de căruțaşul care este român. Pentru că fața mi se umflase, sunt bandajat complet. Mi se văd numai ochii şi buzele. Arăt hidos, căci se sperie copiii din casele unde cerem adăpost peste noapte. Suntem nevoiți să mergem în altă parte. Din cauza infecției, mi se lipesc pleoapele în timpul somnului. Dimineața, pentru a vedea, trebuie să le dezlipesc cu un bețişor. De asemenea, am probleme şi cu buzele. De abia pot vorbi. *(Nici acum nu ştiu care a fost rostul „călătoriei" noastre prin Basarabia...)*

Se înserează. Eu, care abia disting câte ceva în timpul zilei, acum chiar nu mai văd nimic. Aud doar discuțiile dintre căruțaş şi proprietarii caselor în care urmează să găsim un loc de dormit. Nu ne primesc, pentru că au copii şi să nu se sperie când mă vor vedea. După ultima noapte, dimineața când mă trezesc şi îmi dezlipesc pleoapele cu bețişorul, văd că mă aflu într-o casă de țigani. Se poartă omeneşte cu mine şi-mi dau ceva de mâncare.

Apoi, din nou la drum. Ajungem la Bălți. Aici funcționează un spital cu răniți sovietici. Alături, este un grajd. *(Aveam să aflu mai târziu că aparținuse Regimentului 6 Roşiori de cavalerie. Grajdul fusese părăsit în grabă...)* Boxele cailor sunt despărțite de aşa-zisele stănoaje, nişte bare de lemn. Deasupra este scris numele calului. Sunt repartizat în *„apartamentul"* iepei Luminița. Alături de mine se află un alt prizonier român. Fiindu-i milă de mine, mă înveleşte peste noapte cu mantaua lui. Ca pernă, am o gamelă militară. Ziua, el lucrează la spitalul cu răniți sovietici, iar seara împărțeşte cu mine câteva bucăți de pâine, resturi, rămăşițe de la masa răniților.

Din când în când, sunt dus la spital, pentru a mi se schimba bandajele. Mă dezinfectează cu un antiseptic şi mă pansează la loc. Astfel, timp de aproape o lună, treptat, arsurile încep să se vindece, fără a mai fi bandajat. Totodată, sunt mutat în alt grajd, ceva mai locuibil. Aici sunt cazați şase ofițeri: un maior de cavalerie, un coleg (sublocotenentul Ionescu), un profesor (Achiței Gheorghe) şi încă doi sublocotenenți în rezervă. Aici nu mai dorm pe jos, ci pe o pardoseală de scândură. *(După 40 de ani, l-am întâlnit pe stăpânul iepei Luminița – un locotenent în rezervă – învățător, care locuia la Piatra-Neamț, fiind vecinul cuscrilor mei...)*

În luna august 1944, frontul de la nord de Iaşi este străpuns, iar în ziua de 23 august România capitulează. În 12 septembrie se semnează armistițiul şi cred că

vom fi eliberați, dar mai am de îndurat... După capitulare, lagărul de la Bălți devine neîncăpător cu prizonieri germani şi români.

Ultima noapte de la Bălți este una de coşmar. Suportăm un bombardament de noapte cu avioane He-111 (le cunosc după sunetul motoarelor). Mai întâi, avioanele lansează nişte paraşute luminoase, care luminează ca ziua, apoi câte unul după altul lansează câte cinci bombe, pe care le aud explodând tot mai aproape. De jos se trage cu artileria antiaeriană, iar soldații trag în paraşute. Când sunt lovite, paraşutele se văd împrăştiindu-se, precum artificiile. Dacă n-ar fi război, noaptea ar fi feerică. Pe acoperiş cad schijele obuzelor artileriei antiaeriene, care explodează la o anumită înălțime. *(După mulți ani, povestind acest episod unui coleg – comandor Păun Alexandru – pilot de bombardament cu He-111, mi-a spus că şi el a participat în acea seară la bombardamentul respectiv. Puteam să fiu ucis de un confrate...)*

Vine şi ziua îmbarcării spre est, către un nou lagăr. Călătoria este îngrozitoare: în vagoane suntem îngrămădiți 50 de persoane. Hârdăul în care ne facem nevoile miroase îngrozitor. Alimente ni se dau o dată pe zi, hrană rece: peşte sărat, pastramă şi apă pe apucate, când opreşte trenul în gară. Doi-trei inşi merg cu gamelele celorlalți şi aduc apă.

Apare un nou duşman: păduchele. Dimineața, primul lucru este despăducherea, dar a doua zi este la fel. Mulți mor în această călătorie, în special nemții. Românii sunt mai rezistenți. După două săptămâni, ajungem la capătul călătoriei: gara Sonica.

De aici, mergem pe jos 6 km până la lagărul 74 ORANKI. Când ajungem, nu suntem lăsați să intrăm plini de păduchi. Stăm în carantină timp de trei zile. Zilnic facem baie şi hainele le băgăm în etuvă, pentru despăduchere. După aceste operațiuni, ni se permite intrarea în lagărul propriu-zis şi suntem cazați în noile „locuințe": acestea sunt nişte barăci-bordee, jumătate în pământ şi jumătate afară. Se numesc *„corpuri"*.

Înăuntru, la aşa-zisele paturi, noi le spunem *„crăci"* după aspectul lor: pe nişte trunchiuri de brad, sunt fixate câte două platforme suprapuse, din scânduri de 70 cm lățime, pe care dormim. Adăpostind circa 120 de persoane, un asemenea „corp" are două intrări la capete, cu două sobe mari de cărămidă. Ne instalăm după preferință: aviatorii la un loc. Îi întâlnesc pe aviatorii căzuți înaintea noastră: căpitan Chiru Nicolae şi sublocotenent Nicola Maxim Sextus. Noii veniți: căpitanii Suceveanu Florin şi Negoiță Dumitru, sublocotenentul Acojocăriței Mircea şi eu completăm grupul aviatorilor prizonieri.

În primele trei luni dorm pe scândura goală şi fac bătături la şold. Îmi amintesc cum, într-o noapte, în liniştea care domneşte în dormitor se aude un scârțâit de pat şi, în timp ce ocupantul se întoarce de pe o parte pe cealaltă, îl auzim zicând: *„Îl bag în ... pe acela care mai zice că bradul este esență moale!"*. Ulterior, ni se dau saltele umplute cu paie şi dormim mai bine.

Micul dejun este compus din 300 de grame pâine albă, 40 de grame zahăr, 40 de grame grăsime (unt sau margarină) şi o cană de ceai. La prânz primim o jumătate de litru de ciorbă de „caşa" (mei decorticat) şi un sfert de litru de caşa mai groasă, cu grăsime şi 300 de grame de pâine neagră. Seara, tot o porţie de caşa şi o cană de ceai. Masa de prânz şi de seară se servesc în sala de mese, unde este şi bucătăria, care comunică printr-o fereastră cu sala. Din bucătărie, mâncarea se serveşte într-un *„bacioc"* (un fel de ciubăraş din lemn, având forma unei găleţi). Într-un astfel de recipient se pune ciorba pentru 12 persoane şi, când se strigă numărul mesei, delegatul merge la geam şi vine la masă cu ciorba. Dacă ai prieteni la bucătărie, îţi umplu mai bine *„baciocul"* şi mai rămâne o porţie sau două, care se dă ca supliment, pe rând, la fiecare. Toată hrana constă în 2.000 de calorii, care ajung ca nici să nu mori de foame, dar nici să fii sătul.

Cel mai greu o duc fumătorii înrăiţi, cărora nu le ajung 15 ţigări sau câteva grame de *„mahorcă"* (un fel de rumeguş din tulpina plantei). Ca foiţă, se foloseşte ziarul *„Pravda",* după ce se citeşte, (este tradus de un basarabean). Ziarul se taie la dimensiunea unei foiţe de ţigară şi se împarte fumătorilor. Nefiind fumător, donez prietenilor raţia mea, fără să pretind ceva în schimb. Sunt perioade când nu se distribuie ţigări şi fumătorii sunt disperaţi. Unii sunt atât de vicioşi încât îşi dau singura felie de pâine pentru o ţigară.

Principala activitate în lagăr este căratul lemnelor pentru încălzit şi bucătărie, iar vara sunt muncile aşa-zis agricole: săpatul terenului pentru săditvarză, semănatul cartofilor (aliment de bază) şi morcovilor. Ofiţerii superiori sunt scutiţi de muncă.

Fiecare *„corp"* are un şef, de obicei un basarabean, care ştie ruseşte şi care ţine evidenţa celor care merg la muncă şi a celor care rămân: după o zi de muncă, două sunt libere. Din punct de vedere fizic, suntem împărţiţi în trei categorii: categoria I (cei mai voinici, apţi pentru toate muncile din afara lagărului), categoria a II-a (apţi pentru munci uşoare, numai în lagăr, la diferite servicii ca: bucătărie, spălătorie, ateliere de tâmplărie şi fierărie, baie, magazie-*„sclad",* etc.) şi categoria a III-a (cei mai slabi, scutiţi de orice muncă). Împărţirea pe categorii se face periodic, în felul următor: dimineaţa, doctoriţa şefă cu o soră *(„sestra")* se uită la noi în timp ce defilăm complet dezbrăcaţi. Doctoriţa ne mai pipăie, să vadă dacă avem muşchi şi strigă categoria către soră, care o trece în dreptul numelui. O dată, profitând de neatenţia sorei, în dreptul I mai trag o linie, făcând II din I. Astfel, o perioadă, sunt scutit de cărat lemne.

Când ne este lumea mai dragă, apare *„Hărmălaie".* Aşa îi spunem toţi unui personaj cu ordinea din lagăr. De obicei, cel care se află mai aproape spune *„Rusul".* Din ce spune, noi nu înţelegem decât cuvintele uzuale, cum ar fi: casă, copii, prizonieri, război. Observ cum rusul este tot mai atent la vorbele prizonierului şi mai îngăduitor, numai că nu-i dau lacrimile. Ne înapoiază ţigările şi pleacă după ce ne spune noapte bună pe ruseşte. Asaltat de întrebările noastre, confratele basarabean ne spune că l-a atins la coarda sensibilă, ştiind că şi el are copii şi o soţie acasă, departe,

invocând nenorocirile aduse de război şi că noi nu suntem vinovaţi că luptăm contra U.R.S.S. Ne e dor de casă, ca şi lui. Astfel, omul simplu a fost atât de impresionat, încât era în stare să ne ofere el ţigări, decât să ne raporteze comandantului lagărului.

Când plecăm la muncă să cărăm lemne, se procedează astfel: ne adunăm la poartă toţi, ne încolonăm şi suntem luaţi în primire de un *„ceasavoi”* (soldatul care ne escortează). După ce ne numără, plecăm spre parcela unde sunt tăiate lemnele, un loc la aproximativ 8 km distanţă. Aici, în taiga, se defrişează câte o porţiune din pădurea de mesteacăn, tot de către o grupă de prizonieri. Ajunşi la locul cu pricina, facem o mică pauză de odihnă şi fumătorii se delectează cu o ţigară. Alegem, din stivele de trunchiuri de doi metri lungime. Cele mai subţiri sunt cărate în spate de un singur om, iar cele mai groase, deci mai grele, de două persoane. Astfel, încolonaţi cu lemnele pe umăr, plecăm spre casă alţi 8 km.

Zilele trec în acelaşi ritm obişnuit. Ne mai ţinem şi de şotii. Iată una din cele care le-a întrecut pe toate. Obişnuim să coacem cartofi înşiraţi pe o sârmă, pe care o introducem în coşul sobei, fie pe coşul de afară, fie pe coşul din intervalul dormitorului, după ce ard lemnele. Se pune capacul care astupă coşul, pentru a ţine căldura. Aici introducem aşa-zisul *„colier”* (cartofii înşiraţi pe sârmă, care se coc mocnit). Niciodată nu am mâncat cartofi atât de buni! La coşul de afară trebuie să fim atenţi să nu ne vadă Hărmălaie, pentru că dacă ne vedea, aştepta până se coceau cartofii, îi scotea şi pleca apoi cu ei. Într-o zi îl păcălim. Unul dintre noi se urcă şi pune *„colierul”* în coş. Suntem cu toţii atenţi să vedem ce face. Aşteaptă rusul cât crede că se coc, vine şi scoate cartofii presupuşi că ar fi, dar, în loc de cartofi, scoate o bucată de tablă pe care scrie *„huia”*. Pleacă, înjurând de mama focului, iar noi ne prăpădim de râs.

Cea mai plăcută muncă este toamna, la recoltatul cartofilor şi al morcovilor, cu care ne umplem buzunarele, dar asta depinde de bunăvoinţa *„ceasavoiului”* care ne însoţeşte în această zi.

O mare pacoste pe capul nostru sunt ploşniţele. Cu acest inamic ducem o luptă continuă, pe toată perioada petrecută în lagăr. O primă încercare de a le stârpi este apa fierbinte. Încălzim apa într-un cazan şi, aşa fierbinte, o turnăm în crăpăturile scândurilor de brad de la pat. Dar, această metodă nu are un efect îndelungat, ploşniţele înmulţindu-se la loc, aşa că trebuie să căutăm alte metode. Unii îşi confecţionează un fel de glugă, care le acoperă faţa, iar noaptea arată ca nişte stafii. Eu folosesc un cearşaf, pe care l-am transformat într-un sac, în care intru cu totul. Sacul este legat la gură cu o sfoară şi, trăgând de aceasta, se închide complet gura sacului, care are doar trei găuri: una pentru nas şi două pentru ochi. Acest sistem îl numesc *„submarin”,* dar, cu toate străduinţele noastre, nu scăpăm de ploşniţe.

Astfel trec zile, luni, ani, cu dorul de ţară şi cu cei dragi de acasă, iar noi tot în lagăr. Speranţele că vom fi repatriaţi cresc odată cu venirea la conducerea României a guvernului comunist, în frunte cu Petru Groza, mai ales că acest guvern a iniţiat o

înțelegere cu autoritățile comuniste sovietice. Se înființează Asociația Română pentru Legături cu Uniunea Sovietică (A.R.L.U.S.), dar timpul trece şi noi tot în lagăr...

Normal ar fi fost ca, după semnarea armistițiului din 12 septembrie 1944, să fim eliberați, aşa cum a procedat România cu prizonierii ruşi şi americani.

În sfârşit, într-o dimineață din luna noiembrie 1946, vedem forfota mare şi mult aşteptată. Mai mulți ofițeri ruşi sosesc în lagăr, cu nişte tabele în mână şi, intrând în fiecare dormitor, anunță numele celor fericiți. Printre aceştia mă aflu şi eu. Nu pot descrie bucuria ce am simțit-o, auzindu-mi numele stâlcit, pronunțat de rus!

Imediat ne strângem tot ce luăm cu noi. Mergem la baie, ni se dau mantale şi pantaloni în stare mai prezentabilă, apoi încolonarea, la gară, tot în vagoane de marfă, dar în condiții mai bune: mai puțini şi cu saltele pe jos. Facem calea întoarsă spre casă.

Mare este bucuria părinților când, în dimineața zilei de 20 noiembrie 1946, mă văd după doi ani şi şapte luni de absență! Urmează o perioadă de refacere, binemeritată.

SITUAŢIA GEOPOLITICĂ ŞI GEOSTRATEGICĂ PE TEATRELE DE OPERAŢII DIN EUROPA ŞI AFRICA DE NORD ÎN ANUL 1940

Autori: Gl.bg. (r) prof. univ. dr. Nicolae CIOBANU[*]
Mr. lector univ. dr. Mihai ŞERBAN[**]

The year 1940 brings substantial geopolitical and geost ***e European and African continents. The second WW II, n September 1st, 1939, spread its devastating wings upon Eur a simultaneously. At the political level, after the German aggr d the latter's division and, consequently, its annulment as a n n tense environment was established between the Nazi Germany , even if on September 3rd, 1939, England and France had dec , while USA declared its neutrality, and the militarist Japan off t it wouldn't interfere with the war in Europe.***

Gl. bg. (r) prof. univ. dr. Nicolae CIOBANU

Anul 1940 aduce modificări substanţiale în plan geopo e continentele european şi african. Cel de-al Doilea Război Mondial, izbucnit la 1 septembrie 1939[884], îşi întinde aripile sale ucigătoare asupra Europei şi simultan asupra Africii de Nord. Pe plan politic, după agresiunea Germaniei asupra Poloniei şi desfiinţarea sa ca stat naţional ca urmare a împărţirii acesteia, între Germania nazistă şi Uniunea Sovietică s-a instaurat în Europa o anumită stare de acalmie deşi, la 3 septembrie 1939 Anglia şi Franţa au declarat război Germaniei, în timp ce Statele Unite ale Americii îşi declară neutralitatea, iar Japonia militaristă anunţă oficial că nu se va amesteca în războiul declanşat în Europa[885].

Perioada de la izbucnirea războiului mondial şi până în primăvara anului 1940 a fost, din punct de vedere politic, denumită „falsul război" sau „războiul ciudat". Oamenii de pretutindeni, cu precădere liderii politici, vedeau doar faptul că pe câmpul de luptă domnea calmul, considerând că zeul Marte este satisfăcut cu ocuparea şi dezmembrarea Poloniei ca stat. Pe de o parte Anglia şi Franţa, cu tot angajamentul prin care declaraseră război Germaniei, nu erau hotărâte să se angajeze în război şi sperau să negocieze „pacea". Analiştii politici şi militari considerau că cele două puteri europene „cloceau" un plan strategic defensiv menit să-i atragă în capcană pe liderii nazişti şi aliaţii lor, fasciştii italieni. Realitatea era însă alta. Înaltul Comandament Aliat (franco-britanic) a analizat mai multe variante de plan ofensiv împotriva Germaniei, în loc să se concentreze asupra pregătirii unei apărări eficiente

[*] Membru corespondent al Academiei Române.
[**] Universitatea Naţională de Apărare „Carol I", Bucureşti.
[884] Liddel Hart, *Istoria celui de-al Doilea Război Mondial*, vol. I, Editura Orizonturi, Editura Lider, f.a. Bucureşti, p. 43.
[885] Marea Conflagraţie a Secolului XX – al Doilea Război Mondial, Editura Politică, Bucureşti, 1971, p. 603.

împotriva unui atac al lui Hitler[886], netrăgând învățăminte din războiul fulger prin care Germania cucerise, de comun acord cu U.R.S.S., statul polonez.

O primă modificare geopolitică a hărții Europei, din anul 1940, a survenit ca urmare a agresiunii Armatei Roşii împotriva Finlandei. Negocierile au fost făcute pentru cedarea unor teritorii finlandeze Uniunii Sovietice, care urmărea consolidarea flancului său sud-vestic în zona Golfului Finic şi Leningradului, față de proaspătul său aliat, Hitler, în pofida Pactului Ribbentrop Molotov din 23 august 1939. Propunerile sovietice erau interesante. Stalin oferea Finlandei o suprafață de 5.530 km^2 drept compensație, pentru cedarea unor teritorii însumând 2.760 km^2. Cu toată oferta sovietică, finlandezii s-au opus, refuzând ferm cedarea portului Hangö, considerând că aceasta ar fi încălcat statutul de neutralitate al Finlandei. Refuzul Finlandei a determinat trecerea la ofensivă a forțelor sovietice, la 30 noiembrie 1939[887].

Concentrând efective ce însumau cinci armate, Armata Roşie a trecut la ofensivă între Peninsula Râbaci şi Golful Finic (Leningrad). Un efort deosebit au făcut finlandezii pentru oprirea ofensivei sovietice, mai ales pe aliniamentul fortificat Linia Mannerheim (în Istmul Karelian, între Lacul Ladoga şi Golful Finic, cu o dezvoltare frontală de circa 150 km). Deşi eroismul militarilor finlandezi a stârnit entuziasmul întregii lumi[888], Armata Finlandei, după o rezistență de trei luni de zile, a fost nevoită să înceteze lupta. La 6 martie 1940, guvernul Finlandei a trimis la Moscova o delegație pentru a negocia condițiile de pace. În afara condițiilor puse inițial (insulele din Golful Finic – mai puțin Insula Hogland – portul Hangö şi oraşul Petsamo), se cereau teritoriile din zonele localităților Salla şi Kunsamo, întregul Istm Karelia, inclusiv oraşul Viipuri (Vâborg) şi partea finlandeză a Peninsulei Fisher (Râbaci), iar portul Hangö a fost concesionat de Uniunea Sovietică pe o perioadă de 30 de ani.

Războiul sovieto-finlandez s-a încheiat prin semnarea Tratatului de Pace la Moscova, în 12 martie 1940[889]. Astfel, sub aspect geopolitic, Uniunea Sovietică a inclus în teritoriul său țările baltice: Lituania, Letonia şi Estonia (21-22 iulie 1940)[890], act precedat de ultimatumul dat României la 28 iunie 1940, în urma căruia teritoriile dintre Prut şi Nistru, nordul Bucovinei şi ținutul Herței au fost răpite prin rapt şi violență de către guvernul sovietic[891].

Prin acapararea teritoriilor de mai sus, harta Europei de răsărit s-a modificat considerabil, sub aspect geopolitic. Frontiera de vest a Uniunii Sovietice a fost împinsă mult spre vest, întinzându-se de la Marea Albă până la țărmul Mării Negre, măsurând peste 4.000 de km.

Ca situație geostrategică, practic Uniunea Sovietică se găsea în contact cu forțele germane în lungul liniei de demarcație de pe teritoriul Poloniei, împărțită între cele două puteri.

---

[886] Liddel Hart, *op.cit.*, pp. 50-51.
[887] Pierre Milza, Serge Berstein, *Istoria Secolului XX, 1900-1945 „Sfârşitul lumii europene"*, Editura ALL, f.d.e., p. 384.
[888] John R. Barber, *Istoria Europei Moderne*, Editura Lider, Bucureşti, 1993, p. 439.
[889] Liddel Hart, *op.cit.*, p. 69.
[890] *Apud*, *Marea Conflagrație a Secolului XX – Al Doilea Război Mondial*, *op.cit.*, p. 95.
[891] *Marea Conflagrație a Secolului XX – Al Doilea Război Mondial*, *op.cit.*, p. 606.

Un alt moment important petrecut în anul 1940, a constat în orientările Germaniei naziste pentru noi cuceriri în Europa. Nu trecuseră nici şase luni de la cotropirea Poloniei de către forţele Wehrmacht-ului (timp în care efectivele forţelor germane au crescut până în primăvara anului 1940, de la 105 divizii la circa 150[892]., dintre care 115 au fost dislocate pe frontiera de vest a Germaniei), când Hitler a plănuit noi acte de agresiune, vizând statele Europei de Nord şi Centrală.

Pentru a-şi crea condiţii favorabile în vederea declanşării unei ample ofensive spre vestul Europei şi atingerea ţărmului de est al Atlanticului, de unde să invadeze teritoriul Angliei, Înaltul Comandament German (O.K.W.) a hotărât mai întâi să-şi asigure flancul drept al operaţiilor prin invadarea teritoriilor Danemarcei şi Norvegiei.

Cucerind cele două ţări, pe lângă asigurarea flancului său drept, Germania îşi crea baze stabile pentru submarine şi aviaţie, dar şi condiţii favorabile pentru transportul minereului de fier din Suedia, materie primă vitală pentru industria de război.

Pentru cucerirea celor două ţări, Germania a folosit toate categoriile de forţe armate (trupe terestre, maritime – nave de suprafaţă şi submarine –, forţe aeriene – aviaţie şi desant aerian). Cucerirea Danemarcei s-a efectuat într-un timp record de patru ore de către forţele unei divizii de infanterie şi una de poliţie[893]. Luptele pentru cucerirea Norvegiei şi Danemarcei au fost declanşate la 9 aprilie 1940. Dacă Danemarca nu a opus nicio rezistenţă organizată, luptele pentru cucerirea Norvegiei au durat până la 10 iunie 1940, când a fost ocupată întreaga ţară.

Referindu-se la acest succes, Hitler declara apropiaţilor săi, cu privire la situaţia Mării Baltice: „Ca o mare interioară liberă”.[894], adică pusă de fapt la dispoziţia Germaniei, cu precădere.

Prin această nouă agresiune, Germania modifică din nou harta Europei, Danemarca şi Norvegia fiind ocupate de forţele naziste care îşi asigură astfel flancul drept al viitoarelor operaţii militare şi controlul asupra bogăţiilor subsolului Suediei.

Surprinse de noua agresiune, guvernele Franţei şi Angliei au trimis un Corp expediţionar franco-engelez şi polonez în sprijinul armatei norvegiene. Ajutorul a fost însă tardiv şi insuficient, forţele sale fiind nevoite a se retrage, ultimele subunităţi retrăgându-se de pe teritoriul Norvegiei la 8 iunie1940. După cucerirea Norvegiei, la Oslo a fost înscăunat ca preşedinte al guvernului, Quisling, figură odioasă, al cărui nume a devenit sinonim cu trădarea. De menţionat faptul că Islanda şi Groenlanda, detaşate de Danemarca, au folosit aliaţilor coaliţiei anti-naziste pentru amplasarea unor însemnate baze aeronavale care vor asigura în viitor căile de comunicaţie din nord spre teritoriile sovietice.

---

[892] *Ibidem*, p. 99.
[893] *Apud*, *Istoria Militară a Poporului Român*, vol. VI, Editura Militară, Bucureşti, 1989, p. 312.
[894] Pierre Milza, Serge Berstein, *op.cit.*, p. 384.

Stăpân pe o mare parte a Europei centrale şi de nord, asigurat de neintervenţia Uniunii Sovietice prin Tratatul semnat de Ribbentrop şi Molotov şi încurajat de atitudinea de expectativă a forţelor franco-britanice, Hitler a declanşat ampla operaţie ofensivă spre vest, având ca obiectiv principal cucerirea teritoriului Franţei şi a aliaţilor acesteia.

În vederea acestei ample ofensive O.K.W. a concentrat efectivele a 137 divizii (dintre care 10 de tancuri şi 6 motorizate), 2.800 de tancuri şi circa 4.000 de avioane de luptă[895].

Forţele franco-britanice totalizau 127 de divizii (la care se adăugau cele 31 de divizii olandeze şi belgiene), 2.280 de tancuri şi 1.350 de avioane[896].

Ofensiva forţelor germane se baza iniţial pe planul de campanie la baza căruia stătea concepţia generalului Schlieffen (dinaintea Primului Război Mondial) ce prevedea executarea unei ample manevre strategice pe la nord-vest de Paris. Aterizarea forţată a unui avion ce transporta către o mare unitate de aviaţie planul Înaltului Comandament al Forţelor de Uscat (O.K.H.) pe teritoriul Belgiei, a determinat pe Hitler să adopte concepţia strategică a generalului Manstein cu privire la ofensiva împotriva Belgiei, Olandei şi Franţei. Conform acestei concepţii, în zorii zilei de 10 mai 1940, forţele germane au trecut la ofensivă împotriva Belgiei, Olandei şi Franţei. Conform acestei concepţii, în zorii zilei de 10 mai 1940, forţele germane au trecut la ofensivă cu efortul principal prin Luxemburg şi sudul Belgiei, peste Munţii Ardeni. În scurt timp apărarea forţelor aliate a fost ruptă, trupele pătrunzând adânc în dispozitivul aliat. Ofensiva a fost dezvoltată cu forţele de la flancul drept şi centrul dispozitivului strategic german, în timp ce forţele de la aripa stângă germană au desfăşurat mai mult acţiuni demonstrative pentru a imobiliza forţele franceze în lucrările lor de fortificaţii (aliniamentele fortificate „Maginot" şi „Daladier").

La 14-15 mai au fost cucerite oraşele Rotterdam şi Haga, iar la 17 mai şi oraşul Bruxelles. Cu toată rezistenţa forţelor aliate, germanii au ieşit pe fluviul Meuse, forţându-l în mai multe sectoare. La 20 mai nemţii au cucerit localitatea Abbeville[897], ieşind a doua zi pe Canalul Mânecii, izolând în Flandra forţe franceze, engleze şi belgiene, de valoarea a circa 40 de divizii diferite.

Făcând eforturi deosebite, marina engleză şi franceză au reuşit, între 27 mai şi 4 iunie 1940, să evacueze pe teritoriul Marii Britanii, prin portul Dunkerque, peste 337.000 de militari, între care 112.000 francezi. Astfel, Anglia şi-a salvat nucleul forţelor sale terestre, cu care a continuat ulterior luptele[898].

La 10 iunie, Italia fascistă a declarat război Franţei. Acţiunile italiene au fost respinse de francezi deşi se aflau în minoritate. La 12 iunie 1940, Parisul a fost declarat oraş deschis, iar la 22 iunie Franţa, prin Mareşalul Pétain, a semnat la

---

[895] *Marea Conflagraţie a Secolului XX...*, *op.cit.*, p. 105.
[896] H. Michel, *La seconde guerre mondiale*, vol. I, Paris, 1968, p. 102.
[897] Pierre Milza, Serge Berstein, *op.cit.*, p. 387.
[898] Florin Constantiniu, *Din nou despre „miracolul" de la Dunkerque*, în revista „Lupta întregului popor", nr. 3, 1988, p. 43.

Compiègne armistițiul privind încetarea focului. Printre cele mai grele condiții impuse Franței era ocuparea teritoriului de nord, nord-vest şi vest, aproximativ două treimi din suprafața țării, care urma să rămână sub dominația Germaniei ca zonă de ocupație. Pe teritoriul Franței urma să staționeze o armată germană de 400.000 de oameni, întreținută de Franța, iar circa 1.500.000 de prizonieri[899] urmau să fie menținuți ca mână de lucru în Germania până la încheierea războiului.

Succesul Armatei Germane în confruntarea cu forțele aliate a modificat substanțial configurația geopolitică a Europei. Prin ocuparea teritoriilor Belgiei, Olandei, Luxemburgului şi a circa două treimi din Franța, Reichul german era stăpân pe aproape întreaga Europă centrală şi de vest. De acum, Germania avea ieşire la Oceanul Atlantic pe un front larg, de la Oceanul Înghețat până la Golful Biscaya. Totodată, cucerirea acestor vaste teritorii, alături de expansiunea din anii anteriori (ocuparea Austriei, dezmembrarea Cehoslovaciei şi ocuparea celei mai mari părți a Poloniei), asigura Germaniei un vast teritoriu cu bogate resurse ale solului şi subsolului, cu o industrie dezvoltată, ceea ce permitea, printr-o exploatare nemiloasă, asigurarea unei largi baze materiale pentru dezvoltarea armatei şi cucerirea de noi teritorii.

Ieşirea forțelor germane la Marea Mânecii (Canalul Mânecii) permitea traversarea acesteia şi invadarea Marii Britanii. Pentru crearea condițiilor favorabile cuceririi insulelor britanice, era necesară însă realizarea unei condiții esențiale: *cucerirea supremației aeriene asupra aviației britanice*[900], înaintea invaziei peste Canalul Mânecii. Aşa a luat naştere bătălia aeriană germano-britanică. De acum Hitler, stăpân pe o mare parte a Europei, face propuneri de pace Marii Britanii, cerând să recunoască hegemonia Germaniei în Europa continentală, dar şi reîmpărțirea coloniilor şi sferelor de influență. Refuzul categoric al englezilor a declanşat ampla ofensivă aeriană germană pentru cucerirea supremației aeriene. În vederea atingerii acestui obiectiv, aviația germană a destinat inițial 1.200 de avioane de bombardament şi 1.000 de vânătoare. Comandamentul englez dispunea de 250 de avioane de bombardament şi 960 de vânătoare[901]. Pe parcursul anului 1940, Anglia a construit 4.283 de avioane de vânătoare, în timp ce Germania nu a depăşit 3.000 de aparate de zbor[902].

Concomitent cu ofensiva aeriană, Wehrmachtul a pregătit planul de invazie „Seelöwe" (Leul de mare) ce prevedea debarcarea prin surprindere a circa 25 de divizii pe litoralul sudic al Angliei între Dover şi Portsmouth[903].

Declanşată la 10 iunie 1940, Bătălia Angliei s-a desfăşurat în mai multe etape, astfel: între *10 iunie şi 7 august* au fost lovite în special navele engleze din zona Canalului Mânecii; *între 8 şi 18 august* aviația germană a lovit în special bazele maritime, aerodromurile şi stațiile de radiolocație engleze; *între 19 august şi*

[899] Liddel Hart, *Op.cit.*, p. 125.
[900] M. Julian, *Bătălia Angliei*, Bucureşti, 1968, p. 28.
[901] *Marea Conflagrație a Secolului XX...*, *op.cit.*, p. 121.
[902] Liddel Hart, *Op.cit.*, p. 133.
[903] *România în anii celui de-al Doilea Război Mondial*, Editura Militară, Bucureşti, 1989, p. 343.

7 septembrie a continuat lovirea aerodromurilor şi a întreprinderilor industriei de război, iar *din 8 septembrie până la 12 octombrie 1940* loviturile aviației lui Göring au vizat mai ales oraşul Londra, capitala Marii Britanii[904]. La 12 octombrie 1940, Hitler a renunțat la planul „Seelöwe" şi a ordonat pregătirea acțiunilor pentru atacarea Uniunii Sovietice, aliatul său. Bombardamentele asupra Angliei au slăbit în intensitate, ultimele lovituri aeriene masive asupra Londrei fiind executate în noaptea de 10/11 mai 1941. În timpul Bătăliei pentru Anglia, nemții au pierdut 1.733 de avioane şi nu 2.698 cum au pretins englezii, în timp ce aviația britanică a pierdut 915 avioane şi nu 3.058 cum au pretins germanii[905].

În cursul anului 1940, teritoriul României este ciuntit prin rapturile teritoriale din vara şi toamna acestui an, pierzând o suprafață de 100.913 km^2 (38,8% din întregul teritoriu al României Întregite) şi o populație de 6.777.000 locuitori (reprezentând 33,3% din totalul locuitorilor țării)[906].

Succesele obținute de statele agresoare (Germania hitleristă, Italia fascistă şi Japonia militaristă) pe diferite teatre de operații militare din Europa, nordul Africii şi Extremul Orient, i-au determinat pe agresori să treacă, în toamna anului 1940, la împărțirea lumii şi la stabilirea cooperării militare în viitor. Astfel, a fost semnat Pactul Tripartit, în prezența lui Hitler, la Berlin, la 27 septembrie 1940, de către împuterniciții celor trei state agresoare: Joachim von Ribbentrop din partea Germaniei, contele Galeazzo Ciano din partea Italiei şi Kurusu din partea Japoniei[907]. În scurt timp, între 20 şi 24 noiembrie 1940, la acesta au aderat şi Slovacia, Ungaria şi România, iar în martie 1941 şi Bulgaria, act care în scurt timp va aduce noi modificări geopolitice pe harta Europei.

Tot în anul 1940, Marea Britanie şi S.U.A. au semnat acordul de cooperare în lupta contra Germaniei naziste. În schimbul unor nave de război şi armament american, Anglia a închiriat S.U.A. importante baze militare în Oceanul Atlantic.

În ceea ce priveşte acțiunile pe teatrele de operații militare terestre, forțele britanice au fost angajate (concomitent cu Bătălia Angliei) atât pe teatrul de operații african şi ulterior pe cel sud-est european deschise de armatele lui Mussolini.

Dispunând de o flotă puternică (6 nave de linie, 7 crucişătoare grele şi 12 uşoare, 50 de distrugătoare şi 108 submarine)[908] şi de 1.684 de avioane de luptă ale forțelor italiene de uscat, întrucât marina italiană nu dispunea de portavioane, Italia reprezenta un pericol serios pentru comunicațiile din Marea Mediterană, care legau Anglia cu coloniile sale din Africa de Est şi de Nord. În ceea ce priveşte Marea Britanie, ea stăpânea în Marea Mediterană Gibraltarul, prin care controla ieşirea la

[904] H. Michel, *Op.cit.*, pp. 216-217.
[905] Liddel Hart, *Op.cit.*, p. 156.
[906] *Istoria Militară a Poporului Român*, *op.cit.*., p. 347.
[907] *Marea Conflagrație a Secolului XX...*, *op.cit.*., p. 129.
[908] B.E. Patter, Ch. Nimitz (amiral), La guerre sur mer, Paris, 1962, pp. 47-48.

Oceanul Atlantic, dar şi Canalul de Suez, prin care controla legătura dintre Marea Mediterană şi Oceanul Indian. De asemenea, prin bazele maritime şi aeriene de pe Insula Malta, Anglia putea acţiona pe comunicaţiile care legau Italia cu nordul Africii. În vara anului 1940, Flota engleză avea în Mediterană 6 nave de linie, 9 crucişătoare, 31 de distrugătoare, 2 portavioane şi 18 submarine, şi dispunea de 760 de avioane de luptă, dintre care 160 pe cele două portavioane.

Luptele pe teatrul de operaţii terestru din estul Africii, dintre forţele britanice şi cele italiene au început la 10 iunie 1940, odată cu intrarea Italiei în război[909]. Astfel, trecând la ofensivă, forţele italiene de pe teritoriul Etiopiei, comandate de ducele d'Aosta, au cucerit până în luna august 1940 Somalia britanică, parte din Kenya şi unele centre importante din Sudan. Pentru a slăbi presiunile forţelor italiene, forţele aeriene engleze au bombardat portul Taranto, scoţând din luptă 3 nave de linie şi 2 crucişătoare, înrăutăţind transporturile de tot felul spre teatrul de operaţii din Africa de est. Creându-şi condiţii favorabile, forţele engleze au trecut la contraofensivă în ianuarie 1941, pătrunzând în scurt timp în Eritreea cât şi în Somalia italiană şi Abisinia. Ofensiva a continuat cu succes. A fost cucerit Addis Abeba (la 4 aprilie 1941), iar până la jumătatea anului 1941 trupele engleze au cucerit întreaga Africă de Est[910].

Pe teatrul de acţiuni nord-african, principalele acţiuni militare s-au desfăşurat pe teritoriul Libiei, în lungul litoralului sudic al Mării Mediterane. Armata 10 italiană (6 divizii întărite cu 8 batalioane de tancuri) a trecut la ofensivă la 13 septembrie 1940, având ca obiectiv cucerirea portului Alexandria şi Canalului de Suez. Respingând forţele engleze (2 divizii şi 2 brigăzi), italienii au ajuns la 16 septembrie pe aliniamentul localităţii Sidi-Barrani unde s-au oprit din cauza condiţiilor meteorologice şi rămânerii în urmă a formaţiunilor de servicii. Englezii însă au continuat retragerea până pe aliniamentul Marsa-Matruh, unde aveau pregătite poziţii de apărare puternice.

Primind întăriri, Armata Engleză a trecut la ofensivă în noaptea de 8/9 decembrie 1940, cu forţele Diviziei 7 blindate engleze şi o divizie de infanterie indiană sprijinite de aviaţia şi artileria flotei engleze, au respins trupele italiene şi au încercuit în zona oraşului Sidi-Barrani o grupare italiană de circa 20.000 de oameni, care s-au predat la 20 decembrie 1940. Continuând ofensiva, englezii au cucerit zonele fortificate de la Bardia, Tobruk şi Banghazi, iar la sfârşitul anului 1940 au ajuns în zona localităţii El Agheila, unde ofensiva s-a oprit din cauza rămânerii în urmă a trupelor de aprovizionare.

---

[909] *România în anii celui de-al Doilea Război Mondial*, *op.cit.*., p. 346.
[910] R. Jars, *Les campagnes d'Afrique*, Paris, 1957, p. 40.

Ofensiva engleză a produs însemnate pierderi Armatei Italiene: numeroşi morţi, circa 130.000 de prizonieri, 400 de tancuri distruse sau capturate, 1.300 de tunuri şi alte materiale, capacitatea combativă a forţelor din Africa a fost anihilată[911].

În aceste condiţii, Hitler a hotărât să vină în sprijinul aliatului său Italia, trimiţând în Africa de Nord, la 11 februarie 1941, forţele constituite în „Afrika Korps" (o divizie tancuri şi una de infanterie moto) sub comanda generalului Rommel.

Întrunite, forţele germano-italiene se pregăteau pentru o amplă operaţie ofensivă, care urma a fi combinată cu ofensiva din Balcani pentru a cuceri întregul bazin estic al Mării Mediterane. Pregătind ofensiva contra U.R.S.S., Hitler şi-a consolidat puterea în Balcani în toamna şi iarna anului 1940, obligând Ungaria, România şi Bulgaria să se ralieze Axei.

În ceea ce priveşte situaţia din Balcani, aici Mussolini, fără ştirea lui Hitler, a deschis un nou teatru de operaţii militare, prin invadarea Greciei, la 28 octombrie 1940, când 11 divizii italiene care staţionau pe teritoriul Albaniei (care fusese cotropită de Italia la 7 aprilie 1939) au trecut la ofensivă împotriva Greciei. Spre surprinderea căpeteniilor italiene, grecii au ripostat ferm, reuşind să respingă forţele italiene şi să pătrundă în sudul Albaniei. Şi de această dată, Hitler, care pregătea planul pentru invadarea Uniunii Sovietice, a hotărât să-şi ajute aliatul italian aflat în situaţie critică să pună stăpânire pe zona Balcanilor, asigurându-şi flancul sudic al viitoarei campanii antisovietice[912].

În ce priveşte războiul aeronaval de pe teatrul de operaţii din Atlantic, acesta devine tot mai activ, întrucât după înfrângerea Franţei flota germană a ocupat numeroase baze navale în Canalul Mânecii şi bazinul Atlanticului. Pornind de la aceste baze, navele de suprafaţă şi submarinele germane au atacat şi scufundat numeroase convoaie care aprovizionau Anglia. Astfel, navele de suprafaţă, corsarii, au trecut la atacarea navelor aliate. În octombrie 1940, cuirasatul de buzunar „Amiral Scheer" escortat de crucişătorul „Hipper" au atacat mai multe convoaie aliate. Totuşi, rezultatele acestora nu satisfăceau amiralitatea germană întrucât de la declanşarea războiului scufundaseră „doar" 700.000 de tone nave comerciale aliate[913]. Deosebit de eficiente s-au dovedit însă submarinele germane care au provocat pierderi crescânde, lună de lună aliaţilor. În cursul anului 1940, media lunară a tonajului scufundat de către submarine s-a ridicat la 340.000 tone, pentru ca în anul următor să atingă cifra de 650.000 lunar.

În concluzie, anul 1940 aduce modificări substanţiale pe harta politică a Europei şi Africii de Nord şi Est. Se deschid noi teatre de acţiuni militare în Europa de Vest

[911] *Apud*, *Marea Conflagraţie a Secolului XX...*, *op.cit.*., p. 141.
[912] *Marea Conflagraţie a Secolului XX...*, *op.cit.*., p. 132.
[913] H. Michel, *Op.cit.*., p. 200.

prin invadarea Belgiei, Olandei şi Franţei de către forţele germane, invadarea Greciei de către Italia fascistă. Este activat teatrul de operaţii nord-african, nordul Europei (invazia Danemarcei şi Norvegiei), bazinul Mediteranei şi cel al Atlanticului.

În majoritatea ţărilor cotropite (cu excepţia Poloniei) căpeteniile naziste au instalat guverne marionetă în frunte cu colaboraţionişti şi trădători locali ca Quisling în Norvegia, Mussert în Olanda şi Pierre Laval în Franţa. Totodată, cu ajutorul acestor guverne trădătoare s-au creat organe represive, care s-au dedat la crime oribile împotriva mişcării de rezistenţă care lupta contra ocupanţilor hitlerişti. Asemenea structuri represive au fost miliţia trădătorului Darnand în Franţa, Partidul Nazist Olandez condus de Mussert, fasciştii lui Degrelle (rexişti) în Belgia, diverse organizaţii fasciste trădătoare ca şi cele din Franţa conduse de M. Déat, Jacques Doriot etc.

De asemenea, căpeteniile naziste au încercat să constituie structuri militare în ţările ocupate pentru a le folosi în viitoarea campanie împotriva Uniunii Sovietice, aşa cum au fost: Legiunea antibolşevică în Franţa, Legiuna Wallonă şi Legiunea flamandă în Belgia, Organizaţia S.S. din Olanda[914].

Prin acţiunile pe diferitele teatre de operaţii din Europa în anul 1940, Wehrmachtul german a creat condiţiile necesare, după eşecul invaziei Marii Britanii, pentru invadarea în anul următor a Uniunii Sovietice, având de acum asigurate cele două flancuri de nord (prin ocuparea Norvegiei) şi de sud (prin stăpânirea zonei Balcanilor).

Bibliografie:

1. Liddel Hart, *Istoria celui de al Doilea Război Mondial*, vol. I, Editura Orizonturi, Editura Lider, f.a. Bucureşti;

2. *Marea Conflagraţie a Secolului XX – al Doilea Război Mondial*, Editura Politică, Bucureşti, 1971;

3. Pierre Milza, Serge Berstein, *Istoria Secolului XX, 1900-1945 „Sfârşitul lumii europene”*, Editura ALL;

4. John R. Barber, *Istoria Europei Moderne*, Editura Lider, Bucureşti, 1993;

5. *Apud*, *Istoria Militară a Poporului Român*, vol. VI, Editura Militară, Bucureşti, 1989;

6. H. Michel, *La seconde guerre mondiale*, vol. I, Paris, 1968;

7. Florin Constantiniu, *Din nou despre „miracolul” de la Dunkerque*, în revista „Lupta întregului popor”, nr. 3, 1988;

8. M. Julian, *Bătălia Angliei*, Bucureşti, 1968;

9. *România în anii celui de-al Doilea Război Mondial*, Editura Militară, Bucureşti, 1989;

[914] *Marea Conflagraţie a Secolului XX...*, *op.cit.*., p. 148.

10. B.E. Patter, Ch. Nimitz (amiral), *La guerre sur mer*, Paris, 1962;
11. R. Jars, *Les campagnes d'Afrique*, Paris, 1957.

PRIMA ZI DE RĂZBOI A ARMATEI ROMÂNE – 22 IUNIE 1941

Autor: Cdor (r) prof. univ. dr. Jipa ROTARU[*]

The 22nd of June 1941 (due to General Antonescu's historical decision to take part in the Holly War) became one of the stellar days of the national past, as important as January 24th, 1859, May 9th, or December 1st, 1918.

22 iunie 1941 (prin decizie istorică a generalului Antonescu de a participa la Războiul Sfânt) devine una din zilele astrale ale trecutului național, de o seamă cu 24 ianuarie 1859, 9 mai 1877 sau 1 Decembrie 1918[915].

Se împlinesc în aceste zile 70 de ani de când România, prin hotărârea Conducătorului Statului, generalul Ion Antonescu, intra la, 22 iunie 1941, cu întregul său potențial uman şi material, în războiul pentru reîntregirea națională.

Evenimentul depăşea în importanță toate marile momente politice de până atunci din societatea românească, cu reverberații până în zilele noastre.

„Războiul României a început într-un moment în care entuziasmul poporului a fost general – scria marele istoric contemporan – prof. Gh. Buzatu – cu nimic mai prejos decât cel manifestat în mai 1877, la proclamarea independenței naționale, în august 1916, la intrarea țării în acțiune pentru eliberarea Transilvaniei"[916].

Asemenea entuziasm manifestat cu prisosință în acea zi istorică de 22 iunie 1941 la toate categoriile sociale şi în toate localitățile țării îşi găsea sorgintea în scopul războiului nostru pe care generalul Ion Antonescu l-a proclamat în mod oficial sfânt[917], acela de eliberare a teritoriilor naționale răsluite samavolnic din trupul țării în vara anului 1940[918].

România şi Armata sa porneau în acea duminică fierbinte de vară pe un drum anevoios şi plin de primejdii – drumul luptei alături de Germania împotriva cotropitorului de la Răsărit. „Război Sfânt", „război propriu de eliberare", „cruciada de apărare a civilizației europene", cum nu s-a sfiit nicio clipă Ion Antonescu să proclame Campania armatei române în Est, declanşată în noaptea de 21/22 iunie 1941, va avea urmări tragice pentru neamul românesc, dintre care instaurarea comunismului

[*] Consultant al Universității Naționale de Apărare „Carol I", Bucureşti.

[915] Gh. Buzatu, coordonator, Bătălia pentru Basarabia, 1941-1944, Bucureşti, Editura Mica Valahie, 2010.

[916] Gheorghe Buzatu, Regimul antonescian, în Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, Istoria Românilor în secolul XX, Editura Poideco, București, 1999, p. 405.

[917] Comandor dr. Jipa Rotaru şi colab., Mareşalul Ion Antonescu: Am făcut războiul sfânt împotriva bolşevismului, Editura Cogito, Oradea, 1994, p. 101.

[918] Dr. Alesandru Duțu, Maria Ignat, 1940. Drama României, Editura Universal, Bucureşti, 2000, p. 85 şi urm.

pentru mai bine de 45 de ani - reprezintă apogeul unor consecinţe tragice înregistrate pe parcursul celor 1421 de zile de război, sub comandamente străine atât în Est cât şi în Vest.

Armata Română a participat în perioada 22 iunie 1941-12 mai 1945 cu peste 1.000.000 de combatanţi atât la campania de pe frontul de Est, alături de puterile Axei, cât şi de pe fronturile de Vest, alături de Naţiunile Unite.

La declanşarea războiului nostru contra Uniunii Sovietice în ziua de 22 iunie - scria Constantin I. Kirițescu – majoritatea marilor unităţi române destinate să opereze pe Frontul de Est se găsesc mobilizate şi concentrate în Moldova[919].

Conform planului de mobilizare, la 22 iunie 1941, efectivul total de militari se ridică la 1.139.604, din care 39.476 de ofiţeri, 57.000 de subofiţeri şi 1.043.126 trupă[920]. Planul de mobilizare a armatei pentru anul 1941 cuprindea: Marele Cartier General, trei comandamente de armată, 11 comandamente de corp de armată, 214 formaţiuni operative, 24 formaţiuni serviciu operative, 41 de comandamente, unităţi şi formaţiuni de zonă interioară[921].

Armata de uscat cuprindea 33 mari unităţi active (24 divizii de infanterie, 6 brigăzi de cavalerie, 2 brigăzi de fortificaţii, o divizie blindată) şi 8 mari unităţi de rezervă (şapte divizii de infanterie şi o brigadă mixtă litoral), în total 41 mari unităţi[922].

Aeronautica militară, în urma reorganizărilor la care fusese supusă în perioada octombrie 1940 - aprilie 1941, dispunea ca eşaloane de conducere de Subsecretariatul de Stat al Aerului (subsecretar de stat, generalul de escadră aviator Gheorghe Jienescu) şi de Statul Major al Aerului (şef de stat major, generalul de escadră aviator Ramiro Enescu), cărora li se subordona Comandamentul Forţelor Aeriene şi Comandamentul Apărării Antiaeriene.

În perioada premergătoare intrării în război, atât forţele aeriene cât şi cele ale apărării antiaeriene au fost dispuse în zona de operaţii (eşalonul I) şi la apărarea teritoriului. La momentul declanşării ostilităţilor, aviaţia română dispunea de 50 de escadrile şi un număr de 1061 de avioane, din care, cel puţin 850, puteau desfăşura, la nevoie, acţiuni de luptă[923]. Principala forţă militară a aeronauticii care a intrat din prima zi în focul luptei a fost Gruparea aeriană de luptă (GAL), comandată de generalul de escadră aviator Constantin Călăreanu, care, la 22 iunie 1941, dispunea de 25 de escadrile, din care 15 escadrile de bombardament, 8 escadrile de vânătoare, o escadrilă de recunoaştere şi o escadrilă de legătură, totalizând un număr de 253 de aparate de

[919] Constantin I. Kirițescu, România în al Doilea Război Mondial, vol.1, Bucureşti, Editura Univers Enciclopedia, 1995, p. 237.
[920] Arhivele Militare Române (în continuare A.M.R.), fond 948, dosar nr. 2230, p. 190.
[921] Ibidem. p. 197.
[922] Ibidem.
[923] Ibidem, fond Statul Major al Aerului, dosar nr. 2, f. 56.

zbor, din care 205 disponibile, asigurate de 208 echipaje[924]. Aeronautica includea în subordinea Comandamentului Apărării Antiaeriene de 6 regimente cu 119 baterii, forțe insuficiente cantitativ şi calitativ pentru apărarea antiaeriană a teritoriului.

Cealaltă importantă categorie de forțe, Marina Militară, supusă şi ea reorganizării în iarna anului 1940 şi primăvara anului 1941, la declanşarea războiului avea în compunere un Subsecretariat de stat al Marinei, un Stat Major, ca mari unități funcționa doar cu o divizie de mare şi o divizie de Dunăre, destinate apărării litoralului maritim şi fluvial. La 22 iunie 1941 în dotarea celor două divizii existau 39 de nave de luptă mai importante, din care 22 maritime şi 17 fluviale. Între acestea reținem: 4 distrugătoare, submarinul Delfinul, 3 vedete torpiloare, 3 puitoare de mine, 2 crucişătoare auxiliare (la mare), 7 monitoare, 8 vedete fluviale, 2 pontoane de minare (la fluviu)[925], ş.a. Efectivele Marinei Regale Române, la data începerii războiului, se ridicau la 15.113 militari din care: 1002 ofițeri, 780 de maiştri militari, 257 de subofițeri, 13074 de gradați şi soldați[926].

O analiză atentă a situației forțelor şi mijloacelor militare ale României, în comparație cu cea a inamicului, în iunie 1941, la declanşarea ostilităților, duce la concluzia conform căreia capacitatea operativ-strategică combativă a armatei române, se resimțea de pe urma rapturilor teritoriale din vara anului 1940, mai ales în ce priveşte aspectele legate de potențialul demografic, industrial, agricol etc. Şi chiar dacă starea combativă şi de operativitate a marilor unități de diferite arme la declanşarea războiului era superioară celei cu un an în urmă, mai ales în ceea ce priveşte aspectele calitative (moral, grad de instruire, dotare cu armament uşor de infanterie şi artilerie, echipament), persistau încă, neajunsuri serioase în privința dotării cu armament modern (tancuri, mijloace antitanc, artilerie antiaeriană şi armament individual automat).

Toate aceste neajunsuri îşi vor pune amprenta asupra primelor acțiuni de luptă declanşate la 22 iunie 1941.

Cu aceste forțe şi disponibilități, România pornea alături de Germania, în 22 iunie 1941, conflictul împotriva Uniunii Sovietice.

Generalul Ion Antonescu, Conducătorul statului nu a fost luat prin surprindere de hotărârea lui Hitler de a ataca în primăvara anului 1941. Încă din întrevederea din 14 ianuarie 1941, Furerhul îl înştiința pe conducătorul statului român despre hotărârea sa, materializată în planul Barbarosa, încă din 18 decembrie 1940, de a ataca Uniunea Sovietică[927]. Conform Direcției Operative nr. 21, elaborată în baza planului general,

[924] Ibidem, dosar nr. 1, ff. 3-4.
[925] Jipa Rotaru, Cristian Crăciunoiu, Ioan Damaschin, Marina Română în al Doilea Război Mondial, bilingv, Bucureşti, Editura Modelism, 1996, p.33.
[926] A.M.R., fond Comandamentul Marinei Militare, nr.5488, dosar nr.32, f.3.
[927] Coordonatori: Col.dr. Alesandru Duțu, conf.univ.dr. Mihai Retegan, Armata Română……vol. 1, p.111.

„România trebuia să sprijine cu forţe selecţionate atacul german şi în afară de aceasta, trebuie să execute misiuni de ocupaţie şi de ajutor în regiunea de spate”[928].

După o serie de analize la diferite structuri de comandament, în februarie 1941 s-a definitivat concepţia angajării forţelor române, Hitler precizând că, la timpul oportun, să i se indice Conducătorului Statului român nevoia întăririi forţelor din dispozitivul din Moldova. Din luna mai au început marile concentrări de trupe germano-române (22 divizii, 10 germane şi 12 române) în zona Iaşi, „pentru protejarea graniţelor temporare de est ale României”[929]. În ceea ce priveşte data declanşării operaţiei, cu insistenţă solicitată de generalul Ion Antonescu şi Statul Major al Armatei Române, la cerinţele secţiei operaţii a OKH-ului, Hitler acceptă ca aceasta să rămână încă secretă.

Abia cu prilejul întrevederii din 12 iunie, la München, Hitler îl înştiinţează pe Ion Antonescu, în linii mari despre planul german de a ataca URSS[930]. Discuţiile de la München s-au purtat în jurul a trei probleme: motivaţia acţiunii germane (A.Hitler); România se alătură Germaniei (I. Antonescu); şi exercitarea comandamentului la flancul de sud al frontului germano-sovietic, Hitler stabilind să încredinţeze generalului Ion Antonescu comanda supremă a trupelor germano-române, din Moldova (A11 Germania, A3 şi A4 România)[931].

Conform celor relatate de generalul Ion Gheorghe, fost ataşat militar la Berlin, cu prilejul acestei întâlniri Ion Antonescu a fost înştiinţat personal de către Hitler în legătură cu iminenţa atacării de cel de-al treilea Reich a URSS în scurt timp, cerându-i participarea României. Convins că are adeziunea întregului neam românesc, Ion Antonescu a acceptat necondiţionat, primind, de asemenea, să preia comanda viitorului corp de armată germano-român, aşa cum l-a rugat Hitler personal.

În această idee, la conferinţa cu comandanţii grupurilor de armate din 14 iunie, Hitler anunţa că a hotărât înfiinţarea din cele trei armate (11 germană, 3 şi 4 române) a Grupului de armate general Ion Antonescu, a cărei comandă va fi încredinţată Conducătorului statului român.

Totodată, pentru asigurarea conducerii operaţiilor, Comandamentul Armatei a 11-a Germană, comandată de generalul von Schobert, se va pune la dispoziţia generalului Ion Antonescu ca „stat major operativ”, care va executa conducerea de fapt, ordinele urmând să fie date trupelor româneşti, însă numai de generalul Antonescu.

Legăturile comandamentului Armatei a 11-a Germană cu generalul Ion Antonescu urmau a se asigura prin şeful misiunii germane în România, generalul

---

[928] Adreas Shillgsuler, Hitler, Konig Carol und Marschall Antonescu, Die deutsch-rumanisher Beziehungen 1938-1944, Wiesbaden, 1965, p.128.
[929] Alesandru Duţu, Mihai Retegan, Armata Română……vol. 1, pp.114-118.
[930] Vezi în „Gl.mr. Mircea Agapie, cpt. R1 dr. Jipa Rotaru, Ion Antonescu, Cariera Militară, Editura AISM, Bucureşti, 1993, p.49.
[931] Ibidem, p.118.

maior Hauffe, iar pentru legătura cu statele majore române în parte vor fi trimise comandamente de legătură germane (DVK). Şi, în sfârşit, cu acelaşi prilej, s-a mai stabilit ca conducerea apărării antiaeriene a României să fie preluată de la începutul atacului de comandamentul misiunii aeriene germane, comandată de generalul locotenent von Speidel.

La 18 iunie, Adolf Hitler, printr-un mesaj (scrisoare), l-a înştiinţat pe Ion Antonescu, că operaţiunea „Barbarosa" va începe curând, rugându-l ca, în interesul conducerii unice a acţiunilor de luptă a celor două armate (germană şi română) „să îngăduie a-i transmite din când în când dorinţele Fuhrerului, care se referă la armata română şi a căror executare, în interesul desfăşurării militare a operaţiilor în ansamblu lor, trebuie considerate ca absolut necesare".[932]

Definitivând misiunea iniţială (pentru prima perioadă de timp), după începerea operaţiunilor forţelor aliate din România, Hitler insistă, în scrisoare, pe misiunile „armatei aeriene române", de a „asigura în primul rând securitatea României şi, în special, a regiunii petrolifere".[933]

Primind mesajul, generalul Ion Antonescu a hotărât mobilizarea armatei, iar la 20 iunie a alarmat cele două armate (3 şi 4) din Moldova, deplasându-se în zonele lor de dislocare. În aceeaşi zi, în calitatea de Comandant Suprem al forţelor româno-germane, reunite în Grupul de armate Ion Antonescu, dispus în nord-estul României, semnează Ordinul nr. 0120 către Marele Cartier General şi Armata a 11-a Germană: „Rusia ameninţă de multă vreme Europa prin pregătirile de atac pe care le face împotriva ei. Trebuie ca aceste ameninţări de nesuferit să ia sfârşit. Armata germană a început controfensiva. Armata română va intra în luptă cot la cot cu aliaţii germani pentru a repara nedreptatea ce ni s-a făcut".[934] Astfel, se pecetluia hotărârea Conducătorului Statului de a conduce armata română în lupta pentru dezrobirea Basarabiei şi Bucovinei de Nord. De altfel, în documentele epocii, în mass-media, războiul avea să poarte denumirea de „războiul de reîntregire".[935]

A doua zi, 21 iunie 1941, societatea românească şi mai ales armata sa, intrau în ultima zi de pace şi, din 22 iunie, în prima zi de război. După ce a semnat decretul de numire a lui Mihai Antonescu ca vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri, urmând ca în absenţa din Bucureşti a Conducătorului Statului să exercite şi atribuţiile acestuia, generalul şi statul său major s-au îmbarcat în trenul „PATRIA" şi au plecat spre frontul din Moldova.[936]

---

[932] Arhivele Naţionale Istorice centrale (în continuare ANIC, fond Preşedinţia Consiliului de Miniştri (PCM), Cabinetul Militar (CM), dosar 324/1941, f.39-44 şi Gh.Buzatu, Stelea Cheptea, Marusia Cârstea, editori, Pace şi Război, (1940-1944), Jurnalul Mareşalului Ion Antonescu, I, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2008, p.475.

[933] Ibidem.

[934] Jipa Rotaru şi colab., Am făcut războiul sfânt…., p.84.

[935] Alesandru Duţu, Mihai Retegan, Ostaşi, vă Ordon: Treceţi Prutul, România în război. 1421 zile de încleştare, Editura Globus, Piaţa Presei Libere nr.1, Bucureşti, f.a., p.27.

[936] Gl.mr. Mircea Apagie, cpt.r.1 dr. Jipa Rotaru, Ion Antonescu….., p.50.

În această ultimă zi de pace, încă de la ora 13, trenul „PATRIA" se afla tras la peron, în gara Mogoşoaia. În vagoane şi pe peron, ofiţeri şi subofiţeri în ţinută de luptă. Totul era strălucitor – observa Gheorghe Magherescu, ofiţer de stat major în Cabinetul Militar al Conducătorului Statului. Figuri încrezătoare, uniforme noi de campanie, armament de război, mişcarea din jurul trenului dă impresia unui chei (cheu) de la care urma să se desprindă o navă de război. Generalul apăru cu câteva minute înainte de ora plecării trenului, însoţit de Doamna şi Mihai Antonescu, urmaţi de colonelul Elefterescu (şeful cabinetului militar – n.n.). Generalul era cel de totdeauna dinaintea plecărilor – liniştit, senin, surâzător. Curând s-a dat ordinul de îmbarcare şi „Patria" a început să ruleze grav şi maiestuos în amiaza plină de lumină şi speranţă, pe şinele Destinului de nepătruns, spre împlinirea soartei. Dacă până acum putuseră exista iluzii în privinţa rostului acelei deplasări cu trenul, de data aceasta spectacolul ce-l ofereau gările înţesate cu garnituri de trenuri încărcate cu trupe, tunuri şi trăsuri, nu mai putea lăsa nici o îndoială: războiul era iminent, plutea în aer[937].

Către ora 18.00 conducătorul statului şi staful său militar au ajuns la Piatra Neamţ, la punctul de comandă al frontului din Moldova; după miezul nopţii, generalul Rifter von Schobert, comandantul Armatei a 11-a germană, s-a prezentat Conducătorului Statului în cabinetul acestuia amenajat în trenul „Patria". După o scurtă consfătuire a celor doi, Antonescu a convocat întregul său cartier general. S-au destupat sticlele de şampanie, au fost umplute cupele aflate pe mese, apoi generalul Ion Antonescu a venit către mijlocul vagonului, a luat cupa în mână şi a rostit o scurta alocuţiune: „Vă anunţ că astăzi a sosit ceasul pentru a şterge pata dezonoarei de pe fruntea Ţării şi de pe stindardele Armatei. Peste puţin timp, în faptul acestei zile, Armata Ţării va primi ordinul să treacă Prutul spre a împlini trupul ţării, aşa cum ne-a fost lăsat de Basarabi…Pentru ceasul care se apropie, pentru zilele ce vor urma, să ridicăm paharul nostru şi să închinăm pentru izbândă, pentru triumful dreptăţii asupra nedreptăţii şi silniciei şi al luminii asupra întunericului"[938].

Şi astfel, în zorii zilei de 22 iunie la orele 4, trupele româno-germane ale Grupului de Armate alături de celelalte forţe aliate înşiruite pe un front de la Marea Neagră la Marea Baltică, declanşau ostilităţile.

Începea prima dintre cele 1421 zile de război.

La orele 00.00, din 22 iunie intrase în vigoare Decretul nr. 1798 care prevedea: Art. I – Întreaga armată de uscat, aero şi marină se mobilizează; Art. II – Prima zi de mobilizare începe în noaptea de 21/22 iunie, orele 24.00.

De la primele ore ale dimineţii, copii vânzători de ziare strigau cât îi ţinea gura: „A început războiul. A început războiul." Ziarele publicau decretele semnate de Conducătorul Statului, cu o zi înainte şi Proclamaţia acestuia către ţară, iar în toate unităţile militare şi în mass-media s-a difuzat Ordinul de Zi al Generalului Ion Antonescu, comandantul de căpetenie al Armatei, Conducătorul Statului român şi

[937] Jipa Rotaru şi colab., Am făcut războiul sfânt…., p.85.
[938] Ibidem, pp.85-86.

Preşedintele Consiliului de Miniştri (vezi Proclamaţia generalului Ion Antonescu către ţară din 22 iunie 1941 în Anexa 1 şi Ordinul de Zi – Anexa 2).

În arhivele militare s-au păstrat numeroase fonduri de documente şi dosare referitoare la primele acţiuni de luptă ale unităţilor şi marilor unităţi române din prima zi de război. Ne simţim datori a enumera câteva din cele mai importante.

A revenit Aviaţiei Române – scria comandorul dr. Aurel Pantelescu, unul dintre împământeniţii istoriei aeronauticii – misiunea de a deschide ostilităţile, în dimineaţa zilei de 22 iunie 1941. La orele 03.00, Aviaţia de recunoaştere, de bombardament şi de vânătoare a început să treacă Prutul. Realizând surprinderea inamicului, G.A.L. a executat 7 misiuni de recunoaştere şi 5 de bombardament, cu un total de 126 de avioane (56 de bombardament, 64 de vânătoare şi 4 de recunoaştere). Printre primii piloţi care au depăşit frontiera s-a aflat comandorul Nogoevski, originar din Basarabia, care, conducând un avion de tip Heinkel, a executat prima misiune de recunoaştere din spatele dispozitivului sovietic[939].

Misiuni similare a executat aviaţia de cercetare pe direcţiile Chişinău, Basarabeanca şi Belgrad-Cetatea Albă. Aviaţia de bombardament a lovit terenurile de aviaţie Chişinău Nord, Bulgărica, Cetatea Albă şi Tiraspol.

Cu ocazia decretării stării de război, ministrul secretar de stat al Aerului, comandorul Jienescu Gh., se adresa tuturor formaţiunilor de aviaţie cu următorul ordin de zi: „Zburători, onoarea de a purta la biruinţă pe cerul românismului, cocarda tricoloră, vă aparţine. Consemnul zilei este: echipajul care a terminat muniţia şi în încleştarea luptei nu vede victoria, se proiectează cu maşina în pasărea duşmancă. Tineret zburător: ţara întreagă aşteaptă de la voi întreg sacrificiul; a sosit ziua marilor înfăptuiri, daţi faptei voastre motiv de legendă! Le-aţi făcut şi în timp de pace, sunt sigur că le veţi face fără şovăire şi în timp de război, pentru a merita încrederea pe care Regele, Conducătorul şi Ţara au avut-o întotdeauna în voi. Tineret zburător: sună buciumul şi codrii răsună, uruie cerul; în cântec de motoare, cântecul naţiunii la arme, la manşe, cu Dumnezeu înainte!”.

Răspunzând unor asemenea comandamente, aviatorii şi-au făcut cu prisosinţă datoria. Într-un bilanţ al primei zile de război întocmit la Statul Major al Aerului, cuprins în sinteza operativă, se evidenţia: „Acţiunile deosebit de intense din partea aviaţiei române. Acţiunea aeriană inamică pe teritoriul propriu aproape inexistentă. Reacţiunea inamică de a.c.a. (apărarea contra aeronavelor) şi de vânătoare puternică pentru apărarea aerodromurilor şi punctelor sensibile. Frontul mai puţin apărat. Informaţiuni terestre numeroase obţinute în recunoaşteri, care au fost comunicate direct comandanţilor marilor unităţi interesate. Inamicul a pierdut: 8 avioane în lupte aeriene, 37 de avioane distruse pe teren şi 3 avioane doborâte de apărarea contra aeronavelor. Primele două avioane inamice au fost doborâte la ora 12.05 în zona Cazaclia, de către locotenentul aviator Teodor Moscu din Flotila 1 Vânătoare. Şi dacă

[939] Aurel Pentelescu, Aeronautica Română pe frontul de Est (1941-1944), Editura UNAp „Carol I”. Bucureşti, 2006, p.61.

aviaţia militară a dat primul erou al războiului de reîntregire, tot ea va înscrie în bilanţul zilei şi primele jertfe: 8 echipaje (28 de oameni) nu s-au mai înapoiat la bază. Printre cei căzuţi la datorie a fost şi comandantul Escadrilei 1 Recunoaştere, lt.cdor aviator Bătăcui Cornel. În jurnalul de operaţii al Companiei Aeriene de Luptă se consemna: „Pierderea lor eroică, simbol de nestrămutată hotărâre, fu pildă camarazilor, care trebuiră să oţelească şi să îndârjească întru credinţa victoriei finale şi totale”.[940]. Pe total, în prima zi de război, pierderile proprii ale aviaţiei s-au cifrat la: 10 avioane şi 39 de morţi şi dispăruţi (13 ofiţeri, 8 subofiţeri, 6 maiştri şi 11 trupă).[941].

Asemenea aviatorilor, misiuni importante au îndeplinit încă din prima zi şi celelalte categorii de forţe. Începând cu ora 3.15 artileria diviziilor române şi germane din Bucovina şi de pe Prut a deschis focul împotriva poziţiilor sovietice. Concomitent, majoritatea marilor unităţi au executat în fâşiile lor incursiuni în sectorul frontului inamic; realizează capete de pod, uneori cu pierderi foarte însemnate (cazul Diviziei 21 infanterie la podul Oancea, unde a pierdut 154 de militari, 58 de morţi, 75 de răniţi şi 21 de dispăruţi).

Incursiuni dincolo de frontieră au executat cu mai mult succes, în această primă zi de luptă în Bucovina, militarii Corpului de Munte comandat de generalul de divizie Gheorghe Avramescu. La fel şi la Armata a 4-a din sudul Basarabiei unde, cu sacrificii grele, regimentele Diviziei de Gardă reuşesc să realizeze până seara capete de pod în zonele Fălciu şi Bogdăneşti.

Şi misiuni asemănătoare s-au desfăşurat pe întreaga întindere a frontului, în această primă zi de luptă.

Raţiuni strategice au făcut însă ca ofensiva generală să fie amânată şi ea se va realiza abia la 2 iulie, când începe vasta ofensivă germano-română ce va duce, până la 26 iulie, la eliberarea întregului teritoriu naţional al Basarabiei şi Bucovinei.

Plin de semnificaţii în ceea ce priveşte moralul militarilor noştri la declanşarea războiului ni se pare ordinul de zi adresat de generalul Ion Sion, comandantul Diviziei 1 blindate (cel care peste doi ani avea să moară în încercuirea de la Cotul Donului), unităţilor din subordine: „venită pe aceste meleaguri ale ţării, Divizia 1 Blindată intră într-o nouă fază de activitate, fază care ne dă prilejul să ne arătăm pe deplin aptitudinile noastre, fizice, intelectuale şi sufleteşti. Este faza sfântă a reclădirii României Mari, zguduită atât de puternic de ultimele cataclisme. Mai mult ca oricând, astăzi, Ţara are nevoie de întreg sacrificiul nostru, pentru a o face să retrăiască iarăşi între vechile ei hotare. Este idealul nostru, al tuturora, este idealul Patriei. Acest gând, adânc săpat în sufletul nostru, trebuie să constituie singurul crez pentru care toţi românii trebuie să luptăm. Pentru înfăptuirea acestui crez naţional, Divizia 1 blindată este chemată şi ea - pentru prima dată - să-şi aducă întreg aportul ei”.[942].

---

[940] Ibidem.
[941] Ibidem, p.62.
[942] Alesandru Duţu, Mihai Retegan, Ostaşi, vă Ordon….., pp.35-36.

Declanşarea războiului de reîntregire a fost primită cu un impresionant entuziasm şi adeziune de către întreaga societate românească. Presa, radioul, agenţiile de ştiri, precum şi înalte personalităţi ale vieţii politice şi sociale româneşti sau străine, aduc elogii Conducătorului statului şi Armatei Române, care a pornit pe drumul greu al războiului de reîntregire.

În arhiva Cabinetului Militar al Conducătorului Statului, scrie eminentul profesor Gh. Buzatu – se păstrează un dosar voluminos cu menţiunea, Scrisori şi telegrame primite de Dl. General Ion Antonescu la începutul războiului (22 iunie 1941) (ANIC, fond PCM-CM, dosar 558/1941, 650 file) – precedate de un tabel (f.18), cuprinzând 189 de persoane care au transmis felicitări pentru declanşarea Războiului Reîntregirii Naţionale. De la Regele Mihai I, Patriarhul Nicodim, preşedinţii celor două mari partide istorice: Iuliu Maniu şi C. Dinu Brătianu, academicieni, oameni de ştiinţă, scriitori, artişti, jurnalişti şi oameni de rând, simt nevoia să-şi exprime adeziunea.

În arhivele militare se află documente din care rezultă că, în seara zilei de 22 iunie 1941, Marele Cartier General a întocmit o sinteză a acţiunilor desfăşurate pe frontul cuprins între izvoarele Sucevei şi vărsarea Dunării în Mare.

În Bucovina, în urma incursiunilor executate de unităţile corpurilor de munte şi de cavalerie, au fost cucerite dealurile Bobeica (nord-vest Văscăuţi), Banul, cel de la nord de Sinăuţi, precum şi înălţimea cu cota 301 situată la 2 km sud-est de Herţa. Localitatea Fântâna Albă a fost şi ea eliberată, însă după lupte îndârjite, trupele române au fost obligate să se retragă la ora 12.00, inamicul a contraatacat şi a reocupat cota 301. Pe cursul superior al Prutului, în zona Orofteanca, trupele române au înaintat 5 km, însă la orele 15.00 au fost retrase. În seara zilei au fost respinse şi elementele Diviziei 6 Infanterie care forţaseră Prutul la Mitoc.

În Moldova, în zona de acţiune a Armatei 4 au fost executate 10 incursiuni între Prisăcani şi Giurgiuleşti, ocupându-se podurile de la Bogdăneşti, Fălciu, Oancea şi Giurgiuleşti (ultimul abandonat ulterior), înainte ca acestea să fie distruse de sovietici.

În Dobrogea, incursiunea a fost respinsă cu focuri foarte puternice, în timp ce artileria inamică a bombardat localităţile Ceatalchioi şi Lascăr Catargiu, iar navele sovietice au tras asupra trupelor române din Deltă şi asupra satului Chilia Veche. Concomitent cu acţiunea terestră, aviaţia română a bombardat aerodromurile de la Chişinău-Nord, Belgrad, Bulgărica, Ialoveni, Ismail, parcurile de maşini de la Tiraspol, calea ferată de la nord de Bolgrad, a executat recunoaşteri la Comrad şi Reni şi a dus lupte aeriene deasupra Bolgradului şi Bulgăricăi.

Opinia publică, forţele politice, monarhia şi casa regală, salvate între altele de Ion Antonescu în septembrie 1940 de la prăbuşirea iminentă, au primit intrarea în luptă cu Rusia Sovietică ca pe un act de dreptate. Deosebirile de vederi vor surveni ulterior după trecerea Nistrului.

Mihai I de România, aflând de la postul de radio BBC despre intrarea ţării sale în război, telegrafia la 22 iunie 1941 Generalului Ion Antonescu: „În clipele când

trupele noastre trec Prutul şi codrii Bucovinei pentru a reîntregi sfânta ţară a Moldovei lui Ştefan cel Mare, gândul meu se îndreaptă către domnia voastră şi ostaşii ţării. Vă sunt recunoscător, domnule general, pentru că numai prin munca, tăria şi străduinţa domniei voastre, neamul întreg şi cu mine trăim în veci bucuria zilelor de glorie străbună, iar ostaşilor noştri bravi le urez sănătate şi putere ca să statornicească pentru vecie dreptele graniţe ale neamului".

În aceeaşi zi, la ora 10.00, Radio România anunţa instaurarea stării de război cu URSS, difuzând în continuare cuvântarea lui Mihai Antonescu, din care spicuim: „Războiul de azi este un act de reparaţie istorică. Drepturile unui neam nu stau nici în coroane desuete, nici în titluri istorice găsite în arhive sau biblioteci, nici în tratate câştigate prin jocuri de echilibru politic, prin târguri sau donaţii internaţionale. Ci este drept al unui neam tot ce este în stare puterea şi sufletul lui de dreptate să cuprindă şi să păstreze. Pe pământul Basarabilor şi până dincolo de Nistru, ca şi pretutindeni unde bate inimă românească, acolo este (sunt-n.a.) dreptul şi viaţa noastră şi nimic pe lume nu ne va opri s-o culegem acolo unde Dumnezeu şi pământul au dăruit-o, iar veacurile n-au putut-o stinge. Lupta pentru pământurile Moldovei este lupta pentru viaţă a poporului român, iar biruinţa este un act de înaltă reparaţie istorică.

La ora 11.30 întreaga ţară păstrează un moment de reculegere, „în semn de închinare pentru împlinirea prin jertfă a credinţelor româneşti".

Ziarul „Timpul" consemna: „ca un torent, lumea a coborât în stradă, îmbrăţişându-se. Ochii tuturor erau plini de lacrimi…Cetăţenii capitalei au trăit clipe similare poate numai cu cele din anul 1916. Un soare fierbinte şi sufletele însetate după dreptate inundă totul în căldura lui binecuvântată. Pieţele, mai ales, sunt o mare de capete. Orchestrele militare cântă marşuri patriotice. Deodată, cineva de lângă statuia regelui Carol I, se desprinde şi invită la paşi măsuraţi de horă, pe o bucovineancă în pitorescul ei costum naţional. A fost ca o descărcare electrică. S-a întins o horă demnă de condeiul lui Coşbuc". Asemenea impunătoare manifestaţii au avut loc şi la Timişoara, Târgovişte, Constanţa şi în multe alte oraşe şi sate ale ţării.

La fel ca şi „Timpul" şi celelalte principale cotidiene bucureştene publică în această zi, câte trei ediţii speciale. Ziarul „Universul" inserează în articolul de fond: „Bate astăzi ceasul istoric al unui destin nou pentru ţara noastră. România lovită, trădată, mutilată, a aşteptat cu nădejde ziua dreptăţii…Această hotărâre încrezătoare este răsplătită astăzi de proclamaţia către ţară şi de ordinul către armata română ale generalului Ion Antonescu, Conducătorul Statului şi comandant de căpetenie al trupelor aliate care luptă pe frontul Bucovinei şi Basarabiei. Drepturile noastre asupra Bucovinei şi Basarabiei întregi – se arată în continuare în articol – n-au putut fi înlăturate prin rapturi teritoriale şi prin abuzuri de forţă împotriva poporului românesc şi a principiilor ce domină lumea civilizată, ele sunt imprescriptibile, căci istoria le-a notificat, recunoscut şi confirmat, iar suferinţele fraţilor noştri din Bucovina şi Basarabia le-au întărit şi sfinţit".

„În acea zi, la ora 10.00 dimineața, Generalul, împreună cu suita sa, au asistat la serviciul religios din Biserica Sf. Nicolae din Piatra Neamț, ctitorie a lui Ştefan cel Mare. La sfârşitul serviciului, generalul a cerut să fie lăsat singur cu preotul. Era actul de închinăciune, tradiție de evlavie voievodală pentru Neam, pentru izbândă, pentru sufletele celor ce în minutele acelea îşi dădeau sângele, înroşind apele Prutului şi iarba malurilor lui.

Din ziua următoare, trenul „Patria" n-a cunoscut odihnă de noapte, sosind din stație în stație, pe rocada Botoşani, Iaşi, Vaslui. Neobosit, liniştit şi încrezător, Generalul pornea în goana automobilului, prin pădurile bucovinene de curând dezrobite şi pe care fumul luptelor încă le mai acopereau, la comandamente de mari şi mici unități, în linia I, la serviciu, la bateriile de artilerie în poziție, la observatoarele înaintate, la treceri peste cursuri de ape înfruntând peste tot pericolul glonțului, al atentatului, oboseala şi adeseori foamea şi setea. Acestea le făcea pentru a stimula şi corecta greşeli, pentru a instaura omenia la care ținea mai cu osăbire".

(Detaliat – în Gh. Buzatu, Stela Cheptea, Marusia Cârstea, editori Pace şi Război (1940-1944), Jurnalul Mareşalului Ion Antonescu, I, Casa Editorială Demiurg, Iaşi, 2008, pp. 15-337.

MARŞUL BASARABIEI

„Azi noapte la Prut
Războiul a început,
Românii trec dincolo iasă,
Să ia înapoi prin arme şi scut
Moşia pierdută astă-vară".

Ordinul de Zi

al generalului Ion Antonescu, Comandantul de căpetenie al Armatei, Conducătorul Statului român şi Preşedinte al Consiliului de Miniştri
din 22 iunie 1941

OSTAŞI,
22 iunie 1941

V-am făgăduit din prima zi a noii domnii şi a luptei mele naționale să vă duc la biruință.

Să şterg pata de dezonoare din cartea Neamului şi umbra de umilire de pe fruntea şi epoleții voştri.

Azi a sosit ceasul celei mai sfinte lupte, lupta pentru vetrele şi altarele româneşti de totdeauna.

OSTAŞI,

Vă ordon:

TRECEȚI PRUTUL!

Zdrobiți dușmanul din răsărit şi miazănoapte,

Dezrobiți din jugul bolşevismului pe frații noştri cotropiți,

Reîmpliniți în trupul țării glia străbună a Basarabilor şi codrii voievodali ai Bucovinei, ogoarele şi plaiurile voastre.

OSTAŞI,

Plecați azi pe drumul biruințelor lui Ştefan cel Mare ca să cuprindeți cu jertfa voastră ceea ce au supus strămoşii noştri cu lupta lor.

Înainte!

Fiți mândri că veacurile ne-au lăsat aici strajă dreptății şi zid de cetate creştină.

Fiți vrednici de trecutul românesc.

OSTAŞI,

Veți lupta, cot la cot, suflet la suflet, lângă cea mai puternică şi glorioasă armată a lumii.

Îndrăzniți să vă însuşiți vitejia şi să vă dovediți mândria camarazilor noştri.

Ei luptă pe pământul moldovean, pentru granițele noastre şi pentru dreptatea lumii.

Fiți vrednici de cinstea pe care v-a făcut-o istoria, armata marelui Reich şi neîntrecutul ei comandant, Adolf Hitler.

OSTAŞI,

Înainte!

Să luptați pentru gloria neamului.

Să muriți pentru vatra părinților şi a copiilor voştri.

Să cinstiți prin vitejia voastră amintirea lui Ştefan cel Mare şi a lui Mihai Vodă, a martirilor şi eroilor căzuți în pământul veşniciei noastre cu gândul țintă la Dumnezeu.

Să luptați pentru dezrobirea fraților voştri, a Basarabiei şi Bucovinei, pentru cinstirea bisericilor, a vieții şi căminelor batjocorite de păgânii cotropitori.

Să luptați pentru a ne răzbuna umilirea şi nedreptatea.

V-o cere Neamul, Regele şi generalul vostru!

OSTAŞI,

Izbânda va fi a noastră.

La luptă

Cu Dumnezeu înainte!

Comandant de Căpetenie al Armatei
General Antonescu

Proclamația generalului Ion Antonescu
către țară la 22 iunie 1941

Români,

În fața Dumnezeului strămoşilor noştri, în fața istoriei şi a veşniciei româneşti, mi-am luat azi răspunderea de a smulge prin onoare dreaptă ceea ce ne-a fost cotropit prin silnică umilire şi trădare, hotărând să pornesc lupta sfântă de redobândire a drepturilor Neamului.

În ceasurile când popoarele îşi torc istoria pe câmpurile de bătaie, când drepturile se cuceresc în flacăra jertfei, iar civilizația se plămădeşte din sângele veacurilor, poporul românesc nu poate privi cu brațe nevolnice şi suflet golit mărețul vârtej al onoarei neamurilor.

Raclele strămoşilor, crucile martirilor şi drepturile copiilor noştri ne poruncesc să ne scriem cu propriul nostru sânge, dreptul la onoare, spălând cu acelaşi sânge pagina nedreaptă, înscrisă anul trecut în istoria noastră, nu de neamul românesc însuşi, ci de trădătorii lui.

În numele credinței creştine, al drepturilor româneşti şi pentru viitorul nostru neînfricat.

Români,

Vă chem la luptă

La lupta sfântă în contra prăvălitorilor, civilizației şi bisericii, ai dreptății şi propriilor noastre drepturi.

La lupta sfântă pentru Neam şi Rege.

La luptă mare şi dreaptă alături de marea națiune germană, pentru dreptatea viitorului omenesc.

Români,

La 6 septembrie 1940 destinul îmi aşezase pe cuget povara istovitoare a unei țări sfâşiate şi descompuse.

Am jurat să nu abdic o singură clipă de la sfintele drepturi şi de la porunca demnității omeneşti.

M-am trudit să țes sufletele, să unesc puterile, să adun toată munca românească pentru ca să pot păstra şi reînălța neamul. V-am cerut să-mi dăruiți nădejdea voastră, încrederea voastră, făgăduindu-vă să lupt pentru reînălțarea Patriei. Şi m-ați ascultat.

Dumnezeu m-a ajutat ca un an numai de la prăbuşirea granițelor, anul umilirii, al suferinței şi al învățăturii româneşti, să pot îndrepta din nou Neamul nostru pe calea luptei şi sfintelor drepturi strămoşeşti.

Am purtat deajuns pe braţele mele zbuciumate frământatele ruine ale României scumpe şi mari – prăvălită de greşeala noastră şi trădarea unora. Am tăcut îndeajuns zbuciumul şi lupta mea pentru drepturile României de totdeauna, ale României pentru care luptasem altădată.

A sosit vremea să-mi îndeplinesc jurământul.

Pornim la luptă

În acest ceas de încercare, jur să vă duc la biruinţa sfinţirii drepturilor noastre asupra bătrânei Moldove, să fac din nou din pământul Basarabilor vatra morţilor şi leagănul copiilor noştri şi din codrul Bucovinei straja nepieritoare a gliei româneşti.

Mulţumesc Domnului că m-a învrednicit să sparg atât de repede cătuşele roşii ale anarhiei cotropitoare, contribuind astfel la măreaţa luptă de înnoire a civilizaţiei pe care o duce Europa, Germania marelui Hitler şi Italia Ducelui.

Îi mulţumesc în numele naţiunii noastre geniului creator al lumii noi, Fuhrerului Cancelar Adolf Hitler, că a înţeles nedreptatea făcută unui popor loial – care a luptat şi va lupta veşnic pentru sfânta lui unitate – dându-i poporului român mândria unei lupte puternice şi curajoase nu numai pentru reclădirea drepturilor naţionale, dar şi împotriva celui mai mare duşman al lumii: bolşevismul.

Legaţi în jertfa pentru idealul nou şi mare al lumii în plămădire, românii îşi vor recăpăta drepturile pentru fapta lor de credinţă, prin lupta lor de onoare pentru civilizaţia lumii, alături de noul popor german.

Români,

În viaţa oamenilor ca şi a naţiunilor vin ceasuri de deznădejde peste ceasuri de furtună, care lasă locul inimii şi înălţării.

Dumnezeu ne-a dat ani grei de încercare cruntă.

Ne-a deschis drumul de furtună spre zorii de înălţare

Să-l urmăm cu încredere, români.

Cu gândul ţintă la drepturile neamului.

Cu sufletul lipit pe crucile eroilor şi martirilor trecutului.

Cu trupul înfipt în glia copiilor noştri.

Să pornim la luptă, români!

Să zidim cu trupurile noastre un nou altar neamului şi să lăsăm urmaşilor noştri gloria pământului strămoşesc.

Români,

Pentru rege, pentru ţară,

Ca să răzbunăm nedreptatea

Ca să întemeiem lumea nouă

Ca să cinstim numele de român

Cu Dumnezeu înainte

Urmaţi-mă!

Războiul sfânt a început!

Sursa: gl.mr. Mircea Agapie, cpt. R1 dr. Jipa Rotaru, Ion Antonescu, Cariera militară, scrisori inedite, Editura AISM, Bucureşti, 1993, pp. 167-168.

PERMANENȚE ALE DOCTRINEI MILITARE ROMÂNEŞTI

Autor: Gl. fl. aer. dr. Florian RÂPAN[*].

Argument:

The need for Romania is to define her policy, strategy and military doctrine in clear terms as possible as, based on her geopolitical interests and in on the line of Romanian state absorption, to capitalize on the highest level the Romanian geostrategic potential. The knowledge, understanding and application of doctrine as reference documents for planning and conducting military actions, especially on joint level, determines the understanding of use principles of armed forces close to regional, national and international context. Starting with last decade of 20th century the evolution of global security environment has determined fundamental transformation on mission configuration of armed forces, done on the accelerated rhythm, in spite of fact that at the beginning of 90th-ies theories of political &military annalists proclaims relaxations of international relation and finally triumph of peace against war, pledging profound chances of negotiation success on cease of armed race. The Romanian military thinking as an all of tendencies, theories and conceptions which encompass military phenomenon in one specific epoch has appeared and developed in direct and close link with preparedness and evolution of wars which our people was obliged to fight and later on, the national Romanian state.

Keywords: Romanian military doctrine, theories, conceptions, middle eve, modern epoch, communism, post December, post adhesion, integration, military thinking.

Necesitatea definirii de către România în termeni cât mai clari a politicii, strategiei şi doctrinei militare pe baza intereselor sale se înscrie în preocuparea statului român de a valorifica la un nivel ridicat potențialul geostrategic românesc. Cunoaşterea şi aplicarea doctrinelor ca documente de referință pentru conceperea şi conducerea acțiunilor militare în special la nivel întrunit determină înțelegerea principiilor de întrebuințare a forțelor armate în legătură cu contextul național, regional şi internațional. Începând cu ultimul deceniu al secolului XX, evoluția mediului de securitate global a determinat transformări fundamentale în configurația misiunilor forțelor armate, în ciuda faptului că la începutul anilor 90, teoriile analiştilor politici şi militari proclamau victorioase destinderea relațiilor internaționale

[*] Statul Major General.

şi triumful definitiv al păcii asupra războiului, promițând şanse serioase de reuşită a negocierilor pe linia încetării cursei înarmărilor. Gândirea militară, ca ansamblu al concepțiilor, teoriilor şi tendințelor care abordează fenomenul militar într-o epocă dată, a apărut şi s-a dezvoltat în strânsă şi directă legătură cu necesitățile practice ale pregătirii şi desfăşurării războaielor pe care a fost nevoit să le poarte poporul nostru şi mai apoi statul național român.

Doctrinele militare în Evul Mediu

Secolele XIV-XVI reprezintă o epocă dintre cele mai glorioase şi mai înălțătoare în dezvoltarea gândirii şi practicii militare, în afirmarea puternică a principiilor, conceptelor şi a experienței militare, care şi-au dovedit caracterul peren pentru o lungă perioadă de timp. Rămâne în memoria poporului nostru, epopeea luptelor purtate sub conducerea marilor voievozi şi conducători de oşti ai neamului: Basarab I, Mircea cel Bătrân, Vlad Țepeş, Ştefan cel Mare, Ioan Vodă cel Viteaz, Mihai Viteazul şi alții, care s-au ridicat cu hotărâre împotriva dominației străine, pentru apărarea ființei şi identității poporului român. Analizând bătăliile purtate şi victoriile obținute de oştile române în Evul Mediu, sub conducerea acestor vestiți comandanți militari, Nicolae Bălcescu sublinia faptul că „toate aceste genii înalte, care se luptau totdeauna unul împotriva a zece trebuiau să aibă oarecare temeinice principii de artă militară, care nu este alta decât de a învinge o putere mai mare cu una mai mică”[943].

Istoria militară a poporului român scoate în evidență faptul că în Evul Mediu practica militară se afla cu mult înaintea elaborărilor teoretice, ceea ce nu înseamnă că acestea au lipsit. În pofida puținelor documente scrise, s-au păstrat totuşi o serie de izvoare care demonstrează nivelul înalt al gândirii militare, al ideilor, tezelor şi conceptelor doctrinare. Dintre acestea se detaşează „Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie”, operă scrisă la începutul secolului al XVI-lea. “Operă complexă, falnic monument de literatură, politică, filozofie şi elocvență”, aşa cum o apreciază B.P. Haşdeu, documentul este în acelaşi timp, un tratat de doctrină militară, de strategie şi tactică, o carte de importanță deosebită pentru cunoaşterea gândirii şi practicii militare în trecutul îndepărtat al poporului român. Ideile importante care se desprind din „Învățături” se referă la folosirea mijloacelor paşnice pentru evitarea războiului, adăpostirea populației, mobilizarea armatei, precum şi cu privire la exercitarea conducerii armatei, locul comandantului în luptă, importanța factorului moral, precum şi a faptului că războiul trebuie purtat cu cea mai mare vigoare, până la înfrângerea invadatorului şi izgonirea lui din țară. Alte lucrări care au jucat un rol important în cunoaşterea şi perpetuarea tradițiilor de luptă ale poporului nostru, a gândirii şi practicii militare, a permanențelor doctrinare sunt operele lui Nicolae

[943] Nicolae Bălcescu, *Scrieri militare alese*, Editura Militară, Bucureşti 1957, p.90.

Olahus, Grigore Ureche, Miron Costin, ale domnitorilor Despot Vodă şi Dimitrie Cantemir, ale stolnicului Niculae Cantacuzino. Acestea cuprind, de asemenea, numeroase referiri la războaiele purtate de români, victoriile militare obținute, organizarea militară, metodele şi procedeele de luptă, armamentul din dotare etc. Din studierea acestei perioade se desprinde cu claritate preocuparea doctrinară de a elabora şi folosi în acțiunile de luptă, o serie de principii importante pe care, ulterior știința militară le-a validat. Vechea organizare militară strămoşească a fost desființată pentru o perioadă de mai bine de o sută de ani (1715-1821) de către domniile fanariote, instaurate în țările române de Imperiul Otoman la începutul secolului al XVIII-lea.

Doctrinele militare în epoca modernă

În a doua jumătate a secolului al XVIII-lea prin petiții adresate marilor puteri s-a militat pentru constituirea unui organism militar național. Restabilirea domniilor pământene în 1822, rezultat al revoluției de la 1821, condusă de Tudor Vladimirescu şi Convenția de la Akerman (1826), dintre Rusia şi Turcia, a reprezentat premisele acestui deziderat. Pacea de la Adrianopol a stabilit constituirea unor „gărzi de soldați înarmați", necesare pentru îndeplinirea unor misiuni interne limitate: serviciul carantinelor, siguranța frontierelor, vămilor, menținerea ordinii în oraşe şi sate, executarea legilor. Ulterior aceste hotărâri au fost consfințite prin Regulamentele organice la 1830. Necesitatea existenței unei doctrine militare a fost evidențiată în țara noastră încă de la jumătatea secolului trecut de către ideologii revoluției de la 1848 şi ai epocii Unirii. În elaborarea orientărilor doctrinare s-a pornit de la obiectivul politico-strategic fundamental pentru națiunea română - obținerea independenței de stat - care necesita unirea tuturor forțelor populare pe toate planurile, inclusiv în domeniul militar. Începuturile elaborării unei doctrine militare româneşti, oficiale, pot fi localizate în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza. Evoluția doctrinei militare româneşti în perioada de la Unire până la cucerirea independenței este marcată de două etape: prima cuprinsă între anii 1859-1866, corespunzând domniei lui Alexandru Ioan Cuza, şi a doua, între 1866-1877, după venirea la conducerea statului român a principelui Carol. Mai întâi au fost inițiate şi realizate organizarea şi dezvoltarea puterii militare româneşti pe baze noi, moderne şi s-au creat condițiile necesare desfăşurării unei activități planificate în armată. Reforma militară înfăptuită prin „*Legea pentru organizarea puterii armate în România"* din noiembrie 1864, a contribuit la creşterea capacității de apărare a țării, la modernizarea organismului ei militar. Printre inițiativele acestei etape îşi are sorgintea orientările doctrinei militare româneşti oficiale, validate sau sancționate în timpul războiului de independență.

Elaborarea concepției de apărare a statului român modern l-a avut coordonator pe domnitorul Alexandru Ioan Cuza, militar de carieră şi personalitate politică, militară şi diplomatică proeminentă a epocii. Măsurile înfăptuite în etapa domniei lui Cuza sunt baza fundamentării tezelor, ideilor, principiilor generale ale unei doctrine

militare naţionale. Perioada 1866-1877 reflectă preocuparea conducerii statale pentru consolidarea puterii armate naţionale. Trăsătura principală a acestei etape este perfecţionarea cadrului organizatoric al forţei armate, concretizat în noul sistem militar adoptat în anul 1868 prin noua lege de organizare a puterii armate. Baza edificiului doctrinar românesc, în această perioadă, a fost concepţia „naţiunii armate", ca mod de ripostă militară, în eventualitatea unei agresiuni din exterior. La 1869, în lucrarea „*Consideraţii asupra tacticii infanteriei şi conferinţe militare*"[944] colonelul Ioan Logadi folosea termenul de doctrină definindu-l ca fiind: „mecanismul armatei noastre prin diferite împrejurări prezintă complicaţii şi necesitatea de a face să înceteze este prea evidentă. Trebuie simplificate, coordonate regulile şi supuse la unitatea de doctrină, simplificate şi ordonate mijloacele şi aduse la unitatea de execuţie"[945]. Locotenentul Alexandru Averescu, viitorul mareşal, în lucrarea „Tactica. Teorii şi aplicaţiuni" definea doctrina militară ca fiind „acele cunoştinţe ce ne sunt indispensabile pentru ca să putem lua o parte activă şi inteligentă la toate fazele războiului"; „doctrina militară ne arată calea cea mai raţională de urmat în adunarea diferitelor elemente de forţă ale statului"[946]. Lecţiile învăţate în războiul de independenţă şi trimiterea ofiţerilor români la studii în academii militare renumite din Europa (Franţa, Germania, Italia şi Belgia) pot fi considerate punctul de plecare al cercetării ştiinţifice militare în domeniul artei militare româneşti. Studierea legăturilor dintre teoria şi arta militară a fost un salt calitativ în evoluţia ştiinţei militare româneşti. În perioada interbelică unii autori făceau distincţie între ştiinţa militară care se ocupă cu elaborarea principiilor teoretice ale războiului şi arta militară, căreia îi revine sarcina aplicării în practică a acestor principii în confruntarea armată. Un prim semn al evoluţiei gândirii militare româneşti în această perioadă îl constituie varietatea temelor abordate şi afirmarea unor teoreticieni ca: Mircea Tomescu, Constantin Hârjeu, Ioan Sichitiu ş.a., care s-au specializat în domenii distincte ale ştiinţelor militare. Remarcăm studiile lui Constantin Hârjeu consacrate doctrinei militare în care apare o primă definiţie a doctrinei „trupele cele mai disciplinate nu pot fi duse la biruinţă dacă conducătorii vor fi lipsiţi de ştiinţa de a le conduce, adică de adevărata ştiinţă militară, potrivit timpului şi stării sociale în care ne găsim şi care se numeşte **doctrina militară**"[947]. Cercetătorii militari români nu s-au limitat doar la studiul propriului război şi au încercat să desprindă învăţăminte şi din conflictele militare ale epocii: războiul anglo-bur (1895-1902), războiul ruso-japonez (1904-1905), războiul balcanic (1912) etc., conştienţi fiind de universalitatea ştiinţei militare. Astfel gândirea militară românească a intrat într-o nouă etapă de evoluţie, a analizelor şi creaţiilor

[944] *Istoria gândirii militare româneşti*, Editura Militară, Bucureşti, 1974, p.106.
[945] Ibidem 2.
[946] Ibidem 2.
[947] Constantin Hârjeu, *Rostul cuvintelor: disciplină, doctrină, iniţiativă*, Bucureşti, Tipografia Socec, 1907, p. 5.

proprii şi independente, rămânând de abordat doar aspectul adaptării la noile realităţi. Crearea statului naţional unitar român în 1918 a schimbat radical poziţia geopolitică şi geostrategică a României şi implicit modul de abordare a apărării naţionale. Găsirea rapidă a celor mai adecvate soluţii pentru Apărarea României Mari era imperios necesară, fapt ce impunea o activitate teoretică intensă. Evenimentul de o însemnătate deosebită, experienţa primului război mondial, progresul tehnic precum şi evoluţia pozitivă a societăţii au generat evoluţia rapidă a ştiinţei militare româneşti. Adoptarea în 1924 a doctrinei franceze a fost o soluţie de moment la problemele complexe ale Armatei României dar acest fapt va fi reflectat din plin în ştiinţa şi doctrina militară românească de mai târziu. Activitatea teoretică românească în domeniul militar a fost concentrată pe fundamentarea principiilor şi modalităţilor de apărare a României întregite, precum şi dezvoltarea unei doctrine militare naţionale. În lucrarea „Ştiinţa militară şi doctrina militară" apărută în 1937, căpitanul Mircea Tomescu făcea legătura între universalitatea ştiinţei militare şi particularitatea doctrinei militare naţionale. Doctrina militară era considerată un caz particular de aplicare corectă la specificul naţional al teoriilor ştiinţelor militare. Este momentul când se pune problema elaborării unei doctrine militare naţionale în locul celei „de împrumut" adoptată în 1914. Situaţia din vara anului 1940, când România a intrat în sfera de influenţă a Germaniei, şi-a pus amprenta asupra întregii societăţi româneşti şi implicit şi asupra ştiinţei militare. Cel de-al Doilea Război Mondial diminuează activitatea teoretică dar se remarcă totuşi activitatea ştiinţifică a unor ofiţeri ca Ion Manolescu, Radu Rosetti, Axente Sever Baciu, Mircea Tomescu etc., care au încercat să desprindă învăţăminte din campaniile primei părţi a războiului şi să le aplice în operaţiile următoare. Trecerea de partea aliaţilor la 23 august 1944, instituirea ocupaţiei sovietice şi instaurarea societăţii comuniste au determinat un regres în ştiinţa militară autohtonă. În pofida creşterii accentuate a influenţelor sovietice asupra întregii politici, ştiinţa militară şi-a păstrat originalitatea, studiile elaborate direcţionând doctrina militară pe făgaşuri româneşti. În cadrul Marelui Stat Major, în alte structuri de conducere militară ori de învăţământ militar au fost elaborate studii (*Idei directoare pentru pregătirea armatei"*-1946, *„Orientări spre o nouă doctrină"*-1947) şi sinteze care au influenţat doctrina militară românească în conţinutul acesteia găsindu-se măsuri concrete pentru păstrarea unei capacităţi de apărare corespunzătoare. În studiul *„Orientări spre o nouă doctrină"*-1947, difuzat în Marele Stat Major au fost propuse soluţii concrete de contracarare a condiţiilor militare extrem de grele impuse României prin Tratatul de Pace din 1947. Ministrul apărării naţionale, generalul Mihail Lascăr, în anul 1947, în lucrarea „Metoda ştiinţifică şi arta militară", afirma: „Complexitatea realităţii moderne nu ne permite alt drum decât al edificării unei *doctrine militare româneşti* care să întrebuinţeze cea mai strictă şi surprinzătoare metodă ştiinţifică".[948]

[948] *Permanenţe istorice în doctrina militară românească*, Editura Militară, Bucureşti, 1988, p. 247.

Afirmării unei doctrine militare proprii, ancorată în realităţile româneşti şi în interesele naţionale fundamentale, promovată de teoreticienii patrioţi, i s-a opus atitudinea factorilor prosovietici care au ripostat dur, fapt ce se înscria în seria de atacuri tot mai virulente, lansate mai cu seamă după anul 1946. Distanţarea României de URSS începând cu anul 1964 a dat posibilitatea reluării temei referitoare la doctrina militară naţională. Lucrări ştiinţifice de referinţă, precum „Pagini din gândirea militară românească" încorporau texte din lucrări de profil apărute în perioda interbelică. În lucrarea „Cu privire la izvoarele tăriei forţelor armate" colonelul Corneliu Soare făcea o remarcă importantă, ce sintetiza un adevăr ce putea fi spus, în sfârşit după aproape douăzeci de ani de dominare sovietică, fără teama de represalii politice sau de altă natură şi anume „*Doctrina militară ţine seama de particularităţile concrete ale ţării, valorifică tradiţiile şi capacităţile naţionale ale armatei respective*".[949]. Un an mai târziu, ideea era întregită de acelaşi teoretician astfel „*Doctrina militară completează principiile specifice generale cu cunoaşterea trăsăturilor specifice, fără de care o armată ar fi lipsită de individualitate, de personalitatea sa*".[950].

Ca urmare, spre sfârşitul deceniului şapte şi începutul deceniului următor s-a creat un puternic curent de stimulare a spiritului ştiinţific, creativ, un rol semnificativ în acest sens având reuniunile organizate de Ministerul Apărării Naţionale în colaborare cu diferite forumuri naţionale ştiinţifice. În cadrul acestor reuniuni s-au fundamentat tezele unei concepţii privind doctrina militară, care deşi nu era desprinsă total de ideile Moscovei, România fiind membră a Organizaţiei Tratatului de la Varşovia, a reprezentat o treaptă importantă în dezvoltarea cercetării în domeniul ştiinţei militare şi al doctrinei militare, cu specific naţional, atât cât era posibil la acea vreme.

Înfiinţarea în 1969 a Centrului de Studii şi Cercetări de Istorie şi Teorie Militară, stimularea apariţiilor de noi lucrări doctrinare, impulsionarea activităţii teoretice în Marele Stat Major, în Academia Militară şi în alte instituţii militare au revigorat cercetarea doctrinară, au condus la reafirmarea caracterului românesc al doctrinei şi la apariţia unor idei şi principii doctrinare de mare valoare, cum ar fi: ***ideea*** *de sistem naţional de apărare,* ***teza*** *dreptului inalienabil al organelor constituţionale româneşti de a hotărî în domeniul apărării,* ***principiul*** *interzicerii acceptării sau recunoaşterii vreunei acţiuni a unui stat străin sau a oricărei situaţii, indiferent de natura sa, inclusiv capitularea generală ori ocuparea teritoriului naţional, care în timp de pace sau război ar aduce vreo atingere suveranităţii, independenţei naţionale şi integrităţii teritoriale a ţării sau care ar slăbi în orice fel capacitatea de apărare a ţării.* Totodată, revin în actualitate teze şi idei iniţiate în

[949] Col. Corneliu Soare, *Cu privire la izvoarele tăriei forţelor armate*, Editura Militară, Bucureşti, 1967, p.166.
[950] Col. Corneliu Soare, *Corelaţia dialectica dintre ştiinţa militară şi doctrina militară*, în *Probleme de artă militară*, Editura Militară, Bucureşti, 1969, p. 34.

secolul anterior sau în perioada interbelică: ***apărarea*** *ţării de către întreaga naţiune*, ***necesitatea*** *unei industrii proprii puternice de apărare, pregătirea populaţiei, economiei şi teritoriului pentru apărare* etc. Bineînţeles că doctrina militară, la fel ca alte discipline sociale nu a fost ferită de o anumită influenţă a ideologiei de partid, însă, în esenţa ei doctrina militară, răspundea nu atât unor directive de partid, cât interesului naţional şi raţiunilor supreme de stat: apărarea independenţei, suveranităţii şi integrităţii teritoriale ale României. Sunt de remarcat câteva lucrări din acea vreme ce au contribuit la revigorarea gândirii militare româneşti: "*Probleme filosofice ale ştiinţei militare",* lucrare apărută în mai multe volume începând cu anul 1971 sub coordonarea generalului dr. Corneliu Soare, „*Teorii militare contemporane", „Istoria gândirii militare româneşti* (1983)", precedată de două importante volume de texte alese sub titlul *„Pagini din gândirea militară românească".*

Doctrinele militare în perioada postdecembristă

Revoluţia română din Decembrie 1989 a determinat instaurarea noilor valori ale democraţiei şi economiei de piaţă, a impus schimbarea corespunzătoare a locului şi rolului organismului militar în cadrul procesului de edificare a noii orânduiri sociale şi regândirea cadrului doctrinar al apărării ţării în conformitate cu noua arhitectură de securitate internaţională. Astfel, primul semnal al remodelării doctrinei militare apare în cadrul seminarului privind doctrinele militare, desfăşurat sub egida Conferinţei pentru Securitate şi Cooperare Europeană (Viena 1990). În comunicarea intitulată „*Doctrina militară a României"* a fost definit conceptul de doctrină militară ca reprezentând „*concepţia unitară adoptată de stat în problemele referitoare la organizarea, pregătirea, înzestrarea tehnică şi întrebuinţarea forţelor armate şi a populaţiei în vederea, apărării ţării, corespunzător cu interesele, condiţiile şi particularităţile naţionale*"[951]. Ulterior, în 1991, Consiliul Suprem de Apărare a Ţării a aprobat „*Doctrina militară de apărare a României*" în care a fost definit noul concept ca fiind "*sistemul principiilor şi orientărilor esenţiale adoptate de statul român cu privire la organizarea, pregătirea, înzestrarea tehnică şi întrebuinţarea forţelor şi mijloacelor de care dispune societatea în scopul apărării naţionale*". Ideea de bază a acestui document era că până la edificarea unui sistem viabil de securitate europeană, România trebuie să-şi asigure, în primul rând, prin propriile forţe apărarea naţională. Începând cu anul 2000, documentul fundamental care orienta activitatea Armatei României pentru următorii ani şi care cuprindea şi opţiunile fundamentale privind îndeplinirea prin mijloace şi pe căi de acţiune militară, a politicii de apărare a statului român l-a constituit „*Strategia Militară a României",* document elaborat de Statul Major General şi aprobat prin hotărâre a Guvernului României. Prin acest document şi mai ales prin conceptele strategice promovate: „*capacitate defensivă*

[951] Vasile Ionel, *Doctrina militară a României*, în revista *Gândirea militară românească*, nr. 1, 1990, pp. 5-10.

credibilă", „restructurare şi modernizare", „parteneriatul operaţional intensificat", „integrare graduală", Armata României trebuia să fie pregătită şi pentru misiuni de gestionare a crizelor şi apărarea colectivă în plan regional. De remarcat faptul că pentru prima dată misiunea armatei este extinsă la nivel regional. Ameninţările de natură teroristă şi alte riscuri transnaţionale au condus la diversificarea căilor şi procedurilor de prezervare a intereselor naţionale fundamentale prin întrepătrunderea elementelor naţionale de securitate cu cele internaţionale de nivel regional sau global, de natură să asigure stabilitatea şi securitatea prin cooperare, prin regionalizarea şi globalizarea relaţiilor militare şi de securitate. *Strategia de securitate a României,* adoptată în decembrie 2001, prezintă cuprinzător conceptul de securitate naţională prin identificarea unor noi resurse interne de securitate ca rezultat al corelării şi punerii în valoare a tuturor dimensiunilor - politică, economică, militară şi socială.

Doctrinele militare în perioada „post aderare"

Politica de securitate a României, stat membru NATO din 29 martie 2004 şi al Uniunii Europene de la 1 ianuarie 2007, se înscrie în politica de securitate a comunităţii euroatlantice. Odată cu integrarea României în structurile nord-atlantice, organismul militar a suferit transformări radicale, ceea ce a dus la regândirea arhitecturii sistemului doctrinar şi elaborarea de noi documente în domeniul apărării: strategii, doctrine, manuale militare, regulamente, tehnici, tactici şi proceduri de operare standard. Potrivit prevederilor Strategiei de Securitate Naţională a României şi ale Strategiei Naţionale de Apărare a Ţării, Armata României îndeplineşte misiuni în afara teritoriului statului român ca parte activă de implementare a procesului de stabilizare regională şi globală. Aceasta presupune participarea la operaţii de apărare colectivă, la operaţii de răspuns la crize, la operaţiile de gestionare a crizelor sub egida UE, la misiunile de pace sub mandat ONU, precum şi la operaţiile desfăşurate în cadrul coaliţiilor de voinţă. Experienţa acumulată în teatrele de operaţii din Afganistan şi Irak în principal, dar şi în altele, conform angajamentelor asumate de România şi participarea după aderare prin reprezentanţii structurii specializate din cadrul Direcţiei instrucţie şi doctrină a SMG la Grupul de lucru NATO pe teme de doctrine aliate întrunite/Allied joint operation doctrine Working Group, a dinamizat procesul de armonizare a conţinuturilor doctrinelor naţionale de tip întrunit cu doctrinele aliate. La Summit-ul NATO de la Lisabona a fost adoptat noul concept strategic al NATO. Conţinutul noului concept strategic care este în fapt Strategia de securitate a Alianţei pentru următoarea perioadă de timp va conduce la transformări doctrinare la nivel aliat. Ca o consecinţă directă, doctrinele naţionale întrunite vor fi armonizate cu doctrinele aliate întrunite conform noii realităţi structurale şi conceptuale. De aici rezultă că sistemul doctrinar nu poate avea caracter static, imuabil. Evoluţia acestuia este caracterizată de influenţele noilor tendinţe ale artei şi practicii militare şi de schimbările produse în mediul internaţional. În acest sens, deosebit de semnificative

sunt noile orientări şi concepte dezvoltate în documentele strategice şi în directivele de planificare ale NATO care, prin implicaţiile generate până la nivelul teoretizărilor de nivel strategic ale naţiunilor membre, concură la realizarea interoperabilităţii forţelor şi la garantarea succesului acţiunilor acestora. Concluzionând, doctrina militară s-a afirmat în ţara noastră de peste un secol şi jumătate, reprezentând un element tradiţional, deosebit de preţios, al gândirii militare româneşti şi al patrimoniului spiritual românesc. Doctrina militară, sistemul doctrinar militar românesc trebuie dezvoltat şi ancorat pe deplin în realităţile noului mediu de desfăşurare a confruntărilor militare, trebuie să ghideze/îndrume comandanţii militari de la toate eşaloanele în luarea celor mai înţelepte decizii privind înzestrarea, instruirea şi conducerea forţelor armate, altfel, succesul în luptă neputând fi garantat.

Bibliografie:

1. Strategia de securitate naţională a României, Bucureşti, 2007;
2. Strategia naţională de apărare a ţării, Bucureşti, 2008;
3. Doctrina Armatei României, ed. 2007;
4. Probleme de artă militară, Editura Militară, Bucureşti, 1969;
5. Istoria militară a poporului român, vol V, Editura Militară, Bucureşti, 1988;
6. Permanenţe istorice în doctrina militară românească, Editura Militară, Bucureşti, 1988;
7. Gândirea militară românească, nr. 1, 1990;
8. Col. Corneliu Soare, Cu privire la izvoarele tăriei forţelor armate, Editura Militară, Bucureşti, 1967;
9. Col. prof. univ. dr. Aron Liviu Deac, Col. conf. univ. dr. Ion Irimia. Securitatea României la răscruce de milenii – aspecte politico-militare, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, Bucureşti, 2000;
10. Constantin Hârjeu, Rostul cuvintelor: disciplină, doctrină, iniţiativă, Bucureşti, Tipografia Socec, 1907;
11. Cpt. Mircea Tomescu. Ştiinţa militară şi doctrina românească, Bucureşti, 1937;
12. Nicolae Bălcescu, Scrieri militare alese, Editura Militară, Bucureşti 1957.

PREZENTARE DE CARTE ÎN CLUBUL UNITĂȚII

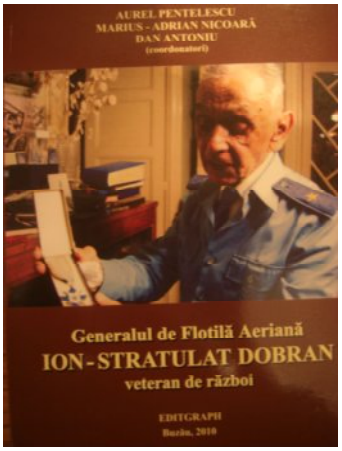

PENTELESCU, Aurel; **NICOARĂ**, Marius-Adrian; **ANTONIU**, Dan (coordonatori), ***Generalul de Flotilă Aeriană Ion-Stratulat Dobran, veteran de război,*** Buzău, Editgraph, 2010.

Motto:

„Nu poate înțelege nimeni cătușele zborului... şi liniştea aceea sufletească mare, de netulburat, de neatins (...) pe care ți-o dă zborul; e ceva de vis, de nedescris... Pe drept cuvânt sunt îndrăgostit de viață, de cer, de flori, de zbor, de toate”.

Sublocotenent aviator Ion - Stratulat DOBRAN, iunie 1943. (din scrisoarea către viitoarea soție)

Un volum omagial consacrat Generalului de Flotilă Aeriană, veteran de război, ION - STRATULAT DOBRAN, la peste 90 de ani de la naşterea sa, este deopotrivă onorant pentru sărbătorit şi pentru cei care au contribuit la elaborarea şi tipărirea lui.

Proiectat să apară la 90 de ani de la naşterea ilustrului general Ion - Stratulat Dobran în 5 februarie 2009, din motive diverse acest volum omagial apare abia acum, grație unor generoşi sponsori şi a stăruinței coordonatorilor de ediție. Întârzierea a avut şi un efect benefic. La 23 ianuarie 2010, la Muzeul Aviației din Bucureşti - România a avut loc, după mai bine de 65 de ani, întâlnirea dintre Ion - Stratulat Dobran şi Barrie Davis, combatanți şi inamici în timpul celui de-al Doilea Război Mondial. Ca urmare, volumul de față include şi acest episod (o completare la convorbirea cu generalul Ion - Stratulat Dobran şi diverse fotografii).

Consultarea arhivelor militare, precum şi a unor arhive private (Ion - Stratulat Dobran, Dan Antoniu) a permis conturarea cât mai exactă a vieții şi activității generalului Ion - Stratulat Dobran, în cei peste 90 de ani de viață trăită, nu numai în anii celui de-al Doilea Război Mondial, cum s-a licitat în diverse publicații până în prezent.

Am acordat atenție sporită anexelor din acest volum, ele completează în mod fericit - zicem noi - informațiile cuprinse în textele ce le preced, fiind aproape în totalitate chestiuni inedite. Între ele distingem cel puțin trei seturi de documente importante: foile calificative ale lui Ion - Stratulat Dobran pe anii 1941-1947; cele şapte scrisori expediate de Mircea Şenchea, colegul şi prietenul lui Ion - Stratulat Dobran; scrisorile ce privesc regăsirea după 64 de ani dintre Barrie Davis şi Ion - Stratulat Dobran.

Am găsit nimerit să prezentăm anexele pe cât posibil în ordinea cronologică, aşa cum au fost evenimentele trăite de Ion-Stratulat Dobran. La fel şi mărturiile iconografice. Mai mult, am redat, pe parcursul volulmului, şi numele „Stratulat“, alături de Ion, aşa cum se află în acte (la naştere, foi matricole, diverse certificate etc.) şi eliminat ulterior, din motive necunoscute nouă, din evidența stării civile, în timpul regimului comunist.

Notele şi comentariile din prezentul volum sunt realizate de redactorul de carte, fapt menționat, de la caz la caz, cu inițialele A.P. (Aurel Pentelescu) sau cu n.n. - nota noastră între paranteze simple.

Traducerea textelor din limba engleză în limba română a fost efectuată de Sorin Turturică (Muzeul Aviației). Mulțumim domnului Vasile Tudor (Piteşti) pentru sprijinul moral acordat în elaborarea acestei lucrări. (prezentarea autorilor)

Simbol, dar şi idol în egală măsură a numeroase generații de „zburători”, generalul de flotilă aeriană Ion-Stratulat Dobran este evocat în cartea care-i poartă numele, o prelungire fericită a faimosului „*Jurnal al locotenentului Dobran*”.

Pe parcursul a 293 de pagini, volumul omagial consacrat acestei figuri emblematice a aripilor româneşti, redă convorbirile acestei legende vii cu autorii, texte inedite, însemnări şi chiar pagini de jurnal necuprinse de best-sellerul mai sus menționat.

Viața şi activitatea personalității evocate, demne de o ecranizare ce poate candida la Oscar, captivează şi impun respect cititorului. Cele 340 de misiuni la inamic, 74 de lupte aeriene şi 10 victorii, reîntâlnirea emoționantă după mai bine de 65 de ani dintre Ion-Stratulat Dobran şi Barrie Davis, combatanți şi inamici în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, sunt ingredientele de succes ale unei lecturi emoționante. Anexele cuprinse în lucrare, prin grija coordonatorilor Aurel Pentelescu, Marius-Adrian Nicoară şi Dan Antoniu, mărturii iconografice care susțin textul volumului, completează imaginea eroului aviator. (recenzia bibliotecarilor şcolii).

Cdor dr. TĂNASE, Jănel, ***Transformări în învățământul militar de aviație pentru pregătirea personalului aeronavigant (1 aprilie 1912 – 1 august 2003)***, Bucureşti, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2011.

Lucrarea ştiinţifică, rodul unor minuţioase şi riguroase cercetări derulate pe parcursul mai multor ani de studiu, are meritul de a scoate la lumină informații arhivistice valoroase despre şcoala zburătorilor militari români. Plecând de la istorica zi de 4/17 iunie 1910, în care inginerul Aurel Vlaicu execută celebrul său zbor, comandorul dr. Jănel Tănase oferă cititorului o monografie a şcolii militare de aviație până în vremurile noastre.

Evoluția şi funcționarea învățământului militar de aviație în perioada celor două războaie mondiale, formarea şi pregătirea luptătorilor aerieni români, transformările structurale generate de aviația supersonică, sunt doar câteva din temele abordate de autor. Acesta surprinde cititorul în mod plăcut prin acuratețea informațiilor şi precizia de filigran a datelor şi surselor utilizate.

În egală măsură, cartea concretizează un vis şi o pasiune de o viață a autorului, care are meritul de a oferi colegilor de breaslă şi nu numai, coordonatele exacte ale evoluției învățământului militar din România. Volumul de față poate fi considerat un reper valoros pentru literatura de specialitate şi un punct de plecare pentru noi cercetări şi orizonturi de cunoaştere. (prezentarea autorului).

TĂNASE, Mircea, ***Eroi ai nimănui: agenți paraşutați în România în timpul şi după cel de-al Doilea Război Mondial***, Editura Militară, 2010.

Militar, cercetător, istoric, redactor, col. dr. Tănase Mircea răspunde în volumul de față la una din multele întrebări ale istoriei militare: „ *Au avut sau nu vreo consecință în desfăşurarea evenimentelor acțiunile paraşutiştilor străini lansați în România în timpul şi după cel de-al Doilea Război Mondial?”*. De asemenea, la această întrebare este invitat şi cititorul să răspundă, incitat de prezentarea unor operații aeropurtate şi acțiuni de luptă ale detaşamentelor de paraşutişti militari pe teritoriul României.

Perioada acoperită de lucrare, şi anume cea de-a doua conflagraţie mondială, este deosebit de complexă în evenimente. Acţiunile paraşutiştilor sovietici, ale celor englezi, operaţiunile comandourilor germane, precum şi infiltrarea postbelică a agenţilor străini, sunt capitole distincte în paginile cărţii.

În ultimă instanţă acest volum reprezintă un tribut oferit paraşutiştilor militari, indiferent de cauza pentru care s-au jertfit, autorul repunând în drepturile legitime această ramură mai puţin cunoscută a aviaţiei militare. (recenzia bibliotecarilor şcolii)

•

În primul rând, dl. Mircea Tănase este un recidivist şi este greu să-i prezinţi o carte, deoarece nu este prima, nu este a doua, ci... a cincea. Toate au un numitor comun - paraşutismul. Prima carte – *Salt în istorie* (2003) – se referă la paraşutiştii militari români în perioada celui de-Al Doilea Război Mondial. A doua se numeşte *Trupele aeropurtate în cel de-al Doilea Război Mondial*, ceea ce mă scuteşte de a mai face orice fel de comentariu. Cea de-a treia este *Paraşutismul militar în România*, iar a patra *Eroii învinşi ai Revoluţiei*. Nu vă lăsaţi înşelaţi de acest titlu, este vorba de o memorialistică a autorului în decembrie 1989, când era tot ofiţer paraşutist.

Această a cincea carte este o provocare pentru că, în formula ”agenţi paraşutaţi în România”, e important de unde priviţi lucrurile: din stânga sau din dreapta. Nu sunt neapărat de acord cu acest titlu – „Eroi ai nimănui” - dar am să spun puţin mai târziu şi de ce.

Cine au fost aceşti agenţi care au fost lansaţi în România? În primul rând au fost agenţi sovietici. Agenţii sovietici au fost lansaţi în România în 1941, de la 22 iunie şi până la sfârşitul anului, când armata română a cucerit Odessa şi în perioada 1943-1944, când frontul s-a reapropiat de graniţele României. În cadrul celor paraşutaţi în România, în 1941 au fost numai sovietici, dar în 1943-1944 au fost atât militari sovietici, cât şi români. Românii erau, la rândul lor, împărţiţi în două categorii: elemente comuniste aflate la Moscova şi care erau conducători de grup sau locţiitori politici şi prizonieri de război, care acceptau să revină în România luptând, de data aceasta, pentru Armata Roşie. Însă, în pofida resurselor umane alocate de sovietici, rezultatele au fost modeste. Niciunul dintre obiectivele pe care paraşutiştii lansaţi în România le aveau – distrugerea podului de la Cernavodă, perturbarea liniilor de comunicaţii, aruncarea în aer a comandamentelor ş.a. – nu s-au petrecut. Există câteva explicaţii: o lipsă de coeziune, o lipsă de omogenitate, de multe ori erau lansaţi departe unul de celălalt, unii au murit la lansare etc. Exista însă şi un alt aspect, puţin relevat până în prezent, dar care apare în carte, educaţia populaţiei sau cum am spune astăzi - cultura de securitate. Ţăranii dădeau alarma, apoi participau, împreună cu jandarmii, la urmărirea paraşutiştilor, chiar la luptele care aveau loc. Unii dintre ţărani au murit, au fost declaraţi eroi şi familiile au primit recompense pentru faptele lor. Operaţiunea „Autonomous” (decembrie 1943) a fost dată în vileag de o femeie, o ţărancă, care a trimis un copil la postul de jandarmi să anunţe că trei străini (chiar dacă

ei erau îmbrăcaţi în uniforme militare româneşti) întreabă de drumul spre oraş. Copilul s-a dus, a anunţat, la postul de jandarmi era un jandarm, care a luat un soldat concentrat şi i-a prins pe cei trei spioni englezi. Pentru această acţiune Preşedinţia Consiliului de Miniştri a decis oferirea unor premii: femeia a primit 40.000 lei, ceea ce reprezenta salariul unui general pe vremea aceea, soldatul concentrat 20.000 lei şi copilul care a dus ştirea - 10.000 lei.

În toamna anului 1941 o echipă de paraşutişti a fost lansată în judeţul Ialomiţa, a fost destructurată relativ repede, dar câţiva membri, printre care şi o femeie, au scăpat din încercuire. Aceasta a fost prinsă la poarta palatului Elisabeta din Bucureşti. A fost cel mai avansat punct în care a reuşit să ajungă un paraşutist sovietic lansat în România faţă de conducerea statului. În primăvara anului 1944, în judeţul Bacău, a fost lansată o echipă mixtă româno-sovietică. Cel care conducea grupa română era un veteran comunist, luptător în brigăzile internaţionale din Spania – Sergiu Sevcenco. Acţiunea aeropurtată n-a avut succesul scontat, grupa fiind decimată de trădări şi de luptele cu jandarmii. Supravieţuitorii au reuşit să treacă Prutul şi au revenit cu trupele sovietice după 23 august 1944. Sevcenco a avut ulterior o carieră fulminantă în PCR şi, la începutul anilor '50 a fost activat cu gradul de locotenent-colonel şi numit locţiitor al şefului Direcţiei Informaţii a Armatei. De asemenea, tot în primăvara anului 1944 o echipă de prizonieri români, legionari, a fost lansată la Olăneşti cu misiunea de a-l asasina pe mareşalul Ion Antonescu, aflat la o cură medicală. Aici rămâne o problemă de ideologie, între legionarism şi comunism, dar cert este că, probabil, personalitatea inamicului comun i-a adus la o colaborare, altfel imposibilă.

În sfârşit, mai există un aspect pentru care planurile şi acţiunile aeropurtate sovietice n-au reuşit: planurile foarte bune elaborate de liderii intelligence-ului autohton. Colaborarea între Jandarmerie, Armata, atât prin unităţile şi subunităţile de anihilare a acestor echipe, cât şi prin exploatarea contrainformativă la nivel zonal şi Serviciul Special de Informaţii, prin exploatare informativă şi prin elaborarea unor lucrări de analiză foarte bune, au avut rezultate excelente.

După 23 august 1944 cei mai mulţi dintre paraşutiştii lansaţi în România au fost legionari, iniţial din partea Germaniei, apoi din partea unor servicii de informaţii occidentale. Aceştia erau naivi şi au fost victime sigure, ei neavând nicio şansă încă de când au decolat spre România. O să vă întrebaţi apoi de ce, pe acest fond de instaurare a regimului comunist, care s-a confruntat cu opoziţie politică şi mişcări de rezistenţă, aceste echipe nu au avut succes. Foarte simplu. Pentru că Securitatea a fost pragmatică şi a preluat compartimentele antilegionare de la toate serviciile de informaţii ale regimului burghezo-moşieresc cu tot cu funcţionarii specializaţi în combaterea mişcării legionare şi cu tot cu planurile de măsuri. Aceste compartimente aveau agenţi infiltraţi în mişcarea legionară din ţară şi din străinătate, iar la începutul anilor '50 Securitatea colabora strâns cu serviciile de informaţii sovietice, iar acestea au penetrat structurile omoloage din occident. În plus, propaganda oficială a demonetizat mişcarea

legionară din cauza asasinatelor înfăptuite. Ca fapt divers, suntem singura țară care avem patru prim-miniştri asasinați de aceeaşi grupare politică extremistă (Ion G. Duca, Armand Călinescu, Nicolae Iorga şi generalul Gheorghe Argeşeanu).

Eu cred că aceşti agenți paraşutați nu sunt ”eroi ai nimănui”. Cred că sunt eroii unora, în măsura în care au fost şi inamicii altora. Sunt ferm convins că aceasta nu este ultima carte a dlui Mircea Tănase. Mi-ar face plăcere să ne revedem peste un an, peste doi şi să avem în față o altă lucrare semnată de Mircea Tănase. (prezentare dr. Alin SPÂNU)

TUDOR, Vasile, ***Avioanele Me-109 E, în România***, Editura Tiparg, 2008.

Conceput de Willy Meserschmitt la începutul anilor ′30, avionul Me-109 E a fost unul dintre cele mai avansate aparate militare ale timpului. Acesta a reprezentat coloana vertebrală a Forțelor Aeriene Române în campaniile din Odessa, Stalingrad, precum şi în lupta cu avioanele americane.

Reuşita misiunilor aeriene s-a datorat personalului militar navigant care, în ciuda insuficientului antrenament, s-a hotărât să înfrunte inamicul cu orice preț. Despre acest curaj numit în cărțile de istorie eroism, dar şi despre ingeniozitatea piloților români, vorbeşte autorul în paginile volumului de față.

Lucrarea este captivantă prin dramatismul confruntărilor aeriene evocate, prin caracteristicile tehnico-tactice şi performanțele Meserschmitt-ului, dar şi prin seria de ilustrații care surprind unele din momentele redate. (prezentarea autorului)

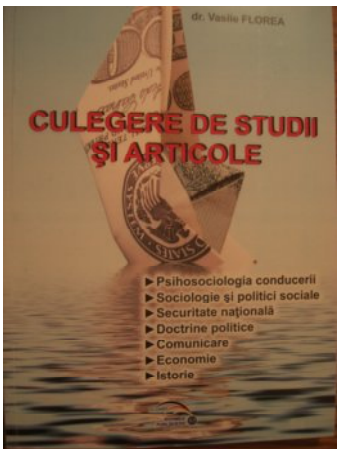

Dr. FLOREA, Vasile, ***Culegere de studii şi articole***, Bacău, Editura Rovimed Publishers, 2009.

Cdor dr. Florea Vasile, un pasionat slujitor al învățământului militar, demonstrează cu talent şi aplicație că patria poate fi servită nu doar cu armele de foc.

Culegere de studii şi articole, editată în 2009 la Rovimed Publishers, acoperă o problematică complexă, mergând de la aspecte ale vieții sociale şi politice până la prezentarea unor situații, repere şi principii etice, economice sau de securitate.

Astfel, cititorul este antrenat în savuroasele dialoguri şi discuţii cordiale ale autorului cu diferite personalităţi culturale şi politice; studiază monografia unui oraş din Moldova; deprinde înţelesurile unor concepte precum *strategie, securitate, violenţă, bioterorism* etc.; învaţă despre cinste şi corectitudine, putere economică, democraţie şi capitalism.

Studiile şi articolele integrate în prezentul volum oferă o perspectivă amplă asupra vieţii prin diversitatea temelor abordate. Culegerea este de fapt un manual de viaţă care te face să fii mai informat şi mai pregătit.

Formaţia militară a autorului îşi spune cuvântul în rigoarea şi precizia frazelor, în ideile generoase şi îndrăznețe, în cugetarea limpede şi descoperitoare. Toate acestea, sprijinite de talent, fac din *Culegerea de studii şi articole* o provocare incitantă la lectură. (prezentarea autorului)

Dr. FLOREA, Vasile, ***Problematica mobilizării industriale în situaţii de război în condiţiile contemporane***, Editura Rovimed Publishers, 2009.

Tabele, procente, indici, scheme, date, grafice, constituie pilonii planificării logistice în caz de conflict. Aceştia se regăsesc şi în prezenta lucrare, într-o abordare sistemică şi complexă a fenomenului economico-militar de mobilizare, ce demonstrează experienţa autorului în domeniul managementului.

Pornind de la experienţa europeană a mobilizării industriei pentru război în timpul celor două mari conflagraţii mondiale, dr. Vasile Florea analizează capacităţile şi rezervele economiei şi industriei româneşti, în eventualitatea unei situaţii de criză. Subiectul abordat este de mare interes pentru literatura de specialitate, situând cartea în topul lucrărilor publicate pe această temă. (prezentarea autorului)

Cdor (r) prof. univ. dr. Aurel **PENTELESCU**; cdor dr. Marius-Adrian **NICOARĂ**, ***Aeronautica Română în timpul celui de-al doilea război mondial (22 iunie 1941 – 12 mai 1945)***, Buzău, Editgraph, 2011.

Un spirit aviatic deosebit de puternic a existat în societatea românească dintre cele două războaie mondiale ale secolului al XX-lea, după model european, fapt ce a permis, în mare măsură, statului român să creeze, ca structură distinctă, Aeronautica (Aviația, Artileria Antiaeriană etc.), alături de Trupele de Uscat şi Marina Militară - cele trei categorii de forțe ale Armatei României destinate apărării țării în cazul unei agresiuni militare străine. În campaniile militare din anii 1941-1945 ale Armatei României pentru apărarea şi dobândirea drepturilor legitime ale statului român, Aeronautica Română a atins un *maximum* al activității de la crearea acesteia şi până atunci. Potrivit unor aprecieri din epocă, Aeronautica Română s-a confruntat cu toate marile Aviații ale lumii din acea vreme de război: sovietică, nord-americană, britanică, germană, mai puțin cea niponă, dovedind calități organizatorice şi de luptă impresionante. Tocmai asupra acestui *maximum* al activității Aeronauticii Române în anii 1941-1945 stăruie lucrarea de față. Sperăm ca cititorii să o privească cu vădit interes. (prezentarea autorilor).

Lucrarea reprezintă un proiect derulat de către autori pe parcursul a peste 10 ani de cercetare ştiințifică.

Autorii evidențiază maximul activității Aeronauticii Române în campaniile militare din anii 1941-1945, atât pe Frontul de Est cât şi pe Frontul de Vest.

Cititorul descoperă pe parcursul volumului acțiuni de luptă spectaculoase, confruntări aeriene fără precedent, date şi cifre statistice care confirmă calitățile organizatorice şi combative impresionante ale aeronauticii.

Fapte de armă şi jertfe umane aduse în campaniile militare din al Doilea Război Mondial, confruntări cu toate marile Aviații de la acea vreme (sovietică, britanică, germană, americană), misiuni de apărare, acțiuni de eliberare a teritoriului național – sunt reperele de bază ale prezentei lucrări. (recenzia bibliotecarilor şcolii).

General-locotenent dr. **STANCIU**, Ion-Aurel; Comandor dr. **CIMPOCA**, Emil; Comandor dr. **NICOARĂ**, Marius-Adrian; Cpt. **STAN**, Daniel (coord.). ***Sărbătoarea Aripilor Româneşti: o sută de ani de zbor în Armata României (17 iunie 1910 – 17 iunie 2010),*** Bucureşti, Editura Centrului Tehnic-Editorial al Armatei, 2011.

Cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la primul zbor efectuat de Aurel Vlaicu cu avionul Vlaicu I pe Câmpia Cotroceni, în cadrul Şcolii de Aplicaţie pentru Forţele Aeriene s-a organizat o sesiune de comunicări ştiinţifice. Unul din rezultatele acestui eveniment cultural a fost editarea volumului omagial *Sărbătoarea Aripilor Româneşti: o sută de ani de zbor în Armata României (17 iunie 1910 – 17 iunie 2010* ce cuprinde studiile şi lucrările susţinute în cadrul sesiunii.

Volumul oferă publicului o abordare pluridimensională, atât pentru personalitatea lui Aurel Vlaicu, cât şi pentru evoluţia învăţământului militar aeronautic în România. În cele peste 350 de pagini, cititorii descoperă cifre statistice, caracteristici tehnice şi date istorice, subsumate momentului jubiliar aniversat. (prezentarea autorilor).

Participanții la Sesiunea de Comunicări Științifice anuale a Școlii de Aplicație pentru Forțele Aeriene „Aurel Vlaicu” – ediția a II-a, 70 DE ANI DE LA INTRAREA ROMÂNIEI ÎN AL DOILEA RĂZBOI MONDIAL. CONTRIBUȚIA FORȚELOR AERIENE ROMÂNE ÎN CAMPANIA ANULUI 1941. Doctrină, instruire și înzestrare. Personalități. Acțiuni militare, 16-17 iunie 2011, în fața Pavilionului Învățământului

Participanții la Sesiunea de Comunicări Științifice anuale a Școlii de Aplicație pentru Forțele Aeriene „Aurel Vlaicu” – ediția a II-a, în vizită pe aerodromul Zilișstea - Boboc